

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU U PRAKSI

Precizna objašnjenja, smernice za sprovođenje obaveznih mera
i modeli dokumenata u skladu sa aktuelnom zakonskom regulativom

Naše znanje za vaš uspeh!

1. Predgovor i sadržaj
2. Obaveze i odgovornosti poslodavaca i prava i obaveze zaposlenih
3. Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu
4. Evidencije, saradnja i izveštavanje
5. Stručni ispit i uslovi za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu
6. Opšta akta poslodavca
7. Podzakonska akta
8. Inspekcijski nadzor
9. Povrede na radu i profesionalna oboljenja

1/ Sigurnost

Uz pomoć prvakasnih stručnjaka i informacija iz sigurnih izvora, naš priručnik Vam pruža pregled aktuelnih informacija i novosti.

2/ Upotreba u praksi

Urednici i autori naših izdanja su stručnjaci aktivni u privredi, javnom sektoru i stručnim udruženjima. Njihovo znanje i praktično iskustvo donose korisnicima i čitaocima naših priručnika veliku pomoć u dostizanju poslovnih ciljeva. Tu će Vam od velike pomoći biti i konkretni saveti i modeli iz prakse.

3/ Aktuelnost

Naši priručnici su osmišljeni tako da uvek brzo reagujemo na svaku promenu. Ažuriranje je redovno i u skladu sa zakonskim promenama i praksom.

Poštovani korisniče,

Veoma se radujemo što ste se odlučili za priručnik „Bezbednost i zdravlje na radu u praksi“. Vaša odluka je više nego ispravna, jer je naša ideja vodilja da svaki naš priručnik korisniku donese praktičnu korist, koja će višestruko nadmašiti njegovu cenu.

Priručnik će Vam zasigurno olakšati primenu aktuelne zakonske regulative u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, ispunjavanje propisanih obaveza, sprovođenje mera i izradu internih normativnih akata. Pored praktičnih smernica objedinjenih u ovom priručniku, za Vas smo pripremili i portal sa modelima neophodne dokumentacije koje možete prilagoditi svojim specifičnim zahtevima i odmah koristiti.

Sigurni smo da će Vam priručnik i portal biti od velike koristi u svakodnevnoj poslovnoj praksi, i da će Vam ponuditi prave odgovore na Vaša mnogobrojna pitanja. Autori ovog priručnika ostaju otvoreni da na Vaša pitanja i zahteve ažuriraju delove priručnika i portala novim prilozima.

Nadamo se daljom saradnji i želimo Vam mnogo poslovnih uspeha.

S poštovanjem,

FORUM MEDIA

Dušan Pavlović
Direktor

Maja Ilić
Marko Nedeljković
Marija Đelić
Saša Silvester

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU U PRAKSI

Precizna objašnjenja, smernice za sprovođenje obaveznih mera i modeli dokumenata u skladu sa aktuelnom zakonskom regulativom u priručniku i na portalu

Septembar, 2021.

FORUM MEDIA d.o.o. Beograd

Kralja Milutina 46-48, 11000 Beograd

e-mail: prodaja@forum-media.rs

tel: 011 3290 922

fax: 011 3290 922

BEZBEDNOST I ZDRAVLJE NA RADU U PRAKSI

Precizna objašnjenja, smernice za sprovođenje obaveznih mera i modeli dokumenata u skladu sa aktuelnom zakonskom regulativom u priručniku i na portalu

Odgovorni urednik: Maja Ilić

Autori: Maja Ilić, Marko Nedeljković, Marija Đelić, Saša Silvester

Izdavač: FORUM MEDIA d.o.o. Beograd

Direktor: Dušan Pavlović

Produkcija: DATA COPY d.o.o. Beograd

Autorsko pravo ima FORUM MEDIA d.o.o. Beograd.

Kopiranje i umnožavanje bez pismene saglasnosti FORUM MEDIA d.o.o. Beograd nije dozvoljeno. Sadržaj se ažurira u skladu sa zakonskim izmenama i praksom. Za tačnost sadržaja odgovaraju autori.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

331.45/48(497.11)(035)

BEZBEDNOST i zdravlje na radu u praksi :

precizna objašnjenja, smernice za sprovođenje obaveznih mera i modeli dokumenata u skladu sa aktuelnom zakonskom regulativom u priručniku i na portalu /
odgovorni urednik Maja Ilić. - 2015 (dec.) . - Beograd : Forum media, 2015- (Beograd : Data Copy). - 1 knj.
(razl. pag.) ; 24 cm.

Dostupno i na: bzs.forum-media.rs. - Tromesečno se menja i dopunjuje. Opis zasnovan na dopunama: septembar (2021). - Je nastavak: Bezbednost i zdravlje na radu = ISSN 2217-3897
ISSN 2466-3409 = Bezbednost i zdravlje na radu u praksi
COBISS.SR-ID 219703564

1 Predgovor i sadržaj

Sadržaj:

- [1/1 Reč autora](#)
- [1/2 Biografije](#)
- [1/3 O privrednom društvu](#)
- [1/4 Sadržaj priručnika](#)
- [1/5 Sadržaj portala](#)
- [1/6 Indeks pojmova](#)
- [1/7 Autorska prava](#)

Predgovor i sadržaj

1/1 Reč autora

Osnovni cilj priručnika „Bezbednost i zdravlje na radu u praksi” jeste da korisnicima pruži praktične smernice za efikasnu primenu propisa, jednostavno sprovođenje neophodnih mera i lakšu pripremu obavezne dokumentacije.

Teme kojima se ovaj priručnik sa posebnom pažnjom bavi, odnose se na: obaveze i odgovornosti poslodavaca i prava i obaveze zaposlenih, organizovanje poslova iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, evidencije, saradnju i izveštavanje, stručni ispit i uslove za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, opšta akta poslodavca, podzakonska akta, inspekcijski nadzor, povrede na radu i profesionalna oboljenja.

Grupa autora je na osnovu svog višegodišnjeg iskustva u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu priredila ovaj priručnik, pre svega, radi približavanja ove materije korisnicima, uz precizan pregled obaveza pravnih lica, jasna tumačenja propisa i praktične modele dokumenata.

U nadi da će Vam ovaj priručnik biti značajna pomoć i sredstvo u radu,

Autori

Reč autora

1/2 Biografije

Maja Ilić

Maja Ilić je dipl. inž. tehnologije za hemijsko inženjerstvo, viši savetnik u Inspektoratu za rad, načelnik Odjeljenja za studijsko-analitičke poslove. Njene ključne oblasti interesovanja su poznavanje domaćeg i međunarodnog zakonodavstva u oblasti radnih odnosa i bezbednost i zdravlje na radu. U svojstvu predavača održala je veliki broj predavanja iz oblasti upravljanja projektima, konsultinga i promena, veština prezentacije i izveštavanja, kao i predavanja iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i radnih odnosa za poslodavce, zaposlene, predstavnike zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i lica za bezbednost i zdravlje na radu iz različitih grana delatnosti, a pre svega iz visokorizičnih delatnosti, kao što su građevinarstvo, hemijska industrija i drvoprerađivačka industrija. Takođe, u svojstvu predavača držala je predavanja za državne službenike (normativce) na temu zakonodavnog procesa.

Iza sebe ima objavljene rade u domaćim i stranim časopisima na temu bezbednosti i zdravlja na radu, kao i brošure i vodiči na temu povreda na radu u Republici Srbiji, osnovnih faktora rizika u različitim granama delatnosti prava, obaveza i odgovornosti poslodavaca i zaposlenih u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i radnih odnosa, procene rizika, standarda OHSAS 18001 (sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu).

Aktivno učestvuje u radu međunarodnih konferenciјa; koordinator je obuke inspektora rada za uvođenje integrisanog inspekcijskog nadzora u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i jedan od autora Priručnika i Metodologije za uvođenje integrisanog inspekcijskog nadzora u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao i Instrukcije za postupanje inspektora rada prilikom vršenja inspekcijskih nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu.

U svojstvu predstavnika Inspektorata za rad imala je aktivnu ulogu kao član Radne grupe za izradu Zakona o inspekcijskom nadzoru i Radne grupe za izmene i dopune Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. Trenutno je imenovana za člana Posebne radne grupe za izradu podzakonskih akata u vezi sa Zakonom o inspekcijskom nadzoru, kao i Radne grupe za pripremu preliminarnog spiska privrednih društava i drugih organizacija čija je delatnost projektovanje, izgradnja i nadzor u oblasti saobraćajne infrastrukture radi formiranja jedinstvene evidencije (tzv. bela i crna lista) navedenih privrednih društava i drugih organizacija u oblasti saobraćajne infrastrukture.

Marko Nedeljković

Marko Nedeljković je rođen 10. aprila 1965. u Tuzli, u Bosni i Hercegovini, gde je završio osnovnu i srednju školu. Na Tehnološkom fakultetu u Tuzli diplomirao je 1990., na smeru „zaštita na radu i zaštita životne okoline”.

Trenutno je na poziciji direktora sektora za upravljanje rizicima u V.I.P.LEVEL.ING. d.o.o, Beograd.

Njegovo dosadašnje radno iskustvo uključuje rad na sledećim pozicijama: saradnik za zaštitu na radu, inženjer ekologije, referent zaštite na radu, protivpožarne zaštite i osiguranja imovine i lica, saradnik za procene rizika, referent bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite od požara, šef sektora bezbednosti i zdravlja na radu, glavni menadžer/direktor sektora upravljanja rizicima.

Uz fakultetsko obrazovanje i bogato radno iskustvo u struci ima i položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i položen stručni ispit za radnike koji rade na poslovima zaštite od požara, po programu stručnog ispita za radnike sa VSS školskom spremom.

Učestvovao je na međunarodnom naučnom skupu „Preventivni inženjerинг и животна средина” u organizaciji Fakulteta zaštite na radu iz Niša, Međunarodnog ekološko-političkog Univerziteta iz Moskve i Automatika-instituta „Mihajlo Pupin” iz Beograda.

Biografije

Bio je angažovan u Institutu za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Nišu na realizaciji naučno-istraživačkog projekta „Zdravlje i bolesti školske dece”, tj. na potprojektima „Zaštita školske dece od povreda” i „Ekološko okruženje i zdravlje školske dece”.

Marija Đelić

Marija Đelić je završila XII beogradsku gimnaziju i diplomirala na Fakultetu bezbednosti Univerziteta u Beogradu, u zvanju profesora civilne odbrane. Trenutno pohađa master studije iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, prema programu Međunarodne organizacije rada, koji se izvodi u saradnji sa Univerzitetom u Torinu.

Sticanje relevantnog radnog iskustva otpočela je kroz stažiranje u NVO u oblasti institucionalne bezbednosti, a zatim kroz rad u sektoru privatnog obezbeđenja, gde je pored obavljanja poslova u skladu sa osnovnom delatnošću preduzeća bila uključena i u poslove bezbednosti i zdravlja na radu. Nakon polaganja stručnog ispita iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu preuzeila je kompletно vođenje poslova bezbednosti i zdravlja na radu. Takođe, položila je i stručni ispit iz oblasti zaštite od požara pred komisijom Ministarstva unutrašnjih poslova.

Kroz rad na poziciji asistenta menadžera bezbednosti i zdravlja na radu u preduzeću „JOB d.o.o” i lica za bezbednost i zdravlje na radu i referenta zaštite od požara u preduzeću „Inter Security d.o.o”, koje pružaju usluge bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite od požara drugim preduzećima i preduzetnicima, bavila se sprovođenjem poslova bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite od požara u različitim privrednim delatnostima, čime je u velikoj meri obogatila svoje radno iskustvo.

U preduzeću „Metro Cash & Carry“ je dugo godina obavljala poslove koordinatora iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zaštite od požara za područje Srbije, nakon čega je karijeru nastavila u kompaniji „LC WAIKIKI“ obavljajući iste poslove u regionalnim okvirima.

Saša Silvester

Saša Silvester je diplomirao na Pravnom fakultetu u Novom Sadu. Od 2004. je vodio pravne i opšte poslove u Institutu za zaštitu na radu u Novom Sadu. Tokom rada u Institutu, pored kompanijskog i radnog prava specijalizovao se naročito u oblastima zaštite od požara, bezbednosti i zdravlja na radu, zaštite životne sredine, a zadužen je i za koordinaciju aktivnosti pravnog lica ospozbljenog za reagovanje u vanrednim situacijama sa nadležnim organima. Ima dugogodišnje iskustvo u radu sa nadležnim ministarstvima u delu koji se odnosi na ovlašćenja i dozvole za obavljanje delatnosti, kao i usklađivanju rada sa propisima, kako Instituta, tako i brojnih komitenata. Ovlašćeni je predavač za predmet Normativno uređenje od požara, kao i predavač za zaštitu od požara i bezbednost i zdravlje na radu u skladu sa Zakonom o privatnom obezbeđenju. Bio je učesnik brojnih međunarodnih projekata pod pokroviteljstvom EU (IPA, TEMPUS), Evropske banke za obnovu i razvoj i Svetske banke, kao i rukovodilac projekata u ime Instituta i predavač. Član je stručnog tima koji je kvalifikovan kod Evropske banke za obnovu i razvoj za konsultantske usluge iz bezbednosti i zdravlja na radu u regionu. Pored toga što je i dalje član stručnog tima Instituta za zaštitu na radu, osnovao je i svoju kancelariju za konsultantske usluge, koja se bavi stručnom podrškom poslodavcima u ispunjavanju zakonskih obaveza, naročito u gorenavedenim oblastima.

1/3 O privrednom društvu

Privredno društvo FORUM MEDIA d.o.o, sa sedištem u Beogradu, osnovano je u junu 2008. godine kao čerka firma nemačkog izdavača FORUM MEDIA GROUP.

Matična firma povezuje samostalna privredna društva u Nemačkoj, Austriji, Španiji, Velikoj Britaniji, Holandiji, SAD, Australiji, Kanadi, Hongkongu, Singapuru, Rusiji, Poljskoj, Češkoj, Slovačkoj, Sloveniji, Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji, a svrstana je među 500 firmi sa najbržim rastom u EU.

Publikacije u svakoj izdavačkoj kući u okviru kompanije FORUM MEDIA GROUP u potpunosti su uskladene sa zakonodavnim sistemom svake pojedinačne države, prilagođene su potrebljima lokalnih preduzeća i aktuelnim promenama na tržištu. Urednici i autori srpskih izdanja su naši renomirani stručnjaci aktivni u privredi, javnom sektoru i stručnim udruženjima. Njihovo znanje i iskustvo u praksi donose čitaocima i korisnicima naših izdanja najnovija stručna i praktična znanja, kao i veliku pomoć u postizanju poslovnih ciljeva.

Izdavačka kuća FORUM MEDIA korisnicima nudi aktuelne poslovne, privredne i pravne informacije, kao i zakonske propise. Obezbeđuje upotrebljive i praktične obrasce, uzorke, primere, modele, tabele i ostale alatke koje olakšavaju rad i štede vreme.

Svojim korisnicima garantujemo:

- **praktičnu primenu:** preplatnicima nudimo proizvode koje mogu brzo i lako primeniti u svakodnevnom radu,
- **stručnost:** naša izdanja omogućavaju precizan i stručan rad usklađen sa najnovijim poslovnim informacijama i pravnim propisima,
- **aktuuelnost:** svaki priručnik i portal redovno ažuriramo novim informacijama, a korisniku nudimo tumačenja usklađena sa potrebama tržišta i zakonodavnim sistemom, obrasce i uzorke za konkretnu upotrebu u praksi.

Naše publikacije koriste menadžeri, ali i drugi zaposleni u lokalnim kompanijama, kako javnog, tako i privatnog sektora. Prisutni smo u brojnim domaćim velikim, srednjim i malim firmama, ali i međunarodnim predstavništvima. Aktivnosti koje smo osmislili iz godine u godinu unapređujemo. Sa velikim optimizmom idemo u budućnost i uvereni smo da ćemo uz inovativan rad i postavljene standarde ostvariti svoje poslovne ambicije.

Za sve vaše sugestije, komentare i predloge se zahvaljujemo unapred. Nadamo se da ćemo zajedno postići zadati cilj – **pomoći našeg znanja povećati vaš uspeh.**

Hvala vam na ukazanom poverenju.

S poštovanjem,
Vaša Forum Media

1/4 Sadržaj priručnika

1 Predgovor i sadržaj

- 1/1 Reč autora
- 1/2 Biografije
- 1/3 O privrednom društvu
- 1/4 Sadržaj priručnika
- 1/5 Sadržaj portala
- 1/6 Indeks pojmova
- 1/7 Autorska prava

2 Obaveze i odgovornosti poslodavaca i prava i obaveze zaposlenih

(Maja Ilić, Saša Silvester)

- 2/1 Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti
(Maja Ilić)
- 2/1.1 Uređivanje prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 2/1.2 Preventivne mere
- 2/2 Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

- 2/2.1 Osnovne mere bezbednosti i zdravlja za sprečavanje pojave i širenja zaraze zaposlenih
- 2/3 Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor
(Saša Silvester)
- 2/4 Odsustva zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19
(Saša Silvester)
- 2/5 Sistemi upravljanja (menadžmenta) bezbednošću i zdravljem na radu
- 2/5.1 Struktura standarda
SRPS ISO 45001:2018
- 2/5.2 Faktori zahvaljujući kojima se opravdano očekuje uspeh u primeni standarda
SRPS ISO 45001:2018
- 3 Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu**
(Maja Ilić, Saša Silvester)
- 3/1 Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu
- 3/2 Poslovi lica zaduženog za bezbednost i zdravlje na radu
- 3/3 Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji ima do 20 zaposlenih

- 3/4 Organizovanje poslova
bezbednosti i zdravlja na radu kod
poslodavca koji se bavi
visokorizičnom delatnošću
- 3/5 Poslovi službe medicine rada
- 3/6 Prethodni i periodični lekarski
pregledi i drugi propisani
lekarski pregledi
- 3/7 Predstavnik zaposlenih za
bezbednost i zdravlje na radu i
Odbor za bezbednost i
zdravlje na radu
- 3/8 Bezbedan i zdrav rad od kuće
(Maja Ilić)
- 3/9 Rad na visokim temperaturama
(Saša Silvester)

4 Evidencija, saradnja i izveštavanje
(Maja Ilić)

- 4/1 Evidencije u oblasti bezbednosti i
zdravlja na radu
- 4/1.1 Evidencija o radnim mestima s
povećanim rizikom (Obrazac 1)
- 4/1.2 Evidencija o zaposlenima
raspoređenim na radna mesta s
povećanim rizikom i lekarskim
pregledima zaposlenih raspoređenih
na ta radna mesta (Obrazac 2)
- 4/1.3 Evidencija o povredama na
radu (Obrazac 3)

- 4/1.4 Evidencija o profesionalnim oboljenjima
(Obrazac 4)
- 4/1.5 Evidencija o bolestima u vezi s radom
(Obrazac 5)
- 4/1.6 Evidencija o zaposlenima
osposobljenim za bezbedan i zdrav rad
(Obrazac 6)
- 4/1.7 Evidencija o opasnim materijama koje
se koriste u toku rada
(Obrazac 7)
- 4/1.8 Evidencija o izvršenim ispitivanjima
uslova radne okoline
(Obrazac 8)
- 4/1.9 Evidencija o izvršenim pregledima
i proverama opreme za rad
(Obrazac 9)
- 4/1.10 Evidencija o izdatim sredstvima i
opremi za ličnu zaštitu na radu
(Obrazac 10)
- 4/1.11 Evidencija o prijavama smrtnih,
kolektivnih i teških povreda na radu
i povreda na radu zbog kojih zaposleni
nije sposoban za rad više od tri
uzastopna radna dana
(Obrazac 11)
- 4/1.12 Evidencija o prijavama profesionalnih
oboljenja (Obrazac 12)
- 4/1.13 Evidencija o izvršenim lekarskim
pregledima zaposlenih u skladu s
propisima o bezbednosti i zdravlju
na radu (Obrazac 13)
- 4/1.14 Evidencija o prijavama opasnih pojava
koje bi mogle da ugroze bezbednost
i zdravlje zaposlenih
(Obrazac 14)

4/2 Čuvanje evidencija

4/3 Saradnja

4/4 Izveštavanje

5 **Stručni ispit i uslovi za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu**
(Maja Ilić)

- 5/1 Stručni ispit - osposobljavanje za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline
- 5/2 Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/3 Uputstvo za podnošenje zahteva pravnih lica i preduzetnika koji su nosioci licence u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/4 Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/5 Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline

6 Opšta akta poslodavca
(Maja Ilić)

6/1 Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

6/2 Kolektivni ugovor

6/3 Pravilnik o radu

6/4 Međusobni odnos zakona, kolektivnog ugovora i pravilnika o radu

7 Podzakonska akta
(Maja Ilić, Marko Nedeljković)

7/1 Propisi
(Maja Ilić)

7/2 Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad
(Maja Ilić)

7/3 Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi
(Maja Ilić)

7/3.1 Sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu u procesu procene rizika

- 7/4 Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom
(Maja Ilić)
- 7/5 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama
(Maja Ilić)
- 7/5.1 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama
- 7/6 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama
(Maja Ilić)
- 7/7 Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima
(Maja Ilić)
- 7/8 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima
(Maja Ilić)
- 7/9 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima
(Maja Ilić)

- 7/10 Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći
(Maja Ilić)
- 7/11 Pravilnik o merama za bezbedan i zdrav rad zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete
(Maja Ilić)
- 7/12 Uredba o izmenama i dopunama uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima
(Maja Ilić)
- 7/13 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu
(Maja Ilić)
- 7/14 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima
(Maja Ilić)
- 7/15 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama
(Maja Ilić)

- 7/16 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom
(Maja Ilić)
- 7/17 Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu
(Maja Ilić)
- 7/18 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti
(Maja Ilić)
- 7/19 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu
(Maja Ilić)
- 7/20 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu
(Maja Ilić)
- 7/21 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad
(Maja Ilić)

- 7/22 Komentar Pravilnika o utvrđivanju profesionalnih bolesti
(Marko Nedeljković)
- 7/23 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim meraima za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci
(Maja Ilić)
- 7/24 Bezbednost i zdravlje na radu pri radu sa mašinama
(Marko Nedeljković)
- 7/24.1 Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama
- 7/25 Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova
(Marko Nedeljković)
- 8 Inspeksijski nadzor**
(Maja Ilić)
- 8/1 Novine u inspeksijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 8/2 Inspeksijski nadzor nad primenom mera za sprečavanje širenja zarazne bolesti i pandemije

9 Povrede na radu i profesionalna oboljenja*(Marko Nedeljković)*

- 9/1 Povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija, uzroci i posledice. Prevencija
(Marko Nedeljković)
- 9/1.1 Definicija povrede na radu, profesionalnog oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.2 Klasifikacija povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.3 Uzroci povreda na radu
- 9/1.4 Uzroci profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.5 Posledice profesionalnih bolesti i povreda na radu
- 9/1.6 Prevencija povreda na radu, profesionalnih i oboljenja u vezi sa radom
- 9/2 Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

1/5 Sadržaj portala

1. Zakoni

- Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu
- Predlog zakona o bezbednosti i zdravlju na radu
- Zakon o radu
- Zakon o agencijskom zapošljavanju
- Zakon o o zdravstvenom osiguranju
- Zakon o penzijsko-invalidskom osiguranju
- Zakon o bezbednosti saobraćaja na putevima
- Zakon o hemikalijama
- Zakon o klasifikaciji delatnosti
- Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti
- Zakon o privrednim društvima
- Zakon o državnoj upravi
- Zakon o obligacionim odnosima
- Zakon o uređenju sudova

2. Podzakonski akti

- Pravilnik o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila
- Pravilnik o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova

- Pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi
- Pravilnik o merama za bezbedan i zdrav rad zaposlene žene za vreme trudnoće, porodi-lje i zaposlene koja doji dete
- Pravilnik o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini
- Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vr-sti sredstava i opreme koji moraju biti obez-beđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći
- Pravilnik o postupku pregleda i provere opre-me za rad i ispitivanja uslova radne okoline
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbe-dan i zdrav rad pri izlaganju buci
- Pravilnik o obezbeđivanju oznaka za bez-bednost i zdravlje na radu
- Pravilnik o opremi i postupku za pružanje prve pomoći i o organizovanju službe spa-savanja
- Pravilnik o posebnim elementima procene rizika, učestalosti vršenja inspekcijskog nad-zora na osnovu procene rizika i posebnim elementima plana inspekcijskog nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdrav-lja na radu
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbe-dan i zdrav rad na radnom mestu
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbe-dan i zdrav rad mladih
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbe-dan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štet-nostima
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbe-dan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optič-kim zračenjima

- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad s ekranom
- Pravilnik o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom
- Pravilnik o programu, načinu i visini troškova polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica
- Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju
- Pravilnik o uslovima i visini troškova za izdavanje licenci za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti
- Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila
- Pravilnik o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova
- Pravilnik o programu, načinu i visini troškova pripreme i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova koordinatora za izradu projekta i stručnog ispita za obavljanje poslova koordinatora za izvođenje radova

- Pravilnik o sadržaju elaborata o uređenju gradilišta
- Pravilnik o bezbednosti mašina
- Pravilnik o bezbednosti liftova
- Pravilnik o sadržaju bezbednosnog lista
- Pravilnik o zaštiti na radu u poljoprivredi
- Pravilnik o tehničkim standardima pristupačnosti
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima
- Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama
- Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti
- Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi sa usavršavanjem znanja lica za bezbednost i zdravlje na radu
- Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima
- Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju azbestu

- Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju oštrih predmeta koji su medicinska sredstva u zdravstvenoj delatnosti
- Uredba o klasifikaciji delatnosti
- Uredba o utvrđivanju rada opasnog za decu
- Naredba o zabrani upotrebe motornih benzina za odmašćivanje, pranje ili čišćenje metalnih delova i predmeta od drugog materijala
- Odluka o jedinstvenom kodeksu šifara za unošenje i šifriranje podataka u evidenciju ma u oblasti rada
- Spisak srpskih standarda iz oblasti lične zaštite opreme
- Vodič za bezbedan i zdrav rad od kuće

3. Modeli dokumenata

- Akt o proceni rizika
- Metoda Kinney
- Pravilnik o bezbednosti i zdravlju na radu
- Izvod iz Pravilnika o bezbednosti i zdravlju na radu - posebna zaštita pojedinih kategorija zaposlenih
- Pravilnik o radu
- Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji poslova
- Pravilnik o opremi i postupku za pružanje prve pomoći u slučaju nezgode na radu
- Pravilnik o pružanju prve pomoći na radu
- Ugovor o radu
- Ugovor za pružanje usluga lica za bezbednost i zdravlje na radu

- Odluka o određivanju lica za poslove bezbednosti i zdravlja na radu
- Odluka o određivanju lica za bezbednost i zdravlje na radu
- Odluka o zabrani pušenja u poslovnim prostorijama
- Odluka o određivanju odgovornog lica za kontrolu zabrane pušenja
- Sporazum o saradnji iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- Obaveštenje o zabrani zlostavljanja na radu
- Program o osposobljavanju zaposlenih za bezbedan i zdrav rad
- Pravilnik o nabavci i raspodeli lične zaštitne opreme
- Primer primene metode AUVA za procenu rizika na radnom mestu i u radnoj okolini: radnik na održavanju
- Primer ček liste za procenu rizika - opšti, pravni, finansijski i IT poslovi i sl.
- Primer: Identifikacija opasnosti i štetnosti i procena rizika za radno mesto
- Rezultati i analiza procene rizika na radnom mestu
- Lista prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti pri organizovanju poslova održavanja higijene objekata
- Revidirana lista prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti pri organizovanju poslova obezbeđenja objekata
- Evidencija o obilasku gradilišta
- Odluka o formiranju komisije za sprovođenje stručne teorijske i praktične obuke
- Program stručnog osposobljavanja zaposlenih za korišćenje opreme za rad

- Utvrđivanje potrebne LZO i normativa za pojedino radno mesto u okviru Akta o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini
- Plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-COV-2
- Sporazum o primeni mera za bezbedan i zdrav rad prilikom korišćenja zajedničkog prostora

4. Evidencije

- Evidencija o radnim mestima sa povećanim rizikom
- Evidencija o zaposlenima raspoređenim na radna mesta sa povećanim rizikom i lekarškim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta
- Evidencija o povredama na radu
- Evidencija o profesionalnim oboljenjima
- Evidencija o bolestima u vezi sa radom
- Evidencija o zaposlenima sposobljenim za bezbedan i zdrav rad
- Evidencija o opasnim materijama koje se koriste u toku rada
- Evidencija o izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline
- Evidencija o izvršenim pregledima i provjerama opreme za rad
- Evidencija o izdatim sredstavima i opremi za ličnu zaštitu na radu
- Evidencija o prijavama smrtnih, kolektivnih i teških povreda na radu, kao i povreda na radu zbog kojih zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana

- Evidencija o prijavama profesionalnih obo-ljenja
- Evidencija o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu sa propisima o bezbed-nosti i zdravlju na radu
- Evidencija o prijavama opasnih pojava koje bi mogle da ugroze bezbednost i zdravlje za-poslenih
- Primeri evidencija

5. Dokumentacija u vezi sa povredama na radu

- Obrazac 1 - Izveštaj o povredi na radu
- Obrazac 2 - Izveštaj o profesionalnom obo-ljenju
- Zapisnik o izjavi povređenog radnika-očevi-ca-neposrednog rukovodioca
- Pregled opasnosti i štetnosti koje zahtevaju korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu za-štitu na radu na radnom mestu
- Uputstva za izradu prijave povrede na radu – konkretan primer iz prakse
- Primer analize povreda na radu zaposlenih na održavanju higijene objekata
- Šifarnik za popunjavanje obrasca izveštaja o povredi na radu

6. Prijave

- Prijava povrede na radu
- Prijava početka rada od strane poslodavca koji izvodi radove na izgradnji ili rekonstruk-ciji građevinskog objekta ili vrši promenu tehnološkog procesa
- Prijava gradilišta od strane investitora, odno-sno zastupnika investitora

7. Kontrolne liste

- Kontrolna lista - inspekcijski nadzor - gradilište
- Kontrolna lista - integrisani inspekcijski nadzor
- Kontrolna lista - inspekcijski nadzor u oblasti radih odnosa
- Kontrolna lista - redovan inspekcijski nadzor nad primenom Zakona o uslovima za upućivanje zaposlenih na privremeni rad u inostranstvo i njihovoj zaštiti
- Kontrolna lista - inspekcijski nadzor u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- Kontrolna lista - inspekcijski nadzor u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u šumarstvu
- Kontrolna lista – inspekcijski nadzor iz oblasti dečjeg rada

8. Primeri testova za proveru osposobljenosti zaposlenih za bezbedan i zdrav rad

- Primer testa za radno mesto u oblasti administracije
- Primer testa za radno mesto Bravar
- Primer testa za radno mesto Električar
- Primer testa za radno mesto Rukovalac građevinskom mehanizacijom
- Primer testa za radno mesto Tesar
- Primer testa za radno mesto Varilac
- Primer testa za radno mesto Radnik u proizvodnji
- Primer testa za radno mesto Vozač

9. Uputstva i preporuke

- Uputstvo za bezbedan rad i održavanje viljuškara

- Uputstvo za bezbedan rad na oruđu za rad - dizel viljuškar
- Uputstvo za upotrebu i bezbedan rad - elektr-o viljuškar
- Uputstvo za upotrebu i bezbedan rad - ručni viljuškar
- Uputstvo za upotrebu i bezbedan rad - dvo-valjak
- Uputstvo za bezbedan rad na računaru
- Uputstvo za bezbedan i zdrav rad sa alkoholom
- Uputstvo za bezbedan rad sa komorom za farbanje i sušenje
- Uputstvo za bezbedan rad sa autoklavom
- Uputstvo za bezbedan rad sa hidrauličnom presom
- Uputstvo za bezbedan rad sa mašinom za offset štampu
- Uputstvo za bezbedan rad sa mašinom za fleksi štampu
- Uputstvo za bezbedan rad sa mašinom za reciklažu
- Uputstvo za bezbedan rad sa strugom
- Uputstvo za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju električnog prenosnog alata
- Uputstvo za bezbedan i zdrav rad pri upotrebi merdevina
- Uputstvo za bezbedan i zdrav rad pri autogenom zavarivanju, rezanju, lemljenju
- Uputstvo za bezbedan rad pri upotrebi pokretne skele
- Preporuke za bezbedan rad u kancelarijskom radnom prostoru
- Preporuke za bezbedno korišćenje električne energije

10. Standardi

- Spisak srpskih standarda iz oblasti lične zaštitne opreme

DODATNI SADRŽAJ

- Spisak propisa
- Podzakonska akta u skladu sa Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci
- Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad mladih
- Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju oštih predmeta koji su medicinska sredstva u zdravstvenoj službi
- Izrada ček liste za procenu rizika u administraciji i preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu
- Druge metode za procenu rizika u praksi
- Način provere teorijske i praktične osposobljenosti zaposlenih iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- Upravljanje rizicima pri radu na otvorenom u uslovima ekstremnih klimatskih faktora - ekstremno visokih temperaturama
- Usaglašavanje (izmene i dopune) pravilnika o bezbednosti i zdravlju na radu sa novim podzakonskim aktima
- Zakon o inspekcijskom nadzoru i kontrolne liste
- Analiza rezultata procene rizika
- Propisana dokumentacija za opremu za rad, sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu
- Lična zaštitna sredstva i standardi

- Sprečavanje nastanka povreda pri radu sa mašinama
- Preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu pri upotrebi električne energije
- Instrukcija o vršenju inspekcijskog nadzora povodom smrte, teške povrede na radu sa smrtnim ishodom, kolektivne i teške povrede na radu
- Instrukcija za vršenje inspekcijskog nadzora u delu koji se odnosi na sprovođenje postupka procene rizika i donošenje akta o proceni rizika
- Instrukcija o postupanju inspektora rada prilikom vršenja inspekcijskog nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu
- Preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu pri organizovanju poslova održavanja objekata
- Preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu pri organizovanju poslova obezbeđenja objekata
- Primena preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu za pojedine kategorije zaposlenih u aktu o proceni rizika i opštem aktu o bezbednosti i zdravlju na radu
- Strategija bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji za period od 2018. do 2022. godine
- Preventivne mere bezbednosti i zdravlja prilikom organizovanja održavanja opreme za rad
- Uvod u standard ISO 45001
- Uredba o utvrđivanju rada opasnog za decu
- Izrada pravilnika o nabavci i raspodeli lične zaštitne opreme i evidencije o izdatoj ličnoj zaštitnoj opremi
- Izrada pravilnika o pružanju prve pomoći na radu u skladu sa novim podzakonskim aktom

- Osposobljavanje zaposlenih i program osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad
- Preventivne mere bezbednosti i zdravlja pri procesima varenja
- Status lica za bezbednost i zdravlje na radu - njihova prava, obaveze i odgovornosti
- Odnos lica za bezbednost i zdravlje na radu, poslodavca i inspekcije rada
- Instrukcija o postupanju prilikom vršenja inspekcijskih nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu, sa posebnim osvrtom na bitne elemente u postupku inspekcijskog nadzora
- Stručno osposobljavanje zaposlenih za bezbedno korišćenje opreme za rad
- Pravilnik o posebnim elementima procene rizika, učestalosti vršenja inspekcijskog nadzora na osnovu procene rizika i posebnim elementima plana inspekcijskog nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu
- Procena rizika u okviru inspekcijskog nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu
- Izbor, nabavka i raspodela odgovarajuće lične zaštitne opreme
- Prepostavke za stvaranje bezbednih uslova na radnom mestu i u radnoj okolini u industrijskom okruženju
- Prepostavke za stvaranje bezbednih uslova na radnom mestu i u radnoj okolini u uslovi ma kancelarijskog poslovanja
- Preporuke za bezbedan rad pri skladištenju robe u skladištima
- Preporuke za bezbedan rad prilikom mašinskog održavanja higijene prostorija, spoljnih staklenih površina i slično

- Agencijsko zapošljavanje sa posebnim osvrtom na uslove rada i bezbednosti i zdravlja na radu
- Prikaz metode AUVA za procenu rizika na radnom mestu i u radnoj okolini
- Izmene i dopune akta o proceni rizika
- Obezbeđivanje preventivnog održavanja opreme za rad na radnom mestu i uslova u radnoj okolini, kao preduslov bezbednog i zdravog rada
- Pravilnik o sadržaju bezbednosnog lista
- Promene sadržaja i forme izveštaja o povredi na radu

1/6 Indeks pojmova

A

- Akt o proceni rizika [2/2.2](#)
 Arhiviranje izveštaja o povredi na radu [9/3](#)

V

- Visokorizične delatnosti [3/4](#)

E

- Evidencije [4/1](#)

Z

- Zaposleni [2/2.4, 2/2.5](#)

I

- Izveštavanje [4/4](#)
 Izveštaj o povredi na radu [9/3](#)
 Inspekcijski nadzor [8/1](#)

K

- Kolektivni ugovor [6/2, 6/4](#)

L

- Lekarski pregledi [3/6](#)
 Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu [3/2](#)
 Licence [5/2, 5/3, 5/4, 5/5](#)

M

- Medicina rada [3/5](#)
 Minimalni zahtevi [7/2](#)

O

- Oboljenja u vezi sa radom .. [9/1, 9/1.1, 9/1.2, 9/1.4, 9/1.6](#)

- Odbor za bezbednost i zdravlje na radu [3/7](#)

- Ospozobljavanje zaposlenih [2/2.4](#)

P

- Periodični lekarski pregledi [3/6](#)

- Povrede na radu [9/1, 9/1.1, 9/1.2, 9/1.3, 9/1.4, 9/1.5, 9/1.6, 9/2, 9/3](#)

- Podzakonska akta [7/2, 7/3](#)

- Pojmovi [2/1](#)

- Popunjavanje izveštaja o povredi na radu [9/3](#)

- Posledice profesionalnih bolesti ... [9/1.5](#)

- Posledice povreda na radu [9/1.5](#)

- Poslovi bezbednosti i zdravlja na radu [3/1, 3/2, 3/3, 3/4](#)

- Poslodavac [2/2, 2/2.1, 2/2.2, 3/1](#)

- Postupak u slučaju povrede na radu [9/2](#)

- Pravilnik o radu [6/3, 6/4](#)

- Preventivne mere [2/1.2](#)

- Prevencija [9/1, 9/1.6](#)

- Predstavnik zaposlenih [3/7](#)

- Prehodni lekarski pregledi [3/6](#)

- Profesionalna oboljenja..... [9/1, 9/1.1, 9/1.2, 9/1.4, 9/1.5, 9/1.6](#)

R

- Radni odnos [6/1, 6/5](#)

Indeks pojmovaa**S**

- Saradnja [4/3](#)
Stručni ispit..... [5/1](#)

U

- Uzroci povreda na radu [9/1.3](#)
Uzroci profesionalnih [9/1.4](#)
Uzroci oboljenja u vezi sa radom. [9/1.4](#)

1/7 Autorska prava

Ova publikacija sadrži materijal koji je kreiran, sastavljen, napisan i opunomoćen od strane Forum Media d.o.o. Beograd. Sva prava su zaštićena. Nijedan deo štampane publikacije, kao ni sadržaja portala, ne sme se reproducovati ili prenositi u bilo kojem obliku, ni na koji način, elektronski ili mehanički, uključujući fotokopiranje ili umnožavanje, bez odobrenja izdavača.

Nijedan deo materijala koji je ovde sadržan, ako to drugačije nije određeno u tekstu, slikama ili drugim fajlovima, ne sme da se kopira, reprodukuje, preštampava, postavlja na internet ili distribuira na bilo koji način, bilo to obradom, dekompilacijom ili preradom. Nije dozvoljeno modifikovanje ili ugrožavanje bilo kakvog autorskog prava ili privatnih podataka. Bilo kakvo objavljivanje materijala ili postavljanje na sajtove bilo kojim putem smatraće se nepouzdanim i nekompetentnim.

Dopušteno nam je da koristimo ideje, sugestije, koncepte, iskustva ili tehnike koje su sadržane u bilo kojoj vrsti komunikacije koju šaljete na našu imejl adresu.

Logo Forum je naš zaštitni znak i kao takav predstavlja vlasništvo FORUM MEDIA GROUP.

Ukoliko imate bilo kakva pitanja u vezi sa ovim uslovima možete kontaktirati sa nama putem mejl adrese: prodaja@forum-media.rs

2 Obaveze i odgovornosti poslodavaca i prava i obaveze zaposlenih

Sadržaj:

2/1 Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti

- 2/1.1 Uređivanje prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 2/1.2 Preventivne mere

2/2 Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

- 2/2.1 Osnovne mере bezbednosti i zdravlja za sprečavanje pojave i širenja zaraze zaposlenih

2/3 Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

2/4 Odsustva zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19

2/5 Sistemi upravljanja (menadžmenta) bezbednošću i zdravljem na radu

Obaveze i odgovornosti
poslodavaca i prava i
obaveze zaposlenih

- 2/5.1 Struktura standarda
SRPS ISO 45001:2018
- 2/5.2 Faktori zahvaljujući kojima se
opravdano očekuje uspeh u
primeni standarda
SRPS ISO 45001:2018

2/1 Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti

Prema odredbama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakona o radu, pojam poslodavac nema isto značenje. U skladu sa Zakonom o radu, a i Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, **poslodavac** je domaće ili strano pravno lice, odnosno fizičko lice koje zapošljava, odnosno radno angažuje, jedno ili više lica. Shodno izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, definicija poslodavca je proširena tako da se u smislu ovog zakona poslodavcem smatra i fizičko lice koje po bilo kom pravnom osnovu obezbeđuje posao zaposlenom, izuzimajući lice koje posao obezbeđuje u domaćinstvu i nosioca porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, koji obavljaju posao s članovima porodičnog poljoprivrednog domaćinstva u skladu s propisima o poljoprivredi (Zakon o poljoprivredi i ruralnom razvoju). Takođe, poslodavcem se smatra i fizičko lice koje s članovima svog porodičnog domaćinstva obavlja privrednu ili drugu delatnost.

Pojam zaposleni, prema navedenim zakonima, nema isto značenje jer je **zaposleni**, po odredbi člana 5, stav 1. Zakona o radu, fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca, a zaposleni, po odredbi člana 4, tačka 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, domaće ili strano fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca, kao

*Pojam „poslodavac“
prema odredbama
Zakona o
bezbednosti i
zdravlju na radu i
Zakona o radu*

*Zakon o
poljoprivredi i
ruralnom razvoju*

Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti

i lice koje po bilo kom osnovu obavlja rad ili se ospozobljava za rad kod poslodavca, osim lica koje je u radnom odnosu kod poslodavca radi obavljanja poslova kućnog pomoćnog osoblja.

Dakle, u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, za razliku od radnih odnosa, zaposlenim se smatra svako lice koje se nalazi na radu kod poslodavca, bilo da je u radnom odnosu kod poslodavca (radno-pravni status ostvaren u skladu s odredbama Zakona o radu), van radnog odnosa kod poslodavca (od strane poslodavca angažovano ugovorom o obavljanju privremenih i povremenih poslova, ugovorom o delu, ugovorom o zastupanju ili posredovanju, ugovorom o stručnom ospozobljavanju i usavršavanju ili ugovorom o dopunskom radu), radi „na crno”, odnosno s poslodavcem nije zaključilo ugovor o radu ili drugi ugovor u smislu Zakona o radu.

Kako je odredbom člana 5, stav 1, tačka 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano da pravo na bezbednost i zdravlje na radu ima zaposleni, proistiće da poslodavac ima sve obaveze propisane Zakonom o bezbednosti i zdravlju kada ima zaposlene u pravom smislu te reči, zatim kada angažuje lica za rad na jedan od propisanih načina, pa čak i u situacijama kada kod poslodavca lice radi bez pravnog osnova, odnosno kada radi „na crno”, s tim što su u ovoj situaciji neke obaveze suspendovane (na primer one koje su uslovljene svojstvom osiguranika – povreda na radu – izveštaj o povredi na radu).

Pravo na bezbednost i zdravlje na radu imaju:

- zaposleni;
- učenici i studenti – proizvodni rad, profesionalna praksa, praktična nastava;
- lica na stručnom ospozobljavanju, prekvalifikaciji ili dokvalifikaciji;
- lica na profesionalnoj rehabilitaciji;
- lica koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora dok rade u privrednoj jedinici zavoda za izvršenje kazne zatvora ili na drugom mestu rada;
- lica na dobrovoljnim i javnim radovima, radnim akcijama i takmičenjima u vezi s radom;
- lica koja se zateknu u radnoj okolini radi obavljanja određenih poslova ako je s njihovom prisustvom upoznat poslodavac.

*Lica koja imaju
pravo na bezbednost
i zdravlje na radu*

Bezbednost i zdravlje na radu obezbeđuju:

- **poslodavac** – zaposlenima učenicima i studentima, licima koja se nalaze na profesionalnoj rehabilitaciji i licima koje zateknu u radnoj okolini;
- **obrazovna organizacija** – licima koje se nalaze na stručnom ospozobljavanju, prekvalifikaciji ili dokvalifikaciji;
- **zavod za izvršenje kazne zatvora** – licima koja se nalaze na izdržavanju kazne zatvora;
- **organizator radova i takmičenja** – licima na dobrovoljnim javnim radovima, radnim akcijama i takmičenjima u vezi s radom.

*Subjekti koji
obezbeđuju
bezbednost i
zdravlje na radu*

2/1.1 Uređivanje prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Obaveza da poslodavac uredi, tj. utvrdi prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, proistiće iz odredbe člana 3, stav 1. Zakona o radu, kojom je propisano da se kolektivnim ugovorom kod poslodavca, u skladu sa Zakonom, uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa i međusobni odnosi učesnika kolektivnog ugovora, kao i iz odredbi članova 3. i 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kojima je propisano da se prava, obaveze i odgovornosti u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu bliže uređuju kolektivnim ugovorom, opštim aktom poslodavca ili ugovorom o radu, odnosno da je poslodavac dužan da opštim aktom, odnosno kolektivnim ugovorom, utvrdi prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao i da to može da učini i ugovorom o radu ako ima do 10 zaposlenih.

*Način utvrđivanja
prava, obaveza
i odgovornosti u
oblasti BZR*

Način utvrđivanja prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu na osnovu propisanih normi moguć je:

1. Kolektivnim ugovorom kod poslodavca, a kojim se uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa i međusobni odnosi učesnika kolektivnog ugovora, te i prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti

i zdravlja jer Zakon o radu ne predviđa mogućnost zaključivanja više kolektivnih ugovora kojima bi bila regulisana pojedina pitanja iz radnog odnosa;

2. Pravilnikom o radu, kojim se uređuju prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa (znači i prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu), pod sledećim propisanim uslovima:
 - ako kod poslodavca nije osnovan sindikat ili nijedan sindikat ne ispunjava uslove reprezentativnosti ili nije zaključen sporazum o udruživanju u skladu sa Zakonom o radu,
 - ako nijedan učesnik kolektivnog ugovora ne pokrene inicijativu za početak pregovora radi zaključenja kolektivnog ugovora,
 - ako učesnici kolektivnog ugovora ne postignu saglasnost za zaključenje kolektivnog ugovora u roku od 60 dana od dana početka pregovora,
 - ako sindikat u roku od 15 dana od dana dostavljanja poziva za početak pregovora za zaključivanje kolektivnog ugovora ne prihvati inicijativu poslodavca;
3. Ugovorom o radu, pod uslovom da poslodavac nema više od 10 zaposlenih (član 14, stav 2, ZBZR).

Dosadašnja praksa je pokazala da poslodavci prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, pored zanemarljivo malog broja poslodavaca koji su kolektivnim ugovorom, odnosno Pravilnikom o radu, uredili pitanja iz ove

Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti

oblasti (i radni odnosi i bezbednost i zdravlje na radu), uglavnom uređuju Kolektivnim ugovorom (kod poslodavca) o bezbednosti i zdravlju na radu, Pravilnikom o bezbednosti i zdravlju na radu i ugovorom o radu.

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, a ni Zakonom o radu, nisu posebno određena pitanja iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu koje poslodavac mora da uredi, tj.utvrди, jednim od napred navedenih načina, osim što je:

- odredbom člana 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano da se posebna prava, obaveze i mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu mladih (naročito s njihovim duhovnim i telesnim razvojem), žena koje rade na radnom mestu s povećanim rizikom koji bi mogao da im ugrozi ostvarivanje materinstva, osoba s invaliditetom i profesionalno obolelih uređuju Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, drugim propisima, kolektivnim ugovorom, opštim aktom poslodavca i ugovorom o radu, pa proistiće da je ovo jedno od pitanja koje poslodavac obavezno mora da uredi u postupku utvrđivanja prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, na jedan od napred navedenih načina (kolektivnim ugovorom, pravilnikom ili ugovorom o radu); preventivne mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu mladih, zaposlenih žena za vreme trudnoće i zaposlene koja doji dete

sporazumno propisuju ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje;

- odredbom člana 44, stav 4. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano da se postupak izbora i načina rada predstavnika zaposlenih i Odbora za bezbednost i zdravlje na radu, broj predstavnika zaposlenih kod poslodavca i njihov odnos sa sindikatom uređuju kolektivnim ugovorom i sporazumom zaključenim između poslodavca i predstavnika zaposlenih, pa proističe da je ovo jedno od pitanja koje poslodavac mora da uredi-utvrdi kolektivnim ugovorom, ako je isti zaključen;
- odredbom člana 21, stav 2. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini propisano da se do donošenja akta o proceni rizika mere bezbednosti i zdravlja na radu koje se sprovode radi sprečavanja povreda na radu, profesionalnih oboljenja i bolesti u vezi s radom sprovode saglasno odredbama opštег akta ili ugovora o radu kojima se kod poslodavca uređuju prava obaveze i odgovornosti iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, pa proističe da poslodavac, na primer opštim aktom ili ugovorom o radu može da utvrdi sredstva lične zaštite na radu koja pripadaju zaposlenom za vreme rada na određenom radnom mestu (obavljanju određenih poslova ili rukovanju pojedinom opre-mom za rad i dr), kao i sve druge mere čije će sprovođenje dovesti do sprečavanja povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom, s tim što će te odredbe biti primenjivane do donošenja akta o proceni

Pojmovi, prava, obaveze i odgovornosti

rizika, odnosno što im je ograničeno vreme primene.

Prema tome, osim pitanja definisanog u članu 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, nisu posebno određena pitanja koja poslodavac mora da uredi-utvrdi na jedan od napred navedenih načina (kolektivnim ugovorom, pravilnikom ili ugovorom o radu), što poslodavcu, ali i sindikatu, ostavlja punu slobodu u utvrđivanju prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno punu slobodu u izboru pitanja koja će urediti radi sprovođenja mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Kolektivni ugovor kod poslodavca za javna preduzeća i javne službe zaključuje osnivač, odnosno organ koji on ovlasti, reprezentativni sindikat kod poslodavca i poslodavac, s tim što u ime poslodavca kolektivni ugovor potpisuje direktor.

Kolektivni ugovor

Kolektivni ugovor kod poslodavca zaključuju poslodavac i reprezentativni sindikat kod poslodavca, s tim što u ime poslodavca kolektivni ugovor potpisuje direktor, odnosno preduzetnik.

Pravilnik o radu, odnosno Pravilnik o bezbednosti i zdravlju na radu

Pravilnik o radu, odnosno Pravilnik o bezbednosti i zdravlju na radu, donosi Upravni odbor, a kod poslodavca kod kog nije obrazovan upravni odbor – direktor.

Pravilnik o radu, odnosno Pravilnik o bezbednosti i zdravlju na radu, kod poslodavca koji nema svojstvo pravnog lica donosi preduzetnik-poslodavac ili lice koje on ovlasti.

Ugovor o radu zaključuju zaposleni i poslodavac, s tim što ga potpisuju zaposleni i direktor, odnosno preduzetnik, ili zaposleni i zaposleni kog ovlasti direktor, odnosno preduzetnik.

2/1.2 Preventivne mere

Bezbednost i zdravlje na radu jesu obezbeđivanje takvih uslova rada kojima se, u najvećoj mogućoj meri, smanjuju broj povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom i koji pretežno stvaraju pretpostavku za puno fizičko, psihičko i socijalno blagostanje zaposlenih.

Princip prevencije od povreda na radu, oboljenja ili oštećenja zaposlenih koji se sprovode pre početka rada na radnom mestu i u radnoj okolini je jedan od osnovnih principa u sistemu bezbednosti i zdravlja na radu.

Princip prevencije

Preventivne mere jesu sve mere koje se preduzimaju ili čije se preduzimanje planira na svim nivoima rada kod poslodavca radi sprečavanja povređivanja ili oštećenja zdravlja zaposlenih.

Preventivne mere u ostvarivanju bezbednosti i zdravlja na radu obezbeđuju se primenom sавremenih tehničkih, ergonomskih, zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih, organizacionih i drugih mera i sredstava za otklanjanje rizika od povređi-

*Preventivne mere
u ostvarivanju
bezbednosti i
zdravlja na radu*

vanja i oštećenja zdravlja zaposlenih i/ili njihovog
svođenja na najmanju moguću meru u postupku:

1. projektovanja, gradnje, korišćenja i održavanja objekata namenjenih za radne i pomoćne prostorije i objekata namenjenih za rad na otvorenom prostoru u cilju bezbednog odvijanja procesa rada;
2. projektovanja, gradnje, korišćenja i održavanja tehnoloških procesa rada sa svom pripadajućom opremom za rad, u cilju bezbednog rada zaposlenih i usklađivanja hemijskih, fizičkih i bioloških štetnosti, mikroklime i osvetljenja na radnim mestima i u radnim i pomoćnim prostorijama s propisanim mera-ma i normativima za delatnost koja se obavlja na tim radnim mestima u tim radnim prostorijama;
3. projektovanja, izrade, korišćenja i održavanja opreme za rad, konstrukcija i objekata za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu, pomoćnih konstrukcija i objekata i drugih sredstava koja se koriste u procesu rada ili koja su na bilo koji način povezana s procesom rada, tako da se u toku njihove upotrebe sprečavaju povređivanje ili oštećenje zdravlja zaposlenih;
4. proizvodnje, pakovanja, prevoza, skladištenja, upotrebe i uništavanja opasnih materija, na način i po propisima i pravilima kojima se otklanjaju mogućnosti povređivanja ili oštećenja zdravlja zaposlenih;
5. projektovanja, proizvodnje i korišćenja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, čijom se upotrebom otklanjaju rizici ili opasnosti

- koji nisu mogli da budu otklonjeni prime-nom odgovarajućih preventivnih mera;
6. obrazovanja, vaspitanja i osposobljavanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Preventivne mere za bezbednost i zdravlje na radu propisuje ministar nadležan za rad i to putem pravilnika, a u nekoliko slučajeva Vlada Republike Srbije ih je propisala uredbama.

Pojmovi, prava, obaveze i
odgovornosti

2/2

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

UVOD

Pred našim zaposlenima, kao i pred svim građanima, stoje ozbiljni izazovi za očuvanje bezbednosti i zdravlja na radu i u svakodnevnom životu.

Naime, svedoci smo svakodnevnog povećanja vrednosti svih parametara vezanih za statističke pokazatelje praćenja pandemije kovid 19 izazvane korona virusom (SARS-CoV-2), koji uzrokuje ovu zaraznu bolest, odnosno parametara koji se odnose na ukupan broj testiranih, obolelih, hospitalizovanih (bolnički lečenih), posebno teških slučajeva i slučajeva koji neizostavno zahtevaju priključenje na respiratore, ukupan broj preminulih, kao i broj potvrđenih slučajeva oboljevanja i nažalost preminulih lica. I mada je ovaj, naročito

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

poslednjih dana, drastični skok broja zaraženih i ostalih navedenih kategorija unekoliko najavljuje i očekivan, smatramo da je neophodno sagledati najpre sve činioce koji mogu uticati na ovakvo stanje pandemije, a zatim i moguće mere bezbednosti i zdravlja (u daljem tekstu: BZR), pre svega, zaposlenih, a pošto se radi o globalnom problemu, i članova njihovih porodica, njihovih prijatelja i drugih ljudi sa kojima se mogu ili moraju susretati tokom rada i svakodnevnog života.

Naravno, iako znamo da, kada je u pitanju zaražna bolest ovakvih razmera, nije moguće potpuno izolovano posmatrati i analizirati uzroke i posledice ovako loše epidemiološke situacije, pa samim tim ni mere BZR, pokušaćemo da ukažemo najpre na one mere bezbednosti i zdravlja koje se sasvim sigurno mogu primeniti tokom bilo kog radnog procesa i u svakoj radnoj sredini, a onda i na merama van procesa rada i radne sredine.

OSNOVNI FAKTORI KOJI UTIČU NA POGORŠANJE EPIDEMIOLOŠKE SITUACIJE ZAPOSLENIH

*Činioци koji utiču
na povećanje broja
obolelih među
zaposlenima*

Mnogi činioци utiču na povećanje broja obolelih među zaposlenima, ali mi ćemo ovom prilikom ukazati na neke od njih:

- velika fluktuacija ljudi, pa i zaposlenih, tokom prethodnog i tekućeg perioda, u zemlji i inostranstvu, zbog korišćenja godišnjih odmora;

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

- primetno popuštanje samodiscipline, kao i podrazumevane zdravstvene kulture u okviru radnog procesa i van radnog života;
- primetno popuštanje discipline u pogledu primene mera za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti od strane poslodavaca i njihovih zaposlenih;
- nemogućnost postizanja kolektivnog imuniteta;
- vanredno visoke temperature, pri kojima je teško primenjivati pojedine mere za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti;
- skori početak školske godine (na svim nivoima obrazovanja);
- organizovanje kulturnih događanja (muzičkih festivala, kao što su Dragačevski sabor trubača, Beer fest, Exit, Prva harmonika u Sokobanji, zatim filmskih festivala, koncerta i sl.), kao i sportskih takmičenja (olimpijske igre, kvalifikacije za klupska i represzentativna evropska i svetska takmičenja u fudbalu, košarci, odbojci i dr., početak nacionalnih prvenstava i sl.);
- tradicionalno organizovanje veselja itd.

Analizirajući navedene činioce primećujemo da je u većini slučajeva ključni razlog – **okupljanje velikog broja ljudi** bilo u zatvorenom bilo na otvorenom prostoru. Veliki broj ljudi ne znači da se neke mere za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti ne mogu primeniti, ali ipak predstavlja

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

otežavajući faktor u njihovoј primeni, iz raznih razloga – ekonomskih, organizacionih, prostorno-gradjevinskih, obrazovno-pedagoških i dr..

Takođe, može se konstatovati i određeno razgraničenje u primjenjivosti pojedinih mera na zaposlene u sektorima vezanim za navedene faktore rizika (zaposlene u sportskom ili muzičko-kulturnom sektoru, zaposlene u organizaciji velikih sportskih takmičenja, odnosno muzičkih, filmskih festivala i drugih kulturnih događanja, zaposlene u sektoru ugostiteljstva, organizaciji svečanosti, velikih proslava, npr. punoletstva, svadbi, krštenja, zaposlene u sektorima turizma, javnog prevoza, prosvete i sl.), koji su direktno izloženi povećanom riziku od zaražavanja i oboljevanja u obavljanju svojih delatnosti, i ljudi koji su tu u svojstvu posetilaca, gostiju, navijača, putnika, odnosno učenika i studenata itd.

Velika fluktuacija ljudi

*Velika fluktuacija
ljudi, odnosno
kretanje velikog
broja ljudi prilikom
korišćenja godišnjih
odmora*

Prvi faktor je velika fluktuacija ljudi, odnosno kretanje velikog broja ljudi prilikom korišćenja godišnjih odmora ili odlaska na kraće turističke aranžmane, uglavnom u inostranstvu, gde su svakako bili izloženi većem riziku od zaražavanja nego da su ostali u svojim boravištima ili barem odmor proveli u našim turističkim kapacitetima. Ovo, naravno, ni u kom slučaju ne znači da ljudi nemaju prava da biraju kuda će otpustovati, već je

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

samo reč o većoj verovatnoći zaražavanja prema statističkim analizama. Pri tome, kada se ljudi vrati i ponovo počnu da rade, mogu da prenesu zaražu svojim kolegama ukoliko su zaraženi a nemaju još uvek ispoljene simptome.

Ovome treba dodati i dolazak na odmor dosta naših ljudi koji rade u inostranstvu. Oni takođe povećavaju rizik zaražavanja svih zaposlenih u sektoru turizma i saobraćaja (turistički agenti i vodiči, vozači, stjuarti i stjuardese, carinici na graničnim prelazima, zaposleni na staničnim blagajnama i aerodromima, kao i ostalo osoblje u ovim sektorima). Takođe treba napomenuti da je sada čak 90% zaraženih zaraženo delta sojem, koji se mnogo brže širi, a uskoro se očekuje i lambda soj iz Perua, a naše stanovništvo i dalje putuje i u ta mesta koja su trenutno žarišta.

Popuštanje samodiscipline i zdravstvene kulture u okviru radnog procesa i vanradnog života

Svedoci smo da su ljudi prezasićeni merama BZR, te na ulicama, u prodavnicama, marketima, u raznim ustanovama, u tržnim centrima, prepunim ugostiteljskim objektima, čak i u apotekama, na javnim mestima i na drugim otvorenim i zatvorenim prostorima, kao i u prepunim gradskim autobusima, autobusima prigradskog ili međugradskog saobraćaja i drugim vrstama javnog saobraćaja viđamo uglavnom ljude bez maski, koji

*Popuštanje
samodiscipline i
zdravstvene kulture
u okviru radnog
procesa i vanradnog
života*

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

ne drže „socijalno odstojanje” od minimalno 1,5 ili 2 m. Ali razlog ovome nije samo prezasićenje, već unekoliko i opuštanje, usled smanjenja broja zaraženih i preminulih u prethodnom periodu, te očekivanje i nada mnogih ljudi da se bliži kraj ove pošasti koja se nadvila nad Srbijom i celim svetom. Sve ovo je dovelo do povećanog rizika od zaražavanja zaposlenih ne samo u ranije navedenim sektorima turizma, saobraćaja i ugostiteljstva, nego i zaposlenih u sektoru trgovine, kulturnim i javnim ustanovama i, može se slobodno reći, i u svim ostalim sektorima privrede i van privrede.

*Popuštanje
discipline u pogledu
primene mera za
sprečavanje pojave
i širenja zarazne
bolesti od strane
poslodavaca i
njihovih zaposlenih*

Popuštanje discipline u pogledu primene mera za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti od strane poslodavaca i njihovih zaposlenih

Veliki broj poslodavaca, odnosno njihovih zaposlenih je znatno redukovao primenu ranije utvrđenih i primenjivanih mera BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraznih bolesti. Tako je najveći broj poslodavaca ostao samo na deklarativnoj i normativnoj primeni ovih mera time što su doneli *Izmene i dopune Akta o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini* i Plana primene mera za sprečavanje pojave i širenja zaraznih bolesti, odredili lice za kontrolu sprovođenja mera za zaštitu od zaraze ili korona redare i o tome istakli odluke na oglasnim tablama, postavili odgovarajuća uputstva i procedure o „načinu pranja ruku”, „držanju

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

odstojanja od 2 m”, „obaveznom nošenju maski”, „obaveznom prolasku kroz dezobarijere ili preko njih” i sl., postavili na određenim pozicijama boce sa alkoholom ili gelom za dezinfekciju ruku i sl. Ali sve je to, kao što smo istakli, sada ostalo samo na deklarativnom i normativnom nivou, dok se navedene mere uglavnom ne sprovode. Možemo zapaziti da je preko 90% poslodavaca, ako ne i svih 100%, iz navedenih sektora, kao i svih sektora privrede i van privrede, premestilo dezobarijere sa ulaza u zatvorene prostore ili se one ne natapaju dezinfekcionim sredstvom. Često je objašnjenje da se posetioci ovih prostora, pa i sami zaposleni sapliću o ove dezobarijere ili da dezobarijere nisu potrebne jer se korona virus ne može uneti obućom i sl. Takođe, često se može zapaziti da su boce za alkohol ili gel za suvo pranje ruku prazne, govo nigde se na ulazu ne meri temperatura zaposlenima, niti poslovnim i drugim posetiocima, lice za kontrolu sprovodenja preventivnih mera BZR za zaštitu od zaraze ili korona redar nikoga ne opominje da pri ulazu u objekat mora staviti zaštitnu masku ili držati odstojanje, da u objekat ne sme ući više od utvrđenog broja ljudi (što je istaknuto na ulazu), zaposleni ni u kancelarijama u kojima ima dosta zaposlenih, kao npr. u kancelarijama tipa „open office”, ni u konferencijskim salama prilikom održavanja poslovnih sastanaka ne nose maske niti drže bezbednosno odstojanje itd. U mnogim objektima gde je to zaista neophodno

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

ili bar poželjno (naplatna mesta u prodavnicama i marketima i sl.) nisu postavljene odgovarajuće fizičke barijere (providne staklene, PVC ili od pleksiglasa), koje sprečavaju direktnu izloženost zaposlenih. Kod velikog broja poslodavaca se ne vrši redovna dezinfekcija podova, kvaka, radnih površina, fiksnih telefona, kopir-aparata i drugih površina i predmeta koje zaposleni ili posetioci često dodiruju, niti se o tome vodi evidencija u smislu stalnog praćenja sproveđenja ove mere.

*Vanredno visoke
temperature*

Vanredno visoke temperature

Jedan od objektivnih razloga, po mišljenju autora ovog rada, za otežanu primenu pojedinih mera BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraznih bolesti jeste taj što su prethodni period pratile izuzetno visoke temperature. Ovo se pre svega odnosi na nošenje maski, što je u ovakvim uslovima u najmanju ruku neprijatno, a pojedinim osobama, pa i zaposlenima, objektivno može stvoriti i dodatne zdravstvene probleme, kao npr. ljudima koji boluju od raznih hroničnih bolesti koje prati otežano disanje (hronični bronhitis ili astma, razne hronične bolesti srca i sl.). Na visokim temperaturama pojačano je znojenje u predelu lica i nosa, pa samim tim i maske bi trebalo mnogo češće menjati nego obično, jer se natapaju znojem, što opet može izazvati razne infekcije kože lica ili sluzokozhe. One možda nemaju direktnе veze sa koronom, ali nisu nimalo prijatne i mogu posredno povećati

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

rizik od zaraze, jer podstiču ljude da se nesvesno brišu, češu, kijaju, što opet može biti opasno i po same te ljude, kao i ljude u neposrednoj blizini. U takvim situacijama ljudi najčešće uklanjanju mase s lica, što opet povećava rizik od zaraze.

Nemogućnost postizanja kolektivnog imuniteta

Nijedna država nije još uspela da postigne kolektivni imunitet na kovid 19. Kod nas je vakcinišano barem jednom dozom preko 50% ljudi, a sa obe doze blizu 40%. Kada se tome doda određeni broj ljudi koji su preležali koronu, onda bi po svim pravilima medicinske struke već trebalo da budemo blizu tog cilja (kolektivnog imuniteta). Međutim, broj obolelih pokazuje suprotno, i iz dana u dan raste. Imamo i primer Izraela, gde je odavno preko 60% stanovništva vakcinisano obema dozama, a broj zaraženih je dnevno preko 6000 ljudi. Postavlja se pitanje zašto je to tako i zašto ni tamo nije postignut kolektivni imunitet. Ovo je naravno pitanje pre svega za medicinsku struku (epidemiologe). Mi nećemo raspravljati o tome da li ljudi treba da se odluče za vakcinaciju ili ne, a pogotovo nećemo dovoditi u pitanje efikasnost vakcine uopšte kao naučnog dostignuća epidemiologije, odnosno svakako nećemo protežirati antivakzersko razmišljanje, ali ćemo pokušati da iznesemo neke činjenice iz ove oblasti.

Nemogućnost postizanja kolektivnog imuniteta

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

Veliki je (ali možda ne i dovoljan) broj vakcini-sanih kod nas, a naročito u pojedinim zemljama sveta (Malta, Island, Bahrein, UAE, Izrael itd., gde je vakcinisano preko 60–80% stanovništva), a uz to i onih koji su preležali bolest, a broj obolelih ponovo raste.

- Preko 92% obolelih i hospitalizovanih kod nas trenutno čine nevakcinisani.
- Određeni broj ljudi koji je primio obe doze vakcine kod nas (oko 8%) ipak oboli.
- Prema proceni medicinske struke, kod ne-vakcinisanih postoje veće šanse da obole sa težom kliničkom slikom (20% puta više).
- Određeni broj ljudi koji je preležao kovid 19 ipak oboli ponovo.
- Određeni broj ljudi je prilikom primanja vakcine imao određene zdravstvene probleme ili ozbiljne komplikacije.

Razloge ovoga verovatno treba tražiti u sledećim navodima.

Pre svega, svaki virus po svojoj prirodi nastoji da se „spase” od vakcine, odnosno da „zaobiđe” antitela uneta vakcinom ili stečena imunitetom nakon preležane bolesti, stalno mutira i pojavljuju se novi sojevi (delta soj – Indija, koji se mnogo brže širi, lambda soj – Peru, još zarazniji). Novi sojevi virusa mogu delovati i na mlađe ljude kao jača prehlada. Ako se možda i ne osećaju bolesnima, zarazni su i time mogu ugroziti druge.

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

Kod nas je broj vakcinisanih sada prešao 51%, ali je prema mišljenju medicinske struke potrebno najmanje 65% da bi se postigao kolektivni imunitet. Ako se desi da neki od vakcinisanih i bole, to je sa blažom kliničkom slikom, bez životne ugroženosti. Međutim, kako smo naveli na primeru Izraela, ni to nije dovoljno i sve više se i kod nas i u svetu zagovara treća doza vakcine.

Ono što je problem i što se, međutim, odavno zna u istoriji vakcina (kao i lekova i medicinskih uređaja uopšte) jeste da bilo koja vakcina, lek ili medicinski uređaj pre nego što dobiju dozvolu za upotrebu u opštoj populaciji moraju proći nekoliko krugova obimnih istraživanja i ispitivanja. Ove studije su osmišljene kako bi se obezbedilo da primena bude bezbedna i efikasna i kako bi se znalo koja doza leka ili vakcine će biti odgovarajuća. U normalnim uslovima, istraživanje potrebno za stavljanje neke vakcine na tržište može potrajati desetinama godina. Na primer, pre nego što je vakcina protiv HPV-a (humani papiloma virus koji izaziva karcinom grlića materice) licencirana u SAD-u 2006. godine, laboratorijske studije obavljene su početkom devedesetih godina 20. veka, kliničko ispitivanje druge faze 2000. godine, a kliničko ispitivanje treće faze obuhvatilo je ispitivanje u periodu od 2004. do 2005. godine. Krajem 19. veka razvijeno je nekoliko vakcina za ljude (vakcine protiv malih boginja, besnila, kuge, kolere i tifusa), a najbrže stvorena je ona protiv

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

zaušnika (zauški), koja je zahtevala četiri godine ispitivanja šezdesetih godina 20. veka. Tako su zahvaljujući vakcinama neke bolesti, poput malih bogenja, u potpunosti iskorenjene u svetu, a tokom 20. veka od njih je u proseku umiralo oko 20.000 ljudi. Smrtnost od dečje paralize svedena je na nulu, difterije s prosečno više od 20.000 slučajeva godišnje tokom 20. veka na samo dva zabeležena smrtna slučaja tokom 2019, te rubele s oko 47.000 slučajeva na tri. Faza otkrića i istraživanja obično traje 2 do 5 godina. Ukupno, vakcini može trebati više od 10 godina da se u potpunosti razvije. U fazi pretkliničkih ispitivanja sprovode se studije na kandidatima za vakcinu ili na životinjama (miševi, kunići, majmuni) u laboratoriji. U prvoj fazi kliničkih ispitivanja rade se studije na manje od 100 ljudi kako bi se procenila bezbednost kandidata za vakcinu. U drugoj fazi sprovode se studije na nekoliko stotina ljudi kako bi se preliminarno testirala bezbednost kandidata za vakcinu i imunološki odgovor. U trećoj fazi sprovode se studije na hiljadama ljudi kako bi se formalno ispitala bezbednost i efikasnost kandidata za vakcinu i sama efikasnost vakcine. Na kraju, peta faza podrazumeva kliničko ispitivanje i praćenje nakon stavljanja vakcine ili leka u promet, odnosno proučava se vakcina ili lek nakon što su odobreni za upotrebu u široj populaciji i to takođe traje godinama, odnosno praktično dok god su vakcina ili lek u upotrebi.

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

Suočeni sa pandemijom izazvanom novim korona virusom SARS-CoV-2 naučnici i farmaceutske kompanije širom sveta, međutim, fokusiraju napore na razvoj vakcine i rade dosad neviđenim tempom (jer je epidemija uzela maha i prerasla u pandemiju, te nije bilo dovoljno vremena za sve faze pretkliničkih i kliničkih ispitivanja) kako bi prošli kroz potrebna klinička ispitivanja i na kraju dobili bezbednu i efikasnu vakcinu. Svetska zdravstvena organizacija (WHO) ističe da vakcinisanje trenutno spasava 2–3 miliona života svake godine (uopšte sve vakcine), ali i da bi se još 1,5 miliona smrtnih slučajeva moglo izbeći ako se vakciniše više ljudi. Ubrzano odobravanje vakcine moglo bi, međutim, biti i pogrešan potez i naneti više štete nego koristi. Stručnjaci upozoravaju da vakcine koje nisu pravilno testirane mogu biti štetne na mnogo načina:

- negativan uticaj na zdravlje,
- stvaranje lažnog osećaja bezbednosti vakcinskih i populacije uopšte,
- urušavanje poverenja u vakcinisanje među širom populacijom.

Upravo ovaj treći štetan efekat brzog odobravanja vakcine (urušavanje poverenja u vakcine) manifestovan je i kod nas u značajnoj meri, te smo od jedne među vodećim zemljama u Evropi i svetu po broju vakcinisanih spali na 38. mesto u svetu po zvaničnim podacima WHO. Osnovni razlozi i ključni faktori zbog kojih se ljudi odlučuju protiv vakcinacije su prema WHO složeni:

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

- samozadovoljstvo (činjenica da neko još uvek nije ili bar misli da nije zaražen jer nije imao uopšte ili je imao lakše simptome koje nije prepoznao pa se nije ni testirao),
- loš (prebrz) pristup vakcinama usled ranije izrečenih razloga nedostatka vremena za sve faze ispitivanja i nedovoljna medijska i stručna propraćenost i
- nedostatak poverenja (usled „saznanja“ o negativnim pojavama ili čak posledicama vakcinisanja, prihvatanja raznih informacija sa društvenih mreža ili iz medija o borbi na svetskom tržištu i međusobnom optuživanju raznih proizvodača vakcina, o postojanju tzv. farmaceutske mafije, o tome da se u sastavu vakcina nalaze supstance koje mogu imati dugoročne negativne posledice na primaocu, kao npr. sterilitet i sl., do toga da se u vakcine ubacuju mikročipovi za praćenje ljudi i upravljanje ličnošću itd.).

*Početak školske
godine kao
potencijalni faktor
povećanog rizika od
zaražavanja*

Početak školske godine kao potencijalni faktor povećanog rizika od zaražavanja

Početak školske godine nosi sa sobom nove rizike od širenja zaraze, pre svega iz sledećih razloga:

- veći broj osoba u zatvorenom prostoru, gde je organizaciono objektivno teško sprovesti neke mere BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraze, a pre svega obezbeđivanje minimalne bezbednosne distance od 1,5–2 m

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

(zbog raspoloživog prostora, zbog potrebe obezbeđivanja minimalno neophodne dinamike organizovanja nastave radi savladavanja planiranog nastavnog programa);

- populacija mladih najmanje je zastupljena u vakcinaciji, a ni među prosvetnim radnicima nije velik odziv vakcinaciji;
- potreba za povećanom razmenom predmeta među učenicima/studentima međusobno i sa prosvetnim radnicima (nastavni materijali, skripta, udžbenici, sveske i sl.).

Organizovanje kulturnih događaja i sportskih takmičenja kao potencijalni faktor povećanog rizika od zaražavanja

Organizovanje kulturnih događaja i sportskih takmičenja takođe nosi sa sobom povećan rizik od širenja zaraze iz sledećih razloga:

Organizovanje kulturnih događaja i sportskih takmičenja kao potencijalni faktor povećanog rizika od zaražavanja

- veći broj osoba u zatvorenom ili na otvorenom prostoru, gde je organizaciono objektivno teško sprovesti neke mere BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraze, a pre svega obezbeđivanje minimalne bezbednosne distance od 1,5–2 m (zbog raspoloživog prostora, ekonomskih potreba finansijski već veoma ugroženih sektora zbog korone u proteklih godinu i po dana, odnosno potrebe da se iskoriste maksimalni kapaciteti i time ostvari ekonomska isplativost u odnosu na troškove organizacije);

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

- masovna razmena predmeta između organizatora i posetilaca kulturnih i sportskih manifestacija (razmena ulaznica, rezervacija, papirnog novca, programskih materijala, flajera i sl.).

*Tradicionalno
organizovanje
proslava i veselja
kao potencijalni
faktor povećanog
rizika od
zaražavanja*

Tradicionalno organizovanje proslava i veselja kao potencijalni faktor povećanog rizika od za- ražavanja

Poznato je da se tradicionalno najviše slavlja organizuje u jesenjim mesecima. Pre svega, to su veridbe, venčanja i svadbena veselja. Dodatno, protekle jeseni to nije bilo dozvoljeno, te su mnogi parovi i njihove porodice to odložili za ovu jesen. Zatim, neke porodice prave ispraćaje dece na vojnu akademiju ili na policijsku akademiju i sl. Prilikom organizovanja tih slavlja, takođe se javljaju problemi u obezbeđivanju mera BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraze:

- veći broj osoba u zatvorenom prostoru (hoteli, restorani, baloni, šatre i sl., gde je organizaciono objektivno teško sprovesti neke mere BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraze, a pre svega obezbeđivanje minimalne bezbednosne distance od 1,5–2 m (zbog raspoloživog prostora, posebnih tradicionalnih običaja i potrebne prisnosti gostiju);

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

- veća prisnost, čestitanje, zbog prirode samog povoda ovakvih okupljanja, posebno naglašenih osećanja porodica domaćina ovakvih okupljanja i samih gostiju (svatova, kumova, drugih posebnih zvanica itd.);
- veća razmena predmeta u ovakvim prilikama (zbog kićenja svatova, šarolikosti narodnih običaja i folklora na ovakvim okupljanjima, usled davanja odgovarajuće posluge, tanjira, čaša, escajga, davanja bakšiša muzičarima itd.).

2/2.1 Osnovne mere bezbednosti i zdravlja za sprečavanje pojave i širenja zaraze zaposlenih

Nakon identifikovanja i analize svih navedenih faktora povećanog rizika od zaraze u tekućem i narednom periodu biće predložene i odgovarajuće preventivne mere koje su sasvim sigurno primenjive, barem u svom većem delu, u svakom od navedenih slučajeva povećanog rizika od zaraze zaposlenih u navedenim sektorima. Mere će biti navedene kumulativno, bez posebnog razvrstavanja prema odgovarajućim rizicima, s tim da će negde biti date posebne naznake na koji rizik ili grupu rizika se mera odnosi. Na navedene rizike

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

mogu se primeniti sledeće mere BZR za sprečavanje pojave i širenja zaraznih bolesti, koje u suštini nisu ništa novo, već predstavljaju aktiviranje već poznatih mera, ali je veoma važno da se one primenjuju gde god je to moguće:

- Ne paničite! Budite razumni, svesni, oprezni i organizovani, svako u svom okruženju (porodica, posao, kancelarija...). Detaljno isplanirajte kako ćete da se ponašate ako se pojave prvi simptomi. Ako već dođe do zaraze, lečenje se sprovodi u izolaciji. Takva osoba nije u stanju da radi i ne treba ni zbog drugih da odlazi na radno mesto.
- Izbegavajte boravak u grupama, bliži kontakt sa ljudima koji pokazuju znakove infekcije ili imaju simptome bolesti, izbegavajte korišćenje gradskog prevoza i putovanje u pogodena područja bilo u zemlji ili inostranstvu.
- Izbegavajte kašljanje i kijanje uz stavljanje ruke (šake). Preporučuje se da se to radi u prevoju lakta ruke, a ako to nije moguće, da se odmah izvrši higijena ruku bez dodirivanja površina. Upotreba maramice pri kijanju ne isključuje pranje ruku nakon bacanja maramice u kantu za smeće.
- Od ključnog značaja je obavezna i pravilna upotreba lične zaštitne opreme, posebno zaštitnih maski, odnosno uvežbanost pri njenom stavljanju i skidanju, jer samo postojanje lične zaštitne opreme nije dovoljno za

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

sprečavanje infekcije virusom SARS-CoV-2. Lična zaštitna oprema, pored toga što može imati razne nepovoljne efekte na korisnika (iritacija kože, znojenje, alergija, otežano dišanje, nelagodnost), može biti izvor i infekcije ako se nepravilno upotrebljava. Maske se moraju koristiti i odbacivati na adekvatan način kako bi se obezbedila njihova delotvornost i izbegao povećani rizik od prenošenja virusa. Neophodno je skidanje maske i odlaganje u kantu za otpatke ili dezinfekcija platnenih maski otkuvanjem u ključaloj vodi minimalno 15 minuta i peglanje da bi se one ponovo koristile. Takođe je važno pravilno nošenje zaštitne maske i njeno menjanje u kratkim intervalima (nakon svakih 1,5 h, a u vreme visokih temperatura zbog pojačanog znojenja i češće). Treba izbegavati dodirivanje lica neopranim rukama, a posebno usta, nosa i očiju, češanje, brisanje znoja rukama i sl., čak i ako nosite rukavice.

- Na ulazu u objekte, kao i u prostorijama za odmor zaposlenih, kuhinjama i sl. treba postaviti dezinfekciona sredstva, asepsol, sedamdesetprocentni alkohol, gel za suvo pranje ruku ili druga sredstva na bazi alkohola za dezinfekciju ruku, kojima će svako dezinfikovati ruke pre ulaska i boravka u svom radnom prostoru. Takođe treba obezbediti i

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

sapun za pranje ruku jer je neophodno često pranje ruku sapunom i topлом vodom u svim prilikama. Na radnim mestima treba da su dostupne papirne maramice (za one koji imaju curenje iz nosa ili kašalj), zajedno sa zatvorenim kantama za higijensko odlaganje. Mora se voditi računa da se dozatori za tečne sapune ili dezinfekciona sredstva na dezobarijerama redovno dopunjavaju, odnosno da uvek ima dovoljno čvrstih sapuna. Obavezna je dezinfekcija ruku posle svake razmene predmeta, novca, ulaznica, prevoznih karata itd.

- Treba pravilno koristiti zaštitne rukavice, a za sprečavanje izloženosti očiju virusima očne mukoze treba pravilno staviti zaštitni vizir sa lastiš trakom, koji štiti od prskanja telesnih tečnosti, respiratonog sekreta, i nositi ga svuda gde je to moguće, a gde nema mogućnosti da se postave fizičke barijere (naplatna mesta u prodavnicama, železničke i autobuske stanice ili aerodromi i luke, biletarnice za prodaju karata za kulturne i sportske manifestacije, turističke agencije, šank u restoranima, barovima, radna mesta u ekspozitorama banaka pošta i sl.)
- Izbegavajte rukovanja i ljubljenja prilikom pozdravljanja, kao i čestitanja na organizovanju svadbenih i drugih veselja (pokušati

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

prilagoditi tradicionalne običaje novonastaloj situaciji povećanog rizika od zaraze). Konobari bi trebalo nakon svakog preuzimanja od gostiju i vraćanja korišćenog posuđa, pribora za jelo i čaša na šank ili na šalter za isporuku narudžbi i prijem prljavog posuđa i pribora da dezinfikuju ruke, kao i kolica za prevoz i isporuku narudžbi. Nikada na kolicima za prevoz i usluživanje narudžbi ne treba mešati neisporučenu narudžbu (jelo, roštilj, ordever, pića, torte i druge poslastice) sa preuzetim i korišćenim posuđem, čašama ili priborom za jelo i sl., nego obavezno prvo isporučiti sve narudžbine, pa tek onda preuzimati korišćena sredstva. Osoblje u kuhinji prilikom prijema korišćenog posuđa, pribora za jelo, čaša, kao i prilikom njihovog pranja, obavezno mora koristiti zaštitne rukavice, dok se i ostale mere prema HACCP standardu podrazumevaju.

Prilikom organizovanja slavlja, u protokolarnim pravilima treba nametnuti domaćinima slavlja da obezbede muziku bez davanja bakšiša ili da obezbede odgovarajuću kutiju za to (sa odgovarajućim natpisom, kao npr. „BAKŠIŠ“ i sl.).

Kada ste u zatvorenom prostoru, kod kuće ili na poslu, redovno provetrajte prostorije u kojima boravite. Površine (radnih stolova), predmeti (telefoni, tastatura), kvaka i radna oprema, prekidači

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

i druge površine koje često dodiruje veći broj ljudi moraju se redovno čistiti dezinfekcionim sredstvima. Takođe treba obezbediti redovnu dezinfekciju zajedničkih prostorija, poput prostorija za odmor, i o tome ustanoviti odgovarajuća zaduženja i evidencije, koje treba da prati lice za kontrolu sprovođenja mera za zaštitu od zaraze ili korona redari. Po mogućству treba koristiti fizičke barijere (npr. pregrade od stakla, PVC-a ili pleksiglasa) u kancelarijama, između spojenih radnih stolova, na svim naplatnim mestima u prodavnicama, marketima, biletarnicama, turističkim agencijama, stanicama javnog prevoza, za zaštitu vozača u autobusima i sl., kako bi se smanjila izloženost virusu.

Treba vratiti obavezno merenje temperature zaposlenih pri dolasku na posao, kao i barem još jednom u toku dana, ali treba meriti temperaturu i svih posetilaca pre njihovog ulaska na razne kulturne i sportske manifestacije, temperaturu samih učesnika, novinara itd.

Prema mogućnostima izdavati male boce (< 100 ml) gelova za dezinfekciju na bazi alkohola zaposlenima koji često putuju. Pre upotrebe vozila dezinfikovati površine u automobilu koje se stalno dodiruju (tasteri, volan, menjač, ručice, ključevi itd.).

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

Obezbediti socijalnu distancu od najmanje 1,5 m od ljudi, odnosno od najmanje 2 m od ljudi koji kašlu ili kijaju i u tom smislu napraviti organizaciju svih manifestacija gde se okuplja veći broj ljudi. Treba imati na umu da su zdravlje i ljudski životi vredniji od bilo koje ekonomski računice kako ova distanca ne bi bila smanjena. Prilikom prodaje ulaznica prednost dati vakcinisanim, licima s negativnim PCR ili antigenskim testom ili onima koji su preležali bolest.

U školama i na fakultetima omogućiti razmenu programskih materijala, skripata, udžbenika i sl. elektronskim putem, uz što manju razmenu fizičkih predmeta, a kada je to neizbežno, obezbediti odmah dezinfekciju ruku.

Za plaćanje za prisustvo na kulturnim i sportskim manifestacijama izbaciti iz upotrebe do daljnog upotrebu papirnog i/ili metalnog novca, odnosno omogućiti onlajn-kupovinu ulaznica, programskog materijala i sl. odnosno u krajnjem slučaju obezbediti na svim naplatnim mestima uređaje za elektronsko očitavanje kartica (po mogućству onih na kojima sami korisnici kartica primiču kartice uređaju ili ih ubacuju u njega i sami ukucavaju PIN, tako da zaposleni na naplatnim mestima nemaju kontakt sa karticama). Takođe treba omogućiti kupovinu karata za prevoz preko onlajn aplikacija.

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

Na kraju treba dodati, **bez prejudiciranja da li ljudi treba da se vakcinišu ili ne (jer vakcinacija nije pitanje demokratije već civilizacije)**, da su vakcine bile ključne za prevazilaženje svih epidemija do sada poznatih zaraznih bolesti, pa će na kraju verovatno biti ključne za konačno prevazilaženje i ove pandemije. Većina ljudi prihvata vakcinaciju kao neumitnost, ali ima i onih koji rangiraju vakcine prema pokazanom stepenu efikasnosti. Međutim, stručnjaci navode da je vakcine teško poređiti jer je, pre svega, potrebno vreme (a proteklo je tek oko godinu dana od početka primene vakcina) kako bi se utvrdio stvarni efekat. S obzirom na to da su se klinička ispitivanja dešavala u različitim vremenskim razmacima, lokacijama i fazama pandemije, ona zapravo govore o efikasnosti vakcine u tom određenom vremenskom i geografskom okviru. Zbog svega toga stručnjaci tvrde da stepen efikasnosti nije najbolji način procene vakcina i njihovog rangiranja, jer cilj vakcina nije da se prenos bolesti kovid 19 svede na nulti stepen, već da se olakšaju simptomi, smanji broj hospitalizacija i smrtnost. U najboljim mogućim uslovima, vakcina bi dala totalnu zaštitu od zaraže. U stepenovanju razvoja bolesti kovid 19 pojavljuju se različite mogućnosti: neispoljavanje simptoma, blagi simptomi, umereni simptomi, teški simptomi, hospitalizacija i fatalni ishod, odnosno smrt. Ono što je realistično očekivati od vakcine jeste da organizmu pruži dovoljno zaštite da se ne

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

razviju teški simptomi, ne dođe do hospitalizacije i da se izbegne fatalni ishod. Trenutni cilj vakcine je da daje dovoljno zaštite da se kovid 19 može prebolovati kao običan grip ili blaža prehlada.

Treba naglasiti da su nuspojave česte i tipične za bilo koje vakcine, pa tako i one protiv kovida 19. Najčešće su: umor, glavobolja, blaga groznica i jeza, mučnina. Zabeleženi su i slučajevi pojave krvnih ugrušaka kod nekih ljudi koji su primili vakcine nekih proizvođača, što nije tipično, i zato predstavlja dodatnu zabrinutost i podstiče anti-vakserski stav.

Iz ovih razloga, bez obzira na razlike u metodama proizvodnje, poznatim ili inovativnim tehnikama, nuspojavama koje mogu izazvati, za sve vakcine još uvek traje uspostavljanje pogona za proizvodnju velikih količina i distribuciju širom sveta, kao i sprovođenje istraživanja o efikasnosti, bezbednosti primalaca i dugotrajnosti zaštite, odnosno imuniteta koji pružaju (prema tvrdnjama dosadašnjih prizvođača, stiče se imunitet od 9 meseci do 2 godine).

2/2.2 Akt o proceni rizika

Preduslov za uspešnu primenu i sprovođenje mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu i radnoj okolini kod poslodavaca je procena rizika od povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenih.

Procena rizika od povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenih

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

Procena rizika od povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenog, zasniva se na utvrđivanju štetnosti i opasnosti na radnom mestu i u radnoj okolini koje mogu da dovedu do povreda na radu i profesionalnih oboljenja.

Pisani akt o obavljenoj analizi i proceni opasnosti i štetnosti, odnosno rizika od povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenog, predstavlja osnovni dokument u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, a u kom poslodavac sagledava ukupno stanje uslova rada na svakom radnom mestu i u radnoj okolini i utvrđuje mere i glavne zadatke za poboljšanje uslova rada i otklanjanje rizika i njihovo svođenje na najmanju moguću meru.

*Obaveza poslodavca
da donese akt o
proceni rizika*

Poslodavac je dužan da doneše akt o proceni rizika u pisanoj formi za sva radna mesta u radnoj okolini i da utvrdi način i mere za njihovo otklanjanje i da izmeni akt o proceni rizika u slučaju pojave svake nove opasnosti i štetnosti i promene nivoa rizika u procesu rada. Akt o proceni rizika zasniva na utvrđivanju mogućih vrsta opasnosti i štetnosti na radnom mestu i radnoj okolini, na osnovu kojih se vrši procena rizika od povreda i oštećenja zdravlja zaposlenog. Način i postupak procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini propisao je ministar nadležan za rad, i to putem Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini.

*Pravilnik o načinu
i postupku procene
rizika na radnom
mestu i u radnoj
okolini*

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

Cilj donošenja akta o proceni rizika je da poslodavac u svakom trenutku ima uvid u stanje bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno da može da upravlja primenom propisanih mera za bezbedan i zdrav rad svojih zaposlenih.

Procena rizika je sistematsko evidentiranje i procenjivanje svih faktora u procesu rada koji mogu da uzrokuju nastanak povrede na radu, oboljenje ili oštećenje zdravlja i utvrđuje mogućnost, odnosno način sprečavanja ili smanjenja rizika na radnom mestu i u radnoj okolini.

Radno mesto je prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca u objektu na otvorenom, na gradilištu, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima i sl. u kojima zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca.

Radna okolina je prostor u kom se obavlja rad i koji uključuje radna mesta, radne uslove, radne postupke i odnos u procesu rada.

Akt o proceni rizika jeste akt koji sadrži opis procesa rada, s procenom rizika od povreda na radu i/ili oštećenja zdravlja na radnom mestu u radnoj okolini i mere za otklanjanje ili smanjenje rizika u cilju poboljšanja bezbednosti i zdravlja na radu.

Radno mesto s povećanim rizikom je radno mesto utvrđeno aktom o proceni rizika na kom i pored potpuno ili delimično primenjenih mera u skladu

Procena rizika

Radno mesto

Radna okolina

Akt o proceni rizika

Radno mesto s povećanim rizikom

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

s ovim zakonom postoje opasnosti koje mogu da
ugroze bezbednosti i/ili zdravlje zaposlenog.

Na osnovu utvrđene štetnosti i opasnosti na
radnom mestu i radnoj okolini i procenjenih
rizika od mogućih povreda poslodavac je dužan
da aktom o proceni rizika utvrdi organizaciju
sprovođenja mera za oticanje rizika i primenu
mera kojima osigurava bezbedan i zdrav rad
zaposlenih.

Sprovođenje mera utvrđenih aktom o proceni
rizika predstavljaju prava, obaveze i odgovornosti
kako odgovornih lica, tako i svakog zaposlenog u
njegovom delokrugu rada.

Navedenim pravilnikom utvrđeno je da postupak
procene rizika pokreće poslodavac, donošenjem
odлуke o pokretanju postupka procene rizika
(član 17. Pravilnika).

*Odluka o
pokretanju postupka
procene rizika*

Odlukom o pokretanju postupka procene rizika
poslodavac određuje jedno ili više odgovornih
lica za sprovođenje postupka procene rizika
u skladu s ovim pravilnikom (stručno lice).
Poslodavac stručno lice određuje iz reda svojih
zaposlenih s položenim stručnim ispitom o
praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na radu. Za vršenje
procene rizika poslodavac može da angažuje
pravno lice, odnosno preduzetnika s licencem u
oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, s tim što se

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

ugovorom o angažovanju određuju jedno ili više stručnih lica iz reda zaposlenih kod tog pravnog lica, odnosno preduzetnika, kao i druga lica koja imaju odgovarajuću stručnost i znanje potrebne za vršenje procene rizika, koja su odgovorna za sprovođenje postupka procene rizika.

Stručno lice sastavlja plan sprovođenja postupka procene rizika, s propisanim elementima iz člana 19. Pravilnika, koji poslodavac mora da odobri. Isti plan čini deo dokumentacije o proceni rizika, a uz koji mora da bude priložena fotokopija licence na ime angažovanog pravnog lica, odnosno preduzetnika, za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Odredbom člana 14. istog pravilnika propisano je da poslodavac, po sprovedenom postupku snimanja organizacije rada, prepoznavanja i utvrđivanja opasnosti i štetnosti, procenjivanja rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti i utvrđivanja načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika, donosi zaključak koji sadrži:

- 1.sva radna mesta na kojima je izvršena procena rizika,
2. radna mesta koja su utvrđena kao radna mesta s povećanim rizikom,
3. glavne zadatke u otklanjanju rizika,

*Plan sprovođenja
postupka procene
rizika*

Zaključak

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

4. izjavu poslodavca kojom se obavezuje da će primeniti sve utvrđene mere za bezbedan i zdrav rad na radnim mestima i u radnoj okolini u skladu s aktom o proceni rizika.

Ako su utvrđena radna mesta s povećanim rizikom, poslodavac je dužan da aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, odredi posebne zdravstvene uslove koje zaposleni moraju da ispunjavaju da bi obavljali određene poslova na radnom mestu u radnoj okolini.

*Pružanje prve
pomoći*

Odredbama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisana je obaveza poslodavca da obezbedi pružanje prve pomoći. Način pružanja prve pomoći, vrste sredstava i opreme koji moraju da budu obezbeđeni na radnom mestu, način i rokove osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći sporazumno propisuju ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje. Do donošenja novog podzakonskog propisa, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac pružanje prve pomoći realizuje primenom člana 41, stav 1. i stav 2, tačka 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kojima je propisano da za obavljanje poslova zaštite zdravlja zaposlenih na radu poslodavac angažuje službu medicine rada koja je dužna da obavlja poslove u skladu s ovim zakonom, a naročito da upoznaje zaposlene s rizicima po zdravlje koji su povezani s njihovim

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

*Pravilnik o
opremi i postupku
za pružanje
prve pomoći i o
organizovanju
službe spasavanja*

radom i obavlja poslove ospozobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći i sprovođenjem odredbi Pravilnika o opremi i postupku za pružanje prve pomoći i o organizovanju službe spasavanja.

2/2.3 Posebne obaveze poslodavaca

Pored navedenih opštih obaveza, poslodavac ima i posebne obaveze. Naime, u skladu s članom 18. Zakona, poslodavac je dužan da najmanje osam dana pre početka rada nadležnu inspekциju rada izvesti o početku svog rada, radu odvojene jedinice i svakoj promeni tehnološkog postupka ako se tim promenama menjaju uslovi rada.

Poslodavac koji izvodi radove na gradnji građevinskog objekta u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima dužan je da izradi propisan elaborat o uređenju gradilišta koji najmanje osam dana pre početka rada na gradilištu uz izveštaj o početku rada dostavlja nadležnoj inspekциji rada.

*Elaborat o uređenju
gradilišta*

Dakle, poslodavac ovu obavezu ima bez obzira na dužinu trajanja radova ako pri gradnji objekta vrši iskopavanje, zemljane radove, građenje, montažu i demontažu već proizvedenih elemenata, rekonstrukciju ili opremanje, adaptaciju, renoviranje, sanaciju, demontiranje, rušenje,

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

*Uredba o
bezbednosti i
zdravlju na radu
na privremenim
i pokretnim
gradilištima*

*Oprema za rad i
sredstva i oprema
za ličnu zaštitu na
radu*

investiciono održavanje, održavanje – bojenje i čišćenje i drenažu – odnosno ako izvodi sve one radove utvrđene Prilogom 1 Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, brojevi 14/09 i 95/2010).

Poslodavac je dužan da na gradilištu obezbeđuje, održava i sprovodi mere za bezbednost i zdravlje na radu u skladu s elaboratom o uređenju gradilišta.

Osim ove obaveze, poslodavac je dužan da odmah, od nastanka, usmeno i u pisanoj formi, prijavi nadležnoj inspekciji rada izvođenje radova radi otklanjanja velikih kvarova ili havarija na objektu koji mogu da ugroze funkcionisanje tehničko-tehnoloških sistema ili obavljanje delatnosti.

Obaveza poslodavca da sprovodi preventivne mere za bezbedan i zdrav rad se ogleda i u tome što poslodavac može da zaposlenima da na korišćenje opremu za rad i sredstvo i opremu za ličnu zaštitu na radu samo ako su usaglašeni s propisanim tehničkim zahtevima, ako je njihova usaglašenost ocenjena prema propisanom postupku, ako su označeni u skladu s propisima i ako ih prate propisane isprave o usaglašenosti i druga propisana dokumentacija.

Poslodavac koji je zaposlenima dao na korišćenje opremu za rad i sredstvo i opremu za ličnu zaštitu na radu pre stupanja na snagu propisa kojim je

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

utvrđena navedena obaveza dužan je da obezbedi uputstvo za njihovu upotrebu i održavanje.

Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenima uputstva za bezbedan rad po propisima o bezbednosti i zdravlju na radu za korišćenje opreme za rad i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

Poslodavac je dužan da obezbedi prevod dokumentacije na jezik koji zaposleni razume.

Pravilnikom o bezbednosti mašina („Službeni glasnik RS”, br. 13/10) propisano da pre stavljanja mašine na tržište i/ili upotrebu proizvođač, odnosno zastupnik proizvođača, pored ostalog, obezbeđuje dostupnost tehničke dokumentacije za mašinu, obezbeđuje potrebne informacije o mašini (uputstva i sl), sačinjava i izdaje Deklaraciju o usaglašenosti mašine i obezbeđuje da ta deklaracija prati mašinu i stavlja znak usaglašenosti na mašinu. Napred navedenim Pravilnikom je propisano da se smatra da je mašina na koju je stavljen znak usaglašenosti i koju prati Deklaracija o usaglašenosti mašine usaglašena sa zahtevima ovog pravilnika.

Tačkom 1.7.4 Priloga 1 – Bitni zahtevi za zaštitu zdravlja i bezbednost koji se odnose na projektovanje i izradu mašina – Pravilnika o bezbednosti mašina, propisano je da svaku mašinu koja se stavlja na tržište Republike Srbije

*Pravilnik o
bezbednosti mašina*

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

ili pušta u upotrebu u Republici Srbiji mora da prati originalno uputstvo proizvođača ili njegovog zastupnika na srpskom jeziku ili prevod tog uputstva na srpski jezik zajedno s originalnim uputstvom na jeziku proizvođača ili njegovog zastupnika, ako se mašina uvozi u Republiku Srbiju, a isto sastavlja proizvođač, njegov zastupnik ili uvoznik.

*Podaci koje naročito
sadrže uputstva za
upotrebu*

Tačkom 1.7.4.2. Priloga 1 Pravilnika o bezbednosti mašina propisano je da sva uputstva za upotrebu naročito sadrže sledeće podatke:

1. poslovno ime, odnosno naziv i punu adresu sedišta proizvođača i njegovog zastupnika;
2. oznaku mašine koja je navedena na mašini, osim serijskog broja;
3. deklaraciju o usaglašenosti ili drugi dokument koji sadrži podatke iz deklaracije o usaglašenosti, gde su navedene karakteristike mašine, osim serijskog broja i potpisa lica koje je sačinilo deklaraciju o usaglašenosti;
4. opšti opis mašine;
5. crteže, dijagrame, opise i objašnjenja koji su potrebni za upotrebu, održavanje i popravku mašine i za proveru njenog ispravnog funkcionisanja;
6. opis radne stanice/radnih stanica za koju/koje se pretpostavlja da će ih zauzimati rukovaoci;
7. opis predviđene upotrebe mašine;

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

8. upozorenja u vezi s nedopuštenim načinima upotrebe mašine koji su se pokazali kao mogući na osnovu iskustava;
9. uputstva za montažu, postavljanje i priključenje, uključujući crteže, dijagrame i sredstva za pričvršćivanje i određivanje postolja ili instalacije na koju mašina mora da bude postavljena;
10. uputstva koja se odnose na postavljanje i montažu mašine radi smanjenja buke ili vibracija;
11. uputstva za puštanje u rad i upotrebu mašine i, ako je potrebno, uputstva za obuku rukovalaca;
12. informacije o preostalim rizicima i pored mera predviđenih u projektu mašine, bezbednosnom zaštitom i odgovarajućim dopunskim merama za zaštitu;
13. uputstva o bezbednosnim merama koje treba da preduzme korisnik, uključujući, kad je to odgovarajuće, obezbeđenje lične zaštitne opreme;
14. bitne karakteristike alata koje se mogu postaviti na mašinu;
15. uslove pod kojima mašina ispunjava zahteve stabilnosti za vreme upotrebe, prevoza, montaže, demontaže, kad je van upotrebe, za vreme ispitivanja ili za vreme predvidivih kvarova, otkaza ili oštećenja;

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

16. uputstva za obezbeđenje bezbednog vršenja prevoza, pomeranja i skladištenja, s navođenjem mase mašine i njenih različitih delova kad se oni uobičajeno prevoze odvojeno;
17. način postupanja u slučaju nezgode, kvara ili oštećenja, u slučaju blokiranja i način postupanja koji omogućava bezbedno deblokiranje opreme;
18. opis postupaka podešavanja i održavanja koje mora da obavi korisnik i preventivnih mera održavanja koje treba uzeti u obzir;
19. uputstva za bezbedno podešavanje i održavanje, uključujući mere zaštite koje treba preduzeti u toku tih postupaka;
20. specifikacije rezervnih delova koje treba koristiti kad utiču na zdravlje i bezbednost rukovalaca;
21. informacije o vrednostima emisija koje se prenose vazduhom, informacije za rukovaoca i izložena lica u vezi s emitovanjem zračenja kad postoji verovatnoća da će mašina emitovati nejonizujuće zračenje koje može da uzrokuje štetu licima, posebno licima s aktivnim ili pasivnim ugrađenim medicinskim pomagalima, informacije koje se odnose na zračenje koje se emituje za rukovaoca i izložene osobe.

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

*Podaci koje sadrži
Deklaracija o
usaglašenosti mašina*

Prilogom 2. Pravilnika o bezbednosti mašina propisano je da Deklaracija o usaglašenosti mašine sadrži sledeće podatke:

1. poslovno ime, odnosno naziv i adresu sedišta proizvođača i, kad to dolazi u obzir, njegovog zastupnika;
2. ime i adresu lica ovlašćenog za sačinjavanje tehničke dokumentacije;
3. opis i oznaku mašine, uključujući opšti naziv, funkciju, model, tip, serijski broj i trgovinski naziv;
4. izričito navođenje da je mašina u skladu sa svim zahtevima Pravilnika o bezbednosti mašina i, gde je to moguće, navođenje o usaglašenosti s drugim posebnim propisima i/ili zahtevima s kojima je mašina usaglašena, uz pozivanje na propis koji je primjenjen i broj službenog glasila u kom je taj propis objavljen;
5. mesto i datum izdavanja deklaracije;
6. identifikaciju i potpis ovlašćenog lica odgovornog za sačinjavanje deklaracije o usaglašenosti mašine u ime proizvođača ili njegovog zastupnika i druge propisane podatke.

Kada je reč o hemijskim materijama, poslodavac može da zaposlenima da na korišćenje opasne hemijske materije i druge hemijske materije za

Hemijske materije

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

*Zakon o
hemikalijama i
opravdavanju
bezbednosnog lista*

koje je propisana obaveza izrade i dostavljanja bezbednosnog lista samo ako im je uz hemijsku materiju učinio dostupnim bezbednosni list, u skladu s propisima kojima se uređuju hemikalije, tj. Zakonom o hemikalijama i Pravilnikom o sadržaju bezbednosnog lista i ako je obezbedio sve mere koje proizlaze iz sadržaja bezbednosnog lista. Poslodavac treba da drži bezbednosni list na srpskom jeziku i dužan je da obezbedi prevod bezbednosnog lista na jezik koji zaposleni razume i da omogući zaposlenom pristup podacima sadržanim u bezbednosnom listu.

2/2.4 Osposobljavanje zaposlenih

*Obaveza
poslodavca da izvrši
osposobljavanje
zaposlenog za
bezbedan i zdrav
rad*

Poslodavac je dužan da izvrši osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad kod zasnivanja radnog odnosa, odnosno drugog radnog angažovanja, premeštaja na druge poslove, prilikom uvođenja nove tehnologije ili novih sredstava za rad ili promene opreme za rad i kod promene procesa rada koji može da uzrokuje promenu mera za bezbedan i zdrav rad. Takođe, poslodavac je dužan da zaposlenog u toku osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika na poslovima na koje ga određuje i o konkretnim merama za bezbednost

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

i zdravlje na radu u skladu sa aktom o proceni rizika. Ospozobljavanje za bezbedan i zdrav rad zaposlenog poslodavac obezbeđuje u toku radnog vremena, troškovi ospozobljavanja ne mogu biti na teret zaposlenog i isto mora da bude prilagođeno specifičnostima njegovog radnog mesta i da se sprovodi po programu čiji sadržaj poslodavac mora, kada je to potrebno, da obnavlja i menja.

Ako poslodavac odredi zaposlenom da istovremeno obavlja poslove na dva ili više radnih mesta, dužan je da zaposlenog ospozobi za bezbedan i zdrav rad na svakom od radnih mesta.

Provera ospozobljenosti vrši se teorijski i praktično, i to u skladu s programom o ospozobljavanju za bezbedan i zdrav rad, a koji donosi poslodavac. Periodična provera ospozobljenosti za bezbedan i zdrav rad zaposlenog koji radi na radnom mestu s povećanim rizikom vrši se najkasnije u roku od jedne godine od dana prethodne provere, a na ostalim radnim mestima najkasnije četiri godine od dana prethodne provere. Ospozobljavanje mora da bude obavljenog na jeziku koji zaposleni razume, a istovremeno se mora i prilagoditi mogućnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom.

Kada tehnološki proces rada zahteva dodatno ospozobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad, poslodavac je dužan da upozna zaposlenog o obavljanju procesa rada na bezbedan način, putem obaveštavanja, uputstava ili instrukcija

*Provera
ospozobljenosti*

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

u pisanoj formi. U izuzetnim slučajevima, kada zaposlenom preti neposredna opasnost po život ili zdravlje, obaveštenja, uputstva ili instrukcije zbog hitnosti mogu da budu dati u usmenoј formi. Poslodavac je dužan da obezbedi da zaposlena žena za vreme trudnoće i zaposlena koja doji dete, zaposleni mlađi od 18 godina, osobe s invaliditetom i profesionalno oboleli i pored osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad budu u pisanoj formi obavešteni o rezultatima procene rizika na radnom mestu i o merama kojima se rizici otklanjaju u cilju povećanja bezbednosti i zdravlja na radu.

Poslodavac je dužan da što je moguće pre svakog lice koje se po bilo kom osnovu nalazi u radnoj okolini upozori na opasna mesta ili na štetnosti po zdravlje koje se javljaju u tehnološkom procesu, odnosno na mere bezbednosti koje mora da primeni, i da ga usmeri na zone bezbedne za kretanje.

Takođe, poslodavac je dužan da vidno obeleži i istakne oznake za bezbednost i/ili zdravlje radi obaveštavanja i informisanja zaposlenih o rizicima u tehnološkom procesu, pravcima kretanja i dozvoljenim mestima zadržavanja i o merama za sprečavanje ili otklanjanje rizika.

Poslodavac je dužan da obezbedi da pristup radnom mestu u radnoj okolini na kom preti neposredna

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

opasnost od povređivanja ili zdravstvenih oštećenja (trovanja, gušenja i sl), imaju samo lica koja su ospozobljena za bezbedan i zdrav rad, koja su dobila uputstva da prestanu da rade i/ili odmah napuste radno mesto i odu na bezbedno mesto, posebna uputstva za rad na takvom mestu i koja su snabdevena odgovarajućim sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu.

2/2.5 Prava i obaveze zaposlenih

Obaveze poslodavca, u smislu Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i propisa donetih na osnovu ovog zakona, istovremeno predstavljaju prava zaposlenih u vezi sa sprovođenjem mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Zaposleni ima pravo i obavezu da se pre početka rada upozna s merama bezbednosti i zdravlja na radu na poslovima ili radnom mestu na koja je određen, da poslodavcu daje predloge, primedbe i obaveštenja o pitanjima bezbednosti i zdravlja na radu i da kontroliše svoje zdravlje prema rizicima radnog mesta, u skladu s propisima o zdravstvenoj zaštiti. Ako radi na radnom mestu s povećanim rizikom, zaposleni ima pravo i obavezu da obavi lekarski pregled na koji ga upućuje poslodavac.

Radna mesta s povećanim rizikom

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

*Pravo zaposlenog da
osbije da radi*

Zaposleni je dužan da radi na radnom mestu s povećanim rizikom na osnovu izveštaja službe medicine rada kojim se utvrđuje da je zdravstveno sposoban za rad na tom radnom mestu.

Zaposleni ima pravo da odbije da radi:

- 1.ako mu preti neposredna opasnost po život i zdravlje zbog toga što nisu sprovedene propisane mere za bezbednost i zdravlje na radnom mestu na koje je određen, sve dok te mere ne budu obezbedene;
2. ako mu poslodavac nije obezedio propisan lekarski pregled ili ako na lekarskom pregledu bude utvrđeno da ne ispunjava propisane zdravstvene uslove za rad na radnom mestu s povećanim rizikom;
3. ako u toku osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad nije upoznat sa svim vrstama rizika i merama za njihovo otklanjanje, na poslovima ili na radnom mestu na koje ga je poslodavac odredio;
4. duže od punog radnog vremena, odnosno noću ako bi, prema oceni službe medicine rada, takav rad mogao da pogorša njegovo zdravstveno stanje;
5. na sredstvu za rad na kom nisu primenjene propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu.

U navedenim slučajevima zaposleni može da se pisanim zahtevom obrati poslodavcu radi

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

preduzimanja mera koje, po mišljenju zaposlenog, nisu sprovedene, a ako poslodavac ne postupi po tom zahtevu u roku od osam dana od prijema zahteva, zaposleni ima pravo da podnese zahtev za zaštitu prava inspekciji rada.

Kada mu preti neposredna opasnost po život ili zdravlje, zaposleni ima pravo da preduzme odgovarajuće mere, u skladu sa svojim znanjem i tehničkim sredstvima koja mu stoje na raspolaganju, i da prestane da radi, napusti radno mesto, radni proces, odnosno radnu okolinu, i tada nije odgovoran za štetu koju uzrokuje poslodavcu.

Zaposleni ima obavezu da u procesu rada primenjuje propisane mere za bezbedan i zdrav rad, da namenski koristi sredstva za rad i opasne materije, da koristi propisana sredstava i opremu za ličnu zaštitu na radu i da njima pažljivo rukuje da ne bi ugrozio svoju bezbednost i zdravlje i bezbednost i zdravlje drugih lica.

Zaposleni je dužan da pre početka rada pregleda svoje radno mesto, uključujući sredstva za rad koja koristi i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, i da u slučaju uočenih nedostataka izvesti poslodavca ili drugo ovlašćeno lice.

Zaposlenom je zabranjeno da samovoljno isključuje, menja ili uklanja bezbednosne uređaje na sredstvima za rad.

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

Pre napuštanja radnog mesta zaposleni je dužan
da radno mesto i sredstva za rad ostavi u stanju
koje ne ugrožava druge zaposlene.

Zaposleni je dužan da, u skladu sa svojim
saznanjima, odmah obavesti poslodavca o
nepravilnostima, štetnostima, opasnostima ili
drugoj pojavi koja bi na radnom mestu mogla da
ugrozi njegovu bezbednost i zdravlje ili bezbednost
i zdravlje drugih zaposlenih.

Ako poslodavac posle dobijenog obaveštenja ne
otkloni nepravilnosti, štetnosti, opasnosti ili druge
pojave u roku od osam dana ili ako zaposleni
smatra da za otklanjanje utvrđenih pojava nisu
sprovedene odgovarajuće mere za bezbednost
i zdravlje, zaposleni se može obratiti nadležnoj
inspekciji rada, o čemu obaveštava lice zaduženo
za bezbednost i zdravlje na radu.

Zaposleni je dužan da sarađuje s poslodavcem
i licem zaduženim za bezbednost i zdravlje na
radu kako bi bile sprovedene propisane mere za
bezbednost i zdravlje na poslovima na kojima radi.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu
kroz svoje redovne poslove brine za sprovođenje i
primenu propisanih preventivnih mera.

Novčane kazne

Novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000
dinara za prekršaj može da bude kažnen
poslodavac sa svojstvom pravnog lica ako prilikom

Značaj daljeg pridržavanja mera zaštite od zaraznih bolesti u uslovima povratka sa godišnjih odmora i početka nove školske godine

organizovanja rada i radnog procesa ne obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja zaposlenih i ako za njihovu primenu ne obezbedi potrebna finansijska sredstva. Za isti prekršaj, novčanom kaznom od 400.000 do 500.000 dinara može da bude kažnjen poslodavac koji je privatni preduzetnik. Novačnom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara može da bude kažnjen za isti prekršaj direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca. Novčanom kaznom od 10.000 do 20.000 dinara biće kažnjen zbog prekršaja zaposleni ako ne primenjuje propisane mere za bezbedan i zdrav rad, ako nenamenski koristi sredstva za rad i opasne materije ili ako ne koristi propisana sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu ili ako njima ne rukuje pažljivo, samovoljno isključuje, menja ili uklanja bezbednosne uređaje na sredstvima za rad i ako, u skladu sa svojim saznanjima, odmah ne obavesti poslodavca o nepravilnostima, nedostacima, štetnostima, opasnostima ili drugoj pojavi koja bi na radnom mestu mogla da ugrozi njegovu bezbednost i zdravlje ili bezbednost i zdravlje drugih zaposlenih.

Značaj daljeg pridržavanja
mera zaštite od zaraznih
bolesti u uslovima povratka
sa godišnjih odmora i
početka nove školske
godine

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

2/3 Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

U situaciji kada dva ili više poslodavaca u obavljanju svojih poslova dele radni prostor - u istom prostoru istovremeno rade zaposleni kod dva ili više poslodavaca - odnosno kada obavljanje poslova kod jednog poslodavca može da utiče na bezbednost i zdravlje zaposlenih kod drugog poslodavca, ti poslodavci su dužni da sarađuju u primeni propisanih mera za bezbedan i zdrav rad i da pismenim sporazumom utvrde način sprovođenja zajedničkih mera kojima se obezbeđuje bezbednost i zdravlje svih zaposlenih, kao i da odrede lice za koordinaciju sprovođenja utvrđenih zajedničkih mera.

Članom 19. Zakona o bezbenosti i zdravlju radu („Službeni glasnik RS“, br. 101/05, 91/15 i 113/17 - dr. zakon) propisano je sledeće:

*Član 19. Zakona
o BZR*

„Kad dva ili više poslodavaca u obavljanju poslova dele radni prostor, dužni su da sarađuju u primeni propisanih mera za bezbednost i zdravlje zaposlenih.

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Poslodavci iz stava 1. ovog člana dužni su da, uzimajući u obzir prirodu poslova koje obavljaju, koordiniraju aktivnosti u vezi sa primenom mera za otklanjanje rizika od povređivanja, odnosno oštećenja zdravlja zaposlenih, kao i da obaveštavaju jedan drugog i svoje zaposlene i/ili predstavnike zaposlenih o tim rizicima i merama za njihovo otklanjanje.

Način ostvarivanja saradnje iz st. 1. i 2. ovog člana poslodavci utvrđuju pismenim sporazumom.

Sporazumom iz stava 3. ovog člana određuje se lice za koordinaciju sprovođenja zajedničkih mera kojima se obezbeđuje bezbednost i zdravlje svih zaposlenih.“

U istom radnom prostoru može se naći više lica po različitom osnovu. Zbog toga je bitno prvo definisati koja su od tih lica zaposlena i kod kojeg poslodavca kako bi se dalje utvrdila obaveza saradnje poslodavaca i uređenja međusobnih obaveza u primeni mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu.

Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu definiše pojam poslodavca i zaposlenog na sledeći način:

Poslodavac

- Poslodavac jeste domaće ili strano pravno lice, odnosno fizičko lice koje zapošljava, odnosno radno angažuje jedno ili više lica.
(Član 4. tačka 2. Zakona)

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Zaposleni

- Zaposleni jeste domaće ili strano fizičko lice koje je u radnom odnosu kod poslodavca, kao i lice koje po bilo kom osnovu obavlja rad ili se osposobljava za rad kod poslodavca, osim lica koje je u radnom odnosu kod poslodavca radi obavljanja poslova kućnog pomoćnog osoblja. (Član 4. tačka 1. Zakona)

U Zakonu ne postoji izdvojena definicija radnog prostora nego se isti definiše kroz pojam radnog mesta i radne okoline.

- Radno mesto jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca (u objektu ili na otvorenom kao i na privremenim i pokretnim gradilištima, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima, i sl.) u kojem zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca. (Član 4. tačka 6. Zakona)
- Radna okolina jeste prostor u kojem se obavlja rad i koji uključuje radna mesta, radne uslove, radne postupke i odnose u procesu rada. (Član 4. tačka 6. Zakona)

Radno mesto

Radna okolina

Iz navedenog se vidi da je radna okolina širi pojam od radnog mesta i da pored samog prostora obuhvata i uslove koji postoje u njemu (mikroklima, osvetljenost, postojanje štetnosti..), aktivnosti

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

koje se u navedenom prostoru obavljaju i odnose koji postoje prilikom obavljanja poslova u radnom prostoru.

Pri utvrđivanju potrebe saradnje poslodavaca u skladu sa članom 19. Zakona, bitno je istaći da se radi o prostoru koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca, ali treba uzeti u obzir i aktivnosti koje obavljaju zaposleni kod poslodavca u istom radnom prostoru kao i njihove odnose u pogledu mogućnosti uticaja na bezbednost i zdravlje zaposlenih.

Obavljanje pojedinih poslova u prostorijama drugog poslodavca

Kada zaposleni jednog poslodavca obavljaju neki pojedinačni posao u prostorijama drugog poslodavca (službene posete, tekuće održavanje, doprema ili otprema, sastanci, obuke i sl.), poslodavac kod kojeg se obavljaju poslovi dužan je da upozna zaposlene drugog poslodavca o merama za bezbedan i zdrav rad u prostoru koji je pod njegovom neposrednom kontrolom, a zaposleni kod drugog poslodavca su dužni da te mere poštuju. U navedenim slučajevima ne postoji potreba za uređenjem odnosa između poslodavaca u skladu sa članom 19. Zakona.

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Obavljanje redovnih poslova dva ili više poslodavaca u istom radnom prostoru

U praksi postoje različiti slučajevi kada zaposleni kod dva ili više poslodavaca obavljaju svoje redovne radne aktivnosti u istom radnom prostoru. U nekim slučajevima, više poslodavaca obavlja poslove u različitim prostorijama ali zajednički koriste neke delove objekta (interna komunikacija, hodnici, zajedničke prostorije, fabrički krug i sl.). U tom slučaju, svaki poslodavac samostalno uređuje odnose iz oblasti bezbednosti i zdravlja u prostorijama koje koristi, a mere za bezbedan i zdrav rad u prostoru koji se zajednički koriste uređuje u saradnji sa drugim poslodavcima. Neke od mera koje se u navedenim slučajevima mogu regulisati sporazumom su ispitivanje električnih instalacija, liftova, mere zaštite od požara (putevi evakuacije, sredstva za gašenje požara u zajedničkim prostorijama, sistemi za dojavu požara), uređenje internih saobraćajnica i unutrašnjeg transporta, kao i obaveze zaposlenih prilikom obavljanja aktivnosti u zajedničkom prostoru. Ukoliko zaposleni kod dva ili više poslodavaca obavljaju svoje radne aktivnosti u istom prostoru (proizvodna hala, kancelarijski prostor, prodajni prostor i sl.), poslodavci zaključuju sporazum kojim regulišu pitanja kao i u slučajevima kada koriste samo deo zajedničkog prostora.

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Eksterno angažovanje

U praksi su česti slučajevi da za obavljanje određenih poslova poslodavac angažuje druga pravna lica. Najčešće su to poslovi privatnog obezbeđenja, održavanja higijene, održavanja opreme, računarske mreže, ali i poslovi bezbednosti zdravlja na radu. U perspektivi postoji i mogućnost angažovanja eksternih pravnih lica za obavljanje poslova zaštite od požara. Takva mogućnost je propisana Zakonom o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS“, br. 111/2009, 20/2015, 87/2018 i 87/2018 - dr. zakoni) i očekuje se da u skladu sa članom 25. stav 2. navedenog zakona ministar propiše bliže uslove za obavljanje navedenih poslova.

U svim navedenim slučajevima, zaposleni kod jednog poslodavca obavljaju poslove u radnom prostoru koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca – naručioca usluge, međutim obavljanje poslova zaposlenih kod eksterno angažovanog pravnog lica može da utiče na bezbednost i zdravlje zaposlenih kod naručioca usluge i obrnuto. Shodno navedenom, postoji obaveza saradnje poslodavaca u primeni mera za bezbedan i zdrav rad.

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Upućivanje zaposlenih na rad kod drugog poslodavca

U skladu sa članom 174. Zakona o radu („Službeni glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 - odluka US RS, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje), zaposleni može da bude privremeno upućen na rad kod drugog poslodavca na odgovarajući posao ako je privremeno prestala potreba za njegovim radom, dat u zakup poslovni prostor ili zaključen ugovor o poslovnoj saradnji, dok traju razlozi za njegovo upućivanje, a najduže godinu dana. U navedenoj situaciji, zaposleni zaključuje ugovor o radu sa drugim poslodavcem i za vreme trajanja upućivanja ima status zaposlenog kod poslodavca kod kojeg je upućen, a radni odnos kod matičnog poslodavca prelazi u stanje mirovanja.

„Kada su zaposleni jednog poslodavca upućeni na rad kod drugog poslodavca koji im izdaje neposredne naloge za obavljanje svojih poslova, navedeni drugi poslodavac je odgovoran za neposrednu primenu mera bezbednosti i zdravlja na radu u skladu sa čl. 9. i 21. Zakona, a kako nema podele radnog prostora, nema ni obaveze zaključivanja sporazuma po članu 19. Zakona.

To, dalje, znači da u konkretnom slučaju nije potrebno zaključiti sporazum o zajedničkom sprovođenju mera bezbednosti i zdravlja na radu jer

Član 174. ZOR

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

nije u pitanju situacija da dva ili više poslodavaca u obavljanju poslova dele radni prostor, te se ne može govoriti o primeni člana 19. Zakona.“ (Izvod iz mišljenja Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Uprava za bezbednost i zdravlje na radu, broj 011-00-00039/2016-01 od 27.12.2016.)

Agencijsko zapošljavanje

*Zakon o
agencijskom
zapošljavanju*

Zakonom o agencijskom zapošljavanju („Službeni glasnik RS“, br. 86/2019) propisana je mogućnost zaključenja ugovora o radu sa agencijom za privremeno zapošljavanje radi ustupanja na privremenim rad poslodavcu korisniku.

Članom 18. Zakona propisano je da ustupljeni zaposleni za vreme privremenog obavljanja poslova kod poslodavca korisnika ima pravo na jednake uslove rada kao i uporedni zaposleni kod poslodavca korisnika, uključujući i pravo na bezbedan i zdrav rad koje mu obezbeđuje poslodavac korisnik. Način obezbeđivanja bezbednosti i zdravlja na radu propisan je Zakonom (Članovi 25-28.). U slučaju povrede na radu ili profesionalnog oboljenja, obavezu prijavljivanja ima poslodavac korisnik, s tim što istu dostavlja Agenciji bez odlaganja, a najkasnije u roku od 24 časa od nastanka povrede, odnosno utvrđenog profesionalnog

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

oboljenja. Agencija je dužna da dostavi izveštaj o povredi na radu odnosno profesionalnom oboljeњu u skladu sa propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Dakle, u ovim situacijama korisnik usluge agencije za zapošljavanje, kojem je ustupljen zaposleni, ima ulogu poslodavca u smislu Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. Budući da je način ostvarivanja prava i međusobnih odnosa dva poslodavaca regulisan posebnim zakonom, ne postoji obaveza saradnje u skladu sa članom 19. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Saradnja poslodavaca na privremenim i pokretnim gradilištima

Kada je u pitanju rad zaposlenih kod dva ili više poslodavaca na privremenim i pokretnim gradilištima, mere za bezbedan i zdrav rad su u ovom slučaju regulisane Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS“, br. 14/2009, 95/2010 i 98/2018). Ovde treba istaći da je primena mera za bezbedan i zdrav rad predmet ugovornog odnosa između investitora i dva ili više izvođača, za razliku od sporazuma o primeni mera za bezbedan rad koji se zaključuje između dva poslodavca. Investitor u navedenoj situaciji nema ulogu poslodavca, mada je moguća i situacija da zaposleni kod investitora takođe obavljaju poslove u istom radnom prostoru.

*Privremena i
pokretna gradilišta*

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

Mere za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima se utvrđuju planom preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu čije je donošenje obaveza investitora. Investitor je takođe dužan da odredi jednog ili više koordinatora za izradu projekta i jednog ili više koordinatora za izvođenje radova kada na gradilištu izvode ili je predviđeno da će radove izvoditi dva ili više izvođača radova istovremeno.

Dakle, mere za bezbedan i zdrav rad na gradilištu i njihova kordinacija sprovode se u skladu sa Uredbom. Uredba se primenjuje i u slučaju kada ugovor zaključi sa jednim izvođačem radova koji angažuje podizvođe. Izvođač može zaključiti sporazum o primeni mera za bezbedan i zdrav rad sa podizvođačima, kao i sa investitorom ukoliko su u pitanju radovi u kojima učestvuju ili su prisutni zaposleni kod investitora, pri čemu se uzimaju u obzir mere propisane planom preventivnih mera koji je obezedio investitor.

Sporazum o primeni mera za bezbedan i zdrav rad

Dva ili više poslodavaca čiji zaposleni obavljaju poslove u istom radnom prostoru svoje međusobne odnose u pogledu primene mera za bezbedan rad i njihovu koordinaciju utvrđuju pismenim sporazumom. Sporazum potpisuju odgovorna lica

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

svih poslodavaca čiji zaposleni rade u istom radnom prostoru. U daljem tekstu navećemo neke od elemenata koji se mogu urediti sporazumom.

Identifikacija radnog prostora

U sporazumu je potrebno definisati prostor u kojem zaposleni kod poslodavaca-potpisnika sporazuma obavljaju svoje radne aktivnosti. U zavisnosti od osnova prisustva zaposlenih u navedenom prostoru, mogu se definisati i prava i obaveze poslodavca i zaposlenih u vezi sa uređenjem i načinom korišćenja radnog prostora. U ovom slučaju, potrebno je voditi računa o merama propisanim Pravilnikom o preventivnim мерама за bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS“, br. 21/2009 i 1/2019), kao i drugim propisima.

Ispitivanje uslova radne okoline

Kada zaposleni različitih poslodavaca obavljaju poslove u istoj radnoj okolini stručni nalazi o izvršenim ispitivanjima radne okoline važeći su za sva radna mesta kod svih poslodavaca.

„Prema tome, u situaciji kada dva ili više poslodavaca u obavljanju svojih poslova dele radni prostor - u istom prostoru istovremeno rade zaposleni kod dva ili više poslodavaca, odnosno kada obavljanje poslova kod jednog poslodavca može da utiče

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

na bezbednost i zdravlje zaposlenih kod drugog poslodavca, ti poslodavci su dužni da sarađuju u primeni propisanih mera za bezbednost i zdravlje na radu kao i da pismenim sporazumom utvrde način sprovodenja zajedničkih mera kojima se obezbeđuje bezbednost i zdravlje svih zaposlenih, kao i da odrede lice za koordinaciju sprovodenja utvrđenih zajedničkih mera. U konkretnom slučaju, stručni nalaz o izvršenom ispitivanju uslova radne okoline koji je izrađen za jednog poslodavca, može da se primeni i na drugog poslodavca s kojim deli isti prostor.“ (Izvod iz Mišljenja Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Uprava za bezbednost i zdravlje na radu, br. 011-00-00002/2016-01, od 5.2.2016. godine)

U skladu sa navedenim, poslodavci mogu sporazumom urediti način obezbeđenja propisanih ispitivanja angažovanjem ovlašćenog pravnog lica kao raspodelu troškova.

Ispitivanje električne instalacije

Električne instalacije

Obaveza ispitivanja električnih instalacija utvrđena je Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS“, br. 21/2009 i 1/2019), kao i propisima iz oblasti zaštite od požara. Na važenje izveštaja o ispitivanju električnih instalacija shodno se može primeniti mišljenje Ministarstva u vezi sa

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

ispitivanjem uslova radne okoline. Sporazumom se mogu regulisati i obaveze poslodavaca u vezi sa održavanjem električnih instalacija kao i mere za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju istih.

Pregled opreme za rad

Svaki poslodavca zasebno obezbeđuje pregled i proveru opreme za rada sa kojom rade njegovi zaposleni. Malo je verovatno ali moguća je situacija da zaposleni kod dva ili više poslodavaca (osim liftova što je najčešći slučaj) koriste istu opremu za rad (npr. viljuškari, dizalice i sl.). U takvim slučajevima, uputstva za bezbedan i zdrav rad i stručni nalazi o pregledu i proveri opreme za rad važe za sve zaposlene koji je koriste, a poslodavci sporazumom mogu utvrditi način održavanja, obezbeđenje uputstava i obezbeđenje propisanih pregleda.

Oprema za rad

Međusobno obaveštavanje

Poslodavci su obavezni da obaveštavaju jedan drugog i svoje zaposlene i/ili predstavnike zaposlenih o rizicima i merama za njihovo otklanjanje. Sporazumom se reguliše način obaveštavanja, kao i lica za kontakt.

Mere zaštite od požara

Zakonom o zaštiti od požara („Službeni glasnik RS“, br. 111/2009, 20/2015, 87/2018 i 87/2018 - drugi zakon) utvrđene su obaveze subjekata u

ZOP

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

primeni mera zaštite od požara. U zavisnosti od osnova prisustva zaposlenih kod više poslodavaca u istom prostoru, poslodavci mogu sporazumom utvrditi i način sprovođenja mera zaštite od požara (putevi evakuacije, sredstva za gašenje požara u zajedničkim prostorijama, sistemi za dojavu požara, njihovo održavanje, ispitivanje i sl.). Bitno je istaći da je svaki poslodavac odgovoran za primenu mera zaštite od požara u skladu sa Zakonom. Korišćenje tehničkih sredstava za zaštitu od požara se može utvrditi sporazumom, dok se obaveze obezbeđenja odgovarajućeg broja zaposlenih sa položenim stručnim ispitom ne može obezbeđivati preko zaposlenih kod drugog poslodavca do donošenja odgovaraćeg propisa.

Druge mere

U zavisnosti od vrste radnog prostora, aktivnosti koje zaposleni obavljaju, tehnološkog procesa, kao i drugih konkretnih okolnosti, poslodavci sporazumom mogu urediti i druga pitanja koja su od značaja za bezbednost i zdravlje svih prisutnih lica u radnom prostoru (postupanje u vanrednim situacijama, upravljanje otpadom i sl.).

Koordinacija primene mera za bezbedan i zdrav rad

Lice za koordinaciju

Određivanje lica za koordinaciju je obavezni deo sporazuma. Zakonom je propisano da se određuje lice za koordinaciju sprovođenja zajedničkih mera.

Saradnja u primeni mera za bezbedan i zdrav rad kada dva ili više poslodavaca dele radni prostor

S obzirom na to da se radi o najmanje dva potpisnika, u praksi je često slučaj da svaki poslodavac određuje svog predstavnika koji je zadužen za koordinaciju mera sa drugim poslodavcima. Najčešće su to lica za bezbednost kod poslodavaca, ali to mogu biti i druga lica (odgovorna lica, nadležni rukovodilac i sl.). Moguće je i da se odrede predstavnici poslodavaca za razmenu informacija, a da se jednom licu poveri koordinacija mera.

Saradnja u primeni mera za
bezbedan i zdrav rad kada
dva ili više poslodavaca
dele radni prostor

2/4 Odsustva zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19

Pojava pandemije zarazne bolesti COVID-19 prouzrokovala je brojne poteskoće u radu poslodavaca, kako zbog otežane ekonomске situacije, tako i zbog organizacije rada u skladu sa novonastalim okolnostima. Jedan od problema je predstavljalo odsustvovanje sa posla kako zaposlenih koji su oboleli ili imaju simptome zarazne bolesti, tako i zaposlenih koji su bili u kontaktu sa obolelim licima.

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, koji je objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 136/2020 od 13.11.2020. godine, a istog dana je i stupio na snagu, definisane su nove mere koje se odnose na gorenavedene situacije, kao i način ostvarivanja prava zaposlenih na naknadu zarade u slučaju kućne izolacije i karantina u kućnim uslovima. Nove odredbe Zakona bi trebalo da reše nedoumice koje su postojale od početka pandemije, a odnose se na razloge odsustvovanja zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19.

Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti

Odsustva zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19

1. Razlozi za odsustvo zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću

Izolacija i lečenje u zdravstvenoj ustanovi

„Izolacija je protivepidemijska mera izdvajanja, tokom perioda zaraznosti, inficiranih osoba na takva mesta i pod takvim uslovima da se spreči ili ograniči direktni, odnosno indirektni prenos infektivnog agensa s inficiranih osoba na osobe koje su osjetljive ili mogu da prenesu agens drugima.“ (Član 2. stav 1. tačka 25. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, „Službeni glasnik RS“, br. 15/2016, 68/2020 i 136/2020). Ova mera se može odrediti kao samostalna ili kao mera uz lečenje.

Izolacija i lečenje se sprovode u zdravstvenoj ustanovi / ustanovi za bolničko lečenje obolelih od zaraznih bolesti, a u slučaju pojave epidemije širih razmara i u objektima u kojima se mogu obezbediti uslovi za lečenje, odnosno za izolaciju i lečenje obolelih od zaraznih bolesti. U sadašnjoj situaciji u kojoj postoji potencijalni nedostatak bolničkih kapaciteta, zbrinjavaju se samo lica za koja se utvrdi da se ne mogu sprovesti izolacija i lečenje u kućnim uslovima.

U skladu sa članom 28. stav 3. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, doktor medicine u zdravstvenoj ustanovi za bolničko lečenje obolelih od zaraznih bolesti, koji potvrdi ili posumnja

na oboljenje od zarazne bolesti utvrđeno u članu 27. ovog zakona, u saradnji sa doktorom medicinske specijalistom epidemiologije nadležnog zavoda odnosno instituta za javno zdravlje, određuje licu meru izolacije i lečenja, odnosno izolacije, u skladu sa Zakonom.

Zakonom nije izričito propisano da akt kojim se određuje izolacija predstavlja osnov za naknadu zarade. U skladu sa navedenim, pravo na naknadu zarade za vreme privremene sprečenosti za rad osiguranik ostvaruje na osnovu obrasca - Izveštaj o privremenoj sprečenosti za rad (doznaka) - Obrazac OZ-6. (Član 119. Pravilnika o načinu i postupku ostvarivanja prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja („Službeni glasnik RS“, br. 10/2010, 18/2010 - ispr., 46/2010, 52/2010 - ispr., 80/2010, 60/2011 - odluka US, 1/2013, 108/2017 i 82/2019 - dr. pravilnik))

Nastupanje privremene sprečenosti za rad se dokumentuje potvrdom o nastupanju privremene sprečenosti za rad (Obrazac ZOR-H, koji je propisan Pravilnikom o načinu izdavanja i sadržaju potvrde o nastupanju privremene sprečenosti za rad zaposlenog u smislu propisa o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 1/2002)). Potvrdu izdaje lekar koji je, po propisima o zdravstvenom osiguranju, ovlašćen da ceni privremenu sprečenost za rad.

Obrazac ZOR-H

Kućna izolacija

„Kućna izolacija je protivepidemijska mera izdvajanja, u kućnim uslovima, inficiranih osoba bez simptoma ili sa manifestnom bolešću koja ne zahteva lečenje u bolnici, tokom perioda zaraznosti, na način da se spreči ili ograniči direktni, odnosno indirektni prenos, odnosno mogući prenos infektivnog agensa na druge osobe.“ (Član 2. stav 1. tačka 25a Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

Određivanje kućne izolacije

Kućna izolacija se određuje licima obolelim od zarazne bolesti, a kod kojih nije utvrđeno prisustvo nijednog simptoma ili znaka zarazne bolesti i licima obolelim od zarazne bolesti kod kojih težina bolesti ne zahteva lečenje u bolničkim uslovima, tokom perioda zaraznosti. Meru kućne izolacije nalaže doktor medicine specijalista za infektivne bolesti ili drugi doktor medicine u skladu sa na-redbom ministra. S obzirom na to da ni u tom slučaju nije izričito propisano da akt kojim se određuje kućna izolacija predstavlja osnov za naknadu zarade, pretpostavka je da se pravo na odsustvo zbog bolesti i pravo na naknadu ostvaruju na način opisan u slučaju izolacije i lečenja u zdravstvenim ustanovama, odnosno drugim prilagođenim objektima.

Članom 29a Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti propisano je da bliže uslove i način

određivanja mere, organe, odnosno službe zadužene za kontrolu i način vršenja kontrole poštovanja mere kućne izolacije propisuje Vlada. Ovaj propis još uvek nije donet.

Karantin

„Karantin je mera ograničavanja aktivnosti „kontakata“, tj. zdravih osoba i životinja koje su bile izložene slučaju zarazne bolesti tokom perioda njegove zaraznosti, sa ciljem da se spreči širenje zarazne bolesti.“ (Član 2. stav 1. tačka 26. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

Karantin je mera koja se izriče zdravim licima koja su bila ili za koja postoji sumnja da su bila u kontaktu sa licima obolelim od zaraznih bolesti ili sa licem za koje postoji sumnja da je obolelo od zarazne bolesti. Ovom merom se navednim licima ograničava sloboda kretanja i utvrđuju obavezni zdravstveni pregledi. Lica kojima treba odrediti meru karantina određuje doktor medicine specijalista epidemiologije nadležnog zavoda, odnosno instituta za javno zdravlje, a samu meru izriče rešenjem sanitarni inspektor.

„Mera karantina sprovodi se u objektima koji ispunjavaju uslove propisane za sprovođenje te mere.“ (Član 31. stav 8. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

*Sprovodenje mere
karantina*

Odsustva zaposlenih u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19

„Zaposlenim licima kojima se određuje mera karantina, za vreme provedeno u karantinu pripada odgovarajuća naknada zarade, odnosno plate, u skladu sa zakonom, a rešenje o određivanju mere karantina istovremeno predstavlja i potvrdu o sprečenosti za rad dok ta mera traje.“ (31. stav 6. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

U skladu sa navedenim, zaposleni dostavlja poslodavcu rešenje sanitarnog inspektora o određivanju mere karantina koje predstavlja osnov sprečenosti za rad i osnov za naknadu zarade.

Karantin u kućnim uslovima

„Karantin u kućnim uslovima je mera ograničavanja aktivnosti radi praćenja zdravstvenog stanja kontakata, tj. zdravih osoba koje su bile izložene slučaju zarazne bolesti tokom perioda njegove zaravnosti, sa ciljem da se spreči širenje zarazne bolesti.“ (Član 2. stav 1. tačka 26. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

Izričanje mere karantina

Mera karantina u kućnim uslovima izriče se zdravim licima koja su bila ili za koja postoji sumnja da su bila u kontaktu sa licima zaraženim od zarazne bolesti, a može se primeniti i prema putnicima koji ulaze u Republiku Srbiju iz država sa nepovoljnom epidemiološkom situacijom. Primenuje se u toku epidemija zaraznih bolesti od

većeg epidemiološkog značaja. Lica kojima treba odrediti meru karantina u kućnim uslovima određuje doktor medicine specijalista epidemiologije nadležnog zavoda, odnosno instituta za javno zdravlje, a samu meru izriče rešenjem sanitarni inspektor.

„Ako se mera karantina u kućnim uslovima određuje detetu koje nije navršilo 14. godinu života ili licu koje nije u stanju da se samo stara o sebi i o zaštiti svojih prava i interesa, rešenje se izdaje roditelju, odnosno staratelju.“ (Član 31a stav 9. Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti)

U skladu sa navedenim, zaposleni dostavlja poslodavcu rešenje sanitarnog inspektora o određivanju mere karantina za sebe ili lice kojem je roditelj odnosno staratelj, koje predstavlja osnov sprečenosti za rad i osnov za naknadu zarade.

2. Visina naknade za vreme privremene sprečenosti za rad

Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti je propisano da zaposleni kojima je određena mera karantina i karantina u kućnim uslovima, za vreme provedeno u karantinu odnosno u karantinu u kućnim uslovima pripada odgovarajuća

Naknada zarade

Odsustva zaposlenih u
vezi sa zaraznom bolešću
COVID-19

naknada zarade, odnosno plate, u skladu sa zakonom. Za slučajevе izolacije to nije propisano ovim zakonom jer je u pitanju privremena sprečenost za rad zbog bolesti te se podrazumeva primena Zakona o radu i Zakona o zdravstvenom osiguranju.

Članom 115. Zakona o radu („Službeni glasnik RS“, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 75/2014 , 13/2017 - odluka US, 113/2017 i 95/2018 - autentično tumačenje) propisano je sledeće:

„Zaposleni ima pravo na naknadu zarade za vreme odsustvovanja sa rada zbog privremene sprečenosti za rad do 30 dana, i to:

1) najmanje u visini 65% prosečne zarade u prethodnih 12 meseci pre meseca u kojem je nastupila privremena sprečenost za rad, s tim da ne može biti niža od minimalne zarade utvrđene u skladu sa ovim zakonom, ako je sprečenost za rad prouzrokovana bolešću ili povredom van rada, ako zakonom nije drukčije određeno;“

U skladu sa navedenim, za vreme trajanja privremene sprečenosti u vezi sa zaraznom bolešću u svim slučajevima kada je izrečena neka od mera u skladu sa Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, zaposleni ostvaruju pravo na naknadu zarade u iznosu koji je opštim aktom poslodavca i ugovorom o radu predviđen za slučaj privremene sprečenosti za rad u slučaju bolesti.

Poslodavac može izmenom opštег akta i ugovora o radu utvrditi i veći iznos za slučajeve odsustva u slučaju epidemije ili pandemije. Članom 8. Zakona o radu propisano je da opštim aktom i ugovorom o radu mogu da se utvrde veća prava i povoljniji uslovi rada od prava i uslova utvrđenih zakonom, kao i druga prava koja nisu utvrđena zakonom, osim ako zakonom nije drukčije određeno.

U skladu sa navedenim, Vlada Republike Srbije je donela zaključak kojim se preporučuje poslodavcima da izmene opšti akt, odnosno ugovor o radu, tako da zaposlenima kod kojih je privremena sprečenost za rad nastupila u vezi sa zaraznom bolešću COVID-19, a predstavlja posledicu neposrednog izlaganja riziku po osnovu obavljanja njihovih poslova i radnih zadataka, obezbede pravo na naknadu zarade u iznosu od 100%.

Dalje se preporučuje da poslodavci obezbede isplatu razlike naknade zarade do iznosa od 100% naknade počev od 31. dana odsustva (period u kojem se naknada zarade obezbeđuje na teret Fonda za zdravstveno osiguranje).

Zaključak je objavljen u „Službenom glasniku RS“, br. 50/2020 od 03.04.2020. godine. U pitanju je preporuka koja nije obavezujuća.

Odsustva zaposlenih u
vezi sa zaraznom bolešću
COVID-19

2/5 **Sistemi upravljanja (menadžmenta) bezbednošću i zdravljem na radu**

Uvod

Prema principima Ujedinjenih nacija, Svetske zdravstvene organizacije (SZO) i Međunarodne organizacije rada (MOR), bezbednost i zdravlje na radu se shvataju kao osnovno pravo čoveka, jer svaki građanin u svetu ima pravo na zdrav i bezbedan rad i radnu okolinu koja mu omogućava socijalno i ekonomski produktivan život.

Zdravlje na radu i zdrava radna okolina spadaju u najvažnije činioce svakog pojedinca, svake zajednice i zemlje. Zbog toga cilj bezbednosti i zdravlja na radu nije samo osiguranje zdravlja zaposlenih i čuvanje dobara, već i pružanje pozitivnog doprinos-a produktivnosti, kvalitetu proizvoda i radne okoline, radnoj motivaciji, radnom zadovoljstvu, a time i sveukupnom kvalitetu života i rada pojedinca i društva u smislu ostvarenja dobrobiti na radu.

Radi efikasnog primenjivanja zakona i podzakonskih propisa iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i drugih neophodnih preventivnih mera, pojavila se potreba za sistemskim pristupom upravljanja u ovoj oblasti.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Sistemski pristup upravljanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu obezbeđuje primenu svih neophodnih mera za bezbedan rad, čime se štite i sami zaposleni i poslodavac. Sa porastom svesti o značaju ljudskih odnosno kadrovskih resursa i njihovom doprinosu vrednosti organizacije, sve više raste i svest o potrebi upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu.

Prepoznajući problematiku bezbednosti i zdravlja na radu, svojevremeno je na britansku inicijativu formirana OHSAS projektna grupa kako bi kreirala jedinstveni pristup upravljanju u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Zasnivajući se na dotadašnjoj najboljoj svetskoj praksi i već postojećim standardima, 1999. godine objavljena je za bezbednost i zdravlje na radu serija standarda OHSAS 18000 (Occupational Health and Safety Assessment Series).

OHSAS 18001:2007 predstavlja standard koji definiše zahteve za sistem upravljanja zaštitom zdravlja i bezbednošću na radu. Cilj je bio da se uspostavi kontrola nad rizicima koje nose štetnosti i opasnosti, a samim tim i obezbedi kontinuitet poslovanja organizacije.

Nakon što se pristupilo daljem razvoju u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, došlo se do međunarodnog standarda iz oblasti upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu – ISO 45001:2018, koji

je objavljen i kao nacionalni standard SRPS ISO 45001:2018 na srpskom jeziku. Ovaj standard doneo je direktor Instituta za standardizaciju Srbije rešenjem od 5. aprila 2018. godine i identičan je međunarodnom standardu ISO 45001:2018, a nastao je na osnovu OHSAS 18001:2007.

Treba imati u vidu činjenicu da su donošenje ovog standarda podržali Međunarodna organizacija za standardizaciju ISO i Međunarodna organizacija rada ILO (International Labour Organisation). Na donošenje ovog standarda uticale su velike poslovne korporacije, koje najčešće deluju preko nevladinih organizacija. Prilikom razvoja ovog standarda uzeti su u obzir i drugi međunarodni standardi, kao što su standard OHSAS 18001 i OHSAS 18002, Konvencije (ILO) Međunarodne organizacije rada i drugi različiti nacionalni i međunarodni dokumenti. Sve navedene organizacije podržale su donošenje standarda ISO 45001:2018, a zahtevi u standardu zasnovani su na poznatim dokumentima koji su takođe bili osnov za donošenje nacionalnih zakona i drugih propisa u ovoj oblasti.

Prema standardu ISO 45001:2018, aspekti bezbednosti i zdravlja na radu treba da budu u ukupnom sistemu upravljanja privrednim subjektom. Ovaj standard zahteva mnogo jaču podršku menadžera. To predstavlja veliku promenu za poslodavce organizacije kod kojih je odgovornost za bezbednost i zdravlje na radu uglavnom delegirana na jedno lice.

*Prema standardu
ISO 45001:2018,
aspekti bezbednosti
i zdravlja na radu
treba da budu u
ukupnom sistemu
upravljanja
privrednim
subjektom*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Svrha standarda ISO 45001:2018 jeste da poslodavcu privrednom subjektu obezbedi jasno uočavanje i razumevanje važnih problema koji mogu da utiču na njega pozitivno ili negativno i da pojasni kako poslodavac treba da upravlja svojim odgovornostima po pitanju zaštite zdravlja i bezbednosti na radu. Problemi kojima se bavi su oni problemi koji utiču na sposobnost privrednog subjekta da ostvari ciljeve zadate u sopstvenom konceptu bezbednosti i zdravlja na radu i ispunjava obaveze prema smernicama bezbednosti i zdravlja na radu.

Standard se zasniva na elementima zajedničkim za sve standarde sistema ISO i koristi jednostavan menadžerski model PDCA, tj. Plan-Do-Chek-Act (Planiraj-Uradi-Proveri-Deluj), koji organizacija olakšava planiranje neophodnih mera kako bi se smanjio rizik od štete.

Najviši menadžment mora da bude angažovan u primeni sistema bezbednosti i zdravlja na radu kroz direktno učešće, uzimajući u obzir i elemente bezbednosti i zdravlja na radu i u strateškom poslovnom planiranju.

Takođe, najviši menadžment mora i da doprinese efikasnosti sistema bezbednosti i zdravlja na radu aktivnom ulogom u usmeravanju, podršci i komunikaciji sa zaposlenima, kao i u promovisanju i predvođenju organizacione kulture bezbednosti i zdravlja na radu.

Standard ISO 45001:2018 jasno definiše zahteve za odgovornost po pitanju upravljanja zaštitom zdravlja i bezbednošću na radu. Svrha je da krajnja odgovornost nipošto ne može biti preneta na lica – menadžere, referente za zaštitu zdravlja i bezbednosti ili druge unutar organizacije, već ostaje na najvišem menadžmentu.

Standard zahteva od najvišeg menadžmenta organizacije da podstiče i održava konsultacije sa zaposlenima i njihovim predstavnicima, kao i njihovo učešće, jer oni predstavljaju ključne faktore u upravljanju sistemom bezbednosti i zdravlja na radu. Pritom, konsultovanje pozdravljena dvosmernu komunikaciju (dijalog i razmenu) i obuhvata blagovremeno obezbeđivanje informacija koje su potrebne zaposlenima i njihovim predstavnicima pre nego što rukovodstvo donese odluku koja se u najširem smislu tiče zaposlenih.

Shodno tome, sistem upravljanja BZR direktno zavisi od učešća zaposlenih, jer zaposleni doprinose odlučivanju dajući povratne informacije o predloženim promenama.

Integrисани систем менаджмента организације

Navedeni standard se zasniva na elementima zajedničkim za sve standarde sistema ISO i koristi jednostavan menadžerski model koji organizacija olakšava planiranje neophodnih mera kako bi se smanjio rizik od štete.

**Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu**

*Veliki broj
organizacija širom
sveta prepoznao
je koristi od
implementacije
ovog sistema
menadžmenta u
postojeći sistem,
koristeći minimum
zahmeta za
uspostavljanje
najbolje prakse
u upravljanju
bezbednošću i
zdravljem na radu*

Veliki broj organizacija širom sveta prepoznao je koristi od implementacije ovog sistema menadžmenta u postojeći sistem, koristeći minimum zahteva za uspostavljanje najbolje prakse u upravljanju bezbednošću i zdravljem na radu. Primena ovih zahteva pomogla je organizacijama da drže pod kontrolom identifikovane opasnosti i procenjene rizike i da istovremeno poboljšaju performanse poslovanja. To je omogućilo poboljšanja u procesima planiranja i uspostavljanje politike bezbednosti i zdravlja na radu, uz istovremeno usaglašavanje sa važećim zahtevima zakona i podzakonskih propisa u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Takođe, s obzirom na to da je ISO 45001 koncipiran tako da se može spojiti sa drugim standardima i lako uskladiti sa novim verzijama SRPS ISO 9001 (upravljanje kvalitetom) i SRPS ISO 14001 (menadžment životne sredine), privredni subjekti koji već primenjuju neki od ovih standarda neće imati problema ako odluče, što je svakako poželjno, da se organizuju i da rade i prema preporukama SRPS ISO 45001.

Objedinjavanjem standarda SRPS ISO 9001:2015, SRPS ISO 14001:2015 i SRPS ISO 45001:2018 uspostavlja se integrisani sistem menadžmenta organizacije, kao i odgovornosti za sistem upravljanja kvalitetom, zaštitom životne sredine i zaštitom zdravlja i bezbednosti na radu u procesu pružanja usluga ili sertifikacije.

Uspostavljeni integrirani sistem upravljanja obuhvata sve zahteve standarda SRPS ISO 9001:2015, standarda SRPS ISO 14001:2015 i standarda SRPS ISO 45001:2018, čime se, između ostalog, dokazuje da bezbednost i zdravlje na radu ne predstavljaju samo troškove za organizaciju, u smislu ulaganja u bezbednost i zdravlje na radu, već direktno utiču na kvalitet proizvodnje i proizvod.

Funkcionalnim uključivanjem lica za bezbednost i zdravlje na radu u implementaciju i održavanje integrisanog sistema menadžmenta, znatno se podiže ugled i značaj stručnih lica za bezbednost i zdravlje na radu u svakoj organizaciji koja uvede sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu.

Svakako, očekuje se da će primena SRPS ISO 45001 smanjiti broj povreda na radu i profesionalnih bolesti.

Naime, donošenjem ovog standarda zvanično se dokazuje da su bezbednost i zdravlje na radu sastavni deo proizvodnje i proizvodnih procesa (svih proizvodnih i radnih procesa), odnosno, da oblast bezbednosti i zdravlja na radu direktno utiče na kvalitet, kako rada i proizvoda, tako i radnih i proizvodnih procesa. Takođe, opravdano je očekivati da se donošenjem ovog standarda i njegovom primenom u organizacijama znatno podigne nivo

*Primena SRPS ISO
45001 smanjiće
broj povreda na
radu i profesionalne
bolesti*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

svesti i odgovornosti u sprovođenju bezbednosti i zdravlja na radu. Objektivno, u svim organizacijama, proizvodnim ili neproizvodnim, malim ili velikim, mogu se pojaviti opasnosti i/ili štetnosti koje mogu uticati na zdravlje i bezbednost na radu zaposlenih. Usaglašavanjem organizacije sa zahtevima ovog standarda znatno se poboljšava stanje bezbednosti i zdravlja zaposlenih u svakoj organizaciji, zato što se naglašava primena zakonskih zahteva, čime se i kroz sertifikaciju organizacije, potvrđuje usaglašenost sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu („Sl. glasnik RS”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon) i podzakonskim propisima, kao i sa svim drugim propisima kojima se ostvaruju bezbedni i zdravi uslovi radnika odnosno zaposlenih.

Prelazni period za primenu standarda SRPS ISO 45001:2018 u organizacijama koje imaju uspostavljene sisteme prema zahtevima standarda SRPS BS OHSAS 18001 iznosi tri godine, odnosno do 5. aprila 2021, posle čega su prestali da važe sertifikati izdati prema standardu SRPS OHSAS 18001:2008.

Važno je istaći da je standard dokument utvrđen konsenzusom koji je donelo priznato telo i kojim se za opštu i višekratnu upotrebu utvrđuju pravila, smernice ili karakteristike za aktivnosti ili njihove rezultate radi postizanja optimalnog nivoa uređenosti u određenoj oblasti, te da je primena SRPS

dobrovoljna, a obavezujući su samo tehnički propisi o postupcima i proizvodima. Osnova za uputstva i zahteve SRPS su međunarodni standardi, a prihvatanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) sa Evropskom unijom, koji uređuje sveobuhvatno partnerstvo, Srbija se obavezala da preuzme 80% evropskih standarda. Osim toga, to je Srbiji, takođe, i bitan preduslov za pristupanje Svetskoj trgovinskoj organizaciji.

Usaglašenost standarda sa konvencijama MOR i direktivama EU

Standard SRPS ISO 45001:2018 : Sistemi menadžmenta bezbednošću i zdravljem na radu – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje, u postupku donošenja je podržala i prihvatile MOR (Međunarodna organizacija rada), i on u svojoj strukturi sadrži sve elemente koji proističu iz zahteva ključnih konvencija iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Uvažavajući složenost implementacije i primene problematike bezbednosti i zdravlja na radu, kao i važnost razumevanja određenih elemenata iz ključnih konvencija koje su bile osnov za donošenje Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih propisa u ovoj oblasti, treba imati u vidu sledeće Konvencije MOR:

- Konvencija o bezbednosti i zdravlju na radu iz 1981. (br. 155) – Occupational Safety and Health Convention, 1981. (No. 155) i njena

*Usaglašenost
standarda sa
konvencijama MOR
i direktivama EU*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

prateća Preporuka – Recommendation (No. 164), kojima se navode osnovni principi za nacionalnu politiku i politiku na nivou preduzeća, odnosno, strategiju sprovođenja preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu. Strategija podržana Konvencijom poziva na aktivnosti formulisanja, sprovođenja i periodičnog pregleda (revidiranja) nacionalne politike bezbednosti i zdravlja na radu; potpuno učešće poslodavaca, radnika i njihovih organizacija i drugih zainteresovanih strana na svim nivoima; definisanje uloga i odgovornosti nacionalnih institucija; nacionalni sistem registrovanja i obaveštavanja o profesionalnim nezgodama i oboljenjima; sprovođenje bezbednosti i zdravlja na radu na nivou radnog mesta; definiše odgovornosti poslodavaca, obaveze i prava radnika i njihovih organizacija i zahteve koji se odnose na informisanje, edukaciju i obuku.

- Konvencija o službama medicine rada, 1985. (br. 161) – The Occupational Health Services Convention, 1985. (No. 161) i njena prateća Preporuka (br. 171) – 35 Recommendation (No. 171), kojima se zahteva uspostavljanje službi medicine rada na nacionalnom nivou i na nivou kompanija radi uspostavljanja politike bezbednosti na radu i relevantnih preventivnih i kontrolnih mera, uključujući i zdravstveni nadzor i reagovanje

u vanrednim situacijama. Službe medicine rada imaju ključnu preventivnu ulogu i odgovorne su za uspostavljanje i održavanje bezbednog i zdravog radnog okruženja koje će omogućiti optimalno fizičko i mentalno zdravlje i prilagođavanje rada sposobnostima radnika. Takve službe treba da budu multidisciplinarnе i potpuno profesionalno nezavisne od poslodavaca, radnika i njihovih organizacija.

- Konvencija o promotivnom okviru bezbednosti i zdravlja na radu, 2006. (br. 187) – The Promotional Framework for Occupational Safety and Health Convention, 2006 (No. 187) i prateća Preporuka (br. 197) – Recommendation (No. 197), koje dopunjuju prethodne ključne standarde i jačaju uslove za nacionalne strukture, relevantne zainteresovane strane odgovorne za implementaciju politika bezbednosti i zdravlja na radu na nacionalnom nivou i nivou kompanije, i određuju korake koje treba preduzeti u izgradnji i održavanju preventivne kulture bezbednosti i zdravlja na nacionalnom nivou. Vlade, u konsultaciji sa najreprezentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika, moraju preduzeti aktivne korake ka postizanju i održavanju bezbedne i zdrave radne okoline, kroz revidiranje i ažuriranje nacionalne politike, razvoj ili nadogradnju

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

nacionalnog sistema i sprovođenje nacionalnih programa bezbednosti i zdravlja na radu. Ovaj proces mora uzeti u obzir principe propisane u relevantnim instrumentima MOR, kako je navedeno u aneksu Preporuke br. 197. Promocija, izgradnja i održavanje kulture prevencije bezbednosti i zdravlja na radu predstavljaju dinamičan proces koji zahteva posvećenost ključnih aktera na nacionalnom nivou i na nivou organizacije. Ključni akteri koji učestvuju u promociji kulture prevencije za bezbednost i zdravlje na radu moraju biti svesni svrhe i cilja sistema BZR, a to je upravljanje profesionalnim rizicima. U skladu sa definicijom MOR iz 1997, bezbednost i zdravlje na radu (occupational safety and health – OSH) predstavlja disciplinu koja se bavi unapređenjem uslova rada i radne okoline, prevencijom povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom, odnosno, zaštitom i unapređenjem zdravlja zaposlenih.

Od izuzetnog značaja je i to što su zahtevi utvrđeni standardom SRPS ISO 45001 – 2018: Sistemi menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje u potpunosti podržani zahtevima koji proističu iz Direktive Saveta 89/391/EEZ od 12. juna 1989. godine o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja u domenu bezbednosti i zaštite zdravlja radnika na radnom mestu.

S obzirom na to da su zahtevi iz navedenih dokumenta MOR i EU (konvencija i direktiva) preneseni u domaće zakonodavstvo, tačnije u Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonske propise u ovoj oblasti, usaglašavanje poslovanja organizacija sa standardom SRPS ISO 45001:2018 podrazumeva usaglašenost i na nacionalnom i na međunarodnom nivou. Naime, navedeni međunarodni dokumenti (konvencije i direktive) jesu osnov za donošenje Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih propisa u ovoj oblasti, a lica koja se bave implementacijom i usaglašavanjem i proverama, odnosno nadzorom nad primenom standarda SRPS ISO 45001:2018 u svom pristupu rešavanju (proceduri) pojedinih pitanja moraju poznavati cilj i značaj tih dokumenata.

Činjenica je da je Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu koncipiran uz uvažavanje međunarodnih standarda u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, što znači da su i obaveze koje proističu iz Zakona i podzakonskih propisa kompatibilne sa zahtevima koji proističu iz SRPS ISO 45001:2018, koji je isto tako usaglašen sa međunarodnim dokumentima u ovoj oblasti.

Naime, usaglašavanjem sa standardom SRPS ISO 45001:2018, organizacija garantuje da su sve mere za bezbedan i zdrav rad sprovedene i usaglašene u skladu sa zahtevima koji proističu iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih propisa u ovoj oblasti.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

2/5.1 Struktura standarda SRPS ISO 45001:2018

*Standard SRPS
ISO 45001:2018,
kao koristan alat za
sprovodenje mera
za bezbedan i zdrav
rad u organizaciji*

Standard SRPS ISO 45001:2018, kao koristan alat za sprovodenje mera za bezbedan i zdrav rad u organizaciji, sadrži sledeća poglavlja: 0. Uvod, 1. Predmet i područje primene, 2. Normativne reference, 3. Termini i definicije, 4. Kontekst organizacije, 5. Liderstvo i učestvovanje radnika, 6. Planiranje, 7. Podrška, 8. Realizacija operativnih aktivnosti, 9. Vrednovanje performansi i 10. Poboljšavanje.

S obzirom na to da OHSAS 18001:2008 ima samo četiri tačke standarda (predmet i područje primene, referentne publikacije, termini i definicije i zahtevi sistema upravljanja BEZ), evidentno je da je struktura novog standarda mnogo složenija, što iziskuje i napore organizacija da postojeći sistem menadžmenta u okviru svojih poslovanja prilagode i novim zahtevima standarda.

*Novina koja je
doneta novim
standardom SRPS
ISO 45001:2018,
između ostalog,
ogleda se i u
dokumentima
koji potvrđuju
sistem upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na
radu u radnoj
organizaciji*

Novina koja je doneta novim standardom SRPS ISO 45001:2018, između ostalog, ogleda se i u dokumentima koji potvrđuju sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu u radnoj organizaciji. U dosadašnjim verzijama dokumentacija se obavezno sastojala od poslovnika, procedura, uputstava i zapisa. Novi standard ne traži da se

ove forme zadrže, već sve pisane tragove imenuje dokumentovanim informacijama. Zbog optimizacije dokumentovanih informacija i lakšeg vođenja samog sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu na organizacijama ostaje da odluče koji obim i formu će usvojiti, ali je obavezno da ispoštuju sve zahteve standarda. Mnoge dokumentovane informacije koje standard SRPS ISO 45001:2018 propisuje već se radnim organizacijama nameću i kao zakonska obaveza, tako da je preporuka da se ova dokumenta integrišu u standard kako ne bi dolazilo do nepotrebnog dupliranja.

U odnosu na standard OHSAS 18001:2008, standard SRPS ISO 45001:2018 sadrži potpuno nove pojmove: radnik, konsultovanje, učestvovanje, ugovarač, OH&S prilika. OHSAS kao pojam se u standardu SRPS ISO 45001:2018 ne koristi, u upotrebi je skraćenica OH&S od engleskog termina Occupational Health and Safety.

Još jedna novina u standardu ISO 45001 je poglavje pod nazivom Planiranje. Prilikom planiranja OH&S sistema menadžmenta, organizacija mora da razmatra pitanja i konstatacije koje je prikazala u kontekstu organizacije koje se odnose na zainteresovane strane, predmet područja i prime-ne OH&S sistema menadžmenta i da utvrđuje rizike i prilike koji utiču na njeno poslovanje. Rizici i prilike direktno utiču na ishod implementiranog

*Prilikom planiranja
OH&S sistema
menadžmenta,
organizacija mora
da razmatra pitanja
i konstatacije
koje je prikazala
u kontekstu
organizacije koje
se odnose na
zainteresovane
strane*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

OH&S sistema menadžmenta, sprečavanje ili redukciju neželjenih efekata i ostvarivanje stalnog poboljšanja. Kada utvrđuje rizike i prilike, organizacija mora da prepozna rizike i prilike OH&S sistema menadžmenta i rizike i prilike koje su u vezi sa OH&S sistemom menadžmenta ili imaju uticaj na njega. Procena rizika zasniva se na identifikaciji opasnosti, analizi rizika i oceni rizika, sa ciljem da se rizik kontroliše i svede na najmanji mogući nivo. Uspostavljanjem konteksta organizacije i adekvatnom komunikacijom svih učesnika procesa moguće je sprovesti monitoring i praćenje, kao i izveštavanje rukovodstva o stanju rizika u organizaciji.

*Sama struktura
standarda SRPS
ISO 45001:2018
isključivo naglašava
pitana u vezi
sa bezbednošću i
zdravljem na radu*

Sama struktura standarda SRPS ISO 45001:2018 isključivo naglašava pitanja u vezi sa bezbednošću i zdravljem na radu. U sadržajnom smislu, u prvom poglavlju definisano je područje primene standarda, u drugom se poziva na ostale standarde, a u trećem su dati nazivi i definicije koje se koriste kroz sam standard. Četvrtog poglavlje sadrži zahteve za sagledavanje i analiziranje konteksta organizacije, uključujući i identifikaciju očekivanja zainteresovanih strana, kao i definisanje obima primene sistema upravljanja zdravljem i bezbednošću na radu. Peto poglavlje sadrži zahteve koji se odnose na najviše rukovodstvo organizacije koja uvodi sistem upravljanja prema zahtevima standarda SRPS ISO 45001, uključujući i zahteve

za politiku bezbednosti i zdravlja na radu, definisanje uloga i odgovornosti unutar sistema, kao i konsultacije i komunikaciju sa predstavnicima radnika odnosno zaposlenih. Šesto poglavlje se odnosi na planiranje sistema i definiše zahteve za utvrđivanje, određivanje i vrednovanje rizika i priroda (opasnih događaja), identifikaciju opasnosti i štetnosti, određivanje i praćenje važeće zakonske regulative, određivanje ciljeva sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, i njegovo sprovođenje. U sedmom poglavlju sadržani su zahtevi za podršku sistema upravljanja – resursi, zaposleni, svest ljudi (radnika), komunikacija, kao i upravljanje dokumentacijom i informacijama (postupci, obrasci, zapisi) u sistemu upravljanja. Osmo poglavlje sadrži zahteve za operativno planiranje i kontrolu (proveru), eliminaciju ili smanjivanje utvrđenih opasnosti i štetnosti, nabavku svih vrsta i tipova potrepština (opreme za rad, sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i sl.), uključujući i podugovaranje, kao i osiguranje pripravnosti za odaziv u vanrednoj situaciji. Deveto poglavlje sadrži zahteve koji se odnose na praćenje, merenje, analizu i vrednovanje usaglašenosti sistema upravljanja BZR (performansi) sa zakonskom regulativom, interni audit i ocene koje daje rukovodstvo. Deseto poglavlje se odnosi na zahteve za sproveđenje postupka utvrđivanja i praćenja incidenata, neusaglašenosti i korektivnih mera, uključujući

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

i zahteve za neprekidnim poboljšavanjem uspostavljenog sistema upravljanja. U informativnom dodatku „A” sadržane su smernice za primenu i implementaciju standarda sa uputstvima i pojašnjenjima ili – tumačenje zahteva.

Pod pojmom „organizacija” u okviru standarda podrazumevaju se preduzetnik, kompanija, korporacija, firma, preduzeće, organ vlasti, partnerstvo, dobrotvorna organizacija ili institucija, ili njihov deo, ili kombinacija, bez obzira na to da li su objedinjeni ili ne i da li su javnog ili privatnog karaktera.

Pod pojmom „organizacija” u okviru standarda podrazumevaju se preduzetnik, kompanija, korporacija, firma, preduzeće, organ vlasti, partnerstvo, dobrotvorna organizacija ili institucija, ili njihov deo, ili kombinacija, bez obzira na to da li su objedinjeni ili ne i da li su javnog ili privatnog karaktera.

Standardom se posebno navode zahtevi iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (zakonski i drugi zahtevi sa kojima organizacija mora da se uskladi ili je izabrala da to učini) koje organizacija mora da usaglasi u svom poslovanju („usaglašenost” – ispunjenost zahteva) radi uvođenja sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu (OH&S).

U Standardu se daje i uputstvo za njegovo korišćenje da bi organizacije mogle da što efikasnije obezbeđuju bezbedna i zdrava radna mesta sprečavanjem povreda na radu i profesionalnih bolesti, kao i da proaktivno poboljšavaju svoje performanse bezbednosti i zdravlja na radu u vezi sa preventijom povreda na radu i profesionalnih bolesti.

Primena standarda SRPS ISO 45001:2018

Primena standarda SRPS ISO 45001:2018 podrazumeva interakciju više različitih činilaca, kao što su zakonodavstvo, inspekcija, osiguranje, tehnička znanja, standardi, tehničke specifikacije i rešenja, službe medicine rada – zaštita zdravlja, informisanje, obrazovanje i istraživački rad itd.

Bezbednost i zdravlje na radu podrazumeva primenu, u najvećoj mogućoj i razumnoj meri, niza propisanih mera i normativa, pa i opštepriznatih mera i znanja u oblastima bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkih normativa – mera i standarda, medicine odnosno zdravstva, prava, ergonomije, organizacije rada i drugog, kojima se u najvećoj mogućoj meri sprečavaju i otklanjavaju povrede na radu i profesionalne bolesti, odnosno, koji pretežno stvaraju prepostavku za puno fizičko, psihičko i socijalno blagostanje zaposlenih.

Bezbednost i zdravlje na radu podrazumeva ne samo standardni oblik značenja te definicije odnosno izraza, već i zaštitu od povrede moralnog integriteta, dostojanstva i privatnosti na radu.

Zdravlje na radu podrazumeva stanje kompletног fizičkog, duševnog i socijalnog blagostanja čoveka, odnosno zaposlenog, i ne sastoji se samo od odsustva bolesti ili slabosti, nego prema definiciji

*Primena standarda
SRPS ISO
45001:2018
podrazumeva
interakciju
više različitih
činilaca, kao što
su zakonodavstvo,
inspekcija,
osiguranje, tehnička
znanja, standardi,
tehničke specifikacije
i rešenja, službe
medicine rada –
zaštita zdravlja,
informisanje,
obrazovanje i
istraživački rad itd*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

SZO, podrazumeva i pružanje pozitivnog dopri-nosa produktivnosti, kvalitetu proizvoda, radnoj motivaciji, radnom zadovoljstvu i time sveukupnom kvalitetu života pojedinca i društva.

*Primena standarda
SRPS ISO
45001:2018
potvrđuje
definiciju SZO i
znatno doprinosi
ostvarivanju
činjenice kojom
se definiše da je
primena mera
za bezbednost
i zdravlje na
radu sastavni
deo proizvodnje i
proizvodnih procesa*

Primena standarda SRPS ISO 45001:2018 potvrđuje definiciju SZO i znatno doprinosi ostvarivanju činjenice kojom se definiše da je primena mera za bezbednost i zdravlje na radu sastavni deo proizvodnje i proizvodnih procesa . Prema tome, stvaranje zdravog radnog mesta i radnog okruženja treba da bude deo opštih tendencija ekonomskih aktivnosti (veća orientacija za pružanje usluga), oblika zapošljavanja (koji su sve raznovrsniji – fleksibilni oblici zapošljavanja) radno aktivnog stanovništva (u kojem je sve više žena i starijih lica) i društva uopšte.

Standard SRPS ISO 45001:2018; Sistemi menadžmenta bezbednošću i zdravljem na radu – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje koncipiran je tako da se odnosi na sve delatnosti (industrijske, poljoprivredne, komercijalne, administrativne, uslužne, obrazovne, kulturne, zdravstvene), kao i na zaposlene po bilo kom osnovu.

Usaglašavanjem sa navedenim standardom organizacija opravdano dokazuje da kontroliše, podstiče i održava svoj sistem bezbednosti i zdravlja na radu, kako je to propisano zakonom i podzakonskim propisima.

Cilj nove politike u ovoj oblasti pre svega je sprečavanje povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom. Ona se zasniva na pokretanju niza aktivnosti u nekoliko oblasti delovanja, koje se ne postižu samo primenom elementarnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (zaštite na radu), nego i primenom drugih mera: uključivanjem najvišeg rukovodstva organizacije i zaposlenih (radnika), izborom najboljih organizacionih mera, primenom savremenih tehničkih mera i standarda, zdravstvenom zaštitom na radu (medicina rada), higijenom na radu, uvođenjem preventivnih mera u svim fazama i oblicima rada (utvrđivanje procene rizika pre početka rada i upravljanje rizicima), uspostavljanjem odgovornosti poslodavca i zaposlenog, uspostavljanjem osiguranja od povreda na radu i profesionalnih oboljenja radi naknade štete, što sveukupno predstavlja bezbednost i zdravlje na radu (OH&S).

Standard SRPS ISO 45001:2018 obezbeđuje okvir za uspostavljanje politika, ciljeva i procesa menadžmenta (organizovanja) zdravlja i bezbednosti na radu i olakšava postizanje strateških ciljeva organizacije.

Primenom ovog standarda kontinuirano se poboljšavaju performanse menadžmenta u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i omogućava se prilagođavanje potrebama konkretne organizacije.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

*Standard SRPS
ISO 45001:2018 je
primenljiv na svaku
organizaciju*

Predmet i područje primene standarda SRPS ISO 45001:2018

Standard SRPS ISO 45001:2018 je primenljiv na svaku organizaciju (bez obzira na njenu veličinu, vrstu i aktivnost) koja želi da uspostavi, prime- njuje i održava sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu kako bi poboljšavala bezbed- nosti i zdravlje na radu, eliminisala opasnosti i svo- dila na najmanju moguću meru rizike bezbedno- sti i zdravlja na radu (uključujući i nedostatke u sistemu), koristila prednosti prilika bezbednosti i zdravlja na radu i da bi se bavila neusaglašenosti- ma sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu koje su povezane sa njenim aktivnostima.

Standardom se pomaže organizaciji da ostvaruje predviđene ishode svog sistema upravljanja bez- bednošću i zdravlјem na radu, koji obuhvataju stalno poboljšavanje performansi bezbednosti i zdravlja na radu, ispunjavanje zakonskih zahteva i drugih zahteva i ostvarivanje ciljeva bezbednosti i zdravlja na radu.

Takodje, standardom se omogućava organizaciji da kroz sistem upravljanja bezbednošću i zdrav- ljem na radu integriše i druge aspekte zdravlja i bezbednosti, kao što su dobro fizičko i mentalno zdravlje odnosno dobrobit radnika.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

*Standard se ne
bavi pitanjima kao
što su bezbednost
proizvoda, oštećenje
imovine ili
uticaji na životnu
sredinu, nego samo
rizicima koje oni
nose za radnike i
druge relevantne
zainteresovane
strane*

Standard se ne bavi pitanjima kao što su bezbednost proizvoda, oštećenje imovine ili uticaji na životnu sredinu, nego samo rizicima koje oni nose za radnike i druge relevantne zainteresovane strane.

Važno je naglasiti da standard može da se koristi u celini ili delimično za sistematično poboljšavanje upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu. Međutim, tvrdnje o usaglašenosti sa standardom nisu prihvatljive ukoliko svi njegovi zahtevi nisu uključeni u sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu organizacije i ispunjeni bez izuzetaka.

Dakle, cilj je da se standard koristi tako da se organizacijama omogući da obezbeđuju bezbedna i zdrava radna mesta primenom propisa u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i opštepriznatih mera, sprečavanjem povreda u vezi sa radom i наруšavanja zdravlja, kao i da proaktivno poboljšavaju svoje performanse bezbednosti i zdravlja na radu

Kompetentna lica koja sprovode proceduru primene standarda

U postupcima usaglašavanja i provera usaglašenosti sa standardom SRPS ISO 45001:2018 izuzetno je značajna odluka koja lica će učestvovati u tim postupcima i donositi pozitivne zaključke.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Zbog toga, pre pristupanja i odlučivanja o implementaciji ovog standarda, rukovodstvo organizacije mora da utvrdi i odredi koja su to kompetentna lica koja će sprovoditi procedure propisane ovim standardom, tj. lica koja imaju sposobnost da primene znanja i veštine za ostvarivanje predviđenih rezultata.

Organizacija mora da obezbedi da svako lice koje u procesu upravljanja organizacijom obavlja poslove koji mogu uticati na zdravlje i bezbednost na radu bude kompetentno po svom obrazovanju, obuci ili iskustvu, i mora da održava odgovarajuće zapise o tome.

Standard SRPS ISO 45001:2018 posebno propisuje utvrđivanje kompetentnosti svih lica koja učestvuju u implementaciji i održavanju ovog standarda.

Na osnovu proučavanja zahteva standarda vezanih za deo koji se odnosi na kompetentnost može se zaključiti da su stručna lica za bezbednost i zdravlje na radu u organizaciji ujedno i najkompetentnija lica koja bi trebalo da učestvuju u implementaciji ovog standarda.

Naime, prema navedenim zahtevima standarda, organizacija mora da utvrđuje neophodnu kompetentnost radnika koji utiču ili mogu da utiču na njene BZR performanse; obezbeđuje da su radnici

kompetentni (uključujući i sposobnost da identifikuju opasnosti) po svom obrazovanju, obuci ili iskustvu; preduzima mere za sticanje i održavanje neophodne kompetentnosti i vrednuje efektivnost preduzetih mera gde je to primenljivo; čuva odgovarajuće dokumentovane informacije kao dokaz o kompetentnosti.

Prilikom određivanja kriterijuma kompetentnosti lica koja učestvuju u usaglašavanju sa standartom, za svaku njihovu ulogu organizacija treba da uzme u obzir pojedinosti kao što su: obrazovanje, obuka, kvalifikacije i iskustvo neophodno za preuzimanje uloge i ponovne obuke neophodne za održavanje kompetentnosti; radna okolina; mere prevencije i mere upravljanja koje su rezultat procesa ocenjivanja rizika; zahtevi koji su primenljivi za sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu; zakonski i drugi zahtevi; politika bezbednosti i zdravlja na radu; potencijalne posledice usklađenosti i neusklađenosti, uključujući i uticaj na bezbednost i zdravlje radnika; vrednosti koje dolaze od učešća radnika u sistemu upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, zasnovane na njihovom znanju; dužnosti i odgovornosti povezane sa ulogama; individualne sposobnosti, uključujući iskustvo, znanje jezika, pismenost i različitosti; relevantno ažuriranje kompetentnosti koje postaje neophodno usled izmena konteksta ili izmena posla.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Lice za bezbednost i zdravlje na radu može da pomogne organizaciji u izboru i utvrđivanju kompetentnosti drugih lica koja učestvuju u proceduri implementacije ovog standarda

Lice za bezbednost i zdravlje na radu može da pomogne organizaciji u izboru i utvrđivanju kompetentnosti drugih lica koja učestvuju u proceduri implementacije ovog standarda, uzimajući u obzir činjenicu da ono u skladu sa članom 40. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu priprema i sprovodi osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, iz čega proističe da je upoznato sa znanjem i sposobnostima većine zaposlenih. Lice za bezbednost i zdravlje na radu vodi propisanu evidenciju o obavljenom osposobljavanju za bezbedan i zdrav rad, a ona mu služi kao osnov za dokazivanje kompetencije radnika odnosno zaposlenih koji učestvuju u proceduri implementacije standarda.

Naime, odredbama čl. 37. i 38. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisani su uslovi koje mora da ispunjava lice za bezbednost i zdravlje na radu u pogledu stručnosti, veština i stečenih znanja prema delatnosti poslodavca, što u potpunosti zadovoljava kriterijume kompetencije koji se zahtevaju standardom SRPS ISO 45001-2018.

Lice koje sprovodi proceduru (postupak) procene rizika kod poslodavca u organizacijama svakako je najkompetentnije stručno lice za upoznavanje svih učesnika sa Aktom o proceni rizika i njegovim sadržajem za upoznavanje sa očekivanim rizicima na radnim mestima i upozoravanje na njih, predlaganje mera za njihovo rešavanje (prevenciju), za praćenje i otklanjanje, odnosno, konsultacije i savetovanje

Zapravo, lice koje sprovodi proceduru (postupak) procene rizika kod poslodavca u organizacijama svakako je najkompetentnije stručno lice za upoznavanje svih učesnika sa Aktom o proceni rizika i njegovim sadržajem, odnosno, za upoznavanje sa očekivanim rizicima na radnim mestima i upozoravanje na njih, predlaganje mera za njihovo rešavanje (prevenciju), za praćenje i otklanjanje, odnosno, konsultacije i savetovanje.

U svom sistemu upravljanja bezbednošću i zdravlјem na radu organizacija mora da utvrdi potrebe za obukom u vezi sa rizicima po zdravlje i bezbednost na radu. Ona mora da sprovede obuku ili da preduzme druge mere da zadovolji ove potrebe, kao i da procenjuje efektivnost obuke i preduzetih mera. Ovaj zahtev prethodno se obezbeđuje obavezom sprovođenja odredaba Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, prema kojima je organizacija dužna da sačini Program osposobljavanja zaposlenih iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao i da osposobljava zaposlene i da o tome vrši proveru znanja, o čemu se vodi propisana evidencija (Obrazac br. 6).

Postupajući u skladu sa navedenim obavezama, proisteklim iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, organizacija uspostavlja, primenjuje i održava postupke kojima se obezbeđuje da su lica koja rade pod njenim upravljanjem svesna: stvarnih ili mogućih posledica svojih radnih aktivnosti, poнаšanja u odnosu na zaštitu zdravlja i bezbednost na radu, kao i koristi koje imaju u pogledu zaštite zdravlja i bezbednosti na radu usled poboljšanog ličnog učinka; svoje uloge, odgovornosti, ovlašćenja i značaja u postizanju usaglašenosti sa BZR politikom, postupcima i zahtevima sistema upravljanja OH&S, uključujući i zahteve u pogledu pripravnosti i reagovanja u slučaju opasnosti; mogućih posledica u slučaju odstupanja od utvrđenih postupaka.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

*Utvrđivanje
kompetencije
radnika odnosno
zaposlenih koji
učestvuju u
implementaciji
ovog standarda
takođe proističe
kao zahtev iz
poglavlja Liderstvo
i učestvovanje
radnika*

Konsultovanje i učestvovanje radnika

Utvrđivanje kompetencije radnika odnosno zaposlenih koji učestvuju u implementaciji ovog standarda takođe proističe kao zahtev iz poglavlja Liderstvo i učestvovanje radnika , gde je propisano da organizacija mora da uspostavlja, primenjuje i održava procese za konsultovanje i učešće radnika na svim mogućim nivoima i funkcijama, a tamo gde oni postoje, odredi predstavnika radnika u razvoju, planiranju, primeni, vrednovanju performansi i mera za poboljšavanje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu.

Konsultovanje i učestvovanje radnika predstavlja jednu od novina u ovom standardu (u odnosu na OHSAS 18001:2008), a detaljnije se razrađuje standardom SRPS ISO 45001:2018, kao obavezna aktivnost u postupku procedure provere usaglašenosti sa standardom.

Organizacija mora da obezbeđuje mehanizme, vreme, obuku i resurse neophodne za konsultovanje i učestvovanje; obezbeđuje blagovremeni pristup jasnim, razumljivim i relevantnim informacijama o sistemu upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu; utvrđuje i uklanja prepreke ili barijere za učestvovanje i svodi na najmanju moguću meru one koje se ne mogu ukloniti; naglašava značaj konsultovanja radnika koji ne učestvuju u odlučivanju i niz drugih mera koje se mogu videti u tekstu standarda.

Odredbama čl. 44–48. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu uređeno je pitanje konsultovanja i učestvovanja radnika (izabranih predstavnika), zasnovano na Konvenciji br. 135 MOR-a o izboru radničkih predstavnika. Naime, zaposleni imaju pravo (ne i obavezu) da izaberu jednog ili više svojih predstavnika za bezbednost i zdravlje na radu. Ovom odredbom ustanovljeno je pravo zaposlenih da biraju dovoljan broj svojih predstavnika u zavisnosti od složenosti procesa rada, broja zaposlenih itd. Ako zaposleni izaberu najmanje tri predstavnika zaposlenih, mogu da obrazuju Odbor za bezbednost i zdravlje na radu. Treba voditi računa o tome da se u Odbor imenuje i određeni broj zaposlenih koji su predstavnici poslodavca tako da broj predstavnika zaposlenih bude brojniji za jednog člana.

S obzirom na to da su svi zaposleni prošli obuku iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, zahtev standarda koji se odnosi na konsultovanje radnika odnosno zaposlenih može biti uspešno sproveden.

Za razliku od zakonodavne regulative, standard SRPS ISO 45001:2018 uključuje kao obavezno pitanje konsultovanje i učestvovanja radnika. Konsultovanje i učestvovanje radnika i predstavnika radnika (tamo gde postoje) mogu da budu ključni faktori za uspeh sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, pa zato treba podsticati sve aktivnosti kroz procese koje je organizacija uspostavila.

Ako su svi zaposleni prošli obuku iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, zahtev standarda koji se odnosi na konsultovanje radnika odnosno zaposlenih može biti uspešno sproveden

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Konsultovanje podrazumeva dvosmernu komunikaciju koja obuhvata dijalog i razmenu informacija. Ono obuhvata pravovremeno pružanje informacija neophodnih radnicima i predstavnicima radnika, kako bi davali povratne informacije koje organizacija treba da razmatra pre odlučivanja o primeni standarda.

Učešće radnika odnosno zaposlenih na svim nivoima omogućava radnicima da doprinesu procesima odlučivanja o merama za bezbedan i zdrav rad, njihovom sprovođenju ili predloženim izmenama radi unapređenja, poboljšanja i sličnog.

*Dobijanje povratnih
informacija o
sistemu upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na radu
zavisi od učešća
radnika*

Dobijanje povratnih informacija o sistemu upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu zavisi od učešća radnika. Organizacija bi trebalo da obezbeđuje da se radnici na svim nivoima ohrabruju da izveštavaju o opasnim situacijama, tako da se mogu primeniti preventivne i korektivne mere.

Ključni elementi uređeni standardom

Standard SRPS ISO 45001:2018 obezbeđuje okvir za uspostavljanje politika, ciljeva i sistema upravljanja zdravljem i bezbednošću na radu i olakšava postizanje strateških ciljeva organizacije. Primenom ovog standarda kontinuirano se poboljšavaju performanse menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu, i moguće ga je prilagoditi konkretnim potrebama.

Sistem menadžmenta može da se odnosi na jednu ili nekoliko disciplina. Elementi sistema uključuju strukturu organizacije, uloge i odgovornosti, planiranje i realizaciju operativnih aktivnosti, vrednovanje performansi i poboljšavanje. Predmet i područje primene sistema menadžmenta mogu da obuhvate organizaciju u celini, specifične i identifikovane funkcije u organizaciji, specifične i identifikovane delove organizacije ili jednu ili više funkcija u okviru grupe organizacija.

Standard SRPS ISO 45001:2018 koncipiran je tako da se po strukturi i sadržaju može primeniti na sve delatnosti, kao i na sve zaposlene koji obavljaju rad kod poslodavca po bilo kom osnovu, što potvrđuje njegovu opštost, tj. univerzalnost u proceduri usaglašavanja.

Uzimajući u obzir činjenicu da standard SRPS ISO 45001:2018 obrađuje ukupnu problematiku bezbednosti i zdravlja na radu, njegova struktura je šireg obima i sadrži deset poglavlja.

Jedno od poglavlja (četvrto) sadrži zahteve za sa-gledavanje i analiziranje konteksta organizacije, uključujući i identifikaciju očekivanja zainteresovanih strana, kao i definisanje obima primene sistema upravljanja zdravljem i bezbednošću na radu.

*Standard SRPS
ISO 45001:2018
koncipiran je tako
da se po strukturi
i sadržaju može
primeniti na sve
delatnosti, kao i
na sve zaposlene
koji obavljaju rad
kod poslodavca po
bilo kom osnovu,
što potvrđuje
njegovu opštost,
tj. univerzalnost
u proceduri
usaglašavanja*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Što se tiče konteksta organizacije, organizacija mora da utvrđuje eksterna i interna pitanja koja su relevantna za njenu svrhu, a utiču na sposobnost da ostvaruje predviđeni ishod njenog sistema menadžmenta. Razumevanje konteksta organizacije koristi se za uspostavljanje, primenu, održavanje i stalno poboljšavanje njenog sistema menadžmenta. Interna i eksterna pitanja mogu da budu pozitivna ili negativna, i da obuhvataju stanja, karakteristike ili izmenjene okolnosti koje mogu uticati na sistem menadžmenta.

Sagledavajući ukupne zahteve u vezi sa kontekstom organizacije, ona utvrđuje eksterna i interna pitanja relevantna za sopstvenu svrhu i strateško usmerenje, kao i njihov uticaj na njenu sposobnost da ostvaruje predviđene rezultate svog integrisanog sistema menadžmenta.

Interna i eksterna pitanja su ulazni elementi preispitivanja koje sprovodi rukovodstvo. Razumevanje eksternog konteksta olakšava se razmatranjem pitanja koja proističu iz pravnog, tehnološkog, konkurentskog, tržišnog, kulturološkog, društvenog i ekonomskog okruženja organizacije, bilo da je ono međunarodno, nacionalno, regionalno ili lokalno. To su pitanja koja postavljaju ili mogu postavljati sve zainteresovane strane. Njih preispituje i analizira najviše rukovodstvo radi definisanja i utvrđivanja strateškog pravca preduzeća.

Razumevanje internog konteksta olakšava se razmatranjem pitanja koja se odnose na vrednosti, kulturu, znanje i performanse preduzeća.

U delu standarda koji se odnosi na razumevanje potreba i očekivanja radnika i drugih zainteresovanih strana poseban akcenat je na radnicima, kao relevantnoj grupi zainteresovanih strana sa posebnim konkretnim zahtevima, koji se aktivno uključuju u implementaciju standarda, čime je ostvarena primena Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

*U delu standarda
koji se odnosi
na razumevanje
potreba i očekivanja
radnika i drugih
zainteresovanih
strana poseban
akcenat je na
radnicima*

Organizacija mora da utvrди koje su to druge zainteresovane strane važne za sistem menadžmenta. Ona mora da odredi i relevantne potrebe i očekivanja, tj. zahteve radnika i drugih zainteresovanih strana, kao i koje od ovih potreba i očekivanja jesu ili bi mogle postati zakonski ili drugi zahtevi. Organizacija utvrđuje i preispituje zahteve zainteresovanih strana bitnih za njen integrisani sistem menadžmenta. Osim radnika, zainteresovane strane mogu biti: pravni i regulatorni organi (lokalni, regionalni, državni, pokrajinski, nacionalni ili međunarodni); matične organizacije; isporučioc, ugovarači i podugovarači; predstavnici radnika; radničke organizacije (sindikat) i organizacije poslodavaca; vlasnici, akcionari, klijenti, posetioци, lokalne zajednice, susedi i opšta javnost; korisnici,

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

pružaoci medicinskih i drugih usluga u zajednici, mediji, akademska javnost, poslovna udruženja i nevladine organizacije; organizacije za bezbednost i zdravlje na radu, profesionalci za bezbednost na radu i brigu o zdravlju.

Neke potrebe i očekivanja su obavezni zato što su ugrađeni u zakone i propise. Organizacija može da odluči da se dobrovoljno saglasi sa drugim potrebama i očekivanjima ili da ih usvoji. Tada oni postaju zahtevi kojima treba da se bavi prilikom planiranja i uspostavljanja menadžmenta sistema bezbednosti i zdravlja na radu.

Informacije o zadovoljstvu korisnika i povratne informacije koje dolaze od zainteresovanih strana predstavljaju ulazni element preispitivanja koje sprovodi rukovodstvo. Organizacija permanentno analizira zainteresovane strane, njihove potrebe i očekivanja, kao i potencijalne efekte na sposobnost preduzeća da konzistentno obezbeđuje proizvode i usluge koji ispunjavaju zahteve u pogledu upravljanja kvalitetom, životnom sredinom i zaštitom zdravlja i bezbednosti na radu.

*Postupak
usaglašenosti
podrazumeva
utvrđivanje granica
i primenljivosti
sistema upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na radu*

Postupak usaglašenosti podrazumeva utvrđivanje granica i primenljivosti sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, kako bi se uspostavili predmet i područje njegove primene. U tom smislu, organizacija mora da razmatra eksterna i

interna pitanja na koja se poziva u delu koji se odnosi na razumevanje organizacije i njenog konteksta, uzima u obzir zahteve na koje se poziva u delu razumevanja potreba i očekivanja radnika i drugih zainteresovanih strana i uzima u obzir planiranje ili izvršenje aktivnosti u vezi sa radom.

Sistemi upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu moraju obuhvatati aktivnosti, proizvode i usluge kojima organizacija upravlja ili na njih utiče, a koji mogu uticati na performanse organizacije kada je reč o bezbednosti i zdravlju na radu.

Organizacija utvrđuje granice i primenljivost svog integrisanog sistema menadžmenta (IMS), koji obuhvata zahteve standarda SRPS ISO 9001:2015, SRPS ISO 14001:2015 i SRPS ISO 45001:2018 . Organizacija ima slobodu i fleksibilnost da definiše granice i primenljivost sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu. Granice i primenljivost mogu obuhvatati celu organizaciju ili njen specifičan deo (ili delove), pod uslovom da najviše rukovodstvo tog dela organizacije ima svoje funkcije, odgovornosti i ovlašćenja za uspostavljanje sistema menadžmenta.

Organizacija mora da uspostavi, primeni, održava i stalno poboljšava sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, uključujući i potrebne procese i njihova međusobna delovanja, u skladu

*Organizacija
utvrđuje granice i
primenljivost svog
integrisanog sistema
menadžmenta
(IMS), koji
obuhvata zahteve
standarda SRPS
ISO 9001:2015,
SRPS ISO
14001:2015 i SRPS
ISO 45001:2018*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

sa zahtevima standarda SRPS ISO 45001:2018. Ona zadržava ovlašćenje, krajnju odgovornost i autonomiju kada odlučuje na koji način će ispunjavati zahteve ovog dokumenta, uključujući i nivo detalja i obima u okviru koga: 1) uspostavlja jedan ili više procesa kako bi stekla poverenje da njima upravlja, da prati da se oni sprovode prema planu i da ostvaruju predviđene ishode sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu; 2) integrise zahteve sistema ovog upravljanja u različite poslovne procese (projektovanje i razvoj, nabavka, ljudski resursi, prodaja i marketing).

Ako se standard primjenjuje na specifičan deo (ili delove) organizacije, tada politike i procesi koje su razvili drugi delovi organizacije mogu da se koriste za ispunjenje zahteva ovog dokumenta, pod uslovom da su primenljivi za specifičan deo (ili delove) na koje će se odnositi i da su usaglašeni sa zahtevima ovog dokumenta

Ako se standard primjenjuje na specifičan deo (ili delove) organizacije, tada politike i procesi koje su razvili drugi delovi organizacije mogu da se koriste za ispunjenje zahteva ovog dokumenta, pod uslovom da su primenljivi za specifičan deo (ili delove) na koje će se odnositi i da su usaglašeni sa zahtevima ovog dokumenta.

Tokom sprovođenja procedure provere usaglašenosti analiziraju se i resursi koje organizacija mora da utvrđuje, ima na raspolaganju i obezbeđuje, a koji su potrebni za uspostavljanje, primenu, održavanje i stalno poboljšavanje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu.

Resursi obuhvataju ljudske resurse, prirodne resurse, infrastrukturu, tehnologiju i finansijske resurse. Ljudski resursi (zaposleni radnici) treba da

pohađaju zahtevanu obuku da bi im se omogućilo da efektivno izvršavaju svoje reprezentativne funkcije za bezbednost i zdravlje na radu.

Kao što je već navedeno, radnici odnosno zaposleni moraju biti osposobljeni za bezbedan i zdrav rad (teorijski i praktično) na radnim mestima i u radnoj okolini gde su raspoređeni za rad. Njihova osposobljenost mora biti proverena, o čemu se vodi propisana evidencija. Radnici moraju biti upoznati sa rizicima na radnom mestu i sa meraima odnosno načinom za njihovo otklanjanje.

Pored osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad, kako je to inače propisano Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, zaposleni podležu i stručnom osposobljavanju za obavljanje specifičnih poslova. Način i postupak stručnog osposobljavanja utvrđuje se aktom organizacije.

Infrastrukturu, između ostalog, čine zgrade, postrojenja, oprema, komunalna infrastruktura, informacione tehnologije i komunikacioni sistemi i sistemi za reagovanje u vanrednim situacijama.

Podatke neophodne za analizu resursa kojima organizacija raspolaže, odnosno koristi u procesu rada, možemo naći u spiskovima – knjige osnovnih sredstava, a posebno u Aktu o proceni rizika,

*Pored
osposobljavanja za
bezbedan i zdrav
rad, kako je to inače
propisano Zakonom
o bezbednosti
i zdravlju na
radu, zaposleni
podležu i stručnom
osposobljavanju
za obavljanje
specifičnih poslova*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

koji prema odredbama člana 5. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini („Službeni glasnik RS“ br. 72/06, 84/06 – ispravka, 30/10 i 102/15) mora da sadrži podatke o resursima (postojeće stanje u oblasti). Treba se podsetiti da prema navedenim odredbama, Akt o proceni rizika mora da sadrži: opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad koja se koriste u tim procesima (i njihovo grupisanje) i opis sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu. Vrši se na način pogodan za prikupljanje i procenjivanje potrebnih informacija o tim procesima i sredstvima prema postojećem stanju.

Opisom se obuhvataju: 1) objekti koji se koriste kao radni i pomoći prostor, uključujući i objekte na otvorenom prostoru sa svim pripadajućim instalacijama; 2) oprema za rad (mašine, uređaji, postrojenja, instalacije, alat) u procesu rada, koji se moraju grupisati; 3) konstrukcije i objekti za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu (zaštita na prelazima, prolazima i prilazima, zakloni od toplotnih i drugih zračenja, zaštita od udara električne struje, opšta ventilacija i klimatizacija), opis njihove namene i načina korišćenja; 4) pomoći konstrukcije i objekti, kao i konstrukcije i objekti koji se privremeno koriste za rad i kretanje zaposlenih (skela, radna platforma, tunelska podgrada, konstrukcija za sprečavanje odrona zemlje pri kopanju dubokih rovova); 5) druga sredstva za rad

koja se koriste u procesu rada ili su na bilo koji način povezana sa procesom rada, njihova namena i način korišćenja; 6) sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu; 7) sirovine i materijali koji se koriste; 8) drugi potrebni elementi.

U postupku provere usaglašenosti resursa neophodno je ostvariti uvid u stanje postojećih resursa kojima organizacija raspolaže, a koje koristi u radnim i proizvodnim procesima, i oceniti njihovu usaglašenost sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, kao i sa drugim propisima u delu kojima se ostvaruju bezbedni i zdravi uslovi rada, kako je to navedeno u uvodnom delu ovog teksta. Tom prilikom, u zavisnosti od delatnosti organizacije u kojoj se sprovodi procedura ocenjivanja usaglašenosti, koriste se odgovarajući opšti i posebni propisi iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, standardi, mere i slično.

U organizaciji se mora stvarati svest kod radnika o: a) razumevanju politike bezbednosti i zdravlja na radu i njihovim ciljevima u samoj organizaciji; b) njihovom doprinosu efektivnosti upravljanja sistemom menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu, uključujući tu i korist od poboljšanih performansi; c) posledicama i potencijalnim posledicama neusaglašenosti sa zahtevima sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu (povredama na radu i profesionalnim bolestima kao

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

uzrocima neusaglašenosti); d) incidentima i ishodima istraživanja koji su za njih relevantni (istraživanja povreda na radu i/ili profesionalnih bolesti koje su se dogodile u prethodnom periodu); e) opasnostima, rizicima po bezbednost i zdravlje na radu i utvrđenim relevantnim merama (opasnostima i štetnostima na radnom mestu utvrđenim Aktom o proceni rizika ili na osnovu iskustvenog saznanja); f) mogućnosti da se radnici sklone iz radnih situacija za koje smatraju da predstavljaju neposrednu i ozbiljnu opasnost po njihov život ili zdravlje, kao i o aranžmanima za zaštitu od neželjenih posledica takvog rada (načini i mogućnosti uklanjanja sa radnih mesta u slučajevima neizbežne opasnosti ili štetnosti na radnom mestu).

Osim radnika (posebno radnika zaposlenih na određeno vreme) – ugovarači, posetoci i svи drugi trebalo bi da budu svesni rizika kojima su izloženi (upoznavanje sa opasnostima i/ili štetnostima svih lica koja se po bilo kom osnovu nalaze u radnoj okolini, član 31. Zakona).

*Prvi korak
u postupku
usaglašavanja SRPS
ISO 45001:2018
jeste razumevanje
njegove svrhe, cilja
i načina na koji
organizacija može
da sproveđe ovaj
standard i ima
koristi od njegove
usaglašenosti i
sertifikacije*

Razumevanje svrhe SRPS ISO 45001:2018

Standard SRPS ISO 45001:2018 potencijalno predstavlja jedan od najvažnijih nacionalnih konsenzusa o bezbednosti i zdravlju na radu na nivou nacionalnih institucija Republike Srbije jer predstavlja najznačajniji standard u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u novije vreme.

Stručna lica za bezbednost i zdravlje na radu sa dobrim poznanjem standarda OHSMS 18001:2008 i SRPS ISO 45001:2018 mogu razviti i ostvariti snažan uticaj u svojim organizacijama, zbog čega bi ovaj standard i trebalo implementirati.

Da bismo razumeli kako će se SRPS ISO 45001 uklopi u sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu u organizacijama, važno je ispitati koji su to standardi i sistemi već usaglašeni, tj. implementirani u toj organizaciji.

Na primer, neke organizacije usvojile su SRPS ISO 9001 (o kvalitetu) i SRPS ISO 14001 (o životnoj sredini), koji sadrže strukturu i istu terminologiju kao i SRPS ISO 45001. Ovaj standard ima potencijal u području upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu na globalnom nivou i za svaku zemlju, ali i za organizacije.

Svrha sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu jeste da obezbeđuje okvir za upravljanje rizicima i opasnim pojavama (prilikama) u organizaciji, a time i praćenje, odnosno verifikacija sopstvenog sistema (provere). U fazi usaglašavanja, tj. implementacije standarda SRPS ISO 45001:2018 presudno je angažovati rukovodeća lica u organizaciji i podučiti ih o koristima od njegove primecene, kada je reč o operativnoj i finansijskoj koristi,

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

ne bi li i oni objektivno učestvovali u odlučivanju o uvođenju ovog standarda. Naravno, lica za bezbednost i zdravlje na radu jesu najstručnija da odrede željene prioritete u okvirima organizacije, odnosno da definišu željene ciljeve bezbednosti i zdravlja na radu u okvirima poslovne uspešnosti za koju se organizacija nada da će je ostvariti primenom standarda SRPS ISO 45001:2018.

*Lica za bezbednost
i zdravlje na radu
imaju presudnu
ulogu da u procesu
usaglašavanja sa
standardom SRPS
ISO 45001:2018
pojasne rukovodećim
licima i najvišem*

Lica za bezbednost i zdravlje na radu imaju presudnu ulogu da u procesu usaglašavanja sa standardom SRPS ISO 45001:2018 pojasne rukovodećim licima i najvišem rukovodstvu sve o operativnim i finansijskim učincima i korisnosti primene ovog standarda.

Postupajući u skladu sa principima ovog standarda, lica za bezbednost i zdravlje na radu mogu razviti i prihvati SRPS ISO 45001:2018 prilagođen njihovoj organizaciji ili poboljšati postojeći sistem. Taj proces će im pomoći da okupe stručni tim koji može da sproveđe plan na implementaciji ovog standarda. Takav tim može pratiti uspešnost efekta standarda SRPS ISO 45001:2018 u odnosu na već postavljene ciljeve, kao i na ciljeve utvrđene prilikom sprovođenja procedure usaglašenosti, da bi kontinuirano poboljšavao bezbednost i zdravlje na radu i poslovni učinak na nivou organizacije.

Cilj i predviđeni ishodi sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu jesu sprečavanje povreda nastalih u vezi sa radom i oštećenja zdravlja zaposlenih odnosno radnika i ostvarivanje bezbednih i zdravih radnih mesta. Zato je za organizaciju od suštinskog značaja da eliminiše opasnosti i/ili štetnosti i da na najmanju moguću meru svede rizike po bezbednost i zdravlje na radu, preduzimanjem efektivnih mera prevencije i primenom mera za bezbedan i zdrav rad.

Korišćenje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu usaglašenog sa ovim standardom omogućava organizaciji da upravlja rizicima od povreda na radu i profesionalnih bolesti, kao i da poboljšava svoje performanse za bezbednost i zdravlje na radu. Sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu može pomoći organizaciji u smislu ispunjavanja zakonskih i drugih zahteva, a pogotovo u delu kojim se uređuje odgovornost svakog zaposlenog u njegovom delokrugu rada.

*Korišćenje sistema
upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na radu
usaglašenog sa
ovim standardom
omogućava
organizaciji da
upravlja rizicima
od povreda na radu
i profesionalnih
bolesti*

2/5.2 Faktori zahvaljujući kojima se opravdano očekuje uspeh u primeni standarda SRPS ISO 45001:2018

Implementacija i primena sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu treba da bude strateška i operativna odluka organizacije. Uspeh zavisi od liderstva, posvećenosti i učestvovanja za-

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

poslenih na svim nivoima i funkcijama organizacije. Lica za bezbednost i zdravlje na radu moraju biti zainteresovana i angažovana kao ključni moderatori tima u organizaciji i kada je reč o planiranju i kada je reč o internim kontrolama i proverama elemenata sistema.

Standard SRPS ISO 45001:2018 je koncipiran tako da bude primenljiv na svaku vrstu organizacije koja želi da uspostavi, primjenjuje i održava sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, radi usaglašavanja, održavanja i poboljšavanja bezbednosti i zdravlja na radu, eliminisanja opasnosti i štetnosti (neusaglašenosti) ili njihovog svođenja na najmanju moguću meru.

Standard SRPS ISO 45001:2018 je koncipiran tako da bude primenljiv na svaku vrstu organizacije koja želi da uspostavi, primjenjuje i održava sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, radi usaglašavanja, održavanja i poboljšavanja bezbednosti i zdravlja na radu, eliminisanja opasnosti i štetnosti (neusaglašenosti) ili njihovog svođenja na najmanju moguću meru.

Kada je donet Akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini (u smislu člana 13. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini), organizacija je upoznata sa rizicima po bezbednost i zdravlje na radu (uključujući i nedostatke ili nepravilnosti u sistemu), pa ima mogućnost da koristi prednosti upravljanja ovim sistemom.

Služba za bezbednost i zdravlje na radu u organizaciji dužna je da se bavi neusaglašenostima sistema menadžmenta u aktivnostima organizacije. Usaglašavanje, primena i održavanje sistema

upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, njegova efektivnost i sposobnost da ostvaruje predviđene ishode zavise od brojnih ključnih faktora utvrđenih standardom SRPS ISO 45001:2018, a koji obavezno uključuju elemente kao što su: a) liderstvo, posvećenost, odgovornost i krajnja odgovornost najvišeg rukovodstva; b) razvijanje, vođenje i promovisanje takve kulture u organizaciji koja podržava predviđene ishode sistema ovog menadžmenta kada je reč o najvišem rukovodstvu.

Kultura prevencije ima izuzetnu ulogu u sprečavanju pojava, incidenata i povreda i zato treba da uključi prevenciju u fazama projektovanja objekata namenjenih za radne i pomoćne prostorije i prostore, opreme za rad, sredstava i opreme lične zaštite, tehnoloških i radnih procesa, kako je to propisano u članu 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Uvođenje principa primene preventivnih mera predstavlja suštinsku promenu u odnosu na ranije propise i podrazumeva proaktivno preduzimanje svih mera radi otklanjanja očekivanih (opravдано mogućih) rizika od povređivanja ili nastanka profesionalnih bolesti, odnosno bolesti u vezi sa radom. Preventivne mere primenjuju se u svim fazama radnih procesa, na primer, u postupcima projektovanja, proizvodnje, korišćenja i održavanja sredstava za rad, sredstava i opreme za ličnu

*Uvođenje
principa primene
preventivnih mera
predstavlja suštinsku
promenu u odnosu
na ranije propise
i podrazumeva
proaktivno
preduzimanje
svih mera radi
otklanjanja
očekivanih rizika*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

zaštitu na radu, opasnih materija i drugog. Prime-
na preventivnih mera koje se preduzimaju na svim
nivoima rada podrazumeva ostvarivanje takvih
uslova rada kojima se unapred vrši procena rizika i
njihovo otklanjanje ili svođenje na najmanju mo-
guću meru, kako bi se izbegle sve mogućnosti na-
stanka povreda na radu ili profesionalnih obolje-
nja zaposlenih. Time se u najvećoj mogućoj meri
stvaraju preduslovi za sprečavanje ili eliminisanje
rizika od mogućih povređivanja, profesionalnih
bolesti ili bolesti u vezi sa radom zaposlenih, što
ima za cilj ostvarivanje uslova za puno fizičko, psi-
hičko i socijalno blagostanje zaposlenih.

Takođe, već u svom uvodnom delu Direktiva 89/391/EEZ upućuje na to „da se moraju uvesti ili poboljšati preventivne mere bez odlaganja radi očuvanja bezbednosti i zdravlja radnika”. U članu 1. tačka 2. Direktive 89/391/EEZ navodi se da „ona sadrži opšte principe u vezi sa prevencijom profesionalnih rizika, zaštite bezbednosti i zdrav- lja”. Prema opštim principima prevencije utvrđe-
nim članom 6. Direktive 89/391/EEZ, poslodava-
vac ima obavezu da obezbedi preventivne mere.
Navedeni principi sadržani su u članu 12. Zakona
o bezbednosti i zdravlju na radu i predstavljaju os-
novna načela prevencije u ovoj oblasti.

U skladu sa navedenim principima iz člana 6. Direktive 89/391/EEZ i načelima iz člana 12. Zakona, preventivne mere se obezbeđuju primenom savremenih tehničkih, ergonomskih – zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih, organizacionih i drugih mera i sredstava za otklanjanje rizika od povređivanja i oštećenja zdravlja zaposlenih ili njihovog svodenja na najmanju moguću meru. Tako su, recimo, projektanti objekata namenjenih za radne i pomoćne prostorije i objekata namenjenih za rad na otvorenom prostoru i tehnoloških procesa dužni da još u postupcima projektovanja, pored tehničkih i drugih mera, primenjuju i propise iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu koji se odnose na te objekte. I u drugim postupcima, kao što su izgradnja, korišćenje i održavanje objekata, primenjuju se preventivne mere u skladu sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu. Iako je reč o opremi za rad, konstrukcijama i objektima za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu, i drugim sredstvima za rad koja se koriste u procesu rada, sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu, kao i o opasnim materijama – u fazi projektovanja, izrade, korišćenja prevoza, skladištenja i uništavanja moraju se primeniti preventivne mere kojima se ostvaruje bezbedan i zdrav rad.

Takođe, prema uspostavljenom sistemu organizacije, neophodna je komunikacija među zaposlenima (pa i van organizacije), koja se odvija prenošenjem informacija i obaveštenja, naročito u

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

slučajevima ukazivanja na opasnosti, povrede na radu ili na profesionalne bolesti, a radi nalaženja rešenja.

*Jedan od faktora
zahvaljujući kojem
se opravdano
očekuje uspeh u
primeni SRPS
ISO 45001:2018
standarda je
konsultovanje i
učešće radnika
i predstavnika
radnika.
Uključivanje
zaposlenih
odnosno radnika
(konsultovanje i
komuniciranje)
tiče se primene čl.
46–48. Zakona
o bezbednosti i
zdravlju na radu*

Jedan od faktora zahvaljujući kojem se opravdano očekuje uspeh u primeni SRPS ISO 45001:2018 standarda je konsultovanje i učešće radnika i predstavnika radnika. Uključivanje zaposlenih odnosno radnika (konsultovanje i komuniciranje) tiče se primene čl. 46–48. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Uspeh u primeni standarda je i raspolaganje resursima neophodnim za uspostavljanje, primenu, održavanje i stalno poboljšavanje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu. U ovom slučaju uzimaju se u obzir svi resursi kojima se obezbeđuje odgovarajuća bezbednost i zdravlje zaposlenih u organizaciji, uključujući ljudske (kompetentne), materijalne i druge resurse, infrastrukturu, prirodne i tehnološke procese.

Takođe, važna je i politika bezbednosti i zdravlja na radu koja je kompatibilna sa ukupnim strateškim ciljevima i usmerenjem organizacije. Politika primene mera za bezbednost i zdravlje na radu mora biti usmerena na ostvarivanje cilja koji se tiče uređivanja bezbednosti i zdravlja na radu u najvećoj mogućoj meri, kao i na usaglašavanje sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, što

podrazumeva ne samo obezbeđivanje standardnih oblika bezbednosti (higijene i zaštite od povreda na radu i profesionalnih bolesti), nego i zaštitu moralnog integriteta, dostojanstva i privatnosti zaposlenih na radu.

Važan faktor za uspeh primene standarda je i efektivan proces za identifikovanje opasnosti, upravljanje rizicima bezbednosti i zdravlja na radu i korišćenje prilika. Jedan od ključnih elemenata ostvarivanja ovog procesa predstavlja Akt o proceni rizika, sačinjen u skladu sa odredbama člana 13. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i odredbama Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini („Službeni glasnik RS” br. 72/06, 84/06 – ispravka, 30/10 i 102/15).

Važan faktor za uspeh primene standarda je i efektivan proces za identifikovanje opasnosti, upravljanje rizicima bezbednosti i zdravlja na radu i korišćenje prilika

Takođe, značajno je i stalno vrednovanje performansi i praćenje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu da bi se poboljšale njegove performanse. U skladu sa odredbama člana 15. tačka 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je radi sprovođenja preventivnih i periodičnih pregleda i provere opreme za rad, kao i za obavljanje preventivnih i periodičnih ispitanja uslova radne okoline u skladu sa Pravilnikom o postupku pregleda i provere opreme za rad i ispitanja uslova radne okoline („Službeni glasnik RS”, br. 94/06 i 108/06 – ispravka, 114/14 i

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

102/15), dužan da angažuje pravno lice sa licencicom. Periodične provere performansi bezbednosti opreme za rad i uslova radne okoline sprovode se na tri godine, o čemu se izdaju stručni nalazi sa podacima o performansama. Lice za bezbednost i zdravlje na radu prati usklađenost performansi sa propisanim zahtevima. Radi objektivnog i konstantnog odnosno pravovremenog vrednovanja efikasnosti performansi koje se odnose na uslove rada na radnom mestu i u radnoj okolini, neophodno je da lica za bezbednost i zdravlje na radu stalno prate i vrednuju performanse uslova rada. Potrebno je voditi evidenciju, tj. zapise u vezi sa tim, jer se navedene peformanse stalno menjaju, pa postojeći način ispitivanja sa periodom od tri godine ni približno ne daje podatke o njihovom pravom stanju. Lica za bezbednost i zdravlje na radu imaju sasvim dovoljno znanja i stručnih sposobnosti da ispituju, prate i vrednuju performanse koje se tiču uslova rada.

*Uspešnost primene
standarda se ogleda
i u integrisanju
sistema upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na radu
u poslovne procese
organizacije*

Uspešnost primene standarda se ogleda i u integrisanju sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu u poslovne procese organizacije. Jedan od suštinskih zahteva koji proističe iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu predstavlja obaveza poslodavca da uredi bezbednost i zdravlje na radu u svojoj organizaciji tako da ona bude sastavni deo

svih radnih aktivnosti (proizvodnje i proizvodnih procesa). Implementacijom i usaglašavanjem sa standardom SRPS ISO 45001:2018 svaka organizacija dostiže promovisani cilj primene propisa iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Ciljevi sistema bezbednosti i zdravlja na radu koji su u skladu sa politikom bezbednosti i zdravlja na radu, a uzimaju u obzir opasnosti u organizaciji, rizike i prilike u njoj, takođe ukazuju na uspeh primene standarda. Na osnovu utvrđene politike same organizacije, a u zavisnosti od vrste organizacije, potreba i ekonomске moći, sastavlja se Program o postupnom otklanjanju nedostataka i utvrđuju se rokovi za realizaciju programa u skladu sa odredbama člana 26. Zakona, odnosno, mere koje proističu kao obaveze iz Zakona (osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, izbor opreme za rad i sredstava i opreme lične zaštite, medicinski pregledi zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom).

Usklađenost sa zakonskim i podzakonskim zahtevima i drugim zahtevima je veoma značajna za uspeh primene standarda. Obaveza organizacije je da putem dokumentacije i evidencije dokazuje usklađenost svog sistema bezbednosti i zdravlja na radu sa zahtevima koji proističu kao obaveze iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kao

*Ciljevi sistema
bezbednosti i
zdravlja na radu
koji su u skladu
sa politikom
bezbednosti i
zdravlja na radu,
a uzimaju u
obzir opasnosti u
organizaciji, rizike
i prilike u njoj,
takođe ukazuju
na uspeh primene
standarda*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

što su doneti akti koje obavezno donosi poslodavac, izvršena procena rizika na radnim mestima i u radnoj okolini, sprovođenje ispitivanja uslova radne okoline i provere i pregledi opreme za rad, izvršeni zdravstveni pregledi zaposlenih na radnim mestima sa povećenim rizikom, sprovođenje osposobljavanja zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, vođenje propisane evidencije iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu itd. Organizacija može da koristi dokaze o uspešnoj primeni ovog dokumenta radi uveravanja radnika i drugih zainteresovanih strana da ima delotvoran sistem menadžmenta u ovoj oblasti, kao i da se on primenjuje. Međutim, usvajanje ovog dokumenta neće samo po sebi garantovati sprečavanje povreda nastalih u vezi sa radom i narušavanja zdravlja radnika, osiguranje bezbednih i zdravih radnih mesta i poboljšanje performansi bezbednosti i zdravlja na radu. Neophodna je njegova efikasna stvarna i praktična primena, što u najvećoj meri može da promoviše i koordinira lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu. Naime, prema obavezama proisteklim iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, jedna od obaveza lica za bezbednost i zdravlje na radu u organizaciji jeste da kontroliše i prati primenu mera za bezbedan i zdrav rad. Nedvosmisleno je da poseban tim kompetentnih lica jedne organizacije, koji se određuje uspostavljanjem sistema prema SRPS ISO 45001:2018, treba da uključi i

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravlju
na radu

lice za bezbednost i zdravlje na radu u organizaciji, jer prema obavezama iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, ovo lice ima ulogu prvog menadžera za oblast bezbednosti i zdravlja na radu.

Standard SRPS ISO 45001:2018 koncipiran je tako da sadrži zahteve koje organizacija može da koristi za kontrolu i upravljanje sistemom bezbednosti i zdravlja na radu i za ocenjivanje usaglašenosti sa zahtevima koji proističu iz Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu .

Koristi koje donosi SRPS ISO 45001:2018

Zahtev sa uputstvom za korišćenje standarda obezbeđuje da se uspostavi sistem bezbednosti i zdravlja na radu u organizaciji, zasnovan na primeni principa prevencije od povreda na radu, oboljenja ili oštećenja zdravlja zaposlenog, koji se sprovodi pre početka rada na radnom mestu i u radnoj okolini tokom rada, prilikom promena radnih aktivnosti u toku rada i sličnog.

Uvažavajući postavljeni cilj ovog standarda (smanjenje povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom), njegovi osnovni elementi koji obezbeđuju primenu propisanih mera za bezbedan i zdrav rad u organizacijama su:

- 1) uvođenje primene preventivnih mera pre početka rada;

*Standard SRPS
ISO 45001:2018
koncipiran je tako
da sadrži zahteve
koje organizacija
može da koristi
za kontrolu
i upravljanje
sistemom
bezbednosti i
zdravlja na radu
i za ocenjivanje
usaglašenosti sa
zahtevima koji
proističu iz Zakona
o bezbednosti i
zdravlju na radu*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

- 2) odgovornost poslodavca za primenu mera bezbednosti i zdravlja na radu koja se ne može preneti na druga lica;
- 3) procena rizika na svakom radnom mestu i u radnoj okolini;
- 4) veća prava i učešće zaposlenih u primeni mera bezbednosti i zdravlja na radu zahvaljujući predstavnicima zaposlenih;
- 5) odgovornost poslodavca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu (određivanje lica koje obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu – polaganje ispita o praktičnoj sposobljenosti lica za obavljanje ovih poslova);
- 6) odgovornost za primenu mera za bezbednost i zdravlje na radu svih zaposlenih i svakog zaposlenog u sopstvenom radnom delokrugu.

Korist od implementacije ovog standarda pre svega je u tome što se u skladu sa strukturom ovog dokumenta preciziraju zahtevi za sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, usaglašen sa strukturama drugih standarda u sistemu kvaliteta. Takođe se daje i uputstvo za njegovo korišćenje kako bi organizacije mogle da obezbeđuju bezbedna i zdrava radna mesta sprečavanjem povreda i profesionalnih bolesti u vezi sa radom, kao i da proaktivno poboljšavaju svoje performanse u ovoj

oblasti. Tako se primenom ovog standarda opravданo očekuje povećanje poverenja zaposlenih i organizacije u smislu stvaranja odgovorne prakse u ostvarivanju dobrobiti na radu; poboljšavanje ugleda organizacije i poverenje zainteresovanih strana putem strateške komunikacije, a u vezi sa resurima organizacije; poboljšanje bezbednosti i zdravlja zaposlenih, smanjenje rizika na radnom mestu i stvaranje boljih i bezbednijh uslova rada; poboljšavanje odnosa zaposlenih prema sprovođenju mera; unapređenje usaglašenosti sa zakonskim i drugim zahtevima; adekvatna primena preventivnih mera radi sprečavanja potencijalnih rizika/ incidenata; upravljanje bazirano na rizicima (opasnostima i štetnostima) koji se opravdano očekuju u procesima rada i radnim aktivnostima; povećanje kompetentnosti, stvaranje ugleda i reputacije lica za bezbednost i zdravlje na radu.

Suštinska promena u standardu SRPS ISO 45001:2018 sadržana je u zahtevima usmerenim ka najvišem rukovodstvu organizacije, čiji cilj mora biti ostvarivanje bezbednih i zdravih uslova rada. Rukovodstvo mora da pokazuje posvećenost osiguranju bezbednog i zdravog radnog mesta za sve zaposlene, po bilo kom osnovu (pravnom i nepravnom), pa čak i za posetioce. Od najvišeg rukovodstva se očekuje posvećenost uvođenju ovog standarda i primeni mera za bezbednost i zdravlje na radu na svim nivoima organizacije, odnosno, primeni prevencije i preventivnih mera u skladu sa propisima, kao minimumu mera.

*Suštinska promena
u standardu SRPS
ISO 45001:2018
sadržana je
u zahtevima
usmerenim
ka najvišem
rukovodstvu
organizacije*

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Zahtevi za uključivanje najvišeg rukovodstva organizacije uređeni su u standardu u poglavlju 5. Liderstvo i učestvovanje radnika (podtačke 5.1 Liderstvo i posvećenost, 5.2 Politika bezbednosti i zdravlja na radu, 5.3 Organizacione uloge, odgovornosti i ovlašćenja, i 5.4 Konsultovanje i učestvovanje radnika), prema kojem to rukovodstvo mora da:

- a) preuzima sveobuhvatnu i krajnju odgovornost (odgovornost se ne može preneti na druga lica) za sprečavanje povreda i narušavanja zdravlja u vezi sa radom i obezbeđuje bezbedna i zdrava radna mesta i aktivnost;
- b) obezbeđuje da je uspostavljena politika bezbednosti i zdravlja na radu i ciljevi u vezi sa njom, odnosno da su oni kompatibilni sa strateškim usmerenjem organizacije;
- c) obezbeđuje integrisanje zahteva sistema menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu u poslovne procese organizacije;
- d) obezbeđuje da su dostupni neophodni resursi za uspostavljanje, primenjivanje, održavanje i poboljšavanje sistema upravljanja ovom oblašću;
- e) razgovara o važnosti efektivnog menadžmenta i usaglašavanja sa zahtevima sistema menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu;

- f) obezbeđuje da sistem menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu ostvaruje predviđeni ishod (ili ishode);
- g) usmerava i podržava ljude da doprinose efektivnosti sistema menadžmenta bezbednosti i zdravlja na radu;
- h) obezbeđuje i promoviše stalno poboljšavanje;
- i) podržava druge rukovodioce da pokažu svoje liderstvo onako kako se to primenjuje u njihovim oblastima odgovornosti;
- j) u organizaciji razvija, vodi i promoviše kulturu koja podržava predviđene ishode sistema menadžmenta u oblasti;
- k) štiti zaposlene odnosno radnike od represalija ako izveštavaju o incidentima, opasnostima, rizicima i prilikama;
- l) obezbeđuje da organizacija uspostavlja i primeњuje proces (ili procese) za konsultovanje i učestovanje radnika i
- m) podržava uspostavljanje i funkcionisanje komisija za bezbednost i zdravlje na radu.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

*Jedan od suštinskih
zahjeva koji je
utvrđen standardom
SRPS ISO
45001:2018 jeste
i obaveza najvišeg
rukovodstva
da uspostavi,
primjenjuje i
održava politiku
bezbednosti i
zdravlja na radu*

Jedan od suštinskih zahteva koji je utvrđen standardom SRPS ISO 45001:2018 jestе i obaveza najvišeg rukovodstva da uspostavi, primjenjuje i održava politiku bezbednosti i zdravlja na radu. Standardom su utvrđeni elementi ove politike, koja mora biti koncipirana tako da uključuje posvećenost pružanju bezbednih i zdravih uslova rada radi sprečavanja povreda i narušavanja zdravlja u vezi sa radom, koja odgovara svrsi, veličini i kontekstu organizacije, odnosno specifičnoj prirodi njenih rizika i prilika u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu; daje okvir za postavljanje ciljeva u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu; uključuje posvećenost ispunjavanju zakonskih zahteva i drugih zahteva, eliminisanju opasnosti i smanjivanju rizika, stalnom poboljšavanju sistema menadžmenta; konsultovanju i učešću i predstavnika radnika (gde postoji). Politika bezbednosti i zdravlja na radu mora biti sačinjena u pisanim oblicima i mora da bude javno objavljena unutar organizacije, odnosno dostupna kao dokumentovana informacija – relevantna i odgovarajuća. Najviše rukovodstvo mora da obezbedi da se odgovornosti i ovlašćenja u vezi sa bezbednošću i zdravljem na radu, i u sistemu upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu, utvrđuju i saopštavaju na svim hijerarhijskim nivoima unutar organizacije (tačka 5.3 Organizacione uloge, odgovornosti i ovlašćenja).

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

*Zaposleni odnosno
radnici na svim
hijerarhijskim
nivoima moraju
preuzeti odgovornost
za aspekte sistema
upravljanja
bezbednošću i
zdravljem na
radu kojima sami
upravljaju*

Zaposleni odnosno radnici na svim hijerarhijskim nivoima moraju preuzeti odgovornost za aspekte sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu kojima sami upravljaju.

Najviše rukovodstvo mora imati krajnju odgovornost za funkcionisanje sistema upravljanja u ovoj oblasti. Rukovodstvo je odgovorno za funkcionisanje sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu kojim oni upravljaju, odnosno za usaglašenost i funkcionisanje ovog sistema menadžmenta. Dokazi koji se tiču ispunjavanja zahteva prema Poglavlju 5. ovog standarda sadržani su u dokumentima organizacije sastavljenim na osnovu čl. 3. i 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, gde je propisano da je „poslodavac dužan da opštим aktom, odnosno kolektivnim ugovorom, utvrdi prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu”.

Opštим aktom ili ugovorom o radu utvrđuju se prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih, svakog u svom delokrugu rada (direktora, menadžera, lica za bezbednost i zdravlje na radu, šefa pogona, šefa gradilišta, poslovođe, zaposlenog), a u vezi sa neposrednom primenom mera bezbednosti i zdravlja na radu na radnom mestu (osposobljavanje zaposlenih za bezbedan rad, održavanje sredstava za rad, održavanje opreme za rad u ispravnom stanju, ispitivanje uslova radne okoline i opreme za

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

rad, obezbeđivanje sredstava i opreme za ličnu zaštитu, prava, odgovornosti i obaveze u neposrednoj primeni propisanih mera za bezbedan rad).

U sistemu upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu najviše rukovodstvo mora da obezbedi, tj. uspostavi i primeni neometano konsultovanje i učestvovanje zaposlenih, da primeni i održava proces za konsultovanje i učestvovanje radnika na svim primenljivim nivoima i funkcijama, a tamo gde oni postoje, i predstavnika radnika – u razvoju, planiranju, primeni, vrednovanju performansi i merama za poboljšavanje sistema upravljanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Primenom i implementacijom standarda u saglasnosti sa politikom organizacije predviđeni ishodi sistema menadžmenta moraju da obuhvataju:

- 1) stalno poboljšavanje performansi bezbednosti i zdravlja na radu, ali tako da se ne iskazuju specifični kriterijumi za performanse, niti se propisuje projektovanje sistema menadžmenta u ovoj oblasti;
- 2) ispunjavanje zakonskih zahteva i drugih zahteva sa aspekta bezbednosti i zdravlja na radu, ne baveći se pitanjima kao što su bezbednost proizvoda, oštećenje imovine ili uticaji na životnu sredinu, već samo rizicima koji se odnose za zaposlene i druge relevantne zainteresovane strane;

3) ostvarivanje ciljeva bezbednosti i zdravlja na radu, kao i mogućnost organizacije da se kroz sistem upravljanja njime integrišu i drugi aspekti zdravlja i bezbednosti, kao što su dobro fizičko i mentalno zdravlje (dobrobit zaposlenih).

Zaključak

Standard ISO 45001:2018 – Sistemi menadžmenta bezbednošću i zdravljem na radu – Zahtevi sa uputstvom za korišćenje predstavlja prvi standard na globalnom nivou sa potpuno razvijenim konzensusom zemalja članica ISO (Međunarodne organizacije za standardizaciju) sa važnim doprinosima ključnih organizacija za vezu, uključujući ILO (Međunarodna organizacija rada), a čijom primenom je ustanovljen temelj za upravljanje performansama bezbednosti i zdravlja na radu širom sveta.

Ovaj standard postavljen je tako da može da se uklopi sa drugim ISO standardima za sisteme menadžmenta, obezbeđujući visok nivo kompatibilnosti sa novim verzijama ISO 9001 (menadžment kvaliteta) i ISO 14001 (menadžment zaštite životne sredine). Preduzeća koja već imaju implementiran neki od ovih standarda neće imati probleme: mogu da ga implementiraju veoma lako i da rade prema njemu.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

Sistem upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu predstavlja način na koji organizacija upravlja međusobno povezanim elementima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, u smislu ostvarivanja ciljeva utvrđenih njenom politikom u ovoj oblasti. Nivo složenosti sistema zavisi od specifičnosti svake organizacije.

Standard SRPS ISO 45001:2018 obezbeđuje okvir za uspostavljanje politika, ciljeva i procesa menadžmenta (organizovanja) zdravlja i bezbednosti na radu, olakšava postizanje strateških ciljeva organizacije. Primenom ovog standarda kontinuirano se poboljšavaju performanse menadžmenta u ovoj oblasti i moguće ga je prilagoditi potrebama konkretne organizacije.

On prepoznaje važnost konsultovanja zaposlenih i njihovih predstavnika u rešavanju sistema bezbednosti i zdravlja na radu i naglašava ulogu zaposlenih koji aktivno učestvuju u razvoju, planiranju, sprovođenju i stalnom poboljšanju sistema upravljanja bezbednošću i zdravljem na radu. Standard utvrđuje zahteve za sistem upravljanja bezbednošću na radu i daje smernice za njegovu upotrebu, kako bi se organizacijama omogućilo da osiguraju bezbedna i zdrava radna mesta sprečavanjem povreda na radu i profesionalnih bolesti na radnom mestu, kao i proaktivnom poboljšanju bezbednosti i zdravlja na radu.

Najviše rukovodstvo u organizaciji mora preuzeti aktivnu ulogu u promovisanju standarda SRPS ISO 45001:2018 i znatno unaprediti shvatanje svrhe i cilja primene mera bezbednosti i zdravlja na radu na najvišem mogućem nivou. To znači da najviši menadžment mora da ima vidljivu usmeravajuću ulogu i bude aktivno uključen u implementaciju sistema, kao i da osigura njegovu integraciju sa drugim poslovnim sistemima.

Sistemi upravljanja
(menadžmenta)
bezbednošću i zdravljem
na radu

3 Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

Sadržaj:

- 3/1 [Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu](#)
- 3/2 [Poslovi lica zaduženog za bezbednost i zdravlje na radu](#)
- 3/3 [Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji ima do 20 zaposlenih](#)
- 3/4 [Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji se bavi visokorizičnom delatnošću](#)
- 3/5 [Poslovi službe medicine rada](#)
- 3/6 [Prethodni i periodični lekarski pregledi i drugi propisani lekarski pregledi](#)
- 3/7 [Predstavnik zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i Odbor za bezbednost i zdravlje na radu](#)

Organizovanje poslova
bezbednosti i zdravlja
na radu

3/8 Bezbedan i zdrav rad od kuće

3/9 Rad na visokim temperaturama

Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

3/1 **Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu**

Poslodavac je dužan da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu. Poslove bezbednosti i zdravlja na radu može da obavlja lice koje ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Poslodavac je dužan da aktom u pisanoj formi odredi lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu jeste lice koje obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu, ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i koje poslodavac pisanim aktom odredi za obavljanje tih poslova. Shodno Pravilniku o programu, načinu i visini troškova polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica, stručni ispit se polaže pred Komisijom za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica, koju rešenjem obrazuje ministar nadležan za poslove

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu

Pravilnik o programu, načinu i visini troškova polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica

Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

rada. Kandidatu koji je položio stručni ispit izdaje se uverenje o položenom stručnom ispitom o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Angažovanje pravnog lica ili preduzetnika s licencom za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu putem ugovora

Poslodavac može da putem ugovora angažuje pravno lice ili preduzetnika s licencom za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu. U tom slučaju, poslodavac, u skladu s ugovorom, lice za bezbednost i zdravlje na radu određuje iz reda zaposlenih kod tog pravnog lica ili preduzetnika, vodeći računa da to lice mora da bude u radnom odnosu na neodređeno vreme s punim radnim vremenom, da ima stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 240 ESPB bodova, master akademskim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na fakultetu iz naučne, odnosno stručne, oblasti u okviru obrazovno-naučnog polja tehničko-tehnoloških nauka, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka, da ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno zaštite na radu.

Poslodavac koji za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu angažuje pravno lice ili preduzetnika dužan je da ga prethodno upozna s tehnološkim procesom, rizicima u procesu rada i meraima za otklanjanje rizika.

Poslodavac odlučuje o načinu organizovanja poslova za bezbednost i zdravlje na radu u zavisnosti od:

- tehnološkog procesa,
- organizacije, prirode i obima procesa rada,
- broja zaposlenih koji učestvuju u procesu rada,
- broja radnih smena,
- procenjenih rizika,
- broja lokacijski odvojenih jedinica i
- vrste delatnosti.

Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

*Način
organizovanja
poslova za
bezbednost i
zdravlje na radu*

Poslodavac je dužan da omogući licu zaduženom za bezbednost i zdravlje na radu nezavisno i samostalno obavljanje poslova i pristup svim potrebnim podacima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu neposredno je odgovorno poslodavcu kod kog obavlja te poslove i ne može da trpi štetne posledice ako svoj posao obavlja u skladu sa Zakonom.

Obaveza poslodavca da organizuje obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

3/2 **Poslovi lica zaduženog za bezbednost i zdravlje na radu**

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu:

- sprovodi postupak procene rizika, vrši kontrolu i daje savete poslodavcu u planiranju, izboru, korišćenju i održavanju sredstava za rad, opasnih materija i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
- učestvuje u opremanju i uređivanju radnog mesta u cilju obezbeđenja bezbednih i zdravih uslova rada;
- organizuje preventivna i periodična ispitivanja uslova radne okoline; organizuje preventivne i periodične pregledе i provere opreme za rad;
- predlaže mere za poboljšanje uslova rada, naročito na radnom mestu s povećanim rizikom;
- svakodnevno prati i kontroliše primenu mera za bezbednost i zdravlje kod poslodavca;
- prati stanje u vezi s povredama na radu i profesionalnim oboljenjima i bolestima u vezi s radom, učestvuje u utvrđivanju njihovih uzroka i priprema izveštaje s predlozima mera za njihovo otklanjanje;
- priprema i sprovodi osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad;

*Poslovi lica
zaduženog za BZR*

Poslovi lica zaduženog za
bezbednost i zdravlje na
radu

- priprema uputstva za bezbedan rad i kontroliše njihovu primenu;
- zabranjuje rad na radnom mestu ili upotrebu sredstva za rad u slučaju da utvrdi neposrednu opasnost po život ili zdravlje zaposlenog;
- sarađuje i koordinira rad sa službom medicine rada po svim pitanjima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i vodi evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca.

*Obaveza lica za
BZR da izvesti
poslodavca i
predstavnika
zaposlenih o
izrečenoj zabrani
rade*

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu dužno je da u pisanoj formi izvesti poslodavca i predstavnika zaposlenih o izrečenoj zabrani rada, a ako poslodavac i pored toga nastavi rad, lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu je dužno da izvesti inspekciiju rada.

*Program
usavršavanja
znanja u oblasti
bezbednosti i
zdravlja na radu*

U skladu s izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, lice za bezbednost i zdravlje na radu je dužno da kontinuirano usavršava znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Time se omogućava licu zaduženom za bezbednost i zdravlje na radu da kroz program usavršavanja znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, a koji donosi ministar nadležan za rad, kontinualno usavršava znanja u skladu s obimom i složenošću poslova koje obavlja. To je izuzetno značajno i zbog stalnog inoviranja propisa u ovoj oblasti i uskladivanja domaćih propisa s propisima Evropske unije. Imajući u vidu značaj poslova koje obavlja lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu, usavršavanje znanja ima za krajnji cilj stvaranje bezbednih i zdravih uslova rada kod po-

slodavca, a radi smanjenja broja povreda na radu i profesionalnih bolesti. Na taj način preventivno se deluje na očuvanje zdravlja zaposlenih.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu čini prekršaj ako ne obavlja poslove predviđene članom 40. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, a što je sankcionisano članom 74. istog zakona. Novčanom kaznom od 20.000 do 50.000 dinara zbog prekršaja će biti kažnjeno lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu ako ne obavlja poslove određene ovim zakonom, a na osnovu zahteva za pokretanje prekršajnog postupka, koji podnosi inspektor rada. Sudije izriču kazne, a inspektori rada podnose zahteve za pokretanje prekršajnog postupka.

Novčane kazne

Poslovi lica zaduženog za
bezbednost i zdravlje na
radu

3/3 Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji ima do 20 zaposlenih

Poslove bezbednosti i zdravlja na radu poslodavac može da obavlja sam u delatnostima trgovine na malo, uslugama smeštaja i ishrane, informisanja i komunikacija, finansijskim i osiguranja, poslovanja nekretninama, stručnim, naučnim, inovacionim, administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, obaveznog socijalnog osiguranja, obrazovanja, umetnosti, zabave i rekreacije i ostalim uslužnim delatnostima ako ima do 20 zaposlenih i nije dužan da ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

Delatnosti u kojima poslodavac može sam da obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu uređene su i usaglašene sa Zakonom o klasifikaciji delatnosti i Uredbom o klasifikaciji delatnosti („Službeni glasnik RS”, broj 54/2010).

S obzirom na to da poslodavac koji ima manje od 20 zaposlenih u napred navedenim delatnostima poslove bezbednosti i zdravlja na radu može da obavlja sam i pritom nije dužan da ima položen stručni ispit, stvaraju se povoljniji uslovi za nje-

Uslovi da poslodavac samostalno obavlja poslove BZR

Zakon o klasifikaciji delatnosti i Uredba o klasifikaciji delatnosti

Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji ima do 20 zaposlenih

govo poslovanje. Ovom izmenom uvećava se broj poslodavaca koji po ovom osnovu neće imati troškove u poslovanju.

Poslove bezbednosti i zdravlja na radu mogu da obavljaju zaposleni (radni odnos na neodređeno vreme ili radni odnos na određeno vreme s punim ili nepunim radnim vremenom) kod poslodavca ako imaju položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca.

Pritom treba naglasiti da su važni sve relevantne činjenice koje se odnose na delatnost koju poslodavac obavlja i ukupan broj zaposlenih, i to kako na osnovu uvida u rešenje Agencije za privredne registre (pretežna delatnost), tako i na osnovu izjava poslodavca i konkretnog uvida u proces rada. Broj zaposlenih se utvrđuje uvidom u dokumentaciju kojom se legalizuje rad, odnosno neposrednim nadzorom na radnim mestima kod poslodavca i tada se sva lica zatećena na radu smatraju zaposlenima u smislu odredbi Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Takođe, za organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu je važno istaći da se inspekcijskim nadzorom utvrđuje i da li je poslodavac i kako organizovao poslove za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno utvrđuje se da li se isti poslovi obavljaju s ostalim poslovima poslodavca ili je poslodavac za obavljanje poslova za bezbednost i zdravlje na radu angažovao drugi pravni subjekt – pravno lice ili preduzetnika.

Organizovanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu kod poslodavca koji
ima do 20 zaposlenih

Ako se poslovi za bezbednost i zdravlje na radu obavljaju s ostalim poslovima poslodavca, utvrđuje se način njihovog organizovanja i obavljanja, u smislu da li se isti obavljaju na nivou jednog zaposlenog (referenta i sl) ili službe, sektora ili neke druge organizacione celine.

Ako je za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu poslodavac angažovao pravno lice ili preduzetnika, važni su podaci o datumu, broju i predmetu zaključenog ugovora i utvrđuje se da li to pravno lice, odnosno preduzetnik, poseduje licencu za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pri čemu se navode broj i datum rešenja na osnovu kog je licenca izdata.

Utvrđuje se i da li je poslodavac aktom u pisanoj formi odredio lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu, pri čemu se utvrđuju broj i datum donošenja takvog akta i lični podaci tog lica.

Ako je poslodavac, aktom u pisanoj formi, za lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu odredio lice iz reda zaposlenih kod pravnog lica ili preduzetnika s licencom, koje je po ugovoru angažovao za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, utvrđuje se da li je to lice u radnom odnosu na neodređeno vreme s punim radnim vremenom kod pravnog lica/preduzetnika s licencom, da li poseduje visoku školsku spremu odgovarajuće struke, da li ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pri čemu se utvrđuju datum i broj pod kojim je uverenje izdato i da li ima naj-

*Poslodavac koji za
obavljanje poslova
BZR angažuje
pravno lice ili
preduzetnika*

*Poslodavac koji je za
obavljanje poslova
BZR odredio lice iz
reda zaposlenih*

Organizovanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu kod poslodavca koji
ima do 20 zaposlenih

manje tri godine radnog iskustva na poslovima
bezbednosti i zdravlja na radu/zaštite na radu.

Prilikom nadzora kod poslodavaca koji ima do 20 zaposlenih i obavlja delatnost trgovine na malo, usluga smeštaja i ishrane, informisanja i komunikacija, finansijskim i osiguranja, poslovanja nekretninama, stručnim, naučnim, inovacionim, administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, obaveznog socijalnog osiguranja, obrazovanja, umetnosti, zabave i rekreacije i ostale uslužne delatnosti utvrđuje se da li je direktor, odnosno privatni preduzetnik, aktom u pisanoj formi odredio sebe za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu ili je odredio nekog iz redova svojih zaposlenih.

Ako je direktor, odnosno preduzetnik, za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu odredio nekog od svojih zaposlenih, utvrđuje se da li taj zaposleni ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

U zavisnosti od utvrđenog činjeničnog stanja preduzimaju se odgovarajuće, Zakonom propisane, mere.

3/4 Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji se bavi visokorizičnom delatnošću

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano je da je poslodavac u delatnostima građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, rudarstva, prerađivačke industrije, snabdevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacije (osim trgovine električnom energijom i gasovitim gorivima preko gasovodne mreže), snabdevanja vodom, upravljanja otpadnim vodama, kontrolisanja procesa uklanjanja otpada i sličnim aktivnostima, kao i u delatnostima zdravstvene i socijalne zaštite, dužan da za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu odredi lice koje ima najmanje stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 180 ESPB bodova, osnovnim strukovnim studijama, odnosno na studijama u trajanju do tri godine iz naučne, odnosno stručne oblasti u okviru obrazovano-naučnog polja tehničko-tehnoloških studija, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka.

Organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca koji se bavi visokorizičnom delatnošću

Poslodavac u delatnostima građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, rudarstva, prerađivačke industrije, snabdevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacije (osim trgovine električnom energijom i gasovitim gorivima preko gasovodne mreže), snabdevanja vodom, upravljanja otpadnim vodama, kontrolisanja procesa uklanjanja otpada i sličnim aktivnostima i u delatnostima zdravstvene i socijalne zaštite

Organizovanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu kod poslodavca koji
se bavi visokorizičnom
delatnošću

S obzirom na to da su navedene delatnosti te u kojima se najčešće dešavaju smrtnе i teške povrede na radu, određivanjem lica koja imaju najmanje stečeno visoko obrazovanje u trajanju od tri godine, i to tehničko-tehnološke, prirodno-matematičke ili medicinske struke, podiže se nivo kompetencije lica koja se bave poslovima bezbednosti i zdravlja na radu sa aspekta nivoa i stepena stručne spreme i postiže se stvaranje uslova za smanjenje broja povreda na radu.

Lice koje se 1. decembra 2017. godine zatekne da obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu, a ne ispunjava napred navedene uslove, može da nastavi da obavlja te poslove do ispunjenja uslova utvrđenih Zakonom, a najduže pet godina.

Lice koje je u navedenim delatnostima do dana početka primene obavljalo poslove bezbednosti i zdravlja na radu, a nema odgovarajuće visoko obrazovanje, tj. ne ispunjava navedene uslove, a preostalo mu je najviše pet godina do ispunjenja uslova za prestanak radnog odnosa s pravom na starosnu penziju, moći će da nastavi da obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu.

3/5 **Poslovi službe medicine rada**

Poslodavac angažuje službu medicine rada za obavljanje poslova zaštite zdravlja zaposlenih. Služba medicine rada je, između ostalog, dužna da:

- učestvuje u identifikaciji i proceni rizika na radnom mestu i radnoj okolini prilikom sastavljanja akta o proceni rizika;
- upoznaje zaposlene s rizicima po zdravlje koji su povezani s njihovim radom i obavlja poslove osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći;
- utvrđuje i ispituje uzroke nastanka profesionalnih oboljenja i bolesti u vezi s radom;
- ocenjuje i utvrđuje posebne zdravstvene sposobnosti koje moraju da ispunjavaju zaposleni za obavljanje određenih poslova na radnom mestu s povećanim rizikom ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad;
- vrši prethodne i periodične lekarske pregledе zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom i izdaje izveštaje o lekarskim pregledima u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu;
- učestvuje u organizovanju prve pomoći, spašavanju i evakuaciji u slučaju povredivanja zaposlenih ili havarija;
- daje savete poslodavcu pri izboru drugog odgovarajućeg posla prema zdravstvenoj sposobnosti zaposlenog; savetuje poslodavca

Služba medicine rada

u izboru i testiranju novih sredstava za rad, opasnih materija i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, sa zdravstvenog aspekta;

- učestvuje u analizi povreda na radu, profesionalnih oboljenja i bolesti u vezi s radom i neposredno sarađuje s licem zaduženim za bezbednost i zdravlje na radu.

*Prethodni i
periodični lekarski
pregledi*

Prethodne i periodične lekarske preglede zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom može da vrši služba medicine rada koja ima propisanu opremu, prostorije i stručni kadar.

Lični podaci prikupljeni u vezi s lekarskim pregledima zaposlenog poverljive su prirode i pod nadzorom su službe medicine rada, koja vrši te pregledе.

Podaci o povredama na radu i profesionalnim oboljenjima dostavljaju se organizacijama zdravstvenog i penzijskog i invalidskog osiguranja.

*Izveštaj o lekarskom
pregledu zaposlenog*

Izveštaj o lekarskom pregledu zaposlenog dostavlja se poslodavcu na način kojim se ne narušava princip poverljivosti ličnih podataka.

Takođe, nije dozvoljeno korišćenje podataka prikupljenih po osnovu lekarskih pregleda zaposlenih u svrhu diskriminacije zaposlenih.

Članom 8. Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom utvrđeno je da Izveštaj o izvršenom prethodnom lekarskom pregledu zaposlenog – Obrazac 3, odnosno Izveštaj o periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog –

Obrazac 4, popunjava služba medicine rada u tri primerka, od kojih poslodavcu i zaposlenom (koji svoj primerak dostavlja izabranom lekaru) dostavlja po jedan primerak izveštaja, a jedan primerak zadržava za svoje potrebe, i to najkasnije 15 dana od dana izvršenog prethodnog, odnosno periodičnog, lekarskog pregleda.

Treba naglasiti da će kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara znog prekršaja biti kažnen poslodavac sa svojstvom pravnog lica ako zaposlenom na radnom mestu s povećanim rizikom ne obezbedi prethodni, odnosno periodični, lekarski pregled i ako zaposlenog koji obavlja poslove na radnom mestu s povećanim rizikom, za kog u postupku periodičnog lekarskog pregleda bude utvrđeno da ne ispunjava propisane zdravstvene uslove za obavljanje poslova na radnom mestu s povećanim rizikom, ne premesti na drugo radno mesto koje odgovara njegovim zdravstvenim sposobnostima.

Novčane kazne

Kaznom od 400.000 do 500.000 dinara biće kažnen za isti prekršaj poslodavac koji je privatni preduzetnik, a kaznom od 40.000 do 50.000 dinara direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski
pregledi

3/6 Prethodni i periodični lekarski pregledi i drugi propisani lekarski pregledi

Poslodavac je dužan da prati zdravstveno stanje pojedinih kategorija zaposlenih, odnosno ima obavezu da prethodne i periodične lekarske preglede zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom vrši na način, po postupku i u rokovima utvrđenim propisima o bezbednosti i zdravlju na radu koje sporazumno propisuju ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje.

Ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje doneli su propis – Pravilnik o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom – kojim su uredili način, postupak i rokove vršenja prethodnog i periodičnog lekarskog pregleda zaposlenih.

Prethodne i periodične lekarske preglede vrši služba medicine rada koja koristi podatke iz akta poslodavca o proceni rizika – o faktorima rizika na radnom mestu s povećanim rizikom i o posebnim zdravstvenim uslovima koje moraju da ispunjavaju zaposleni.

*Obaveza poslodavca
da prati zdravstveno
stanje pojedinih
kategorija
zaposlenih*

*Pravilnik o
prethodnim i
periodičnim
lekarskim
pregledima
zaposlenih na
radnim mestima s
povećanim rizikom*

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski pregledi

Prethodni lekarski pregled zaposlenog vrši se:

- pre početka rada na radnom mestu s povećanim rizikom,
- pre premeštaja zaposlenog na radno mesto s povećanim rizikom,
- prilikom svakog utvrđivanja novih rizika na radnom mestu s povećanim rizikom na kom zaposleni radi,
- ako je zaposleni raspoređen na radno mesto s povećanim rizikom, a imao je prekid u obavljanju poslova na tom radnom mestu duži od 12 meseci.

Prethodni lekarski pregled vrši se radi utvrđivanja i ocenjivanja posebnih zdravstvenih uslova, odnosno sposobnosti zaposlenog za rad na radnom mestu s povećanim rizikom ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad – u odnosu na faktore rizika utvrđene aktom o proceni rizika kod poslodavca.

*Upućivanje
zaposlenih na
periodični lekarski
pregled*

Poslodavac zaposlene na periodični lekarski pregled upućuje najkasnije 30 dana pre isteka roka utvrđenog Pravilnikom o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, nakon zaključenja bolovanja po osnovu teške povrede na radu, posle bolesti ili povrede koji nisu u vezi s radom ako postoji sumnja na smanjenu radnu sposobnost.

Upućivanje zaposlenog na lekarski pregled vrši poslodavac na osnovu propisanih uputa, i to Uputa za prethodni lekarski pregled – Obrazac 1, odnosno Uputa za periodični lekarski pregled – Obra-

zac 2. Poslodavac popunjava obrazac u dva primerka i jedan primerak dostavlja službi medicine rada, a drugi primerak zadržava za svoje potrebe.

Poslodavac je dužan da na osnovu akta o proceni rizika i ocene službe medicine rada obezbedi propisane lekarske preglede zaposlenih u skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu.

Aktom o proceni rizika na osnovu ocene medicine rada moraju da budu određeni posebni zdravstveni uslovi koje moraju da ispunjavaju zaposleni za obavljanje određenih poslova na radnom mestu u radnoj okolini ili za upotrebu pojedine opreme za rad.

Takođe, na osnovu ocene službe medicine rada, poslodavac aktom o proceni rizika utvrđuje posebne zdravstvene uslove koje moraju da ispunjavaju zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom, i to u skladu s članom 16. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i članom 13. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini.

*Utvrđivanje
posebnih
zdravstvenih
uslova koje moraju
da ispunjavaju
zaposleni na
radnom mestu s
povećanim rizikom*

Kroz izmenu i dopunu člana 16, stav 1. Zакона, pojašnjava se da se aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, određuju posebni zdravstveni uslovi koje moraju da ispunjavaju zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom. Na ovaj način otklanja se dosadašnja neusaglašenost ove odredbe i odredbe člana 13. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini, koje su usaglašene kroz izmenu propisa.

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski pregledi

Dakle, poslodavac je dužan da zaposlenom na radnom mestu s povećanim rizikom pre početka rada obezbedi prethodni lekarski pregled i periodični lekarski pregled u toku rada.

Ako u postupku periodičnog lekarskog pregleda bude utvrđeno da zaposleni ne ispunjava posebne zdravstvene uslove za obavljanje poslova na radnom mestu s povećanim rizikom, poslodavac je dužan da ga premesti na drugo radno mesto koje odgovara njegovim zdravstvenim sposobnostima.

Neispunjavanje posebnih zdravstvenih uslova za rad na radnom mestu s povećanim rizikom ne može da bude razlog za otkaz ugovora o radu.

Poslodavac ima obavezu da uputi zaposlene koji obavljaju određene poslove na lekarske preglede radi utvrđivanja zdravstvene sposobnosti u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, a nezavisno od akta o proceni rizika.

Slučajevi kad poslodavac ima obavezu da pre raspoređivanja zaposlenog na odredene poslove obezbedi utvrđivanje zdrastvenog stanja zaposlenih

Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila

Navećemo samo neke slučajeve kad poslodavac ima obavezu da pre raspoređivanja zaposlenog na odredene poslove obezbedi utvrđivanje zdrastvenog stanja zaposlenih:

- zaposleni koji upravljaju autoviljuškarom moraju se podvrgavati lekarskom pregledu najmanje jedanput godišnje radi utvrđivanja zdravstvenog stanja za vršenje poslova dizaljčara, prema važećim propisima (član 59. Pravilnika o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila);

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski pregledi

- na krovnoj površini čiji je nagib veći od 20° mogu raditi samo radnici zdravstveno sposobni za radeve na visini (član 91. Pravilnika o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova);
- na radnim mestima na kojima buka prelazi 85 dB(A) mogu se zapošljavati samo lica koja su na osnovu prethodnog specijalističkog zdravstvenog pregleda proglašena sposobnim za rad na takvima radnim mestima i moraju se u toku rada podvrgavati periodičnim specijalističkim zdravstvenim pregledima, uključujući audiometrijsko ispitivanje sluha (Pravilnik o merama i normativima zaštite na radu od buke u radnim prostorijama);
- zaposleni koji obavljaju odmašćivanje, pranje ili čišćenje metalnih delova ili predmeta od drugog materijala benzinom i drugim neetiliziranim derivatima nafte s višim granicama destilacije, proizvedenim po važećim jugoslovenskim standardima, moraju se najmanje jedanput u šest meseci podvrgavati specijalističkom lekarskom pregledu (Naredba o zabrani upotrebe motornih benzina za odmašćivanje, pranje ili čišćenje metalnih delova i predmeta od drugog materijala);
- na topljenju i livenju gvožđa smeju raditi samo zaposleni koji su prilikom prethodnog lekarskog pregleda proglašeni sposobnim za ovaj posao, a pregled mora da bude vršen jedanput godišnje (član 62. Pravilnika o higijensko-tehničkim zaštitnim merama pri radu na preradi i obradi metala);

*Pravilnik o
zaštiti na radu
pri izvođenju
građevinskih radova*

*Pravilnik o merama
i normativima
zaštite na radu od
buke u radnim
prostorijama*

*Naredba o
zabrani upotrebe
motornih benzina
za odmašćivanje,
pranje ili čišćenje
metalnih delova i
predmeta od drugog
materijala*

*Pravilnik o
higijensko-
tehničkim zaštitnim
merama pri radu
na preradi i obradi
metala*

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski pregledi

- na topljenju i livenju obojenih metala i njihovih legura smeju raditi samo zaposleni koji su na prethodnom zdrastvenom pregledu oglašeni sposobnim za ovaj posao i ovi zaposleni se moraju pregledati najmanje jedanput u šest meseci (član 63. Pravilnika o higijensko-tehničkim zaštitnim merama pri radu na preradi i obradi metala);
- na rad s otrovnim hemijskim sredstvima ne smeju se raspoređivati radnici koji nisu prethodno podvrgnuti specijalističkom lekarskom pregledu; radnici koji rade s otrovnim hemijskim sredstvima moraju se u toku tog rada jedanput mesečno podvrći specijalističkom lekarskom pregledu (Pravilnik o zaštiti na radu u poljoprivredi).

*Pravilnik o
zaštiti na radu u
poljoprivredi*

Kada zaposleni odbije da radi, ako mu poslodavac nije obezedio propisan lekarski pregled ili ako na lekarskom pregledu bude utvrđeno da ne ispunjava propisane zdravstvene uslove, a poslodavac smatra da zahtev zaposlenog nije opravдан, poslodavac je dužan da odmah obavesti inspekciju rada.

Važno je istaći da se uvidom u propisanu evidenciju identifikuju zaposleni na radnim mestima s povećanim rizikom i proverava se da li poslodavac poseduje dokaz o izvršenim propisanim lekarskim pregledima zaposlenih (vrši se uvid u Uput za prethodni lekarski pregled – Obrazac 1, odnosno Uput za periodični lekarski pregled – Obrazac 2, i u Izveštaj o izvršenom prethodnom lekarskom pregledu zaposlenog – Obrazac 3 i Izveštaj o peri-

odičnom lekarskom pregledu zaposlenog – Obrazac 4).

Ako bude utvrđeno da zaposleni radi na radnom mestu s povećanim rizikom, a nije se podvrgao lekarskom pregledu u propisanom roku, donosi se rešenje o zabrani rada zaposlenog na tom radnom mestu kod poslodavca dok traju okolnosti koje dovode do ugrožavanja bezbednosti i zdravlja zaposlenog i podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Ako u postupku propisanog lekarskog pregleda bude utvrđeno da zaposleni ne ispunjava posebne zdravstvene uslove za obavljanje poslova na radnom mestu s povećanim rizikom, a zaposleni i dalje radi na radnom mestu s povećanim rizikom, donosi se rešenje o zabrani rada zaposlenog na tom radnom mestu kod poslodavca dok traju okolnosti koje dovode do ugrožavanja bezbednosti i zdravlja zaposlenog i podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Prethodni i periodični
lekarski pregledi i drugi
propisani lekarski pregledi

Predstavnik zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i Odbor za bezbednost i zdravlje na radu

3/7 **Predstavnik zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i Odbor za bezbednost i zdravlje na radu**

U cilju efikasnog organizovanja poslova bezbednosti i zdravlja na radu i obavljanja poslova lica zadatakih za bezbednost i zdravlje na radu, izuzetno je značajna uloga svih učesnika u procesu rada, a naročito predstavnika zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i Odbora za bezbednost i zdravlje na radu.

Zaposleni kod poslodavca imaju pravo da izaberu jednog ili više predstavnika za bezbednost i zdravlje na radu. Svaki poslodavac kod kog su zaposleni obrazovali Odbor za bezbednost i zdravlje na radu (čine ga najmanje tri predstavnika zaposlenih) obavezuje se da u Odbor imenuje najmanje jednog svog predstavnika, tako da broj predstavnika zaposlenih bude veći za najmanje jedan od broja predstavnika poslodavca.

Postupak izbora i način rada predstavnika zaposlenih i Odbora, broj predstavnika zaposlenih kod poslodavca i njihov odnos sa sindikatom uređuju se kolektivnim ugovorom ili sporazumom zaklju-

*Postupak izbora
i način rada
predstavnika
zaposlenih i Odbora*

Predstavnik zaposlenih za
bezbednost i zdravlje na
radu i Odbor za bezbednost
i zdravlje na radu

čenim između poslodavca i predstavnika zaposlenih.

Kad je reč o delu Zakona koji bliže govori o predstvincima zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu, njihovom izboru, ovlašćenjima i aktivnostiima i formiranju Odbora za bezbednost i zdravlje na radu, svakako je najvažnija izmena i dopuna koja se odnosi na to da je poslodavac dužan da najmanje jednom predstavniku zaposlenih omogući odsustvo sa rada u obavljanju poslova na koje je raspoređen u trajanju od najmanje pet časova rada mesečno s pravom na naknadu zarade koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je iste poslove obavljao i da obezbedi tehničko-prostorne uslove u skladu s prostornim i finansijskim mogućnostima, radi obavljanja aktivnosti predstavnika zaposlenih.

Ovom dopunom teži se obezbeđenju adekvatnog vremena odsustovanja s posla, prostornih i tehničkih uslova za rad predstavnika zaposlenih jer je prilikom inspekcijskih nadzora utvrđeno da je veoma mali broj formiranih Odbora za bezbednost i zdravlje na radu.

Poslodavac je dužan da predstavniku zaposlenih, odnosno Odboru, omogući uvid u sve akte koji se odnose na bezbednost i zdravlje na radu i učešće u razmatranju svih pitanja koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, da predlažu i budu konsultovani.

Predstavnik zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu i Odbor za bezbednost i zdravlje na radu

Poslodavac je dužan da predstavnika zaposlenih, odnosno Odbor, informiše o svim podacima koji se odnose na bezbednost i zdravlje na radu.

Predstavnik zaposlenih, odnosno Odbor, imaju pravo:

- da poslodavcu daju predloge o svim pitanjima koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radu;
- da zahtevaju od poslodavca da preduzme odgovarajuće mere za otklanjanje ili smanjenje rizika koji ugrožava bezbednost i zdravlje zaposlenih;
- da zahtevaju vršenje nadzora od strane inspekcije rada ako smatraju da poslodavac nije sproveo odgovarajuće mere za bezbednost i zdravlje na radu.

Prava predstavnika zaposlenih, odnosno Odbora

Predstavnik zaposlenih, odnosno član Odbora, ima pravo da prisustvuje inspekcijskom nadzoru.

Poslodavac je dužan da predstavnika zaposlenih, odnosno Odbor, upozna:

- s nalazima i predlozima mera zaštite i preventivnih mera ili preduzetim merama inspekcije rada;
- s izveštajima o povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i oboljenjima u vezi s radom i o preduzetim merama za bezbednost i zdravlje na radu;
- preduzetim merama za sprečavanje neposredne opasnosti po život i zdravlje.

Predstavnik zaposlenih za
bezbednost i zdravlje na
radu i Odbor za bezbednost
i zdravlje na radu

Poslodavac i predstavnik zaposlenih, odnosno
Odbor i sindikat, dužni su da međusobno sara-
đuju na pitanjima bezbednosti i zdravlja na radu.

3/8 Bezbđan i zdrav rad rad od kuće

UVOD

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je pripremilo „Vodič za bezbedan i zdrav rad od kuće” koji je namenjen poslodavcima i zaposlenima. Vodič obuhvata smernice i preporuke u cilju bezbednosti i zdavlja na radu od kuće, ali i zakonodavni okvir koji se odnosi na radni odnos koji podrazumeva obavljanje poslova van prostorija poslodavca, a koji uključuje rad na daljinu i rad od kuće.

Rad van kancelarijskog prostora poznat je pod nazivom rad na daljinu, a rad od kuće predstavlja, pre svega, korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija (pametnih telefona, tableta, laptop i stonih računara) za obavljanje posla van poslodavčevih službenih prostorija. Zastupljenost rada od kuće je u porastu i to ne samo zbog tehnologije i zarazne bolesti COVID-19, već i zbog nekih njegovih prednosti i pogodnosti. S obzirom na to da ovakav rad utiče na profesionalnu bezbednost i zdavlje zaposlenih i radno angažovanih lica, poslodavci i zaposleni moraju biti svesni svih njegovih posledica i primenjivati odgovarajuće preventivne mere.

*Zastupljenost rada
od kuće je u porastu
i to ne samo zbog
tehnologije i zarazne
bolesti COVID-19,
već i zbog nekih
njegovih prednosti i
pogodnosti*

Bezbedan i zdrav rad rad od kuće

„Vodič za bezbedan i zdrav rad od kuće” u delu koji se odnosi na zakonodavni okvir sadrži uslove za obavljanje rada od kuće propisane Zakonom o radu, kao i ukazivanje na važnost primene Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih propisa u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Takođe, posebna pažnja je posvećena: bezbednosti i zdravlju na radu zaposlenih koji rade od kuće, proceni rizika i kontroli sproveđenja mera bezbednosti i zdravlja na radu, kao i obavezama poslodavca i zaposlenih. Predočen je i primer kontrolne liste za rad od kuće, koja je koristan alat za samoprocenu rizika na radu od kuće kako bi se utvrdilo da li je radno mesto bezbedno i zdravo za rad.

ZAKONODAVNI OKVIR

Shodno članu 3. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, broj 101/05, 91/15, 113/17 – dr. zakon) prava, obaveze i odgovornosti u vezi sa bezbednošću i zdravljem na radu utvrđene zakonom, bliže se uređuju kolektivnim ugovorom, opštim aktom poslodavca ili ugovorom o radu.

*Radno mesto je
prostor namenjen za
obavljanje poslova
kod poslodavca*

U članu 4. stav 1. tačka 6) Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano je da radno mesto jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca (u objektu ili na otvorenom, kao i na

privremenim i pokretnim gradilištima, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima, i sl.) u kojem zaposleni boravi ili kojem ima pristup tokom rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca.

U članu 12. Zakona o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 - odluka US, 113/2017 i 95/18 - autentično tumačenje) propisano je da zaposleni ima pravo na: odgovarajuću zaradu, bezbednost i zdravlje na radu, zdravstvenu zaštitu, zaštitu ličnog integriteta, dostojanstvo ličnosti i druga prava u slučaju bolesti, smanjenja ili gubitka radne sposobnosti i starosti, materijalno obezbeđenje za vreme privremene nezaposlenosti, kao i pravo na druge oblike zaštite u skladu sa zakonom i opštim aktom, odnosno ugovorom o radu.

U članu 42. Zakona o radu propisano je da se radni odnos može zasnovati za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, kao i da radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca obuhvata rad na daljinu i rad od kuće.

Ugovor o radu koji se zaključuje za zasnivanje radnog odnosa za obavljanje poslova van prostorija poslodavca , pored odredaba iz člana 33. Zakona o radu sadrži i:

*Sadržaj ugovora
o radu koji
se zaključuje
za zasnivanje
radnog odnosa za
obavljanje poslova
van prostorija
poslodavca*

Bezbedan i zdrav rad rad od kuće

- Trajanje radnog vremena prema normativima rada;
- Način vršenja nadzora nad radom i kvalitetom obavljanja poslova zaposlenog;
- Sredstva za rad za obavljanje poslova koja je poslodavac dužan da nabavi, instalira i održava;
- Korišćenje i upotrebu sredstava za rad zaposlenog i naknadu troškova za njihovu upotrebu;
- Naknadu drugih troškova rada i način njihovog utvrđivanja;
- Druga prava i obaveze.

Osnovna zarada zaposlenog koji obavlja poslove van prostorija poslodavca ne može biti utvrđena u manjem iznosu od osnovne zarade zaposlenog koji radi na istim poslovima u prostorijama poslodavca

Osnovna zarada zaposlenog koji obavlja poslove van prostorija poslodavca ne može biti utvrđena u manjem iznosu od osnovne zarade zaposlenog koji radi na istim poslovima u prostorijama poslodavca .

Odredbe Zakona o radu o rasporedu radnog vremena, prekovremenom radu, preraspodeli radnog vremena, noćnom radu, odmorima i odsustvima primenjuju se i na ugovor o radu koji se zaključuje za zasnivanje radnog odnosa za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, ukoliko drukčije nije određeno opštim aktom ili ugovorom o radu.

Količina i rokovi za izvršenje poslova koji se obavljaju po osnovu navedenog ugovora ne mogu se

odrediti na način kojim se zaposlenom onemogućava korišćenje prava na: odmor tokom dnevnog rada, dnevni, nedeljni i godišnji odmor koji su u skladu sa zakonom i opštim aktom.

U članu 44. Zakona o radu propisano je da poslodavac može ugovoriti poslove van svojih prostorija koji nisu opasni ili štetni po zdravlje zaposlenog i drugih lica i ne ugrožavaju životnu sredinu.

Shodno napred navedenom, u situaciji kada je zaposleni zasnovao radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca koji obuhvata rad od kuće, zaposleni i poslodavac ugovorom o radu uređuju međusobna prava, obaveze i odgovornosti koje se, između ostalog, odnose na primenu mera za bezbedan i zdrav rad. Ugovoreni poslovi koje će zaposleni obavljati, van prostorija poslodavca, ne smeju biti opasni po zdravlje zaposlenog kao i drugih lica i ne smeju da ugrožavaju životnu sredinu.

Zaposleni koji obavlja poslove van prostorija poslodavca, bilo da rad obavlja na daljinu ili obavlja rad od kuće, kao i svaki drugi zaposleni, ima pravo na bezbednost i zdravlje na radu u skladu sa zakonom i opštim aktom, odnosno ugovorom o radu, kao i obavezu da poslodavca obavesti o svakoj vrsti potencijalne opasnosti za život i zdravlje i nastanak materijalne štete (član 12. st. 1. i čl. 15. tač. 4) Zakona o radu).

Zaposleni koji obavlja poslove van prostorija poslodavca, bilo da rad obavlja na daljinu ili obavlja rad od kuće, kao i svaki drugi zaposleni, ima pravo na bezbednost i zdravlje na radu

Bezbedan i zdrav rad rad od kuće

U skladu sa odredbom čl. 16. tač. 2) i 3) Zakona o radu, poslodavac je dužan da zaposlenom, pa i onom zaposlenom koji obavlja rad van prostorija poslodavca, obezbedi uslove rada i organizuje rad poštujući načela bezbednosti i zaštite života i zdravlja na radu u skladu sa zakonom i drugim propisima. Takođe je dužan da zaposlenom pruži obaveštenje o pravima i obavezama koje proizilaze iz propisa o bezbednosti i zaštiti života i zdravlja na radu.

Saglasno navedenim odredbama i odredbama čl. 5. st. 1. tač. 1) i st. 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/95, 91/15 i 113/17- dr. zakon), pravo na bezbednost i zdravlje na radu imaju zaposleni, a to obuhvata i one zaposlene sa kojima je poslodavac zasnovao radni odnos za rad van prostorija poslodavca, te bezbednost i zdravlje na radu ovim zaposlenima obezbeđuje poslodavac.

*Poslodavac je dužan
da opštim aktom,
odnosno kolektivnim
ugovorom utvrdi
prava, obaveze
i odgovornosti u
oblasti bezbednosti i
zdravlja na radu*

Poslodavac je dužan da opštim aktom, odnosno kolektivnim ugovorom utvrdi prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, s tim što poslodavac koji ima do deset zaposlenih, ova prava, obaveze i odgovornosti može utvrditi ugovorom o radu (čl. 14. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu).

Shodno čl. 11. st. 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je dužan da prilikom organizovanja ovakvog načina rada obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja i onih zaposlenih koji rad obavljaju van prostorija poslodavca, kao i da za njihovu primenu obezbedi potrebna finansijska sredstva.

Zaposleni koji rad obavlja van prostorija poslodavca ima pravo na bezbednost i zdravlje na radu koje obezbeđuje poslodavac prilikom organizovanja rada i tokom ovakvog načina rada. Poslodavac bezbednost i zdravlje na radu, u ovom slučaju, obezbeđuje tako što će radni odnos sa zaposlenima za rad van svojih prostorija zasnovati samo za obavljanje onih poslova koji nisu opasni ili štetni po zdravlje zaposlenih i drugih lica. Prava, obaveze i odgovornosti poslodavca i zaposlenih u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, mere bezbednosti i zdravlja na radu koje se moraju primeniti u cilju zaštite života i zdravlja zaposlenih, zatim način obezbeđivanja, odnosno primene i sprovođenja tih mera, kao i odgovornost za njihovo sprovođenje poslodavac će utvrditi opštim aktom, odnosno kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu ako ima do deset zaposlenih.

Bezbedan i zdrav rad rad od kuće

*Rad od kuće
se u skladu sa
mišljenjem Uprave
za bezbednost i
zdravlje na radu
obuhvata aktom o
proceni rizika na
radnom mestu i u
radnoj okolini, sa
preciznim opisom*

Rad od kuće se u skladu sa mišljenjem Uprave za bezbednost i zdravlje na radu obuhvata aktom o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini, sa preciznim opisom procesa rada, sa procenom rizika od nastanka povreda i/ili oštećenja zdravlja na tom radnom mestu u radnoj okolini i merama za otklanjanje ili smanjivanje rizika. Procenom rizika potrebno je utvrditi na primer: da li zaposleni ima posebnu prostoriju na raspolaganju u kojoj bi mogao adekvatno raditi, da li je električna instalacija ispravna i sl. Poslodavac je dužan da nakon procene rizika za to radno mesto izvrši osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad.

U slučaju nastanka povrede na radu, kada zaposleni obavlja rad od kuće, poslodavac je dužan da izda izveštaj o povredi na radu sa ciljem ostvarivanja prava zaposlenog (ako se povreda desila na radnom mestu u vezi sa samim obavljanjem posla).

*Kako bi se regulisao
radno pravni status
zaposlenog na radu
od kuće neophodno
je da poslodavac sa
zaposlenim zaključi
aneks ugovora o
radu*

Kako bi se regulisao radno pravni status zaposlenog na radu od kuće neophodno je da poslodavac sa zaposlenim zaključi aneks ugovora o radu, kojim će se ugovoriti mogućnost obavljanja rada od kuće za određen vremenski period, u skladu sa odlukom o rasporedu radnog vremena koju donosi poslodavac u zavisnosti od potreba posla.

Aneksom ugovora o radu se definišu prava i obaveze zaposlenog za vreme rada od kuće u skladu sa zakonom, koji će se primenjivati kada god se obavlja ovakav rad.

Dakle, ugovorom o radu ili aneksom ugovora o radu između poslodavca i zaposlenog koji obavlja rad od kuće, moraju biti precizno definisane obaveze i poslodavca i zaposlenog u primeni mera bezbednosti i zdravlja na radu, imajući pritom u vidu sve opasnosti i štetnosti takvog radnog mesta koje su utvrđene aktom o proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini.

OBAVEZE POSLODAVCA I ZAPOSLENIH

Poslodavac je dužan da u saradnji sa zaposlenim, obezbedi bezbedno i zdravo radno mesto i radnu okolinu, odnosno mora obezbediti da radni prostor kod kuće bude bezbedan i zdrav za obavljanje poslova.

Takođe, poslodavac je dužan da vodi računa o zdravlju svojih zaposlenih, uključujući i mentalno zdravlje, što podrazumeva i redovno održavanje kontakta sa zaposlenim, pripremu uputstava i informacija.

Poslodavac je dužan da obezbedi opremu za rad zaposlenom ukoliko je zaposleni nema u svom

Poslodavac je dužan da u saradnji sa zaposlenim, obezbedi bezbedno i zdravo radno mesto i radnu okolinu, odnosno mora obezbediti da radni prostor kod kuće bude bezbedan i zdrav za obavljanje poslova

Bezbedan i zdrav rad rad od kuće

vlasništvu (npr. poslodavac će zaposlenima obezbediti računar, softver, pristup internetu i dr), da sprovodi nadzor nad obavljenim poslom zaposlenog i merama bezbednosti i zdravlja na radu (npr. izveštaji o radu, virtualni nadzor o sprovedenim merama bezbednosti i zdravlja na radu), kao i da komunicira sa zaposlenima tokom ugovorenog radnog vremena.

*Zaposleni je dužan
da primenjuje mere
za bezbedan i zdrav
rad, da namenski
koristi opremu za
rad i da njome
pažljivo rukuje
da ne bi ugrozio
svoju bezbednost
i zdravlje, kao
i bezbednost i
zdravlje članova
svoje porodice*

Zaposleni je dužan da primenjuje mere za bezbedan i zdrav rad, da namenski koristi opremu za rad i da njome pažljivo rukuje da ne bi ugrozio svoju bezbednost i zdravlje, kao i bezbednost i zdravlje članova svoje porodice .

Takođe, dužan je da pre početka rada pregleda radno mesto uključujući opremu za rad koju koristi i da u slučaju uočenih nedostataka obavesti poslodavca.

Potrebno je da tokom ugovorenog radnog vremena održava redovnu i pravovremenu komunikaciju sa poslodavcem ili licem zaduženim za bezbednost i zdravlje na radu kako bi se sprovele mere bezbednosti i zdravlja na radu.

Važno je da se zaposleni pridržava uputstava poslodavca o uspostavljanju i održavanju određenog radnog prostora na bezbedan i zdrav način, da brine o opremi za rad koju koristi, kao i da prijavi sve

opasnosti i probleme u skladu sa internim procedurama poslodavca. Pomenute interne procedure poslodavca se odnose na: bezbednost i zdravlje na radu, upotrebu informacionih tehnologija, zaštitu i tajnost podataka, intelektualnu svojinu, kodeks ponašanja i dr.

Poslodavci i zaposleni koji rade od kuće treba da imaju ista prava i obaveze kao i kada se posao obavlja u prostorijama poslodavca, pri čemu treba uzeti u obzir mere za održavanje kontakata i praćenje dobrobiti, bezbedne uslove za rad od kuće i ugovorenog radnog vremena.

KONTROLNA LISTA ZA RAD OD KUĆE

U cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova na radu od kuće Kontrolna lista za rad od kuće jeste alat za planiranje sprovođenja mera bezbednosti i zdravlja na radu i zbog specifičnosti obavljanja ove vrste poslova zavisi od saradnje poslodavca i zaposlenih.

U „Vodiču za bezbedan i zdrav rad od kuće”, kao koristan alat u proceni rizika za rad od kuće data je modifikovana kontrolna lista za rad od kuće Evropske agencije za bezbednost i zdravlje na radu.

Kontrolna lista može pomoći pri prepoznavanju opasnosti i potencijalnih preventivnih mera i, ukoliko se koristi na pravi način, da bude deo procene rizika.

Poslodavci i zaposleni koji rade od kuće treba da imaju ista prava i obaveze kao i kada se posao obavlja u prostorijama poslodavca, pri čemu treba uzeti u obzir mere za održavanje kontakata i praćenje dobrobiti, bezbedne uslove za rad od kuće i ugovorenog radnog vremena

Kontrolna lista može pomoći pri prepoznavanju opasnosti i potencijalnih preventivnih mera i, ukoliko se koristi na pravi način, da bude deo procene rizika

Kontrolna lista nije namenjena obuhvatanju svih rizika, već je samo prvi korak u sprovođenju procene rizika.

Kako bi kontrolna lista bila delotvorna trebalo bi da se prilagodi specifičnostima rada od kuće. Možda će biti potrebno obuhvatiti neke posebne stavke ili izostaviti neke tačke kao nevažne.

Uspostavljena mera za rešavanje jednog specifičnog rizika može istovremeno uticati i na sprečavanje nekog drugog. Na primer, postavljanje klima uređaja unutar prostorije kako bi se smanjila visoka temperatura može uticati na smanjenje stresa, pod uslovom da su visoke temperature potencijalni faktori stresa.

*Ključno je da se
kontrolna lista
koristi kao sredstvo
za podršku razvoja,
a ne samo kao
formalna kontrolna
lista za „štikliranje
kockica“*

Ključno je da se kontrolna lista koristi kao sredstvo za podršku razvoja, a ne samo kao formalna kontrolna lista za „štikliranje kockica“ .

Kontrolna lista za rad od kuće obuhvata pitanja vezana za radnu okolinu i opremu za rad, ekrane/monitore, ergonomiju softvera i hardvera, organizaciju rada, psihosocijalne rizike, pitanje upravljanja bezbednošću i zdravlјem na radu, informisanje i obuku.

Takođe, dati su i primjeri preventivnih mera koje se mogu preduzeti radi sprečavanja ili smanjenja rizika.

Pored kontrolne liste, neophodno je da poslodavac redovno obezbeđuje informacije, instrukcije i obuku zaposlenima u vezi sa bezbednošću i zdravlјem na radu, dok zaposleni treba da sprovode mere i zaštite sebe od povreda tokom rada, kao i da prijave poslodavcu bilo kakvu povredu nastalu tokom obavljanja posla.

Pri proceni rizika, treba uzeti u obzir i rizike povezane sa stresom i obavljanjem posla van redovnog radnog vremena . Preporučuje se da poslodavac i zaposleni održavaju redovne onlajn sastanke, radi kvaliteta obavljenog posla i mentalnog zdravlja zaposlenih.

*Pri proceni rizika,
treba uzeti u obzir
i rizike povezane
sa stresom i
obavljanjem posla
van redovnog
radnog vremena*

Svakako, sprovođenje mera bezbednosti i zdravlja na radu teže je pratiti i kontrolisati kada zaposleni radi od kuće jer je to istovremeno i mesto rada. Zbog toga je potrebno na radnom mestu i u radnoj okolini poštovati sledeće preporuke i smernice:

- Zaposleni treba da odredi radni prostor u svom domu za postavljanje i instaliranje opreme za rad koja će se koristiti za obavljanje poslova na bezbedan i zdrav način. Ovako opredeljeni prostor u kući smatra se radnim mestom (svi ostali delovi stana/kuće zaposlenog ne smatraju se radnim mestom);
- Radni prostor treba da bude čist, bez prepreka i otpada, kako bi se sprečilo saplitanje i pad;

- Električne instalacije moraju biti projektovane i postavljene tako da ne predstavljaju opasnost koja može biti uzrok požara ili eksplozije kako bi zaposleni bio zaštićen od opasnog dejstva električne struje (direktan ili indirektni dodir instalacija i opreme pod naponom);
- Treba proveriti ispravnost i koristiti isključivo ispravne utičnice i produžne kablove;
- Zapaljive materije moraju biti odvojene od izvora topote ili drugih potencijalnih izvora paljenja.

Sa ergonomskog aspekta pri radu na stonom ili prenosivom računaru (ukoliko je tehnički moguće) potrebno je:

- Obezbediti posebno postolje za monitor ili podesivi sto, tako da monitor bude podesiv u horizontalnoj i vertikalnoj ravni, pri čemu na monitoru ne sme biti refleksije;
- Tastatura treba da bude sa podesivim nagibom i odvojena od monitora tako da zaposleni može zauzeti udoban položaj koji će sprečiti pojavu zamora u rukama, a ispred tastature mora biti dovoljno prostora za oslonac šaka i ruku zaposlenog;
- Radna stolica treba da bude stabilna i da omogući slobodu pokreta i udoban položaj, visina sedišta mora biti podesiva, a naslon mora biti podesiv u pogledu visine i nagiba;

- Obezbediti dovoljno slobodnog prostora na radnom mestu, kako bi zaposleni imao ugodan položaj i mogućnost promene položaja i slobodu pokreta;
- Obezbediti odgovarajuće osvetljenje, nizak nivo buke i toplotni komfor (dovoljna količina svežeg vazduha, odgovarajuća temperatura, dovoljno prirodne svetlosti uz postojanje izvora veštačkog osvetljenja koji moraju pružati adekvatnu osvetljenost, odnosno da izvori prirodnog i veštačkog osvetljenja ne stvaraju direktnu refleksiju na monitoru);
- Obezbediti kratke pauze kako bi se izbegao zamor očiju i prekinulo dugotrajno sedenje, pri čemu su poželjni kratki a česti odmori, tokom kojih se zaposleni odmaći od radnog mesta i raditi vežbe za opuštanje (npr. vežbe istezanja) i da se zbog izbegavanja umornih očiju pogled usredsredi na udaljene predmete i povremeno trepće;
- Od zaposlenih koji rade od kuće se очekuje da obavljaju poslove svog radnog mesta u ugovorenom radnom vremenu.

Zaposleni treba da sprovode samoprocenu rizika na radu od kuće kako bi se utvrdilo da li je radno mesto bezbedno i zdravo za rad.

INSPEKCIJSKI NADZOR

Inspeksijskim nadzorom se, između ostalog, kontrolišu prava, obaveze i odgovornosti poslodavca i zaposlenog u oblasti rada, a u slučaju utvrđenih nepravilnosti preduzimaju se odgovarajuće mere

U skladu sa domenom nadležnosti i ovlašćenjima inspekcije rada, inspeksijskim nadzorom se, između ostalog, kontrolišu prava, obaveze i odgovornosti poslodavca i zaposlenog u oblasti rada, a u slučaju utvrđenih nepravilnosti preduzimaju se odgovarajuće mere .

Kontrolne liste inspekcije rada za inspeksijski nadzor u oblasti radnih odnosa i za integrisani inspeksijski nadzor u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu, u delu pod nazivom: „Uređivanje prava, obaveza i odgovornosti zaposlenih” već sada obuhvataju i pitanja koja se odnose na rad van prostorija poslodavca (rad na daljinu i rad od kuće) i to pitanje pod tačkom 4: Da li poslodavac/nadzirani subjekat zaposlene angažuje za obavljanje poslova van prostorija poslodavca/nadziranog subjekta? Kao i pod tačkom 5: Da li je angažovanje zaposlenih van prostorija poslodavca/nadziranog subjekta organizovano u skladu sa zakonom?

Inspektor rada kontroliše i utvrđuje da li je poslodavac tokom rada od kuće, obezbedio uslove kojima se omogućuje bezbednost i zdravlje na radu

U tom smislu, inspektor rada kontroliše i utvrđuje da li je poslodavac tokom rada od kuće, obezbedio uslove kojima se omogućuje bezbednost i zdravlje na radu , na taj način što je radni odnos sa zaposlenima za rad van svojih prostorija zasnovao samo za obavljanje onih poslova koji nisu opasni ili štetni po zdravlje zaposlenih i drugih lica.

Prava, obaveze i odgovornosti poslodavca i zaposlenih u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, mere bezbednosti i zdravlja na radu koje se moraju primeniti u cilju zaštite života i zdravlja zaposlenih, zatim način obezbeđivanja, odnosno prime-ne i sprovođenja tih mera, kao i odgovornost za njihovo sprovođenje; poslodavac utvrđuje opštim aktom, odnosno kolektivnim ugovorom ili ugovorom o radu ako ima do deset zaposlenih. Pret-hodno navedeno kontroliše i utvrđuje inspektor rada prilikom nadzora.

Svakako, zaposleni koji radi od kuće, odnosno van prostorija poslodavca, ima pravo na bezbednost i zdravlje na radu koje obezbeđuje poslodavac pri-likom organizovanja rada i tokom ovakvog načina rada.

Inspekcija rada trenutno koristi sedam kontrolnih listi, a pet novih kontrolnih listi je u proceduri usvajanja od strane Koordinacione komisije za inspekcijski nadzor. Nakon donošenja novog Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kontrolne liste inspekcije rada za integrirani inspekcijski nadzor i nadzor u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu će biti izmenjene i usaglašene u skladu sa novim zakonskim rešenjima.

Inspekcija rada trenutno koristi sedam kontrolnih listi, a pet novih kontrolnih listi je u proceduri usvajanja od strane koordinacione komisije za inspekcijski nadzor

PREDNOSTI I MANE RADA NA DALJINU I RADA OD KUĆE

Usled mogućnosti rada na fleksibilniji, odnosno lično najpovoljniji način, rad na daljinu i rad od kuće utiču na: smanjenje kancelarijskih troškova, ukidanje geografske limitiranosti kada je u pitanju angažovanje kvalitetnog kadra, osiguravanje bolje ravnoteže između privatnog i profesionalnog života i povećanje efikasnosti i produktivnosti zaposlenih. Takođe, rad na daljinu povećava mogućnost zapošljavanja posebno osetljivih kategorija: roditelja koji imaju malu decu, osoba sa invaliditetom i ljudi koji žive u udaljenim mestima.

Rad na daljinu ima brojne prednosti za zaposlene i poslodavce. Međutim, u zavisnosti od specifičnosti situacije u kojoj radi na ovaj način, odnosno nedovoljnog ili lošeg upravljanja, dobre strane rada od kuće lako postaju mane zbog kojih su zaposleni izloženiji pojačanim profesionalnim rizicima

Rad na daljinu ima brojne prednosti za zaposlene i poslodavce. Međutim, u zavisnosti od specifičnosti situacije u kojoj radi na ovaj način, odnosno nedovoljnog ili lošeg upravljanja, dobre strane rada od kuće lako postaju mane zbog kojih su zaposleni izloženiji pojačanim profesionalnim rizicima .

Nedostaci rada na daljinu i rada od kuće su: depersonalizacija radnog okruženja, nepostojanje razmene znanja, saveta i ideja, nedostatak takmičarskog entuzijazma, nedovoljno razdvajanje privatnog i poslovnog života, ometanje ukućana zbog rada od kuće, rad od kuće ponekad prethodi otpuštanju viška zaposlenih i može izazvati pojavu stresa i nesigurnosti zbog nepostojanja socijalnog kontakta.

Budući da poslodavci u ovom kontekstu ne mogu primenjivati tradicionalne mehanizme kontrole, rad na daljinu i rad od kuće podrazumeva autonome, odgovorne, dobro organizovane zaposlene koji poštuju rokove za izvršenje radnih zadataka. Pored toga, ovakav rad nije primenjiv na sve vrste poslova. Kod davanja mogućnosti rada na daljinu potrebno je voditi računa o potrebi samog zaposlenog, poverenju i lojalnosti, zatim o vrsti posla i uslovima rada od kuće kao i o karakternim osobinama zaposlenog. Takođe, poslodavci treba da osposobe zaposlene za bezbedan i zdrav rad.

RELEVANTNI MEĐUNARODNI I EVROPSKI PRAVNI OKVIR

Generalna skupština Međunarodne organizacije rada je 20. juna 1996. godine usvojila „Konvenciju o radu od kuće iz 1996”. U okviru Konvencije, rad od kuće je definisan kao posao koji obavlja osoba koja se navodi kao radnik od kuće, u njegovom ili njenom domu ili na drugom mestu njegovog ili njenog izbora, osim radnog prostora poslodavca radi naknade za rad koji za rezultat ima proizvod ili uslugu određenu od strane poslodavca, bez obzira na to ko obezbeđuje opremu, materijal ili druga proizvodna sredstva, osim ako ova osoba ne poseduje stepen autonomije i ekonomske nezavisnosti

Međunarodni okviri

potrebne da bi se smatrala nezavisnim radnikom u skladu sa nacionalnim zakonima, propisima ili sudskim odlukama. Prema Konvenciji, osobe sa statusom zaposlenog ne mogu postati radnik od kuće po smislu ove Konvencije samo zbog toga što kao zaposleni povremeno obavljaju posao od kuće, a ne na uobičajenom radnom mestu. Svaka članica koja je ratifikovala ovu Konvenciju mora usvojiti, primeniti i povremeno revidirati državnu politiku rada od kuće u svrhu poboljšanja položaja radnika od kuće savetujući se pri tom s najrepresentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika te, tamo gde oni postoje, s organizacijama koje brinu o radnicima od kuće kao i sa organizacijama koje se brinu o poslodavcima radnika od kuće.

*Opšta skupština
MOR je usvojila
„Preporuku o radu
od kuće iz 1996“*

Pored toga, Opšta skupština MOR je usvojila „Preporuku o radu od kuće iz 1996“, po kojoj svaka članica treba, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i praksom, da odredi telo ili tela kojima je povereno formulisanje i sprovođenje nacionalne politike o radu od kuće. Koliko god je moguće, tripartitna tela ili organizacije poslodavaca i radnika treba da učestvuju u oblikovanju i sprovođenju nacionalne politike. Što se tiče zaštite na radu radnika od kuće, Preporuka ukazuje da nadležno telo treba da obezbedi implementaciju smernica o bezbednosnim i zdravstvenim propisima i meraima opreza. Poslodavac treba da upozna radnika o svim opasnostima i da mu ukaže na mere koje treba preduzeti, takođe, poslodavac je dužan da obezbedi odgovarajuće sposobljavanje.

Na evropskom nivou, pitanje rada na daljinu regulisano je nizom direktiva Saveta koje se implementiraju u državama članicama i Okvirnim sporazumom o radu na daljinu koji je potpisana 16. jula 2002. godine. Prema Direktivi Saveta 1991/533/EC poslodavac treba da obavesti zaposlenog o uslovima koji se mogu primeniti na ugovor ili radni odnos svakog plaćenog zaposlenog, pa i onog koji radi od kuće o bitnim aspektima ugovornog odnosa, odnosno identitetu stranaka, mestu rada, datumu početka rada, dužini otkaznog roka, iznosu plate i slično. Takođe, Direktiva Saveta 97/81/EC o radu sa nepunim radnim vremenom omogućava da radnici na daljinu koji rade nepuno radno vreme mogu tražiti zaštitu svojih prava, kao i svaki drugi radnik. Pored toga, primena Direktive Saveta 93/104/EEC o bitnim aspektima organizacije radnog vremena kojom se zahteva: uspostavljanje normalnog nedeljnog maksimuma od 48 sati nedeljno, ograničenje noćnog rada, obavezno vreme odmora te minimum od četiri nedelje plaćenog godišnjeg odmora, nije ograničena samo na radnike koji rade u prostorijama poslodavca.

„EU okvirni sporazum o radu na daljinu iz 2002. godine“ koji su potpisali evropski socijalni partneri stvara ugovornu obavezu za potpisnice da implementiraju sporazum na bilo kojem nivou nacionalnog sistema. U okviru Sporazuma, rad

*Na evropskom
nivou, pitanje
rada na daljinu
regulisano je nizom
direktiva*

Izdvajaju se tri načina implementacije: putem kolektivnog ugovora, putem zajedničkih smernica, pravilnika i preporuka o radu na daljinu, koje su neobvezujućeg i dobrovoljnog karaktera i na kraju, putem nacionalne legislative

na daljinu se definiše kao oblik organizacije i/ili izvođenja rada uz upotrebu informacionih tehnologija u kontekstu ugovora o radu/radnom odnosu u kojem se posao koji bi se mogao obavljati u prostorijama poslodavca redovno obavlja izvan tih prostorija. Definicija je postavljena široko kako bi pokrila različite forme rada na daljinu. Takođe, mere implementacije sporazuma se razlikuju među državama članicama zavisno od njihovih nacionalnih procedura. U tom kontekstu, izdvajaju se tri načina implementacije: putem kolektivnog ugovora, putem zajedničkih smernica, pravilnika i preporuka o radu na daljinu, koje su neobvezujućeg i dobrovoljnog karaktera i na kraju, putem nacionalne legislative .

Poslodavac odgovara za zaštitu profesionalnog zdravlja i bezbednosti onih koji rade na daljinu u skladu sa Direktivom 89/391 EU o uvodenju mera za podsticanje poboljšanja bezbednosti i zdravlja radnika na radu, pratećim direktivama, nacionalnim zakonodavstvom i kolektivnim sporazumima. Kako bi se potvrdilo da su važeći propisi o zaštiti zdravlja i bezbednosti pravilno sprovedeni, poslodavac, predstavnik radnika i/ili relevantne vlasti imaju pristup mestu obavljanja ovog rada u granicama nacionalnog zakonodavstva i kolektivnih sporazuma. Ovakav pristup se radniku koji radi od kuće mora najaviti i on se mora saglasiti sa tom merom. Radnik koji radi od kuće ima pravo da traži inspekcijsku posetu.

Što se tiče opreme, opšte pravilo je da je poslodavac odgovoran za nabavku, instaliranje i održavanje opreme potrebne za redovan rad na daljinu, osim ako radnik koristi svoju opremu .

Radnik organizuje radno vreme u okviru važećih zakona, kolektivnih sporazuma i pravila kompanije. Standardi za merenje obima i rezultata njegovog rada su isti kao da radi u kancelariji.

Poslodavac je jednako odgovoran za sve radnike, što obuhvata i utvrđivanje profesionalnih rizika u kućnom okruženju i upravljanje njima.

Rad na daljinu i fleksibilno radno vreme uvedeni su u Evropskoj komisiji 2007. godine kao deo modernizacije institucije. Na ovaj način zaposleni imaju veću slobodu u organizaciji radnog vremena zahvaljujući primeni novih informacionih tehnologija. Fokus je na rezultatima, pri čemu nije neophodno da zaposleni bude fizički prisutan u kancelariji. Drugi pozitivan razlog za rad na daljinu je zasnovanost na poverenju, poštovanju i dijalogu.

*Poslodavac
odgovoran
za nabavku,
instaliranje i
održavanje opreme
potrebne za redovan
rad na daljinu, osim
ako radnik koristi
svoju opremu*

**UPOREDNI PRIKAZ ZAKONSKIH
REŠENJA POJEDINIХ ZEMALJA ČLANICA
EVROPSKE UNIJE KOJA SE ODNOSE NA
PITANJE OBAVLJANJA POSLA NA
IZDVOJENOM RADNOM MESTU,
ODNOSNO OD KUĆE,
NA PUTU ILI SLIČNO**

*Pitanje rada
na daljinu u
većini zemalja
regulisano je
odredbama radnog
zakonodavstva, pri
čemu je u pojedinim
zemljama njegov
sadržaj pitanje
dogovora između
zaposlenog i
poslodavca*

Pitanje rada na daljinu u većini zemalja regulisano je odredbama radnog zakonodavstva, pri čemu je u pojedinim zemljama njegov sadržaj pitanje dogovora između zaposlenog i poslodavca (Luksemburg, Švedska) ili je određen kolektivnim ugovorom (Finska).

Zakonodvstvo većine zemalja (npr. Hrvatska, Letonija, Mađarska, Slovenija) predviđa da ugovor o radu mora uključiti preciziranje radnog mesta, kao i da radnik koji obavlja posao od kuće ili drugim prostorijama ima ista prava kao i radnik koji radi u prostorijama poslodavca, uključujući pravo na učešće u upravljanju i organizaciji sindikata (npr. Slovenija, Portugal, Španija). Takođe, propisana je obaveza poslodavca u pogledu preduzimanja bezbednosnih i zdravstvenih mera kada je u pitanju mesto rada zaposlenog (npr. Hrvatska, Mađarska, Poljska, Slovenija, Španija), te obezbeđenje, instaliranje i održavanje opreme potrebne za rad zaposlenog (npr. Hrvatska, Poljska, Slovačka).

Pored toga, zakonska rešenja predviđaju mogućnost prekida rada na daljinu. Na primer, u Grčkoj, svaka od strana može prekinuti rad na daljinu pod uslovom da petnaest dana ranije uputi obaveštenje. Takođe, u Poljskoj, ukoliko rad na daljinu počne tokom radnog odnosa, u roku od tri meseca svaka strana može podneti zahtev za prekid rada na daljinu i uvođenje prvobitnih radnih uslova. U Irskoj, u određenim slučajevima, nije moguće preinačiti odluku o radu na daljinu. Na primer, prostor u prostorijama poslodavca može biti smanjen kao posledica činjenice da su zaposleni sada radnici na daljinu. Takođe, troškovi preinačenja odluke mogu biti vrlo visoki. Posledično, uslove pod kojima odluka o radu na daljinu ne može biti preinačena treba navesti na početku individualnog ugovora (ili gde je naveden inicijalni opis poslova za radnika od kuće).

Prema zakonskim rešenjima, u Litvaniji, poslodavac mora dozvoliti rad na daljinu namjanje 1/5 radnog vremena na zahtev trudnice ili žene koja doji, kao i na zahtev zaposlenog koji se stara o detetu do tri godine starosti ili zaposlenog koji sam vodi brigu o detetu do 14 godina ili deci sa invaliditetom do 18 godina starosti. U Portugalu, u skladu sa Zakonom, zaposleni koji je postao žrtva porodičnog nasilja, može nakon ispunjenja određenih uslova, na zahtev, obavljati posao na daljinu. Pod istim uslovima i zaposleni koji ima dete do tri godine starosti, ukoliko je rad na daljinu

*Zakonska rešenja
predviđaju
mogućnost prekida
rada na daljinu*

kompatibilan sa njegovim aktivnostima, a poslodavac raspolaže sredstvima potrebnim za obavljanje takvog rada, može obavljati rad na daljinu. Takođe, odredbama portugalskog Zakona poslodavcu je zabranjeno da odbije zahtev zaposlenog. U Slovačkoj se ne smatra da zaposleni obavlja posao na daljinu ukoliko radi od kuće ili na drugom dogovorenom radnom mestu samo povremeno ili pod izuzetnim okolnostima uz saglanost poslodavca ili na osnovu dogovora sa njim, a u skladu sa uslovima definisanim ugovorom o radu.

U skladu sa hrvatskim zakonodavstvom, povreda odredbi o radu na izdvojenom mestu rada smatra se jednim od najozbiljnijih prekršaja poslodavca. Novčanom kaznom od 8.040 EUR do 13.181 EUR kazniće se za prekršaj poslodavac koji je pravno lice ukoliko zaključi ugovor o radu na izdvojenom mestu rada za poslove za koje ga ne sme zaključiti.

U Ujedinjenom Kraljevstvu i Holandiji, prema Zakonu o pravima iz radnog odnosa, odnosno Zakonu o fleksibilnom radu, kvalifikovani zaposleni koji ima najmanje 26 nedelja kontinuiranog rada, može zatražiti od poslodavca promenu u smislu radnih uslova ukoliko se one odnose na: radne sate, raspored radnog vremena i/ili mesto rada. Zahtev zaposlenog za navedenim promenama može biti odbijen iz finansijskih ili organizacionih razloga.

Zakonska rešenja u trinaest zemalja članica Evropske unije koja se odnose na pitanje obavljanja posla na izdvojenom radnom mestu, odnosno od kuće, na putu ili slično - zakonska rešenja se odnose na uslove rada na daljinu, prava i dužnosti zaposlenih i poslodavaca, i načine organizovanja posla

Grčka

Evropski sporazum o radu na daljinu inkorporiran je u Nacionalni kolektivni ugovor 2006/2007, dok su Zakonom 3846/2010 koji reguliše pitanja u vezi sa statusom radnika na daljinu, uvedena određena poboljšanja, kako bi zaštita radnika na daljinu bila funkcionalnija i efikasnija.

U tom kontekstu, Zakonom je predviđeno da je poslodavac dužan da zaposlenom, u pisanoj formi, u roku od osam dana od dana zaključenja ugovora o radu dostavi sve informacije koje se odnose na obavljanje rada na daljinu, a naročito informacije koje se odnose na organizaciju, zadatke, obračun zarade, raspored radnog vremena i naknadu troškova po osnovu rada. U slučaju da se redovni radni odnos transformiše u rad na daljinu, potrebno je obezrediti period prilagođavanja od tri meseca, pri čemu svaka od strana može prekinuti rad na daljinu pod uslovom da petnaest dana ranije uputi obaveštenje. Takođe, zaposleni ima pravo da se

*Zakonska rešenja
u trinaest zemalja
članica Evropske
unije koja se
odnose na pitanje
obavljanja posla na
izdvojenom radnom
mestu*

Grčka

vrati na isto radno mesto koje je obavljao ranije. Poslodavac je odgovoran za osiguranje i održavanje opreme potrebne za rad na daljinu, kao i za troškove komunikacije. Osim toga, poslodavac je dužan da radniku na daljinu obezbedi odgovarajuću tehničku podršku.

*Holandija***Holandija**

Zakon o fleksibilnom radu (Flexible Work Act) stupio je na snagu 1. januara 2016. godine i dopunio je Zakon o izmeni radnog vremenu koji se, pored radnih sati, odnosi i na mesto rada i raspored radnog vremena. Prema Zakonu o fleksibilnom radu, zaposleni koji rade najmanje 26 nedelja mogu zatražiti od poslodavca da prilagodi broj radnih sati, mesto rada i/ili raspored radnog vremena.

Zahtev mogu podneti samo zaposleni poslodavca koji ima deset ili više zaposlenih. U skladu sa Zakkonom o fleksibilnom radu, zaposleni može, na primer, tražiti da obavlja manje ili više posla, da radi od kuće, da promeni raspored radnog vremena i sl. Ukoliko se zahtev odbije, zaposleni može podneti isti zahtev u toku godine.

Zaposleni moraju podneti zahtev za promenom radnih sati, mesta rada i/ili rasporeda radnog vremena u pisanoj formi, najmanje dva meseca pre

datuma kada žele da promene stupe na snagu. Zahtev mora sadržati podatak o datumu stupanja na snagu promene, željenoj promeni radnih sati, radnom mestu i distribuciji radnih sati tokom nedelje.

Zakon propisuje da poslodavci treba da se konsultuju sa zaposlenima u vezi sa njihovim zahtevom i da ih informišu o svojoj odluci u pisanoj formi. Ukoliko poslodavac odluči da odbije zahtev zaposlenog, potrebno je da svoje razloge obrazloži i to u pisanoj formi. Ukoliko poslodavac ne objavi svoju odluku mesec dana pre datuma koji je zaposleni naveo u zahtevu, radni sati, mesto rada i raspored radnog vremena treba da budu u skladu sa zahtevom zaposlenog.

Poslodavac može odbiti zahtev za prilagođavanjem radnih sati ukoliko bi smanjenje broja radnih sati dovelo do ozbiljnih problema kada je u pitanju operativni menadžement, bezbednost ili organizacija rada. Zaposleni može odbiti zahtev za povećanjem broja radnih sati ukoliko bi povećanje stvorilo ozbiljne probleme u vezi sa finansijama ili organizacijom posla. Pored toga, poslodavci su dužni da razmotre zahteve zaposlenih da obavljaju posao bilo gde i da se konsultuju sa njima ukoliko odluče da odbiju ovaj zahtev. Poslodavci mogu revidirati odluku u vezi sa promenom radnog

mesta ukoliko se drugačiji interes u vezi sa radnim mestom pojavi nakon što je odluka doneta. Takođe, poslodavci mogu odbiti da prilagode raspored radnog vremena ukoliko je to suprotno suštinskim poslovnim interesima, npr. u slučaju da promene mogu dovesti do ozbiljnih problema u vezi sa bezbednošću, finansijama i organizacijom.

Kolektivni ugovori mogu odstupiti od ovog akta u vezi sa radnim satima, alternativnim radnim mestom ili rasporedom radnog vremena. Ukoliko ne postoji kolektivni ugovor, odstupanja su moguća samo ukoliko je pisani sporazum zaključen uz posredovanje Saveta radnika ili predstavnika zaposlenih.

Hrvatska

Hrvatska

U Hrvatskoj, rad na daljinu je regulisan Zakonom o radu. Zakon propisuje obavezni sadržaj pisanog ugovora o radu na izdvojenom mestu rada. U skladu sa zakonskim odredbama, ugovor o radu zaključen u pisnom obliku, odnosno potvrda o zaključenom ugovoru o radu za obavljanje poslova od kuće zaposlenog ili u drugom prostoru koji nije prostor poslodavca, osim osnovnih informacija koje sadrži ugovor o radu mora sadržati i dodatne podatke o:

- Radnom vremenu;
- Mašinama, alatima i opremi za obavljanje poslova koje je poslodavac dužan da nabavi, instalira i održava;
- Upotrebi sopstvenih mašina, alata i druge opreme zaposlenog i naknadi troškova u vezi s tim;
- Naknadi drugih troškova zaposlenom u vezi sa obavljanjem poslova;
- Načinu ospozobljavanja i stručnog usavršavanja zaposlenih.

Zarada zaposlenog sa kojim poslodavac zaključi ugovor, ne sme biti utvrđena u manjem iznosu od zarade zaposlenog koji u prostorijama tog poslodavca radi na istim ili sličnim poslovima. Takođe, poslodavac je dužan da zaposlenom obezbedi bezbedne uslove rada, a zaposleni je dužan da se pridržava svih bezbednosnih i zdravstvenih mera zaštite u skladu s posebnim odredbama.

Odredbe ovog Zakona koje se odnose na: raspored radnog vremena, prekovremen rad, preraspodelu radnog vremena, noćni rad i broj sati rada, primenjuju se i na ovaj ugovor o radu ukoliko to nije drukčije uređeno posebnim propisom, kolektivnim ugovorom, sporazumom zaključenim između saveta zaposlenih i poslodavca ili ugovorom o radu. Rokovi za izvršenje poslova koji se obavljaju na osnovu ugovora ne smeju onemogućiti zaposlenom korišćenje prava na dnevni, nedeljni i godišnji odmor.

U skladu sa Zakonom, povreda odredaba o radu na izdvojenom mestu rada smatra se jednim od najozbiljnijih prekršaja poslodavca. Novčanom kaznom od 8.040 EUR do 13.181 EUR kazniće se za prekršaj poslodavac koji je pravno lice ako zaključi ugovor o radu na izdvojenom mestu rada za poslove za koje ga ne sme zaključiti.

Irska **Irska**

U Irskoj ne postoji radno zakonodavstvo koje se eksplisitno bavi radom na daljinu ili položajem radnika na daljinu. Radno zakonodavstvo koje se primenjuje pri obavljanju rada na daljinu obuhvaćeno je zakonodavstvima Irske i Evropske unije koja se odnose na uslove rada generalno. Razvoj strategija za podsticanje rada na daljinu je, u velikoj meri, u nadležnosti nevladnih organizacija i organizacija kao što su Nacionalni savet za rad na daljinu, forum e-Work Action, Eircom i Enterprise Ireland.

U skladu sa radnim zakonodavstvom Irske, radnik na daljinu ima pravo da:

- Radi od kuće puno ili skraćeno radno vreme;
- Podeli radno vreme između kuće i kancelarije poslodavca;
- Bude mobilni radnik koji koristi različite lokacije uključujući kuću, kancelariju poslodavca i bilo koje mesto na kome funkcionišu sredstva telekomunikacije.

Prema odlukama Apelacionog suda, zahtev za rad od kuće je konceptualno sličan radu - skraćeno radno vreme u prostorijama poslodavca. Poslodavci treba da pažljivo razmotre bilo koji predlog o alternativnim radnim aranžmanima, uključujući i rad na daljinu.

Mnogi radnici na daljinu rade na daljinu samo deo radne nedelje – prosečno 1,5 dan. Većina radnika na daljinu su muškarci srednjih godina sa visokim nivoom obrazovanja, obično na rukovodećim pozicijama, a ne žene koje kombinuju posao sa porodičnim odgovornostima.

Ukoliko rad na daljinu nije sastavni deo inicijalnog opisa posla, a poslodavac radniku ponudi ovakvu mogućnost, radnik može da je prihvati ili odbije. Poslodavci treba da zaposlenima daju pisani izjavu sa informacijama o radnom odnosu u roku od dva meseca od zasnivanja radnog odnosa. Radnici na daljinu imaju pravo na pisani izjavu pod istim uslovima kao i radnici u kancelariji. Mesto rada mora biti navedeno u izjavi kao i drugi detalji o radu na daljinu.

Ukoliko rad na daljinu predstavlja promenu u radnoj praksi, poslodavac ima najmanje jedan mesec od dana promene da pruži izjavu sa izmjenjenim podacima. Nakon rasprave o promeni sa zaposlenim, poslodavac treba da potvrdi promenu u ugovoru o radu u skladu sa postavljenim uslovima.

Deo politike rada na daljinu obavezuje poslodavca da razjasni da ne postoji namera o promeni statusa zaposlenog i njegovih prava, izuzev ukoliko i zaposleni i poslodavac ne žele promenu prirode radnog odnosa. Rad na daljinu ne sme biti korišćen kao izgovor za zamenu stalnog posla privremenim.

Posebni aspekti ugovora o radu na daljinu koje bi trebalo promeniti ili posebno odrediti su:

- Mesto rada;
- Radno vreme, odnosno određivanje osnovnih sati kada radnici rade ili ih je moguće kontaktirati, pri čemu može postojati dogovor o prisustvu sastancima tima. Takođe, zaposleni mora imati informaciju kada može kontaktirati rukovodioca i ostale zaposlene u preduzeću;
- Specifične odgovornosti ili dužnosti – one mogu uključiti procedure za izveštavanje kancelarije;
- Za radnike koji rade od kuće moraju biti uzeti u obzir troškovi grejanja, osvetljenja i sl;
- Za radnike koji rade od kuće aranžmani pristupa kući moraju biti precizirani. Zdravstvene i bezbednosne mere zahtevaju da poslodavac ima pristup kući kao radnom mestu zaposlenog;

- Poslodavac mora obezbititi opremu, odnosno kompjutere, pametne telefone i sl. U određenim slučajevima, zaposleni može obezbititi opremu, a potom će utrošena sredstva biti refundirana;
- Preciziranje opreme i procedura zaštite podataka uključujući i pravljenje rezervne kopije podataka;
- Proširenje osiguranja poslodavca ne samo na radnu opremu u kancelariji, već i na opremu koja se koristi u pokretu. Radnici koji koriste sopstvenu opremu u cilju obavljanja radnih zadataka treba da provere da li je upotreba iste pokrivena osiguranjem kuće;
- Procedura ukoliko radnik na daljinu želi da se vrati da radi u kancelariju.

U skladu sa opštim principom, zaposleni ne smeju biti prinuđeni na rad na daljinu. Takođe, imaju pravo da promene mišljenje ukoliko dati način rada smatraju nezadovoljavajućim. To se odnosi na zaposlene koji ne vole izolaciju, kao i poslodavce ukoliko smatraju da ovakav rad smanjuje produktivnost. Međutim, za promenu je potrebna saglasnost obe strane.

Opšte pravilo je da je poslodavac odgovoran za obezbeđenje, instaliranje i održavanje opreme nepohodne za redovno obavljanje rada na daljinu, ukoliko radnik ne koristi sopstvenu opremu. U posljednjem slučaju, poslodavac mora obezbititi

da oprema radnika ne može izazvati dodatne bezbednosne rizike, i da su zaštiita podataka i bezbednosni standardi na istom nivou kao i kada je u pitanju oprema koju koristi i održava poslodavac.

U okviru ugovora o radu mora biti navedeno da ukoliko se rad na daljinu obavlja redovno, poslodavac kompenzuje ili pokriva troškove koji proizilaze iz rada, posebno one koji se odnose na komunikaciju. U svakom slučaju, poslodavac mora obezbediti odgovarajuću tehničku podršku radniku na daljinu. Poslodavac je odgovoran za troškove gubitka ili štete kojoj može biti izložena oprema ili podaci koje koristi radnik na daljinu. Zaposleni, sa druge strane, mora čuvati opremu i ne sme sakupljati ili distribuirati ilegalan materijal putem interneta.

Poslodavac je odgovoran za preuzimanje odgovarajućih mera u cilju obezbeđenja zaštite upotrebe i obrade podataka. Važno je da poslodavac obavesti radnika na daljinu o svim pravilima kompanije koja se odnose na zaštitu podataka, a radnik je dužan da poštuje ta pravila. Poslodavac i zaposleni moraju voditi računa da članovi domaćinstva radnika nemaju pristup poslovnim podacima. Radnici koji koriste svoju kuću kao radni prostor imaju pravo na privatnost i potrebu da odvoje profesionalni i privatni život. Period u kojem ih nije moguće kontaktirati bi trebalo dogоворити. Sistem nadzora treba da bude srazmeran cilju i u skladu sa kodeksom postupanja.

Poslodavac je dužan da sproveđe procenu rizika svih radnih aktivnosti zaposlenog. To obuhvata radnike od kuće i druge. U slučaju radnika na daljinu, dobra praksa je da radnici na daljinu sprovode samoprocenu rizika radnih aktivnosti koje obavljaju u svom domu, odnosno kući. Opasnost može proizlaziti iz elektronske opreme ili slično. Poslodavac treba da, između ostalog, obezbedi da je oprema u skladu sa standardima bezbednosti, kao i da zaposlenima, gde je potrebno, pruži neophodnu obuku. Zaposleni treba da obaveste poslodavca o svakoj opasnosti po zdravlje, a poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom adekvatna sredstva za prvu pomoć.

Letonija

Letonija

U skladu sa Zakonom o radu, ugovor o radu, u pisanoj formi, stupa na snagu pre početka rada. Ugovor o radu uključuje sledeće elemente:

- 1) Ime, prezime, lični identifikacioni broj, mesto prebivališta zaposlenog; ime, prezime, registracioni broj i adresu poslodavca;
- 2) Datum početka radnog odnosa;
- 3) Očekivani period trajanja radnog odnosa ukoliko je ugovor zaključen na određeni vremenski period;
- 4) Radno mesto, s obzirom na to da zaposleni može raditi na različitim mestima ukoliko obavljanje radnih dužnosti nije obezbeđeno na posebnom radnom mestu;

- 5) Profesiju zaposlenog u skladu sa klasifikacijom zanimanja i generalnim opisom posla;
- 6) Iznos nadoknade za rad i vreme isplate;
- 7) Dogovoreni raspored radnog vremena na dnevnom ili nedeljnou nivou;
- 8) Dužinu godišnjeg plaćenog odsustva;
- 9) Otkazni rok;
- 10) Odredbe kolektivnog ugovora i propisa u vezi sa radnim odnosom.

Informacije navedene u tač. 6, 7, 8 i 9 mogu biti zamjenjene u skladu sa relevantnim odredbama pravnih propisa, kolektivnog ugovora ili propisa koji se odnose na radne procedure. Ugovor može sadržati i druge informacije ukoliko ugovorne strane to smatraju potrebnim. Klasifikaciju zanimanja, osnovne zadatke vezane za zanimanje, osnovne kvalifikacije, procedure za upotrebu i ažuriranje klasifikacije zanimanja određuje Vlada. Klasifikacija zanimanja ne uključuje zanimanja zaposlenih u državnim bezbednosnim institucijama.

*Litvanija***Litvanija**

Rad na daljinu je regulisan odlukom Vlade iz 2003. godine o posebnim karakteristikama ugovora o radu na daljinu. Zakon o radu je usvojen 14. septembra 2016. godine, a između ostalog uključuje i odredbe koje se odnose na rad na daljinu. Zakon o radu je stupio na snagu 2017. godine. Odredbe odluke Vlade su slične odredbama sadržanim u novom Zakonu.

Zakon o radu propisuje da rad na daljinu predstavlja oblik organizacije rada gde zaposleni obavlja sve ili deo svojih dužnosti puno radno vreme ili deo radnog vremena u skladu sa procedurom dogovorenom sa poslodavcem na mestu izvan svoje kancelarije.

Rad na daljinu je moguće realizovati na zahtev zaposlenog ili uz obostranu saglasnost poslodavca i zaposlenog. Odbijanje zahteva za rad na daljinu ne stvara pravnu osnovu za prekid ugovora o radu ili promenu uslova rada.

Poslodavac mora dozvoliti rad na daljinu najmanje 1/5 radnog vremena na zahtev trudnice ili žene koja doji, kao i na zahtev zaposlenog koji podiže dete do tri godine starosti ili zaposlenog koji sam vodi brigu o detetu do 14 godina ili deci sa invaliditetom do 18 godina starosti.

Uslovi za rad na daljinu su definisani u pisanoj formi, a radnu opremu obezbeđuje poslodavac. Ukoliko tokom rada na daljinu zaposleni ima troškove koji se odnose na njegov rad ili nabavku radne opreme, te troškove nadoknađuje poslodavac. Radno vreme se računa u skladu sa procedurom koju definiše poslodavac.

Poslodavac mora redovno (najmanje jednom godišnje) obaveštavati Savet radnika o situaciji rada na daljinu u kompaniji, agenciji ili organizaciji, pritom navodeći broj radnika koji koriste rad na daljinu i radna mesta koja oni pokrivaju, kao i o tome koliku prosečnu zaradu ostvaruju.

Mađarska

Mađarska

Zakon o radu Mađarske sadrži osnovna zakonska rešenja u vezi sa radom na daljinu, ali ne pokriva sve aspekte, uključujući naknadu troškova zaposlenom za rad od kuće, kao što su troškovi za grejanje i druge komunalije. Godine 2004. usvojeni su propisi u vezi sa Okvirnim sporazumom EU o radu na daljinu, a relevantne odredbe uključene u Zakon o radu.

Rad na daljinu dobrovoljnog je karaktera i zasnovan je na ugovoru o radu između poslodavca i zaposlenog. Definisan je kao oblik redovnog obavljanja posla van prostorija poslodavca uz upotrebu informacionih tehnologija. Mesto rada je definisano ugovorom o radu i može biti kuća zaposlenog ali i neko drugo mesto. Zakon o radu ne sadrži odredbe o prestanku ugovora o radu na daljinu. Ugovorne strane mogu definisati okolnosti pod kojima se zaposleni može vratiti na prvobitne uslove rada.

Aranžmani koji se odnose na rad na daljinu su uvek dobrovoljnog karaktera i strane se moraju obostrano dogovoriti o uslovima. Zakon predviđa ista prava za zaposlene koji rade u prostorijama poslodavca kao i za radnike na daljinu.

Zakon o radu propisuje da zaposleni rezultate rada prosleđuju poslodavcu elektronskim putem.

Osnovni zahtev poslodavaca podrazumeva kontrolu rada zaposlenih. Preduzećima je dozvoljeno nadgledanje rada svojih zaposlenih, ali to pravo ne sme biti zloupotrebljeno. Ugovorne strane moraju navesti u kojoj meri i koliko često nadređeni može kontrolisati podatke sačuvane u kompjuteru zaposlenog.

U skladu sa opštim pravilima, poslodavac je odgovoran za obezbeđenje, instalaciju i održavanje opreme potrebne za rad na daljinu, izuzev u slučaju da zaposleni koristi ličnu opremu. Štaviše, poslodavac treba da pokrije i nadoknati sve troškove zaposlenog koji se direktno odnose na rad, sa posebnim fokusom na troškove koji se odnose na komunikaciju.

Što se tiče bezbednosnih i zdravstvenih uslova rada na daljinu primjenjuju se odredbe Zakona o bezbednosti na radu iz 1993. godine sa sledećim izuzecima:

- Ukoliko poslodavac obezbjeđuje radnu opremu, vrši preliminarnu inspekciju u kontekstu zaštite na radu;
- Mesto određeno za rad na daljinu mora unapred potvrditi poslodavac u kontekstu standarda zaštite na radu;
- Poslodavac ili njegov predstavnik ima pravo na pristup prostorijama gde se rad obavlja u cilju sprovođenja dužnosti i procedura koje se odnose na zaštitu na radu, kao što su procene rizika, provera bezbednosti i istrage nesreća.

Poljska **Poljska**

U Poljskoj, rad na daljinu je regulisan Zakonom o radu koji je donesen 26. juna 1974. godine. U skladu sa Zakonom, posao se može obavljati izvan prostorija poslodavca na redovnoj osnovi uz upotrebu informacionih i komunikacionih tehnologija u smislu odredaba o pružanju usluga elektronskim putem.

Prema Zakonu o pružanju elektronskih usluga od 18. jula 2002. godine, informacione i komunikacione tehnologije omogućavaju komunikaciju na daljinu zahvaljujući prenosu podataka između IT sistema, a posebno korišćenju elektronske pošte.

Rad na daljinu počinje zaključivanjem dobrovoljnog ugovora između poslodavca i zaposlenog. Rad na daljinu može početi prilikom zaključivanja ugovora o radu ili kasnije tokom radnog odnosa. Ukoliko počne tokom radnog odnosa, u roku od tri meseca svaka strana može podneti zahtev za prekid rada na daljinu i uvođenje prvobitnih radnih uslova.

Poslodavac definiše pravila o zaštiti podataka. Takođe, gde je to moguće, pruža neophodne informacije i obezbeđuje obuku u tu svrhu. Radnik na daljinu, u pisanoj formi, potvrđuje da je svestan ovih pravila i da je obavezan da postupa u skladu sa njima.

Poslodavac je dužan da obezbedi opremu neophodnu za obavljanje rada na daljinu. Takođe, ima pravo da sprovede kontrolu rada na daljinu na radnom mestu zaposlenog. U tom kontekstu, poslodavac ima pravo da sprovede kontrolu u cilju procene napretka u poslu koji obavlja radnik na daljinu, zatim u cilju instaliranja, održavanja ili opravke opreme, kao i u cilju provere bezbednosnih i zdravstvenih uslova rada uz prethodnu saglasnost zaposlenog izraženu u pisanoj formi ili uz upotrebu sredstava elektronske komunikacije ili sličnih sredstava komunikacije na daljinu.

Postupak kontrole poslodavac prilagođava mestu obavljanja posla i karakteristikama posla, pri čemu ne sme ugroziti privatnost zaposlenog i njegove porodice ili sprečiti odgovarajuću upotrebu prostorija doma zaposlenog.

Odnos prema radniku na daljinu, zbog njegovih specifičnih uslova rada, ne sme biti drugačiji ili nepovoljniji kada su u pitanju zasnivanje ili prestanak radnog odnosa, uslovi rada, napredovanje i mogućnosti usavršavanja u cilju unapređenja profesionalnih kvalifikacija u odnosu na ostale zaposlene koji obavljaju isti ili sličan posao.

Štaviše, zaposleni ne sme biti predmet diskriminacije bez obzira na uslove pod kojima se definiše rad na daljinu ili u slučaju odbijanja da se primeni takva vrsta rada. Nedostatak saglasnosti zaposlenog u vezi sa radom na daljinu ili njegov zahtev za prekid rada na daljinu ne može stvoriti opravdane osnove da poslodavac prekine ugovor o radu.

Poslodavac mora obezbediti da radnik na daljinu, u skladu sa pravilima koja važe za sve zaposlene, ima pristup prostorijama poslodavca, da sarađuje sa ostalim zaposlenim kao i da koristi kancelarije poslodavca, tehničku opremu. Takođe, radniku na daljinu treba obezbediti mogućnost učestovanja u društvenim aktivnostima.

Portugal

Pravna rešenja u vezi sa radom na daljinu prvi put su eksplicitno postala sastavni deo pravnog sistema Portugala 2003. godine usvajanjem Zakona o radu br. 99/2003, 27. avgusta 2003. godine. Rad na daljinu je definisan odredbama Zakona o radu br. 7/2009 koji je usvojen 12. februara 2009. godine.

U skladu sa Zakonom, rad na daljinu se definiše kao: „Rad koji je pravno regulisan i obično se obavlja van preduzeća upotrebot informacionih i komunikacionih tehnologija.” Pojam rad na daljinu u vezi sa mestom rada odnosi se na širok spektar organizacionih sistema: rad od kuće; rad u posebnim centrima koji su obično smešteni na periferiji urbanih centara i okuplja profesionalce koji dele jedinstvenu organizacionu strukturu, a dolaze iz nekoliko preduzeća ili su samozaposleni; rad u izdvojenim kancelarijama koje čine organizacione jedinice koje pripadaju istom preduzeću, ali su odvojene od centralne lokacije, u ovom slučaju prostor i oprema pripada istom preduzeću, za razliku od centara i na kraju, mobilni rad na daljinu gde radnik obavlja posao bez fiksnog mesta već ima „mobilnu” kancelariju (to može biti hotel, voz i sl).

Što se tiče ugovora o obavljanju rada na daljinu, u skladu sa Zakonom, radnik može od samog zasnivanja radnog odnosa biti zaposlen kao radnik na daljinu ili to može postati kasnije ukoliko dođe do promene režima rada. To znači da radnik preduzeća ili drugi radnik koji je angažovan sa ciljem obavljanja određenog zadatka može obavljati radne dužnosti u vidu rada na daljinu zaključivanjem ugovora o radu na daljinu. Takođe, radnici na daljinu mogu preći da rade pod istim režimom kao i ostali radnici preduzeća za stalno ili na određeni period, zaključivanjem pisanih ugovora za poslodavcem.

Rad na daljinu se ne može zaključiti na neograničen period ali ne postoji ni ograničeni maksimalni period tokom koga se može obavljati.

U slučaju da radnik ima prethodno zasnovan radni odnos kod poslodavca, trajanje ugovora o radu na daljinu ne može biti duže od tri godine, odnosno vremensko ograničenje se propisuje kolektivnim propisima o radu, pri čemu može biti više ili manje od tri godine.

Ugovor o radu na daljinu se zaključuje se u pisanoj formi i sadrži sledeće elemente:

- Identitet, potpise, sedište ugovornih strana;
- Aktivnosti koje će radnik obavljati, uz izričito navođenje režima rada na daljinu i odgovarajuće naknade;

- Radni period;
- Ukoliko je period predviđen za obavljanje rada na daljinu manji od trajanja ugovora o radu, u ugovoru o radu na daljinu su navedene aktivnosti koje će radnik obavljati nakon isteka tog perioda;
- Vlasništvo nad sredstvima rada i lice odgovorno za njihovu instalaciju i održavanje, kao i pokrivanje troškova upotrebe;
- Organizaciona jedinica preduzeća zadužena za radnika, tj. jedinica kojoj se radnik obraća u vezi sa pitanjima o radu.

Pored toga, u skladu sa Zakonom, zaposleni koji je postao žrtva porodičnog nasilja može, nakon ispunjenja određenih uslova, na zahtev, da obavlja posao na daljinu, kao i zaposleni koji ima dete do tri godine starosti ukoliko je rad na daljinu kompatibilan sa njegovim aktivnostima, a poslodavac raspolaže sredstvima potrebnim za obavljanje takvog rada. Takođe, odredbama Zakona poslodavcu je zabranjeno da odbije zahtev zaposlenog.

U slučaju da drugačije nije određeno ugovorom, sredstva rada koja se odnose na informacionu i komunikacionu tehnologiju, a koja koristi zaposleni, pripadaju poslodavcu koji obezbeđuje njihovu instalaciju i održavanje, takođe, poslodavac je odgovoran za pokrivanje pripadajućih troškova. Međutim, zaposleni mora poštovati pravila upravljanja sredstvima i ne može ih koristiti u druge svrhe osim za obavljanje radnih zadataka osim ukoliko nije drugačije dogovorenno.

Poslodavci moraju poštovati privatnost zaposlenih, pravo na odmor i vreme koje provode sa porodicom, te imaju obavezu da obezbede dobre radne uslove. Svaki put kada se rad na daljinu obavlja u kući radnika, radno mesto se može posetiti jedino u svrhu monitoringa rada i sredstava rada, a takve posete je moguće sprovesti jedino između 9.00 i 19.00h u prisustvu zaposlenog ili osobe koju on ovlasti. U tom slučaju se posebno naglašava potreba za zaštitom ličnih prava, naročito prava na privatnost i principa nepovredivosti stana, koja su zaštićena Zakonom i Ustavom Republike Portugala.

Saglasno Zakonu, radnici na daljinu imaju pravo na jednak tretman kao i na kolektivno predstavljanje i participaciju kada su u pitanju sindikati, odbori radnika, pododbori i slične organizacije radnika. Radnici na daljinu imaju ista prava i obaveze kao drugi radnici, posebno po pitanju stručnog usavršavanja, napredovanja u karijeri, ograničenja u vezi sa normalnim periodom rada i drugih radnih uslova. Što se tiče stručnog usavršavanja, poslodavac je obavezan da zaposlenom pruži odgovarajuću obuku u pogledu korišćenja informacionih i komunikacionih tehnologija potrebnih za obavljanje radnih zadataka. Poslodavci moraju sprečiti izolaciju zaposlenih održavanjem redovnih kontakata sa preduzećem i drugim zaposlenim licima. Radnici na daljinu se mogu pridružiti predstavničkim organima zaposlenih i mogu učestvovati na sastancima koje organizuju ovi organi.

Slovačka

U Slovačkoj, uslovi za obavljanje rada na daljinu definisani su radnim zakonodavstvom, odnosno Zakonom br. 311/2011, dok su detaljnije precizirani u okviru posebnog ugovora o radu. Radni odnos zaposlenog koji obavlja posao za poslodavca od kuće ili na drugom dogovorenom mestu u skladu sa uslovima definisanim ugovorom o radu, uz upotrebu informacionih tehnologija tokom dogovorenog radnog vremena, regulisan je ovim Zakonom uz sledeća odstupanja:

- Odredbe koje se tiču aranžmana o određenom nedeljnem radnom vremenu, kontinuiranom dnevnom odmoru, kontinuiranom nedeljnem odmoru ne primenjuju se na radnika na daljinu;
- U slučaju ličnih prepreka u obavljanju posla, zaposleni nemaju pravo na kompenzaciju zarade, izuzev u slučaju smrti člana porodice;
- Radnici na daljinu nemaju pravo na naknadu za prekovremeni rad, dodatak na zaradu za rad tokom državnih praznika, dodatak na zaradu za noćni rad ili nadoknadu zarade za rad u otežanim radnim uslovima, izuzev ukoliko se poslodavac drugačije ne dogovori sa zaposlenim.

Slovačka

Poslodavac je dužan da usvoji određene mere u cilju pružanja olakšica za rad na daljinu, naročito:

- Da obezbedi, instalira i vrši redovno održavanje hardvera i softvera neophodnog za obavljanje rada na daljinu, izuzev u slučaju kada zaposleni obavlja posao uz upotrebu svoje lične opreme;
- Da obezbedi zaštitu podataka koji se koriste pri obavljanju posla na daljinu;
- Da informiše zaposlenog o svim ograničenjima koja se odnose na korišćenje hardvera i softvera, kao i o kaznama u slučaju kršenja ovih ograničenja.

Poslodavac je dužan da preduzme mere u cilju onemogućavanja izolacije radnika na daljinu od ostalih zaposlenih kroz pružanje mogućnosti da se upoznaju sa ostalim zaposlenima. Radni uslovi za zaposlene koji rade na daljinu ne mogu biti manje povoljni u odnosu na zaposlene koji posao obavljaju u prostorijama poslodavca.

Ne smatra se da zaposleni obavlja posao na daljinu ukoliko radi od kuće ili na drugom dogovorenom radnom mestu povremeno ili pod izuzetnim okolnostima uz saglasnost poslodavca ili na osnovu dogovora sa njim u skladu sa uslovima definisanim ugovorom o radu.

Slovenija

Slovenija

Rad na daljinu u Sloveniji regulisan je Zakonom o radnim odnosima. U skladu sa Zakonom, ugovor o radu, između ostalog, mora sadržati podatke kojima se precizira mesto obavljanja posla. Ukoliko nije navedena precizna lokacija, pretpostavlja se da zaposleni obavlja posao u registrovanim prostorijama poslodavca. Navedeno podrazumeva da zaposleni i poslodavac u ugovoru o radu moraju navesti podatak da će zaposleni obavljati posao u svom domu.

Rad od kuće definisan je kao posao koji zaposleni obavlja u svom stanu ili prostorijama koje on odbere, a nisu prostorije poslodavca, pri čemu posao obavlja uz upotrebu informacionih i komunikacionih tehnologija. Ugovor o radu na daljinu se zaključuje za rad koji spada u opseg aktivnosti poslodavca ili je neophodan za obavljanje njegovih aktivnosti. Zakon ili drugi akti mogu definisati poslove koji se ne mogu obavljati od kuće.

Pre početka rada od kuće, poslodavac mora informisati inspekciju rada o nameravanoj organizaciji rada od kuće, dok inspektor rada može zabraniti organizovanje ili obavljanje rada od kuće ukoliko je štetan ili postoji rizik da postane štetan za radnika od kuće ili za životno i radno okruženje u kojem se posao obavlja ili ukoliko je u pitanju vrsta posla koja se ne može obavljati u formi rada od kuće.

Zakon predviđa da radnik koji obavlja posao od kuće ili u drugim prostorijama koje odabere u skladu sa dogovorom sa poslodavcem ima ista prava kao i radnik koji radi u prostorijama poslodavca, uključujući pravo da učestvuje u upravljanju i organizaciji sindikata.

Pravo, obaveze i uslovi koji zavise od prirode rada od kuće (naknada za rad, radni sati, instrukcije poslodavca) regulisani su ugovorom o radu zaključenim između poslodavca i radnika. U ovom kontekstu, posebno značajna je naknada za korišćenje ličnih sredstava prilikom obavljanja posla od kuće na koju zaposleni ima pravo u skladu sa zakonom, pri čemu je iznos naknade utvrđen ugovorom o radu.

Poslodavac je obavezan da osigura bezbedne radne uslove za rad od kuće i da se stara o poštovanju propisa u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. U skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, obavezan je da pripremi i usvoji pisano izjavu o bezbednosti, kao i dokument o proceni rizika koji se mora revidirati i dopunjavati svaki put kada se pojavi novi rizik. Imajući u vidu zaštitu privatnosti i nepovredivost stana, kompetentno lice ne može ući u prostorije zaposlenog. Zato, zaposleni treba da obezbedi pisano izjavu o adekvatnosti radnog okruženja.

Španija

Španija

Oblast rada na daljinu u Španiji regulisana je Zakonom 3/2012 o usvajanju hitnih mera za reformu tržišta rada koji uvodi niz promena u Zakon o statusu radnika kako bi se omogućilo regulisanje tržišta rada na daljinu.

Uprkos nedostatku specifične regulative, rad na daljinu primenjuje se u mnogim kompanijama kao odgovor na potrebu za fleksibilnim radom u promjenjenom okruženju i rastuću potrebu za balansom između profesionalnog i ličnog života. Međutim, pre stupanja na snagu Zakona 3/2012, radnici na daljinu su bili u nepovoljnijem položaju kada je u pitanju pravna zaštita u odnosu na kolege koji obavljaju posao u prostorijama poslodavca.

U tom kontekstu, izmenjen i dopunjenoj Zakon o statusu radnika Zakonom 3/2012, rad na daljinu definiše kao rad čije se aktivnosti pretežno (ne isključivo) obavljaju u kući zaposlenog ili na drugoj lokaciji koju on odredi, a da to nisu prostorije poslodavca. Sporazum kojim se definiše rad na daljinu mora biti formulisan u pisanoj formi. Pored toga, Zakon predviđa da radnici na daljinu imaju ista prava kao i oni koji obavljaju posao u prostorijama poslodavca, izuzev onih prava koja

su striktno vezana za obavljanje posla u prostorijama poslodavca. Radnik na daljinu ima pravo na najmanje ukupni iznos naknade koja je utvrđena za njegovu grupu zanimanja i profesionalnih dužnosti. Poslodavac treba da preduzme neophodne mere u cilju olakšanja profesionalnog napretka radnika. Takođe, radnici na daljinu imaju pravo na adekvatnu zdravstvenu i bezbednosnu zaštitu, pri čemu se primenjuju odredbe Zakona 31/1995 o prevenciji rizika na radu i propisi za njegovu implementaciju. Predviđeno je da radnici na daljinu imaju pravo na kolektivno predstavljanje i u tu svrhu poseban radni prostor u prostorijama preduzeća.

Cilj nove regulative je povećanje mogućnosti zapošljavanja i uspostavljanje bolje ravnoteže između profesionalnog i porodičnog života, pri čemu se rad na daljinu prepoznaje kao specifična forma organizacije posla koja uključuje upotrebu novih tehnologija, te doprinosi produktivnosti i ekonomičnosti.

*Ujedinjeno
Kraljevstvo*

Ujedinjeno Kraljevstvo

Zaposleni sa dovoljno kvalifikacija mogu imati pravo da traže fleksibilan način rada. Pravo na traženje fleksibilnog načina rada obuhvaćeno je Zakonom o radnim pravima iz 1996. godine i

Regulativom o fleksibilnom načinu rada iz 2014. godine. Zakon kao primarno zakonodavstvo definiše pravo, dok se regulativom preciziraju detalji.

U skladu sa Zakonom o pravima iz radnog odnosa, kvalifikovani zaposleni može zatražiti od poslodavca promenu u smislu radnih uslova ukoliko se one odnose na: radne sate, raspored radnog vremena, mesto rada uključujući dom zaposlenog ili prostorije poslodavca i ostale aspekte koji se odnose na uslove rada.

Da bi zatražio ovo pravo, zaposleni mora imati najmanje 26 nedelja kontinuiranog rada. Zahtev za fleksibilnim radom mora biti dostavljen u pisanoj formi uz navođenje datuma i podatka o tome da li je zaposleni prethodno podnosio takav zahtev poslodavcu i, ukoliko jeste, kada je to učinio.

Poslodavac mora odgovoriti na zahtev u roku od tri meseca, pri čemu taj rok može biti i duži ukoliko se saglase poslodavac i zaposleni. Poslodavac može odbiti zahtev u slučaju da: stvara dodatne troškove, štetno utiče na kvalitet i rezultate rada, da ispunjenjem zahteva stvara nemogućnost reorganizacije posla među postojećim zaposlenima i nemogućnost zapošljavanja dodatnih radnika, te u slučaju planiranih strukturalnih promena. Poslodavac će smatrati da je zahtev povučen, ukoliko

se, bez objektivnih razloga, zaposleni ne pojavi na prvom sastanku koji organizuje poslodavac u svrhu razmatranja zahteva i na sledećem sastanku organizovanom u tu svrhu.

3/9 Rad na visokim temperaturama

Svake godine kada nastupe visoke temperature u javnosti je aktuelno pitanje na koji način treba organizovati rad u takvim uslovima i koja je granica na kojoj treba obustaviti rad. Visoke temperaturе mogu biti posledica meteroloških prilika, ali i radnog procesa. Treba trazlikovati rad na visokim temperaturama na otvorenom prostoru i rad na visokim temperaturama u radnim i pomoćnim prostorijama.

Rad na visokim temperaturama u propisima

U skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu (“Sl. glasnik RS”, br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017 - dr. zakon) obaveza poslodavca je da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu i u radnoj okolini u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu, kao i da obezbedi da radni proces bude prilagođen telesnim i psihičkim mogućnostima zaposlenog, a radna okolina, sredstva za rad i sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu budu uređeni, odnosno proizvedeni i obezbeđeni, da ne ugrožavaju bezbednost i zdravlje zaposlenog. Jedan od od bitnih faktora je svakačko i temperatura ne kojoj se radni procesi odvijaju.

Rad na visokim temperaturama

Na temperaturu u radnim i pomoćnim prostorijama poslodavac može uticati preventivno-tehničkim merama, spoljašnja temperatura je faktor van uticaja poslodavca, tako da su preventivne mere pretežno organizacionog karaktera

Regulativa

jaju. Dok na temperaturu u radnim i pomoćnim prostorijama poslodavac može uticati preventivno-tehničkim merama, spoljašnja temperatura je faktor van uticaja poslodavca, tako da su preventivne mere pretežno organizacionog karaktera .

Mere za bezbedan i zdrav rad na visokim temperaturama su pre svega Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu ("Sl. glasnik RS", broj 21/2009 i 1/2019), dok je rad na gradilištu u zavisnosti od temperature regulisan Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima ("Sl. glasnik RS", br. 14/2009, 95/2010 i 98/2018). U oba propisa definisane su preventivne mere za bezbedan i zdrav rad u objektima koji su namenjeni za radne i pomoćne prostorije, kao i rad na otvorenom prostoru.

Pravilnikom o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini ("Službeni glasnik RS", br. 72/2006, 84/2006, 30/2010 i 102/2015) visoka temperatura je svrstan u grupu štetnosti koje nastaju ili se pojavljuju u procesu rada. U skladu sa navedenim rad na visokim temperaturama (ukoliko postoji) treba da bude obrađen u Proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini.

Temperatura kao sastavni deo mikroklima radnog mesta ispituje se u skladu sa Pravilnikom o po-

stupku pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline (“Službeni glasnik RS”, br. 94/2006, 108/2006, 114/2014 i 102/2015)

Mere koje se tiču temperature u ranim pomoćnim prostorijama definisane su i u drugim podzakonskim propisima, kao što su Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri podzemnoj i površinskoj eksploataciji mineralnih sirovina (“Službeni glasnik RS”, br. 65/2010 i 159/2020) i Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na plovilima koja obavljaju ribolov (“Službeni glasnik RS”, br. 70/2010). Navedene mera predstavljaju praktično preneta rešenja iz Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu.

Prilikom primene mera za bezbedan i zdrav rad treba imati u vidu i neophodnost obezbeđivanja prve pomoći. Način organizacije prve pomoći propisan je Pravilnikom o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima ospozobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći (“Službeni glasnik RS”, br. 109/2016).

Toplotni talas može biti kao jedan vid ekstremnih vremenskih pojava može biti obuhvaćen procesom rizika od katastrofa i jedan od povoda za proglađavanje vanredne situacije u skladu sa Zakonom o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama (“Službeni glasnik

*Toplotni talas
može biti kao jedan
vid ekstremnih
vremenskih pojava
može biti obuhvaćen
procenom rizika
od katastrofa i
jedan od povoda
za proglađavanje
vanredne situacije u
skladu sa Zakonom
o smanjenju rizika
od katastrofa
i upravljanju
vanrednim
situacijama*

Rad na visokim temperaturama

RS”, br. 87/2018). U ovom slučaju pored postupa se u skladu sa naredbama i uputstvima nadležnog Štaba za vanredne situacije a sve u skladu sa Planom zaštite spasavanja za teritoriju na kojij je proglašena vanredna situacija.

Pored navedenih propisa prilikom organizacije mera za bezbedan i zdrav rad svakako treba uzeti u obzir i odredbe Zakona o radu (“Službeni glasnik RS”, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017- Odluka US RS , 113/2017 i 95/2018 - Autentično tumačenje). Ovim zakonom regulisana su pitanja koja predstavljaju neke od organizacionih mera zaštite prilikom rada na visokim temperaturama, kao što su organizacija i preraspodela radnog vremena, organizacija rada u smenama. Takođe, Zakonom o radu je propisano da zaposlena za vreme trudnoće i zaposlena koja doji dete ne može da radi na poslovima koji su, po nalazu nadležnog zdravstvenog organa, štetni za njeno zdravlje i zdravlje deteta a koji između ostalog obuhvataju i izloženost ekstremnim temperaturama. Poslodavac je u tom slučaju dužan da zaposlenoj obezbedi obavljanje drugih odgovarajućih poslova, a ako takvih poslova nema, da je uputi na plaćeno odsustvo.

Rad na visokim temperaturama na otvorenom

Iako to nije propisima utvrđeno, smatra se da rad na temperaturi 36°C, predstavlja rad u nepovoljnim radnim uslovima, što može negativno da utiče na zaposlenih. Pored odredbi nevedenim u propisima, mere za bezbedan i zdrav rad su detaljnije obrađene u Smernicama za bezbedan i zdrav rad na otvorenom pri visokim temperaturama koje je u avgustu 2013. godine izdala Uprava za bezbednost i zdravlje na radu. Takođe Vlada Republike Srbije je 2007. godine donela Preporuku kojom se poslodavcima preporučuje da organizuju rad na takav način da se izbegne obavljanje teških fizičkih poslova i izlaganje direktnom sunčevom zračenju zaposlenih za vreme visokih spoljnih temperatura, iznad 36°C, a naročito u periodu od 11 - 16 časova, ukoliko to dozvoljava proces rada.

Rad na visokim temperaturama na otvorenom može prouzrokovati štetne posledice po zdravlje zaposlenih. Takođe pojedini simptomi poput zamora, iscrpljenosti, smanjene koncentracije i uopšte umanjene sposobnosti za rad mogu uzrokovati i druge povrede na radu.

Da bi se smanjio rizik i sveo na nivo prihvatljivog Smernicama za bezbedan i zdrav rad na otvorenom pri visokim temperaturama predviđene su preventivne mere koje se odnose na sledeće:

Smatra se da rad na temperaturi 36°C, predstavlja rad u nepovoljnim radnim uslovima

Vlada Republike Srbije je 2007. godine donela Preporuku kojom se poslodavcima preporučuje da organizuju rad na takav način da se izbegne obavljanje teških fizičkih poslova i izlaganje direktnom sunčevom zračenju zaposlenih za vreme visokih spoljnih temperatura, iznad 36°C, a naročito u periodu od 11 - 16 časova, ukoliko to dozvoljava proces rada

Rad na visokim temperaturama

- 1) Organizaciju rada
- 2) Osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad
- 3) Sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i/ ili radna odela
- 4) Prevenciju zdravstvenih problema

Organizacija rada

Poslodavac je dužan da organizuje radne na takav način da zaposleni koji rade na otvorenom budu zaštićeni od nepovoljnih vremenskih prilika i imaju obezbeđenu prvu pomoć

Poslodavac je dužan da organizuje radne na takav način da zaposleni koji rade na otvorenom budu zaštićeni od nepovoljnih vremenskih prilika i imaju obezbeđenu prvu pomoć (Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu). Ured bom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima definisano je da u toku rada na gradilištu metode rada i aktivnosti, kao i fizička opterećenja zaposlenog moraju biti određena prema temperaturi okoline, kao i da zaposleni moraju biti zaštićeni od štetnog dejstva atmosferskih uticaja na njihovu bezbednost i zdravlje.

Sadržina smernica

Da bi se ovo postiglo, Smernice predviđaju sledeće mere:

Izbegavanje rada u najtoplijem delu dana (od 11 - 16 časova ukoliko to dozvoljava proces rada) – ova mera je u praksi nekada teško sproveđiva. Eventualna organizacija dvokratnog radnog vremena (npr. od 6 do 11 časova i od 16 do 19

časova), nije uvek praktična kada se uzme u obzir dolazak i odlazak sa rada. Ovo bi bilo moguće organizovati u slučajevima kada zaposleni rade na terenu i imaju obezbeđen smeštaj u blizini mesta gde se obavljuju radovi (npr. na gradilištima). Moguća je preraspodela radnog vremena koja se organizuje u skladu sa članovima 57. do 61. Zakona o radu. U takvim slučajevima moglo bi se skratiti radno vreme za vreme nepovoljnih vremenskih prilika da bi se izbegao rad u najtopljem delu dana.

Organizacija rada po smenama – smenski rad je regulisan članom 63. Zakona o radu. Najcelišodnije bi bilo organizovati smene na taj način da se izbegne rad najtoplijem delu dana ako je to moguće, ili bar da se smanji broj sati koji zaposleni provodi na radu u tom periodu.

Uvođenje dodatne radne snage – ova mera može se realizovati povećenjem broja izvršilaca iz reda zaposlenih ili dodatnim angažovanjem (rad na određeno vreme, rad sa nepunim radnim vremenom). Na ovaj račin bi se izvršila preraspodela poslova i smanjenje vremena u kojem su zaposleni izloženi visokim temperaturama. Može se kombinovati i sa preraspodelom radnog vremena.

Preraspodela obavljanja poslova tako da se teži deo posla obavlja u bladnjijem delu dana – ova mera se može realizovati ukoliko to radni proces dozvoljava. Najčešće je primenljivo ukoliko zaposleni samo deo poslova obavljaju na otvorenom.

Rad na visokim temperaturama

Praviti češće pauze uz obezbeđivanje velike količine vode i bezalkoholnih napitaka – članom 64. Zakona o radu propisano je da zaposleni koji radi najmanje šest časova dnevno ima pravo na odmor u toku dnevnog rada u trajanju od najmanje 30 minuta. Ne postoji smetnja da se trajanje pauze produži, ta da se odmor u toku rada rasporedi u više delova. Ovo se može urediti i odlukom o rasporedu radnog vremena.

Izvršiti obuku zaposlenih za pružanje prve pomoći – članom 5. Pravilnika o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći propisano je da je poslodavac dužan da obezbedi da za svaku radnu smenu i lokacijski odvojenu jedinicu bude prisutan najmanje jedan zaposleni koji ima završeno osnovno osposobljavanje za pružanje prve pomoći. O ovome je potrebno voditi računa prilikom organizacija rada, mada bi značajno unapređenje bilo ako se osposobi veći broj zaposlenih od propisanog minimuma.

Zaposlenima se mora omogućiti da tokom odmora (pauze) mogu skinuti sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu

Obezbediti odgovarajući prostor gde zaposleni mogu da se sklone od sunca i odmore

Izvršiti aklimatizaciju zaposlenih na uslove pri visokim temperaturama - Aklimatizacija predstavlja prilagođavanje organizma na normalno funkcionisanje organizma u novim uslovima radne okoline. Većina zaposlenih se aklimatizuje nakon 7-14 dana. Zbog toga je u većini slučajeva upitno na koji način bi se organizovalo sproveđenje ovakve mере, odnosno šta bi zaposleni radili rtokom perioda aklimatizacije.

Osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad

Članom 24. Zakona o radu propisano je da je poslodavac dužan da zaposlenog u toku ospособљавanja za bezbedan i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika na poslovima na koje ga određuje i o konkretnim merama za bezbednost i zdravlje na radu u skladu sa aktom o proceni rizika . S obzirom da je poslodavac dužan da proceni rizik na radnim mestima na kojim postoji mogućnost rada na otvorenom, ovo bi trebalo da bude deo redovnog ospособљавanja za rad na radnom mestu. U smernicama je to posebno utvrđeno, kao deo dodatnog informisanja o rizicima pri radu na visokim temperaturama. Ovo je u svakom slučaju korisno, naročito kada se vrši neposredno pre natupanja perioda sa visokim temperaturama. Smernice predviđaju da poslodavac treba da:

Poslodavac dužan da zaposlenog u toku ospособљавanja za bezbedan i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika na poslovima na koje ga određuje i o konkretnim merama za bezbednost i zdravlje na radu u skladu sa aktom o proceni rizika

Rad na visokim temperaturama

- upozna zaposlene sa simptomima bolesti prouzrokovanih visokim temperaturama;
- obavezno daje informacije o rizicima po zdravlje i život zaposlenih pri izlaganju visokim temperaturama;
- upoznaje zaposlene sa opasnostima uzimanja lekova koji onemogućavaju ili usporavaju aklimatizaciju

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu i/ili radna odela

Korišćenje lične zaštitne opreme propisano je Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu ("Sl. Glasnik RS", br. 92/2008 i 101/2018) a bitni zahtevi za zdravlje i bezbednost, kao i drugi zahtevi i uslovi koje mora da ispunji lična zaštitna oprema propisani su Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi ("Sl. glasnik RS", br. 23/2020). Pored propisane lične zaštitne opreme smernice upućuju na obavezu poslodavca da zaposlenima pri radu na visokim temperaturama na otvorenom obezbedi sledeće:

*Pored propisane
lične zaštitne
opreme smernice
upućuju na obavezu
poslodavca da
zaposlenima pri
radu na visokim
temperaturama na
otvorenom obezbedi
sledeće*

- letnja odela, kape, marame i sl.;
- da nose lagatu, svetu i komfornu odeću od prirodnih materijala;
- da nose kape, marame ili lagane šešire širokog oboda za glavu koje prekriva i vrat, ukoliko zaposleni nije obavezan da nosi sredstvo i opremu za ličnu zaštitu glave

Prevencija zdravstvenih problema

U slučajevima kada se ne može izbeći izlaganje visokim temperaturama pri radu na otvorenom, Smernice predviđaju sledeće mere:

Unošenje dosta tečnosti - Ako fizička aktivnost traje kraće od 60 minuta dovoljno je piti običnu vodu da se nadoknadi izgubljena tečnost, a kada fizička aktivnost traje duže od 60 minuta više nije dovoljna obična voda za nadoknadu tečnosti jer su se obilnim znojenjem izgubili i elektroliti, pa se preporučuju pića sa dodatkom ugljenih hidrata i elektrolita. Da bi se spričila dehidracija važno je:

*Kako spričiti
dehidraciju?*

- 1) unositi najmanje dva litra vode na dan;
- 2) izbegavati napitke sa kofeinom, alkoholom, gazirana pića i sportske napitke sa puno šećera jer sadrže sastojke koji izazivaju dehidraciju;
- 3) unositi na svakih 15 - 20 minuta po jednu čašu rashlađene vode.

Pravljenje čestih pauza u bladovini ili u rashlađenim prostorijama – način organizacije radnog vremena i odmora tokom rada objašnjen je u delu: Organizacija rada

Pravilna ishrana - izbegavati tešku i obimnu hranu, jesti sveže voće i povrće. Preporučuje se da se u ishrani pre svega koriste sveže voće i povrće, mlečni proizvodi sa niskim sadržajem masti, hleb

Rad na visokim temperaturama

u manjim količinama i riba i morski plodovi, a ne preporučuje se teška i masna zapržena jela, crveno i sušeno meso, konzervirana hrana i konzumiranje u većim količinama slatkisa i namirnica koje sadrže rafinisan šećer i zasićene masnoće;

Korišćenje zaštitne kreme za sunce;

Pružanje odgovarajuće prve pomoći – za ovu mjeru neophodno je obezbititi odgovarajuće osposobljavanje zaposlenih kao i sredstva za pružanje prve pomoći Pravilnika o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći.

*Zdravstveni problemi koji mogu da se pojave
kod zaposlenih koji rade na otvorenom pri
visokim temperaturama*

Zdravstveni problem	Opis	Simptomi	Prva pomoć
DEHIDRACIJA	smanjenje telesne količine vode	Žed, suva usta, umor, nesvestica, opšta slabost	Potrebno je nadoknaditi izgubljenu tečnost i minerale, dehidriranu osobu je potrebno umiriti, staviti u sedeći ili ležeći položaj, dati joj da piće vode ili rastvore za nadoknadu tečnosti i elektrolita, potrebno je vršiti stalni nadzor dehidrirane osobe, ako joj se stanje ne popravlja pozovite hitnu pomoć ili potražite savet lekara.

Rad na visokim
temperaturama

SUNČANICA	Oblik topotnog udara koji nastaje izlaganjem glave direktnom uticaju sunčevih zraka	Slabost, mučnina i povraćanje, glavobolja, vrtoglavica, nemir, smušenost, crvenilo u licu, zujanje u ušima. U težim slučajevima dolazi do omamljenosti, proširenja zenica i nesvestice uz ubrzane otkucaje srca i plitko ubrzano disanje, a u najtežim slučajevima može doći i do opasnosti po život.	Preneti osobu u hladovinu ili rashlađenu prostoriju, oslobođiti je suviše odeće, stavljati hladne obloge na glavu, ako je pri svesti davati hladne napitke.
TOPLOTNI OSIP	Nadražaj kože izazvan prekomernim znojenjem zbog toplog vremena. Izgleda kao skup plikova ili prištića koji se najčešće javljaju na vratu, gornjem delu grudnog koša, u preponama, ispod grudi ili na unutrašnjem delu lakti.	Crveni osip sa jakim svrabom	Osigurati boravak u hladovini ili rashlađenoj prostoriji i obući suvu odeću. Nanositi hladne obloge na osip. Kod ovakvih osoba obično se ne preporučuje nanošenje krema, već upotreba dečjih pudera za kožu.

TOPLOTNI GRČEVI	<p>Bolni grčevi u mišićima koji se javljaju nakon velikih fizičkih opterećenja kod osoba koje se mnogo znoje. Osobe koje se obilno znoje su osetljivije na mogućnost pojave toplotnih grčeva jer se znojenjem gubi so, a smanjen nivo soli u mišićima izaziva bolne grčeve u rukama, nogama ili stomaku</p>	<p>Koža je bleda i znojava, temperatura normalna, a na zgrčenom mišiću možemo opipati zadebljanje.</p>	<p>Potrebno je da osoba prestane sa svim aktivnostima, skloniti je sa sunca u hlad ili rashlađenu prostoriju, dati joj da piće vodu ili prirodne voćne sokove. Ne nastavljati s napornim fizičkim radom ni nekoliko sati posle grčeva, jer se može javiti iscrpljenost ili topotlni udar. Ukoliko grčevi potraju duže od sat vremena, potražiti medicinsku pomoć.</p>
----------------------------	---	--	---

Rad na visokim temperaturama

TOPLOTNA ISCRPLJENOST	Zdravstveni problem koji se može razviti i nekoliko dana posle izlaganja visokim temperaturama, usled fizičkih aktivnosti, ako je unos tečnosti bio nedovoljan.	Umor, slabost, vrtoglavica, glavobolja, nesvestica, mučnina i povraćanje, mišićni grčevi, otežano znojenje, bleda, hladna i vlažna koža, ubrzano i površno disanje.	Skloniti osobu sa sunca u hladniji prostor, postaviti je u ležeći položaj sa blago podignutim nogama i davati joj puno tečnosti (voda, bezalkoholni napici), prskati vodom i hladiti ventilatorom. Iz topotne iscrpljenosti može se razviti topotni udar, pa ako se navedeni znaci pogoršavaju ili traju duže od jednog sata, potrebna je hitna medicinska pomoć.
------------------------------	---	---	---

TOPLOTNI UDAR	<p>Najteži zdravstveni problem koji može biti izazvan visokim temperaturama, usled gubitka kontrole nad temperaturom tela i nesposobnosti hlađenja, temperatura tela poraste za samo 10-15 minuta ($40,5^{\circ}\text{C}$ ili više), a puls ubrzan (čak i preko 160 otkucaja u minuti). Ukoliko se ne prepozna na vreme, toplotni udar može dovesti do težih oštećenja zdravlja, pa čak i do opasnosti po život.</p>	<p>Crvena, topla i suva koža (bez znojenja), jaka glavobolja, mučnina, vrtoglavica, ubrzani puls, izuzetno visoka temperatura, gubitak svesti.</p>	<p>Crvena, topla i suva koža (bez znojenja), jaka glavobolja, mučnina, vrtoglavica, ubrzani puls, izuzetno visoka temperatura, gubitak svesti.</p>
----------------------	---	--	--

Kako utvrditi rizik od visoke temperature

Kao što je rečeno, temperaturna granica koja se smatra nepovoljnim radom u nepovoljnim uslovima je 36°C iako to nije propisano. Uglavnom se u toplim periodima nadležno ministarstvo i Uprava za bezbednost i zdravlje na radu oglašavaju putem saopštenja sa preporukom poslodavcima za primenu preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad na otvorenom pri visokim temperaturama.

Da li je dovoljno samo konstatovati dnevnu temperaturu i na osnovu toga odlučiti ima li mesta primeni mera

Postavlja se pitanje da li je dovoljno samo konstatovati dnevnu temperaturu i na osnovu toga odlučiti ima li mesta primeni mera? Uslove rada na otvorenom pri visokim temperaturama određuju i drugi mikroklimatski parametri kao i lični (telesni) faktori. Postoji šest osnovnih parametara koji određuju uslove rada na otvorenom¹:

Mikroklimatski faktori

- Temperatura vazduha
- Sunčev zračenje
- Brzina vетра
- Vlažnost vazduha

Lični faktori

- Izolaciona sredstva odeće
- Metabolička temperatura

¹ <https://www.hse.gov.uk/temperature/thermal/index.htm>

Za analizu rada na otvorenom pri visokim temperaturama u svetskoj praksi koriste se toplotni indeksi. Toplotni indeksi su bazirani na izmerenim vrednostima i njihovom uticaju na subjektivni osećaj temperature. Subjektivni osećaj temperature predstavlja meru osećaja toplote pri dužem izlaganju ljudskog tela uticaju ekstremno toplog i vlažnog vremena.

Na osnovu preporuka nacionalnih institucija iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u svetu su upotrebi su sledeći toplotni indeksi:

- Indeks temperature vlažnog termometra – TVT(WBGT) indeks
- Humindeks indeks

*Na osnovu
preporuka
nacionalnih
institucija iz oblasti
bezbednosti i
zdravlja na radu u
svetu su upotrebi
su određeni toplotni
indeksi*

TVT (WBGT) indeks je detaljnije opisan u standardu ISO 7243 koji je bio osnovni standard za utvrđivanje toplotnog stresa. Na osnovu ovog standarda nastao je standard EN 27243: 1993 SRPS EN ISO 7243:2017 Ergonomija toplotne sredine – Ocjenjivanje toplotnog opterećenja prema pokazateljima WBGT (temperatura vlažnog kuglastog termometra)

Zbog lakše dostupnosti (objavljuje se na sajtu RHMZ) u ovom tekstu ćemo prikazati Humindeks indeks. Ovaj toplotni indeks prvi su počeli da koriste Kanadski meteorolozi 1965. godine kako bi odredili subjektivni osećaj temperature, a upotrebljava se i za analizu uslova rada pri izloženosti toplotnom stresu.

Rad na visokim temperaturama

Humideks indeks jedan je od topotnih indeksa pomoću kojih se procenjuje o topotno opterećenje zaposlenih koji obavljaju poslove na otvorenom na visokim temperaturama i meri se za temperature radne okoline iznad 26 °C i vlažnost vazduha iznad 40%.²

Ljudsko telo se rashlađuje znojenjem, odnosno isparavanjem, čime se topota odvodi sa tela. Međutim, ako je relativna vlažnost visoka, brzina isparavanja se smanjuje, a time je i rashlađivanje tela manje nego kad je vazduh suv. Na osnovu analoze subjektivnih opisa osoba pri različitim kombinacijama temperature i vlažnosti vazduha i sačinjen je topotni indeks.

Vrednosti indeksa bazirane su na temperaturi izmerenoj u hladu, tako da je potrebno izvršiti izvršiti korekciju dobijene vrednosti indeksa

Vrednosti indeksa bazirane su na temperaturi izmerenoj u hladu, tako da je potrebno izvršiti korekciju dobijene vrednosti indeksa. Na suncu indeks raste za oko 8 °C, a ukoliko zaposleni ima na sebi ličnu zaštitnu opremu koja ga dodatno opterećuje, vrednost iščitanog indeksa treba uvećati za 1-10 °C.

Na osnovu očitanih vrednosti temperature i vlažnosti vazduha kao sastavni deo Humideks plana navedene su rizici od izlaganja spoljnim faktorima:

²<http://hzzsr.hr/wp-content/uploads/2016/11/Smjernica-Rad-na-otvorenom-u-uvjetima-visokih-temperatura-1.pdf>
https://www.ccohs.ca/oshanswers/phys_agents/humidex.html

Indeks	
27 do 32	Oprez - moguć zamor kod duže izloženosti i aktivnosti. Nastavak aktivnosti može prouzročiti toplotne grčeve
32 do 41	Pojačan oprez - moguća pojava toplotnih grčeva i iscrpljenosti. Nastavak aktivnosti može prouzrokovati toplotni udar.
41 do 54	Opasnost – verovatni su toplotni grčevi i iscrpljenost. S nastavkom aktivnosti verovatan je toplotni udar
iznad 54	Izuzetna opasnost - neminovan je toplotni udar

Najjednodstavniji način za poslodavce da odrede toplotni indeks i da shodno tome odrede mere koje će primeniti, je praćenje Humindeks indeksa (subjektivnog osećaja temperature) koji se objavljuje na sajtu Republičkog hidrometeorološkog zavoda (<http://www.hidmet.gov.rs/latin/osmotreni/index.php>).

Rad na visokim temperaturama

Rad na visokim temperaturama na u radnim i pomoćnim prostorijama

Spoljna temperatura je van kontrole poslodavca

Za razliku od rada na otvorenom gde je spoljna temperatura van kontrole poslodavca, u radnim i pomoćnim prostorijama poslodavac može da tehničkim merama utiče na temperaturu u radnom prostoru i dužan je da to obezbedi. Na radnim mestima gde to nije moguće zbog prirode proizvodnog procesa (livnice, termoelektrane, mašinska postrojenja), procenom rizika se utvrđuju radna mesta sa povećenim rizikom i primenjuju se odgovarajuće mere.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Temperatura u radnim i pomoćnim prostorijama propisane su pre svega Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu, ali se obaveza obezbeđenja pominje i u drugim propisima kako je to istaknuto u uvodnom delu.

Odgovarajuća temperatura se obezbeđuje u zavisnosti od metoda rada i aktivnosti, kao i fizičkog opterećenja zaposlenih, osim na radnim mestima na kojima je uslovljena tehnološkim procesom.

Temperatura, relativna vlažnost i brzina strujanja vazduha u radnim prostorijama moraju da budu u skladu sa vrednostima navedenim u Tabeli.

Vrsta rada	Temperatura spoljašnjeg vazduha								
	do +5 °C			od +5 do +15 °C			više od +15 °C		
	Temperatura	Rel. vlažnost	Brzina strujanja	Temperatura	Rel. vlažnost	Brzina strujanja	Temperatura	Rel. vlažnost	Brzina strujanja
	[°C]	[%]	[m/s]	[°C]	[%]	[m/s]	[°C]	[%] ¹	[m/s]
lak fizički rad	18-28	max 75	max 0,3	18-28	max 75	max 0,6	max 28	28 °C→ 55	max 0,5
								26 °C→ 60	
								24 °C→ 65	
								< 24 °C→ 73	
srednji fizički rad	15-28	max 75	max 0,5	15-28	max 75	max 0,6	max 28	28 °C→ 55	max 0,7
								26 °C→ 60	
								24 °C→ 65	
								< 24 °C→ 73	
teški fizički rad	15-28	max 75	max 0,5	15-28	max 75	max 0,6	max 28	28 °C→ 55	max 1,0
								26 °C→ 60	
								24 °C→ 65	
								< 24 °C→ 73	

Rad na visokim temperaturama

1 Napomena: dozvoljena relativna vlažnost za temperaturu vazduha koja nije navedena u tabeli, a spada u opseg od 24 °C do 28 °C, izračunava se na sledeći način:

$$\text{Relativna vlažnost [\%]} = 2,5 \text{ Temperatura vazduha [°C]} + 125.$$

Poslodavac pri pojavi visokih temperatura može shodno primeniti neke od mera za rad na otvorenom ili obustaviti rad do otklanjanja nastalih smetnji

Ukoliko dođe do situacije da se usled neplaniranih okolnosti ne mogu ispuniti propisani uslovi, poslodavac pri pojavi visokih temperatura može shodno primeniti neke od mera za rad na otvorenom ili obustaviti rad do otklanjanja nastalih smetnji. Pojava visoke temperature u radnim prostorijama namestima gde to nije uslovljeno proizvodnim procesom predstavlja incidentnu situaciju.

Temperatura radnih i pomoćnih prostorija je savestni deo mikroklima i utvrđuje se ispitivanjem uslova radne okoline u skladu sa Pravilnikom o postupku pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline. Ovim pravilnikom propisan je periodicitet ispitivanja na svake tri godine. Ipak, moguće je da u navedenom periodu dođe do toplog talasa pri kojem su prisutne visoke spoljne temperature koje mogu uticati i na temperaturu u radnim i pomoćnim prostorijama.

U takvim slučajevima moguće je izvršiti vanredno ispitivanje uslova radne okoline – mikroklimе. Poslodavac može i bez ispitivanja preduzeti odgovarajuće mere kako bi se smanjio negativan uticaj visokih temperatura po zdravlje zaposlenih (npr. organizacija rada kao prilikom rada na otvorenom).

Posledice po zdravlje zaposlenih – povreda na radu ili profesionalno oboljenje

Kao što je prethodno navedeno izlaganje visokim temperaturama može pouzrokovati i ozbiljne posledice po zdravlje zaposlenog. Postavlja se pitanje da li posledice predstavljaju profesionalno oboljenje ili povredu na radu.

Povredom na radu u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službeni glasnik RS", br. 34/2003, 64/2004 - Odluka US RS, 84/2004 – drugi zakon, 85/2005, 101/2005 -drugi zakon, 63/2006- Odluka US RS, 5/2009, 107/2009, 101/2010 , 93/2012, 62/2013, 108/2013, 75/2014, 142/2014, 73/2018, 46/2019 - Odluka US RS i 86/2019) smatra se povreda osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je osiguran, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama

Povreda na radu

Rad na visokim temperaturama

položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma. Takođe, povredom na radu smatra se i oboljenje osiguranika koje je nastalo neposredno ili kao isključiva posledica nekog nesrećnog slučaja ili više sile za vreme obavljanja posla po osnovu koga je osiguran ili u vezi s njim. Zakon o zdravstvenom osiguranju ("Službeni glasnik RS", br. 25/2019) definiše povredu na radu kao svaku povredu, oboljenje ili smrt koja nastane kao posledica nesreće na poslu, odnosno kao posledica svakog neočekivanog ili neplaniranog događaja, uključujući i akt nasilja koji je nastao usled rada ili je povezan sa radom i koji je doveo do povrede, oboljenja ili smrti osiguranika koja je nastupila odmah ili u periodu od 12 meseci od dana nastanka povrede na radu.

Profesionalne bolesti

Profesionalne bolesti, u smislu ovog Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju , jesu određene bolesti nastale u toku osiguranja, prouzrokovane dužim neposrednim uticajem procesa i uslova rada na radnim mestima, odnosno poslovima koje je osiguranik obavljao. Pod profesionalnim oboljenjem u smislu ovog Zakona o zdravstvenom osiguranju podrazumeva se oboljenje nastalo usled duže izloženosti štetnostima nastalim na radnom mestu.

Bez obzira što uklapanje konkretnog slučaja u zakske definicije povrede na radu odnosno profesionalnog oboljenja može predstavljati problem,

u slučajevima rada na otvorenom kada dođe do akutnog pogoršja zdravstvenog stanja zaposlenog koje za posledicu ima odsustvovanje sa rada najmanje tri radna dana potrebno je prijaviti povredu na radu u skladu sa Pravilnikom o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju ("Službeni glasniku RS", br. 72/2006, 84/2006, 4/2016, 106/2018 i 14/2019).

Rad na visokim
temperaturama

4 Evidencije, saradnja i izveštavanje

Sadržaj

4/1 Evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

- 4/1.1 Evidencija o radnim mestima s povećanim rizikom (Obrazac 1)
- 4/1.2 Evidencija o zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta (Obrazac 2)
- 4/1.3 Evidencija o povredama na radu (Obrazac 3)
- 4/1.4 Evidencija o profesionalnim oboljenjima (Obrazac 4)
- 4/1.5 Evidencija o bolestima u vezi s radom (Obrazac 5)
- 4/1.6 Evidencija o zaposlenima sposobljenim za bezbedan i zdrav rad (Obrazac 6)
- 4/1.7 Evidencija o opasnim materijama koje se koriste u toku rada (Obrazac 7)
- 4/1.8 Evidencija o izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline (Obrazac 8)
- 4/1.9 Evidencija o izvršenim pregledima i proverama opreme za rad (Obrazac 9)
- 4/1.10 Evidencija o izdatim sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu (Obrazac 10)
- 4/1.11 Evidencija o prijavama smrtnih, kolektivnih i teških povreda na radu i povreda na radu zbog kojih zaposleni

Evidencije, saradnja i
izveštavanje

- nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana (Obrazac 11)
- 4/1.12 Evidencija o prijavama profesionalnih oboljenja (Obrazac 12)
- 4/1.13 Evidencija o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu (Obrazac 13)
- 4/1.14 Evidencija o prijavama opasnih pojava koje bi mogle da ugroze bezbednost i zdravlje zaposlenih (Obrazac 14)

4/2 Čuvanje evidencija

4/3 Saradnja

4/4 Izveštavanje

4/1 Evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu utvrđene su obaveze poslodavca u vezi s vođenjem i čuvanjem evidencija u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

*Obaveze poslodavca
u vezi s vođenjem i
čuvanjem evidencija
u oblasti BZR*

Shodno članu 49. Zakona, poslodavac je dužan da vodi i čuva evidencije o:

1. radnim mestima s povećanim rizikom;
2. zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta;
3. povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i bolestima u vezi s radom;
4. zaposlenima sposobljenim za bezbedan i zdrav rad;
5. opasnim materijama koje koristi u toku rada;
6. izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline;
7. izvršenim pregledima i proveri opreme za rad i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
8. prijavama povreda na radu i profesionalnih oboljenja;
9. izdatim sredstavima i opremi za ličnu zaštitu na radu;
10. izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu.

Evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

*Nove evidencije o
izdatim sredstvima
i opremi za ličnu
zaštitu na radu i
izvršenim lekarskim
pregledima
zaposlenih*

U skladu s izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu uvedene su nove evidencije o izdatim sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu i izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih, u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu. Istovremeno, brisana je evidencija o izvršenim pregledima i ispitivanjima sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

Razlog donošenja ovih izmena i dopuna je činjenica da u praksi postoji potreba za vođenjem posebnih evidencija o izdatim sredstavima i opremi za ličnu zaštitu na radu i izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih, u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu.

*Obim ličnih
podataka zaposlenih*

Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu dodat je novi član, 49a, kojim se propisuje obim ličnih podataka zaposlenih, a koje poslodavac vodi u navedenim evidencijama.

Poslodavac u evidencijama o zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta, povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i bolestima u vezi s radom, zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad, izdatim sredstavima i opremi za ličnu zaštitu na radu i izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih, u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, unosi ime i prezime zaposlenog i naziv radnog mesta.

Akti u postupku obezbeđenja prethodnog i periodičnog lekarskog pregleda zaposlenog na radnom mestu s povećanim rizikom sadrže podatke o ličnosti:

- ime i prezime lica,
- jedinstveni matični broj građana, odnosno datum rođenja,
- mesto rođenja i opštinu,
- zanimanje,
- stepen stručne spreme,
- naziv radnog mesta i
- podatke o zdravstvenom stanju.

*Sadržina akata
u postupku
obezbeđenja
prethodnog i
periodičnog
lekarskog pregleda
zaposlenog na
radnom mestu s
povećanim rizikom*

Izveštaji o povredi na radu i profesionalnom oboljenju sadrže podatke o ličnosti:

- ime i prezime lica,
- pol,
- jedinstveni matični broj građana, odnosno datum rođenja,
- prebivalište, odnosno boravište,
- stepen stručne spreme,
- podatke o radnom mestu i povredi na radu, odnosno o vrsti profesionalnog oboljenja i o zdravstvenom stanju.

*Sadržina izveštaja
o povredi na radu
i profesionalnom
oboljenju*

Navedeni podaci o ličnosti u vezi s izveštajima o povredi na radu i profesionalnom oboljenju dostavljaju se na korišćenje organizacijama nadležnim za zdravstveno, penzijsko i invalidsko osiguranje i Upravi za bezbednost i zdravlje na radu.

Akta koja se ustanovljavaju podzakonskim propisima kojima se uređuju preventivne mere ne

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

mogu da sadrže više podataka o ličnosti od sledećih podataka:

- ime i prezime,
- jedinstveni matični broj građana,
- datum rođenja,
- mesto rođenja i opština,
- zanimanje,
- stepen stručne spreme,
- naziv radnog mesta i
- podaci o zdravstvenom stanju.

*Zakon o zaštiti
podataka o ličnosti*

Ovom izmenom Zakona izvršeno je usklađivanje sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni glasnik RS”, br. 97/08, 104/09 – dr. zakon, 68/12-US i 107/12).

*Pravilnik o
evidencijama u
oblasti BZR*

Pravilnikom o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu propisuju se način vođenja i rokovi čuvanja evidencija u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i način unošenja podataka.

*Pravilnik o
izmenama i
dopunama
Pravilnika o
evidencijama u
oblasti bezbednosti i
zdravlja na radu*

Na osnovu člana 49, stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15), ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja doneo je Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (decembar 2015. godine).

Uzimajući u obzir predložene izmene, poslodavci su dužni da vode i čuvaju evidencije o:

- radnim mestima s povećanim rizikom (Obrázac 1),

- zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta (Obrazac 2),
- povredama na radu (Obrazac 3),
- profesionalnim oboljenjima (Obrazac 4),
- bolestima u vezi s radom (Obrazac 5),
- zaposlenima sposobljenima za bezbedan i zdrav rad (Obrazac 6),
- opasnim materijama koje koriste u toku rada (Obrazac 7),
- izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline (Obrazac 8),
- izvršenim pregledima i proveri opreme za rad (Obrazac 9),
- izdatim sredstavima i opremi za ličnu zaštitu na radu (Obrazac 10),
- prijavama smrtnih, kolektivnih i teških povreda na radu i povreda na radu zbog kojih zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana (Obrazac 11),
- prijavama profesionalnih oboljenja (Obrazac 12),
- izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu (Obrazac 13),
- prijavama opasnih pojava koje bi mogle da ugroze bezbednost i zdravlje zaposlenih (Obrazac 14).

Propisane evidencije se vode u pisnom ili elektronskom obliku, osim evidencije o zaposlenima sposobljenim za bezbedan i zdrav rad, koja se vodi samo u pisnom obliku.

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

Obrasce popunjava i potpisuje lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu, a overava poslodavac.

*Elektronski oblik
vodenja evidencija*

Kada se evidencija vodi u elektronskom obliku obrasci moraju da imaju kvalifikovani elektronski potpis u skladu s posebnim propisom.

Poslodavac je dužan da evidencije vodi na propisanim obrascima (obrasci 1-14), koji su deo Pravilnika o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Obrasce o evidencijama popunjava i potpisuje lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu, a overava poslodavac, dok obrazac 6 – evidenciju o zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad – potpisuje i zaposleni.

4/1.1 Evidencija o radnim mestima s povećanim rizikom (Obrazac 1)

Obrazac 1

Evidencija o radnim mestima s povećanim rizikom vodi se na Obrascu 1, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. naziv radnog mesta s povećanim rizikom koje je utvrđeno aktom o proceni rizika;
3. broj zaposlenih na tom radnom mestu;

4. šifra opasnosti, odnosno štetnosti, na osnovu kojih je utvrđeno radno mesto s povećanim rizikom;
5. napomena o specifičnim karakteristikama utvrđenih opasnosti, odnosno štetnosti, i radnim postupcima u kojima se pojavljuju.

Šifre opasnosti i štetnosti jesu:

*Šifre opasnosti i
štetnosti*

- 01 – nedovoljna bezbednost zbog rotirajućih ili pokretnih delova;
- 02 – slobodno kretanje delova ili materijala koji mogu naneti povredu zaposlenom;
- 03 – unutrašnji transport i kretanje radnih mašina ili vozila i pomeranja određene opreme za rad;
- 04 – korišćenje opasnih sredstava za rad, koja mogu proizvesti eksplozije ili požar;
- 05 – nemogućnost ili ograničenost pravovremenog uklanjanja sa mesta rada, izloženost zatvaranju, mehaničkom udaru, poklapaju, i sl;
- 06 – drugi faktori koji mogu da se pojave kao mehanički izvori opasnosti;
- 07 – opasne površine (podovi i sve vrste gazišta, površine s kojima zaposleni dolazi u dodir, a koje imaju oštре ivice – rubove, šiljke, grube površine, izbočene delove i sl);
- 08 – rad na visini ili u dubini, u smislu propisa o bezbednosti i zdravlju na radu;
- 09 – rad u skučenom, ograničenom ili opasanom prostoru (između dva ili više fiksiranih delova, između pokretnih delova ili vozila,

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

rad u zatvorenom prostoru koji je nedovoljno
osvetljen ili provetran i sl);

- 10 – mogućnost klizanja ili spoticanja (mokre ili klizave površine);
- 11 – fizička nestabilnost radnog mesta;
- 12 – moguće posledice ili smetnje usled obavezne upotrebe sredstava ili opreme za ličnu zaštitu na radu;
- 13 – uticaji usled obavljanja procesa rada korišćenjem neodgovarajućih ili neprilagođenih metoda rada;
- 14 – druge opasnosti koje se mogu pojaviti u vezi s karakteristikama radnog mesta i načinom rada (korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu koja opterećuju zaposlenog i sl);
- 15 – opasnost od direktnog dodira s delovima električne instalacije i opreme pod naponom;
- 16 – opasnost od indirektnog dodira;
- 17 – opasnost od toplotnog dejstva koje razvijaju električna oprema i instalacije (pregrevanje, požar, eksplozija, električni luk ili varničenje i dr);
- 18 – opasnosti usled udara groma i posledica atmosferskog pražnjenja;
- 19 – opasnost od štetnog uticaja elektrostatičkog nanelektrisanja;
- 20 – druge opasnosti koje se mogu pojaviti u vezi s korišćenjem električne energije;
- 21 – hemijske štetnosti, prašina i dimovi (udisanje, gušenje, unošenje u organizam, prođor u telo kroz kožu, opekotine, trovanje i sl);
- 22 – fizičke štetnosti (buka i vibracije);

- 23 – biološke štetnosti (infekcije, izlaganje mikroorganizmima i alergenima);
- 24 – štetni uticaji mikroklimе (visoka ili niska temperatura, vlažnost i brzina strujanja vazduha);
- 25 – neodgovarajuća/nedovoljna osvetljenost;
- 26 – štetni uticaji zračenja (topltnog, ionizujućeg ili nejonizujućeg, laserskog, ultra-zvučnog);
- 27 – štetni klimatski uticaji (rad na otvorenom);
- 28 – štetnosti koje nastaju korišćenjem opasnih materija u proizvodnji, transportu, pakovanju, skladištenju ili uništavanju;
- 29 – druge štetnosti koje se pojavljuju u radnom procesu, a koje mogu da budu uzrok povrede na radu, profesionalnog oboljenja ili oboljenja u vezi s radom;
- 30 – napor ili telesna naprezanja (ručno prenošenje tereta, guranje ili vučenje tereta, razne dugotrajne povećane telesne aktivnosti i sl);
- 31 – nefiziološki položaj tela (dugotrajno stajanje, sedenje, čučanje, klečanje i sl);
- 32 – napor pri obavljanju određenih poslova koji uzrokuju psihološka opterećenja (stres, monotonija i sl);
- 33 – odgovornost u primanju i prenošenju informacija, korišćenje odgovarajućeg znanja i sposobnosti, odgovornost u pravilima ponašanja, odgovornost za brze izmene radnih procedura, intenzitet u radu, prostorna uslovljenost radnog mesta, konfliktne situacije,

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

rad sa strankama i novcem, nedovoljna motivacija za rad, odgovornost u rukovođenju i sl;

- 34 – štetnosti u vezi sa organizacijom rada, kao što su: rad duži od punog radnog vremena (prekovremeni rad), rad u smenama, skraćeno radno vreme, rad noću, pripravnost za slučaj intervencija i sl;
- 35 – štetnosti koje uzrokuju druga lica (nasilje prema licima koja rade na šalterima, lica na obezbeđenju i sl);
- 36 – rad sa životinjama;
- 37 – rad u atmosferi s visokim ili niskim pritiskom;
- 38 – rad u blizini vode ili ispod površine vode;
- 39 – ostale opasnosti, odnosno štetnosti.

4/1.2 Evidencija o zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta (Obrazac 2)

Obrazac 2 Evidencija o zaposlenima raspoređenim na radna mesta s povećanim rizikom i lekarskim pregledima

zaposlenih raspoređenih na ta radna mesta vodi se na Obrascu 2, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ime i prezime zaposlenog koji radi na radnom mestu s povećanim rizikom;
3. naziv radnog mesta s povećanim rizikom;
4. interval vršenja periodičnih lekarskih pregleda izražen u mesecima;
5. datumi izvršenih prethodnih i periodičnih lekarskih pregleda zaposlenog;
6. datum kada treba da se izvrši sledeći lekarski pregled zaposlenog;
7. broj lekarskog izveštaja;
8. ocena zdravstvene sposobnosti;
9. preduzete mere (raspoređen na drugo radno mesto/poslove).

4/1.3 Evidencija o povredama na radu (Obrazac 3)

Evidencija o povredama na radu vodi se na Obrazcu 3, u koji se unose sledeći podaci:

Obrazac 3

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ime i prezime povređenog;
3. vreme nastanka povrede na radu (datum, dan u sedmici, čas);
4. radno mesto na kom se povreda dogodila;
5. vrsta povrede (pojedinačna ili kolektivna);

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

6. ocena težine povrede (laka, teška, smrtna povreda na radu, odnosno povreda na radu zbog koje zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana);
7. izvor povrede na radu – materijalni uzročnik (međunarodna šifra);
8. uzrok povrede na radu – način povređivanja (međunarodna šifra).

4/1.4 Evidencija o profesionalnim oboljenjima (Obrazac 4)

Obrazac 4 Evidencija o profesionalnim oboljenjima vodi se na Obrascu 4, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ime i prezime obolelog od profesionalnog oboljenja;
3. naziv radnog mesta na kom je oboleli od profesionalnog oboljenja radio kada je utvrđeno profesionalno oboljenje;
4. dijagnoza i međunarodna šifra profesionalnog oboljenja;
5. naziv zdravstvene ustanove koja je izvršila pregled obolelog od profesionalnog oboljenja;
6. stepen telesnog oštećenja;
7. preostala radna sposobnost obolelog od profesionalnog oboljenja za dalji rad.

4/1.5 Evidencija o bolestima u vezi s radom (Obrazac 5)

Evidencija o bolestima u vezi s radom vodi se na *Obrazac 5* Obrascu 5, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ime i prezime obolelog;
3. naziv radnog mesta na kom je oboleli radio kada je utvrđeno oboljenje u vezi s radom;
4. dijagnoza i međunarodna šifra oboljenja u vezi s radom;
5. naziv zdravstvene ustanove koja je izvršila pregled obolelog;
6. stepen telesnog oštećenja;
7. preostala radna sposobnost obolelog za dalji rad.

4/1.6 Evidencija o zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad (Obrazac 6)

Evidencija o zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad vodi se na Obrascu 6, u koji se unose sledeći podaci:

Obrazac 6

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

2. ime i prezime zaposlenog koji je osposobljen za bezbedan i zdrav rad;
3. naziv radnog mesta;
4. opis poslova na tom radnom mestu;
5. slučaj, odnosno razlog, izvršenog osposobljavanja zaposlenog za bezbedan i zdrav rad;
6. datum teorijskog i praktičnog osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad;
7. datum teorijske i praktične provere osposobljenosti za bezbedan i zdrav rad;
8. rizici s kojima je zaposleni upoznat prilikom osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad;
9. konkretne mere za bezbedan i zdrav rad na tom radnom mestu;
10. obaveštenja, uputstva ili instrukcije s kojima je zaposleni upoznat radi obavljanja procesa rada na bezbedan način.

Slučaj, odnosno razlog, izvršenog osposobljavanja zaposlenog za bezbedan i zdrav rad unosi se upisivanjem šifre, i to:

- 01 – prilikom zasnivanja radnog odnosa, odnosno drugog radnog angažovanja;
- 02 – usled premeštaja na druge poslove;
- 03 – prilikom uvođenja nove tehnologije;
- 04 – prilikom uvođenja novih sredstava za rad;
- 05 – prilikom promene procesa rada;
- 06 – ako poslodavac odredi zaposlenom da istovremeno obavlja poslove na dva ili više radnih mesta;
- 07 – ako kod poslodavca (na osnovu ugovora, sporazuma ili po bilo kom drugom osnovu)

- rad obavljaju zaposleni kod drugog poslodavca;
- 08 – usled periodične provere sposobljenosti zaposlenih.

Popunjen, potpisani i overen Obrazac 6 potpisuje i zaposleni koji je sposobljen za bezbedan i zdrav rad.

4/1.7 Evidencija o opasnim materijama koje se koriste u toku rada (Obrazac 7)

Evidencija o opasnim materijama koje se koriste u toku rada vodi se na Obrascu 7, u koji se unose sledeći podaci:

Obrazac 7

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. naziv radnog mesta na kom se koriste opasne materije;
3. naziv opasne materije koja se koristi u toku rada na tom radnom mestu;
4. hemijski naziv opasne materije;
5. identifikacioni broj opasne materije (CAS, EC ili indeks broj ako su dodeljeni);
6. klasa opasnosti opasne materije;
7. način upotrebe, odnosno korišćenja, u toku rada;
8. dnevna količina opasne materije koja se koristi na tom radnom mestu;
9. napomena.

4/1.8 Evidencija o izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline (Obrazac 8)

Obrazac 8 Evidencija o izvršenim ispitivanjima uslova radne okoline vodi se na Obrascu 8, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ispitivani parametri uslova radne okoline (hemijiske, biološke i fizičke štetnosti – osim ionizujućih zračenja – mikroklima i osvetljenost);
3. broj stručnog nalaza ili izveštaja;
4. datum ispitivanja;
5. datum sledećeg ispitivanja;
6. napomena.

4/1.9 Evidencija o izvršenim pregledima i proverama opreme za rad (Obrazac 9)

Obrazac 9 Evidencija o izvršenim pregledima i ispitivanjima opreme za rad vodi se na Obrascu 9, u koji se unoše sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;

2. podaci o opremi za rad čiji je pregled, odnosno provera, izvršena (vrsta, fabrički broj, godina proizvodnje, lokacija i namena);
3. broj stručnog nalaza;
4. datum pregleda, odnosno ispitivanja;
5. datum sledećeg pregleda, odnosno ispitivanja;
6. napomena.

4/1.10 Evidencija o izdatim sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu (Obrazac 10)

Evidencija o izdatim sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu vodi se na Obrascu 10, u koji se unose sledeći podaci:

Obrazac 10

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. podaci o sredstvu i opremi za ličnu zaštitu na radu koji se izdaju (vrsta, fabrički broj, godina proizvodnje i dr.);
3. datum izdavanja;
4. rok trajanja;
5. potpis lica koje je izdalо sredstvo i opremu za ličnu zaštitu na radu;
6. napomena.

4/1.11 Evidencija o prijavama smrtnih, kolektivnih i teških povreda na radu i povreda na radu zbog kojih zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana (Obrazac 11)

Obrazac 11

Evidencija o prijavama smrtnih, kolektivnih i teških povreda na radu i povreda na radu zbog kojih zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana vodi se na Obrascu 11, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. povreda na radu koja je prijavljena nadležnoj inspekciji rada i nadležnom organu za unutrašnje poslove (redni broj iz Obrasca 3);
3. datum podnošenja prijave;
4. način podnošenja prijave (usmeno-pismeno);
5. sedište mesno nadležnog organa kom je prijava podneta;
6. ime i prezime lica u nadležnom organu koje je prijavu primilo;
7. napomena.

4/1.12 Evidencija o prijavama profesionalnih oboljenja (Obrazac 12)

Evidencija o prijavama profesionalnih oboljenja vodi se na Obrascu 12, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. profesionalno oboljenje koje je prijavljeno nadležnoj inspekciji rada (redni broj iz Obrašca 4);
3. datum podnošenja prijave;
4. način podnošenja prijave (usmeno-pismeno);
5. sedište mesno nadležnog organa kom je prijava podneta;
6. ime i prezime lica u nadležnom organu koje je prijavu primilo;
7. napomena.

Obrazac 12

4/1.13 Evidencija o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu (Obrazac 13)

Evidencija o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i

Obrazac 13

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

zdravlju na radu vodi se na Obrascu 13, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;
2. ime i prezime zaposlenog koji je izvršio lekarski pregled;
3. naziv radnog mesta;
4. lekarski pregled zaposlenog u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu;
5. datum izvršenog lekarskog pregleda zaposlenog;
6. datum kada treba izvršiti sledeći lekarski pregled zaposlenog;
7. preduzete mere (raspoređen na drugo radno mesto/poslove).

4/1.14 Evidencija o prijavama opasnih pojava koje bi mogле da ugroze bezbednost i zdravlje zaposlenih (Obrazac 14)

Obrazac 14

Evidencija o prijavama opasnih pojava koje bi mogle da ugroze bezbednost i zdravlje zaposlenih vodi se na Obrascu 14, u koji se unose sledeći podaci:

1. poslovno ime poslodavca, adresa sedišta poslodavca i PIB poslodavca;

2. opis opasne pojave koja je prijavljena nadležnoj inspekciji rada i nadležnom organu za unutrašnje poslove;
3. datum podnošenja prijave;
4. način podnošenja prijave (usmeno-pismeno);
5. sedište mesno nadležnog organa kom je prijava podneta;
6. ime i prezime lica u nadležnom organu koje je prijavu primilo;
7. napomena.

Evidencije u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

4/2 Čuvanje evidencija

Poslodavac je dužan čuva evidencije, odnosno obrasce, i to:

1. obrasce 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13 i 14 – 40 godina;
2. obrasce 8, 9 i 10 – šest godina od dana prestanka važenja stručnog nalaza, odnosno izveštaja;
3. obrazac 7 – tri godine od dana prestanka korišćenja opasne materije.

Evidencije, odnosno obrasci koje je poslodavac dužan da čuva

Pod međunarodnom šifrom (izvora povrede na radu, uzroka povrede na radu, profesionalnog oboljenja i oboljenja u vezi s radom), koja se unoši u obrasce 3, 4. i 5. Pravilnika o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, podrazumeva se šifra utvrđena važećom Evidencijom i notifikacijom o povredama na radu i profesionalnim bolestima -Međunarodna organizacija rada – i međunarodnom klasifikacijom bolesti (MKB) – koju je utvrdila Svetska zdravstvena organizacija.

Čuvanje evidencija

4/3 Saradnja

Poslodavci, sindikati, osiguravajuća društva, organizacije nadležne za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje dužni su da sarađuju i učestvuju u donošenju zajedničkih stavova o pitanjima unapređenja bezbednosti i zdravlja na radu i da se staraju o razvoju i unapređenju opšte kulture bezbednosti i zdravlja na radu, u skladu s ovim zakonom.

U cilju sprečavanja povređivanja na radu i pojавa profesionalnih oboljenja, pored dosledne primene Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i podzakonskih akata u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, poštovanja propisanog postupka procene rizika, eliminisanja svih negativnih pojava i uočenih nedostataka i nepravilnosti u postupku procene rizika, izuzetno je važna koordinisana saradnja svih službi, institucija i pojedinaca čiji programi sadrže aktivnosti na suzbijanju povređivanja na radu.

Organizacije nadležne za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje dužne su da ministarstvu nadležnom za rad dostave podatke o povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i invalidima rada najmanje jednom godišnje, najkasnije 31. januara naredne godine za prethodnu godinu, a na zahtev ministarstva nadležnog za rad i u kraćem roku.

Svakako, neophodno je uvesti kontinuiranu obradu podataka u svim službama i institucijama

Saradnja između poslodavaca, sindikata, osiguravajućih društava, organizacija nadležnih za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje

Organizacije nadležne za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje

koje se bave problemima bezbednosti i zdravlja na radu, od nivoa poslodavaca do nivoa Republike, omogućiti obuhvatniju obradu podataka iz prijave povreda na radu i ažuriranje obrade podataka kako bi rezultati analize bili što ranije dostupni svim zainteresovanim institucijama, službama, sindikatima i nadležnim ministarstvima, a radi preduzimanja odgovarajućih preventivnih mera.

Za ostvarenje navedenog, a radi preduzimanja preventivnih mera, potrebno je uspostaviti efikasan nacionalni sistem registracije i prikupljanja podataka o povredama na radu i profesionalnim bolestima.

4/4 Izveštavanje

Poslodavac je dužan da odmah, najkasnije 24 časa od nastanka, usmeno i u pismenoj formi prijavi nadležnoj inspekciji rada (kontakt telefoni i adresa Inspektorata za rad nalaze se na sajtu Ministarstva za rad, zaposljavanje, boračka i socijalna pitanja – www.minrzs.gov.rs) i nadležnom organu za unutrašnje poslove svaku smrtnu, kolektivnu ili tešku povredu na radu, povredu na radu zbog koje zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana i opasnu pojavu koja bi mogla da ugrozi bezbednost i zdravlje zaposlenih.

Poslodavac je dužan da, najkasnije u roku od tri uzastopna radna dana od dana saznanja, prijavi nadležnoj inspekciji rada profesionalno oboljenje.

Izveštaj o povredi na radu i profesionalnom oboljenju koji se dogode na radnom mestu poslodavac je dužan da dostavi zaposlenom koji je pretrpeo povredu, odnosno kod kog je utvrđeno profesionalno oboljenje, i organizacijama nadležnim za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje.

Odredbom člana 6, stav 1, tačka 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano je da je radno mesto prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca (u objektu ili na otvorenom i na privremenim i pokretnim gradilištima, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima i sl) u kom zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca.

Prijava smrtnе, kolektivne ili teške povrede na radu, povrede na radu zbog koje zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana i opasne pojave koja bi mogla da ugrozi bezbednost i zdravlje zaposlenih

Izveštaj o povredi na radu i profesionalnom oboljenju

Radno mesto

Povreda na radu

Povredom na radu, u smislu odredbe člana 22. Zakona o penzijsko-invalidiskom osiguranju („Službeni glasnik RS”, br. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09 i 101/10, 93/12, 62/13 i 75/14), smatra se:

- povreda osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti s obavljanjem posla po osnovu kog je osiguran, uzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma;
- povreda uzrokovana na napred naveden način koju osiguranik/zaposleni pretrpi pri obavljanju posla na koji nije raspoređen, ali koji obavlja u interesu poslodavca kod kog je zaposlen;
- povredom na radu smatra se i povreda uzrokovana na napred naveden način koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mesta rada ili obrnuto, na putu preduzetom radi izvršavanja službenih poslova i na putu preduzetom radi stupanja na rad, kao i u drugim slučajevima utvrđenim Zakonom;
- povredom na radu smatra se i oboljenje osiguranika koje je nastalo neposredno ili kao isključiva posledica nekog nesrećnog slučaja ili više sile za vreme obavljanja posla po osnovu kog je osiguran ili u vezi s njim;
- povreda uzrokovana na naveden način koju osiguranik pretrpi u vezi s korišćenjem prava

na zdravstvenu zaštitu po osnovu povrede na radu i profesionalne bolesti.

Odredbom člana 23. Zakona o penzijsko-invalidskom osiguranju propisano je da se povredom na radu smatra i povreda uzrokovana na napred naveden način način koju osiguranici pretrpe učestvujući:

- u akcijama spasavanja ili odbrane od elemen-tarnih nepogoda ili nesreća,
- u vojnoj vežbi ili u vršenju drugih obaveza iz oblasti odbrane zemlje utvrđenih Zakonom,
- na radnom kampu ili takmičenju (proizvod-nom, sportskom i dr) i
- na drugim poslovima i zadacima za koje je Zakonom utvrđeno da su od opšteg interesa.

Sadržaj i način izdavanja izveštaja o povredi na radu propisan je Pravilnikom o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi s radom („Službeni glasnik RS”, br. 72/2006 i 84/2006).

Izveštaj o povredi na radu izdaje se na Obrascu izveštaja o povredi na radu (Obrazac 1), koji čini deo pravilnika. Odredbom člana 2. Pravilnika o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi s radom propisano je da Izveštaj o povredi na radu sadrži:

- podatke o poslodavcu;
- podatke o licu određenom za bezbednost i zdravlje na radu kod poslodavca;

Zakon o penzijsko-invalidskom osiguranju

Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izveštaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi s radom

Sadržina Izveštaja o povredi na radu

- podatke o zaposlenom koji je pretrpeo povredu na radu (u daljem tekstu: povređeni);
- podatke o neposrednom rukovodiocu povređenog;
- podatke o radnom mestu i poslovima povređenog i vremenu i mestu nastupanja njegove povrede na radu;
- podatke o očevicu;
- podatke o povredi na radu i merama bezbednosti i zdravlja na radu koje su primenjivane na radnom mestu na kom je povređeni radio;
- nalaz i mišljenje lekara koji je prvi pregledao povređenog.

*Podaci sadržani u
Obrascu izveštaja
o povredi na radu,
u delu Nalaz i
mišljenje lekara koji
je prvi pregledao
povređenog*

Obrazac izveštaja o povredi na radu, u delu Nalaz i mišljenje lekara koji je prvi pregledao povređenog, propisuje sledeće podatke:

- naziv i adresu zdravstvene ustanove u kojoj je povređeni pregledan,
- ime i prezime lekara koji je pregledao povređenog,
- prirodu i lokalizaciju povrede-dijagnozu (upisati naziv i šifru dijagnoze po MKB10, od najteže ka najlakšoj),
- spoljni uzrok povrede po klasifikaciji,
- da li je povreda sa smrtnim ishodom (na mestu povrede odnosno na putu do zdravstvene ustanove),
- ocenu težine povrede (laka-teška),
- da li je povređeni pre povređivanja imao tele-snih ili psihičkih povreda ili oboljenja i kojih,
- druge primedbe lekara (da li je povređeni pod uticajem alkohola i sl),

- da li je povređeni sprečen za rad više od tri uzastopna radna dana.

Odredbom člana 6. navedenog pravilnika propisano je:

- da se Izveštaj o povredi na radu popunjava u pet primeraka;
- da Izveštaj popunjava poslodavac tako što odmah, a najkasnije 24 časa od časa saznanja da je došlo do povrede na radu, u obrazac Izveštaja o povredi na radu neposredno upisuje sve podatke propisane ovim pravilnikom;
- da pošto upiše sve podatke propisane ovim pravilnikom poslodavac bez odlaganja, a najkasnije 24 časa od časa upisa podataka, svih pet primeraka izveštaja dostavlja zdravstvenoj ustanovi u kojoj je izvršen pregled povređenog, radi unošenja u sadržinu izveštaja nalaza i mišljenja lekara, odnosno zdravstvene ustanove;
- da lekar koji je pregledao povređenog upisuje u izveštaj nalaz i mišljenje u roku od dva dana od dana njegovog prijema i popunjeno izveštaj dostavlja poslodavcu bez odlaganja, a najkasnije narednog dana.

Odredbom člana 7. navedenog pravilnika propisano je da izveštaj o povredi na radu, u koji su upisani svi podaci propisani ovim pravilnikom i nalazi i mišljenje lekara, odnosno zdravstvene ustanove, poslodavac, u roku od dva dana od dana prijema popunjeno izveštaja, dostavlja filijali Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje kod koje povređeni ostvaruje prava utvrđena propisima o

zdravstvenom osiguranju i da filijala Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje overava svih pet primeraka izveštaja, od kojih zadržava dva za svoje potrebe, a ostale vraća poslodavcu. Dalje je propisano da poslodavac jedan primerak overenog izveštaja zadržava za svoje potrebe, jedan primerak dostavlja zaposlenom i jedan primerak izveštaja preko Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja – Uprave za bezbednost i zdravlje na radu – dostavlja organizaciji nadležnoj za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Ako postoji sporno pitanje između zaposlenog i poslodavca, odnosno ako poslodavac osporava da je reč o povredi na radu i ne dostavi Izveštaj o povredi na radu zaposlenom, zaposleni može da pokrene spor pred nadležnim sudom, shodno odredbi stava 3, člana 22. Zakona o uređenju suda („Službeni glasnik RS”, br. 116/08, 104/09, 101/2010, 31/2011 i dr. zakon 78/2011 – dr. zakon, 101/2011 i 101/2013), kojim je predviđeno da osnovni sud u prvom stepenu sudi u sporovima povodom zasnivanja, postojanja i prestanka radnog odnosa, o pravima, obavezama i odgovornošćima iz radnog odnosa, o naknadi štete koju zaposleni pretrpi na radu ili u vezi s radom.

Zakon o uređenju sudova

Sankcionisanje i kažnjavanje poslodavca za nedostavljanje izveštaja o povredi na radu i profesionalnom oboljenju

Značajna novina u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu se odnosi na sankcionisanje i kažnjavanje poslodavca za nedostavljanje zaposlenom koji je pretrpeo povredu, odnosno kod kog je utvrđeno profesionalno oboljenje, i organizacijama nadležnim za zdravstveno i penzijsko i invalidsko osiguranje izveštaja

o povredi na radu i profesionalnom oboljenju koji se dogode na radnom mestu.

Za navedeni prekršaj kaznom u visini 800.000 do 1.000.000 dinara biće kažnjen poslodavac sa svojstvom pravnog lica, 400.000 do 500.000 dinara poslodavac koji je privatni preduzetnik, a kaznom u visini 40.000 do 50.000 dinara direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.

Novčane kazne

U skladu s članom 53. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15), poslodavac je dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom radi obezbeđenja naknade štete. Finansijska sredstva za navedeno osiguranje padaju na teret poslodavca, a određuju se zavisno od nivoa rizika od povređivanja, profesionalnog oboljenja ili oboljenja u vezi s radom na radnom mestu i radnoj okolini. Uslovi i postupci osiguranja od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi s radom zaposlenih uređuju se Zakonom.

*Osiguranje
zaposlenih*

S obzirom na to da u Republici Srbiji još nije donet Zakon o osiguranju od povreda na radu i profesionalnih oboljenja, za član 53. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu nisu propisane kaznene odredbe, te poslodavac može, ali ne mora, da posebno osigura zaposlene od povreda na radu.

*Premija za
dobrovoljno dodatno
penzijsko osiguranje,
kolektivno
osiguranje od
posledica nezgoda
i kolektivno
osiguranje za
slučaj težih
bolesti i hirurških
intervencija*

Zakonom o radu („Službeni glasnik RS”, br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013 i 75/2014), takođe je data mogućnost da poslodavac zaposlenima uplaćuje premiju za dobrovoljno dodatno

penzijsko osiguranje, kolektivno osiguranje od posledica nezgoda i kolektivno osiguranje za slučaj težih bolesti i hirurških intervencija, a u cilju sprovodenja kvalitetne dodatne socijalne zaštite (član 119, stav 5. ZOR).

Dakle, uplaćivanje premije je mogućnost, a ne obaveza, a da li će premija biti uplaćivana zavisi od volje poslodavca. On se može odlučiti da zaposlenima, između ostalog, uplaćuje premiju za kolektivno osiguranje od posledica nezgoda. Ako se na to odluči, on i osiguravajuća organizacija su ugovorne strane, dok je zaposleni korisnik osiguranja, pa ako osigurani slučaj nastane može da ostvari prava iz osiguranja.

Međutim, u skladu s članom 119, stav 3. Zakona o radu, poslodavac je dužan da zaposlenom isplati, u skladu s opštim aktom, naknadu štete zbog povrede na radu ili profesionalnog oboljenja.

Ova naknada obuhvata i materijalnu i nematerijalnu štetu, u visini određenoj sporazumom štetnika i oštećenog, ili odlukom suda, odnosno organa za mirno rešavanje radnih sporova.

Član 164. Zakona o radu je na strani zaposlenog i glasi: „Ako zaposleni pretrpi povredu ili štetu na radu ili u vezi s radom, poslodavac je dužan da mu naknadi štetu, u skladu sa zakonom i opštim aktom.” Ova relacija odgovornosti je u celini regulisana Zakonom o obligacionim odnosima i opštim aktom – kolektivnim ugovorom, odnosno pravilnikom o radu. Pošto je uređivanje odgovornosti za štetu rezervisano za Zakon, opšti akt bi

*Naknada štete zbog
povrede na radu
ili profesionalnog
oboljenja*

*Zakon o
obligacionim
odnosima*

mogao (ali ne i morao) da sadrži odredbe o načinu ostvarivanja prava na naknadu štete.

Kada poslodavac opštim aktom propiše obavezu naknade štete, treba da bude i inicijator vansudskog poravnjanja.

U slučaju tužbe zaposlenog, uslov da se dosudi naknada štete jeste nastupanje jednog ili svih vidova nematerijalne štete, a to su fizički bol, psihički bol i strah, čiji jačina i trajanje ili druge okolnosti slučaja opravdavaju naknadu štete. Naknada štete je sredstvo kojim se pomaže oštećenom da olakša život i uspostavi narušenu psihičku ravnotežu, nastalu kao posledica povrede ili profesionalne bolesti. Oštećenom se isplaćuje naknada za duševne bolove zbog pretrpljenog intenzivnog fizičkog bola, straha, umanjenja životne aktivnosti i naruženosti.

Takođe, zaposleni ima pravo na naknadu materijalne štete za troškove lečenja. Potrebno je i da je šteta nastala u vezi s radom.

Pitanje naknade štete je jedno od najkompleksnijih i treba biti veoma oprezan prilikom podnošenja tužbe i vođenja postupka. Za naknadu štete treba sagledati više pravno relevantnih činjenica, pa se prema tome opredeljuju i usmeravaju pravne aktivnosti. Osnovni vidovi štete su zaista brojni, pa postoji mogućnost naknade štete, između ostalih vidova, za stvarnu štetu i izmaklu dobit, za izgubljenu zaradu, za pretrpljene fizičke bolove i telesna oštećenja, za pretrpljen strah i psihičke bolove usled raznih štetnih radnji odgovornog fi-

zičkog ili pravnog lica itd. Posebna su pravila o objektivnoj odgovornosti za štetu, odgovornosti za drugog, odgovornosti države, odgovornosti osiguravajućih društava itd. Ono što je zajedničko svim vidovima štete je obaveza tužioca, kada nema zakonskih pretpostavki o odgovornosti za štetu, da dokaže uzročno-posledičnu vezu između radnje odgovornog lica (fizičkog ili pravnog lica) i nastupanja štete, tj. štetne posledice itd. Dakle, tužilac radi naknade štete ima teret dokazivanja da su tačno određena radnja ili više radnji (nezakonito činjenje ili nečinjenje itd.) upravo uzrok koji je doveo do konkretne štete. Zatim, potrebno je dokazati i postojanje štete i njene konkretne visine. Ovo je često u slučajevima naknade štete i najveći problem jer nekad ne postoje parametri po kojima se šteta može jednostavno i lako odrediti, pa se moraju obavljati kompleksna sudska veštačenja itd. Dešava se da je šteta delom nastala i iz drugih razloga, a ne samo usled radnje nekog lica itd. Svi pojedini ovakav slučaj ima svoje posebnosti i mora se kvalitetno sagledati kako bi se realno moglo proceniti da li je svrshodno podneti tužbu i mogu li se dokazati šteta i uzročno-posledična veza i drugi bitni elementi ovakvih postupaka.

Uzimajući u obzir navedeno, poslodavac u sudskom postupku odlučuje da li će da traži veštačenje.

Utvrđivanje povrede na radu

Povreda na radu utvrđuje se na osnovu izveštaja o povredi na radu, koja se dogodi na radu, koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca, a u skladu s propisima kojima se utvr-

đuju penzijsko i invalidsko osiguranje. Republički zavod, odnosno matična filijala u postupku ostvarivanja prava, procenjuje izveštaj o povredi na radu, odnosno da li je povreda na radu utvrđena u skladu s propisima kojima se uređuju penzijsko i invalidsko osiguranje.

5 Stručni ispit i uslovi za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

Sadržaj

- 5/1 Stručni ispit – sposobljavanje za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline
- 5/2 Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/3 Uputstvo za podnošenje zahteva pravnih lica i preduzetnika koji su nosioci licence u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/4 Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu
- 5/5 Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline

Stručni ispit i uslovi
za obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu

5/1

Stručni ispit – osposobljavanje za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline

Stručni ispit polažu lica koja se osposobljavaju za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i lica koja se osposobljavaju za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline.

Pravilnikom o programu, načinu i visini troškova polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica propisuju se program, način i visina troškova polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica.

Stručni ispit se polaže u ministarstvu nadležnom za poslove rada i sastoji se od opštег i posebnog dela, a polaže se usmeno i pismeno.

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

Stručni ispit

*Pravilnik o
programu, načinu
i visini troškova
polaganja stručnog
ispita za obavljanje
poslova bezbednosti
i zdravlja na radu i
poslova odgovornog
lica*

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

*Program za
polaganje stručnog
ispita*

Troškove polaganja stručnog ispita snosi poslodavac, odnosno stručno ili odgovorno lice koje se prijavi za polaganje stručnog ispita.

Stručni ispit polaze se po Programu za polaganje stručnog ispita – o praktičnoj osposobljenosti lica za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova pregleda i ispitivanja opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline.

Navedeni program se sastoji od opšteg i posebnog dela.

Opšti deo Programa obezbeđuje da stručno, odnosno odgovorno, lice bude osposobljeno za poznavanje i primenu propisa kojima su utvrđeni prava, obaveze i odgovornosti poslodavaca i zaposlenih u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Opšti deo Programa

Opšti deo Programa sadrži poznavanje:

1. međunarodnih pravnih izvora u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i sistema bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji;
2. prava, obaveza i odgovornosti poslodavaca i zaposlenih prema propisima u oblasti rada, zdravstvene zaštite i socijalnog osiguranja (radni odnosi, zdravstvena zaštita, zdravstveno osiguranje i penzijsko i invalidsko osiguranje).

*Poseban deo
Programa*

Poseban deo Programa obezbeđuje da stručno, odnosno odgovorno, lice, saglasno poslovima koje obavlja i licenci koja mu se izdaje, bude osposobljeno za primenu specifičnih mera i postupaka u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu koji mogu

da budu primjenjeni ili koji se obavezno primjenjuju kod poslodavca kod kog obavlja poslove.

Poseban deo Programa sadrži poznavanje:

1. načina i postupka procene rizika na radnom mjestu i u radnoj okolini;
2. opštih i posebnih mera bezbednosti i zdravlja na radu;
3. metodoloških postupaka pregleda i ispitivanja opreme za rad, odnosno opreme koja podleže preventivnim i periodičnim pregleđima i ispitivanjima u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu;
4. metodoloških postupaka ispitivanja uslova radne okoline, odnosno hemijskih, bioloških i fizičkih štetnosti (osim jonizujućih zračenja), mikroklimi i osvetljenosti.

Stručni ispit polaže se pred Komisijom za polaganje stručnog ispita za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i poslova odgovornog lica, koju rešenjem obrazuje ministar nadležan za poslove rada. Komisija ima predsednika i četiri člana, koji su istovremeno i ispitivači za određene oblasti.

Prijavu za polaganje stručnog ispita ministarstvu nadležnom za poslove rada – Upravi za bezbednost i zdravlje na radu – na odgovarajućim obrascima podnosi poslodavac, a može je podneti i lice koje želi da se ospozobi za obavljanje poslova stručnog lica.

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

*Polaganje stručnog
ispita*

*Prijava za polaganje
stručnog ispita*

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

Poslodavac podnosi prijavu za odgovorno lice kada je to lice zaposleno kod poslodavca, a može je podneti i lice koje želi da se osposobi za obavljanje poslova odgovornog lica.

Lice koje je prijavljeno za polaganje stručnog ispita (kandidat) uz prijavu prilaže diplomu o stepenu i vrsti obrazovanja (overen prepis ili kopija diplome), fotokopiju svoje lične karte i dokaz o uplati troškova polaganja stručnog ispita.

Kandidat u jednom ispitnom roku može da se prijavi za polaganje stručnog ispita za stručno lice ili za odgovorno lice.

Kandidat koji je položio stručni ispit za jednu vrstu stručne osposobljenosti može da podnese prijavu za polaganje stručnog ispita za drugu vrstu stručne osposobljenosti. Taj kandidat polaže stručni ispit samo u delu programa koji se razlikuje od dela programa po kom je položio stručni ispit.

*Rok u kom
kandidat pristupa
polaganju stručnog
ispita*

Komisija utvrđuje rok u kom kandidat pristupa polaganju stručnog ispita, koji ne može biti duži od tri meseca od dana prijema prijave.

Komisija je dužna da podnosiocu prijave dostavi pisano obaveštenje o datumu, vremenu i mestu polaganja stručnog ispita najkasnije 15 dana pre dana određenog za polaganje stručnog ispita.

Na pisani zahtev kandidata, uz koji kandidat podnosi odgovarajuće dokaze – odmah ili najkasnije za sedam dana – Komisija može da odloži polaganje stručnog ispita ako je kandidat iz opravdanih

Stručni ispit – osposobljavanje za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline

razloga (zbog bolesti ili iz drugih opravdanih razloga) sprečen da polaže stručni ispit.

Stručni ispit počinje polaganjem opšteg dela ispita, koji se polaže usmeno.

Uspeh na opštem delu stručnog ispita ocenjuju ispitivači koji su određeni za taj deo ispita, i to ocenom „položio” ili „nije položio”.

Kandidat koji nije položio opšti deo stručnog ispita ne može da pristupi polaganju posebnog dela stručnog ispita.

Nakon položenog opšteg dela stručnog ispita kandidat pristupa polaganju posebnog dela stručnog ispita, koji se polaže pismeno i usmeno.

Poseban deo stručnog ispita počinje polaganjem pismenog dela ispita.

Kandidat koji je prijavljen za polaganje stručnog ispita za stručno lice (za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu u smislu člana 40. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu) polaže pismeni deo stručnog ispita, a koji obuhvata izradu pismenog rada, u kom obrađuje zadatu temu.

Kandidat koji je prijavljen za polaganje stručnog ispita za odgovorno lice koje obavlja poslove pregleda i provere opreme za rad, ili pak za polaganje stručnog ispita za odgovorno lice koje obavlja poslove ispitivanja uslova radne okoline, polaže pismeni deo stručnog ispita, koji obuhvata izradu pismenog rada, u kom kandidat obrađuje zada-

Kandidat koji je prijavljen za polaganje stručnog ispita za stručno lice

Kandidat koji je prijavljen za polaganje stručnog ispita za odgovorno lice koje obavlja poslove pregleda i provere opreme za rad, ili pak za polaganje stručnog ispita za odgovorno lice koje obavlja poslove ispitivanja uslova radne okoline

Stručni ispit – osposobljavanje za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i poslova ispitivanja uslova radne okoline

tu temu. Temu za izradu pismenog rada u okviru posebnog dela stručnog ispita određuje ispitivač.

Uspeh na pismenom delu posebnog dela stručnog ispita ocenjuje ispitivač koji je određen za taj deo ispita i to ocenom „položio” ili „nije položio”.

Kandidat koji nije položio pismeni deo posebnog dela stručnog ispita ne može da pristupi usmenom polaganju posebnog dela stručnog ispita.

Nakon položenog pismenog dela stručnog ispita kandidat pristupa usmenom polaganju posebnog dela stručnog ispita.

Kandidat polaže usmeni deo posebnog dela stručnog ispita, a koji obuhvata odbranu pismenog rada, odnosno proveru znanja iz oblasti iz koje je radio pismeni rad, i iz oblasti poslova stručnog ili odgovornog lica za koje se osposobljava.

Uspeh na usmenom delu posebnog dela stručnog ispita ocenjuju ispitivači koji su određeni za taj deo ispita, i to ocenom „položio” ili „nije položio”.

Kandidat koji je položio opšti deo stručnog ispita, a nije položio poseban deo stručnog ispita, ponovo polaže samo poseban deo stručnog ispita.

O toku stručnog ispita vodi se zapisnik, koji potpisuju predsednik Komisije, ispitivači i sekretar Komisije.

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

Uverenja

Kandidatu koji je položio stručni ispit izdaje se:

1. Uverenje o položenom stručnom ispitu o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu (Obrazac 3);
2. Uverenje o položenom stručnom ispitu o praktičnoj sposobnosti odgovornog lica za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad (Obrazac 4).
3. Uverenje o položenom stručnom ispitu o praktičnoj sposobnosti odgovornog lica za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline, odnosno hemijskih, bioloških i fizičkih štetnosti (osim jonizujućih zračenja), mikroklimi i osvetljenosti (Obrazac 5).

Ako kandidat ponovo polaže poseban deo stručnog ispita, visina troškova tog polaganja iznosi 70% odgovarajućeg utvrđenog iznosa za polaganje stručnog ispita, koji je 12.000 dinara, a ako kandidat polaže samo usmeni deo posebnog dela stručnog ispita, visina troškova tog polaganja iznosi 50% odgovarajućeg iznosa.

*Troškovi polaganja
stručnog ispita*

Troškove polaganja stručnog ispita, kao i troškove ponovnog polaganja ispita, snosi poslodavac kod kog je kandidat zaposlen, odnosno kandidat koji podnese prijavu za polaganje stručnog ispita.

Iznos sredstava, na ime troškova polaganja stručnog ispita, uplaćuje se na račun budžeta Republike Srbije.

Stručni ispit –
osposobljavanje za
obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu, obavljanje poslova
pregleda i provere opreme
za rad i poslova ispitivanja
uslova radne okoline

Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

5/2 Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Pravilnikom o uslovima i visini troškova za izdavanje licenci za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu propisuju se uslovi i visina troškova za izdavanje licenci pravnom licu ili preduzetniku za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i pravnom licu i odgovornom licu za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline.

Pravilnik o uslovima i visini troškova za izdavanje licenci za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Navedene licence se izdaju na zahtev pravnog lica, preduzetnika ili fizičkog lica – za obavljanje poslova odgovornog lica – u zavisnosti od poslova koje podnositelj zahteva namerava da obavlja.

Nakon utvrđivanja ispunjenosti uslova za izdavanje licence licencu rešenjem izdaje ministar nadležan za poslove rada.

Troškove izdavanja licence, što uključuje i troškove utvrđivanja ispunjenosti uslova za njeno izdavanje, odnosno obnavljanje, snosi podnositelj zahteva za izdavanje licence.

Troškovi izdavanja licence

Licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu može da bude izdata na zahtev pravnog lica ili preduzetnika, pod uslovom da pravno

Licence za obavljanje
poslova u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

lice, odnosno preduzetnik, ima u radnom odnosu najmanje dva zaposlena na neodređeno vreme s punim radnim vremenom, koji imaju stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 240 ESPB bodova, master akademskim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na fakultetu iz naučne, odnosno stručne, oblasti u okviru obrazovno-naučnog polja tehničko-tehnoloških nauka, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka, s položenim stručnim ispitom o praktičnoj sposobnosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno zaštite na radu, i ako osnivaču ili s njim povezanim licu, odnosno preduzetniku ili s njim povezanim licu u smislu propisa o privrednim društvima, licenca izdata u skladu s ovim zakonom nije oduzeta u prethodne tri godine.

*Zahtev za izdavanje
licence za obavljanje
poslova BZR*

Zahtev za izdavanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu sadrži naziv (poslovno ime) pravnog lica, odnosno preduzetnika, i sedište i adresu pravnog lica, odnosno preduzetnika.

Uz zahtev, pravno lice, odnosno preduzetnik, podnosi prepis ili overenu kopiju rešenja o upisu pravnog lica, odnosno preduzetnika, u odgovarajući registar, koji vodi nadležni organ, prepis ili overenu kopiju ugovora o radu i diplome kojom

se potvrđuje stručna spremna, odnosno uverenje o specijalističkom ispitu zaposlenih iz člana ovog pravilnika, dokaz o radnom iskustvu zaposlenih i dokaz o uplati troškova izdavanja licence.

Zahtev za obnavljanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu sadrži dokaz o uplati troškova izdavanja licence i neophodnu dokumentaciju za dokaze koji se menjaju, odnosno izjavu zakonskog zastupnika da imalač licence ispunjava ostale uslove za izdavanje licence.

Licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad može da bude izdata na zahtev pravnog lica koje može efikasno da primeni metodologije pregleda i ispitivanja opreme za rad utvrđene propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i koje ima u radnom odnosu najmanje po jednog zaposlenog i to:

Izdavanje licence za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad

1. diplomiranog inženjera mašinstva ili specijalistu strukovnog inženjera mašinstva ili diplomiranog inženjera rudarstva ili specijalistu strukovnog inženjera rudarstva;
2. diplomiranog inženjera elektrotehnike i računarstva ili specijalistu strukovnog inženjera elektrotehnike i računarstva;
3. diplomiranog inženjera tehnologije ili specijalistu strukovnog inženjera tehnologije;
4. diplomiranog inženjera zaštite na radu ili specijalistu strukovnog inženjera zaštite na radu;
5. s licencom za obavljanje poslova pregleda i provera opreme za rad (odgovorno lice), na neodređeno vreme s punim radnim vremenom.

Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Takođe, pravno lice koje podnosi zahtev za licencu za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad, po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga, mora da poseduje instrumente i uređaje za pregled i proveru opreme za rad, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima.

Navedeni zaposleni moraju da imaju najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima pregleda i ispitivanja opreme za rad, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, ili najmanje pet godina radnog iskustva u struci.

Licenca za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline – hemijskih i fizičkih štetnosti (osim jonizujućih zračenja), mikroklimе i osvetljenosti

Licenca za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline – hemijskih i fizičkih štetnosti (osim jonizujućih zračenja), mikroklimе i osvetljenosti – može da bude izdata na zahtev pravnog lica koje:

1. može efikasno da primeni metodologije ispitivanja hemijskih štetnosti kvalitativnom i kvantitativnom analizom, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima;
2. može efikasno da primeni metodologije ispitivanja fizičkih štetnosti (buke, vibracija i štetnih zračenja, osim jonizujućih zračenja) u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima;
3. može efikasno da primeni metodologije ispitivanja mikroklimе i određivanja kvaliteta mikroklimatskih parametara u skladu s pro-

- pisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima;
4. može efikasno da primeni metodologije ispitivanja i merenja kvaliteta osvetljenja u radnim prostorijama i na radnim mestima u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima;
 5. u radnom odnosu ima najmanje po jednog zaposlenog:
 - a. diplomiranog inženjera tehnologije ili diplomiranog hemičara ili diplomiranog fizikohemičara ili specijalistu strukovnog inženjera tehnologije ili specijalistu strukovnog hemičara ili specijalistu strukovnog fizikohemičara;
 - b. lekara specijalistu medicine rada ili lekara specijalistu higijene;
 - c. diplomiranog inženjera mašinstva ili diplomiranog inženjera elektrotehnike i računarstva ili diplomiranog fizičara ili specijalistu strukovnog inženjera mašinstva ili specijalistu strukovnog inženjera elektrotehnike i računarstva ili specijalistu strukovnog fizičara ili diplomiranog inženjera rудarstva ili specijalistu strukovnog inženjera rудarstva;
 - d. diplomiranog inženjera zaštite na radu ili specijalistu strukovnog inženjera zaštite na radu;
 - e. s licencom za obavljanje poslova provere uslova radne okoline (odgovorno lice), na neodređeno vreme s punim radnim vremenom;

Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

6. po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga poseduje instrumente i uređaje, odnosno laboratorije, za provere i analize u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima.

Navedeni zaposleni moraju da imaju najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima ispitivanja uslova radne okoline, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, ili najmanje pet godina radnog iskustva u struci.

Licenca za obavljanje poslova provere uslova radne okoline – bioloških štetnosti

Licenca za obavljanje poslova provere uslova radne okoline – bioloških štetnosti – može da bude izdata na zahtev pravnog lica koje:

1. može efikasno da primeni metodologije ispitivanja prisutnosti bioloških štetnosti u radnoj okolini, i to kvantitativnom i kvalitativnom analizom uzorka prisutnosti bioloških štetnosti;
2. u radnom odnosu ima najmanje jednog zaposlenog diplomiranog biologa ili diplomiranog mikrobiologa ili specijalistu strukovnog biologa;
3. u radnom odnosu ima najmanje jednog zaposlenog s licencem za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline – bioloških štetnosti (odgovorno lice) – na neodređeno vreme s punim radnim vremenom;
4. po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga poseduje instrumente i uređaje, odnosno laboratorije, za ispitivanja i analize, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima.

Zaposleni moraju da imaju najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima ispitivanja bioloških štetnosti ili najmanje pet godina radnog iskustva u struci.

Licenca za obavljanje poslova odgovornog lica može da bude izdata na zahtev pravnog lica koje u radnom odnosu ima zaposlenog sa stečenim visokim obrazovanjem na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 240 ESPB bodova, master akademskim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na fakultetu iz naučne, odnosno stručne, oblasti u okviru obrazovno-naučnog polja tehničko-tehnoloških nauka, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka koje, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, ima položen stručan ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad, odnosno ispitivanja uslova radne okoline, i koje ima najmanje tri godine radnog iskustva na tim poslovima ili najmanje pet godina radnog iskustva u struci i ako tom licu licenca izdata u skladu s ovim zakonom nije oduzeta u prethodne tri godine.

Licenca za obavljanje poslova odgovornog lica može da bude izdata i na zahtev lica koje ispunjava navedene utvrđene uslove.

Zahtev za izdavanje licence za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad, za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline – hemij-

Licence za obavljanje
poslova u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

skih i fizičkih štetnosti (osim ionizujućih zračenja), mikroklimi i osvetljenosti – i za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline – bioloških štetnosti – sadrži naziv pravnog lica, sedište i adresu pravnog lica.

Uz zahtev pravno lice podnosi:

1. prepis ili overenu kopiju rešenja o upisu pravnog lica u odgovarajući registar, koji vodi nadležni organ;
2. metodologije pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline koje namerava da koristi;
3. dokaz da po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga poseduje instrumente i uređaje, odnosno laboratorije, za ispitivanja i analize, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima, koje mu obezbeđuju da efikasno može da primeni metodologiju;
4. prepis ili overenu kopiju ugovora o radu, diplome kojom se potvrđuje stručna sprema, odnosno uverenja o položenom specijalističkom ispitu za zaposlene;
5. dokaze o radnom iskustvu za zaposlene;
6. lične podatke (ime, prezime i lični broj – jedinstveni matični broj građanina – zaposlenog koji obavlja poslove odgovornog lica);
7. dokaz o uplati troškova izdavanja licence.

Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Sadržina zahteva za obnavljane licence

Zahtev za obnavljanje navedenih licenci sadrži:

1. metodologije pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline koje namjerava da koristi;
2. dokaz da po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga poseduje instrumente i uređaje, odnosno laboratorije, za ispitivanja i analize, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima, koji mu obezbeđuju da efikasno može da primeni metodologiju;
3. dokaz o uplati troškova izdavanja licence;
4. za dokaze (rešenje o upisu pravnog lica u odgovarajući registar, koji vodi nadležni organ, ugovori o radu, diploma kojom se potvrđuje stručna spremna, odnosno uverenje o položenom specijalističkom ispitnu za zaposlene, dokazi o radnom iskustvu za zaposlene, lični podaci zaposlenog koji obavlja poslove odgovornog lica) koji se ne menjaju – izjavu zakonskog zastupnika da imalač licence ispunjava ostale uslove za izdavanje licence.

Zahtev za izdavanje licence za obavljanje poslova odgovornog lica sadrži naziv, sedište i adresu pravnog lica i lične podatke lica za koje se traži izdavanje licence (ime, prezime i lični broj – jedinstveni matični broj građana) ako zahtev podnosi pravno lice, kao i ime, prezime, lični broj – jedinstveni matični broj građana – prebivalište i adresu stanovanja ako zahtev podnosi fizičko lice.

Uz zahtev se podnosi prepis ili overena kopija diplome kojom se potvrđuje stručna spremna lica za

Licence za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

koje se traži izdavanje licence, dokaz o radnom iskustvu lica za koje se traži izdavanje licence u obavljanju poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline i dokaz o uplati troškova izdavanja licence.

Zahtev za izdavanje licence podnosi se ministarstvu nadležnom za poslove rada. Na osnovu rešenja izdaje se licenca na odgovarajućem obrascu.

Pravno lice, preduzetnik ili odgovorno lice kom je rešenjem ministra oduzeta licenca može ponovo da podnese zahtev za izdavanje licence nakon isteka tri godine od dana oduzimanja licence.

Visina troškova utvrđivanja ispunjenosti propisanih uslova, odnosno izdavanja ili obnavljanja licence

Visina troškova utvrđivanja ispunjenosti propisanih uslova, odnosno izdavanja ili obnavljanja licence, iznosi:

1. za licencu pravnom licu, odnosno preduzetniku, za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu 50.000,00 dinara;
2. za licencu pravnom licu za obavljanje poslova pregleda i ispitivanja opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline 200.000,00 dinara, a za licencu za obavljanje poslova odgovornog lica za pregledi i ispitivanja opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline 30.000,00 dinara.

Sredstva na ime troškova izdavanja licence podnositelj zahteva uplaćuje na račun budžeta Republike Srbije.

5/3

Uputstvo za podnošenje zahteva pravnih lica i preduzetnika koji su nosioci licence u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Uputstvo za podnošenje zahteva pravnih lica i preduzetnika koji su nosioci licence u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Članom 40. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, broj 91/15), utvrđeno je da su pravna lica i preduzetnici koji su nosioci licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline, kojima je licenca izdata pre pet i više godina dužni da zahtev za obnavljanje licence, u skladu s ovim zakonom, podnesu bez odlaganja, najkasnije 30 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Pravna lica i preduzetnici koji su nosioci licence za obavljanje poslova BZR

Pravna lica i preduzetnici kod kojih od izdavanja licence nije proteklo pet godina dužni su da zahtev za obnavljanje licence, u skladu s ovim zakonom, podnesu najkasnije 30 dana pre nego što se napuni pet godina od dana izdavanja licence.

U skladu s članom 28., stav 7. ovog zakona propisano je da licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline može da bude obnovljena na način i pod uslovima pod ko-

Uputstvo za podnošenje
zahteva pravnih lica i
preduzetnika koji su
nosioци licence u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

jima se izdaje, odnosno u skladu s Pravilnikom o uslovima i visini troškova za izдавanje licenci za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Takođe, zahtev za obnavljanje licence mora da bude podnet najkasnije 30 dana pre isteka roka važenja licence.

5/4

Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu pre pet i više godina, odnosno do 13. novembra 2010. godine, dužni su da podnesu zahtev za obnavljanje licence najkasnije 13. decembra 2015 godine.

Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu pre pet i više godina

Uz zahtev za obnavljanje licence podnosi se:

1. prepis ili overena kopija rešenja o upisu pravnog lica, odnosno preduzetnika, u odgovarajući registar, koji vodi nadležni organ;
2. prepis ili overena kopija ugovora o radu i diplome kojom se potvrđuje stručna spremna, odnosno uverenje o specijalističkom ispitu zaposlenih iz člana 5. ovog pravilnika;
3. dokaz o radnom iskustvu zaposlenih iz člana 5. ovog pravilnika;
4. dokaz o uplati troškova obnavljanja licence.

Pravna lica i preduzetnici koji imaju licencu za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu mogu podneti zahtev za obnavljanje licence, a ne moraju da imaju još jednog zaposlenog, u skladu

Pravna lica i preduzetnici
kojima je izdata licenca
za obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu

s članom 28, stav 1. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, odnosno ne moraju da imaju u radnom odnosu još jednog zaposlenog koji ima stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 240 ESPB bodova, master akademskim studijama, specijalističkim akademskim studijama, specijalističkim strukovnim studijama, odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine ili specijalističkim studijama na fakultetu iz naučne, odnosno stručne, oblasti u okviru obrazovno-naučnog polja tehničko-tehnoloških nauka, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka.

Svoje poslovanje ova pravna lica i preduzetnici, prema članu 40, stav 4. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, moraju da usklade do 13. novembra 2016. godine, prema odredbi člana 28, stav 1. ovog zakona, odnosno da imaju najmanje dva zaposlena u radnom odnosu s odgovarajućim stepenom obrazovanja, položenim stručnim ispitom i odgovarajućim radnim iskustvom.

Pravna lica i preduzetnici koji podnose zahtev za obnavljanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu dužni su da ispune uslove iz člana 5. Pravilnika o uslovima i visini troškova za izdavanje licenci za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na rad, odnosno da imaju imaju najmanje jednog zaposlenog u radnom odnosu na neodređeno vreme s punim radnim vremenom sa stečenim visokim obrazovanjem iz po-

*Pravilnik o
uslovima i visini
troškova za
izdavanje licenci za
obavljanje poslova u
oblasti bezbednosti i
zdravlja na rad*

Pravna lica i preduzetnici kojima je izdata licenca za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu

lja tehničko-tehnoloških, prirodno-matematičkih i medicinskih nauka na studijama drugog stepena (diplomske akademske studije – master, specijalističke akademske studije, specijalističke strukovne studije), odnosno na osnovnim studijama u trajanju od najmanje četiri godine, položenim stručnim ispitom o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno zaštite na radu.

Shodno Uputstvu za podnošenje zahteva pravnih lica i preduzetnika koji su nosioci licence u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, a koje je donela Uprava za bezbednost i zdravlje na radu, u situaciji kada pravno lice podnosi zahtev za obnavljanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, a osnivač je sam obavljao te poslove i nema zaposleno drugo lice u pravnom licu, smatra se da ne ispunjava uslove za obnavljanje licence (osnivač, odnosno direktor ne može da zaključi ugovor o radu sa samim sobom, na šta upućuje i sudska praksa – videti presudu Vrhovnog kasacionog suda, Rev2 803/11 od 26.04.2012. godine, Beograd).

Pravna lica i preduzetnici
kojima je izdata licenca
za obavljanje poslova
bezbednosti i zdravlja na
radu

5/5 Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline

Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i ispitivanje opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline pre pet i više godina, odnosno do 13. novembra 2010. godine, dužna su da podnesu zahtev za obnavljanje licence najkasnije 13. decembra 2015. godine.

Uz zahtev za obnavljanje licence podnosi se:

1. prepis ili overena kopiju rešenja o upisu pravnog lica u odgovarajući registar, koji vodi nadležni organ;
2. metodologije pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline koje namerava da koristi. Metodologije moraju da budu usklađene s propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i standardima;
3. dokaz da po osnovu prava svojine, zakupa ili lizinga poseduje instrumente i uređaje, odnosno laboratorije, za ispitivanja i analize, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkim propisima i stan-

Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline

Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i ispitivanje opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline pre pet i više godina

Pravna lica kojima je izdata licenca za obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline

dardima, koje mu obezbeđuju da efikasno može da primeni metodologiju;

4. prepis ili overenu kopiju ugovora o radu, diplome kojom se potvrđuje stručna spremna, odnosno uverenja o položenom specijalističkom ispitu za zaposlene;
5. dokaze o radnom iskustvu za zaposlene;
6. lične podatke (ime, prezime i lični broj – jedinstveni matični broj građanina – zaposlenog – koji obavlja poslove odgovornog lica;
7. dokaz o uplati troškova obnavljanja licence.

Pravna lica i preduzetnici koji podnose zahtev za izdavanje, odnosno dobijanje, licence dužni su da ispune uslove iz člana 28. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, odnosno na njih se ne odnosi režim usklađivanja poslovanja do 13. novembra 2016. godine.

6 Opšta akta poslodavca

Sadržaj:

- 6/1 Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada**
- 6/2 Kolektivni ugovor**
- 6/3 Pravilnik o radu**
- 6/4 Međusobni odnos zakona, kolektivnog ugovora i pravilnika o radu**

Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

6/1 Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

Radni odnos je pravni odnos u kom subjekti moraju da poštuju unapred utvrđena prava i dužnosti na radu, po osnovu rada i u vezi s radom. Pravni sistem države u celosti proizlazi iz Ustava, što znači da se Ustavom uspostavlja sistem pravnih akata i određuje njegova pravna snaga.

Radni odnos

Shodno navedenom, prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa i po osnovu rada se uređuju zakonima i opštim aktima, koja donosi zakonodavac, odnosno zaključuju Zakonom određeni subjekti.

Uređenje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

Uređenje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada, nije samo predmet pravnog akta koji se donosi, odnosno zaključuje, u jednoj državi, već i pravnih akata koja se donose u okviru međunarodnih organizacija ili se zaključuju između dve ili više država članica međunarodne zajednice.

Prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada, uređuju se Zakonom o radu i posebnim zakonom, a u skladu s ratifikovanim međunarodnim konvencijama i kolektivnim ugovorima i ugovorom o radu, a pravilnikom o

Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

radu, odnosno ugovorom o radu, samo kada je to određeno Zakonom o radu.

Dakle, ovom odredbom predviđeno je zakonsko i autonomno uređivanje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada.

Zakonsko uređenje podrazumeva uređenje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada, Zakonom o radu kao opštim, sistemskim, zakonom (matičnim zakonom) i posebnim zakonom.

Posebni zakoni

Posebni zakoni su zakoni koji na drugačiji način uređuju prava, obaveze i odgovornosti u radu u odnosu na Zakon o radu, kao što su Zakon o radnim odnosima u državnim organima, Zakon o državnim službenicima, Zakon o policiji, Zakon o uređenju sudova, Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja, Zakon o visokom obrazovanju. Poseban zakon je u ovom slučaju specijalni zakon i ima jaču pravnu snagu od matičnog, Zakona o radu. Posebni zakoni iz oblasti rada regulišu prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa zaposlenih u državnim organima, organima teritorijalne autonomije i lokalnih samouprava u obrazovanju, socijalnoj zaštiti i drugim javnim službama.

Odredbom člana 16, stav 2. Ustava RS (Ustav Republike Srbije na snazi od 08.11.2006. godine) ratifikovani međunarodni ugovori deo su unutrašnjeg pravnog poretka. Imajući u vidu ovu odredbu, svi zakoni koji regulišu sferu rada moraju da budu usklađeni s ratifikovanim konvencijama.

Prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa, odnosno po osnovu rada

Međunarodni akti

Međunarodni akti, ugovori iz oblasti rada, su najvećim delom multilateralne konvencije koje je usvojila Opšta konferencija Međunarodne organizacije rada, Evropska socijalna povelja i zaključeni bilateralni ugovori, a koji predstavljaju značajan instrument za ujednačavanje uslova i zaštite na radu. Drugi značajni međunarodni akti su direktive – uputstva Evropske unije – ugrađene u tekst zakona, kao što je slučaj s direktivama koje se odnose na radno vreme, diskriminaciju po osnovu zaposlenja, potraživanja u slučaju nesolventnosti poslodavca, viškove zaposlenih i drugo. Direktivama su stvoreni uslovi da zaposleni na celoj teritoriji Republike Srbije ostvaruju prava u skladu s međunarodnim standardima.

Autonomno uređenje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa vrši se kolektivnim ugovorom, odnosno pravilnikom o radu i ugovorom o radu – pod uslovom i kako je to utvrđeno Zakonom, a što je propisano odredbom člana 1, stav 2. Zakona o radu.

Prava, obaveza i
odgovornosti iz radnog
odnosa, odnosno po
osnovu rada

6/2 Kolektivni ugovor

Kolektivni ugovor i pravilnik o radu su opšta akta.

Postoje tri vrste kolektivnih ugovora:

- opšti,
- posebni i
- kolektivni ugovor kod poslodavca.

Opšti kolektivni ugovor se zaključuje za teritoriju čitave Republike Srbije.

*Vrste kolektivnih
ugovora*

*Opšti kolektivni
ugovor*

Poseban kolektivni ugovor se zaključuje za:

*Poseban kolektivni
ugovor*

- određenu oblast rada,
- određenu teritoriju,
- određenu kategoriju poslodavaca i
- određenu kategoriju zaposlenih.

Kolektivni ugovor kod poslodavca zaključuje se za određenu radnu sredinu.

*Kolektivni ugovor
kod poslodavca*

Prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa kod poslodavca se po pravilu regulišu kolektivnim ugovorom ako su za to ispunjeni uslovi (ako sindikat kod poslodavca ispunjava uslove reprezentativnosti, ako je zaključen sporazum o udruživanju – radi zaključenja kolektivnog ugovora – i ako je postignuta saglasnost učesnika za zaključenje kolektivnog ugovora).

Kolektivnim ugovorom uređuju se prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa i odnosi učesnika kolektivnog ugovora.

Kolektivni ugovor

Kolektivni ugovor kod poslodavca je kolektivni ugovor na najnižem hijerarhijskom nivou, a pre izmena i dopuna Zakona o radu zvao se Pojedinačni kolektivni ugovor. Zaključuju ga reprezentativni sindikat kod poslodavca i direktor poslodavca, odnosno preduzetnik, a kad je poslodavac javno preduzeće, odnosno javna služba, onda ga zaključuju i osnivač, odnosno organ koji on ovlašti.

Ovaj kolektivni ugovor, kao i svaki drugi, sadrži: normativno-pravne i obligaciono-pravne odredbe.

*Odredbe
normativno-pravnog
karaktera*

Odredbe normativno-pravnog karaktera utvrđuju prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih kod poslodavca i poslodavca, a u vezi su sa sadržinom njihovog radnog odnosa.

*Odredbe
obligacionog
karaktera*

Odredbe obligacionog karaktera uređuju odnose učesnika kolektivnog ugovora u pogledu ispunjenja, primene, promene, važenja ili prestanka ugovora.

Kolektivni ugovor kod poslodavca mora da bude u skladu sa Zakonom. Da bi to bio, ne može biti nepovoljniji za zaposlene, već jednako povoljan ili povoljniji od Zakona. Ovaj kolektivni ugovor mora da se odnosi tako i prema posebnom, odnosno opštem, kolektivnom ugovoru. S obzirom na to, kolektivni ugovor kod poslodavca je za zaposlene potencijalno najpovoljniji od svih kolektivnih ugovora. U celoj hijerarhijskoj vertikali izvora prava od njega može biti povoljniji samo individualni ugovor o radu.

Kolektivni ugovor se zaključuje na period do tri godine. Po isteku ovog roka kolektivni ugovor prestaje da važi, ako se učesnici kolektivnog ugovora drugaćije ne sporazumeju, najkasnije 30 dana pre isteka važenja kolektivnog ugovora. Važenje kolektivnog ugovora pre isteka roka na koji je zaključen može prestati sporazumom svih učesnika ili otkazom, ali na način kako je to utvrđeno tim ugovorom. U slučaju otkaza kolektivnog ugovora isti se primenjuje najduže šest meseci od dana podnošenja otkaza, s tim što su učesnici dužni da postupak pregovaranja počnu najkasnije 15 dana od dana podnošenja otkaza.

*Zaključivanje
kolektivnog ugovora*

Kolektivni ugovor koji je zaključen kod poslodavca pre stupanja na snagu Zakona o radu na neodređeno vreme proizvodi pravno dejstvo sve dok ga ugovorne strane ne otkažu, a ako se vrše izmene i dopune istog (aneks), tada se isti u datom tekstu primenjuje najduže još tri godine od dana zaključenja aneksa, u skladu s odredbama Zakona o radu.

*Rešavanje spornih
pitanja u primeni
kolektivnih ugovora*

Sporna pitanja u primeni kolektivnih ugovora može da rešava arbitraža koju obrazuju učesnici kolektivnog ugovora, u roku od 15 dana od dana nastanka spora.

Odluka arbitraže o spornom pitanju obavezuje učesnike.

Sastav i način rada arbitraže uređuju se kolektivnim ugovorom.

Kolektivni ugovor

Učesnici u zaključenju kolektivnog ugovora mogu pred nadležnim sudom da ostvare zaštitu prava utvrđenih kolektivnim ugovorom.

Opšti i poseban kolektivni ugovor, kao i njihove izmene, odnosno dopune, registruju se kod Ministarstva.

Sadržinu i postupak registracije kolektivnih ugovora propisuje ministar.

6/3 Pravilnik o radu

Pravilnikom o radu i ugovorom o radu, u skladu sa Zakonom, uređuju se prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa:

1. ako kod poslodavca nije osnovan sindikat ili nijedan sindikat ne ispunjava uslove reprezentativnosti ili nije zaključen sporazum o udruživanju u skladu s ovim zakonom;
2. ako nijedan učesnik kolektivnog ugovora ne pokrene inicijativu za početak pregovora radi zaključenja kolektivnog ugovora;
3. ako učesnici kolektivnog ugovora ne postignu saglasnost za zaključenje kolektivnog ugovora u roku od 60 dana od dana započinjanja pregovora;
4. ako sindikat, u roku od 15 dana od dana dostavljanja poziva za početak pregovora za zaključenje kolektivnog ugovora, ne prihvati inicijativu poslodavca.

*Uređivanje
prava, obaveza
i odgovornosti iz
radnog odnosa
pravilnikom o radu
i ugovorom o radu*

Pravilnik o radu i ugovor o radu su supstituti kolektivnog ugovora kod poslodavca. Zamenjuju ga kad ovaj ne može da bude zaključen iz sledećih razloga:

1. Odsustvo učesnika kolektivnog ugovora kod poslodavca jer učesnika nema ako sindikalna organizacija ne postoji, ako sindikalna organizacija ne ispunjava uslove reprezentativnosti i ako sindikalne organizacije nisu zaključile sporazum o udruživanju. Sindikalna organizacija ne postoji ako nije osnovana ni regi-

strovana. Ona ne ispunjava uslove reprezentativnosti ako u nju nije učlanjeno najmanje 15% zaposlenih kod poslodavca. Sporazum o udruživanju se zaključuje kako bi sindikalne organizacije koje nemaju svojstvo reprezentativnosti ispunile uslov reprezentativnosti i stekle pregovarački legitimitet.

2. Odsustvo pregovaračke inicijative, koje nema ako nijedan učesnik ne pokrene inicijativu za početak pregovora radi zaključenja kolektivnog ugovora kod poslodavca. Učesnici ovog kolektivnog ugovora su sindikalna organizacija kod poslodavca i direktor poslodavca, odnosno preduzetnik, a kad je poslodavac javno preuzeće ili javna služba i osnivač. Inicijativa se pokreće pozivom za početak pregovora.
3. Odsustvo saglasnosti, koje nema ako učesnici ne postignu saglasnost za zaključenje kolektivnog ugovora u roku od 60 dana od dana započinjanja pregovora. Ovaj rok obuhvata i vreme rezervisano za arbitražno rešavanje spornih pitanja.
4. Neprihvatanje inicijative poslodavca, i to ako sindikalna organizacija kod poslodavca ne prihvata inicijativu poslodavca, organa zastupanja, odnosno preduzetnika, za zaključenje kolektivnog ugovora kod poslodavca, odnosno ako ne odgovori na poziv za početak pregovora u roku od 15 dana od dana njegovog dostavljanja.

*Donošenje
pravilnika o radu*

Ako iz ovih razloga kolektivni ugovor kod poslodavca nije mogao da bude zaključen, onda poslodavac donosi pravilnik o radu.

Pravilnik o radu donosi poslodavac i on važi za sve zaposlene kod poslodavca. Ako učesnici kolektivnog ugovora postoje, a nisu mogli da postignu saglasnost, dužni su da nastave pregovore kako bi prestalo stanje supstituisanja kolektivnog ugovora. Čim kolektivni ugovor kod poslodavca stupi na snagu, pravilnik o radu prestaje da važi.

Dok privremeno stanje traje, pravilnik o radu zauzima poziciju kolektivnog ugovora kod poslodaca, pa ne može da bude nepovoljniji za zaposlenog, ali može da bude povoljniji od ostalih kolektivnih ugovora i Zakona i da utvrđuje prava koja njima nisu uređena.

Pošto pravilnik o radu zamenjuje kolektivni ugovor kod poslodavca, ova dva opšta akta ne mogu da postoje istovremeno. Tamo gde postoji kolektivni ugovor kod poslodavca ne može da postoji pravilnik o radu i obrnuto, tamo gde postoji pravilnik o radu ne može da postoji kolektivni ugovor kod poslodavca. Opšti, odnosno poseban, kolektivni ugovor može da postoji istovremeno s pravilnikom o radu jer tu nema supstitucije.

Između pravilnika o radu i ugovora o radu ne postoji odnos uzajamnog isključivanja. Zato ugovor o radu zadržava svoju normativnu ulogu i kad su prava, obaveze i odgovornosti uređeni pravilnikom o radu.

Ako učesnici kolektivnog ugovora kod poslodavca ne postignu saglasnost za njegovo zaključenje u roku od 60 dana od dana započinjanja pregovora, dužni su da nastave pregovore u dobroj veri.

*Pregovori u dobroj
veri*

Ova dužnost je posledica privremenog karaktera pravilnika o radu i to je naročito izraženo kad postoje svi uslovi za zaključenje kolektivnog ugovora kod poslodavca, ali nema saglasnosti o njegovoj sadržini. U toj situaciji, Zakon insistira na pregovorima u dobroj veri da će učesnici međusobnim popuštanjem doći do kompromisa i zaključiti novi kolektivni ugovor kod poslodavca kako bi umesto izuzetka opet zavladalo pravilo, a to je kolektivni ugovor kod poslodavca.

U slučaju da učesnici kolektivnog ugovora nisu postigli saglasnost za zaključenje kolektivnog ugovora u roku od 60 dana od dana započinjanja pregovora, poslodavac je dužan da pravilnik o radu dostavi reprezentativnom sindikatu u roku od sedam dana od dana njegovog stupanja na snagu. Do stupanja na snagu pravilnika dolazi najkasnije osam dana od objavljivanja, a poslodavac je dužan da u narednih sedam dana ispunji obavezu dostavljanja.

Poslodavac koji ne prihvati inicijativu reprezentativnog sindikata za pristupanje pregovorima za zaključenje kolektivnog ugovora ne može pravilnikom o radu da uredi pravo i obaveze iz radnog odnosa. Ako reprezentativni sindikat pozove poslodavca da pristupi pregovorima za zaključenje kolektivnog ugovora, a on to ne učini, poslodavac gubi pravo da prava i obaveze iz radnog odnosa uredi pravilnikom.

Pravilnik o radu donosi nadležni organ kod poslodavca utvrđen Zakonom, odnosno osnivačkim ili drugim opštim aktom kod poslodavca, a kod

poslodavca koji nema svojstvo pravnog lica donosi ga ovlašćeno lice u skladu sa Zakonom.

Kad je poslodavac pravno lice, organ donošenja pravilnika određuju ili Zakon ili osnivački akt ili statut, odnosno drugi opšti akt.

Kad je poslodavac bez svojstva pravnog lica, organ donošenja pravilnika je lice koje preduzetnik odredi, i to obično iz reda zaposlenih.

Kad bude donet, pravilnik se objavljuje na oglasnoj tabli poslodavca, da bi osmog dana od dana objavlјivanja stupio na snagu.

Pravilnik o radu javnog preduzeća i društva kapitala čiji su osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave, kao i društva kapitala čiji je osnivač javno preduzeće, donosi se uz prethodnu saglasnost osnivača.

Ovde je reč o pravilniku o radu u javnom preduzeću i društvu kapitala čiji je osnivač javno preduzeće.

Pod javnim preduzećem podrazumeva se kako javno preduzeće u oblasti PTT saobraćaja, energetike, puteva, komunalnih usluga i drugih delatnosti određenih Zakonom o javnim službama, tako i društvo kapitala koje su po Zakonu o privrednim društvima osnovali Republika, autonomna pokrajina ili jedinice lokalne samouprave.

Pod društvom kapitala čiji je osnivač javno preduzeće podrazumeva se društvo kapitala koje su osnovali kako javno preduzeće u delatnostima

*Pravilnik o radu
javnog preduzeća
i društva kapitala
čiji su osnivač
Republika,
autonomna
pokrajina ili
jedinica lokalne
samouprave, kao
i društva kapitala
čiji je osnivač javno
preduzeće*

Javna preduzeća

Društvo kapitala

javnih službi, tako i društva kapitala čiji je osnivač Republika, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave.

U obe radne sredine pravilnik o radu donosi nadležni organ kod poslodavca utvrđen Zakonom, osnivačkim aktom, statutom ili drugim opštim aktom, ali uz prethodnu saglasnost osnivača poslodavca.

Pravilnik o radu prestaje da važi danom stupanja na snagu kolektivnog ugovora kod poslodavca.

Pošto pravilnik o radu zamenjuje kolektivni ugovor kod poslodavca, njegova važnost prestaje danom stupanja na snagu kolektivnog ugovora. Ova dva opšta akta ne mogu postojati istovremeno jer se međusobno isključuju. Stanje važnosti pravilnika je izuzetak od pravila da se prava, obaveze i odgovornosti iz radnog odnosa uređuju kolektivnim ugovorom kod poslodavca.

6/4 Međusobni odnos zakona, kolektivnog ugovora i pravilnika o radu

Opšti i poseban kolektivni ugovor moraju biti u saglasnosti sa Zakonom.

Kolektivni ugovor kod poslodavca, pravilnik o radu i ugovor o radu moraju biti u saglasnosti sa Zakonom, a kod poslodavaca koji su u vreme zaključenja kolektivnog ugovora članovi udruženja poslodavaca i s opštim i posebnim kolektivnim ugovorom.

Opšti i poseban kolektivni ugovor moraju da budu u saglasnosti sa Zakonom o radu i svakim drugim zakonom, a da bi bili u saglasnosti ne mogu da sadrže odredbe kojima se zaposlenom daju manja prava ili utvrđuju nepovoljniji uslovi rada od prava i uslova koji su utvrđeni Zakonom.

*Opšti i poseban
kolektivni ugovor*

Mogu da utvrđuju veća prava i povoljnije uslove rada od prava i uslova utvrđenih Zakonom, kao i prava koja nisu utvrđena Zakonom, osim ako je Zakonom drugačije određeno. Prema tome, da bi opšti, odnosno poseban, kolektivni ugovor bio u saglasnosti sa Zakonom, on ne sme da bude nepovoljniji za zaposlene, već mora da bude jednak povoljan ili povoljniji od Zakona.

Ako i jedan i drugi kolektivni ugovor moraju da budu u saglasnosti sa Zakonom, onda moraju da

Međusobni odnos zakona,
kolektivnog ugovora i
pravilnika o radu

budu usklađeni i međusobno. Ta usklađenost postoji kad poseban kolektivni ugovor ne utvrđuje manja prava ili nepovoljnije uslove rada od prava i uslova utvrđenih opštim kolektivnim ugovorom, odnosno ako je za zaposlene jednakovoljan ili povoljniji od opšteg kolektivnog ugovora.

Kolektivni ugovor kod poslodavca, pravilnik o radu i ugovor o radu moraju da budu u saglasnosti sa Zakonom i s opštim i posebnim kolektivnim ugovorom.

Kolektivni ugovor kod poslodavca utvrđuje, u skladu sa Zakonom, prava, obaveze i odgovornoštiti iz radnog odnosa zaposlenih kod poslodavca i poslodavca i odnose učesnika koji su taj ugovor zaključili.

Pravilnik o radu

Pravilnik o radu donosi se kad ne postoje uslovi za zaključenje kolektivnog ugovora kod poslodavca i traje do zaključenja, odnosno stupanja na snagu, tog ugovora.

Ugovor o radu

Ugovor o radu je individualni ugovor zaposlenog i poslodavca kojim se zasniva radni odnos i utvrđuju prava, obaveze i odgovornosti iz tog odnosa na elementarnom nivou.

Svaki od ovih akata mora da bude usklađen sa Zakonom, a jeste usklađen ako zaposlenom ne utvrđuje manja prava i nepovoljnije uslove rada od prava i uslova koji su utvrđeni Zakonom, odnosno ako je za zaposlene jednakovoljan ili povoljniji od Zakona. Pojedinačna usklađenost ovih akata sa Zakonom podrazumeva i usklađenost

ugovora o radu s kolektivnim ugovorom kod poslodavca, odnosno pravilnikom o radu. Ona postoji kad ugovor o radu ne utvrđuje zaposlenom manja prava i nepovoljnije uslove rada od onih koji su utvrđeni kolektivnim ugovorom kod poslodavca, odnosno pravilnikom o radu, a to znači i kad je ugovor o radu povoljan ili povoljniji od kolektivnog ugovora kod poslodavca, odnosno pravilnik o radu.

Takođe, svaki od ovih akata mora da bude usklađen i s opštim i s posebnim kolektivnim ugovorom ako oni deluju u određenoj radnoj sredini, ako je poslodavac član udruženja koje je učesnik kolektivnog ugovora, ako mu je naknadno pristupio ili ako je istupio iz udruženja pre manje od šest meseci, odnosno ako je resorni ministar dejstvo kolektivnog ugovora proširio i na poslodavca van udruženja koje je učesnik kolektivnog ugovora.

Međusobni odnos zakona,
kolektivnog ugovora i
pravilnika o radu

7 Podzakonska akta

Sadržaj:

7/1 Propisi

7/2 Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

7/3 Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

7/3.1 Sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu u procesu procene rizika

7/4 Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

7/5 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

7/5.1 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

7/6 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

- 7/7 Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima
- 7/8 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti
- 7/9 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima
- 7/10 Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći
- 7/11 Pravilnik o merama za bezbedan i zdrav rad zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete
- 7/12 Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima
- 7/13 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

- 7/14 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima
- 7/15 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama
- 7/16 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom
- 7/17 Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu
- 7/18 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti
- 7/19 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

- 7/20 **Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu**
- 7/21 **Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad**
- 7/22 **Komentar Pravilnika o utvrđivanju profesionalnih bolesti**
- 7/23 **Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci**
- 7/24 **Bezbednost i zdravlje na radu pri radu sa mašinama**
7/24.1 Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama
- 7/25 **Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova**

7/1 Propisi

Sistem bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji uređen je Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu (za čiju izradu, izmene i dopune su u najvećoj mogućoj meri primjenjeni zahtevi iz Direktive 89/391/EEC o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu), kao i podzakonskim propisima kojima su u nacionalno zakonodavstvo transponovane pojedinačne direktive EU koje su donete na osnovu Direktive 89/391/EEC, drugim podzakonskim propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i drugim propisima.

*Direktiva
89/391/EEC*

Zakonodavni okvir čine i ratifikovane konvencije Međunarodne organizacije rada i to:

Konvencije MOR-a

- Konvencija MOR-a br. 81 (1947. godina),
- Konvencija MOR-a br. 155 (1981. godina),
- Konvencija MOR-a br. 161 (1985. godina),
- Konvencija MOR-a br. 167 (1988. godina),
- Konvencija MOR-a br. 187 (2006. godina) i druge.

Sistem bezbednosti i zdravlja na radu ima podršku i u mnogim zakonima, kao što su:

Zakoni

- Zakon o radu,
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti,
- Zakon o zdravstvenom osiguranju,
- Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju,
- Zakon o sprečavanju zlostavljanja na radu,

- Zakon o opštoj bezbednosti proizvoda,
- Zakon o standardizaciji,
- Zakon o akreditaciji,
- Zakon o hemikalijama,
- Zakon o biocidnim proizvodima,
- Zakon o zaštiti životne sredine,
- Zakon o upravljanju otpadom,
- Zakon o zaštiti od nejonizujućeg zračenja,
- Zakon o zaštiti od ionizujućeg zračenja i o nuklearnoj sigurnosti,
- Zakon o energetici,
- Zakon o zaštiti od požara,
- Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja,
- mnogi drugi zakoni, podzakonski propisi (npr. propisi o bezbednosti mašina, liftova), tehnički propisi i standardi čijom primenom se ostvaruju bezbedni i zdravi radni uslovi.

*Propisi kojima
su u nacionalno
zakonodavstvo
transponovane
pojedinačne
direktive EU*

Propisi kojima su u nacionalno zakonodavstvo transponovane pojedinačne direktive EU u skladu s Nacionalnim programom za integraciju Republike Srbije u EU su:

1. Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, br. 14/09 i 95/10), kojom je transponovana Direktiva Saveta broj 92/57/EEZ o primeni minimuma zahteva za bezbednost i zdravlje na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima;
2. Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri eksploataciji mineralnih sirovina u dubinskim bušotinama („Službeni

glasnik RS”, broj 61/10), kojom je transponovana Direktiva broj 92/91 EEZ Evropskog parlamenta i Saveta o minimumu zahteva za poboljšanje bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih na vađenju mineralnih sirovina u dubinskim bušotinama;

3. Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri podzemnoj i površinskoj eksploataciji mineralnih sirovina („Službeni glasnik RS”, broj 65/10), kojom je transponovana Direktiva broj 92/104/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o minimumu zahteva za poboljšanje bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih na površinskim i dubinskim kopovima industrije minerala;
4. Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na plovilima koja obavljaju ribolov („Službeni glasnik RS”, broj 70/10), kojom je transponovana Direktiva broj 93/103/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o minimumu zahteva bezbednosti i zdravlja na radu pri radu na plovilima za ulov ribe;
5. Uredba o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad usled rizika od eksplozivnih atmosfera („Službeni glasnik RS”, br. 101/12, 12/13 – ispravka), kojom je transponovana Direktiva broj 1999/92/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o minimumu zahteva za poboljšanje bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih izloženih riziku usled eksplozije gasova;
6. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni

- glasnik RS”, 92/08), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 89/656/EEZ o primeni minimuma zahteva za bezbednost i zdravlje na radu pri korišćenju lične zaštitne opreme od strane zaposlenih na radnom mestu;
7. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, broj 21/09), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 89/654/EEZ o minimumu zahteva za bezbednost i zdravlje zaposlenih na radnom mestu;
 8. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS”, br. 23/09 i 123/12), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 89/655/EEZ o minimumu zahteva za bezbednost i zdravlje zaposlenih prilikom korišćenja opreme za rad na radnom mestu i Direktiva br. 2001/45/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 27. juna 2001. godine, kojom se menja Direktiva Saveta br. 89/655/EEZ o minimumu zahteva bezbednosti i zdravlja zaposlenih prilikom korišćenja opreme za rad na radnom mestu;
 9. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta („Službeni glasnik RS”, br. 106/09), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 90/269/EEZ o minimumu zahteva za bezbednost i zdravlje prilikom ručnog prenošenja tereta tamo gde postoji rizik od povređivanja leđa zaposlenih;
 10. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad s

ekranom („Službeni glasnik RS”, br. 106/09), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 90/270/EEZ od 29. maja 1990. godine o minimumu zahteva za bezbednost i zdravlje pri radu s opremom s ekranom;

11. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju azbestu („Službeni glasnik RS”, br. 106/09, 6/10 i 15/10), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 83/477/EEZ o zaštiti zaposlenih od rizika nastalih usled izlaganja azbestu;
12. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama („Službeni glasnik RS”, broj 106/09), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 98/24/EZ o zaštiti bezbednosti i zdravlja zaposlenih od rizika povezanih s hemijskim agensima na radnom mestu, Direktiva Komisije br. 91/322/EEZ od 29. maja 1991. godine o uspostavljanju indikativnih graničnih vrednosti primenom Direktive Saveta br. 80/1107/EEZ o zaštiti zaposlenih od rizika zbog izlaganja hemijskim, fizičkim i biološkim agensima, Direktiva Komisije br. 2000/39/EZ od 8. juna 2000. godine o utvrđivanju prve liste indikativnih graničnih vrednosti profesionalne izloženosti radi primene Direktive Saveta 98/24/EZ o zaštiti bezbednosti i zdravlja zaposlenih od rizika povezanih s hemijskim agensima na radnom mestu, Direktiva Komisije br. 2006/15/EZ od 7. februara 2006. godine o utvrđivanju druge liste indikativnih graničnih vrednosti profesionalne izloženosti radi primene Direk-

- tive Saveta br. 98/24/EZ i izmene Direktive br. 91/322/EEZ i Direktive br. 2000/39/EZ;
13. Pravilnik o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu („Službeni glasnik RS”, broj 95/10), kojim je transponovana Direktiva Saveta broj 92/58/EEZ o minimumu zahteva za obezbeđivanje oznaka za bezbednost i/ili zdravlje zaposlenih na radu;
 14. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima („Službeni glasnik RS”, broj 96/10), kojim je transponovana Direktiva broj 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta o zaštiti zaposlenih od rizika nastalih usled izlaganja biološkim agensima na radnom mestu;
 15. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama („Službeni glasnik RS”, broj 93/11), kojim je transponovana Direktiva br. 2002/44/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 25. juna 2002. godine o minimumu zaštite zaposlenih od rizika nastalih usled izlaganja fizičkim štetnostima – vibracije);
 16. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci („Službeni glasnik RS”, broj 96/11), kojim je transponovana Direktiva broj 2003/10/EZ Evropskog parlamenta i Saveta u vezi s izlaganjem zaposlenih rizicima uzrokovanim fizičkim faktorima – buka;
 17. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima („Službeni glasnik RS”, broj

- 96/11), kojim je transponovana Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta 2004/37/EZ o zaštiti zaposlenih od rizika u vezi s izlaganjem karcinogenima i mutagenima na radnom mestu;
18. Pravilnik o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju elektromagnetnom polju („Službeni glasnik RS”, broj 117/12), kojim je transponovana Direktiva br. 2004/40/EZ Evropskog parlamenta i Saveta od 29. aprila 2004. godine o minimumu zaštite zaposlenih od rizika nastalih usled izlaganja fizičkim štetnostima (elektromagnetska zračenja);
19. Pravilnik o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima („Službeni glasnik RS”, broj 120/12), kojim je transponovana Direktiva Evropskog parlamenta i Saveta br. 2006/25/EZ o zaštiti zaposlenih od rizika pri izlaganju fizičkim štetnostima – veštačka optička zračenja.

Pored propisa koji su doneti na osnovu direktiva EU, doneti su Zakon o potvrđivanju konvencije Međunarodne organizacije rada broj 167 o bezbednosti i zdravlju u građevinarstvu („Službeni glasnik RS”, broj 42/09) i Zakon o potvrđivanju konvencije Međunarodne organizacije rada broj 187 o promotivnom okviru bezbednosti i zdravlja na radu („Službeni glasnik RS”, broj 42/09).

*Zakoni o
potvrđivanju
konvencija
Međunarodne
organizacije rada*

Preventivne mere za bezbednost i zdravlje na radu i opšte i posebne mere i normativi zaštite na radu

(pravila), koje moraju da sprovode i primenjuju poslodavci i zaposleni, propisane su podzakonskim propisima – uredbama i pravilnicima.

7/2

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

1. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, br. 21/2009)

Ovim pravilnikom propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Pojedini izrazi imaju sledeće značenje:

- Radno mesto jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca u objektu namenjenom za radne i pomoćne prostorije ili

Radno mesto

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

Radne prostorije i prostor namenjen za rad na otvorenom

Pomoćne prostorije

u objektu namenjenom za rad na otvorenom prostoru ili na otvorenom prostoru u kom zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca.

- Radne prostorije i prostor namenjen za rad na otvorenom jesu prostorije i prostor u kojima se obavljaju procesi rada.
- Pomoćne prostorije jesu prostorije koje su namenjene za higijenske, sanitарне i druge potrebe zaposlenih (prostorije za odmor, sanitарne prostorije, prostorije za pružanje prve pomoći, prostorije za povremeno zagrevanje zaposlenih i dr.).

Ovaj pravilnik ne primenjuje se na saobraćajna sredstva, vozila i transportna sredstva, nadzemnu i podzemnu eksploataciju ruda i dubinsko bušenje, plovila za ulov ribe, poljoprivredno, šumsko i drugo zemljište na kom poslodavci obavljaju delatnost, a koji su udaljeni od njihovih objekata namenjenih za radne i pomoćne prostorije ili objekata namenjenih za rad na otvorenom prostoru.

Navedenim pravilnikom propisano je:

- da je poslodavac dužan da sarađuje sa zaposlenima i/ili njihovim predstavnicima u vezi s pitanjima koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radnom mestu, odnosno da ih obaveštava o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad na radnom mestu.
- da je poslodavac dužan da obezbedi:

- da saobraćajne površine namenjene za kretanje vozila i lica ka izlazima za evakuaciju u slučaju opasnosti, kao i izlazi, uvek budu slobodni,
- da se redovno vrši tehničko održavanje radnog mesta i opreme za rad, a da svi uočeni nedostaci koji mogu da utiču na bezbednost i zdravlje na radu budu otklonjeni odmah,
- da se radna mesta i oprema za rad, a naročito oprema za gašenje požara i uređaji za klimatizaciju i ventilaciju, redovno čiste i održavaju na zadovoljavajućem nivou higijene i da se redovno održava i proverava ispravnost opreme i uređaja namenjenih za sprečavanje ili otklanjanje opasnosti i/ili štetnosti.

Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu na kom su sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad, utvrđene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu, a koje se odnose na:

1. **Stabilnost i čvrstoću** (objekta namenjenih za radne i pomoćne prostorije i objekta namenjenog za rad na otvorenom),
2. **Instalacije** (električne instalacije i instalacije za razvođenje fluida),
3. **Saobraćajne površine i izlaze za evakuaciju u slučaju opasnosti** (broj raspored i veličine saobraćajnih površina i izlaza za evakuaciju; vrata za evakuaciju; obeležavanje odgovara-

Mere za bezbedan i zdrav rad

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

jućim oznakama; osvetljenost odgovarajućeg intenziteta i dr),

4. **Otkrivanje i gašenje požara** (broj uređaja i instalacija za gašenje požara; otkrivanje ijavljanje požara; dostupnost opreme za gašenje požara i njeno obeležavanje odgovarajućim oznakama, osvetljenost odgovarajućeg intenziteta i dr),
5. **Provetravanje na radnim mestima u zatvorenom prostoru** (sistem prirodnog provetravanja; uređaji za ventilaciju i klimatizaciju i njihovo čišćenje i održavanje),
6. **Temperaturu u radnim i pomoćnim prostorijama** (temperatura, relativna vlažnost i brzina strujanja vazduha, vrsta rada i dr),
7. **Prirodno i veštačko osvetljenje radnih i pomoćnih prostorija,**
8. **Podove, zidove, tavanice i krovove radnih i pomoćnih prostorija** (stabilnost i čvrstoća podova; topotna izolovanost poda; mogućnost održavanja higijene; zidovi s parapetom; providni i prozračni zidovi; pristup krovovima i dr),
9. **Prozore i krovne prozore** (otvaranje, zatvaranje i podešavanje, čišćenje i dr),
10. **Vrata i kapije** (položaj, broj i dimenzije vrata i kapija, providna vrata) salonska vrata i kapije; klizna vrata; vrata na mehanizmovi pogon; vrata na prostorijama kod kojih postoji opasnost od eksplozije i dr),
11. **Sabracajne površine – opasne zone** (razmestaj i dimenzije saobraćajnih površina; vidno obeležavanje kontrola i održavanje u ispravnom stanju; opasne zone i dr),

12. **Stepeništa** (izvođenje i održavanje stepeništa),
13. **Zaštitne ograde** (mesta koja se ograju zaštitnim ogradama, način izvođenja ograda i dr),
14. **Posebne mere za pokretne stepenice i staze** (zaštitni uređaji, zaštitne blokade i dr),
15. **Mesto i rampe za utovar i istovar** (dimenzije; izlazi; sprečavanje pada zaposlenih; održavanje; širina; postavljanje vozila; brzina kretanja vozila; osvetljenost i dr),
16. **Dimenzije radnih i pomoćnih prostorija – slobodan prostor za zaposlene** (visina, površina, poda i vazdušni prostor; čista visina pomoćnih prostorija; privremeni objekti – kontejneri ili kiosk i dr),
17. **Prostoriju za odmor,**
18. **Trudnice i majke koje doje,**
19. **Sanitarne prostorije** (garderobe i garderobni ormani, tuševi i umiovanici; toaleti i dr),
20. **Prostorije za pružanje prve pomoći** (potreba za obezbeđenjem prostorije; neophodna oprema, obeležavanje odgovarajućim označkama; podaci i informacije i dr),
21. **Prostorije za povremeno zagrevanje zaposlenih** (potreba za obezbeđenjem; temperatura u prostoriji i dr),
22. **Zaposlene s invaliditetom** (pristupačnost radnog mesta – vrata, prolazi, stepeništa, pomoćne prostorije i dr): ovde je važno napomenuti da pri planiranju i sprovođenju preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad treba imati u vidu i uzimati u obzir i odredbe Pravilnika o tehničkim standardima pristupač-

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

*Pravilnik o
tehničkim
standardima
pristupačnosti*

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

nosti („Sl. glasnik RS”, br. 19/2012), kojim su propisani tehnički standardi pristupačnosti kojima se obezbeđuje nesmetano kretanje osoba s invaliditetom, razrađuju urbanističko-tehnički uslovi za planiranje i projektovanje objekata za javno korišćenje u koje, shodno Pravilniku, spadaju i poslovni objekti,

23. **Radna mesta u objektima namenjenim za rad na otvorenom ili na otvorenom prostoru** (organizacija radnih mesta na otvorenom prostoru; opasne zone; mesta i rampe za utovar i istovar; osvetljenost prostora za rad na otvorenom; uređenost radnih mesta na otvorenom prostoru; transport opasnih materija; slavine, tuševi s čistom i tekućom vodom i dr),
24. **Saobraćajne površine na otvorenom prostoru** (saobraćajni znaci i veze s putevima; osvetljenost noću i u uslovima smanjene vidljivosti; posebne površine za parkiranje; znaci upozorenja; širine saobraćajnih površina; razvodi instalacija i dr).

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad

2. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS”, br. 23/2009 i 123/12)

Ovim pravilnikom propisani su minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju opreme za rad.

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

Značenja pojedinih izraza

Pojedini izrazi imaju sledeće značenje:

- **Oprema za rad** jeste mašina, uređaj, postrojenje, instalacija, alat i sl. koja se koristi u procesu rada.
- **Korišćenje opreme za rad** jesu sve aktivnosti koje se odnose na opremu za rad, kao što su: pokretanje ili zaustavljanje, odnosno njena upotreba, transportovanje, popravljanje, izmene kojima se ne menjaju namena, održavanje, servisiranje i specifično čišćenje.
- **Upotreba opreme za rad** jeste njenо podešavanje, programiranje ili reprogramiranje, pokretanje zaustavljanje i čišćenje.
- **Područje opasnosti** jeste područje unutar opreme za rad i/ili u njenoj okolini u kom za zaposlenog koji je izložen opasnostima i štetnostima postoji rizik od nastanka povrede i oštećenja zdravlja.
- **Zaposleni koji je izložen opasnostima ili štetnostima** jeste svaki zaposleni koji se u potpunosti ili delimično nalazi i području opasnosti.
- **Rukovalac** jeste zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja upotrebljava opremu za rad.

Pravilnikom je propisano da je poslodavac dužan:

1. da obezbedi da opremu za rad može da koristi zaposleni koji je za to stručno osposobljen,
2. da pri korišćenju opreme za rad obezbedi primenu mera bezbednosti i zdravlja na radu, a posebno:
 - da se oprema za rad namenski koristi,

Obaveze poslodavca propisane Pravilnikom o preventivnim мерама за bezбедан и здрав рад при кorišćenju opreme за rad

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

- da je oprema za rad odgovarajuća i prilagođena za obavljanje poslova,
 - da se oprema za rad koristi u skladu sa svim bezbednosno-tehničkim podacima navedenim u propisanoj dokumentaciji za upotrebu i održavanje,
 - da primenom mera bezbednosti i zdravlja na radu rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja za zaposlene otkloni ili svede na najmanju moguću meru,
3. da rukovaocima obezbedi uputstvo za upotrebu opreme za rad,
 4. da obezbedi da se u potpunosti poštuju ergonomski principi,
 5. da zaposlene koji vrše popravljanje, izmene kojima se ne menja namena, održavanje, servisiranje i specifično čišćenje opreme za rad, pri čijem se korišćenju pojavljuju specifični rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, dodatno osposobi za bezbedan i zdrav rad i da putem uputstava ili instrukcija u pisanoj formi upozna zaposlenog s obavljanjem tih poslova na bezbedan način.

*Pravilnik o preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri korišćenju
sredstava i opreme
za ličnu zaštitu na
radu*

*Sredstva i oprema
za ličnu zaštitu na
radu*

3. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni glasnik RS”, br. 92/2008)

Poslodavac je dužan da zaposlenom za vreme rada izda na upotrebu sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa aktom o proceni rizika.

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu jesu sva sredstva i oprema koje zaposleni nosi, drži ili na

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

bilo koji način koristi na radu s ciljem zaštite od jedne ili više istovremeno nastalih opasnosti i/ili štetnosti, odnosno da otkloni rizike ili smanji rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, kao i sva pomoćna sredstva ili dodaci koji su namenjeni ostvarenju ovog cilja.

Zaposleni koristi sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu kada se opasnosti i/ili štetnosti, odnosno rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, ne mogu otkloniti ili u dovoljnoj meri smanjiti primenom tehničkih, tehnoloških, organizacionih i drugih mera u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Ovim pravilnikom propisani su minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

U navedenom smislu, poslodavac je dužan:

1. da zaposlenom obezbedi korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu,
2. da obezbedi da sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu:
 - budu izrađena u skladu s propisima o bezbednosti proizvoda,
 - odgovaraju postojećim uslovima na radnom mestu,
 - ne povećavaju ili ne proizvode nove rizike,
 - odgovaraju ergonomskim zahtevima radnog mesta i zdravstvenom stanju zaposlenog,

*Minimalni zahtevi
koje je poslodavac
dužan da ispuni
u obezbeđivanju
primene
preventivnih mera
pri korišćenju
sredstava i opreme
za ličnu zaštitu na
radu*

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

- budu izrađena tako da zaposleni može pravilno i jednostavno da ih koristi i posle podešavanja, popravke, dorade i sl,
 - budu prilagodljiva i efikasna u slučaju istovremenog korišćenja različitih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu,
3. da sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu odredi na osnovu procene rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, odnosno opasnosti i štetnosti na radnom mestu,
 4. da sredstva i opremu za ličnu zaštitu odredi tako da odgovaraju Pregledu sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i prema Pregledu sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu prema poslovima koji zahtevaju njihovo korišćenje, kao i da sačini Pregled opasnosti i štetnosti koje zahtevaju korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu,
 5. da pri davanju na korišćenje poštuje načelo prema kom je sredstvo i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu namenjeno za lično korišćenje,
 6. da kada okolnosti zahtevaju da određeno sredstvo ili opremu koristi više zaposlenih preduzme sve što je potrebno da takvo korišćenje ne ugrozi zdravlje i higijenu zaposlenih,
 7. da obezbedi da korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu ne uzrokuje finansijske obaveze za zaposlene,
 8. da zaposlenima izda na korišćenje samo ispravna sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i da obezbedi da se koriste u skladu s namenom,

9. da za sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu obezbedi propisanu dokumentaciju na srpskom jeziku za upotrebu i održavanje, s kojom zaposleni moraju da budu upoznati, kao i da zaposleni sredstva i opremu koriste u skladu sa svim bezbednosno-tehničkim podacima iz iste dokumentacije,
10. da zaposlenog upozna s rizicima od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, zbog kojih ima obavezu da koristi sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, kao i da ih teorijski i praktično osposobi za njihovo pravilno korišćenje.

Važno je naglasiti da su delovi Pravilnika:

- Pregled opasnosti i štetnosti koje zahtevaju korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, kao Prilog 1,
- Pregled sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, kao Prilog 2,
- Pregled sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu prema poslovima koji zahtevaju njihovo korišćenje, kao Prilog 3.

Takođe, Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi („Službeni glasnik RS”, br.100/2011) propisuju se, pored ostalog, i:

- bitni zahtevi za zdravlje i bezbednost, kao i drugi zahtevi i uslovi, koje mora da ispuni lična zaštitna oprema pre njenog stavljanja na tržište i/ili upotrebu, radi zaštite zdravlja i bezbednosti korisnika te opreme;
- kategorije i vrste lične zaštitne opreme;
- sadržina tehničke dokumentacije;

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

*Delovi Pravilnika
o preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri korišćenju
sredstava i opreme
za ličnu zaštitu na
radu*

*Pravilnik o ličnoj
zaštitnoj opremi*

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

- sadržina Deklaracije o usaglašenosti;
- znak usaglašenosti i označavanja usagalašenosti.

Lična zaštitna oprema

Lična zaštitna oprema jeste svaka oprema (sredstvo, uređaj, pribor, pomoćno sredstvo i sl) koju nosi ili drži korisnik radi sopstvene zaštite od jedne ili više opasnosti po njegovo zdravlje i bezbednost.

Spisak srpskih standarda iz oblasti lične zaštitne opreme je objavljen u „Službenom glasniku RS”, br. 10/2012 i sadrži 253 standarda kojima su preuzeti usklađeni standardi Evropske zajednice i označeni su s SRPS EN.

Poznavanje srpskih standarda iz oblasti lične zaštitne opreme predstavlja preduslov za primenu preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu.

4. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta („Službeni glasnik RS”, br. 106/2009)

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta

Pravilnikom su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju preventivnih mera za bezbednost i zdravlje na radu pri ručnom prenošenju tereta, a pri kom naročito postoji rizik od nastanka povrede ili oboljenja kičmenog stuba.

Ručno prenošenje tereta predstavlja svako prenošenje ili pridržavanje tereta mase veće od tri kilograma od strane jednog ili više zaposlenih, uklju-

čujući podizanje, spuštanje, guranje, vučenje, nošenje ili pomeranje tereta, a pri kom, usled njegovih karakteristika ili nepovoljnih ergonomskih uslova, naročito postoji rizik od nastanka povrede ili oboljenja kičmenog stuba zaposlenih.

Pravilnikom je propisano da je poslodavac dužan:

1. da preduzme odgovarajuće organizacione mere ili da koristi odgovarajuća sredstva (opremu za rad na mehanizovani pogon) da bi izbegao ručno prenošenje tereta, a ako to nije moguće makar da se otkloni ili smanji rizik od nastanka povrede ili oboljenja kičmenog stuba,
2. da u slučaju kada se ručno prenošenje tereta ne može izbeći:
 - izvrši procenu rizika na radnom mestu, odnosno da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika za dato radno mesto, uzimajući u obzir faktore rizika u skladu s Pregledom faktora rizika, koji se odnose na karakteristike tereta, potreban fizički napor, karakteristike radne okoline i zahteve koji se javljaju pri obavljanju poslova, koji kao Prilog 1 čini deo Pravilnika,
 - pri raspoređivanju zaposlenog na poslove uzme u obzir individualne faktore rizika za tog zaposlenog u skladu s Pregledom individualnih faktora rizika, koji kao Prilog 2 čini deo Pravilnika,
 - organizuje obavljanje poslova tako:
 - da zaposleni podižu ili nose teret čija masa ne prelazi sledeće vrednosti:

*Obaveze poslodavca
propisane*

*Pravilnikom o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri ručnom
prenošenju tereta*

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

starosna dob zaposlenih	najveća dozvoljena masa tereta (kg)	
	muškarci	žene
15–19 godina	35	10
19–45 godina	50	25
više od 45 godina	45	15

- da trudnice ne obavljaju poslove ručnog prenošenja tereta,
- da kumulativna masa tereta koji zaposleni podižu i nose ne prelaze sledeće vrednosti:

dužina nošenja (m)	učestalost nošenja (min^{-1})	kumulativna masa		
		kg/min	kg/čas	kg/8čas
≤ 1	8	120	7200	10000
$> 1 \leq 2$	5	75	4500	10000
$> 2 \leq 4$	4	60	3000	10000
$> 4 \leq 10$	2	30	1500	10000
$> 10 \leq 20$	1	15	750	6000

Kumulativna masa tereta

Kumulativna masa tereta jeste proizvod mase tereta i učestalosti nošenja tereta u jedinici vremena.

Kumulativna masa tereta koje podižu i nose žene ne može biti veća od 4000 kg za osmočasovno radno vreme.

Pravilnik o obezbeđivanju ozнака за bezbednost i zdravlje na radu

5. Pravilnik o obezbeđivanju ozнака за bezbednost i zdravlje na radu („Službeni glasnik RS”, br. 95/2010)

Pravilnik propisuje:

1. zahteve u vezi s oznakama za bezbednost i/ili zdravlje na radu, i to:

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

- opšte zahteve za oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu,
 - zahteve za oznake na tablama,
 - zahteve za obeležavanje posuda i cevovoda,
 - zahteve za označavanje lokacije i identifikaciju opreme za gašenje požara,
 - zahteve za oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu za obeležavanje prepreka, opasnih zona i saobraćajnih površina,
 - zahteve za svetlosne oznake,
 - zahteve za zvučne signale,
 - zahteve za govornu komunikaciju i
 - zahteve koji se daju rukom;
2. obaveze poslodavca, po kojima je poslodavac dužan:
 - da uzimajući u obzir procenu rizika obezbedi i isticanje oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu,
 - da pri isticanju oznaka za obeležavanje prepreka, opasnih zona i saobraćajnih površina postavi odgovarajuće oznake utvrđene propisima iz oblasti saobraćaja.

6. Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad s ekranom („Službeni glasnik RS”, br. 106/09)

Pravilnik propisuje:

1. da oprema za rad s ekranom jeste oprema za rad s alfanumeričkim ili grafičkim ekranom, bez obzira na način prikazivanja,
2. da radno mesto jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavaca u kom se koristi oprema za rad s ekranom, uključujući

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad s ekranom

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

radnu stolicu, radni sto ili radnu površinu i neposrednu radnu okolinu,

3. da zaposleni jeste zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja koristi opremu za rad s ekranom najmanje četiri sata dnevno,
4. obaveze poslodavca, po kojima je poslodavac dužan:
 - da za sva radna mesta na kojima se koristi oprema za rad s ekranom izvrši procenu rizika od nastanka oštećenja čula vida i fizičkih i psihofizičkih oštećenja zdravlja, odnosno da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ako je procena rizika izvršena tako da nisu evidentirani i procjenjeni svi faktori rizika koji nastaju pri korišćenju opreme za rad s ekranom,
 - da zaposlenom obezbedi rad na radnom mestu na kom su sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad propisane Pravilnikom, a koje se odnose na:
 - opremu za rad s ekranom (ekran, tastatura, radni sto ili radna površina, radna stolica),
 - radnu okolinu (slobodan prostor za zaposlene, osvetljenje radnih prostorija, refleksija i odbljesak, buka, zračenje i mikroklima),
 - da sproveđe i organizacione mere, kojima zaposlenima obezbeđuje odgovarajuće pauze ili promenu radnih aktivnosti,
 - da zaposlenima obezbedi ciljani pregled očiju i vida, a koji će izvršiti služba medicine rada ili oftalmolog, a koji se sprovodi pre početka korišćenja opreme za rad

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

s ekranom i periodično u toku korišćenja iste opreme, na period od tri godine,

- da zaposlenog, ako rezultati pregleda izvršeni od strane kvalifikovane osobe pokažu da je to neophodno, uputi na ciljani oftalmološki pregled,
- da na osnovu rezultata svih pregleda zaposlenom obezbedi korišćenje posebnog korektivnog sredstva koje odgovara poslu koji obavlja,
- da obezbedi obavljanje poslova pri kojima se koristi oprema za rad s ekranom tako da:
 - program odgovara zadatku,
 - program bude lak za upotrebu i prilagođen znanju i iskustvu zaposlenog,
 - su informacije prikazane u formatu i brzinom koji su prilagođeni zaposlenom i tako da su
 - primjenjeni principi ergonomije programa.

7. Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, br. 14/09 i 95/10)

Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima je stupila na snagu 1. jula 2011. godine.

Ovom uredbom propisuju se minimalni zahtevi koje su investitor, odnosno zastupnik investitora za realizaciju projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izrade projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođe-

*Uredba o
bezbednosti i
zdravlju na radu
na privremenim
i pokretnim
gradilištima*

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunjava u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

*Pojedini izrazi
dati u Uredbi
o bezbednosti i
zdravlju na radu
na privremenim
i pokretnim
gradilištima*

*Plan preventivnih
mera*

nja građevinskih radova, poslodavac i druga lica dužni da ispunje u obezbeđivanju primene preventivnih mera na privremenim ili pokretnim gradilištima. Ova uredba se ne primenjuje na nadzemnu i podzemnu eksploataciju ruda i dubinsko bušenje (član 1. Direktive).

U ovoj uredbi dati su pojedini izrazi: privremena ili pokretna gradilišta, investitor, zastupnik investitora za realizaciju projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izrade projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja radova, drugo lice, izvođač radova, poslodavac (član 2. Direktive).

Investitor, odnosno zastupnik investitora, je dužan da odredi jednog ili više koordinatora za izradu projekta i jednog ili više koordinatora za izvođenje radova kada na gradilištu izvode ili je predviđeno da će radove izvoditi dva ili više izvođača radova istovremeno.

Investitor, odnosno zastupnik investitora, je dužan da, pre početka rada na gradilištu, obezbedi izradu Plana preventivnih mera (član 3. Direktive).

Koordinator za izradu projekta vrši koordinaciju primene načela prevencije, izrađuje Plan preventivnih mera kojim su određeni uređenje gradilišta i specifične mere za bezbedan i zdrav rad na tom gradilištu, vodi računa da se pri izradi Plana preventivnih mera, kada je potrebno, uzmu u obzir sve industrijske aktivnosti u blizini gradilišta (član 5. Direktive).

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

Koordinator za izvođenje radova vrši koordinaciju primene načela prevencije, koordinira realizaciju planiranih aktivnosti, predlaže pokretanje postupka izrade izmena ili dopuna Plana preventivnih mera, organizuje saradnju i međusobno obaveštavanje svih poslodavaca i drugih lica koji istovremeno ili jedan za drugim izvode radove na gradilištu, vrši koordinaciju njihovih aktivnosti u pogledu sprovođenja mera za bezbednost i zdravlje na radu radi sprečavanja nastanka povreda na radu i profesionalnih bolesti, obaveštava nadležnu inspekciju rada o slučajevima kada poslodavci i druga lica ne primenjuju mere za bezbedan i zdrav rad (član 6. Direktive).

Obaveza je poslodavca da pri izvođenju radova na gradilištu uzima u obzir instrukcije i uputstva koje dobija od koordinatora za izradu projekta i koordinatora za izvođenje radova i da sarađuje s drugim poslodavcima i licima u primeni mera bezbednosti i zdravlja na radu (član 9. Direktive).

Takođe, poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu. Druga lica koja učestvuju u radu na gradilištu dužna su da prime- njuju propise iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, u skladu s Aneksom IV (član 11. Direktive), kao i da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radu na gradilištu (član 12. Direktive).

Pregled najvažnijih odredbi pojedinih podzakonskih propisa kojima su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad

*Prilozi dati uz
Uredbu*

Uz Uredbu je dato pet priloga.

1. Prilog 1. Pregled radova pri gradnji objekta,
2. Prilog 2. Pregled radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih,
3. Prilog 3. Prijava gradilišta,
4. Prilog 4. Pregled mera za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima,
5. Prilog 5. Pregled preventivnih mera

7/3 Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

Uvod

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/ 2005, 91/2015, 113/2017 – dr. zakon) propisano je da je poslodavac dužan da zaposlenom da na upotrebu sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu na kojoj su primjene propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno da ih može zaposlenom dati na korišćenje samo ako raspolaže propisanom dokumentacijom na srpskom jeziku za njihovu upotrebu i održavanje u kojoj je proizvodač, odnosno isporučilac naveo sve bezbednosno-tehničke podatke važne za ocenjivanje i otklanjanje rizika na radu.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni glasnik RS”, br. 92/2008, 101/2018) propisuje da je poslodavac dužan da zaposlenima obezbedi sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu koja moraju da budu izrađena u skladu sa propisima o bezbednosti proizvoda.

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

Napred navedeno, u kombinaciji sa praktičnom primenom Zakona o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanju usaglašenosti („Službeni glasnik RS”, broj 36/09), Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda („Službeni glasnik RS”, broj 41/2009, 77/ 2019) i Zakona o tržišnom nadzoru („Službeni glasnik RS”, broj 92/2011), stvara jasnou i važnu obavezu poslodavcu da zaposlenom može dati na korišćenje sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu samo ako su usaglašeni sa propisanim tehničkim zahtevima, ako je njihova usaglašenost ocenjena prema propisanom postupku, ako su označeni u skladu sa propisima i ako ih prate propisane isprave o usaglašenosti i druga propisana dokumentacija.

Pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

Da bi poslodavac, kao korisnik sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, mogao da ispuni navedene obaveze, pored napred navedenih zakona i pravilnika, mora da poznaje i Pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi („Službeni glasnik RS”, broj 23/2020), iako se njegove odredbe prvenstveno odnose na proizvođača i isporučioce navedenih proizvoda.

Poslodavci koji imaju obavezu da svojim zaposlenima, u okviru sprovođenja mera za zaštitu njihove bezbednosti i zdravlja na radu, obezbede korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, osim što direktno primenjuju i sprovođe Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, moraju posebnu pažnju da posvete i primeni Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi.

Pritom, mora se imati u vidu da se ovde, bez obzira na to da li se radi o sredstvu i opremi za ličnu zaštitu na radu ili o ličnoj zaštitnoj opremi, radi o istoj vrsti proizvoda koji imaju namenu da njihove korisnike (u ovom slučaju zaposlene) zaštite od jedne ili više opasnosti i štetnosti po zdravlje i bezbednost, odnosno otklone ili smanje rizike od nastanka povreda i oštećenja zdravlja.

U skladu sa Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi, poslodavci su dužni da ispune sve minimalne zahteve u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, naročito onog zahteva po kome poslodavac zaposlenom može dati na korišćenje sredstvo i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu samo:

- ako za to sredstvo raspolaže propisanom dokumentacijom na srpskom jeziku za njegovu upotrebu i održavanje, u kojoj je proizvođač, odnosno isporučilac naveo sve bezbednosno-tehničke podatke važne za ocenjivanje i otklanjanje rizika na radu, i

Poslodavci koji imaju obavezu da svojim zaposlenima, u okviru sprovođenja mera za zaštitu njihove bezbednosti i zdravlja na radu, obezbede korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, osim što direktno primenjuju i sprovođe Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, moraju posebnu pažnju da posvete i primeni Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

- ako je isto sredstvo izrađeno u skladu sa propisima o bezbednosti proizvoda.

Kako su i za sredstvo i za opremu za ličnu zaštitu na radu i za ličnu zaštitnu opremu zajedničke karakteristike to što ih nosi ili drži pojedinac, što se koriste za zaštitu pojedinca i što štite pojedinca (korisnika – u ovom slučaju zaposlenog) od jedne ili više opasnosti, za ličnu zaštitnu opremu u ovom tekstu se koristi termin sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

S obzirom na raznovrsnost i veliki broj proizvoda koji su obuhvaćeni definicijom i pripadaju sredstvu za ličnu zaštitu na radu, izvršena je njihova kategorizacija, odnosno razvrstavanje, prevashodno zbog različitih opasnosti i štetnosti, odnosno rizika koji su prisutni prilikom izvođenja procesa rada, a mogu izazvati povредu ili oštećenje zdravlja zaposlenog, kao i obezbeđivanja optimalnog nivoa zaštite zdravlja i bezbednosti korisnika. Za poslodavca je veoma važno da zna da li proizvod koji nabavlja i daje zaposlenom na korišćenje za vreme rada pripada sredstvu za ličnu zaštitu na radu i kojoj kategoriji. Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi utvrđuju se kategorije rizika od kojeg lična zaštitna oprema, odnosno sredstva za ličnu zaštitu na radu treba da zaštitи korisnika i to: kategorija I, kategorija II i kategorija III .

Kategorija I obuhvata isključivo sledeće minimalne rizike: površinsko mehaničko delovanje; kontakt sa blažim sredstvima za čišćenje ili produženi dodir sa vodom; dodir sa vrućim površinama čija temperatura ne prelazi 50 °C; oštećenje očiju usled izlaganja sunčevoj svetlosti (ne tokom posmatranja sunca) i atmosferske uticaje koji nisu ekstremne prirode .

U ovu kategoriju spadaju sledeća sredstva za ličnu zaštitu na radu:

- za zaštitu glave, laka sredstva za zaštitu vlasista (kose);
- lična zaštitna odeća: odeća sa dodacima (odvojivim ili ne) izrađena za zaštitu od: atmosferskih uticaja koji nisu ni izuzetni ni ekstremni; mehaničkog delovanja s površinskim učincima; opasnosti u vezi s rukovanjem vrućim predmetima pri čemu korisnik nije izložen temperaturi koja bi prelazila +50 oS ili opasnim uticajima (udarcima);
- za zaštitu nogu i stopala i zaštitu od klizanja, sredstva za zaštitu od atmosferskih uticaja koji nisu ni izuzetni ni ekstremni;
- za zaštitu šake i ruke, sredstva s dodacima (odvojivim ili ne) izrađena za zaštitu od: sredstava za čišćenje sa blagim delovanjem (pranje sudova, čišćenje itd.); mehaničkog delovanja s površinskim učincima (ubodi pri šivenju, vrtni radovi, prljavi

*Kategorija I
obuhvata isključivo
sledeće minimalne
rizike: površinsko
mehaničko
delovanje;
kontakt sa blažim
sredstvima
za čišćenje ili
produženi dodir
sa vodom; dodir sa
vrućim površinama
čija temperatura
ne prelazi 50 °C;
oštećenje očiju usled
izlaganja sunčevoj
svetlosti (ne tokom
posmatranja sunca)
i atmosferske uticaje
koji nisu ekstremne
prirode*

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

poslovi); vrućine ili opasnosti pri rukovanju s vrućim predmetima, gde zaposleni nije izložen temperaturama većim od +50 oS; ili opasnih uticaja (udaraca); kao i od uobičajeno hladnog vremena;

- za zaštitu od mehaničkog dejstva, i to: od trenja; manjih udaraca i vibracija koji ne utiču na vitalne delova tela i čiji učinci ne mogu prouzrokovati nepopravljive lezije (npr: laka kaciga za zaštitu potiljka, rukavice, lagana obuća i dr.).

Kategorija II obuhvata rizike koji nisu razvrstani niti u kategoriju I niti u kategoriju III , i u nju spadaju:

- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu za zaštitu sluha (koja se stavlja u uši ili nose preko njih);
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu za zaštitu očiju i filteri koji nisu razvrstani niti u kategoriju I niti u kategoriju III;
- sve vrste kaciga za zaštitu glave;
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu: za zaštitu lica ili dela lica;
- lična zaštitna odeća: svi delovi s dodacima (odvojivim ili ne) izrađeni zbog osiguranja posebne vrste zaštite; odeća neprobojna za metke koju ne koriste oružane snage (npr. služba bezbednosti) i odeća koja štiti od infektivnih supstanci koju ne koriste oružane snage;

- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu s dodacima (odvojivim ili ne), naročito izrađena za zaštitu nogu ili stopala i zaštitu od klizanja, kao i za zaštitu ruku (ruke i/ili šake);
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu (obuća, odeća i sl.) za zaštitu od statičkog elektriciteta, koja se koristi u radnoj okolini u kojoj je moguć rizik od eksplozije;
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu izrađena za zaštitu od vibracija, i
- odeća uočljiva sa velike udaljenosti.

U kategoriju II spadaju i sva druga sredstva za ličnu zaštitu na radu, koja nisu razvrstana niti u kategoriju I niti u kategoriju III, ali i sva ona sredstva za ličnu zaštitu na radu, čija kategorizacija nije obuhvaćena Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi.

Kategorija III obuhvata rizike koji mogu izazvati smrt ili ozbiljno i trajno oštećenje zdravlja i to od: supstanci i smeša koje su opasne po zdravlje; atmosfera sa nedostatkom kiseonika; štetnih bioloških agensa; jonizujućeg zračenja; sredine sa visokom temperaturom čiji se efekat može uporediti sa efektom temperature vazduha od +100 °C ili višom; sredine sa niskom temperaturom čiji se efekti mogu uporediti sa efektom temperature vazduha od -50 °C ili nižom; padova sa visine; strujnog

*Kategorija III
obuhvata rizike koji
mogu izazvati smrt
ili ozbiljno i trajno
oštećenje zdravlja*

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

udara i rada pod naponom; utapanja; posekotina pri radu sa ručnom motornom testerom; mlazova visokog pritiska; prostrelnih rana ili uboda nožem i štetne buke.

U kategoriju III spadaju sledeća sredstva za ličnu zaštitu na radu:

- za zaštitu očiju i filteri – izrađena kako za upotrebu u radnoj okolini sa visokom temperaturom i za koju može biti karakteristično prisustvo infracrvenog zračenja, plamena ili veće količine rastopljenog materijala, tako i za zaštitu od jonizujućeg zračenja i električne struje;
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu za zaštitu od pada sa visine;
- za zaštitu glave, kacige za upotrebu u radnoj okolini sa visokom temperaturom i za koju može biti karakteristično prisustvo infracrvenog zračenja, plamena ili veće količine rastopljenog materijala, kao i za zaštitu od električne struje;
- za zaštitu lica i dela lica – izrađena za upotrebu u radnoj okolini sa visokom temperaturom i za koju može biti karakteristično prisustvo infracrvenog zračenja, plamena ili veće količine rastopljenog materijala, zatim za upotrebu u radnoj okolini s niskom temperaturom, kao i za zaštitu od električne struje;

- lična zaštitna odeća, izrađena za upotrebu u radnoj okolini sa visokom temperaturom i za koju može biti karakteristično prisustvo infracrvenog zračenja, plamena ili veće količine rastopljenog materijala, zatim za upotrebu u radnoj okolini s niskom temperaturom, zatim za zaštitu od električne struje, hemijskih štetnosti ili ionizujućeg zračenja, kao i odeća za osiguranje potpune atmosferske izolacije;
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu za disanje (zaštitu disajnih organa);
- za zaštitu nogu i stopala i za zaštitu od klizanja, kao i za zaštitu šake i ruke, u koje spadaju sredstva za ličnu zaštitu na radu izrađena za upotrebu u radnoj okolini sa visokom temperaturom i za koju može biti karakteristično prisustvo infracrvenog zračenja, plamena ili veće količine rastopljenog materijala, za upotrebu u radnoj okolini s niskom temperaturom, zatim za zaštitu od opasnosti u vezi s električnom strujom pri radovima pri kojima je prisutan visoki napon i za zaštitu od visokog napona, kao i za osiguranje ograničenog opsega zaštite od hemijskih štetnosti ili ionizujućeg zračenja, i
- sva sredstva za ličnu zaštitu na radu za zaštitu od električne struje, kako sva napred navedena, tako i sva ostala sredstva za ličnu zaštitu na radu za zaštitu od struje čiji je napon jednak ili veći od 50 V naizmenične struje, odnosno 75 V jednosmerne struje.

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

Poslodavac može zaposlenom za vreme rada dati na upotrebu samo ona sredstva za ličnu zaštitu na radu na kojima su primenjene i sprovedene sve propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno samo ona sredstva za ličnu zaštitu na radu koja, uz pravilno održavanje i namensku upotrebu, ispunjavaju bitne zahteve za zaštitu zdravlja i bezbednosti i druge zahteve propisane Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi

Obaveze koje se odnose na bitne zahteve za zdravlje i bezbednost primenjuju se samo ako postoji odgovarajući rizik od kojeg treba da štiti sredstvo za ličnu zaštitu na radu

Poslodavac može zaposlenom za vreme rada dati na upotrebu samo ona sredstva za ličnu zaštitu na radu na kojima su primenjene i sprovedene sve propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno samo ona sredstva za ličnu zaštitu na radu koja, uz pravilno održavanje i namensku upotrebu, ispunjavaju bitne zahteve za zaštitu zdravlja i bezbednosti i druge zahteve propisane Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi . Dakle, poslodavac može zaposlenom dati na upotrebu samo ono sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je usaglašeno sa svim važećim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost koji su primenljivi na to sredstvo za ličnu zaštitu na radu i koje je pravilno označeno znakom usaglašenosti u skladu sa istim pravilnikom.

Usaglašavanje sredstava za ličnu zaštitu na radu sa bitnim zahtevima za zaštitu zdravlja i bezbednosti je obaveza proizvođača ili njegovog zastupnika u Srbiji. Usaglašenost se postiže tako što je propisano da je proizvođač obavezan da sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje proizvodi uskladi sa odgovarajućim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost, da sačini tehničku dokumentaciju, izda deklaraciju o usaglašenosti, kao i da stavi znak usaglašenosti na sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

Obaveze koje se odnose na bitne zahteve za zdravlje i bezbednost primenjuju se samo ako postoji odgovarajući rizik od kojeg treba da štiti sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

Bitni zahtevi za zdravlje i bezbednost primenjuju se tako da se u obzir uzimaju najnovija dostignuća i postojeća praksa u vreme projektovanja i proizvodnje, kao i tehnički i ekonomski zahtevi koji odgovaraju visokom stepenu zaštite zdravlja i bezbednosti.

Proizvođač sprovodi procenu rizika kako bi identifikovao rizike koji se odnose na sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje proizvodi. Prilikom projektovanja i izrade proizvođač uzima u obzir izvršenu procenu.

Takođe, prilikom projektovanja i proizvodnje sredstva za ličnu zaštitu na radu, i prilikom izrade uputstava, proizvođač osim predviđene namene sredstva za ličnu zaštitu na radu uzima u obzir i upotrebu koja se može predvideti.

Opšti zahtevi za sredstva za ličnu zaštitu na radu odnose se na to da sredstvo za ličnu zaštitu na radu mora da obezbedi odgovarajuću zaštitu od svih mogućih rizika, u skladu sa predviđenom namenom. Opšti zahtevi obuhvataju načela projektovanja (ergonomija, nivoi i klase zaštite), neškodljivost sredstva za ličnu zaštitu na radu (odsustvo rizika i drugih štetnih faktora), udobnost i efikasnost (prilagođavanje sredstva za ličnu zaštitu na radu korisniku, lakoća i čvrstoća sredstva za ličnu zaštitu na radu, kompatibilnost različitih klasa i tipova sredstva za ličnu zaštitu na radu projektovanih za istovremenu upotrebu, zaštitnu odeću sa zamenljivim štitnicima), informacije koje daje proizvođač.

Prilikom projektovanja i proizvodnje sredstva za ličnu zaštitu na radu, i prilikom izrade uputstava, proizvođač osim predviđene namene sredstva za ličnu zaštitu na radu uzima u obzir i upotrebu koja se može predvideti

Opšti zahtevi za sredstva za ličnu zaštitu na radu odnose se na to da sredstvo za ličnu zaštitu na radu mora da obezbedi odgovarajuću zaštitu od svih mogućih rizika, u skladu sa predviđenom namenom

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

Postoje i **dodatni zahtevi, koji su zajednički za više vrsta ili tipova sredstava za ličnu zaštitu na radu, kao i dodatni zahtevi specifični za određene rizike**, a koji su sastavni deo Priloga 2. Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi.

Proizvođač prilikom stavljanja na tržište sredstva za ličnu zaštitu na radu obezbeđuje da je sredstvo za ličnu zaštitu na radu projektovano i izrađeno u skladu sa primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost.

Proizvođač je dužan da sačini tehničku dokumentaciju za sredstva za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi i da sprovede odgovarajući postupak ocenjivanja usaglašenosti

Proizvođač je dužan da sačini tehničku dokumentaciju za sredstva za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi i da sprovede odgovarajući postupak ocenjivanja usaglašenosti.

Tehnička dokumentacija mora da sadrži sve bitne podatke o sredstvima koja je koristio proizvođač da bi obezedio usaglašenost proizvedenog sredstva za ličnu zaštitu na radu sa bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost koji se odnose na to sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

Pored navedenih podataka, tehnička dokumentacija mora da sadrži potpun opis sredstva za ličnu zaštitu na radu i predviđenu namenu iste; procenu rizika od kojih sredstva za ličnu zaštitu na radu treba da zaštiti; spisak bitnih zahteva za zdravlje

i bezbednost koji su primenjivi na sredstva za ličnu zaštitu na radu; projektne i proizvodne crteže i šeme sredstva za ličnu zaštitu na radu i njegovih komponenti, podsklopova i kola; opise i objašnjena potrebna za razumevanje crteža i šema, kao i za način rada sredstva za ličnu zaštitu na radu; spisak primenjenih srpskih standarda ili u slučaju njihove delimične primene, navođenje njihovih delova prilikom projektovanja i izrade sredstva za ličnu zaštitu na radu; opise primenjenih tehničkih specifikacija radi ispunjavanja bitnih zahteva za zdravlje i bezbednost u slučaju kada nisu primenjeni srpski standardi ili njihovi delovi; rezultate proračuna, provera i pregleda sprovedenih radi provere usaglašenosti sredstva za ličnu zaštitu na radu sa primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost; izveštaje o sprovedenim ispitivanjima radi provere usaglašenosti sredstva za ličnu zaštitu na radu sa primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost i, po potrebi, utvrđivanja odgovarajuće klase zaštite; opis sredstava koje je proizvođač koristio u proizvodnji sredstva za ličnu zaštitu na radu kako bi obezbedio usaglašenost proizvedenog sredstva za ličnu zaštitu na radu sa projektnim specifikacijama; primerak uputstva za upotrebu i informacija iz Priloga 2. Pravilnika; sva potrebna uputstva za proizvodnju sredstva za ličnu zaštitu na radu na osnovu odobrenog osnovnog modela, u slučaju pojedinačno proizvedenog sredstva za ličnu zaštitu na radu, prilagođenog

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

Ako je primenom odgovarajućeg postupka ocenjivanja usaglašenosti dokazana usaglašenost sredstva za ličnu zaštitu na radu sa primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost, proizvođač sačinjava Deklaraciju o usaglašenosti i stavlja znak usaglašenosti.

Proizvođač obezbeđuje odgovarajuće procedure kojima se ostvaruje kontinuitet ispunjenosti zahteva Pravilnika u slučaju serijske proizvodnje sredstva za ličnu zaštitu na radu

određenom korisniku; za sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje se proizvodi u serijama u kojima se svaki proizvod prilagođava određenom korisniku, opis mera koje proizvođač preduzima tokom prilagođavanja i proizvodnje kako bi obezbedio da svaki proizvod sredstva za ličnu zaštitu na radu bude u skladu sa odobrenim tipom i primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost.

Ako je primenom odgovarajućeg postupka ocenjivanja usaglašenosti dokazana usaglašenost sredstva za ličnu zaštitu na radu sa primenjivim bitnim zahtevima za zdravlje i bezbednost, proizvođač sačinjava Deklaraciju o usaglašenosti i stavlja znak usaglašenosti.

Proizvođač čuva tehničku dokumentaciju i Deklaraciju o usaglašenosti deset godina nakon stavljanja na tržište sredstva za ličnu zaštitu na radu.

Proizvođač obezbeđuje odgovarajuće procedure kojima se ostvaruje kontinuitet ispunjenosti zahteva Pravilnika u slučaju serijske proizvodnje sredstva za ličnu zaštitu na radu , pri čemu se na odgovarajući način uzimaju u obzir izmene nastale u projektu ili karakteristikama sredstva za ličnu zaštitu na radu, kao i izmene u primenjenim standardima ili drugim tehničkim specifikacijama na osnovu kojih je deklarisana usaglašenost sredstva za ličnu zaštitu na radu.

Kada je to odgovarajuće u odnosu na rizik koji predstavlja sredstvo za ličnu zaštitu na radu, u cilju zaštite zdravlja i bezbednosti potrošača i drugih krajnjih korisnika, proizvođač vrši ispitivanje uzoraka sredstava za ličnu zaštitu na radu na tržištu, obrađuje informacije i vodi evidencije reklamacija, kao i neusaglašenih i opozvanih proizvoda, i o tome obaveštava distributere.

Proizvođač obezbeđuje da je sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje stavlja na tržište označeno brojem tipa, partije, serijskim brojem ili drugim podatkom za identifikaciju ili, ako to nije moguće zbog veličine ili vrste sredstva za ličnu zaštitu na radu, obezbeđuje da su ovi podaci navedeni na ambalaži ili dokumentu koji prati sredstva za ličnu zaštitu na radu.

Proizvođač navodi na sredstvu za ličnu zaštitu na radu svoje poslovno ime, registrovano trgovačko ime ili registrovani trgovački znak, kao i svoju kontakt adresu, ili, ako to nije moguće, ove podatke navodi na ambalaži ili dokumentu koji prati sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

Proizvođač obezbeđuje da sredstva za ličnu zaštitu na radu prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku, koje su jasne, razumljive i čitljive.

Proizvođač uz sredstvo za ličnu zaštitu na radu prilaže Deklaraciju o usaglašenosti ili obezbeđuje njenu dostupnost na svojoj službenoj internet stranici, pri čemu adresu internet stranice navodi u uputstvu za upotrebu.

Proizvođač navodi na sredstvu za ličnu zaštitu na radu svoje poslovno ime, registrovano trgovačko ime ili registrovani trgovački znak, kao i svoju kontakt adresu, ili, ako to nije moguće, ove podatke navodi na ambalaži ili dokumentu koji prati sredstvo za ličnu zaštitu na radu

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

Proizvođač koji smatra ili ima razloga da veruje da sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je stavio na tržište nije usaglašeno sa ovim pravilnikom bez odlaganja preduzima potrebne korektivne radnje kako bi to sredstvo za ličnu zaštitu na radu usaglasio ili, ako je odgovarajuće, kako bi ga povukao ili opozvao. Takođe, ako sredstvo za ličnu zaštitu na radu predstavlja rizik, proizvođač o tome odmah obaveštava nadležne organe, navodeći naročito detalje o utvrđenoj neusaglašenosti i o svim preduzetim korektivnim radnjama.

Na obrazložen zahtev nadležnog organa proizvođač dostavlja informacije, odnosno dokumentaciju u papirnom ili elektronskom obliku, neophodnu za potvrđivanje usaglašenosti sredstva za ličnu zaštitu na radu, na srpskom jeziku.

Nakon sprovedenog postupka ocenjivanja usaglašenosti, proizvođač ocenjivanog sredstva za ličnu zaštitu na radu ili njegov zastupnik sačinjava Deklaraciju o usaglašenosti, propisane sadržine, kojom se potvrđuje da je isto sredstvo za ličnu zaštitu na radu usaglašeno sa svim zahtevima propisanim Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi

Proizvođač sarađuje sa nadležnim organima, na njihov zahtev, u svim radnjama preduzetim u cilju izbegavanja rizika koje predstavlja sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je stavio na tržište.

Nakon sprovedenog postupka ocenjivanja usaglašenosti, proizvođač ocenjivanog sredstva za ličnu zaštitu na radu ili njegov zastupnik sačinjava **Deklaraciju o usaglašenosti**, propisane sadržine, kojom se potvrđuje da je isto sredstvo za ličnu zaštitu na radu usaglašeno sa svim zahtevima propisanim Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi .

Deklaracija o usaglašenosti je izjava kojom se potvrđuje ispunjenost primenljivih bitnih zahteva za zdravlje i bezbednost iz Priloga 2. Pravilnika.

Sačinjavanjem Deklaracije o usaglašenosti proizvođač preuzima odgovornost za usaglašenost sredstva za ličnu zaštitu na radu sa zahtevima Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi.

Deklaracija o usaglašenosti ima sadržinu utvrđenu Prilogom 9. Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi, odnosno sadrži opis sredstva za ličnu zaštitu na radu, uključujući opšti naziv, tip, serijski broj, oznaku partije i sl.; poslovno ime, odnosno naziv i adresu sedišta proizvođača i kad je primenjivo, njegovog zastupnika; izjavu da se Deklaracija o usaglašenosti izdaje na isključivu odgovornost proizvođača; predmet Deklaracije o usaglašenosti (identifikacija sredstva za ličnu zaštitu na radu koja omogućuje sledljivost, dovoljno jasna slika u boji može takođe biti deo deklaracije); izjavu da je sredstvo za ličnu zaštitu na radu usaglašeno sa Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi; pozivanje na primenjene srpske/harmonizovane standarde; ako je to odgovarajuće, pozivanje na druge standarde i tehničke specifikacije kad su one primenjene; kad je primenljivo, poslovno ime, odnosno naziv, adresu sedišta i jedinstveni broj Imenovanog tela koje je izvršilo Pregled tipa, broj Sertifikata o izvršenom pregledu tipa, kao i pozivanje na taj Sertifikat; kad je odgovarajuće primenjeni postupak ocenjivanja usaglašenosti u skladu sa Prilogom 7. ili Prilogom 8. Pravilnika, pod nadzorom Imenovanog tela čije ime i jedinstveni broj se navode;

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

dodatne informacije: mesto i datum izdavanja Deklaracije; identifikaciju i potpis ovlašćenog lica odgovornog za sačinjavanje Deklaracije o usaglašenosti u ime proizvođača ili njegovog zastupnika.

Proizvođač može pisanim ovlašćenjem da ovlasti zastupnika da izvršava pojedine njegove obaveze

Proizvođač može pisanim ovlašćenjem da ovlasti **zastupnika** da izvršava pojedine njegove obaveze, a koje zastupniku mora da omogući da stavlja na raspolaganje Deklaraciju o usaglašenosti i tehničku dokumentaciju nadležnim organima tržišnog nadzora najmanje deset godina nakon stavljanja na tržište sredstva za ličnu zaštitu na radu; dostavlja nadležnim organima, na obrazložen zahtev, sve informacije i dokumentaciju neophodnu za potvrđivanje usaglašenosti sredstva za ličnu zaštitu na radu; sarađuje sa nadležnim organima, na zahtev, u svim radnjama preduzetim u cilju izbegavanja rizika koje predstavljaju sredstva za ličnu zaštitu na radu obuhvaćena ovlašćenjem proizvođača.

Uvoznik je dužan da stavlja na tržište samo sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je usaglašeno sa zahtevima ovog pravilnika

Uvoznik je dužan da stavlja na tržište samo sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je usaglašeno sa zahtevima ovog pravilnika. Uvoznik obezbeđuje, pre stavljanja sredstva za ličnu zaštitu na radu na tržište, da je sproveden propisani postupak ocenjivanja usaglašenosti i da je proizvođač sačinio potrebnu tehničku dokumentaciju. Takođe, uvoznik obezbeđuje da je proizvod označen propisanim znakom usaglašenosti, odnosno drugim propisanim oznakama, da ga prati propisana dokumentacija kao i da je proizvođač ispunio svoje obaveze u pogledu navođenja propisanih podataka u skladu sa članom Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi.

Izuzetno, za sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje se uvozi u Republiku Srbiju, stavljanje znaka usaglašenosti može obavljati i uvoznik tog sredstva za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa propisima kojima se uređuje sprovođenje ocenjivanja usaglašenosti i način stavljanja i upotreba znakova usaglašenosti.

Uvoznik koji smatra ili ima razloga da veruje da sredstvo za ličnu zaštitu na radu nije usaglašeno sa primenljivim bitnim zahtevima iz Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi, stavlja to sredstvo za ličnu zaštitu na radu na tržište tek nakon što je usaglašena sa tim zahtevima i, ako predstavlja rizik, o tome obaveštava proizvodača i nadležne organe tržišnog nadzora.

Uvoznik na sredstvu za ličnu zaštitu na radu navodi svoje poslovno ime, registrovano trgovačko ime ili registrovani trgovački znak, kao i svoju kontakt adresu ili, ako to nije moguće, navodi ove podatke na ambalaži ili dokumentu koji prati sredstvo za ličnu zaštitu na radu.

Uvoznik obezbeđuje da sredstvo za ličnu zaštitu na radu prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku koja je sačinio proizvodač, odnosno druga propisana dokumentacija.

Uvoznik obezbeđuje da, dok je sredstvo za ličnu zaštitu na radu pod njegovom odgovornošću, uslovi skladištenja ili transporta ne ugrožavaju njegovu usaglašenost sa propisanim zahtevima .

*Uvoznik obezbeđuje
da, dok je sredstvo
za ličnu zaštitu na
radu pod njegovom
odgovornošću,
uslovi skladištenja
ili transporta
ne ugrožavaju
njegovu usaglašenost
sa propisanim
zahtevima*

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

Kada je to odgovarajuće u odnosu na rizik koji sredstvo za ličnu zaštitu na radu predstavlja, u cilju zaštite zdravlja i bezbednosti potrošača, uvoznik vrši ispitivanje uzoraka sredstva za ličnu zaštitu na radu na tržištu, obrađuje informacije i, po potrebi, vodi evidencije reklamacija, kao i neusaglašenog i opozvanog sredstva za ličnu zaštitu na radu, i o tome obaveštava distributere.

Na obrazložen zahtev nadležnih organa uvoznik dostavlja informacije, odnosno dokumentaciju, u papirnom ili elektronskom obliku, neophodnu za potvrđivanje usaglašenosti sredstva za ličnu zaštitu na radu, na srpskom jeziku. Uvoznik sarađuje sa nadležnim organima, na njihov zahtev, u svim radnjama preduzetim u cilju izbegavanja rizika koje predstavlja sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je stavio na tržište.

*Distributer je
dužan da pre
isporuke sredstva
za ličnu zaštitu
na radu proveri
da je sredstvo za
ličnu zaštitu na
radu označeno
propisanim znakom
usaglašenosti*

Distributer je dužan da pre isporuke sredstva za ličnu zaštitu na radu proveri da je sredstvo za ličnu zaštitu na radu označeno propisanim znakom usaglašenosti, odnosno drugim propisanim oznakama i podacima, kao i da li ga prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku, odnosno druga propisana dokumentacija. Takođe, distributer je dužan da proveri da su proizvođač i uvoznik ispunili zahteve propisane Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi.

Ako smatra ili ima razloga da veruje da sredstvo za ličnu zaštitu na radu nije usaglašeno sa zahtevima Pravilnika, distributer isporučuje sredstvo za ličnu zaštitu na radu tek nakon što je usaglašeno sa tim zahtevima i, ako to sredstvo za ličnu zaštitu na radu predstavlja rizik, o tome obaveštava proizvođača ili uvoznika, kao i nadležne organe tržišnog nadzora.

Distributer obezbeđuje da, dok je sredstvo za ličnu zaštitu na radu pod njegovom odgovornošću, uslovi skladištenja ili prevoza ne ugrožavaju usaglašenost sredstva za ličnu zaštitu na radu sa pisanim zahtevima.

Distributer sarađuje sa nadležnim organima, na njihov zahtev, u svim radnjama preduzetim u cilju izbegavanja rizika koje predstavlja sredstvo za ličnu zaštitu na rad, a koje je stavio na tržište.

Na sredstvo za ličnu zaštitu na radu, koje je usaglašeno sa zahtevima iz Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi, pre njegovog stavljanja na tržište i/ili upotrebu, stavljaju se propisani **znak usaglašenosti**.

Označavanje usaglašenosti sprovodi se u skladu sa zakonom kojim se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti.

Znak usaglašenosti na sredstvo za ličnu zaštitu na radu stavljaju proizvođač ili njegov zastupnik

Na sredstvo za ličnu zaštitu na radu, koje je usaglašeno sa zahtevima iz Pravilnika o ličnoj zaštitnoj opremi, pre njegovog stavljanja na tržište i/ili upotrebu, stavlja se propisani znak usaglašenosti

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

na vidno mesto tako da bude čitljiv i neizbrisiv, u skladu sa propisom kojim se uređuje način stavljanja i upotreba znakova usaglašenosti, a ako to nije moguće ili nije opravданo zbog karakteristika sredstva za ličnu zaštitu na radu, na njenu ambalažu ili dokumentaciju koja je prati.

*Ako je Imenovano
telo sprovodilo
ocenjivanje
usaglašenosti, uz
znak usaglašenosti iz
Priloga 10. iz ovog
pravilnika dodaje
se jedinstveni broj
tog tela i poslednje
dve cifre godine
izdavanja isprave o
usaglašenosti*

Ako je Imenovano telo sprovodilo ocenjivanje usaglašenosti, uz znak usaglašenosti iz Priloga 10. iz ovog pravilnika dodaje se jedinstveni broj tog tela i poslednje dve cifre godine izdavanja isprave o usaglašenosti. Jedinstveni broj imenovanog tela može staviti imenovano telo samostalno ili proizvođač, odnosno njegov zastupnik uz saglasnost imenovanog tela.

Na sredstvo za ličnu zaštitu na radu mogu se stavljati i drugi znakovi, simboli, natpisi ili druge oznake, pod uslovom da se time ne smanjuje vidljivost, čitljivost i/ili značenje znaka usaglašenosti.

Na sredstvo za ličnu zaštitu na radu ne mogu se stavljati drugi znakovi, simboli, natpisi ili druge oznake čije stavljanje je zabranjeno zakonom kojim se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti.

Ako je određeno sredstvo za ličnu zaštitu na radu predmet i drugih propisa kojima se uređuju druga pitanja, a kojima se takođe propisuje stavljanje

znaka usaglašenosti, stavljeni znak usaglašenosti označava da je to sredstvo za ličnu zaštitu na radu usaglašeno i sa zahtevima tih drugih propisa.

Za svaku kategoriju sredstva za ličnu zaštitu na radu sprovode se odgovarajući postupci ocenjivanja usaglašenosti, i to:

- 1) za Kategoriju I – Interna kontrola proizvodnje;
- 2) za Kategoriju II – Pregled tipa i Usaglašenost sa tipom na osnovu interne kontrole proizvodnje;
- 3) za Kategoriju III – Pregled tipa i jedan od sledećih postupaka, i to: usaglašenost sa tipom na osnovu interne kontrole proizvodnje i nadgledanog ispitivanja proizvoda u nasumičnim intervalima i usaglašenost sa tipom na osnovu garancije kvaliteta procesa proizvodnje – obezbeđenje kvaliteta proizvodnje.

Poslodavac koji svom zaposlenom izdaje na korišćenje sredstvo za ličnu zaštitu na radu u procesu rada treba da zna da to sredstvo za ličnu zaštitu na radu mora da bude usaglašeno sa zahtevima utvrđenim Pravilnikom o ličnoj zaštitnoj opremi, jer jedino tako ispunjava svoje obaveze koje se odnose na to: da je dužan da zaposlenom izda na korišćenje sredstvo za ličnu zaštitu na radu na kome su

primenjene propisane mere za bezbednost i zdravlje na radu, da zaposlenom može da izda na upotrebu sredstvo za ličnu zaštitu na radu samo ako za isto raspolaže propisanom dokumentacijom na srpskom jeziku, kao i na to da je zaposlenom dužan da izda na korišćenje sredstvo za ličnu zaštitu na radu koje je izrađeno u skladu sa propisima o bezbednosti proizvoda.

7/3.1 Sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu u procesu procene rizika

Ako sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu i njihovo određivanje i izbor postavimo u odnos prema institutu procene rizika na radnom mestu u radnoj okolini, moramo poći od toga:

Akt o proceni rizika jestе akt koji sadrži opis procesa rada sa procenom rizika od povreda i/ili oštećenja zdravlja na radnom mestu u radnoj okolini i mere za otklanjanje ili smanjenje rizika u cilju poboljšanja bezbednosti i zdravlja na radu

- da Akt o proceni rizika jeste akt koji sadrži opis procesa rada sa procenom rizika od povreda i/ili oštećenja zdravlja na radnom mestu u radnoj okolini i mere za otklanjanje ili smanjenje rizika u cilju poboljšanja bezbednosti i zdravlja na radu i koji govori da se pojmovno, u svom izvornom značenju, Akt o proceni rizika odnosi na procenu rizika za jedno radno mesto u radnoj okolini poslodavca;
- da je obaveza poslodavca da akt o proceni rizika doneše u pismenoj formi za sva radna mesta u radnoj okolini i da utvrdi način i mere za njihovo otklanjanje, i

- da je poslodavac dužan da zaposlenom izda na upotrebu sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa aktom o proceni rizika.

Ako se zna da je radno mesto prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca (u objektu ili na otvorenom, kao i na privremenim i pokretnim gradilištima, objektima, uređajima, saobraćajnim sredstvima i sl.) u kojem zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca, onda iz navedenog proističe:

- da se akt o proceni rizika odnosi na jedno radno mesto u radnoj okolini poslodavca;
- da je poslodavac dužan da izvrši procenu rizika za svako radno mesto i shodno tome donese akt o proceni rizika za sva radna mesta, zatim
- da je jedan od načina ili jedna od mera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika na najmanju moguću meru i korišćenje odgovarajućih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, kao i
- da je poslodavac dužan da obezbedi i zaposlenom izda na korišćenje – upotrebu sva sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, određenu u skladu sa procenjenim rizicima (opasnostima i štetnostima), aktom o proceni rizika za dato radno mesto.

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

U prethodnom periodu (periodu zaštite na radu) sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu je bilo pitanje o kome se pregovaralo između sindikata i poslodavca ili prostog odlučivanja od strane radničkog saveta i poslodavca ili prostog odlučivanja od strane radničkog saveta

U prethodnom periodu (periodu zaštite na radu) sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu je bilo pitanje o kome se pregovaralo između sindikata i poslodavca ili prostog odlučivanja od strane radničkog saveta , odnosno upravnog odbora u postupcima donošenja opštег akta kojim se bliže, do zaključivanja kolektivnog ugovora, uređivala zaštita na radu. O istom pitanju se pregovaralo sve do donošenja Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. Danas je to pitanje znanja, struke i profesije i manifestuje se kroz procenu rizika, što predstavlja suštinsku razliku u postupku, kvalitetu i adekvatnosti određivanja sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu u odnosu na raniji period.

Ako se zna da je tada važećim Pravilnikom o sredstvima lične zaštite na radu i ličnoj zaštitnoj opremi bilo propisano da se određivanje na kojim radovima, odnosno na kojim radnim mestima i koja se sredstva, odnosno oprema koristi za sprečavanje dejstva stalnih opasnosti i štetnosti, a koja za otklanjanje dejstva, odnosno zaštitu od dejstva iznenadnih, odnosno povremenih ili kratkotrajnih opasnosti i štetnosti, vrši zavisno od vrste i stepena opasnosti i štetnosti, nameće se zaključak da je intencija propisa iz 1969. godine bila, uslovno rečeno, da se određivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu vrši na osnovu neke procene rizika koja se u to vreme, a mora se priznati i sada, iskazivala kroz vrstu i stepen opasnosti i štetnosti, njihovu učestalost odnosno stalnost (povremenost), kao i kroz vreme trajanja određene opasnosti i štetnosti.

Ipak, ovakvo rešenje je bilo projektovano za neko drugo vreme. Promena državnog sistema, tranzicija društva u celini i promena vlasništva kapitala, uz preduzimanje svih akcija, projekata i mera radi stupanja u punopravno članstvo Evropske unije prouzrokovali su određene promene i u ovoj oblasti, prvo, kroz donošenje Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i uvođenja instituta procene rizika kao osnove za upravljanje rizicima i sprovođenje mera bezbednosti i zdravlja na radu na radnom mestu, i drugo, kroz prevođenje direktiva EU u naše podzakonske akte (propise) tipa pravilnika ili uredbi kojima se utvrđuju i propisuju preventivne mere za bezbedan i zdrav rad.

Jedan od takvih propisa jeste i Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, kojim se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđenju primene preventivnih mera pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

Ovim Pravilnikom je propisano da se određivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu vrši tako:

- što je poslodavac dužan da sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu odredi na osnovu procene rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, odnosno prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti, kojima su zaposleni izloženi na

Pravilnikom je propisan način određivanja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

radnom mestu i okolini, uzimajući u obzir vrstu i učestalost izlaganja opasnostima i štetnostima, nivo rizika, karakteristikama radnog mesta i efikasnost zaštite zaposlenog sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu u odnosu na uslove u kojima zaposleni mora da ih koristi;

- što je poslodavac dužan da sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu odredi u odnosu na radove, odnosno na poslove koje zaposleni obavlja, tako da istovremeno odgovaraju delovima tela koje štite;

- tako što će pri određivanju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu poslodavac ceniti i to da ista sredstva i oprema moraju da budu izrađeni u skladu sa propisima o bezbednosti proizvoda, da odgovaraju postojećim uslovima na radnom mestu i u radnoj okolini, da budu namenski izrađeni za otklanjanje rizika na radnom mestu i kao takva ne smeju da povećavaju postojeće ili proizvode nove rizike za bezbednost i zdravlje zaposlenih, da odgovaraju specifičnim ergonomskim zahtevima na radnom mestu i zdravstvenom stanju zaposlenih, da budu tako izrađena da ih zaposleni može pravilno i na jednostavan način koristiti i posle podešavanja, popravke, dorade, i sl. kao i da budu međusobno prihvatljiva i da pri tome efikasno štite zaposlenog od opasnosti i štetnosti kojima je izložen na radu u onim situacijama kada zaposleni, zbog više opasnosti i štetnosti kojima je izložen, mora da koristi istovremeno različita sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu.

Dosadašnja praksa u sprovođenju postupka procene rizika i određivanja sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu pokazala je najčešće sledeće slučajeve:

- da aktom o proceni rizika određivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu nije izvršeno na osnovu procenjenih rizika, odnosno prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti, već su samo u delu akta koji se odnosi na analizu postojećeg stanja navedena sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu koja su za obavljanje određenih poslova utvrđena kolektivnim ugovorom ili opštim aktom kojim su utvrđena prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, znači mnogo pre no što je sproveden postupak procene rizika i izvršeno prepoznavanje i utvrđivanje opasnosti i štetnosti, odnosno izvršeno procenjivanje rizika, a da ni na koji način u delu akta kojim su utvrđeni načini i mera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika na najmanju moguću meru nije naznačeno da neko od tih sredstava odgovara procenjenom riziku, određenoj opasnosti i datoј štetnosti, niti je određeno neko drugo sredstvo koje odgovara datom stanju, već je samo kao mera utvrđeno i navedeno „korišćenje LZS”;
- da je aktom o proceni rizika određivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu izvršeno tako što su samo pobrojena takva sredstva, poput „zaštitne rukavice, zaštitne cipele, zaštitno odelo, zaštitne naočare, zaštitna maska”, a da ni na koji način nije bliže određeno o kakvim je zaštitnim rukavicama reč: o gumenim rukavicama za elek-

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

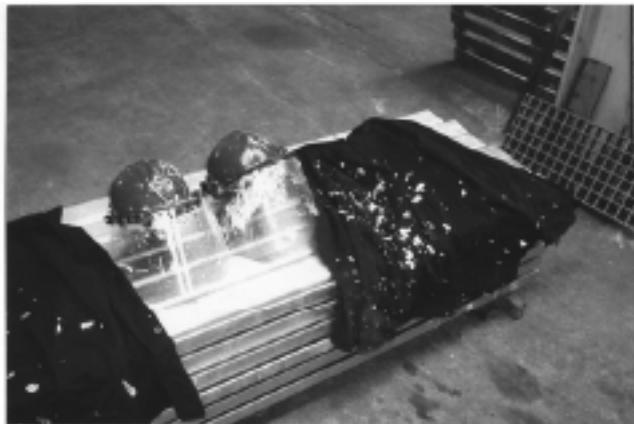
tričare, o kožnim zaštitnim rukavicama, o kožnim zaštitnim rukavicama sa čeličnim zakovicama ili pločicama ili nekim drugim; o kakvim se zaštitnim cipelama radi (sa čeličnom kapicom, sa drvenim đonom); ili pak koje su zaštitne naočare u pitanju (sa providnim stakлом, sa tamnim stakлом, sa nepropusnim okvirom, sa bočnom zaštitom itd.), a uglavnom sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu nisu opredeljena i naznačena prema odgovarajućem srpskom standardu (SRPS) ili nekoj evropskoj normi (EN), i

- da aktom o proceni rizika nije ni učinjen pokušaj da se na bilo koji način odrede sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu.

Očigledno je da je u dosadašnjoj praksi najmanji broj onih poslodavaca koji su aktom o proceni rizika, u delu kojim se utvrđuju načini i mere za njihovo otklanjanje ili smanjenje na najmanju moguću meru, odredili sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu prema procenjenim rizicima, odnosno prepoznatim i utvrđenim opasnostima i štetnostima.

Koliko je pravilno određivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu važno, kako u pogledu otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, tako i u pogledu pojave novih rizika koji mogu nastati korišćenjem nekog sredstva i opreme pokazuju sledeći primeri:

* PRVI PRIMER

Ovaj primer je vezan za poslodavca koji se bavi toplim cinkovanjem metalnih konstrukcija i delova, potapanjem istih u elektropreć tipa „kade” – u rastopljeni cink, čija radna temperatura iznosi oko 460°S . U pitanju je kolektivna povreda na radu u kojoj su tri zaposlena pretrpela lake povrede usled izletanja i rasprskavanja rastopljenog cinka u prostoru oko kade, u trenutku kada je vršeno potapanje metalne konstrukcije većih dimenzija u cink i kada se nekoliko zaposlenih iz tehnoloških razloga nalazio u prostoru oko peći na udaljenosti uslovljenoj dužinom ručnih pomoćnih sredstava koja su u tom procesu koristili zaposleni. Posledice po zaposlene su mogle da budu znatno teže, možda čak i fatalne (teške opekotine lica, gubitak

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

očiju i sl.) da zaposleni u procesu rada nisu koristili sredstva lične zaštite koje je poslodavac odredio, obezbedio i dao na korišćenje. Ovaj slučaj je takođe pokazao da su za zaštitu glave, očiju i lica određena adekvatna sredstva lične zaštite: zaštitni šlem i štitnik za oči i lice odgovarajućih tehničkih karakteristika, dok to nije bio slučaj kada je u pitanju zaštita tela, jer je zaštitna odeća bila od običnog platna-kepera koja je zbog zalepljene mase rastopljenog cinka pregorevala usled čega su i nastale povrede-opekotine po telu zaposlenih. Poslodavac je ovde za zaštitu tela trebalo da odredi posebno zaštitno odelo za zaštitu od prskajuće rastopljene mase. Nakon ove kolektivne povrede na radu poslodavac je aktom o proceni rizika prvo odredio, a zatim obezbedio i izdao zaposlenima na korišćenje za vreme rada zaštitno odelo adekvatno riziku i procesu rada na radnom mestu.

*DRUGI PRIMER

U ovom primeru radi se o teškim povredama na radu zaposlenih kod poslodavaca čija je delatnost izrada proizvoda od metala i on jasno pokazuje da sredstvo lične zaštite ne mora samo da otkloni ili smanji rizik, već da može da proizvede nove rizike za bezbednost i zdravlje zaposlenih. I u jednom i u drugom slučaju, a radi se o povredama nastalim na poluautomatskom i univerzalnom strugu, povrede su nastale usled zahvatanja i namotavanja rukavica od strane rotirajućih delova. U prvom slučaju od strane šipkastog materijala pri ručnom doturu istog, usled čega je došlo do otkidanja domalog prsta leve ruke od strane rukavice, a u drugom od strane kontrolnog instrumenta, tzv. kontrolnog navojnog čepa u postupku kontrole unutrašnjeg navoja za vreme rada (okretanja stezne glave) univerzalog struga, usled čega je došlo do preloma prstiju i podlaktice leve ruke zaposlenog. Može se zamisliti kakve bi posledice bile da su u oba ova slučaja korišćene kožne zaštitne rukavice, u svakom slučaju mnogo teže, a može se zamisliti i kakve bi bile da su i u jednom i u drugom slučaju zaposleni radili bez rukavica, golim rukama, nikakve (povreda ne bi ni bilo) ili mnogo lakše.

Na osnovu napred navedenog može se zaključiti:

- da je određivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu složen i odgovoran posao koji zahteva izuzetno poznavanje propisa u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, tehničkih propisa i standarda i normi koje se odnose na sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu;

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

- da je osnov za određivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, procena rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, odnosno da su to prepoznate i utvrđene opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini, i

- da se sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu, koje je poslodavac dužan da obezbedi i izda zaposlenima na upotrebu za vreme rada, određuju aktom o proceni rizika za radno mesto u radnoj okolini.

Osnov za određivanje odgovarajućih sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu je procena rizika koja mora biti izvršena tako da se procenom rizika utvrde konkretnе opasnosti i štetnosti koje mogu ugroziti zdravlje ili izazvati povredu zaposlenog

Znači, osnov za određivanje odgovarajućih sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu je procena rizika koja mora biti izvršena tako da se procenom rizika utvrde konkretnе opasnosti i štetnosti koje mogu ugroziti zdravlje ili izazvati povredu zaposlenog , a pojavljuju se i vezane su za stanje na radnom mestu (uslove rada), obavljanje određene tehnološke operacije ili radne aktivnosti, za korišćenje određene opreme za rad (mašine) ili njenih pojedinih delova, za korišćenje određenog sredstva lične zaštite na radu, određene opasne materije ili koje su vezane za uslove radne okoline, odnosno pojavu određene hemijske, fizičke ili biološke štetnosti.

Prepoznavanje i utvrđivanje konkretnih opasnosti i štetnosti je važno, jer nije dovoljno samo prepoznati i utvrditi opasnost od rotirajućih ili pokretnih delova, jer opasnosti, pa samim tim i ri-

zici pri radu na univerzalnom strugu nisu isti ako opasnost preti od obrtnog kretanja stezne glave ili predmeta obrade, ako se koristi više nosača sa više noževa, ako se izrađuju izuzetno sitni predmeti, pa se određene opasnosti pojavljuju i pri njihovom prihvatanju u postupku odsecanja, ako se pri obradi koristi konjić ili strugarsko srce, ako se stezanje predmeta konjićem ne vrši ručno nego pneumatskim putem itd. Prosto rečeno, rotirajući delovi na univerzalnom strugu jesu, pored ostalih, i stezna glava i radno vratilo suporta, ali su opasnosti veoma različite, rizici od povređivanja nisu isti, pa ni mere za sprečavanje, otklanjanje, ili smanjenje tih rizika nisu iste, što utiče i mora se imati u vidu pri određivanju sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu.

Isto se može reći i za prisustvo hemijskih štetnosti na radnom mestu, kada u postupku procene rizika nije dovoljno samo prepozanti i utvrditi „hemijušku štetnost”, već se mora jasno utvrditi o kojoj se hemikaliji radi, u kom je obliku (gas, para, dim i sl.), na koji način deluje na organizam zaposlenog (izaziva gušenje, trovanje, opeketine i dr.), na koji način se unosi u organizam (udisanjem, prodorom kroz kožu ili na neki drugi način), jer od svega ovoga zavisi vrsta i nivo rizika, načini i mere za njihovo otklanjanje i smanjenje, pa samim tim utiče i na određivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu.

Poseban osvrt na pravilnik o ličnoj zaštitnoj opremi

*Ako se u postupku
procene rizika
prepoznaju i utvrde
sve opasnosti i
štetnosti i ako su
one konkretnе, onda
se može izvršiti
odgovarajuće
procenjivanje
rizika – verovatnoće
nastanka i težine
povrede na radu,
oštećenja zdravlja
ili oboljenja
zaposlenog, a na
osnovu toga i
utvrđivanje pravih
načina i mera za
njihovo sprečavanje,
otklanjanje ili
smanjenje na
najmanju moguću
meru*

Ako se u postupku procene rizika prepoznaju i utvrde sve opasnosti i štetnosti i ako su one konkretnе, onda se može izvršiti odgovarajuće procenjivanje rizika – verovatnoće nastanka i težine povrede na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog, a na osnovu toga i utvrđivanje pravih načina i mera za njihovo sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje na najmanju moguću meru .

Kako je jedna od veoma važnih (osnovnih) mera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika, obezbeđivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu i njihovo korišćenje, održavanje i ispitivanje, to se nameće zaključak i da je određivanje vrsta sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i uslova njihove upotrebe veoma važno pitanje na koje odgovor treba da daju stručna lica – procenjivači aktom o proceni rizika za radno mesto u radnoj okolini.

S tim u vezi, uzimajući u obzir sve napred navedeno, sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu, aktom o proceni rizika, određuju se na sledeći način:

- nakon prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti i utvrđene liste opasnosti i štetnosti na radnom mestu, odnosno nakon procenjenih rizika na radnom mestu, vrši se utvrđivanje načina i mera za njihovo sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje na najmanju moguću meru;

- u tom postupku, ukoliko se utvrди da se na radnom mestu, prilikom obavljanja poslova i radnih aktivnosti, opasnosti i/ili štetnosti, odnosno rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja ne mogu otkloniti ili u dovoljnoj meri smanjiti primenom tehničkih, tehnoloških, organizacionih i drugih mera u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, kao mera za zaštitu zaposlenog od tih opasnosti i štetnosti, odnosno kao mera za otklanjanje ili smanjenje istih rizika mora se utvrditi obavezno korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu;
- tom prilikom nije dovoljno samo utvrditi meru u smislu „korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu”, nije dovoljno utvrditi ni meru u smislu „korišćenje zaštitnih rukavica” ili „korišćenje zaštitne maske” i sl., nije dovoljno utvrditi i meru u smislu „korišćenja sredstava lične zaštite za zaštitu ruku” ili „korišćenje sredstava lične zaštite za zaštitu nogu” i sl.;
- tada se mora, osim što se utvrđuje mera u smislu korišćenja sredstava i opreme za ličnu za ličnu zaštitu na radu, izvršiti jasno i precizno određivanje vrste sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu sa pravim nazivom i navođenjem srpskog standarda, evropske norme ili nekog drugog obeležja po čemu je sredstvo ili oprema prepoznatljiva i to u takvoj formi da se na lak i brz način može utvrditi kojim se sredstvom ili opremom zaposleni štiti od određene opasnosti ili štetnosti, odnosno određeni rizik otklanja ili smanjuje, i

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

- na kraju sprovođenja postupka procene rizika na datom radnom mestu, u postupku sastavljanja akta o proceni rizika za isto radno mesto, u okviru navedenog akta treba sačiniti Pregled opasnosti i štetnosti koje zahtevaju korišćenje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, na način kako je to prikazano u Prilogu 1 Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, kao i izvući – sačiniti Spisak sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu koje zaposleni koristi na radnom mestu prilikom obavljanja poslova i radnih aktivnosti.

Napred opisan način određivanja sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, prikazan je na sledećim primerima:

Prepoznata i utvrđena opasnost ili štetnost	Procenjivanje rizika	Način i mera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika
Mehaničke opasnosti prouzrokovane opremom za rad		
Opasnost od povreda očiju letećim česticama metala ili drugog materijala postupkom skidanja strugotine (struganje, glodanje, bušenje, brušenje)		<p>Obavezno korišćenje sredstava za ličnu zaštitu na radu, i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zaštitne naočare sa bočnom zaštitom SRPS Z.B1.200/EN 166.1, ili - štitnik za oči i lice EN 170

Opasnost od povreda nogu koje mogu nastati padom predmeta obrade pri podizanju, prenošenju ili postavljanju na opremu za rad i radne stolove		Obavezno korišćenje sredstava za ličnu zaštitu na radu, i to: - zaštitne cipele sa čeličnom kapicom SRPS Z:B1.300/EN 345
Opasnosti u vezi sa karakteristikama radnog mesta		
Opasnost od uboda i posekotina na oštrom ivicama ili šiljatim delovima predmeta obrade, nastale strugotine, reznog alata i sl.		Obavezno korišćenje sredstava za ličnu zaštitu na radu, i to: - kožne zaštitne rukavice SRPS Z.B1.021/EN 388
Štetnosti u procesu rada		
Štetnost zbog udisanja isparenja i čestica premaznih sredstava nastalih u postupku površinske zaštite metala uređajem za nanošenje komprimovanim vazduhom		Obavezno korišćenje sredstava za ličnu zaštitu na radu, i to: - zaštitna maska sa odgovarajućim filterom EN 141 i EN 143

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

S P I S A K

**sredstva i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu
koje zaposleni koristi na radnom mestu prilikom obavljanja poslova i radnih aktivnosti**

1. zaštitno radno odelo – SRPS F:C1.007/ EN 511;
2. zaštitne naočare sa bočnom zaštitom – SRPS 3.B1.200/ EN 166.1,
ili
štitnik za oči i lice – EN 170;
- 3.zaštitne cipele sa čeličnom kapicom – SRPS 3.B1.300 / EN 345;
- 4.kožne zaštitne rukavice SRPS 3.B1.021 / EN 388;
- 5.zaštitni respirator za uklanjanje čestica – EN 149:2001;
- 6.zaštitna maska sa odgovarajućim filterom – EN 141 i EN 143;
- 7.tehničke zaštitne rukavice – SRPS 3.B1.025./ EN 374;
- 8.ušni štitnik protiv buke – SRPS 3.B1. 350/ EN 352-3;

9. štitnik za elektrozavarivanje ručni ili naglavni sa staklima odgovarajuće zatamnjenosti – SRPS 3.B1.030 / EN 175;

10. zaštitne kožne rukavice za zavarivače - SRPS 3.B1. 023;

11.kožna zaštitna pregača za varioce, kovače i peljare – SRPS 3.B1. 060 / EN 368: 1992 / EN 470;

12.štitnik podlaktice za zavarivače – EN 470;

13. zaštitne kožne potkolenice – EN 470, i

14.zaštitne naočare sa tamnim staklom – SRPS 3. B1. 201 / EN 175

Z A K Lj U Č A K

Obezbeđivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu, njihovo korišćenje, održavanje i ispitivanje, jesu važne preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu koje se primenjuju prilikom organizovanja rada i radnog procesa, pre početka rada i u toku rada zaposlenog, a u cilju sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja na najmanju moguću meru.

Poseban osvrt na pravilnik
o ličnoj zaštitnoj opremi

Određivanje sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu vrši se na osnovu procene rizika, odnosno prepoznatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti kojima su zaposleni izloženi na radnom mestu i u radnoj okolini.

Procena rizika od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odnosno oboljenja zaposlenog na radnom mestu i u radnoj okolini, kao i način i mere za njihovo sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje, utvrđuju se aktom o proceni rizika.

Aktom o proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini određuju se sredstva i/ili oprema za ličnu zaštitu na radu koje zaposleni koristi na radnom mestu prilikom obavljanja poslova i radnih aktivnosti.

Poslodavac je dužan da zaposlenom izda na upotrebu sredstva i/ili opremu za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa aktom o proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

7/4 Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Pravilnikom o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom („Sl. glasnik RS”, br. 120/2007 i 93/2008) utvrđuju se način, postupak i rokovi vršenja prethodnog lekarskog pregleda lica koje zasniva radni odnos, odnosno lica koje poslodavac angažuje za rad na radnom mestu s povećanim rizikom, i periodičnog lekarskog pregleda zaposlenog koji radi na radnom mestu s povećanim rizikom.

*Pravilnik o
prethodnim i
periodičnim
lekarskim
pregledima
zaposlenih na
radnim mestima sa
povećanim rizikom*

Služba medicine rada vrši prethodne i periodične lekarske preglede, pri čemu, u postupku vršenja istih, koristi podatke iz akta poslodavca o proceni rizika, a pre svega podatke o faktorima rizika na radnom mestu s povećanim rizikom i o posebnim zdravstvenim uslovima koje moraju ispunjavati zaposleni koji rade na tim radnim mestima.

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

Prema važećem Pravilniku o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, prethodni lekarski pregled vrši se radi utvrđivanja i ocenjivanja posebnih zdravstvenih uslova, odnosno sposobnosti zaposlenog za rad na radnom mestu s povećanim rizikom ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad, a u odnosu na faktore rizika utvrđene Aktom o proceni rizika kod poslodavca.

Pritom, prethodni lekarski pregled zaposlenog vrši se:

*Prethodni lekarski
pregled*

- pre početka rada na radnom mestu s povećanim rizikom;
- pre premeštaja zaposlenog na radno mesto s povećanim rizikom;
- prilikom svakog utvrđivanja novih rizika na radnom mestu s povećanim rizikom na kome zaposleni radi;
- ukoliko je zaposleni raspoređen na radno mesto s povećanim rizikom, a imao je prekid u obavljanju poslova na tom radnom mestu duži od 12 meseci.

*Periodični lekarski
pregled*

Periodični lekarski pregled vrši se radi praćenja i ocenjivanja zdravstvenog stanja, odnosno sposobnosti zaposlenog, za obavljanje poslova na radnom mestu s povećanim rizikom na kome zaposleni radi ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad, i to u odnosu na faktore rizika tog radnog mesta, a u rokovima propisanim Pravilnikom.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Važno je istaći da poslodavac upućuje zaposlenog na periodični lekarski pregled, i to:

- najkasnije 30 dana pre isteka roka utvrđenog Pravilnikom;
- nakon zaključivanja bolovanja po osnovu teške povrede na radu;
- posle bolesti ili povrede koji nisu u vezi s radom, ako postoji sumnja na smanjenu radnu sposobnost.

*Upućivanje
zaposlenog na
periodični lekarski
pregled*

Prethodni i periodični lekarski pregled zaposlenog obuhvata opšti pregled - bez obzira na vrstu rizika i zdravstvene uslove na radnom mestu s povećanim rizikom i specifični pregled - zavisno od rizika i zdravstvenih uslova koje mora da ispunjava zaposleni na tom radnom mestu.

Opšti i specifični pregled čine elementi prethodnih i periodičnih lekarskih pregleda zaposlenog, koji sadrže rokove za vršenje periodičnih lekarskih pregleda, a koji su sastavni deo Pravilnika.

*Opšti i specifični
pregled*

Opšti i specifični pregled zaposlenog koji je izložen jonizujućem zračenju vrši se na način, po postupku i u rokovima utvrđenim posebnim propisom.

Ako služba medicine rada u postupku ocenjivanja posebnih zdravstvenih uslova zaposlenog utvrdi da je za ocenjivanje neophodna prethodna medicinska dokumentacija, može je zahtevati od izabranog lekara zaposlenog.

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

Izabrani lekar zaposlenog dužan je da, u roku tri dana od dobijanja zahteva, medicinsku dokumentaciju dostavi službi medicine rada, a služba medicine rada dužna je da primljenu dokumentaciju vrati izabranom lekaru zaposlenog narednog dana od dana njenog prijema.

Služba medicine rada, u postupku vršenja prethodnog ili periodičnog lekarskog pregleda, može da koristi već postojeće laboratorijske rezultate, a koji u momentu vršenja pregleda nisu stariji od mesec dana.

Ako poslodavac angažuje drugu službu medicine rada, ta služba može, u roku od osam dana od dana angažovanja, podneti zahtev službi medicine rada koja je bila ranije angažovana da joj dostavi originalnu medicinsku dokumentaciju o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih.

Ranije angažovana služba medicine rada dužna je da novoangažovanoj službi medicine rada traženu dokumentaciju dostavi u roku od 30 dana od dana prijema zahteva, kao i da sačuva fotokopije medicinske dokumentacije koju dostavi.

Uputi

Pri upućivanju zaposlenog na lekarski pregled poslodavac popunjava Uput za prethodni lekarski pregled - Obrazac 1, odnosno Uput za periodični lekarski pregled - Obrazac 2, a koji su propisani Pravilnikom.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Poslodavac popunjava obrazac u dva primerka i jedan primerak dostavlja službi medicine rada, a drugi primerak zadržava za svoje potrebe.

Izveštaj o izvršenom prethodnom lekarskom pregledu zaposlenog - Obrazac 3, odnosno Izveštaj o periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog - Obrazac 4, popunjava služba medicine rada u tri primerka, od kojih poslodavcu i zaposlenom (koji svoj primerak dostavlja izabranom lekaru) dostavlja po jedan primerak, a jedan primerak zadržava za svoje potrebe, i to najkasnije u roku od 15 dana od dana izvršenog prethodnog, odnosno periodičnog, lekarskog pregleda.

Izveštaji

Navedeni izveštaji, koji su sastavni deo Pravilnika, sadrže ocenu da je zaposleni zdravstveno sposoban, odnosno da nije zdravstveno sposoban za rad na radnom mestu s povećanim rizikom ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad.

Kada služba medicine rada u postupku prethodnog ili periodičnog lekarskog pregleda utvrdi poremećaj zdravstvenog stanja zaposlenog, o tome, bez odlaganja, obaveštava zaposlenog i njegovog izabranog lekara.

Dakle, shodno navedenom, služba medicine rada obavlja prethodne i periodične preglede zaposlenih koji rade na mestima s povećanim rizikom (rad na visini, u buci, na unutrašnjem transportu...).

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

*Elementi prethodnog
lekarskog pregleda*

Prethodni lekarski pregledi zaposlenih obuhvataju:

- opšti pregled, koji uključuje:
 - 1) Anamnestičke podatke (radna anamneza, glavne tegobe, sadašnja bolest, lična anamneza, porodična anamneza, socijalno-epidemiološki podaci);
 - 2) Lekarski pregled s osnovnom antropometrijom (telesna masa, telesna visina, izračunavanje indeksa telesne mase - BMI);
 - 3) Osnovne laboratorijske analize:
 1. krvi (brzina sedimentacije eritrocita, broj leukocita, eritrocita, hematokrit, koncentracija glukoze),
 2. urina (prisustvo belančevina, šećera, bilirubina, urobilinogena i sediment urina);
 3. Ispitivanje funkcija vida: oštrina vida na blizinu i daljinu, dubinski vid;
 4. Tonalnu liminarnu audiometriju;
 5. Spirometriju s krivom protok volumena;
 6. Elektrokardiogram (12 odvoda);
 7. Popunjavanje upitnika o prethodnim bolestima, navikama, alergijama;
 8. Radiografiju grudnog koša (PA) - po odluci lekara;
 - specifične preglede i/ili ispitivanja u zavisnosti od utvrđenih štetnosti i opasnosti, odnosno posebnih zdravstvenih uslova za obavljanje određenih poslova na radnom mestu, u skladu s Aktom o proceni rizika.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

*Elementi
periodičnog
lekarskog pregleda*

Periodični pregled obuhvata:

- opšti pregled koji uključuje:
 - 1) Anamnestičke podatke (radna anamneza, glavne tegobe, sadašnja bolest, lična anamneza, porodična anamneza, socijalno-epidemiološki podaci);
 - 2) Lekarski pregled s osnovnom antropometrijom (telesna masa, telesna visina, izračunavanje indeksa telesne mase - BMI);
 - 3) Osnovne laboratorijske analize:
 1. krvi (brzina sedimentacije eritrocita, broj leukocita, eritrocita, hematokrit, koncentracija glukoze),
 2. urina (prisustvo belančevina, šećera, bilirubina, urobilinogena i sediment urina);
 3. Elektrokardiogram (12 odvoda);
 4. Spirometriju s krivom protok volumena;
 5. Radiografiju grudnog koša (PA) - po odlici lekara;
 - specifične preglede i/ili ispitivanja u zavisnosti od utvrđenih štetnosti i opasnosti, odnosno posebnih zdravstvenih uslova za obavljanje određenih poslova na radnom mestu, u skladu s Aktom o proceni rizika.

Posle obavljenog prethodnog ili periodičnog lekarskog pregleda, specijalista medicine rada popunjava Izveštaj o prethodnom ili periodičnom pregledu sa ocenom radne sposobnosti zaposlenog za konkretno radno mesto, koji služba medicine rada dostavlja poslodavcu i zaposlenom.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Imajući u vidu izmene i dopune Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, shodno istima, na osnovu člana 43, stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15), ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i ministar zdravlja sporazumno doneo je Pravilnik o izmenama i dopuni Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, koji je u primeni od juna 2017. godine.

*Direktiva
89/391/EEZ*

Važno je istaći da je Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu nastavljeno usklađivanje sa zahtevima iz Direktive 89/391/EEZ o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu, kao i drugih posebnih direktiva koje su dolette na osnovu ove direktive.

Izmenom i dopunom člana 16, stav 1. Zakona, pojašnjeno je da se Aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, određuju posebni zdravstveni uslovi koje moraju ispunjavati zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom. Shodno navedenim izmenama, poslodavac Aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, određuje posebne zdravstvene uslove koje moraju ispunjavati zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom, ali ne i zaposleni za obavljanje određenih poslova na radnom mestu u radnoj okolini ili za upotrebu pojedine opreme. Takođe, izmenama Pravilnika o načinu i postupku procene

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

rizika na radnom mestu i u radnoj okolini („Sl. glasnik RS”, br. 72/2006, 84/2006 - ispr, 30/2010 i 102/2015) otklonjena je neusaglašenost navedene zakonske odredbe i odredbe člana 13. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini, te član 13. navedenog pravilnika glasi:

„Na osnovu ocene službe medicine rada, poslodavac Aktom o proceni rizika utvrđuje posebne zdravstvene uslove koje moraju ispunjavati zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom”.

Shodno navedenim razlozima za izmene i dopune Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, a koji su zahtevali kako izmene i dopune Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini, tako i izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom (jun 2017. godine), u članu 2, stav 1. i članu 3, stav 1. brišu se reči: „ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad”, tako da prema novim izmenama članovi 2. i 3. glase:

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

„Prethodni lekarski pregled

Član 2.

Prethodni lekarski pregled vrši se radi utvrđivanja i ocenjivanja posebnih zdravstvenih uslova, odnosno sposobnosti zaposlenog za rad na radnom mestu s povećanim rizikom - u odnosu na faktore rizika utvrđene aktom o proceni rizika kod poslodavca.

Prethodni lekarski pregled zaposlenog vrši se:

- 1) pre početka rada na radnom mestu s povećanim rizikom;
- 2) pre premeštaja zaposlenog na radno mesto s povećanim rizikom;
- 3) prilikom svakog utvrđivanja novih rizika na radnom mestu s povećanim rizikom na kome zaposleni radi;
- 4) ukoliko je zaposleni raspoređen na radno mesto s povećanim rizikom, a imao je prekid u obavljanju poslova na tom radnom mestu duži od 12 meseci.

Periodični lekarski pregled

Član 3.

Periodični lekarski pregled vrši se radi praćenja i ocenjivanja zdravstvenog stanja, odnosno sposobnosti zaposlenog za obavljanje poslova na radnom mestu s povećanim rizikom na kome zaposleni

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

radi ili za upotrebu, odnosno rukovanje, određenom opremom za rad - u odnosu na faktore rizika tog radnog mesta, a u rokovima propisanim ovim pravilnikom.

Poslodavac upućuje zaposlenog na periodični lekarski pregled:

- 1) najkasnije 30 dana pre isteka roka utvrđenog ovim pravilnikom;
- 2) nakon zaključivanja bolovanja po osnovu teške povrede na radu;
- 3) posle bolesti ili povrede koji nisu u vezi s radom - ako postoji sumnja na smanjenu radnu sposobnost.

Način vršenja lekarskih pregleda

Član 4.

Prethodni i periodični lekarski pregled zaposlenog obuhvata:

- 1) opšti pregled - bez obzira na vrstu rizika i zdravstvene uslove na radnom mestu s povećanim rizikom;
- 2) specifični.”

Takođe, u Pravilniku posle člana 3. dodaje se član 3a, koji glasi:

„Član 3a

U okviru periodičnog lekarskog pregleda služba medicine rada može da obavi kontrolni lekarski pregled.

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

Kontrolnim lekarskim pregledom po obavljenom periodičnom lekarskom pregledu se kod zaposlenog prate utvrđena patološka stanja i poremećaji i procenjuje dalja ispunjenost posebnih zdravstvenih uslova za rad na radnom mestu s povećanim rizikom.”

Kad je reč o Uputu za periodični lekarski pregled - Obrazac 2, i Izveštaju o periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog - Obrazac 4, isti su sastavni deo Pravilnika i, shodno Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, zamenjeni su novim obrascima koji čine sastavni deo Pravilnika.

Istovremeno, promenjen je i član 8, stav 2. Pravilnika, i to tako da se brišu reči: „ili za upotrebu-rukovanje određenom opremom za rad”, te ovaj član glasi:

„Izveštaj o lekarskom pregledu

Član 8.

Izveštaj o izvršenom prethodnom lekarskom pregledu zaposlenog - Obrazac 3, odnosno izveštaj o periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog - Obrazac 4, popunjava služba medicine rada u tri primerka, od kojih poslodavcu i zaposlenom (koji svoj primerak dostavlja izabranom lekaru) dostavlja po jedan primerak, a jedan primerak zadržava

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

za svoje potrebe - najkasnije u roku od 15 dana od dana izvršenog prethodnog, odnosno periodičnog, lekarskog pregleda.

Izveštaji iz stava 1. ovog člana sadrže ocenu da je zaposleni zdravstveno sposoban, odnosno da nije zdravstveno sposoban za rad na radnom mestu s povećanim rizikom.”

Pravilnikom u Prilogu II - Specifični deo programa prethodnih i periodičnih pregleda zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, pod brojem 5.4, reči: „UNUTRAŠNJI TRANSPORT (vozači viljuškara, dizalica, transportera, gređevinskih i poljoprivrednih mašina i sl.)” zamenjeni su rečima: „UPRAVLjANjE VOZILIMA I UNUTRAŠNJI TRANSPORT (vozači viljuškara, dizalica, transportera, gređevinskih i poljoprivrednih mašina i sl.)”.

Izmene Priloga II - Specifični deo programa prethodnih i periodičnih pregleda zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, glase:

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

PRETHODNI PREGLED	PERIODIČNI PREGLED	Interval u mesecima
5.4. UPRAVLJANJE VOZILIMA I UNUTRAŠNJI TRANSPORT (vozači viljuškara, dizalica, transporterja, građevinskih i poljoprivrednih mašina i sl.)	UPRAVLJANJE VOZILIMA I UNUTRAŠNJI TRANSPORT (vozači viljuškara, dizalica, transporterja, građevinskih i poljoprivrednih mašina i sl.)	12
Ciljana anamneza. Ispitanje funkcija vida: forija, fuzija, kolorni vid, perimetrija i ispitivanje adaptacije na tamu. Testiranje čula ravnoteže (Rombergov test, senzibilisani Rombergov test, ispitivanje nistagmusa, test mimo pokazivanja i kompasni hod)	Ciljana anamneza. Ispitanje funkcija vida: oština vida na blizinu i daljinu, dubinski vid, forija, fuzija, kolorni vid, perimetrija i ispitivanje adaptacije na tamu. Testiranje čula ravnoteže (Rombergov test, senzibilisani Rombergov test, ispitivanje nistagmusa, test mimo pokazivanja i kompasni hod)	

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Izmene Obrasca 2 i Obrasca 4:

Obrazac 2

(poslodavac)	(matični broj iz jedinstvenog registra)
(adresa)	(šifra delatnosti)
(datum)	(broj uputa)

UPUT ZA PERIODIČNI LEKARSKI PREGLED ZAPOSLENOG

Upućuje se na PERIODIČNI/KONTROLNI pregled

_____,
(ime, očevo ime i prezime) _____, rođen(a)
godine u _____
(JMBG) (mesto rođenja i opština)
po zanimanju _____, koji(a) treba da radi na
(naziv zanimanja)
radnom mestu _____, radi ocene ispunjenosti posebnih zdravstvenih
(naziv radnog mesta) sposobnosti za obavljanje poslova na tom radnom
mestu - koje je Aktom o proceni rizika _____
(naziv poslodavca, broj i datum donošenja Akta)
utvrđeno kao radno mesto sa povećanim rizikom.

Pri prethodnom/periodičnom pregledu obavljenom

_____ u zdravstvenoj ustanovi
(dan, mesec i godina)
_____ - služba medicine rada, utvrđeno je:
(naziv zdravstvene ustanove)

(sposoban; sposoban sa ograničenjem)

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

- Kratak opis poslova na radnom mestu: _____
_____.

- Procenjeni rizici na radnom mestu i u radnoj okolini - utvrđeni Aktom o proceni riska: _____

(opasnosti i štetnosti sa izmerenim vrednostima)

- Posebni zdravstveni uslovi utvrđeni Aktom o proceni rizika – koje zaposleni(a) mora ispunjavati: _____

Mesto i datum:

(M.P.)

Poslodavac

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Obrazac 4

(služba medicine rada)

(datum pregleda)

(sedište)

(broj ambulantnog protokola)

(broj zdravstvenog kartona)

IZVEŠTAJ O IZVRŠENOM PERIODIČNOM LEKARSKOM PREGLEDU ZAPOSLENOG

Na osnovu uputa za periodični/kontrolni pregled broj _____ od _____ godine, izvršen je pregled _____,

(ime, očevvo ime i prezime)

(JMBG)

rođen(a) _____ godine, po zanimanju _____,

(naziv zanimanja)

koji(a) radi na radnom mestu _____.

(naziv radnog mesta)

Na osnovu izvršenih pregleda u skladu sa Pravilnikom o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih, daje se

OCENA

Da je _____ (ime i prezima)

zdravstveno sposoban (a), sposoban (a) sa ograničenjem _____,

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

nije sposoban (a) za rad na radnom mestu _____.
(naziv radnog mesta)

Kontrolni pregled:

1. Da (uneti rok za kontrolni pregled) _____.

2. Ne.

Mesto i datum:

Ocenu dao

_____ (ime i prezime specijaliste medicine rada)“

(M.P.)

Obrazac Izveštaja o izvršenom prethodnom lekar-
skom pregledu zaposlenog je obrazac br. 3 i iz-
mena njegovog izgleda i sadržine nije predviđena
izmenama i dopunama Pravilnika o prethodnim i
periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na
radnim mestima sa povećanim rizikom.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Obrazac 3

(služba medicine rada)

(datum pregleda)

(sedište)

(broj ambulantnog protokola)

(broj zdravstvenog kartona)

IZVEŠTAJ O IZVRŠENOM PRETHODNOM LEKARSKOM PREGLEDU ZAPOSLENOG

Na osnovu uputa za prethodni pregled broj _____ od

_____, _____ godine, izvršen je pregled _____
(ime, očevo ime i prezime) (JMBG)

rođen (a) _____ godine, po zanimanju _____
(naziv zanimanja)
_____, koji(a) radi na radnom mestu _____
(naziv radnog mesta)

Na osnovu izvršenih pregleda u skladu sa Pravilnikom o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnom mestu sa povećanim rizikom, daje se

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

OCENA

Da je _____
(ime i prezime)

zdravstveno sposoban(a)-nije sposoban(a) za rad na radnom _____
(naziv radnog mesta)

odnosno da kod imenovanog(e) NE POSTOJE-POSTOJE

patološka stanja, koja ne predstavljaju - predstavljaju kontraindikaciju za rad.

(mesto)

(datum)

Ocenu dao

(ime i prezime specijaliste medicine rada)
(M.P.)

U skladu sa napred navedenim Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, vrši se, u potpunosti, usklajivanje sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu i Pravilnikom o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini.

Izmene i dopune Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom

Svakako, primena Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, između ostalog, omogućava bolju korodinaciju rada specijaliste medicine rada i lica za bezbednost i zdravlje na radu, daje mogućnost kontinuiranog praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog, a ne samo periodičan presek, što je značajno za procenu radne sposobnosti zaposlenog, a time se postižu i kvalitetnija zdravstvena zaštita zaposlenih i izbegavanje dupliranja dijagnostičkih postupaka boljom koordinacijom rada izabranog lekara i specijaliste medicine rada.

Izmene i dopune Pravilnika
o prethodnim i periodičnim
lekarskim pregledima
zaposlenih na radnim
mestima sa povećanim
rizikom

7/5 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama primenjuje se od 1. januara 2015. godine. Njime se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи да би обезбедио примену preventivnih mera за откљањање или смањење ризика од повреда или оштећења здравља запослених који nastaju или могу nastati при излаганju механичким vibracijama.

Pravilnik se примењује на радним mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima запослени јесу или могу бити изложенi ризику од дејства меканичких vibracija.

Шодно Pravilniku vibracije šaka-ruka су меканичке vibracije које, када се пренесу на систем шака-ruka, представљају ризик за безбедност и здравље запосленог, нарочито за nastanak vaskularnih, коштанih оштећења или оштећења zglobova, neuroloških ili mišićnih poremećaja.

Nivo izloženosti mehaničkim vibracijama šaka-ruka може се проценити на основу информација добијених од производа o nivoima emisije sa opre-

*Početak primene
Pravilnika o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
vibracijama*

Vibracije šaka-ruka

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

me za rad koja se koristi i na osnovu posmatranja određenih radnih aktivnosti, kao i merenjem. Metode koje se koriste za merenje mogu obuhvatiti uzorkovanje, koje mora biti reprezentativno za ličnu izloženost zaposlenog mehaničkim vibracijama. Što se tiče metoda i instrumenata koji se koriste, oni moraju biti prilagođeni naročitim karakteristikama mehaničkih vibracija koje se mere, faktorima okoline i karakteristikama mernog instrumenta, u skladu sa standardom ISO 5349-2 (2001).

U slučaju uređaja koji se mora držati obema rukama merenje se mora vršiti na svakoj ručici. Kao mera izloženosti uzima se viša izmerena vrednost, uzimajući u obzir i podatke o merenju za drugu ručicu.

Planom tehničkih ili organizacionih mera mogu se uključiti sredstva i oprema za ličnu zaštitu šakaruka od mehaničkih vibracija.

Vibracije celog tela

Vibracije celog tela su mehaničke vibracije koje, kada se prenesu na celo telo, predstavljaju rizik za bezbednost i zdravlje zaposlenog, a naročito kada postoji rizik od nastanka bolesti donjeg dela leđa i povrede kičme zaposlenog. Nivo izloženosti mehaničkim vibracijama celog tela može se proceniti na osnovu informacija dobijenih od proizvođača o nivoima emisije sa opreme za rad koja se koristi i na osnovu posmatranja određenih radnih aktivnosti, kao i merenjem. Metode koje se koriste za merenje mogu obuhvatiti uzorkovanje, koje mora biti reprezentativno za ličnu izloženost zaposlenog mehaničkim vibracijama. Metode koje se koriste

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

moraju biti prilagođene naročitim karakteristikama mehaničkih vibracija koje se mere, faktorima okoline i karakteristikama mernog instrumenta.

Pravilnik propisuje granične i akcione vrednosti izloženosti za vibracije šaka-ruka, i to tako da je dnevna granična vrednost izloženosti, utvrđena za referentni period od osam sati 5 m/s^2 , dok je dnevna akcionala vrednost izloženosti utvrđena za referentni period od osam sati $2,5 \text{ m/s}^2$.

Dnevna granična vrednost izloženosti za vibracije celog tela utvrđena za referentni period od osam sati je $1,15 \text{ m/s}^2$, dok je dnevna akcionala vrednost izloženosti utvrđena za referentni period od osam sati $0,5 \text{ m/s}^2$.

Poslodavac je dužan da za sva radna mesta na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih mehaničkim vibracijama proceni rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih da bi utvrdio način i mere za otklanjanje ili smanjenje tih rizika. Nivo izloženosti mehaničkim vibracijama može se proceniti posmatranjem određenih radnih aktivnosti uz uzimanje u obzir značajnih informacija i upućivanjem na odgovarajuće informacije o nivou vibracija koje odgovaraju opremi ili tipovima opreme koji se koriste pod određenim uslovima, uključujući i informacije koje daje proizvođač opreme. Takav postupak procene ne sme se izjednačiti sa merenjem koje zahteva upotrebu određenih mernih instrumenata i odgovarajuće metodologije. Poslodavac je dužan da pri proceni rizika, ukoliko je potrebno, obezbedi merenje nivoa mehaničkih vibracija kojima su zaposleni izlo-

*Granične i akcione
vrednosti izloženosti
za vibracije šaka-
ruka*

*Dnevna granična
vrednost izloženosti
za vibracije celog
tela*

Procena rizika

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

ženi na radnom mestu i da za to angažuje pravno lice sa licencom za vršenje preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline. Poslodavac je takođe dužan da čuva podatke o proceni rizika dobijene na osnovu posmatranja i/ili merenja mehaničkih vibracija u pismenoj formi kako bi se kasnije ti podaci mogli upoređivati i pratiti.

Poslodavac je dužan da pri proceni rizika uzme u obzir nivo, tip i trajanje izloženosti, uključujući izloženost vibracijama sa prekidima ili ponovljenim udarima; granične i akcione vrednosti izloženosti utvrđene u čl. 4. i 5. ovog pravilnika; bilo koju posledicu po zdravlje i bezbednost zaposlenih kojima se obezbeđuje posebna zaštita; bilo kakve indirektne uticaje na zdravlje i bezbednost zaposlenih koji su rezultat međusobnog uticaja mehaničkih vibracija i radnog mesta ili opreme za rad; podatke dobijene od proizvođača opreme za rad; mogućnost zamene opremom za rad projektovanom za smanjenje nivoa izloženosti mehaničkim vibracijama; izloženost vibracijama celog tela zaposlenog kada radi duže od punog radnog vremena; specifične uslove rada, kao što su niske temperature; izveštaj o prethodnom i periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog.

*Izmena i/ili dopuna
akta o proceni
rizika*

Poslodavac je dužan da izvrši delimičnu izmenu i/ili dopunu akta o proceni rizika u slučaju pojave bilo kakve nove opasnosti ili štetnosti i promene nivoa rizika u procesu rada ili kada rezultati praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog pokažu da je to neophodno.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

Uzimajući u obzir tehnički napredak i moguće mere za otklanjanje rizika na izvoru, kao i načela obezbeđivanja preventivnih mera u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, poslodavac je dužan da rizike od izloženosti mehaničkim vibracijama otklanja na izvoru ili da ih smanji na najmanji mogući nivo.

Na osnovu procene rizika, kada su akcione vrednosti izloženosti više, poslodavac je dužan da odmah doneše i sproveđe plan tehničkih i/ili organizacionih mera za smanjenje izloženosti mehaničkim vibracijama i drugim povezanim rizicima.

Pritom treba da uzme u obzir druge metode rada kojima se obezbeđuje manja izloženost mehaničkim vibracijama; izbor odgovarajuće opreme za rad na kojoj su primenjeni ergonomski zahtevi i koja s obzirom na poslove koje treba obaviti izaziva najmanje moguće mehaničke vibracije; obezbeđenje dodatne opreme koja smanjuje rizik prouzrokovani mehaničkim vibracijama, kao što su sedišta koja efektivno smanjuju vibracije celog tela i rukohvati koji smanjuju vibracije koje se prenose na sistem šaka-ruka; odgovarajuće postupke održavanja opreme za rad, radnog mesta i s njim povezana radna mesta; projektovanje i raspored radnih mesta; informisanje i osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, za korišćenje opreme za rad kojom se izloženost smanjuje na najmanju moguću meru; ograničenje trajanja i intenziteta izloženosti; radni raspored sa odgovarajućim periodima odmora; obezbeđivanje sredstava

*Plan tehničkih i/ili
organizacionih mera*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

i opreme za ličnu zaštitu na radu zaposlenih izloženih hladnoći i vlazi.

Poslodavac je dužan da obezbedi da zaposleni ni u kom slučaju ne budu izloženi mehaničkim vibracijama iznad graničnih vrednosti izloženosti. Ako i pored mera koje poslodavac preduzima izložnost zaposlenih prelazi granične vrednosti, poslodavac je dužan da odmah sproveđe sve posebne, odnosno dodatne preventivne mere za bezbedan i zdrav rad, kako bi izloženost bila ispod granične vrednosti.

*Obezbeđivanje
informacija i
osposobljavanje za
bezbedan i zdrav
rad uz primenu
preventivnih mera*

Poslodavac je dužan da zaposlenima koji su na radnom mestu izloženi riziku usled dejstva mehaničkih vibracija obezbedi informacije i osposobljavanje za bezbedan i zdrav rad uz primenu preventivnih mera, tj. dužan je da ih obavesti o merama koje se preduzimaju da bi se rizici od mehaničkih vibracija otklonili ili smanjili; graničnim i akcionim vrednostima izloženosti; rezultatima procene rizika i merenjima mehaničkih vibracija izvršenih u skladu sa članom 6. ovog pravilnika i o mogućim oštećenjima zdravlja koja mogu biti prouzrokovana korišćenjem opreme za rad; načinu otkrivanja i prijavljivanja oštećenja zdravlja; okolnostima pod kojima zaposleni imaju pravo na praćenje zdravstvenog stanja; bezbednom načinu rada kako bi se smanjila izloženost mehaničkim vibracijama. Takođe, poslodavac je dužan da predstavnicima zaposlenih obezbedi informacije o proceni rizika i navedenim merama.

Poslodavac i zaposleni odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na izloženost mehaničkim vibracijama i primenu preventivnih mera.

Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima za koja se na osnovu proce-ne rizika utvrdi da su radna mesta sa povećanim rizikom od nastanka povreda na radu ili ošteće-nja zdravlja vrši se kroz prethodne i periodične lekarske pregledе zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, u skladu sa propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstve-ne zaštite. Podaci o zdravstvenom stanju čuvaju se u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti. Rezultati praćenja zdravstvenog stanja zaposlenih namenjeni su sprečavanju i brzom dijagnostikova-nju bilo kakvih poremećaja u vezi sa izloženošću mehaničkim vibracijama.

Praćenje zdravstvenog stanja mora se vršiti ako je izloženost zaposlenog vibracijama takva da se može utvrditi povezanost između izloženosti i pre-poznatljive bolesti ili štetnog uticaja na zdravlje; ako je verovatno da će do bolesti ili štetnih uticaja doći pri određenim uslovima rada i ako postoje proverene metode za utvrđivanje bolesti ili štetnih uticaja na zdravlje. Za svakog zaposlenog čije se zdravstveno stanje prati vodi se evidencija i stalno se dopunjuje podacima o zdravstvenom stanju i podacima o izloženosti mehaničkim vibracijama. Podaci o praćenju zdravstvenog stanja i izloženosti sadrže rezultate izvedenog praćenja zdravstvenog stanja i čuvaju se u propisanoj formi, uz poštova-nje obaveze o poverljivosti ličnih podataka.

*Praćenje
zdravstvenog stanja
zaposlenih*

Evidencija

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

Kada se na osnovu praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog utvrđi da je kod zaposlenog utvrđena bolest ili da postoji nepovoljan uticaj na zdravlje, za koje služba medicine rada smatra da su rezultat izloženosti mehaničkim vibracijama na radnom mestu, služba medicine rada obaveštava zaposlenog o rezultatima koji se odnose na njega lično, uključujući i informacije i savete u vezi sa načinom praćenja zdravstvenog stanja kojem treba da se podvrgne nakon izloženosti.

Tada je poslodavac dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu procene rizika, da izvrši proveru mera koje su utvrđene za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika; da uvaži mišljenje službe medicine rada ili inspekcije rada pri sprovođenju mera za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika, uključujući mogućnost premeštaja zaposlenog na drugo radno mesto na kome ne postoji rizik od dalje izloženosti, kao i da za druge zaposlene koji su na sličan način bili izloženi mehaničkim vibracijama organizuje ciljani lekarski pregled koji se obavlja na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi.

7/5.1 **Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama**

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama („Službeni glasnik RS“, br. 93/11) se primenjuje od 1. januara 2015. godine i njime se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju mehaničkim vibracijama.

*Pravilnik o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
vibracijama*

Na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS“, br. 101/05, 91/15, 113/2017 i dr. zakon), ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je doneo Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama, koji je objavljen u

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

„Službenom glasniku RS“, broj 86/2019 od 6. decembra 2019. godine i koji stupa na snagu dana 14. decembra 2019. godine.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama se primenjuje na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima zaposleni jesu ili mogu biti izloženi riziku od dejstva mehaničkih vibracija.

Član 2.

Članom 2. stav 2. važećeg Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama je utvrđeno da se isti ne odnosi na radna mesta u pomorskom i vazdušnom transportu, dok je Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama predviđeno da se u članu 2. briše stav 2, a što znači da će se Pravilnik odnositi i na radna mesta u pomorskom i vazdušnom saobraćaju.

Shodno Pravilniku vibracije šaka-ruka su mehaničke vibracije koje kada se prenesu na sistem šaka-ruka predstavljaju rizik za bezbednost i zdravlje zaposlenog, a naročito od nastanka vaskularnih, koštanih ili oštećenja zglobova, neuroloških ili mišićnih poremećaja.

Procena nivoa izloženosti mehaničkim vibracijama šaka-ruka može biti izvršena na osnovu informacija dobijenih od proizvođača o nivoima emisije sa opreme za rad koja se koristi i na posmatranju određenih radnih aktivnosti ili na merenju.

Metode koje se koriste za merenje mogu obuhvatiti uzorkovanje, koje mora biti reprezentativno za ličnu izloženost zaposlenog mehaničkim vibracijama.

Što se tiče metoda i instrumenata koji se koriste, isti moraju biti prilagođeni naročitim karakteristikama mehaničkih vibracija koje se mere, faktorima okoline i karakteristikama mernog instrumenta, u skladu sa standardom ISO 5349-2 (2001).

U slučaju uređaja koji se mora držati sa obe ruke, merenje se mora vršiti na svakoj ručici, a izloženost se utvrđuje u odnosu na višu izmerenu vrednost uzimajući u obzir i podatke o merenju za drugu ručicu.

Planom tehničkih ili organizacionih mera, mogu biti uključena sredstva i oprema za ličnu zaštitu šaka-ruka od mehaničkih vibracija.

Vibracije celog tela su mehaničke vibracije koje kada se prenesu na celo telo predstavljaju rizik za bezbednost i zdravlje zaposlenog, a naročito kada postoji rizik od nastanka bolesti donjeg dela leđa i povrede kičme zaposlenog.

Procena nivoa izloženosti mehaničkim vibracijama celog tela može biti izvršena na osnovu informacija dobijenih od proizvođača o nivoima emisije sa opreme za rad koja se koristi i na posmatranju određenih radnih aktivnosti ili na merenju.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

Metode koje se koriste pri merenju mogu obuhvati uzorkovanje, koje mora biti reprezentativno za ličnu izloženost zaposlenog mehaničkim vibracijama. Metode koje se koriste moraju biti prilagođene naročitim karakteristikama mehaničkih vibracija koje se mere, faktorima okoline i karakteristikama mernog instrumenta.

*Granične i akcione
vrednosti izloženosti
za vibracije šaka-
ruka*

Pravilnik propisuje granične i akcione vrednosti izloženosti za vibracije šaka-ruka i to tako da je dnevna granična vrednost izloženosti, utvrđena u odnosu na referentni period od osam sati 5 m/s^2 , dok je dnevna akciona vrednost izloženosti utvrđena u odnosu na referentni period od osam sati $2,5 \text{ m/s}^2$.

Dnevna granična vrednost izloženosti za vibracije celog tela utvrđena u odnosu na referentni period od osam sati je $1,15 \text{ m/s}^2$, dok je dnevna akciona vrednost izloženosti utvrđena u odnosu na referentni period od osam sati $0,5 \text{ m/s}^2$.

Poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih mehaničkim vibracijama izvrši procenu rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih sa ciljem da utvrdi način i mere za otklanjanje ili smanjenje tih rizika.

Nivo izloženosti mehaničkim vibracijama može se proceniti posmatranjem određenih radnih

aktivnosti uz uzimanje u obzir značajnih informacija i upućivanjem na odgovarajuće informacije o nivou vibracija koje odgovaraju opremi ili tipovima opreme, koji se koriste pod određenim uslovima, uključujući i informacije koje daje proizvođač opreme. Takav postupak procene ne sme se izjednačiti sa merenjem koje zahteva upotrebu određenih mernih instrumenata i odgovarajuće metodologije.

Poslodavac je dužan da pri proceni rizika, ukoliko je potrebno, obezbedi merenje nivoa mehaničkih vibracija kojim su zaposleni izloženi na radnom mestu i da za to angažuje pravno lice sa licencom za vršenje preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline.

Poslodavac je dužan da čuva podatke o proceni rizika dobijenih na osnovu posmatranja i/ili merenja mehaničkih vibracija u pismenoj formi kako bi se kasnije rezultati mogli upoređivati i pratiti.

Poslodavac je dužan da prilikom procene rizika uzima u obzir nivo, tip i trajanje izloženosti, uključujući izloženost vibracijama sa prekidima ili ponovljenim udarima; granične i akcione vrednosti izloženosti utvrđenih u čl. 4. i 5. ovog pravilnika; bilo koju posledicu na zdravlje i bezbednost zaposlenih kojima se obezbeđuje posebna zaštita; bilo kakve indirektne uticaje na zdravlje i bezbednost zaposlenih koji su rezultat međusobnog uticaja mehaničkih vibracija i radnog mesta ili

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

opreme za rad; podatke dobijene od proizvođača opreme za rad; mogućnost zamene opremom za rad projektovanom za smanjenje nivoa izloženosti mehaničkim vibracijama; izloženost vibracijama celog tela zaposlenog kada radi duže od punog radnog vremena; specifične uslove rada, kao što su niske temperature; izveštaj o prethodnom i periodičnom lekarskom pregledu zaposlenog.

Poslodavac je dužan da izvrši delimičnu izmenu i/ ili dopunu akta o proceni rizika u slučaju pojave svake nove opasnosti ili štetnosti i promene nivoa rizika u procesu rada ili kada rezultati praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog pokažu da je to neophodno.

Uzimajući u obzir tehnički napredak i moguće mere za otklanjanje rizika na izvoru, a uzimajući u obzir načela obezbeđivanja preventivnih mera u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, poslodavac je dužan da otklanja rizike od izloženosti mehaničkim vibracijama na izvoru ili da ih smanji na najmanji mogući nivo.

*Plan tehničkih i/
ili organizacionih
mer za smanjenje
izloženosti
mehaničkim
vibracijama i
drugim povezanim
rizicima*

Na osnovu procene rizika, kada su akcione vrednosti izloženosti više, poslodavac je dužan da odmah donese i sproveđe plan tehničkih i/ili organizacionih mera za smanjenje izloženosti mehaničkim vibracijama i drugim povezanim rizicima.

Pritom, treba da uzima u obzir druge metode rada kojima se obezbeđuje manja izloženost mehaničkim vibracijama; izbor odgovarajuće opreme za rad na kojoj su primenjeni ergonomski zahtevi i koja s obzirom na poslove koje treba obaviti, pro-

uzrokuje najmanje moguće mehaničke vibracije; obezbeđenje dodatne opreme koja smanjuje rizik prouzrokovani mehaničkim vibracijama, kao što su sedišta koja efektivno smanjuju vibracije celog tela i rukohvati koji smanjuju vibracije koje se prenose na sistem šaka-ruka; odgovarajuće postupke održavanja opreme za rad, radnog mesta i s njim povezana radna mesta; projektovanje i raspored radnih mesta; informisanje i osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad za korišćenje opreme za rad u cilju smanjenja izloženosti na najmanju moguću meru; ograničenje trajanja i intenziteta izloženosti; radni raspored sa odgovarajućim periodima odmora; obezbeđivanje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu zaposlenih izloženih hladnoći i vlazi.

Poslodavac je dužan da obezbedi da zaposleni ni u kom slučaju ne budu izloženi mehaničkim vibracijama iznad graničnih vrednosti izloženosti.

Ako i pored mera koje preduzima poslodavac izloženost zaposlenih prelazi granične vrednosti, poslodavac je dužan da odmah sprovede sve posebne, odnosno dodatne preventivne mere za bezbedan i zdrav rad, kako bi izloženost bila ispod granične vrednosti.

Poslodavac je dužan da zaposlenima koji su na radnom mestu izloženi riziku usled dejstva mehaničkih vibracija obezbedi informacije i osposobljavanje za bezbedan i zdrav rad uz primenu preventivnih mera, i to o merama koje se preduzimaju kako bi se rizici od mehaničkih vibracija

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

otklonili ili smanjili; graničnim i akcionim vrednostima izloženosti; rezultatima procene rizika i merenjima mehaničkih vibracija izvršenih u skladu sa članom 6. ovog pravilnika i o mogućim oštećenjima zdravlja koja mogu biti prouzrokovana korišćenjem opreme za rad; načinu otkrivanja i prijavljivanja oštećenja zdravlja; okolnostima pod kojima zaposleni imaju pravo na praćenje zdravstvenog stanja; bezbednom načinu rada kako bi se smanjila izloženost mehaničkim vibracijama.

Takođe, poslodavac je dužan da obezbedi informacije predstavnicima zaposlenih o proceni rizika i napred navedenim merama.

Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na izloženost mehaničkim vibracijama i primenu preventivnih mera.

Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih

Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima za koje rezultati procene rizika, utvrde da su radna mesta sa povećanim rizikom od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja, vrši se kroz prethodne i periodične lekarske pregledе zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom, u skladu sa propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstvene zaštite.

Podaci o zdravstvenom stanju i njihovoј dostupnosti čuvaju se u skladu sa propisima o zdravstvenoj zaštiti.

Rezultati praćenja zdravstvenog stanja zaposlenih, namenjeni su sprečavanju i brzom dijagnostikovanju bilo kakvih poremećaja u vezi sa izloženošću mehaničkim vibracijama.

Praćenje zdravstvenog stanja, mora se vršiti ukoliko je izloženost zaposlenog vibracijama takva da se može utvrditi povezanost između izloženosti i prepoznatljive bolesti ili štetnog uticaja na zdravlje; ako je verovatno da će do bolesti ili štetnih uticaja doći pri određenim uslovima rada i ako postoje proverene metode za utvrđivanje bolesti ili štetnih uticaja na zdravlje.

Za svakog zaposlenog za koga se prati zdravstveno stanje vodi se evidencija i stalno se dopunjuje podacima o zdravstvenom stanju i podacima o izloženosti mehaničkim vibracijama.

Podaci o praćenju zdravstvenog stanja i izloženosti sadrže rezultate izvedenog praćenja zdravstvenog stanja i čuvaju se u propisanoj formi uz poštovanje obaveze o poverljivosti ličnih podataka.

Kada se na osnovu praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog utvrdi da je kod zaposlenog utvrđena bolest ili da postoji nepovoljan uticaj na zdravlje, za koje služba medicine rada smatra da su rezultat izloženosti mehaničkim vibracijama na radnom mestu, služba medicine rada obaveštava zaposlenog o rezultatima koji se odnose na njega lično, uključujući i informacije i savete u vezi sa načinom praćenja zdravstvenog stanja kome treba da se podvrgne po završetku izloženosti.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama

Tada je poslodavac dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu procene rizika, da izvrši proveru mera koje su utvrđene za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika; da uvaži mišljenje službe medicine rada ili inspekcije rada pri sprovođenju mera u cilju sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika, uključujući mogućnost premeštaja zaposlenog na drugo radno mesto na kome ne postoji rizik od dalje izloženosti, kao i da organizuje ciljani lekarski pregled koji se obavlja na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi i drugih zaposlenih koji su bili izloženi na sličan način mehaničkim vibracijama.

Član 10.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama posle člana 10. Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama dodat je naziv iznad novog člana i član 10a, koji glase:

„Odstupanja

Član 10a

Član 10a

U slučaju kada je izloženost zaposlenih mehaničkim vibracijama obično niža od akcionalih vrednosti iz člana 3. stav 1. tačka 2) i člana 4. stav 1. tačka 2) ovog pravilnika, ali koje se tokom vremena značajno menjaju i povremeno prelaze graničnu vrednost izloženosti, dozvoljena su povremena kratkotrajna prekoračenja dnevne granične vrednosti izloženosti pod uslovom da:

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

- 1) poslodavac preduzme sve preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu u skladu sa ovim pravilnikom kako bi se rizik smanjio na najmanju moguću meru;
- 2) prosečna nedeljna izloženost za 40 sati ne prelazi dnevnu graničnu vrednost izloženosti;
- 3) poslodavac ima dokaze, da je kod tih radova rizik za zaposlenog manji nego ako je zaposleni radio pri graničnoj vrednosti dnevne izloženosti, i
- 4) poslodavac na osnovu procene rizika, obezbeđuje odgovarajući zdravstveni nadzor zaposlenima koji obavljaju ove poslove.

Poslodavac je dužan da o svim odstupanjima obavesti inspekciju rada. Poslodavac uz obaveštenje prilaže dokaze o ispunjavanju uslova iz stava 1. ovog člana.

Poslodavac je dužan da otkloni odstupanja odmah nakon što prestanu da postoje okolnosti koje ih prouzrokuju. Poslodavac je dužan da svake četvrte godine preispita razloge i ispunjavanje uslova za odstupanja i da o tome obavestiti inspekciju rada.“

S obzirom na to da se u skladu sa Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracijama uzimaju u obzir i radna mesta u pomorskom saobraćaju, onda je izmenjen i Prilog 2, koji se odnosi na vibracije celog tela.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

Prilog 2

Prema važećem Pravilniku o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju vibracija-
ma, Prilog 2 glasi:

„VIBRACIJE CELOG TELA

1. Procena izloženosti

Procena nivoa izloženosti mehaničkim vibracija-
ma celog tela zasniva se na izračunavanju dnevne
izloženosti A(8), izražene kao ekvivalentna kon-
tinualna vrednost ubrzanja tokom osmočasovnog
perioda, izračunata kao najviša efektivna (rms)
vrednost frekvencijski ponderisanih ubrzanja
utvrđenih na tri ortogonalne ose ($1,4aw_x$, $1,4aw_y$,
 aw_z za zaposlenog koji sedi ili stoji), kao što je
definisano u poglavljima 5, 6 i 7, Prilogom A i
Prilogom B standarda ISO 2631-1 (1997).

Procena nivoa izloženosti može biti izvršena na
osnovu informacija dobijenih od proizvođača o
nivoima emisije sa opreme za rad koja se koristi
i na posmatranju određenih radnih aktivnosti ili
na merenju.

2. Merenje

Kada se merenje vrši u skladu sa članom 6. stav
3. ovog pravilnika, metode koje se koriste mogu
obuhvatiti uzorkovanje, koje mora biti reprezen-
tativno za ličnu izloženost zaposlenog mehanič-
kim vibracijama. Metode koje se koriste moraju

biti prilagođene naročitim karakteristikama mehaničkih vibracija koje se mere, faktorima okoline i karakteristikama mernog instrumenta.

3. Ometanje

Odredba člana 6. stav 7. tačka 4. ovog pravilnika, primenjuje se naročito na mestima gde mehaničke vibracije ometaju pravilno rukovanje elementima za upravljanje ili za očitavanje indikatora.

4. Indirektni rizici

Odredba člana 6. stav 7. tačka 4. ovog pravilnika, primenjuje se naročito kada mehaničke vibracije štetno utiču na stabilnost konstrukcije ili bezbednost spojeva.

5. Producenje izloženosti

Odredba člana 6. stav 7. tačka 7. ovog pravilnika, primenjuje se tamo gde zaposleni zbog prirode obavljanja radnih aktivnosti ima pravo na korišćenje prostorija za odmor, a koja je pod kontrolom poslodavca. Izloženost vibracijama celog tela u tim prostorijama mora biti smanjena na nivo u skladu sa njihovom namenom i uslovima korišćenja, osim u slučaju više sile.“

Shodno Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
vibracijama

zdrav rad pri izlaganju vibracijama, u Prilogu 2
VIBRACIJE CELOG TELA, u tački 1. Procena
izloženosti dodaje se stav 3, koji glasi:

„U pomorskom saobraćaju, uzimaju se u obzir
samo vibracije s frekvencijom većom od 1 Hz.“

7/6 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama („Službeni glasnik RS”, broj 106/09) stupio je na snagu 25. decembra 2009. godine, a primenjuje se od 1. januara 2013. godine.

Pravilnik je delimično usklađen sa Direktivom Saveta 98/24/EZ od 7. aprila 1998. o zaštiti zdravlja i bezbednosti radnika od rizika u vezi sa hemijskim agensima na radnom mestu (četrnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav 1. Direktive 89/391/EEZ), Službeni list L 131, 5. 5. 1998, strana 11.

Cilj navedene direktive je propisivanje minimalnih zahteva za zaštitu zaposlenih od rizika po njihovo zdravlje i bezbednost koji se javljaju ili bi se mogli javiti usled dejstva hemijskih agenasa koji su prisutni na radnom mestu ili proističu iz bilo koje radne aktivnosti koja uključuje hemijske agense. U pogledu obima primene zahtevi ove direktive se primenjuju tamo gde su prisutni ili mogu biti prisutni opasni hemijski agensi na radnom mestu,

*Početak primene
Pravilnika o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
hemijskim
materijama*

*Direktiva Saveta
98/24/EZ*

Cilj Direktive

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

Obaveze poslodavca

bez obzira na odredbe o hemijskim agensima na koje se primenjuju mere za zaštitu od zračenja u skladu sa direktivama usvojenim u okviru Ugovora o osnivanju Evropske zajednice za atomsku energiju. Propisane su obaveze poslodavca da izvrši procenu rizika, da eliminiše ili smanji rizik planiranjem i organizacijom sistema rada na radnom mestu, da obezbedi odgovarajuću opremu za rad, da smanji na minimum broj zaposlenih koji su izloženi ili bi mogli biti izloženi hemijskim agensima, da smanji na minimum trajanje i intenzitet izloženosti, da preduzme odgovarajuće higijenske mere, da smanji na minimum količine hemijskih agenasa prisutnih na radnom mestu potrebnih za tu vrstu posla, da prati nivo izloženosti, da razmotri procenu posle promene radne procedure ili radnih uslova i organizuje merenja. Poslodavac utvrđuje postupke i donosi akcione planove u slučaju akcidenta, incidenta i u hitnim slučajevima. Pored toga obezbeđuje obaveštavanje, ospozobljavanje i savetovanje zaposlenih, kao i saradnju sa njima.

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad propisuju se minimalni zahtevi za bezbednost i zdravlje na radu koje je poslodavac dužan da ispunji u obezbeđivanju primene preventivnih mera da bi se otklonio ili smanjio rizik od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu nastati usled izlaganja hemijskim materijama na radnom mestu (član 1. Direktive).

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

Pravilnikom je propisano šta je hemijska materija, opasna hemijska materija, granična vrednost izloženosti, kratkotrajna granična vrednost izloženosti i biološka granična vrednost (član 2. Direktive).

Obaveze poslodavca jesu da: proceni rizik u odnosu na prisustvo opasne hemijske materije, obezbedi primenu preventivnih mera poštujući načela prevencije, utvrdi postupke u slučaju povreda na radu i opasnih pojava, obaveštava, informiše i osposobljava zaposlene, obezbedi praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih i saraduje sa zaposlenima.

Obaveze poslodavca

Poslodavac je dužan da prilikom procene rizika utvrdi da li su opasne hemijske materije prisutne na radnom mestu i ako su prisutne proceni rizik koji se javlja usled prisustva tih hemijskih materija. Poslodavac je dužan da rizik spreči, otkloni ili svede na najmanju moguću meru: planiranjem i organizacijom sistema rada na radnom mestu; obezbeđivanjem odgovarajuće opreme za rad sa hemijskim materijama, kao i uvođenjem postupaka održavanja koji osiguravaju bezbednost i zdravlje zaposlenog; smanjenjem na minimum broja zaposlenih koji su izloženi ili mogu biti izloženi opasnim hemijskim materijama; smanjenjem trajanja i intenziteta izloženosti na minimum; primenom odgovarajućih higijenskih mera; smanjenjem na minimum količine hemijskih materija prisutnih na radnom mestu potrebnih za tu vrstu aktivnosti; utvrđivanjem odgovarajućih radnih postupaka, uključujući i uputstva za bezbedno rukovanje, skladištenje i transport opasnih hemijskih materija.

Procena rizika

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

skih materija i otpada koji sadrži takve hemijske materije u okviru radnog mesta (čl. 4. i 5. Direktive).

Poslodavac je dužan da daje prednost zameni opasne hemijske materije ili procesa materijom ili procesom koji pod uslovima upotrebe nisu opasni ili su manje opasni. Kada zamena nije moguća, primenjuju se preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu i to prema prioritetu: projektovanje odgovarajućih procesa rada i tehničke kontrole, kao i upotreba odgovarajuće opreme i materijala, kako bi se izbeglo ili što više smanjilo oslobođanje opasnih hemijskih materija koje mogu predstavljati rizik (član 6. Direktive).

*Praćenje
zdravstvenog stanja
za zaposlene na
radnim mestima sa
povećanim rizikom*

Poslodavac je dužan da obezbedi propisano praćenje zdravstvenog stanja za zaposlene na radnim mestima sa povećanim rizikom, kao i da obaveštava zaposlene kada je izloženost opasnim hemijskim materijama takva da se utvrđena bolest ili nepovoljan uticaj na zdravlje mogu povezati sa izloženošću. Kada se kod zaposlenog utvrdi bolest ili postojanje nepovoljnog uticaja na zdravlje koji su rezultat izloženosti opasnim hemijskim materijama na radnom mestu ili je obavezujuća biološka granična vrednost prekoračena, poslodavac je dužan da izvrši proveru procene rizika i obezbedi stalno praćenje zdravstvenog stanja zaposlenog i drugih zaposlenih koji su bili slično izloženi (član 10. Direktive).

Uz Pravilnik su data 3 priloga:

- Prilog 1. Obavezujuće granične vrednosti izloženosti hemijskim materijama na radnom mestu (spisak od 127 hemijskih materija).
- Prilog 2. Obavezujuće biološke granične vrednosti i praćenje zdravstvenog stanja.
- Prilog 3. Spisak hemijskih materija i/ili aktivnosti čija je proizvodnja, prerada ili korišćenje na radnom mestu zabranjena (2-naftilamin i njegove soli, 4-aminodifenil i njegove soli, benzidin i njegove soli i 4-nitro-difenil).

*Prilozi dati uz
Pravilnik*

Stanje delimično usklađenog zakonodavstva do-prinelo je boljoj zaštiti bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu, posebno uvođenjem postupka procene rizika na svakom radnom mestu u radnoj okolini.

Nadzor nad primenom Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama (ukazivanje na najčešće nedostatke)

Inspektorat za rad vrši nadzor nad primenom Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama.

Navedeni pravilnik je u primeni od 1. januara 2013.godine, tako da inspekcija rada, prilikom inspekcijskih nadzora, između ostalog, kontroliše poštovanje obavezujućih graničnih vrednosti izloženosti hemijskim materijama na radnom mestu.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

Inspektorji rada obavljaju inspekcijske nadzore iz svoje nadležnosti kod poslodavaca koji proizvode, koriste ili skladište opasne hemijske materije.

Cilj nadzora

Cilj nadzora je ostvarivanje realnog uvida u pri-menu mera bezbednosti i zdravlja na radu u skla-du sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu i Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama, radi smanjenja broja povreda na radu, profesio-nalnih oboljenja i bolesti u vezi sa radom.

Nadzori prvenstveno imaju preventivni karakter i odnose se na to da se poslodavci upoznaju sa novim obavezama koje proističu iz Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama, s obzirom na to da je s danom primene ovog pravilnika prestao da važi standard JUS Z BO.001.

*Elementi kontrole
prilikom nadzora*

Prilikom nadzora kontroliše se da li je poslodavac doneo akt o proceni rizika za sva radna mesta u radnoj okolini i utvrđio način i mere za njihovo otklanjanje; da li za hemijske materije koje se pro-izvode, koriste ili skladište postoji bezbednosni list na srpskom jeziku; da li je poslodavac donosio uputstva za postupanje zaposlenih u slučaju hava-rije ili akcidenta; da li su aktom o proceni rizika utvrđena radna mesta sa povećanim rizikom; da li je poslodavac zaposlene osposobio za bezbedan i zdrav rad; da li zaposleni koriste odgovarajuća sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu; u ka-kvom su stanju sredstva za rad kod poslodavca; da li su postavljeni znaci upozorenja i zabrane; da li su vršena ispitivanja uslova radne okoline; da li se

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

vodi propisana evidencija u skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu i Pravilnikom o evidencijama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu (posebno Evidencija o opasnim materijama koje se koriste u toku rada – propisan Obrazac 7).

Gotovo svi zaposleni koji su obuhvaćeni nadzrom osposobljeni su za bezbedan i zdrav rad na radnim mestima na koja su raspoređeni, ali u pojedinim slučajevima poslodavcima se rešenjima nalaže da izvrše dodatno osposobljavanje zaposlenih koji su raspoređeni na radna mesta sa povećanim rizikom, jer nisu upoznati sa svim opasnostima i štetnostima na radnim mestima na koja su raspoređeni i na kojima rade. Činjenica je da poslodavci koji proizvode, pakuju, skladište i koriste opasne materije zaposlene osposobljavaju za bezbedan i zdrav rad, ali vrlo često ne izvrše stručno osposobljavanje zaposlenih za rad sa opasnim materijama.

Takođe, konstatovano je da poslodavci ne preduzimaju preventivne ili periodične pregledе i ispitivanja opreme za rad, odnosno uslova radne okoline (fizičke i hemijske štetnosti, osvetljenost i mikroklima), pa se rešenjima nalaže otklanjanje utvrđenih nedostataka.

Problem u vezi sa pribavljanjem propisane dokumentacije na srpskom jeziku za opasne materije i dalje je prisutan. Naime, pojedini poslodavaci nisu u punoj meri shvatili neophodnost obezbeđivanja ove dokumentacije za adekvatno osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, kao i pravilnu upotrebu i manipulaciju opasnim materijama.

*Dodatno
osposobljavanje
zaposlenih*

*Pribavljanje
propisane
dokumentacije*

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Tokom inspekcijskih nadzora nema većih prime-daba na korišćenje i upotrebu sredstava i opreme za ličnu zaštitu kod poslodavaca koji su aktom o proceni rizika odredili adekvatna sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, a na osnovu prepo-znatih i utvrđenih opasnosti i štetnosti kojima su zaposleni izloženi na radnom mestu u radnoj okolini.

Nadzorima na mestima rada utvrđeno je da poslodavaci uglavnom postavljaju znake upozorenja i zabrane u radnim i pomoćnim prostorijama u zavisnosti od stepena opasnosti i od vrste opasne materije koja se koristi u tehnološkom procesu, a u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima.

Svi poslodavci koji pakuju i skladište opasne ma-terije doneli su plan postupka u hitnim i vanred-nim situacijama u slučaju požara, izlivanja opasnih materija i elementarnih nepogoda.

Najveći broj povreda na radu kod navedenih poslodavaca u prethodnom periodu nije bio u vezi sa korišćenjem i prekoračenjem granične vredno-sti izloženosti hemijskim materijama na radnom mestu, već su to bila okliznuća ili mehaničke po-vrede.

Vrše se i ponovljeni nadzori kod jednog poslodavca (rudnici i topionica) kod koga je u prethodnom višegodišnjem periodu bila povećana maksimalno dozvoljena koncentracija olova, koja je dovela do 19 profesionalnih oboljenja – trovanja olovom, koja su prijavljena inspekciji rada.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

*Ispitivanje uslova
radne okoline*

Kada je u pitanju ispitivanje uslova radne okoline, od ukupnog broja utvrđenih nedostataka, oko 11% nedostataka se upravo odnosi na prisustvo hemijskih štetnosti. Uočena je pojava da pojedini poslodavci ne vrše navedena ispitivanja u propisanim rokovima, već to čine tek nakon inspekcijskih nadzora i donetih rešenja. Kvalitet obavljenih pregleda i ispitivanja uslova radne okoline nije zadovoljavajući. Kada su u pitanju ispitivanja uslova radne okoline, stručni nalazi uglavnom ne sadrže podatke o radnom mestu, već samo mesta na kojima su vršena ispitivanja (merna mesta) u okviru neke radne prostorije, pa se shodno tome izrečeni zaključak o primjenjenosti mera za bezbedan i zdrav rad ne odnosi na radno mesto, već tzv. *merno mesto*.

Izvori profesionalne izloženosti hemijskim materijama

Hemijske materije mogu postojati u obliku: prashina, dimova, vlakana, čestica; tečnosti, magli; gaseva, para.

Hemijske materije

Neki od primera hemijskih štetnosti su azbest, olovo, silicijum, kadmijum, ugljen-monoksid, dimovi pri zavarivanju, pulverizovane čestice boja, magle ulja pri sečenju metala, razređivači.

Hemijske štetnosti

U izvore profesionalne izloženosti hemijskim materijama spadaju proizvodnja, skladištenje, promet, distribucija i upotreba. Shodno navedenom, nema ljudske delatnosti u kojoj se ne koriste hemikalije, a pitanje je samo da li je pritom izlo-

*Izvori profesionalne
izloženosti
hemijskim
materijama*

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

ženost takva da može prouzrokovati zdravstvene posledice.

Kada su u pitanju hemijski agensi na radnom mestu, važni su izvor emisije, koncentracija u vazduhu, ekspozicija, doza i ishod.

Faktori koji utiču na dimenzije rizika od hemijskih materija na radnom mestu su fizička forma supstancije, formulacija, osobine tehnološkog procesa, vrsta i trajanje ekspozicije, bioraspoloživost, tip toksičnosti, ciljni („target”) organi, dozadgovor, fizičko i toplotno opterećenje, sredstva lične zaštite.

U zavisnosti od tipa toksičnosti hemijske materije efekti na ljudski organizam mogu biti reproduktivni (uklj. teratogene), kancerogeni, alergogeni, irreverzibilni toksični efekti na organe.

Hemijske materije mogu ući u organizam inhalacijom (najčešće pri profesionalnoj izloženosti), ingestijom (akcidentalnim gutanjem uz jelo, piće i pušenjem) i apsorpcijom (kontaktom preko kože ili očiju).

Akutni zdravstveni efekti

Akutni zdravstveni efekti nastaju odmah ili kratko vreme nakon izloženosti (minuti ili sati); kod nekih supstanci moguć je i smrtni ishod – opekotine uzrokovane korozivnim materijama, udisanje toksičnih gasova, iritacija očiju. Tada je izloženost hemijskoj materiji iznenadna, kratkotrajna i u pitanju su visoke koncentracije. Primeri zdravstvenog efekta su glavobolja, gubitak svesti ili smrt kod visokih koncentracija ugljen-monoksida.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

Hronični zdravstveni efekti

Hronični zdravstveni efekti obično nastaju sporo, i do 15–20 godina i više. Izloženost hemijskoj materiji je kontinuirana ili ponavljana tokom dugog perioda, obično godinama, a primer za to je karcinom pluća usled izloženosti azbestu.

Efekti hemijskih agenasa na ljudski organizam su takvi da u slučaju hroničnih intoksikacija dovode do profesionalnih oboljenja, dok su akutne intoksikacije ređe i pojavljuju se samo pri eksponaciji koncentracijama deset i više puta većim od dozvoljene (povreda na radu). Ostali efekti mogu biti kancerogeni, alergogeni, mutageni, reproduktivni, imunogeni i drugi.

Efekti hemijskih agenasa

Procena rizika od hemijskih materija oduhvata identifikaciju rizika (materiju), merenje koncentracije u radnoj sredini, dužine ekspozicije (aktueltu i ranijih godina), opterećenja organizma hemijskim agensom eksponovanih radnika, izračunavanje odnosa doza – odgovor, kvantitativnu procenu veličine rizika izračunavanjem incidence bolesti i slično.

Primera radi, uslovi u hemijskoj industriji su takvi da je zastupljeno toplotno zračenje, povišena temperatura i vlažnost vazduha, buka, opasnost od eksplozije, požara, povreda i opekotina, korozivno dejstvo na instalacije, ispuštanje para amonijaka u atmosferu (proizvodnja azotne kiseline), opasnost od prskanja cevi u isparivačima.

Karakteristike rada u hemijskoj industriji – industrija boja, lakova i razređivača (proizvodnja baza) jesu opasnost od isparenja rastvarača kada se radi

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
hemijskim materijama

u zatvorenom ili skučenom prostoru ili kod udisanja pulverizovanih čestica boja i razređivača pri farbanju sa pištoljem sa komprimovanim vazduhom; lako isparljive supstance različitog stepena toksičnosti (boje, lakovi, lepkovi, epoksiidi, rastvarači); opasnost od požara i eksplozija zbog velike isparljivosti rastvarača i opasnost od povređivanja pri radu na mlinovima i mašinama za mešanje.

Što se tiče uslova rada u farmaceutskoj industriji, oni obuhvataju opasnost od isparenja rastvarača kada se radi u zatvorenom ili skučenom prostoru ili kod udisanja pulverizovanih čestica, niske temperature pri radu u hladnjačama, visoke temperature na poslovima uparavanja, sušenja sirovina, UV zračenje, povišen O₃ (sterilizacija), buku (centrifuge, mlinovi), organske rastvarače, mineralne kiseline i baze, prašinu sirovina (mlevenje, sušenje, prosejavanje), opasnost od povređivanja (centrifuge, mlinovi), rad na traci (punjenje i pakovanje lekova) i rad u zamraćenim prostorijama (kontrola ampuliranih lekova i infuzionih rastvora).

7/7

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima („Službeni glasnik RS“, br. 96/2010 i 115/2020) propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju biološkim štetnostima na radnom mestu.

Osnovni tekst navedenog pravilnika je stupio na snagu dana 26.12.2010. godine, primenjuje se od 01.01.2014. godine, dok su izmene Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima objavljene u „Službenom glasniku RS“, br. 115/2020 i primeњuju se od 19.09.2020. godine, a odnose se na

Primena Pravilnika

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

„koronavirus 2 povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom” ili kraće „SARS-CoV-2”, koji je prouzrokovao pandemiju zarazne bolesti COVID-19.

Izmene Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima su bile neophodne, pre svega, radi transponovanja Direktive Komisije (EU) 2020/739 od 03. aprila 2020. godine o izmeni Priloga III. Direktive 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Saveta u pogledu svrstavanja virusa SARS-CoV-2 u biološke štetnosti za koje se zna da uzrokuju zarazu kod ljudi.

U kontekstu globalne pandemije izuzetno je važno da se održe visoki standardi primerene zaštite zdravlja zaposlenih. Pandemija COVID-19, zarazne bolesti uzrokovane novim koronavirusom, pogarda sve države od početka 2020. godine i izaziva velike poremećaje u svim sektorima i uslugama, što direktno utiče na zdravlje i bezbednost zaposlenih.

Strogo pridržavanje nacionalnih odredaba kojima se transponuju direktive EU, odnosno prenose pravila Evropske unije o bezbednosti i zdravlju na radu i njihova primena, nikad nisu bili važniji. U Direktivi 2000/54/EZ utvrđuju se pravila za zaštitu zaposlenih od rizika za njihovo zdravlje i

bezbednost, uključujući prevenciju takvih rizika, do kojih dolazi ili bi moglo da dođe zbog izlaganja biološkim štetnostima na radu. Ta direktiva se primenjuje na aktivnosti pri kojima su zaposleni izloženi ili bi mogli biti izloženi biološkim štetnostima zbog svog posla i navode se mere koje je potrebno preduzeti u slučaju bilo kakve aktivnosti koja verovatno uključuje rizik od izlaganja biološkim štetnostima kako bi se utvrdili prroda, stepen i trajanje izloženosti zaposlenih takvim štetnostima.

U Prilogu III. Direktive 2000/54/EZ utvrđena je klasifikacija bioloških štetnosti za koje se zna da uzrokuju zarazu kod ljudi, razvrstanih prema njihovim stepenima rizika od zaraze. U skladu s uvodnom napomenom 6. u navedenom prilogu, tu klasifikaciju bioloških štetnosti bi trebalo izmeniti kako bi se uzela u obzir najnovija saznanja o naučnom i epidemiološkom razvoju koja su dovela do znatnih promena, uključujući postojanje novih bioloških štetnosti.

U oktobru 2019. godine Direktivom Komisije (EU) 2019/1833 izmenjen je Prilog III. Direktive 2000/54/EZ, čime je, pre svega, u njega dodat velik broj bioloških štetnosti, uključujući koronavirus povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom (virus SARS) i koronavirus povezan s bliskoistočnim akutnim respiratornim sindromom (virus MERS).

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim meraima
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

Prema Direktivi Komisije (EU) 2020/739 od 03. aprila 2020. godine virus „koronavirus 2 povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom” ili kraće „SARS-CoV-2”, koji je prouzrokovao pandemiju COVID-19, vrlo je sličan virusima SARS i MERS. S obzirom na trenutno dostupne epidemiološke i kliničke podatke o karakteristikama virusa, kao što su njegovi načini prenosa zaraze, kliničke slike i faktori rizika od zaraze, virus SARS-CoV-2 trebalo je hitno dodati u Prilog III. Direktive 2000/54/EZ, a što je i učinjeno, kako bi se osigurao nastavak adekvatne zaštite zdravlja i bezbednosti na radu.

SARS-CoV-2 može unutar zaražene populacije uzrokovati tešku bolest kod ljudi, a posebno je opasan za starije zaposlene i zaposlene sa hroničnom bolešću. Iako trenutno ne postoje vakcine, koje su u široj upotrebi, ni delotvorni načini lečenja, na tome se intenzivno radi na međunarodnom nivou, te je do sada utvrđen znatan broj eksperimentalnih vakcina. Uzimajući u obzir najnovije dostupne naučne dokaze i kliničke podatke, kao i savete stručnjaka koji predstavljaju sve države članice, SARS-CoV-2 bi, prema navedenoj direktivi, trebalo razvrstati kao humani patogen iz rizične grupe 3. Više država članica, kao i države EFTA-e i druge treće zemlje, počele su da preduzimaju mere za razvrstavanje virusa SARS-CoV-2 u rizičnu grupu 3.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

U martu 2020. godine Svetska zdravstvena organizacija objavila je smernice o biološkoj bezbednosti za laboratorije u vezi s novim koronavirusom i za testiranje kliničkih uzoraka pacijenata zaraženih virusom SARS-CoV-2.

Direktivom (EU) 2019/1833 izmenjeni su i Prilog V. i Prilog VI. Direktive 2000/54/EZ, kojima se utvrđuju mere i stepen izolacije za laboratorije, prostore u kojima se drže životinje i industriju. Kako bi se zaposlenima osigurale odgovarajuće mere zaštite, trebalo bi skratiti i rok za prenošenje izmena tih priloga u pogledu izloženosti virusu SARS-CoV-2.

Usklađivanje propisa

Države članice EU i one koje su u procesu pristupanja EU imaju obavezu da zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s izmenama priloga V. i VI. Direktive 2000/54/EZ, u meri u kojoj se odnose na biološku štetnost SARS-CoV-2, stave na snagu najkasnije do 24. novembra 2020. godine i da Komisiji dostave tekst navedenih odredaba.

Kako je COVID-19 novi virus, visoko zarazan i može da se efikasno i održivo prenosi između ljudi, za čije suzbijanje nisu dostupne posebne terapije, rano sprečavanje daljeg širenja presudno je za zaustavljanje i za kontrolu ove veoma zarazne bolesti.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

Obaveza poslodavca da obezbedi bezbedan i zdrav rad zaposlenih i drugih lica prisutnih u procesu rada

Prema propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji, poslodavac je dužan da obezbedi bezbedan i zdrav rad zaposlenih i drugih lica prisutnih u procesu rada. U tom cilju dužan je da sprovodi preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu radi sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika. Poslodavac je dužan da sprovodi mere za zaštitu zaposlenih od infekcije i rizika povezanih sa virusom. Shodno navedenom, donet je Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti i izmenjen je Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima (u primeni od 19.09.2020. godine), a u kome je „koronavirus 2 povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom“ ili „SARS-CoV-2“ razvrstan u biološku štetnost grupe 3.

Važno je istaći da su Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima u obavezi da primenjuju poslodavci kod kojih se obavljaju poslovi pri kojima postoji mogućnost izlaganja biološkim štetnostima, i to:

Poslovi pri kojima postoji mogućnost izlaganja biološkim štetnostima

- 1) rad u postrojenjima za proizvodnju hrane;
- 2) rad u poljoprivredi;
- 3) poslovi pri kojima dolazi do kontakta sa životinjama i/ili proizvodima životinjskog porekla;

- 4) rad u zdravstvu, uključujući i odeljenja za izolaciju i mrtvačnice;
- 5) rad u kliničkim, veterinarskim i dijagnostičkim laboratorijama, osim u dijagnostičkim mikrobiološkim laboratorijama;
- 6) rad u postrojenjima za odlaganje otpada;
- 7) rad u pogonima za prečišćavanje otpadnih voda.

Shodno Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima, biološke štetnosti jesu mikroorganizmi, uključujući i one koji su genetički modifikovani (jedino se Pravilnik ne primenjuje na radnim mestima na kojima su prisutni genetički modifikovani organizmi), ćelijske kulture i ljudski endoparaziti koji mogu prouzrokovati infekciju, alergiju ili toksičnost. Mikroorganizam jeste mikrobiološki entitet, ćelijskog ili nećelijskog tipa, koji je sposoban za razmnožavanje ili prenos genetičkog materijala, dok je ćelijska kultura in vitro rast ćelija dobijenih iz višećelijskih organizama.

Biološke štetnosti

Biološke štetnosti, kao što su bakterije, virusi, paraziti, gljive, su klasifikovane u četiri rizične grupe prema nivou rizika od infekcije:

- 1) biološka štetnost grupe 1 jeste štetnost za koju je malo verovatno da će prouzrokovati bolest kod ljudi;

*Rizične grupe prema
nivou rizika od
infekcije*

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

- 2) biološka štetnost grupe 2 jeste štetnost koja prouzrokuje bolest kod ljudi i može biti opasna po zaposlene, malo je verovatno da će se proširiti na okolinu, obično su dostupne efikasne mere profilakse, odnosno lečenja;
- 3) biološka štetnost grupe 3 jeste štetnost koja prouzrokuje tešku bolest kod ljudi i predstavlja ozbiljnu opasnost po zaposlene, može postojati rizik proširenja na okolinu, ali uglavnom su dostupne efikasne mere profilakse, odnosno lečenja;
- 4) biološka štetnost grupe 4 jeste štetnost koja prouzrokuje tešku bolest kod ljudi i predstavlja ozbiljnu opasnost po zaposlene, može postojati visok nivo rizika proširenja na okolinu, uglavnom nisu dostupne efikasne mere profilakse, odnosno lečenja.

Prema izmeni Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima, koronavirus 2 povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom (SARS-CoV-2) je razvrstan u biološku štetnost grupe 3 i u spisku klasifikacija bioloških štetnosti, koji je sastavni deo Pravilnika, nalazi se između koronavirusa povezanog s teškim akutnim respiratornim sindromom (virus SARS) i koronavirusa povezanog s teškim akutnim respiratornim sindromom (virus MERS).

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

To praktično znači da su poslodavci dužni da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih biološkim štetnostima, uključujući i SARS-CoV-2, izvrše procenu rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih sa ciljem određivanja prirode, stepena i trajanja izloženosti zaposlenih i načina i mera za otklanjanje ili smanjenje tih rizika.

Kada prilikom obavljanja poslova dolazi do izloženosti zaposlenog dejstvu više grupa bioloških štetnosti, poslodavac je dužan da proceni rizik koji predstavlja prisustvo svih bioloških štetnosti.

Poslodavac je dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ukoliko je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti ili štetnosti koje mogu uticati na izloženost zaposlenog biološkim štetnostima.

Poslodavac je dužan da nadležnoj inspekciji rada, na njen zahtev da na uvid informacije koje su korištene pri proceni rizika.

Procena rizika se vrši na osnovu svih raspoloživih informacija koje obuhvataju:

- klasifikaciju bioloških štetnosti koje jesu ili mogu biti opasne po zdravlje ljudi;

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

- preporuke nadležnih organa u kojima se navodi kako biološke štetnosti treba kontrolisati radi zaštite zdravlja zaposlenih u slučajevima kada zaposleni zbog svog rada jesu ili mogu biti izloženi takvim biološkim štetnostima;
- informacije o bolestima koje zaposleni mogu dobiti zbog svog rada;
- moguće alergijske ili toksične efekte kao rezultat rada zaposlenih;
- upoznavanje zaposlenog o bolesti za koju se utvrđi da boluje, a koja je u direktnoj vezi sa njegovim radom.

U skladu sa Pravilnikom o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološ-
kim štetnostima poslodavac je dužan da izbegava obavljanje poslova pri kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih opasnim biološkim štetnostima, ukoliko priroda poslova to dozvoljava, tako što vrši zamenu i organizuje obavljanje poslova pri kojima izlaganje biološkim štetnostima prema trenutnim znanjima nije opasno, odnosno manje je opasno po zdravlje zaposlenih.

Takođe, poslodavac je dužan da spreči izloženost zaposlenih biološkim štetnostima u slučaju kada na osnovu procene rizika utvrđi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih.

Kada tehnički nije izvodljivo sprečiti izloženost biološkim štetnostima, imajući u vidu poslove i procenu rizika, rizik od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih se smanjuje na najmanju moguću meru obezbeđivanjem primene preventivnih mera, a naročito sledećih:

- smanjivanjem na minimum broja zaposlenih koji jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima, kao i trajanja izloženosti;
- projektovanjem odgovarajućih procesa rada i tehničke kontrole, kako bi se izbeglo ili u najvećoj mogućoj meri smanjilo oslobođanje bioloških štetnosti na radnom mestu;
- kolektivnim merama zaštite i/ili u slučaju da izloženost ne može da se izbegne drugim sredstvima, pojedinačnim merama zaštite;
- higijenskim merama u cilju prevencije, odnosno smanjenja slučajnog prenošenja ili oslobođanja biološke štetnosti sa radnog mesta;
- upotreborom piktograma za biološku štetnost, kao i drugih odgovarajućih oznaka upozorenja;
- izradom planova kako postupati u slučaju povrede na radu ili opasne pojave koji obuhvataju biološke štetnosti;
- ispitivanjem, gde je to potrebno i tehnički izvodljivo, mogućeg prisustva bioloških štetnosti koje se oslobođaju pri radu van prostora za primarno fizičko čuvanje;

Preventivne mere

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

- obezbeđivanjem bezbednog sakupljanja, skladištenja i odlaganja otpada od strane zaposlenih, uključujući i upotrebu bezbednih i prepoznatljivih kontejnera, posle odgovarajućeg tretmana otpada gde je to potrebno;
- utvrđivanjem načina za bezbedno rukovanje i transport bioloških štetnosti u okviru radnog mesta;
- vakcinacije i zaštite lekovima.

Informacije koje je poslodavac dužan da da na uvid, kada na osnovu procene rizika utvrdi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, na zahtev nadležne inspekcije rada

Poslodavac je dužan da, kada na osnovu procene rizika utvrdi da postoji rizik po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, na zahtev nadležne inspekcije rada, da na uvid informacije o aktu o proceni rizika; poslovima pri kojima zaposleni jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima; broju zaposlenih koji su angažovani na tim poslovima; imenu i sposobnostima lica za bezbednost i zdravlje na radu; preduzetim preventivnim merama, uključujući poslove i radne procese; planu u slučaju opasne pojave u cilju zaštite zaposlenih od izlaganja biološkim štetnostima grupe 3 ili 4, koja bi mogla nastati fizičkim oslobođanjem biološke štetnosti.

Prijava povrede na radu i opasne pojave

Poslodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 časa od nastanka prijavi nadležnoj inspekciji rada i nadležnom organu za unutrašnje poslove svaku povredu na radu i opasnu pojavu koja može da dovede do oslobođanja i širenja bioloških štetnosti, i koja bi mogla da prouzrokuje kod ljudi ozbiljnu infekciju i/ili bolest.

Istovremeno, poslodavac je dužan da obezbedi za poslenom, koji obavlja poslove pri kojima jeste ili može biti izložen biološkim štetnostima, rad pri kojem su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu, a naročito da obezbedi da zaposleni ne konzumiraju hranu ili tečnost u radnom prostoru u kojem postoji rizik od kontaminacije biološkim štetnostima; da je zaposlenima obezbeđena odgovarajuća zaštitna odeća ili druga odgovarajuća sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu; da su zaposlenima obezbeđene odgovarajuće prostorije sa tuševima i umivaonicima u kojima se nalaze antisepetična sredstva za pranje očiju i/ili kože; da se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu odlažu u za to određeno mesto, da se redovnim čišćenjem održavaju u zadovoljavajućem higijenskom stanju nakon svakog korišćenja, popravljaju i zamjenjuju pre korišćenja ukoliko su oštećena; da su detaljno određeni postupci za uzimanje, rukovanje i obradu uzoraka ljudskog i životinjskog porekla.

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu uključujući zaštitnu odeću i radno odelo, koji se mogu kontaminirati biološkim štetnostima, moraju se skinuti pre napuštanja radnog prostora i odvojiti od druge odeće pre čišćenja.

Poslodavac je dužan da obezbedi da se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, odnosno zaštitna odeća i radno odelo, dekontaminiraju i očiste ili ako je potrebno unište.

*Sredstva i oprema
za ličnu zaštitu na
radu*

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

*Informacije koje se
odnose na BZR i
koje je poslodavac
dužan da obezbedi
zaposlenima
ili njihovim
predstavnicima
za bezbednost i
zdravlje na radu*

*Ospozobljavanje
zaposlenog za
bezbedan i zdrav
rad*

*Pisane instrukcije ili
uputstva*

Poslodavac je dužan da obezbedi da sproveđenje navedenih mera ne prouzrokuje finansijske obaveze za zaposlene.

Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o mera- ma koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri izlaganju biološkim štetnostima, putem uputstava ili instrukcija koje se odnose na rizike od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih; značaj primene preventivnih mera za smanjenje izloženosti biološkim štetnostima; higijenske zahteve; značaj pravilnog korišćenja i održavanja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu; mere koje se preduzimaju u slučaju povrede na radu i opasne pojave u cilju njihovog sprečavanja.

Poslodavac je dužan da izvrši ospozobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad koje se obezbeđuje pre početka rada pri kojem zaposleni jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima; prilagođava promenama - kako bi se obuhvatile nove opasnosti ili štetnosti, odnosno promene nivoa rizika i po potrebi periodično ponavlja.

Poslodavac je dužan da na radnom mestu u radnoj okolini obezbedi pisane instrukcije ili uputstva i ako je potrebno, da istakne obaveštenja koja sadrže procedure koje treba sprovesti u slučaju povrede na radu ili opasne pojave u vezi sa rukovanjem biološkim štetnostima.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

Dužnost zaposlenog je da odmah obavesti poslodavca ili lice za bezbednost i zdravlje na radu o svakoj povredi na radu ili opasnoj pojavi koje obuhvataju rukovanje biološkim štetnostima.

Poslodavac je dužan da upozna zaposlene ili njihove predstavnike za bezbednost i zdravlje na radu o svakoj povredi na radu ili opasnoj pojavi koja može imati za posledicu oslobađanje neke biološke štetnosti koja može prouzrokovati kod ljudi ozbiljnu infekciju i/ili bolest.

Kada dođe do povrede na radu ili opasne pojave, poslodavac je dužan da što pre informiše zaposlene ili njihove predstavnike za bezbednost i zdravlje na radu o uzrocima povrede na radu ili opasne pojave, i merama koje su preduzete ili koje treba preduzeti za popravljanje stanja.

Poslodavac je dužan da na zahtev zaposlenih ili njihovih predstavnika za bezbednost i zdravlje na radu omogući uvid u informacije iz člana 8. stav 1. ovog pravilnika.

Poslodavac i zaposleni ili njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na izlaganje biološkim štetnostima.

Poslodavac je dužan da nadležnu inspekciju rada i nadležni zavod za javno zdravlje izvesti o početku obavljanja poslova pri kojima može doći do izlaganja biološkim štetnostima grupe 2, 3 i 4 - najmanje osam dana pre početka obavljanja poslova.

*Obaveza poslodavaca
da nadležnu
inspekciju rada
i nadležni zavod
za javno zdravlje
izvesti o početku
obavljanja poslova
pri kojima može
doći do izlaganja
biološkim
štetnostima grupe
2, 3 i 4*

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

Navedeni izveštaj se mora poslati i pre prvog korišćenja svake nove štetnosti grupe 4 i svake nove štetnosti grupe 3, kada poslodavac sam privremeno klasificuje tu biološku štetnost.

Laboratorije koje pružaju dijagnostičke usluge u vezi sa biološkim štetnostima grupe 4, dužne su da dostave samo početni izveštaj o svojoj namjeri pružanja takvih usluga.

Poslodavac je dužan da nadležnim organima dostavi ažurirani izveštaj ako se uslovi rada promene tako da je značajno povećano izlaganje biološkim štetnostima, a koji mora da sadrži

Sadržina izveštaja

- naziv i adresu pravnog lica i/ili preduzetnika;
- ime i sposobnosti lica za bezbednost i zdravlje na radu;
- rezultat procene rizika;
- vrstu biološke štetnosti;
- utvrđene preventivne mere za bezbedan i zdrav rad.

Poslodavac je dužan da obezbedi propisano praćenje zdravstvenog stanja za zaposlene koji rade ili treba da rade na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima za koja se, na osnovu procene rizika, utvrdi da su radna mesta sa povećanim rizikom od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

*Praćenje
zdravstvenog stanja*

Praćenje zdravstvenog stanja vrši se kroz prethodni lekarski pregled lica koje zasniva radni odnos, odnosno lica koje poslodavac angažuje za rad na radnom mestu sa povećanim rizikom i periodičnog lekarskog pregleda zaposlenog koji radi na radnom mestu sa povećanim rizikom i obezbeđivanjem sprovođenja pojedinačnih mera i zadovoljavajućih higijenskih uslova na radnom mestu.

Procenom rizika treba da se utvrdi na kojim radnim mestima sa povećanim rizikom za zaposlene treba obezbediti sprovođenje pojedinačnih mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Poslodavac je dužan da, kada je to potrebno, obezbediti efektivne vakcine za one zaposlene koji još nisu imuni na biološku štetnost kojoj su izloženi, odnosno kojoj mogu biti izloženi.

Vakcine

Kada poslodavac obezbedi vakcine, treba da uzme u obzir kodeks ponašanja pri vakcinaciji, koji je dat u Priloga 6. navedenog pravilnika.

Ako služba medicine rada u postupku ocenjivanja zdravstvenog stanja zaposlenog utvrdi da je zaražen i/ili ima bolest za koju se sumnja da je rezultat izlaganja, služba medicine rada dužna je da predloži praćenje zdravstvenog stanja drugih zaposlenih koji su na sličan način izloženi. U tom slučaju vrši se delimična izmena i dopuna akta o proceni rizika uzimajući u obzir izloženost biološkim štetnostima.

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

Zdravstveni karton

Pojedinačni zdravstveni karton za svakog zaposlenog vodi se i čuva u skladu sa propisima o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva.

Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih predlaže i pojedinačne mere zaštite, odnosno preventivne mere za ličnu zaštitu zaposlenog.

Zaposlenima se moraju obezbediti sve informacije i saveti u vezi sa načinom praćenja zdravstvenog stanja po završetku izlaganja.

Zaposleni ima pravo pristupa svojim ličnim podacima o zdravstvenom stanju i izlaganju.

Svi slučajevi bolesti ili smrti koji su posledica izlaganja biološkim štetnostima na radnom mestu prijavljuju se nadležnom organu, u skladu sa posebnim propisima.

Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih mora se vršiti u skladu sa načelima i praksom medicine rada i mora da sadrži vođenje evidencije o zdravstvenoj i profesionalnoj anamnezi zaposlenog; pojedinačnu ocenu zdravstvenog stanja zaposleno i gde je to odgovarajuće, biološki monitoring, kao i otkrivanje ranih i povratnih efekata.

Služba medicine rada angažovana za obavljanje praćenja zdravstvenog stanja zaposlenih koji jesu

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima mora da bude upoznata sa podacima o faktorima rizika, kao i sa uslovima, odnosno načinom izlaganja svakog zaposlenog biološkim štetnostima.

O daljim pregledima zaposlenog može se odlučiti za svakog zaposlenog pojedinačno prilikom vršenja periodičnog lekarskog pregleda, u skladu sa savremenim dostignućima dostupnih medicini rada.

Kada su u pitanju zdravstvene i veterinarske ustanove, osim dijagnostičkih laboratorija, pri proceni rizika posebnu pažnju treba obratiti na utvrđivanje prisustva bioloških štetnosti kod bolesnih ljudi ili životinja, kao i materijala i uzoraka uzetih od njih; opasnost koju predstavljaju biološke štetnosti za koje se zna, odnosno sumnja, da su prisutne kod bolesnih ljudi i životinja, kao i materijala, odnosno uzoraka uzetih od njih i rizike koji su u vezi sa prirodom posla.

*Zdravstvene
i veterinarske
ustanove*

U ostvarivanju bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih u zdravstvenim i veterinarskim ustanovama, treba obezbititi primenu preventivnih mera, a naročito utvrđivanje odgovarajućih procedura za dekontaminaciju i dezinfekciju i primenu procedura kojima se osigurava rukovanje i odlaganje kontaminiranog otpada bez rizika.

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

U prostorijama za izolaciju u kojima su bolesni ljudi ili životinje koji su zaraženi ili za koje se sumnja da su zaraženi biološkim štetnostima grupe 3 ili grupe 4, moraju se obezbediti mere izolovanja izborom mera navedenih u Prilogu 4, koji je sastavni deo Pravilnika, a kako bi se rizik od infekcije smanjio na najmanju moguću meru.

U laboratorijama, uključujući i dijagnostičke laboratorije, kao i u prostorijama za laboratorijske životinje koje su namerno zaražene biološkim štetnostima grupe 2, 3 ili 4, ili koje jesu ili mogu biti nosioci takvih štetnosti, moraju se preduzeti sledeće mere:

*Mere u
laboratorijama
koje su namerno
zaražene biološkim
štetnostima grupe 2,
3 ili 4, ili koje jesu
ili mogu biti nosioci
takvih štetnosti*

- laboratorije u kojima se obavljaju poslovi koji uključuju rukovanje biološkim štetnostima grupe 2, 3 ili 4 u istraživačke, razvojne, obrazovne, odnosno dijagnostičke svrhe, obezbeđuju mere izolovanja u skladu sa mera- ma i nivoima izolovanja navedenim u Prilogu 5, kako bi se rizik od infekcije smanjio na najmanju moguću meru;
- na osnovu procene rizika, posle utvrđenog neophodnog nivoa fizičkog izolovanja koji je potreban za utvrđene i procenjene biološke štetnosti, određuju se mere u skladu sa Prilogom 5. navedenog pravilnika.

Poslovi koji obuhvataju rukovanje biološkim štetnostima moraju se vršiti:

- za biološke štetnosti grupe 2 samo u radnom prostoru koji odgovara najmanje nivou 2 biološkog izolovanja;
- za biološke štetnosti grupe 3 samo u radnom prostoru koji odgovara najmanje nivou 3 biološkog izolovanja;
- za biološke štetnosti grupe 4 samo u radnom prostoru koji odgovara najmanje nivou 4 biološkog izolovanja.

*Poslovi koji
obuhvataju
rukovanje biološkim
štetnostima*

Laboratorije u kojima se radi sa materijalima kod kojih nije sigurno prisustvo bioloških štetnosti koje mogu prouzrokovati bolest kod ljudi, i čiji cilj nije rad sa biološkim štetnostima kao takvima (tj. njihovo uzgajanje ili koncentracija) treba da koriste najmanje nivo 2 biološkog izolovanja. Nivoi biološkog izolovanja 3 ili 4 moraju se koristiti prema potrebi tamo gde se zna, odnosno sumnja da su potrebni, osim ako preporuke - uputstva nadležnog organa ukazuju da je u određenim slučajevima niži nivo biološkog izolovanja odgovarajući.

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim mera-
ma za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

*Mere kod
industrijskih procesa
pri kojima se radi
sa materijalima kod
kojih su prisutne
biološke štetnosti
grupe 2, 3 ili 4*

Kod industrijskih procesa pri kojima se radi sa materijalima kod kojih su prisutne biološke štetnosti grupe 2, 3 ili 4 moraju se preduzeti sledeće mere:

- 1) principi izolovanja treba da se primenjuju i na industrijske procese, na osnovu predviđenih mera i odgovarajućih postupaka iz Priloga 5 navedenog pravilnika;
- 2) kada je na osnovu procene rizika utvrđeno korišćenje materijala kod kojih su prisutne biološke štetnosti grupe 2, 3 ili 4, nadležni organ može odlučiti o odgovarajućim mera- ma koje se moraju primenjivati kod indu- strijskog korišćenja materijala kod kojih su prisutne takve biološke štetnosti.

Za sve poslove iz ovog člana kod kojih nije bilo moguće izvršiti konačnu procenu rizika u odnosu na izlaganje biološkim štetnostima, ali za koje je očigledno da mogu da izazovu povećan rizik po zdravlje zaposlenih, poslovi se mogu vršiti samo na radnom mestu na kome nivo biološkog izolo- vanja odgovara najmanje nivou 3.

Imajući u vidu navedeno, poslodavci, kod kojih zaposleni i radno angažovana lica rade u postrojenjima za proizvodnju hrane, u poljoprivredi, obavljaju poslove pri kojima dolazi do kontakta sa životnjama i/ili proizvodima životinjskog po- rekla, rade u zdravstvu, uključujući i odeljenja za

izolaciju i mrtvačnice, u kliničkim, veterinarskim i dijagnostičkim laboratorijama, osim u dijagnostičkim mikrobiološkim laboratorijama, u postrojenjima za odlaganje otpada i u pogonima za prečišćavanje otpadnih voda, dužni su da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih biološkim štetnostima izvrše procenu rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih sa ciljem određivanja prirode, stepena i trajanja izloženosti zaposlenih i načina i mera za otklanjanje ili smanjenje tih rizika.

Istovremeno, poslodavci su dužni da izvrše delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika, ukoliko je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti ili štetnosti, kao što je koronavirus 2 povezan s teškim akutnim respiratornim sindromom (SARS-CoV-2), koji je razvrstan u biološku štetnost grupe 3, a koje mogu uticati na izloženost zaposlenog biološkim štetnostima.

Takođe, poslodavci su dužni da u skladu sa izmenama i dopunama akta o proceni rizika izvrše osposobljavanje zaposlenih i obaveštavanje, putem uputstava ili instrukcija koje se, između ostalog, odnose na rizike od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih i primenu preventivnih mera za smanjenje izloženosti biološkim štetnostima.

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

Važno je istaći da su poslodavci dužni da obezbede propisano praćenje zdravstvenog stanja za zaposlene koji rade ili treba da rade na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima jesu ili mogu biti izloženi biološkim štetnostima, kao što je SARS-CoV-2, za koja se, na osnovu procene rizika, utvrdi da su radna mesta sa povećanim rizikom od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja.

*Rešenje kojim
inspektor nalaže
otklanjanje
utvrđenih
nedostataka i
podnošenje zahteva
za pokretanje
prekršajnog
postupka*

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima nisu propisane kaznene odredbe, a u slučaju kada inspektor rada izvrši inspekcijski nadzor i utvrdi neprimenjivanje preventivnih mera propisanih Pravilnikom, onda donosi rešenje, kojim nalaže otklanjanje utvrđenih nedostataka i podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Naime, shodno članu 9. stav 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu i u radnoj okolini u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu.

Takođe, shodno članu 11. stav 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je dužan da, prilikom organizovanja rada i radnog procesa, obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja zaposlenih, kao i da za njihovu primenu obezbedi potrebna finansijska sredstva.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima

Novčane kazne

Prema članu 69. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara, kazniće se za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica ako zaposlenom ne obezbedi rad na radnom mestu i u radnoj okolini na/i u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu (član 9. stav 1.), kao i ako prilikom organizovanja rada i radnog procesa ne obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja zaposlenih, kao i ako za njihovu primenu ne obezbedi potrebna finansijska sredstva (član 11. stav 1). Novčanom kaznom od 400.000 do 500.000 dinara kazniće se za navedeni prekršaj poslodavac koji je privatni preduzetnik, a novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za isti prekršaj direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.

Shodno članu 74. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, novčanom kaznom od 20.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj lice za bezbednost i zdravlje na radu ako ne obavlja propisane poslove, a prema članu 75. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu novčanom kaznom od 10.000 do 20.000 dinara kazniće se za isti prekršaj zaposleni ako ne primenjuje propisane mere za bezbedan i zdrav rad.

Izmene i dopune Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri izlaganju biološkim
štetnostima

7/8

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima primjenjuje se od 1. januara 2013. godine i istim su propisani minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih koja nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu i granične vrednosti izloženosti.

*Početak primene
Pravilnika o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima*

Pravilnik se ne primjenjuje na radna mesta na kojima su zaposleni izloženi ionizujućem zračenju i na radna mesta na kojima su zaposleni izloženi ili bi mogli biti izloženi prašini koja potiče od azbesta ili materijala koji sadrži azbest.

Karcinogen je svaka supstanca koja ispunjava kriterijume za klasifikaciju u kategoriju I ili II karcinogenih supstanci obeleženih oznakom rizika R45 ili R49 u skladu s propisom kojim se uređuju klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda (Pravilnik

Karcinogen

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

DSD/DPD), odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Karcinogenost, kategorija 1A ili 1B, obeleženih obaveštenjem o opasnosti H350 ili H350i u skladu s propisom kojim se uređuju klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda u skladu s Globalno harmonizovanim sistemom za klasifikaciju i obeležavanje UN (Pravilnik CLP/GHS).

Takođe, karcinogen je i smeša koja sadrži najmanje jednu napred navedenu supstancu čija je pojedinačna koncentracija veća ili jednaka graničnoj koncentraciji za klasifikaciju smeše u klasu opasnosti karcinogeno kategorija I ili II, u skladu s Pravilnikom DSD/DPD, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Karcionogenost, kategorija 1A ili 1B u skladu s Pravilnikom CLP/GHS.

Mutagen

Mutagen je svaka supstanca koja ispunjava kriterijume za klasifikaciju u kategoriju I ili II mutagenih supstanci obeleženih oznakom rizika R46, u skladu s Pravilnikom DSD/DPD, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Mutagenost germinativnih ćelija, kategorija 1A ili 1B, obeleženih obaveštenjem opasnosti H340, u skladu s Pravilnikom CLP/GHS.

Mutagen je i smeša koja sadrži najmanje jednu napred navedenu supstancu čija je pojedinačna koncentracija veća ili jednaka graničnoj koncentraciji za klasifikaciju smeše u klasu opasnosti mutageno kategorija I ili II u skladu s Pravilnikom DSD/DPD, odnosno u klasu i kategoriju opasnosti Mutagenost germinativnih ćelija, kategorija 1A ili 1B, u skladu s Pravilnikom CLP/GHS.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

Neke od uobičajenih supstanci, smeša i procesa jesu proizvodnja auramina, rad koji uključuje izlaganje policikličnim aromatičnim ugljovodonicima prisutnim u čadi, katranu ili smoli kamenog угља, rad koji uključuje izlaganje prašini, dimu i aerosolima koji nastaju pri žarenju i elektropreparadi bakar-niklovog kamenca, proizvodnja izopropil-alkohola u prisustvu jakih kiselina i rad koji uključuje izlaganje prašinama tvrdog drveta.

Granična vrednost izloženosti jeste prosečna koncentracija karcinogena ili mutagena u vazduhu na radnom mestu u zoni disanja zaposlenog, pri normalnim mikroklimatskim uslovima rada i uz lakši fizički rad, a izračunata u određenom periodu u odnosu na naznačen referentni period, za koju se smatra da nije štetna po zdravlje zaposlenog, ako zaposleni radi pri koncentraciji koja je niža ili jednaka graničnoj vrednosti osam sati dnevno, a izražena u mg/m³ ili ml/m³ [ppm]. Dakle, granična vrednost izloženosti daje se za osmočasovnu izloženost.

U skladu s Pravilnikom, poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini na kojima postoje mogućnost izlaganja zaposlenih karcinogenima ili mutagenima izvrši procenu rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih s ciljem da budu utvrđeni priroda, stepen i trajanje izloženosti zaposlenih i način i mere za otklanjanje ili smanjenje tih rizika.

Poslodavac je dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ako je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih

*Granična vrednost
izloženosti*

Procena rizika

*Izmena i dopuna
akta o proceni
rizika*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

opasnosti i štetnosti koje mogu da utiču na izloženost zaposlenih karcinogenima ili mutagenima.

Na zahtev Inspekcije rada, poslodavac je dužan da joj da na uvid informacije koje su korišćene pri proceni rizika.

Pri sprovođenju postupka procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini poslodavac je dužan da posebno sagleda posledice po bezbednost i zdravlje zaposlenog između navršene 18. i 21. godine života, zaposlenu ženu za vreme trudnoće i zaposlenog sa smanjenom radnom sposobnošću koji mogu doći u dodir s karcinogenima ili mutagenima i razmotri mogućnost da ove zaposlene premesti na druga radna mesta na kojima ne mogu doći u dodir s karcinogenima ili mutagenima.

*Zamena
karcinogena ili
mutagena*

Poslodavac je dužan da vrši zamenu karcinogena ili mutagena na radnom mestu supstancom, smesom ili procesom koji pod uslovima korišćenja nisu opasni ili su manje opasni po bezbednost i zdravlje zaposlenih ako je to tehnički izvodivo. Ako to nije moguće, poslodavac je dužan da obezbedi da se karcinogen ili mutagen, ako je tehnički moguće, proizvode i koriste u zatvorenom sistemu i da smanji korišćenje karcinogena ili mutagena na radnom mestu na najmanju moguću meru, odnosno na vrednost koja je manja od granične vrednosti izloženosti.

*Primena
preventivnih mera*

Važno je istaći da je pri svakom korišćenju karcinogena ili mutagena poslodavac dužan da obezbedi primenu preventivnih mera, a naročito da ograniči količine karcinogena ili mutagena na

radnom mestu na najmanju moguću meru; smanji na minimum broj zaposlenih koji jesu ili mogu biti izloženi; projektuje odgovarajuće procese rada i tehničke kontrole kako bi se izbeglo ili u najvećoj mogućoj meri smanjilo oslobođanje karcinogena ili mutagena na radnom mestu; otkloni karcinogene ili mutagene na njihovom izvoru putem lokalne i opšte ventilacije, pri čemu svi ti metodi moraju biti odgovarajući i u saglasnosti s potrebama zaštite javnog zdravlja i životne sredine; sprovodi preventivna i periodična ispitivanja uslova radne okoline, posebno u cilju ranog otkrivanja nepredviđeno visoke izloženosti koja je posledica opasne pojave ili tehničko-tehnološke nesreće; primenjuje odgovarajuće radne postupke i metode, kolektivne mere zaštite i/ili u slučaju da izloženost ne može da se izbegne drugim sredstvima, pojedinačne mere zaštite, higijenske mere, posebno redovno čišćenje podova, zidova i drugih površina; da obaveštava zaposlene; obeležava opasno područje odgovarajućim oznakama u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, uključujući znak „Zabranjeno pušenje“ na područjima gde su zaposleni izloženi ili mogu biti izloženi karcinogenima ili mutagenima; izrađuje planove za postupanje u vanrednim situacijama koje mogu dovesti do nepredviđeno visoke izloženosti; utvrđuje načine za bezbedno skladištenje, rukovanje i transport, upotreboru bezbednih i jasno označenih kontejnera i da utvrđuje načine za bezbedno sakupljanje, skladištenje i odlaganje otpada od strane zaposlenih, uključujući i upotrebu bezbednih i jasno označenih kontejnera.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

U slučaju opasne pojave ili tehničko-tehnološke nesreće zbog koje može doći do nepredviđeno visoke izloženosti zaposlenih, poslodavac je dužan da o tome obavesti zaposlene.

U cilju oticanja uzroka nepredviđeno visoke izloženosti poslodavac je dužan da dozvoli rad u ugroženom području samo zaposlenima koji su neophodni za obavljanje popravki i drugih neophodnih radova, da zaposlenima obezbedi zaštitnu odeću i sredstava i opremu za ličnu zaštitu disajnih organa, koje su zaposleni dužni da koriste, a izloženost ne sme biti trajna i mora biti ograničena na najkraće potrebno vreme za svakog zaposlenog i da zabrani prisustvo u ugroženom području zaposlenima koji nisu zaštićeni odgovarajućim sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu.

Kod određenih poslova za koje se može predvideti značajno povećanje izloženosti zaposlenih i gde su već primjenjene tehničke preventivne mere u cilju ograničavanja izloženosti zaposlenih, poslodavac je dužan da nakon konsultacija sa zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi primenu preventivnih mera kojima će se smanjiti trajanje izloženosti zaposlenih na najkraće moguće vreme i obezbediti bezbednost i zdravlje zaposlenih pri obavljanju tih poslova.

Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom koji jeste ili može biti izložen karcinogenima ili mutagenima rad pri kom su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu, a naročito da obezbedi da zaposleni ne konzumiraju hranu, tečnost ili puše

u radnom prostoru u kom postoji rizik od kontaminacije karcinogenima ili mutagenima; da se postara da su zaposlenima obezbeđeni odgovarajuća sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, da se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu čuvaju odvojeno od lične odeće i stvari zaposlenih; da su zaposlenima obezbeđene odgovarajuće prostorije s tuševima i umivaonicima; da se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu odlažu u za to određeno mesto i redovnim čišćenjem održavaju u zadovoljavajućem higijenskom stanju nakon svakog korišćenja; da se sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu popravljaju i zamenuju pre korišćenja ako su oštećena.

Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima, putem uputstava ili instrukcija koje se odnose na rizike od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih.

Poslodavac je dužan da izvrši ospozobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad i da informiše zaposlene o posudama i s njima povezanim cevodima koji sadrže karcinogene ili mutagene i da obezbedi da posude, cevovodi i ambalaža budu jasno i razumljivo obeleženi i da se na njima nalaze jasno vidljive oznake upozorenja.

Poslodavac je dužan da sprovodi preventivne mere kojima se obezbeđuje da zaposleni i/ili predstav-

*Ospozobljavanje
zaposlenog za
bezbedan i zdrav
rad*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

nici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu mogu da provere primenu Pravilnika ili da učeštuju u njegovoj primeni, a naročito u pogledu značaja koji za bezbednost i zdravlje zaposlenih imaju izbor, nošenje i korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, da su zaposleni i/ili predstavnici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu u najkraćem mogućem roku informisani da je došlo do nepredviđeno visoke izloženosti, o razlozima zbog kojih je došlo do te izloženosti i merama koje su preduzete ili će biti preduzete da bi se popravilo to stanje; da se vodi ažuran spisak zaposlenih koji obavljanju poslove za koje rezultati procene rizika utvrde postojanje rizika po bezbednost ili zdravlje zaposlenih, navodeći, ako su podaci dostupni, kolika je izloženost; da služba medicine rada koja je angažovana za zaštitu zdravlja zaposlenih ima pristup navedenom spisku zaposlenih; da svaki zaposleni ima pristup informacijama iz spiska koje se odnose na njega lično; da zaposleni i/ili predstavnici zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu imaju pristup svim informacijama koje ne sadrže lične podatke.

*Praćenje
zdravstvenog stanja
zaposlenih*

Poslodavac je dužan da obezbedi praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih karcinogenima ili mutagenima, kroz prethodne i periodične lekarske pregledе zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom i ciljane lekarske pregledе, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstvene zaštite.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

*Ciljani lekarski
pregledi*

Ako aktom o proceni rizika ta radna mesta nisu utvrđena kao radna mesta s povećanim rizikom onda se zaposleni upućuju na ciljane lekarske preglede pre početka rada sve dok zaposleni jeste ili može da bude izložen karcinogenu ili mutagenu. Ciljani lekarski pregledi vrše se na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom.

Ako kod zaposlenog budu otkrivene promene u zdravstvenom stanju koje bi mogle biti rezultat izloženosti karcinogenima ili mutagenima, na predlog službe medicine rada vrši se praćenje zdravstvenog stanja drugih zaposlenih koji su bili izloženi na sličan način. U tom slučaju vrše se delimična izmena i dopuna akta o proceni rizika.

Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih predlaže preventivne mere za svakog zaposlenog pojedinačno.

Svi slučajevi karcinoma koji su posledica izlaganja karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu prijavljuju se nadležnom organu, u skladu s posebnim propisima.

Vršenje inspekcijskog nadzora nad primenom Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

U cilju nadzora nad primenom Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima Inspe-

Inspekcijski nadzor

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

cija rada, pre svega, vrši nadzore kod poslodavaca koji obavljaju delatnost prerade i obrade drveta i sličnih materijala, zbog realne mogućnosti da zaposleni u procesu rada na radnim mestima jesu ili mogu biti izloženi **karcinogenu – prašinama tvrdog drveta.**

Nakon utvrđivanja osnovnih podataka o poslodavcu, u postupku nadzora utvrđuje se čime se poslodavac bavi, odnosno koje proizvode izrađuje (mogući su: rezanje i obrada drveta, proizvodnja furnira i ploča, proizvodnja parketa, proizvodnja građevinske stolarije, proizvodnja drvne ambalaže, proizvodnja nameštaja i dr.); koju vrstu materijala koristi, odnosno ako je to puno drvo o kojoj vrsti drveta se radi – bukvi, hrastu, jasenu, četinarskom drvetu, topoli i sl., a ako je pločasti materijal, koje je vrste: iverica, medijapan ploče, lesonit ploče i dr.; koja se vrsta opreme za rad koristi po vrstama i grupama (testere, rendisaljke, glodalice, brusilice-šlajferice i dr.).

Takođe, utvrđuje se da li su na radnim mestima, pri obavljanju poslova, odnosno u radnim procesima, zaposleni izloženi ili mogu biti izloženi prašinama tvrdog drveta (član 4, stav 1. Pravilnika) i da li je poslodavac u pisanoj formi doneo akt o proceni rizika za radna mesta u radnoj okolini i utvrdio načine i mere za njihovo otklanjanje (čl. 13, st. 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu).

Ako je poslodavac doneo akt o proceni rizika, pregledom istog utvrđuje se da li je poslodavac za radna mesta na kojima postoji mogućnost iz-

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

laganja zaposlenih prašinama tvrdog drveta izvršio procenu rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih s ciljem utvrđivanja prirode, stepena i trajanja izloženosti zaposlenih i načina i mera za otklanjanje ili smanjenje tih rizika (član 4, stav 2. Pravilnika).

Ako je poslodavac izvršio procenu rizika utvrđuje se da li na radnom mestu na kom postoji mogućnost da zaposleni budu izloženi ovoj vrsti karcinogena rade zaposleni između navršene 18. do 21. godine života, zaposlena žena u trudnoći-trudnica ili zaposleni sa smanjenom radnom sposobnošću.

Ako ima takvih lica utvrdjuje se da li je poslodavac pri sprovođenju postupka procene rizika na radnom mestu posebno sagledao posledice po njihovu bezbednost i zdravlje i da li je razmotrio mogućnost da ove zaposlene premesti na druga radna mesta na kojima ne mogu doći u dodir s ovim karcinogenom (član 4, tačka 6. Pravilnika).

Proverava se i da li je procenom rizika utvrđeno da postoji rizik po zdravlje zaposlenih i ako postoji (u bilo kom stepenu, nivou, rangu) u postupku nadzora se utvrđuje koja su ta radna mesta. U okviru svakog radnog mesta ponaosob utvrđuje se nivo rizika (npr: mali, umeren, prihvatljiv, povećan i sl. – iz akta), da li je taj rizik određen uzimajući u obzir prirodu, stepen i trajanje izloženosti (nije dovoljno samo utvrditi štetnost po zdravlje od „izlaganja prašinama tvrdog drveta“ i na osnovu datog proceniti nivo rizika – potrebno je pri proceni rizika uzeti u obzir prirodu prašine, stepen/koncentraciju prašine i trajanje izloženosti

*Utvrdjivanje
postojanja rizika*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

toj prašini), odnosno da li je procena rizika izvršena na osnovu odgovarajućih ispitivanja i da li su rezultati tih ispitivanja pri procenjivanju rizika upoređivani s graničnom vrednošću izloženosti, iz Pravilnika, broj izloženih zaposlenih, koje su mere utvrđene, odnosno kojim merama se rizici otklanjaju, sprečavaju ili smanjuju na najmanju moguću meru, da li su pritom uzete u obzir sve mere propisane Pravilnikom (preventivne mere, pristup opasnim područjima, higijena i pojedinačne mere bezbednosti i zdravlja na radu), kao i da li je poslodavac iste mere sproveo, odnosno primenio u procesu rada (članovi 6, 7, 10. i 11. Pravilnika).

*Dostavljanje
informacija
zaposlenima*

Inspektor rada utvrđuje i da li je poslodavac zaposlenima koji su ili mogu biti izloženi ovoj vrsti karcinogena putem uputstava ili instrukcija dostavio informacije koje se odnose na: rizike od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih, uključujući i sinergetski efekat pušenja, značaj primene preventivnih mera za sprečavanje izlaganja, higijenske zahteve i značaj pravilnog korišćenja i održavanja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu (član 12. Pravilnika), da li je poslodavac obezbedio praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima na kojima su ili mogu biti izloženi ovoj vrsti karcinogena, i to: kroz prethodne i periodične lekarske pregledе ako zaposleni radi na takvom radnom mestu, a ono je određeno kao radno mesto s povećanim rizikom, kroz ciljane lekarske pregledе, ako zaposleni radi na takvom radnom mestu, a ono nije određeno kao radno mesto s povećanim rizikom, i to pre početka rada

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

i sve dok zaposleni jeste ili može biti izložen ovoj vrsti karcinogena (član 15. Pravilnika)

Značajno je napomenuti da, kako se ciljani lekarski pregledi vrše na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom, iz Pravilnika o prethodnim i periodičnim lekarskim pregledima zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom („Službeni glasnik RS”, br. 120/07 i 93/08) proističe da se ciljani lekarski pregledi vrše na način i po postupku kako se vrše prethodni i periodični lekarski pregledi zaposlenih koji su izloženi nefibrozogenoj prašini, s tim što se zaposleni na ciljani lekarski pregled upućuju periodično na 12 meseci.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima

7/9 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima će se primenjivati od 1. januara 2017. godine.

Primena Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima

Ovim pravilnikom propisuju se zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera sa ciljem otklanjanja ili suočenja na najmanju moguću meru rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima, a naročito rizika od nastanka oštećenja očiju i kože, kao i granične vrednosti izloženosti zračenju za nekoherentno optičko zračenje i granične vrednosti izloženosti zračenju za lasersko optičko zračenje.

Optičko zračenje

Pravilnikom je definisano optičko zračenje, koje je svako elektromagnetsko zračenje sa opsegom talasne dužine između 100 nm i 1 mm. Spektar optičkog zračenja se deli na:

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

- 1) ultraljubičasto zračenje,
- 2) vidljivo zračenje i
- 3) infracrveno zračenje.

Laser

Shodno Pravilniku, laser je svaki uređaj koji može proizvesti ili pojačati elektromagnetsko zračenje u opsegu talasne dužine optičkog zračenja i to uglavnom procesom kontrolisane stimulisane emisije, dok je lasersko zračenje optičko zračenje lasera.

*Nekoherentno
zračenje*

Nekoherentno zračenje jeste svako optičko zračenje koje nije lasersko zračenje.

Pravilnikom su definisane granične vrednosti izloženosti, odnosno granice izloženosti optičkom zračenju koje su neposredno zasnovane na utvrđenim posledicama po zdravlje i biološkim razlozima. Usaglašenost sa ovim graničnim vrednostima obezbeđuje da su zaposleni koji su izloženi veštačkim izvorima optičkog zračenja zaštićeni od svih poznatih štetnih posledica po zdravlje.

Granične vrednosti izloženosti zračenju za nekoherentno optičko zračenje (Prilog 1.) i Granične vrednosti izloženosti zračenju za lasersko optičko zračenje (Prilog 2.) su sastavni deo Pravilnika.

Kada su u pitanju granične vrednosti izloženosti zračenju za nekoherentno optičko zračenje i lasersko optičko zračenje, odgovarajuće biofizičke vrednosti izlaganja optičkom zračenju mogu se

utvrditi na osnovu formula, koje zavise od opsega zračenja koje emituje izvor. Rezultate treba uporediti sa odgovarajućim graničnim vrednostima izloženosti, imajući u vidu da za jedan izvor optičkog zračenja može biti bitna više od jedne vrednosti izloženosti i odgovarajuće granične vrednosti izloženosti.

Poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini na kojima postoji mogućnost izlaganja zaposlenih veštačkim izvorima optičkog zračenja izvrši procenu rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih, proceni nivo izloženosti i, ukoliko je potrebno, obezbedi da se izvrši merenje nivoa izloženosti optičkom zračenju, radi utvrđivanja načina i mera za otklanjanje ili smanjenje izloženosti na nivo ispod graničnih vrednosti.

Metode koje se koriste u postupku procene, merenja i/ili izračunavanja su:

1) za lasersko zračenje u skladu sa standardima:

- SRPS EN 12254:2010,
- SRPS EN 12254:2010/AC:2012,
- SRPS EN ISO 11146-1:2009,
- SRPS EN ISO 11146-2:2009,
- SRPS EN ISO 11670:2009 i
- SRPS EN ISO 11670:2009/AC:2009,

*Metode koje se
koriste u postupku
procene, merenja i/
ili izračunavanja*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

2) a za nekoherentno zračenje u skladu sa standardima:

- SRPS EN 14255-1:2012 i
- SRPS EN 14255-2:2012.

U slučajevima izloženosti koji nisu obuhvaćeni ovim standardima procena, merenje i/ili izračunavanje vrši se u skladu sa odgovarajućim tehničkim propisima.

Procena nivoa izloženosti veštačkim optičkim zračenjima može se vršiti na osnovu podataka dobijenih od proizvođača opreme za rad u skladu sa zakonom kojim se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti.

*Angažovanje
pravnog lica sa
licencom radi
sprovođenja
preventivnih
i periodičnih
ispitivanja uslova
radne okoline*

Poslodavac je dužan da na osnovu utvrđenih štetnosti koje nastaju usled izloženosti zaposlenih veštačkim optičkim zračenjima angažuje pravno lice sa licencom radi sprovođenja preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline.

Poslodavac je dužan da u postupku procene rizika koji se javlja usled izloženosti zaposlenih veštačkim optičkim zračenjima naročito uzme u obzir:

- 1) nivo, opseg talasne dužine i trajanje izloženosti veštačkim izvorima optičkog zračenja;
- 2) granične vrednosti izloženosti za nekoherentno zračenje i granične vrednosti izloženosti za lasersko zračenje;

- 3) efekte koji mogu uticati na bezbednost i zdravlje zaposlenih koji su posebno osetljivi na izlaganje veštačkim izvorima optičkog zračenja;
- 4) uticaje na bezbednost i zdravlje zaposlenih koji proizlaze iz interakcije između optičkog zračenja i hemijskih supstanci osetljivih na optičko zračenje na radnom mestu;
- 5) posredne uticaje na bezbednost i zdravlje zaposlenih, kao što su privremeno slepilo, eksplozija ili požar;
- 6) postojanje opreme za rad koja je projektovana za smanjenje nivoa izloženosti veštačkom optičkom zračenju;
- 7) informacije o rezultatima dobijenim na osnovu praćenja zdravstvenog stanja i na bazi dostupnih podataka;
- 8) izloženost većem broju izvora veštačkog optičkog zračenja;
- 9) klasifikaciju koja se primenjuje na lasere prema odgovarajućem standardu SRPS EN 60825-1:2008, a za bilo koji veštački izvor za koji je verovatno da će izazvati štetu sličnu kao laseri klase 3V ili 4, bilo koju sličnu klasifikaciju;
- 10) podatke o izvorima optičkog zračenja koji su dobijeni od proizvođača opreme za rad u skladu sa zakonom kojim se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

Poslodavac je dužan da doneše akt o proceni rizika u pisanoj formi, u skladu sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, koji treba da se redovno ažurira, odnosno da se vrši delimična izmena ili dopuna akta o proceni rizika ukoliko je procena rizika izvršena tako da nisu evidentirani i procenjeni svi faktori rizika koji nastaju usled izlaganja zaposlenih veštačkim optičkim zračenjima; ako je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti i štetnosti i ukoliko je to potrebno na osnovu rezultata dobijenih na osnovu praćenja zdravstvenog stanja.

Procena rizika

Procena rizika može da sadrži obrazloženje poslodavca da, prema prirodi i obimu rizika koji provodiču iz izlaganja veštačkom optičkom zračenju više nije potrebna dalja detaljna procena rizika.

Poslodavac je dužan da, uzimajući u obzir savremena tehnička rešenja i dostupnost mera za kontrolu rizika na njegovom izvoru, kao i polazeći od načela primene preventivnih mera, rizik koji nastaje usled izloženosti zaposlenih veštačkim optičkim zračenjima otkloni ili smanji na najmanju moguću meru.

Ako se u postupku procene rizika utvrdi da su granične vrednosti izloženosti veštačkom optičkom zračenju prekoračene, poslodavac je dužan da aktom o proceni rizika utvrdi tehničke i/ili organizacione mere, čija primena mora da obezbedi smanjenje izloženosti zaposlenih.

Pritom, poslodavac treba:

- 1) da odabere druge metode rada čijom se primenom smanjuje rizik od optičkog zračenja,
- 2) da izvrši izbor odgovarajuće opreme za rad koja, s obzirom na poslove koje zaposleni obavlja emituje manje optičkog zračenja,
- 3) da smanji emisiju optičkog zračenja primenom tehničkih mera, uključujući i, gde je to neophodno, korišćenje blokada, štitova ili sličnih mehanizama za zaštitu zdravlja,
- 4) da primeni odgovarajuće programe održavanja radnog mesta i opreme za rad,
- 5) da na odgovarajući način vrši projektovanje i raspored radnih mesta,
- 6) da ograniči trajanje i nivo izloženosti,
- 7) da izvrši kontrolu upotrebe odgovarajućih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i
- 8) da uputstva proizvođača opreme za rad budu obezbeđena u skladu sa tehničkim propisom donetim na osnovu zakona kojim se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti, a kojim je propisana obaveza proizvođača da sačini uputstvo za takvu opremu.

Takođe, poslodavac je dužan da radna mesta, za koja je na osnovu procene rizika utvrđeno da postoji mogućnost da granična vrednost izloženosti veštačkom optičkom zračenju bude prekoračena, obeleži oznakama za bezbednost i zdravlje na radu, kao i da taj prostor obezbedi od pristupa svih lica koja ne rade na tim radnim mestima.

*Obeležavanje
radnih mesta
oznakama za BZR*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

U svakom slučaju, poslodavac ima obavezu da izloženost zaposlenih veštačkom optičkom zračenju svede na najmanju moguću vrednost, i to na vrednost koja je manja od granične vrednosti izloženosti.

Ukoliko je i pored primene preventivnih mera izloženost veća od granične vrednosti izloženosti veštačkom optičkom zračenju, poslodavac je dužan da što je moguće pre preduzme odgovarajuće mere tako da smanji izloženost ispod granične vrednosti izloženosti, utvrdi razloge zbog kojih je došlo do prekoračenja granične vrednosti izloženosti i koriguje primenu mera sa ciljem da se spreči da se ponovi prekoračenje granične vrednosti izloženosti veštačkom optičkom zračenju.

Poslodavac je dužan da prilagodi mere za bezbednost i zdravlje na radu koje se odnose na smanjenje izloženosti veštačkom optičkom zračenju zaposlenima koji su posebno osetljivi na izlaganje veštačkom optičkom zračenju.

Veoma je važno istaći da je poslodavac dužan da zaposlenima koji jesu izloženi veštačkom optičkom zračenju ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije o merama koje se preduzimaju sa ciljem ostvarenja bezbednih i zdravih uslova rada pri izlaganju veštačkom optičkom zračenju, kao i da te zaposlene u toku osposobljavanja za bezbedan

i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika koji nastaju pri izlaganju veštačkom optičkom zračenju, a naročito u odnosu na mere koje se preduzimaju sa ciljem otklanjanja ili smanjenja na najmanju moguću meru rizika od oštećenja zdravlja usled izloženosti veštačkom optičkom zračenju, postojanje granične vrednosti izloženosti i rizike koji mogu da nastanu pri izlaganju, rezultate procesne rizika, kao i značenje tih rezultata, način za otkrivanje i prijavljivanje oštećenja zdravlja koji su posledica izloženosti, okolnosti pod kojima zaposleni imaju pravo na praćenje zdravstvenog stanja, bezbedne načine rada kako bi se izloženost veštačkom optičkom zračenju smanjila na najmanju moguću meru i pravilno korišćenje odgovarajućih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na primenu preventivnih mera pri izlaganju veštačkim optičkim zračenjima, u skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu.

Poslodavac je dužan da, radi prevencije i ranog otkrivanja svih štetnih posledica, sprečavanja dugoročnih rizika po zdravlje i svih rizika od hroničnih bolesti koji su posledica izloženosti veštačkom optičkom zračenju, u skladu sa propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstvene zaštite, obezbedi propisano praćenje zdravstvenog stanja za zaposlene koji rade, ili treba da rade, na

*Praćenje
zdravstvenog stanja
za zaposlene*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

radnim mestima za koja se rezultatima procene
rizika, utvrди da su radna mesta sa povećanim rizi-
kom od nastanka oštećenja zdravlja.

Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje
zaposlenih, za svakog zaposlenog vodi podatke o
njegovom zdravstvenom stanju i redovno ih ažuri-
ra. Izveštaj o lekarskom pregledu zaposlenog sadr-
ži ocenu zdravstvenog stanja.

*Prethodni i
periodični lekarski
pregledi*

U postupku vršenja prethodnog i periodičnog
lekarskog pregleda, služba medicine rada koristi
podatke o faktorima rizika na radnom mestu sa
povećanim rizikom, kao i podatke o posebnim
zdravstvenim uslovima koje moraju ispunjavati
zaposleni, iz akta poslodavca o proceni rizika.

*Ciljani lekarski
pregledi*

Poslodavac je dužan da zaposlenog na radnom
mestu na kome je izloženost veća od granične
vrednosti izloženosti, a koje nije aktom o proce-
ni rizika utvrđeno kao radno mesto sa povećanim
rizikom, uputi na ciljani lekarski pregled. Ciljani
lekarski pregledi vrše se na način, po postupku i
u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski
pregledi zaposlenih na radnim mestima sa pove-
ćanim rizikom.

Kada je izloženost veća od granične vrednosti
izloženosti ili se praćenjem zdravstvenog stanja
utvrdi oštećenje zdravlja zaposlenog koje je pre-
ma nalazu službe medicine rada nastalo kao po-
sledica izlaganja veštačkom optičkom zračenju

na radnom mestu, tada je služba medicine rada dužna da obavesti zaposlenog o rezultatima praćenja zdravstvenog stanja koji se odnose na njega i da zaposlenom obezbedi sve informacije i savete u vezi sa načinom praćenja zdravstvenog stanja po završetku izlaganja i da obaveštava poslodavca o bitnim rezultatima praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog na način kojim se ne narušava princip poverljivosti ličnih podataka.

Poslodavac je dužan:

- 1) da izvrši proveru procene rizika koja je sprovedena u skladu sa Pravilnikom,
- 2) da proveri i izvrši korekciju preventivnih mera koje su predviđene za otklanjanje ili smanjenje rizika,
- 3) da uzme u obzir savet službe medicine rada pri sprovođenju preventivnih mera koje su predviđene za otklanjanje ili smanjenje rizika,
- 4) da obezbedi praćenje zdravstvenog stanja ostalih zaposlenih koji su bili na sličan način izloženi veštačkom optičkom zračenju.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri izlaganju
veštačkim optičkim
zračenjima

7/10

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

Članom 15. stav 4. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15), propisano je da ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i ministar zdravlja sporazumno propisuju način pružanja prve pomoći, vrste sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, način i rokove osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći.

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći („Sl. glasnik RS”, broj 109/16) se ne primenjuje na brodovima

Pravilnik o načinu pružanja
prve pomoći, vrsti
sredstava i opreme koji
moraju biti obezbeđeni na
radnom mestu, načinu i
osposobljavanja rokovima
zaposlenih za pružanje
prve pomoći

*Način pružanja
prve pomoći*

unutrašnje plovidbe i pomorskim brodovima.

Što se tiče načina pružanja prve pomoći, Pravilnikom je definisano da je poslodavac dužan da obezbedi pružanje prve pomoći, da osposobi odgovarajući broj zaposlenih za pružanje prve pomoći i obezbedi sredstva i opremu za pružanje prve pomoći uzimajući u obzir procenjene rizike, tehnološki proces, organizaciju, prirodu i obim procesa rada, broj zaposlenih koji učestvuju u procesu rada, broj radnih smena, broj lokacijski odvojenih jedinica, učestalost povreda na radu i udaljenost do najbliže medicinske pomoći.

Prva pomoć pruža se povređenima i naglo obolelima na radu u skladu sa savremenim metodama pružanja prve pomoći.

Pritom, pružanjem prve pomoći mora da se odmah, bez odlaganja, obezbedi otklanjanje neposredne opasnosti po život i zdravlje povređenog ili naglo obolelog, a pozivanje medicinske pomoći ni na koji način ne sme da utiče na odlaganje pružanja prve pomoći.

Pružanje prve pomoći mora biti organizovano na način da je prva pomoć dostupna svakom zaposlenom tokom radnog vremena, u svim smenama i na svim lokacijama.

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima sposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

Način pružanja prve pomoći sastoji se od postupaka koji su navedeni u Postupcima pružanja prve pomoći na radu, koji je u vidu Priloga 1 odštampan uz pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Postupci pružanja prve pomoći na radu obuhvataju: postupak u slučaju nesreće, osnovne postupke pružanja prve pomoći i kako se koriste sredstva i oprema iz zidnog ormarića ili prenosive torbe za pružanje prve pomoći.

Postupak u slučaju nesreće sadrži jasan plan koraka koji će se preduzeti, kao što su:

- sačuvana pribranost,
- procena da li je mesto nesreće bezbedno i otklanjanje eventualne postojeće opasnosti (mehanička opasnost, izlivanje opasne tečnosti ili gasa, opasnost od eksplozije, požara, rušenja, zatrpanja i slično),
- procena da li je nekome ozbiljno ugrožen život,
- pružanje neophodnih mera prve pomoći najugroženijima (osobama sa srčanim zaštojem, osobama bez svesti, osobama kojima je ugroženo disanje i osobama koje veoma krvare), kao i
- obaveštavanje nadležne hitne službe (službu hitne medicinske pomoći, policiju).

Osnovni postupci pružanja prve pomoći obuhvataju: postupak sa osobom bez svesti, postupak sa

*Postupci pružanja
prve pomoći na
radu*

*Plan koraka koji će
se preduzeti*

*Osnovni postupci
pružanja prve
pomoći*

Pravilnik o načinu pružanja
prve pomoći, vrsti
sredstava i opreme koji
moraju biti obezbeđeni na
radnom mestu, načinu i
osposobljavanja rokovima
zaposlenih za pružanje
prve pomoći

osobom bez svesti i disanja – mere oživljavanja, zaustavljanje krvarenja, postavljanje kompresivnog zavoja, zaustavljanje krvarenja iz nosa i postupak kod trovanja.

U postupcima pružanja prve pomoći na radu navedeno je kako se upotrebljavaju sredstva i oprema iz zidnog ormarića ili prenosive torbe za pružanje prve pomoći i to sterilna gaza, kaliko zavoj, a i kako se vrši imobilizacija ruke i noge trouglom maramom.

Poslodavac kod koga je procenom rizika utvrđeno da postoji povećani rizik od povređivanja ili oštećenja zdravlja, dužan je da sprovodi mere za pružanje prve pomoći i da obezbedi, pored sadržaja sredstava i opreme za pružanje prve pomoći iz zidnog ormarića ili prenosive torbe, i druga sredstva i opremu za pružanje prve pomoći, a što je utvrđeno u Pregledu mera prve pomoći na radu, u vidu Priloga 2.

*Mere prve pomoći
kod trovanja i
specifične mere prve
pomoći*

Pregled mera prve pomoći na radu obuhvata mere prve pomoći kod trovanja i specifične mere prve pomoći:

- poljoprivredni otrovi,
- industrijski otrovi,
- halogeni ugljovodonici,
- alkoholi i glikoli,
- esteri,

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima sposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

- aldehidi,
- ketoni,
- eteri,
- ugljovodonici,
- korozivne materije,
- metali,
- određeni otrovi.

Otrovi se u organizam unose na različite načine:

*Načini unošenja
otrova u organizam*

- na usta (peroralno) – i ovaj način je najopasniji;
- inhalacijom (udisanjem) i
- kontaminacijom preko kože.

Kod unošenja otrova na bilo koji način, zaposleni koji imaju završenu obuku za pružanje prve pomoći su oni koji pružaju prvu pomoć.

Specifične mere prve pomoći se primenjuju kada određene materije (poljoprivredni otrovi, industrijski otrovi, halogeni ugljovodonici, alkoholi i glikoli, esteri, aldehidi, ketoni, eteri, ugljovodonici, korozivne materije, metali, određeni otrovi) mogu izazvati akutna (zadesna) trovanja na radu. Obaveza poslodavca je da zaposlene upozna:

*Specifične mere prve
pomoći*

- s kakvim hemijskim materijama rade,
- kako da pruže prvu pomoć, kao i
- koja sredstva (osim standardnih!) moraju da postoje na radnom mestu izloženom mogućem dejstvu tih materija.

Pravilnik o načinu pružanja
prve pomoći, vrsti
sredstava i opreme koji
moraju biti obezbeđeni na
radnom mestu, načinu i
osposobljavanja rokovima
zaposlenih za pružanje
prve pomoći

Ovim pravilnikom je utvrđeno da je poslodavac dužan da obezbedi da za svaki radni proces, za svaku lokacijski odvojenu jedinicu i radnu smenu bude prisutan zaposleni koji ima završenu osnovnu obuku za pružanje prve pomoći.

Pri izvođenju radova, gde je procenom rizika utvrđen povećan rizik od povređivanja, poslodavac je dužan da obezbedi da bude prisutan zaposleni sa završenom naprednom obukom za pružanje prve pomoći.

*Broj zaposlenih koji
će biti zaduženi za
pružanje naprednog
vida prve pomoći*

Poslodavac odlučuje o broju zaposlenih koji će biti zaduženi za pružanje naprednog vida prve pomoći, a na osnovu procene njihove sposobnosti za delovanje u stresnim situacijama i fizičke sposobnosti za izvođenje postupaka prve pomoći obuhvaćenih naprednom obukom.

*Sredstva i oprema
za pružanje prve
pomoći*

Za pružanje prve pomoći moraju biti osposobljeni rukovodioci unutrašnjih organizacionih jedinica, kao i najmanje 2% od ukupnog broja zaposlenih u jednoj radnoj smeni ili lokacijski odvojenoj jedinici, za osnovno ili napredno osposobljavanje za pružanje prve pomoći u zavisnosti od procenjenih rizika.

Kada je reč o sredstvima i opremi za pružanje prve pomoći, poslodavac je dužan da obezbedi zidni ormarić ili prenosivu torbu za pružanje prve pomoći u radnim prostorijama i prostorima namenjenim za rad na otvorenom.

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima sposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

Jedan ormarić ili prenosiva torba za pružanje prve pomoći su dovoljni do 20 zaposlenih, od 20 do 100 zaposlenih i dalje na svakih 100 zaposlenih, još po jedan ormarić ili prenosiva torba.

U zidnom ormariću ili prenosivoj torbi za pružanje prve pomoći moraju se nalaziti sledeća sredstva i oprema:

- 1) sterilna kompresa od gaze – pojedinačno pakovanje 10 x 10 cm (5 kom.);
- 2) sterilna gaza po 1/4 m – pojedinačno pakovanje 80 x 25 cm (5 kom.);
- 3) sterilna gaza po 1/2 m – pojedinačno pakovanje 80 x 50 cm (5 kom.);
- 4) sterilna gaza po 1 m – pojedinačno pakovanje 80 x 100 cm (5 kom.);
- 5) kaliko zavoj 10 cm x 5 m (5 kom.);
- 6) kaliko zavoj 8 cm x 5 m (5 kom.);
- 7) lepljivi flaster na koturu 2,5 cm x 5 m (2 kom.);
- 8) lepljivi flaster sa jastučićem (1 kutija);
- 9) trougla marama veličine 100 cm x 100 cm x 140 cm (5 kom.);
- 10) igla sigurnica (5 kom.);
- 11) makaze sa zaobljenim vrhom (1 kom.);
- 12) rukavice za jednokratnu upotrebu, par (5 kom.);
- 13) pamučna vata, 100 gr (2 kom.);
- 14) nejodno antiseptičko sredstvo za kožu, 100 ml (1 kom.);
- 15) specifikacija sadržaja (1 kom.).

*Sredstva i oprema
koji se moraju
nalaziti u ormariću
ili prenosivoj torbi
za pružanje prve
pomoći*

Pravilnik o načinu pružanja
prve pomoći, vrsti
sredstava i opreme koji
moraju biti obezbeđeni na
radnom mestu, načinu i
osposobljavanja rokovima
zaposlenih za pružanje
prve pomoći

Zidni ormarić ili prenosiva torba za pružanje prve pomoći se moraju stalno održavati u urednom stanju. Zabranjeno je u njih stavljati materijal koji ne služi za pružanje prve pomoći.

Poslodavac je dužan da dopuni zidni ormarić ili prenosivu tobru za pružanje prve pomoći i drugim sredstvima i/ili opremom koji su neophodni u slučaju povreda ili bolesti koje mogu nastati zbog izlaganja opasnostima i štetnostima na radnom mestu u radnoj okolini, a koje su navedene u Specifičnim merama prve pomoći Priloga 2. Pravilnika.

Utrošena sredstva i oprema moraju se odmah nadopuniti odgovarajućim sredstvima i opremom.

Zidni ormarić mora da bude smešten na lako dostupnom mestu, kome je pristup poznat i omogućen svakom zaposlenom. Na spoljašnjoj strani ormarića je znak crvenog krsta.

*Oznake na zidnom
ormariću*

Na zidnom ormariću mora da bude označena:

- 1) adresa i broj telefona najbliže službe hitne pomoći i zdravstvene ustanove;
- 2) adresa i broj telefona zdravstvene ustanove koja pruža specifične usluge za pojedine povrede (npr. Centar za trovanja, Centar za opekomotine itd.);
- 3) brojevi telefona najbliže policijske uprave i vatrogasne službe.
- 4) brojevi telefona i imena zaposlenih određenih i osposobljenih za pružanje prve pomoći.

Pravilnik o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći

Uputstva

U svakom zidnom ormariću ili prenosivoj torbi za pružanje prve pomoći treba da postoje uputstvo i postupci za pružanje prve pomoći (Prilog 1), a isti moraju biti istaknuti u prostorijama poslodavca na vidnom i lako uočljivom mestu.

Poslodavac odlučuje kod koga se nalazi ključ od zidnog ormarića za pružanje prve pomoći. Ključ mora biti dostupan u svim fazama procesa rada, a svi zaposleni treba da budu upoznati kod koga se isti nalazi.

*Ključ od zidnog
ormarića za
pružanje prve
pomoći*

Ovim pravilnikom su propisani način i rokovi osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći.

Prvu pomoć povređenom ili naglo obolelom, pruža zaposleni koji ima završenu osnovnu obuku za pružanje prve pomoći.

Za svaku povredu ili naglo nastalu bolest potrebno je da se pozove i zaposleni sa završenom naprednom obukom za pružanje prve pomoći.

Zaposleni na radnim mestima sa povećanim rizikom moraju biti obučeni da sami sebi pomognu, ukoliko im stanje to dozvoljava.

Obuka zaposlenih obuhvata teorijski i praktični deo i mora se prilagoditi procenjenim rizicima na radnom mestu i sprovodi se prema Programu obuke iz prve pomoći, koji je u vidu Priloga 3, a sadržina programa mora da obuhvati osnovnu obuku iz prve pomoći za sva radna mesta u radnoj

Obuka zaposlenih

Pravilnik o načinu pružanja
prve pomoći, vrsti
sredstava i opreme koji
moraju biti obezbeđeni na
radnom mestu, načinu i
osposobljavanja rokovima
zaposlenih za pružanje
prve pomoći

okolini i naprednu obuku iz prve pomoći za radna mesta sa povećanim rizikom.

Važno je istaći činjenicu da se obuka zaposlenih iz prve pomoći vrši na svakih pet godina, a Program obuke iz prve pomoći je sastavni deo Pravilnika.

Obuka zaposlenih iz pružanja prve pomoći prema odredbama ovog pravilnika mora se obaviti u roku od dve godine od dana stupanja na snagu pravilnika.

Izuzetno je značajno to što je posebno naglašeno da se smatra da zdravstveni radnici imaju završenu osnovnu obuku iz prve pomoći, kao i zaposleni koji su u prethodnih pet godina završili obuku iz prve pomoći i lica koja su položila ispit iz prve pomoći za vozače motornih vozila.

*Usklađivanje
sa odredbama
Pravilnika*

Poslodavci koji su pre stupanja na snagu Pravilnika obezbedili korišćenje sredstava i opreme za pružanje prve pomoći, dužni su da svoje poslovanje usklade sa odredbama Pravilnika u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog pravilnika.

Danom početka primene Pravilnika o načinu pružanja prve pomoći, vrsti sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, načinu i rokovima osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći prestaće da važi Pravilnik o opremi i postupku za pružanje prve pomoći i organizovanju službe spasavanja u slučaju nezgode na radu („Službeni list SFRJ”, broj 21/71).

7/11

Pravilnik o merama za bezbedan i zdrav rad zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete

Pravilnik o merama za
bezbedan i zdrav rad
zaposlene žene za vreme
trudnoće, porodilje i
zaposlene koja doji dete

Pravilnikom o merama za bezbedan i zdrav rad zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete („Sl. glasnik RS”, broj 102/16) propisuju se zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene mera za bezbedan i zdrav rad sa ciljem sprečavanja, otklanjanja i smanjenja na najmanju moguću meru rizika po bezbednost i zdravlje zaposlene žene za vreme trudnoće (zaposlena koja o trudnoći dostavi poslodavcu potvrdu lekara), porodilje (zaposlena kojoj od porođaja nije prošlo više od 12 meseci, koja o tome dostavi poslodavcu potvrdu lekara) i zaposlene koja doji dete (zaposlena majka deteta do navršene prve godine života deteta koje doji, koja o tome obavesti poslodavca).

Shodno Pravilniku, poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini na kojima postoji mogućnost izlaganja štetnostima, procesima ili radnim uslovima navedenim u Pregledu štetno-

Pravilnik o merama za
bezbedan i zdrav rad
zaposlene žene za vreme
trudnoće, porodilje i
zaposlene koja doji dete

sti, procesa i radnih uslova (Prilog 1.), izvrši procenu svih rizika po bezbednost ili zdravlje i svih posledica na trudnoću ili dojenje koje mogu imati zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete, proceni prirodu, nivo i trajanje izloženosti, odnosno donese akt o proceni rizika, radi utvrđivanja načina i mera za otklanjanje ili smanjenje rizika.

Pregled štetnosti, procesa i radnih uslova (Prilog 1.) je sastavni deo Pravilnika.

*Pregled štetnosti,
procesa i radnih
uslova*

Pregledom štetnosti, procesa i radnih uslova obuhvaćene su: fizičke štetnosti i fizički napori (mogu prouzrokovati lezije fetusa i/ili mogu izazvati odvajanje posteljice), biološke štetnosti, opasne hemijske materije; procesi - proizvodnja auramina, rad koji uključuje izlaganje policikličnim aromatičnim ugljovodonicima prisutnim u čadi, katraru ili smoli kamenog uglja, rad koji uključuje izlaganje prašini, dimu i aerosolima koji nastaju pri žarenju i elektropreradi bakar-niklovog kamenca, proizvodnja izopropil-alkohola u prisustvu jakih kiselina, rad koji uključuje izlaganje prašinama tvrdog drveta, kao i radni uslovi-podzemni rad u rudniku.

Poslodavac je dužan da o donetom aktu o proceni rizika, obavesti zaposlene žene za vreme trudnoće, porodilje i zaposlene koja doji dete, zaposlene koje mogu biti u toj situaciji i njihove predstavnike za bezbednost i zdravlje na radu, kao i merama koje se preduzimaju u cilju otklanjanja rizika.

Pravilnik o merama za
bezbedan i zdrav rad
zaposlene žene za vreme
trudnoće, porodilje i
zaposlene koja doji dete

Zaposlena žena za vreme trudnoće ne sme ni pod kojim uslovima raditi na radnom mestu za koje je procenom rizika utvrđen rizik po bezbednost ili zdravlje od izlaganja štetnostima i radnim uslovima navedenim u Pregledu štetnosti i radnih uslova, tačka A. (Prilog 2.). To zapravo znači da zaposlena žena za vreme trudnoće ne sme biti izložena:

- fizičkim štetnostima (rad u hiperbaričnoj sredini (okolini), npr. komore pod pritiskom i ronjenje),
- biološkim štetnostima (toksoplazma, virus rubeole, osim ako su zaposlene žene za vreme trudnoće vakcinacijom dokazano na odgovarajući način zaštićene od tih štetnosti),
- opasnim hemijskim materijama (ollovo i derivati olova, ako postoji opasnost da ljudski organizam apsorbuje te materije) i
- radnim uslovima kao što je podzemni rad u rudniku.

*Štetnosti, materije i
radni uslovi kojima
zaposlena žena za
vreme trudnoće ne
sme biti izložena*

Zaposlena koja doji dete ne sme ni pod kojim uslovima raditi na radnom mestu za koje je procenom rizika utvrđen rizik po bezbednost ili zdravlje od izlaganja štetnostima i radnim uslovima navedenim u Pregledu štetnosti i radnih uslova, tačka B. (Prilog 2.). Dakle, zaposlena koja doji dete ne sme biti izložena opasnim hemijskim materijama (ollovo i derivati olova, ako postoji opasnost da ljudski organizam apsorbuje te materije) i radnim uslovima, kao što je podzemni rad u rudniku.

Pravilnik o merama za
bezbedan i zdrav rad
zaposlene žene za vreme
trudnoće, porodilje i
zaposlene koja doji dete

7/12

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Uredba o izmenama i
dopunama Uredbe o
bezbednosti i zdravlju na
radu na privremenim ili
pokretnim gradilištima

**Uredba o bezbednosti i zdravlju na radu na pri-
vremenim ili pokretnim gradilištima („Službe-
ni glasnik RS”, broj 98/18)**

Uredbu o bezbednosti i zdravlju na radu na pri-
vremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni
glasnik RS”, br. 14 /2009 i 95 /2010) je na osnovu
člana 123. tačka 3. Ustava Republike Srbije, a u
vezi sa članom 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju
na radu („Službeni glasnik RS”, broj 101/05) do-
nела Vlada i ista je stupila na snagu i u primeni je
od februara 2009. godine, izuzev odredaba člana
4. st. 1. i 2, člana 8. i čl. 10–13, koje su stupile na
snagu 01. jula 2011. godine.

Dakle, osnov za donošenje Uredbe o bezbednosti
i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim
gradilištima, sadržan je u članu 123. tačka 3. Us-
tava Republike Srbije prema kome Vlada donosi
uredbe i druge opšte akte radi izvršavanja zakona
i u članu 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na

*Osnov za donošenje
Uredbe*

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

radu, kojim je utvrđeno da se preventivne mere u ostvarivanju bezbednosti i zdravlja na radu obezbeđuju primenom savremenih tehničkih, ergonomskih, zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih, organizacionih i drugih mera i sredstava za otklanjanje rizika od povređivanja i oštećenja zdravlja zaposlenih i njihovog svođenja na najmanju moguću meru.

Minimalni zahtevi

Ovom uredbom propisuju se minimalni zahtevi koje su investitor, odnosno zastupnik investitora za realizaciju projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izrade projekta, koordinator za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja građevinskih radova, poslodavac i druga lica dužni da ispune u obezbeđivanju primene preventivnih mera na privremenim ili pokretnim gradilištima.

Obaveza donošenja Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima proistekla je i iz obaveze transponovanja Uputstva Saveta broj 92/57/EEZ od 24. juna 1992. godine o primeni minimuma zahteva za bezbednost i zdravlje na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima u nacionalno zakonodavstvo.

Takođe, imajući u vidu da je delatnost građevinarstva jedna od najrizičnijih i da postoji tendencija povećanja broja povreda, delatnosti građevinarstva je potrebno posvetiti posebnu pažnju i to kako sa zakonodavnog aspekta, tako i sa aspekta primene mera za bezbedan i zdrav rad.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Shodno navedenom, od izuzetnog značaja je preciziranje obaveza investitora i svih poslodavaca koji su angažovani u toku izvođenja građevinskih radova, uređivanje koordinacije rada i primene mera bezbednosti i zdravlja na radu i razgraničenje odgovornosti, a sve u cilju smanjenja broja povreda na radu i profesionalnih bolesti u delatnosti građevinarstva. Donošenje Uredbe je bilo potrebno radi obezbeđivanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih i drugih lica na gradilištima, a putem dodatnog uređivanja odnosa i podizanja kompetentnosti lica koja su određena za koordinatora, a što za cilj ima da se posle određenog perioda primene smanji broj povreda na radu, a posebno povreda na radu sa smrtnim ishodom, a time i smanje troškovi poslodavca po tom osnovu. Potrebno je imati u vidu da svaka povreda predstavlja trošak za poslodavca koji se može posmatrati kroz broj izgubljenih radnih sati zbog povreda na radu i profesionalnih bolesti, troškove lečenja, obazbeđivanje povređenim i obolelim nadoknade zarade za vreme odsustvovanja sa posla, troškove poslodavca zato što je potrebno dodatno angažovanje zaposlenih radi zamene odsutnog zaposlenog, njihovo ospozobljavanje za bezbedan i zdrav rad i trošak za materijalnu i nematerijalnu naknadu štete.

Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima propisani su minimalni zahtevi za obezbeđivanje bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih, koje je potrebno primeniti u fazi planiranja i u fazi izvođenja radova, kao i kod kasnijih radova na objektima, a u vezi sa

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

potrebom rešavanja problema velikog broja povreda na radu, posebno onih sa smrtnim ishodom u delatnosti građevinarstva.

Istraživanja u zemljama članicama EU su pokazala, da su uzroci za više od 60% nesreća na gradilištima greške u planiranju i manjkavoj organizaciji radova.

Uputstvo Saveta broj 92/57/EEZ o primeni minimuma zahteva za bezbednost i zdravlje na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima postavlja novi koncept obezbeđivanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih u procesu gradnje. Novi zadaci i odgovornosti su pre svega naloženi naručiocu rada (investitoru). Isto kao poslodavci, i investitori moraju u usvajanju odluka o gradnji poštovati temeljne principe prevencije, odnosno hijerarhiju principa prevencije, koje određuje Uputstvo Saveta broj 89/391/EEZ od 21. juna 1989. godine o uvođenju mera kojima se podstiče poboljšanje bezbednosti i zdravlja na radu. U Republici Srbiji su zahtevi iz okvirnog Uputstva implementirani u Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu.

Princip prevencije

Temeljna načela po članu 12. Zakona su:

Nacela

- 1) izbegavanje rizika;
- 2) procena rizika koji se ne mogu izbegići na radnom mestu;
- 3) otklanjanje rizika na njihovom izvoru primenom savremenih tehničkih rešenja;

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

- 4) prilagođavanje rada i radnog mesta zaposlenom, naročito u pogledu izbora opreme za rad i metoda rada, kao i izbora tehnološkog postupka da bi se izbegla monotonija u radu, u cilju smanjenja njihovog uticaja na zdravlje zaposlenog;
- 5) zamena opasnih tehnoloških procesa ili metoda rada bezopasnim ili manje opasnim;
- 6) davanje prednosti kolektivnim nad pojedinačnim merama bezbednosti i zdravlja na radu;
- 7) odgovarajuće ospozobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad i izdavanje uputstava za rad na siguran način.

Osnovu ovog zakona čine, pre svega, Uputstvo Saveza broj 89/391/EEZ i konvencije MOR-a, i to Konvencija o zaštiti na radu, zdravstvenoj zaštiti i radnoj okolini br. 155 iz 1981. godine, Konvencija o službama medicine rada br. 161 iz 1985. godine i Konvencija MOR-a br. 81 iz 1947. godine o inspekciji rada u industriji i trgovini. Treba napomenuti da, pored navedenih uputstava i konvencija, u Zakon su ugrađena i druga uputstva EU i konvencija MOR-a.

Obaveze i odgovornosti poslodavaca i zaposlenih u vezi sa obezbeđivanjem bezbednosti i zdravlja na radu, koje utvrđuje Zakon, ostaju nepromenjene.

Uredba uvodi koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izrade projekta i koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja građevinskih radova, koji treba da budu stručno

Koordinatori za
BZR

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

osposobljeni za koordinaciju radnih aktivnosti i pružanje svih relevantnih informacija iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu koje je potrebno uzeti u obzir u izradi projekta i u toku izvođenja svih daljih radova na gradilištu.

Mere

Uredba propisuje mere za obezbeđivanje bezbednosti i zdravlja na radu na svim gradilištima, kao i u pomoćnim prostorijama na gradilištima, odnosno minimalne zahteve koje je potrebno poštovati pri odlučivanju između različitih rešenja pri projektovanju (u fazi pripreme za gradnju), pri samom izvođenju radova odnosno gradnji i izvođenju naknadnih radova na objektu. Uredba se primenjuje takođe za investiciono održavanje, bojenje i čišćenje i drenažu. Dakle, u pitanju je primena mera kojima se obezbeđuje bezbednost i zdravlje zaposlenih pri izvođenju svih radova u vezi sa gradnjom, radovima na već sagrađenim objektima, te instalacijama i uređajima, koji su ugrađeni u objekte. Propis takođe važi za sve vrste radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, kao što je rad pri kojem su zaposleni izloženi ionizujućem zračenju, rad sa eksplozivnim materijama, rad na bunarima, pod zemljom, u tunelima i dr.

Uredba se ne primenjuje na nadzemnu i podzemnu eksploataciju ruda i dubinsko bušenje, što uređuje Zakon o rudarstvu („Službeni glasnik RS”, br. 44/95 i 34/06).

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Odredbe Uredbe nije potrebno primenjivati, kada je u pitanju uobičajeno (tekuće) čišćenje unutrašnjosti i spoljašnjosti objekata sa običnim uređajima za čišćenje i na načine, kod kojih se ne upotrebljavaju opasne materije i koje ne predstavljaju radove pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih.

Po odredbama Uredbe ne postoji obaveza određivanja koordinatora za izradu projekta i koordinatora za izvođenje radova na izgradnji objekata površine do 300m². Taj izuzetak ne važi za izgradnju navedenog objekta, ako je pri izgradnji takvog objekta potrebna Prijava gradilišta, odnosno kada je planirano trajanje radova duže od 30 radnih dana i istovremeno radi više od 20 zaposlenih, ili je planiranim obimom radova obuhvaćeno više od 500 lica ili dana, ili kada je u pitanju izvođenje radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih.

Ovom uredbom propisuje se obaveza investitora da odredi jednog ili više koordinatora za izradu projekta i jednog ili više koordinatora za izvođenje radova kada na gradilištu izvode ili je predviđeno da će radove izvoditi dva ili više izvođača radova istovremeno i da obezbedi izradu Plana preventivnih mera, kao dokumenta koji će pomoći u primeni preventivnih mera kako u suštinskom, tako i u organizacionom smislu.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Usvajanje ove uredbe, pored navedenog, jedan je od uslova za dalji razvoj i napredak sistema bezbednosti i zdravlja na radu Republike Srbije u procesu pridruživanja Evropskoj uniji.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

S obzirom na to da od 2010. godine nije bilo izmena i dopuna Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima, i da je u međuvremenu povećan broj smrtnih i teških povreda na radu sa smrtnim ishodom, kao i teških povreda na radu u delatnosti građevinarstva, na osnovu analize stanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u delatnosti građevinarstva postoji realna potreba za izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima.

*Pravni osnov za izmenu i dopunu
Uredbe*

Pravni osnov za izmenu i dopunu Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima, je, kao i za donošenje iste, u članu 123. tačka 3. Ustava Republike Srbije i u članu 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon).

*Najčešći uzroci
povređivanja*

Analizom uzroka i izvora zbog kojih je došlo do povreda na radu, utvrđeno je da su najčešći uzroci povređivanja sledeći: nebezbedan rad na visini i na nepropisno montiranim skelama; nekorišćenje propisanih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

radu prvenstveno rad bez zaštitnog šlema i zaštitnog opasača; rad u nepropisno obezbeđenim iskopima; neprimenjivanje osnovnih načela organizacije izvođenja radova; odstupanje od propisanog i utvrđenog procesa rada; nepropisna saradnja (koordinacija) učesnika u radu, nepropisan rad sa opremom za rad; neosposobljenost angažovanih na radu za bezbedan i zdrav rad; nepotpuno sprovođenje mera bezbednosti i zdravlja na radu na mestima rada; angažovanje znatnog broja nestručnih i neosposobljenih lica.

Povećanje broja teških povreda na radu i povreda sa smrtnim ishodom može se posmatrati sa više aspekata: kako kroz povećan broj investicija i radova, tako i kroz samu prirodu poslova i radnih aktivnosti koje se obavljaju na gradilištima, kao što su rad na visini ili u dubini, rad na otvorenom prostoru i atmosferski uticaji, planirano trajanje radova na gradilištu, prisustvo velikog broja zaposlenih kod različitih poslodavaca koji istovremeno obavljaju radne aktivnosti, ali svakako osnovni uzroci povreda na radu i profesionalnih bolesti u ovoj delatnosti su neprimenjivanje ili nedosledna primena mera za bezbedan i zdrav rad.

Na osnovu ovih podataka, postavlja se zahtev da se delatnosti građevinarstva posveti dodatna pažnja kako sa normativnog aspekta, tako i sa aspekta primene mera za bezbedan i zdrav rad.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Obaveze i odgovornosti svih učesnika na gradilištu

Obilasci gradilišta

Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, br. 14/09 i 95/10) propisane su obaveze i odgovornosti svih učesnika na gradilištu – investitora, izvođača radova, podizvodača radova i svih drugih lica koji rade na gradilištu.

Izmena Uredbe je neophodna radi obezbeđivanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih i drugih lica na gradilištima, a putem dodatnog uređivanja odnosa i podizanja kompetentnosti lica koja su određena za koordinatora za izvođenje radova na gradilištu, radi veće stručnosti lica koja su zadužena za koordinaciju primene mera bezbednosti i zdravlja na radu svih učesnika.

Novina je uvođenje obaveza za koordinatora za izvođenje radova na gradilištu da svakodnevno obilazi gradilište na kome obavlja poslove koordinacije, da o ovim obilascima uredno vodi evidenciju i da blagovremeno obaveštava investitora o svakodnevnim promenama na gradilištu u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, što za cilj ima smanjenje broja povreda na radu, posebno povreda sa smrtnim ishodom, a time i troškova poslodavca po tom osnovu. Važećom uredbom nisu definisana pitanja koliko vremena koordinator treba da provede na gradilištu. Takođe, uvedena je obaveza investitora da uvek kada na gradilištu radove izvodi dva ili više izvođača radova odredi koordinatora na gradilištu i da koordinatora za izvođenje radova obaveštava o uvođenju poslodavca ili drugog lica pre početka njihovog rada na gradilištu.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Objašnjenje osnovnih pravnih instituta i pojedinačnih rešenja u Uredbi o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Izmene Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, br. 14/09 i 95/10) su sledeće:

Predložene izmene

U članu 3. stav 1. tačka 2) Uredbe, koji glasi:

„2) investitor jeste pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice za čije potrebe se gradi objekat, odnosno koje finansira izgradnju objekta“, brisana je zapeta i reči: „odnosno koje finansira izgradnju objekta“.

Shodno navedenom tačka 2. glasi:

„2) investitor jeste pravno lice, preduzetnik ili fizičko lice za čije potrebe se gradi objekat.“

U tački 6), koja glasi: „drugo lice jeste preduzetnik koji samostalno obavlja delatnost i pri tome radno ne angažuje druga lica, odnosno koji nema svojstvo poslodavca u skladu sa propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu ili bilo koje drugo fizičko lice koje nema svojstvo zaposlenog.“, tačka na kraju je zamenjena tačkom i zapetom.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Pojam rada na visini

Takođe, posle tačke 6) dodata je tačka 7), koja glasi:

„Rad na visini jeste svaki rad koji zaposleni obavlja koristeći oslonce na visini dva metra i više od čvrste podloge pri čemu radni prostor nije zaštićen od pada sa visine.“

Navedenim izmenama člana 3. stav 1. tačke 2) i 6) i dodatom tačkom 7) Predloga uredbe vrši se usklađivanje sa Zakonom o planiranju i izgradnji („Službeni glasnik RS”, br. 72/09, 81/09 – ispravka, 64/10 – US, 24/11, 121/12, 42/13 – US, 50/13 – US, 98/13 – US, 132/14 i 145/14) i uvođi se pojам rada na visini kako bi se ujednačilo sprovođenje ove uredbe i Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS”, br. 23/09, 123/12 i 102/15).

U članu 4. stav 1. Uredbe, koji glasi: „Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da odredi jednog ili više koordinatora za izradu projekta i jednog ili više koordinatora za izvođenje radova kada na gradilištu izvode ili je predviđeno da će radove izvoditi dva ili više izvođača radova istovremeno.“, brisana je reč: „istovremeno“, tako da isti glasi:

„Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da odredi jednog ili više koordinatora za izradu projekta i jednog ili više koordinatora za

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

izvođenje radova kada na gradilištu izvode ili je predviđeno da će radove izvoditi dva ili više izvođača radova.“

Napred navedeni član 4. stav 1. Uredbe je izmjenjen, imajući u vidu da je uslov za nastanak obaveze vršenja koordinacije na gradilištima prisustvo dva ili više izvođača radova i to bez obzira da li se ovi radovi izvode istovremeno ili jedan za drugim.

U članu 5. tačka 1, koji u Uredbi glasi: „Za koordinatora za izradu projekta može biti određeno lice koje ima: 1) najmanje završene studije drugog stepena (diplomske akademske, specijalističke akademske ili specijalističke strukovne studije), u oblasti: arhitekture, građevinskog inženjerstva, elektrotehničkog i računarskog inženjerstva, mašinskog inženjerstva ili saobraćajnog inženjerstva, odnosno osnovne studije u trajanju od najmanje četiri godine u odgovarajućoj oblasti tehničkih nauka;“, izmenjena je tačka 1. i to tako da glasi:

„1) stečeno visoko obrazovanje odgovarajuće struke na nivou ekvivalentnom akademskim studijama odnosno strukovnim studijama obima od najmanje 300 ESPB, u oblasti: arhitekture, građevinskog inženjerstva, elektrotehničkog i računarskog inženjerstva, mašinskog inženjerstva ili saobraćajnog inženjerstva.“

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Takođe, u članu 6. stav 1. tačka 1, koja u Uredbi glasi: „Za koordinatora za izvođenje radova može biti određeno lice koje ima: 1) najmanje završene studije prvog stepena (osnovne akademske ili osnovne strukovne studije), u oblasti: arhitekture, građevinskog inženjerstva, elektrotehničkog i računarskog inženjerstva, inženjerstva zaštite životne sredine i zaštite na radu, mašinskog inženjerstva ili saobraćajnog inženjerstva, odnosno studije u trajanju od najmanje dve godine u odgovarajućoj oblasti;“, menja se tačka 1, tako da glasi:

„1) stečeno visoko obrazovanje odgovarajuće struke na nivou ekvivalentnom akademskim studijama odnosno strukovnim studijama obima od najmanje 240 ESPB, u oblasti: arhitekture, građevinskog inženjerstva, elektrotehničkog i računarskog inženjerstva, inženjerstva zaštite životne sredine i zaštite na radu, mašinskog inženjerstva ili saobraćajnog inženjerstva.“

Navedenim izmenama člana 5. stav 1. tačka 1. i člana 6. stav 1. tačka 1. vrši se usklađivanje sa Zakonom o planiranju i izgradnji i podiže se nivo kompetencije lica koje obavlja poslove koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja građevinskih radova.

U članu 7. stav 1, koji glasi: „Program, način i visinu troškova pripreme i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova koordinatora za izradu projekta i stručnog ispita za obavljanje poslova

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

koordinatora za izvođenje radova iz čl. 5. i 6. ove uredbe propisuje ministar nadležan za rad.“, reči: „Program, način i visinu troškova“ zamjenjene su rečima: „Program i način“, tako da član 7. stav 1, glasi:

„Program i način pripreme i polaganja stručnog ispita za obavljanje poslova koordinatora za izradu projekta i stručnog ispita za obavljanje poslova koordinatora za izvođenje radova iz čl. 5. i 6. ove uredbe propisuje ministar nadležan za rad.“

Izmenama Uredbe vrši se usklađivanje sa Zakonom o izmenama i dopunama Zakona o republičkim administrativnim taksama („Službeni glasnik RS“, broj 113/17 – dr. zakon).

*Usklađivanje
sa Zakonom
o izmenama i
dopunama Zakona
o republičkim
administrativnim
taksama*

Takođe, u nazivu Glave III iznad člana 8. posle reči: „Plan preventivnih mera“ dodate su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“, tako da naziv Glave III glasi: **Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu.**

U članu 8. st. 1, 2, 4. i 6, koji glase:

„Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da, pre početka rada na gradilištu, obezbedi da se izradi Plan preventivnih mera (Prilog 5).

*Plan preventivnih
mera*

Plan preventivnih mera (Prilog 5) iz stava 1. ovog člana i tehnička dokumentacija za izgradnju

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

objekta u skladu sa propisima o planiranju i izgradnji čine osnovu za procenu rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja na radnim mestima i u radnoj okolini na predmetnom gradilištu.

Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da obezbedi da se izvrše izmene ili dopune Plana preventivnih mera (Prilog 5) iz stava 1. ovog člana, usled nastalih promena koje utiču na primenu mera za bezbedan i zdrav rad na gradilištu, najkasnije pet dana pre početka obavljanja radova na koje te promene utiču.

Plan preventivnih mera (Prilog 5) odštampan je uz ovu uredbu i čini njen sastavni deo., posle reči: „Plan preventivnih mera“ dodate su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu., tako da glase:

Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da, pre početka rada na gradilištu, obezbedi da se izradi Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5).

Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) iz stava 1. ovog člana i tehnička dokumentacija za izgradnju objekta u skladu sa propisima o planiranju i izgradnji čine osnovu za procenu rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja na radnim mestima i u radnoj okolini na predmetnom gradilištu.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da obezbedi da se izvrše izmene ili dopune Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) iz stava 1. ovog člana, usled nastalih promena koje utiču na primenu mera za bezbedan i zdrav rad na gradilištu, najkasnije pet dana pre početka obavljanja radova na koje te promene utiču.

Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) odštampan je uz ovu uredbu i čini njen sastavni deo.

U članu 9, koji glasi:

„Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da popuni Prijavu gradilišta (Prilog 3) u slučaju kada je na gradilištu: 1) planirano trajanje radova duže od 30 radnih dana i istovremeno radi više od 20 zaposlenih ili 2) planiranim obimom radova obuhvaćeno više od 500 lica ili dana. Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da popuni Prijavu gradilišta (Prilog 3) bez obzira na trajanje radova i broj zaposlenih koji izvode te radove, kada se na gradilištu izvode radovi navedeni u Pregledu radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih (Prilog 2). Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da popunjenu Prijavu gradilišta (Prilog 3) dostavi nadležnoj inspekciji rada najkasnije 15 dana pre početka rada na gradilištu, a kopiju Prijave gradilišta (Prilog 3) postavi

Prijava gradilišta

Uredba o izmenama i
dopunama Uredbe o
bezbednosti i zdravlju na
radu na privremenim ili
pokretnim gradilištima

na vidno mesto na gradilištu. Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da ažurira Prijavu gradilišta (Prilog 3) u slučaju promena koje utiču na završetak radova, uvođenje novog poslodavca ili drugog lica ili privremene obustave radova na gradilištu i da ažuriranu Prijavu gradilišta (Prilog 3) dostavi nadležnoj inspekciji rada najkasnije u roku od 15 dana od dana ažuriranja, a kopiju ažurirane Prijave gradilišta (Prilog 3) postavi na vidno mesto na gradilištu“, predloženim izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima u članu 9. posle stava 4. dodat je stav 5, koji glasi:

„Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da upozna koordinatora za izvođenje radova sa uvođenjem poslodavca ili drugog lica pre početka njihovog rada na gradilištu.“

Uvedena je obaveza investitora, odnosno zastupnika investitora da upozna koordinatora za izvođenje radova sa uvođenjem poslodavca ili drugog lica pre početka njihovog rada na gradilištu, imajući u vidu da važećom uredbom nije bio ureden način obaveštavanja koordinatora od strane investitora, odnosno zastupnika investitora.

Član 10. stav 2. Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima glasi: „Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da, u svim fazama pripreme i izrade

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

projekta, vodi računa o potrebnoj sadržini Plana preventivnih mera (Prilog 5) i dokumenata iz člana 11. stav 1. tačka 4) ove uredbe i njihovim izmenama.“, a shodno predloženim izmenama u članu 10. stav 2. posle reči: „Plana preventivnih mera“ dodate su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“, što znači da izmene člana 10. Uredbe glase:

„Investitor, odnosno zastupnik investitora je dužan da, u svim fazama pripreme i izrade projekta, vodi računa o potrebnoj sadržini Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) i dokumenata iz člana 11. stav 1. tačka 4) ove uredbe i njihovim izmenama.“

Takođe, u članu 11. stav 1. tačke 2) i 3) i stav 2, koji glase:

„Koordinator za izradu projekta obavlja sledeće poslove:

- 2) izrađuje Plan preventivnih mera (Prilog 5) kojim je određeno uređenje gradilišta i specifične mere za bezbedan i zdrav rad na tom gradilištu;
- 3) vodi računa da se pri izradi Plana preventivnih mera (Prilog 5), kada je potrebno, uzmu u obzir sve industrijske aktivnosti u blizini gradilišta;

Poslovi koje obavlja koordinator za izradu projekta

Plan preventivnih mera (Prilog 5), iz stava 1. tačka 2. ovog člana, mora da sadrži i specifične mere za bezbedan i zdrav rad za radeove navedene u Pregledu radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih (Prilog 2). „ predložene su terminološke izmene, odnosno posle reči: „Plana preventivnih mera“ dodata su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“.

To znači da član 11. stav 1. tačke 2) i stav 2, glasi:

„Koordinator za izradu projekta obavlja sledeće poslove:

- 2) izrađuje Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) kojim je određeno uređenje gradilišta i specifične mere za bezbedan i zdrav rad na tom gradilištu;
- 3) vodi računa da se pri izradi Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5), kada je potrebno, uzmu u obzir sve industrijske aktivnosti u blizini gradilišta;

Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5), iz stava 1. tačka 2. ovog člana, mora da sadrži i specifične mere za bezbedan i zdrav rad za radove navedene u Pregledu radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih (Prilog 2).“

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

U članu 13. stav 1. tačka 2) podtačka (2) i tačka 3), kao i tačka 5), koji glase:

“Koordinator za izvođenje radova obavlja sledeće poslove:

2) koordinira realizaciju planiranih aktivnosti sa ciljem da se obezbedi da poslodavci i druga lica:

(2) gde je neophodno, primenjuju specifične mere iz Plana preventivnih mera (Prilog 5);

3) predlaže pokretanje postupka izrade izmena ili dopuna Plana preventivnih mera (Prilog 5) i dokumenata iz člana 11. stav 1. tačka 4) ove uredbe i obezbeđuje podatke potrebne da se izvrše te izmene i dopune, uzimajući u obzir nastale promene na gradilištu;

5) obezbeđuje da svi poslodavaci i druga lica na gradilištu budu upoznati sa Planom preventivnih mera (Prilog 5), odnosno sa njegovim izmenama ili dopunama;“, posle reći: „Plana preventivnih mera“ dodaju se reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“.

Poslovi koordinatora za izvođenje radova

To znači da izmenjeni član 13. stav 1. tačka 2) podtačka (2) i tačka 3), kao i tačka 5), glasi:

„Koordinator za izvođenje radova obavlja sledeće poslove:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

- 2) koordinira realizaciju planiranih aktivnosti sa ciljem da se obezbedi da poslodavci i druga lica:**
- (2) gde je neophodno, primenjuju specifične mere iz Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5);
- 3) predlaže pokretanje postupka izrade izmena ili dopuna Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5) i dokumenata iz člana 11. stav 1. tačka 4) ove uredbe i obezbeđuje podatke potrebne da se izvrše te izmene i dopune, uzimajući u obzir nastale promene na gradilištu;
- 5) obezbeđuje da svi poslodavaci i druga lica na gradilištu budu upoznati sa Planom preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (Prilog 5), odnosno sa njegovim izmenama ili dopunama.“

Takođe, u Uredbi o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima u članu 13. važeće Uredbe, posle tačke 8) dodata je zapeta i tačke 9) i 10), koje glase:

- „9) svakodnevno obilazi gradilište na kome vrši koordinaciju;
- 10) vodi Evidenciju o obilasku gradilišta (Prilog 6) i upoznaje investitora, odnosno zastupnika investitora o promenama na gradilištu”.

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Dodat je stav 2, koji glasi:

„Evidencija o obilasku gradilišta (Prilog 6) odštampana je uz ovu uredbu i čini njen sastavni deo.“

Dakle, u članu 13. Uredbe uvedene su dve nove obaveze koordinatora za bezbednost i zdravlje na radu u fazi izvođenja građevinskih radova, i to: da svakodnevno obilazi gradilište na kome vrši koordinaciju i da vodi evidenciju o obilasku gradilišta i upoznaje investitora, odnosno zastupnika investitora o promenama na gradilištu, tj. da opiše uočene nedostatke, da predlože za otklanjanje nedostataka i obavesti investitora o poslodavcima i drugim licima zaduženim za otklanjanje nedostataka.

Nove obaveze koordinatora za BZR u fazi izvođenja građevinskih radova

Član 15. stav 2. Uredbe glasi:

„Svi poslodavci na gradilištu su dužni da se upoznaju sa Planom preventivnih mera (Prilog 5), odnosno njegovim izmenama i dopunama o čemu pismeno izveštavaju investitora, odnosno zastupnika investitora.“, te su isti izmenjeni u terminološkom smislu, odnosno posle reči: „Planom preventivnih mera“ dodate su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“.

U skladu sa predloženim član 15. stav 2. Uredbe glasi:

„Svi poslodavci na gradilištu su dužni da se upoznaju sa Planom preventivnih mera bezbednosti

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

i zdravlja na radu (Prilog 5), odnosno njegovim izmenama i dopunama o čemu pismeno izveštavaju investitora, odnosno zastupnika investitora.“

Izmene u terminološkom smislu, predložene su i u članu 20. stav 1. tačke 2) i 3), koji glasi:

Novčane kazne

„Novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj investitor, odnosno zastupnik investitora, sa svojstvom pravnog lica:

2) ako ne obezbedi da se, pre početka rada na gradilištu, izradi Plan preventivnih mera (član 8. stav 1);

3) ako ne obezbedi da se izvrše izmene ili dopause Plana preventivnih mera, usled nastalih promena koje utiču na primenu mera za bezbedan i zdrav rad na gradilištu, najkasnije pet dana pre početka obavljanja radova na koje te promene utiču (član 8. stav 4)“, odnosno posle reći: „Plan preventivnih mera“ dodaju se reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“.

Shodno navedenom, predložene i usvojene izmene člana 20. stav 1. tačke 2) i 3), glase:

„Novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj investitor, odnosno zastupnik investitora, sa svojstvom pravnog lica:

- 2) ako ne obezbedi da se, pre početka rada na gradilištu, izradi Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (član 8. stav 1);**
- 3) ako ne obezbedi da se izvrše izmene ili dopune Plana preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu, usled nastalih promena koje utiču na primenu mera za bezbedan i zdrav rad na gradilištu, najkasnije pet dana pre početka obavljanja radova na koje te promene utiču (član 8. stav 4).“**

I u članu 21. stav 1. tačka 2., koji glasi:

„Novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica:

- 2) ako pismeno ne izvesti investitora, odnosno zastupnika investitora da se upoznao sa Planom preventivnih mera, odnosno njegovim izmjenama i dopunama (član 15. stav 2).“, posle reći: „Plana preventivnih mera“ dodaju se reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“.**

Predložene izmene člana 21. stav 1. tačka 2. su usvojene i glase:

„Novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara kazniće se za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica:

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

2) ako pismeno ne izvesti investitora, odnosno zastupnika investitora da se upoznao sa Planom preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno njegovim izmenama i dopunama (član 15. stav 2).“

U članu 24. tačka 2, koji glasi:

„Novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj koordinator za izradu projekta, sa svojstvom fizičkog lica:

2) ako ne izradi Plan preventivnih mera (član 11. stav 1. tačka 2)“, vrše se takođe terminološke izmene, odnosno posle reči: „Plana preventivnih mera“ dodate su reči: „bezbednosti i zdravlja na radu“, tako da usvojene izmene glase:

„Novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj koordinator za izradu projekta, sa svojstvom fizičkog lica:

2) ako ne izradi Plan preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu (član 11. stav 1. tačka 2).“

U članu 26, koji glasi:

„Posebne mere i normativi zaštite na radu na gradilištima koji su propisani Pravilnikom o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova („Službeni

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

ni glasnik RS”, broj 53/97) primenjuju se, ukoliko nisu u suprotnosti sa merama utvrđenim u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima (Prilog 4).“, reči: „merama utvrđenim u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima (Prilog 4)” zamjenjene su rečima: „ovom uredbom”.

U skladu sa Predlogom uredbe, član 26. glasi:

„Posebne mere i normativi zaštite na radu na gradilištima koji su propisani Pravilnikom o zaštiti na radu pri izvođenju građevinskih radova („Službeni glasnik RS”, broj 53/97) primenjuju se, ukoliko nisu u suprotnosti sa ovom uredbom.“

U Prilogu 2 Uredbe – Pregled radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih u tački 1., koja glasi:

„1. Rad pri kojem se pojavljuje poseban rizik za zaposlene od: zatrpanjavanja u iskopima dubljim od 1 m usled obrušavanja zemlje, propadanja usled rada na mekom ili močvarnom terenu ili pada sa visine veće od 3 m, pri čemu je taj rizik povećan usled same prirode procesa rada ili uticaja okoline radnog mesta.“, broj: „3” zamjenjen je brojem: „2”.

Pregled radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih

To znači da u skladu sa usvojenim izmenama Uredbe tačka 1. Priloga 2 Uredbe – Pregled radova pri kojima se pojavljuje specifičan rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

glasí:

„1. Rad pri kojem se pojavljuje poseban rizik za zaposlene od: zatrpanjavanja u iskopima dubljim od 1 m usled obrušavanja zemlje, propadanja usled rada na mekom ili močvarnom terenu ili pada sa visine veće od 2 m, pri čemu je taj rizik povećan usled same prirode procesa rada ili uticaja okoline radnog mesta.“

Evidencija o obilasku gradilišta

Takođe, u Uredbu je uvedena nova **Evidencija o obilasku gradilišta i to:**

Prilog 6

EVIDENCIJA O OBILASKU GRADILIŠTA

1.	Datum obilaska	
2.	Tačna adresa/lokacija gradilišta	
3.	Opis stanja na gradilištu sa priloženim fotografijama	

Uredba o izmenama i dopunama Uredbe o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima

4.	Opis uočenih nedostataka	
5.	Predlog za otklanjanje nedostataka	

Uredba o izmenama i
dopunama Uredbe o
bezbednosti i zdravlju na
radu na privremenim ili
pokretnim gradilištima

6.	Zadužen za otklanjanje nedostataka	
		(Izvođač radova)
		 (Poslodavac)
		 (Drugo lice)
7.	Napomene:	

Koordinator za izvođenje radova

Ime i prezime

Potpis

7/13

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

Pravilnikom o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu („Sl. glasnik RS”, br. 95/2010) propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni pri obezbeđivanju oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu.

*Pravilnik o
obezbeđivanju
oznaka za
bezbednost i
zdravlje na radu*

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu donosi ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja na osnovu člana 7, stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15).

Shodno Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu („Službeni glasnik RS“, broj 108/17) naziv Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu („Službeni glasnik RS”, broj 95/10) se menja i glasi:

*Izmena naziva
Pravilnika*

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

„Pravilnik o obezbeđivanju oznaka za bezbednost **i/ili** zdravlje na radu”.

Prema čl. 2. važećeg Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu, koji se odnosi na obim primene, propisano je da se ovaj pravilnik ne primenjuje na oznake za stavljanje na tržište opasnih materija, preparata, proizvoda i/ili opreme, osim u slučajevima kada je to drugim propisima utvrđeno, i oznake koje se koriste u drumskom, železničkom, rečnom, pomorskom ili vazdušnom saobraćaju.

Izmenama Pravilnika u članu 2. tačka 1. **reči: „materija, preparata” zamenjuju se rečima: „supstanci i smeša”.**

*Obaveštavanje
zaposlenih*

Shodno čl. 6. Pravilnika, koji se odnosi na obaveštavanje zaposlenih, poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu obezbedi informacije koje se odnose na bezbednost i/ili zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u vezi s obezbeđivanjem oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu.

Prema Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu, član 6. Pravilnika se menja i glasi: „Poslodavac je dužan da zaposlenima **i/ili** njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i/ili zdravlje na radu, a naročito o me-

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

rama koje se preduzimaju u vezi s obezbeđivanjem oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu.”

Izmenjen je čl. 8. Pravilnika, a koji se odnosi na saradnju poslodavca i zaposlenih, a prema kom su poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu, dužni da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na obezbeđivanje oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu.

Saradnja poslodavca i zaposlenih

Prema izmenama, u članu 8. reči „predstavnici za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu” zamenjuju se rečima „**predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu**”.

U Prilogu 1. Pravilnika - Opšti zahtevi za oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu, u tač. 2.2, koja glasi „Oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu u određenim okolnostima”, i tački 3.1, koja glasi: „Sledeće oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu mogu da se koriste ukoliko je obezbeđena ista efikasnost“, predloženo je da se posle reči „oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu“ reči „na radu“ brišu.

Opšti zahtevi za oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu

U tački 3.2. Priloga 1. Pravilnika, koja glasi „Moćiće kombinovano korišćenje oznaka za bezbedan i zdrav rad“ reči „**bezbedan i zdrav rad**“ zamenjuju se rečima „**bezbednost i/ili zdravlje na radu**“.

U tačkama 4. („Značenje ili namena i instrukcije i informacije boja iz Tabele 1. odnose se na sve

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu i bezbednosne boje”), 5. („Efikasnost oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu ne sme da bude umanjena”), 6. („Oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu i signalni uređaji moraju da budu redovno čišćeni, održavani, proveravani, popravljeni i ukoliko je potrebno zamjenjeni s ciljem da se zadrže bitni i/ili funkcionalni kvaliteti”), 7. („Broj oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu i signalnih uređaja koje treba postaviti kao i njihov raspored zavise od vrste opasnosti i veličine prostora koji pokrivaju”), 8. („Oznakama za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu koje zahtevaju snabdevanje energijom mora da bude obezbeđen drugi izvor energije u slučaju da dođe do prekida osnovnog napajanja, osim ukoliko u tom slučaju nije otklonjena i opasnost zbog koje je oznaka za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu i postavljena”) i 11. („Oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu moraju da budu dopunjene ili zamjenjene ukoliko je njihova vidljivost ili čujnost umanjena iz bilo kog razloga, pa i zbog korišćenja sredstva i opreme za ličnu zaštitu na radu”) Priloga 1. Pravilnika posle reči „oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu” u određenom padežu **reći „na radu” se brišu.**

U tački 9. Priloga 1 Pravilnika, koja glasi: „Svetlosne oznake i/ili zvučni signali koji treba da upozore na početak neke aktivnosti moraju da budu aktivirani pre početka i da traju svo vreme dok traje ta aktivnost, a po završetku korišćenja da budu vraćeni u prvobitno stanje”, shodno predloženim

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

izmenama Pravilnika, reč „svo” zamenjuje se rečju „sve”.

Tačka 12. („Prostorije ili prostor u zatvorenom koji se koriste za skladištenje značajnih količina opasnih materija moraju da budu obeležene odgovarajućim oznakama za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu u skladu s tačkom 3.2. Priloga 2. ili tačkom 1. Priloga 3, osim u slučaju kada je svaka ambalaža propisno obeležena”) menja se i glasi:

„Područje, prostorija ili zatvoren prostor koji se koriste za skladištenje znatnih količina opasnih supstanci ili smeša moraju da budu obeleženi odgovarajućim oznakama za bezbednost i/ili zdravlje na radu u skladu s Prilogom 2, tačka 3.2. ili Prilogom 3, tačka 1, osim u slučaju kada je svaka ambalaža propisno obeležena.”

Takođe, dodat je stav 2, koji glasi:

„Ako ne postoji odgovarajuća oznaka upozorenja u Prilogu 2, tačka 3.2. radi upozorenja na opasne hemijske supstance ili smeše, mora se koristiti odgovarajući piktogram opasnosti u skladu s propisom kojim se uređuju klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda u skladu s Globalno usklađenim sistemom UN za klasifikaciju i obeležavanje.”

U Prilogu 2. - Zahtevi za oznake na tablama, u tački 3.2.2, koja se odnosi na oznake upozorenja,

Zahtevi za oznake na tablama

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

odnosno na oznake na tablama, dodaju se stavovi 2. i 3. koji glase:

„Piktogram za biološke štetnosti koristi se u smislu Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima.

Oznaka za opštu opasnost ne koristi se radi upozoravanja na opasne hemijske supstance i smeše, osim u slučaju kada se koristi u skladu s Prilogom 3, tačka 5.1. za obeležavanje skladišta opasnih supstanci ili smeša.”

Oznaka „štetan ili iritirajući materijal” se briše.

Tačka 3.2.3, koja glasi: „Podloga oznake za štetan ili iritirajući materijal izuzetno može da bude tamnožute boje da bi se razlikovala od sličnog saobraćajnog znaka”, se briše.

U tački 3.2.4, koja glasi: „Dopunska oznaka na tabli za obeležavanje radnih mesta na kojima zaposleni jesu ili mogu da budu izložen prašini koja potiče od azbesta ili materijala koji sadrži azbest jeste pravougaonog oblika, žute podloge, oivičena crnom bojom, s natpisom: „OPASNOST - AZBESTNA VLAKNA!” i koristi se s oznakom upozorenja za opštu opasnost, reč „izložen” zamenjuje se rečju „izloženi”.

U tački 3.2.5, koja glasi: „Dopunska oznaka na tabli koja se koristi prilikom obavljanje poslova rušenja, uklanjanja, popravke i održavanja kada se

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

može prepostaviti da će granična vrednost izloženosti azbestu biti prekoračena, jeste pravougaonog oblika, žute podloge, oivičena crnom bojom, s natpisom: „OPASNOST - GVI AZBESTU MOŽE DA BUDE PREKORAČENA!” i koristi se s oznakom upozorenja za opštu opasnost **reč „obavljanje” zamenjuje se rečju „obavljanja”**.

U Prilogu 3. - Zahtevi za obeležavanje posuda i cevovoda, u tački 1.1, koja glasi: „Odredbe tačke 1. ovog priloga ne primenjuju se na posude koje se koriste veoma kratko ili čiji se sadržaj veoma često menja, ukoliko je primenom drugih mera za bezbednost i/ili zdravlje na radu, a naročito u pogledu informisanja i sposobljavanja, obezbeđen isti nivo zaštite zaposlenih”, posle reči: „bezbednost i/ili zdravlje na radu” **reči „na radu” se brišu.**

*Zahtevi za
obeležavanje posuda
i cevovoda*

U tački 1.2, treća alineja („Oznake navedene u tački 1. ovog priloga mogu da budu, u slučaju transporta posuda, zamenjeni ili dopunjeni znacima koji se odnose na transport opasnih materija”, menja se i glasi: „**u slučaju transporta posuda, zamenjene ili dopunjene oznakama koje se odnose na transport opasnih supstanci ili smeša.**”

U tački 3, koja glasi: „Oznake navede u tački 1. ovog priloga moraju da imaju svojstva propisana u tački 1.4. Priloga 2. i da se koriste u skladu s uslovima korišćenja oznaka na tablama koji su propisani u Prilogu 2. ovog pravilnika”, **reč „navedene” zamenjuje se rečju „navedene”, a reč: „priloga” zamenjuje se rečju „priloga”.**

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o obezbeđivanju oznaka za bezbednost i zdravlje na radu

U tački 5. („Područje, prostorija ili zatvoren prostor koji se koriste za skladištenje značajnih količina opasnih hemikalija moraju da budu obeleženi odgovarajućom oznakom upozorenja u skladu s tačkom 3.2. Priloga 2. ovog pravilnika ili na način utvrđen tačkom 1. ovog priloga ukoliko pojedinačni pakovanja ili posude nisu adekvatno obeleženi uzimajući u obzir odredbe koje se odnose na veličinu oznake shodno tački 1.5. Priloga 2. ovog pravilnika“) **reč „značajnih“ zamenjuje se rečju „znatnih“, a reč „pojedinačni“ zamenjuje se rečju „pojedinačna“.**

Zahtevi za oznake za bezbednost ili zdravlje na radu na radu za obeležavanje prepreka, opasnih zona i saobraćajnih površina

U nazivu Priloga 5. - Zahtevi za oznake za bezbednost i/ili zdravlje na radu na radu za obeležavanje prepreka, opasnih zona i saobraćajnih površina, u tač. 1. i 1.2. posle reči: „bezbednosti i/ili zdravlje na radu“ reči „na radu“ se brišu.

7/14

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima („Službeni glasnik RS”, broj 96/11), koji se primenjuje od 1. januara 2013. godine, propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu i granične vrednosti izloženosti.

*Pravilnik o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
karcinogenima ili
mutagenima*

Shodno Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima, u Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima („Službeni glasnik RS”, broj 117/17), u članu 3, stav 1, tačke 1. i 2, koje se

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

odnose na značenje izraza karcinogen i mutagen, se menjaju i glase:

Karcinogen

1) **karcinogen** jeste:

(1) supstanca ili smeša koja zadovoljava kriterijume za klasifikaciju u kategoriju opasnosti Karcinogenost, kategorija 1A ili 1B obeleženih obaveštenjem o opasnosti H350 ili H350i u skladu s propisom kojim se uređuju klasifikacija, pakovanje, obeležavanje i oglašavanje hemikalije i određenog proizvoda u skladu s Globalno usklađenim sistemom UN za klasifikaciju i obeležavanje (u daljem tekstu: Pravilnik GHS),

(2) supstanca, smeša ili proces utvrđen ovim pravilnikom, kao i supstanca ili smeša koja se ispušta iz procesa utvrđenog ovim pravilnikom;

Mutagen

2) **mutagen** jeste supstanca ili smeša koja zadovoljava kriterijume za klasifikaciju u klasu i kategoriju opasnosti Mutagenost germinativnih ćelija, kategorija 1A ili 1B obeleženih obaveštenjem opasnosti H340 u skladu s Pravilnikom GHS”.

*Praćenje
zdravstvenog stanja*

Član 15. Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima se odnosi na praćenje zdravstvenog stanja. Prema navedenom članu Pravilnika, poslodavac je dužan da obezbedi praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih koji rade na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima zaposleni jesu ili mogu biti izloženi karcinogeni-

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

ma ili mutagenima, kroz prethodne i periodične lekarske pregledе zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom i ciljane lekarske pregledе, u skladu s propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i zdravstvene zaštite.

Takođe, poslodavac je dužan da zaposlenog koji radi na radnom mestu na kom se obavljaju poslovi pri kojima zaposleni jeste ili može biti izložen karcinogenima ili mutagenima, a koje nije aktom o proceni rizika utvrđeno kao radno mesto s povećanim rizikom, upućuje na ciljane lekarske pregledе pre početka rada i sve dok zaposleni jeste ili može da bude izložen karcinogenu ili mutagenu. Navedeni ciljani lekarski pregledи vrše se na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledи zaposlenih na radnim mestima s povećanim rizikom.

*Ciljani lekarski
pregledи*

Ako se kod zaposlenog otkriju promene u zdravstvenom stanju koje bi mogle biti rezultat izloženosti karcinogenima ili mutagenima, na predlog službe medicine rada vrši se praćenje zdravstvenog stanja drugih zaposlenih koji su bili izloženi na sličan način. U tom slučaju vrši se delimična izmena i dopuna akta o proceni rizika, u smislu člana 4. Pravilnika, a koji se odnosi na procenu rizika, kojim je propisano da je poslodavac dužan da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ako je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti i štetnosti koje mogu uticati na izloženost zaposlenih karcinogenima ili mutagenima.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih predlaže preventivne mere za svakog zaposlenog pojedinačno.

Zaposleni ima pravo pristupa svojim ličnim podacima o zdravstvenom stanju.

Služba medicine rada je dužna da zaposlenima obezbedi sve informacije i savete u vezi s načinom praćenja zdravstvenog stanja po završetku izlaganja.

Svi slučajevi karcinoma koji su posledica izlaganja karcinogenima ili mutagenima na radnom mestu prijavljuju se nadležnom organu, u skladu s posebnim propisima.

Mere pri praćenju zdravstvenog stanja

Kad je reč o merama pri praćenju zdravstvenog stanja važno je istaći da služba medicine rada koja prati zdravstveno stanje zaposlenih koji su izloženi karcinogenima ili mutagenima mora da bude upoznata s uslovima ili načinom izlaganja svakog zaposlenog.

Praćenje zdravstvenog stanja zaposlenih mora se vršiti u skladu s načelima i praksom medicine rada i mora da sadrži najmanje sledeće mere:

- vođenje evidencije o zdravstvenoj i profesionalnoj anamnezi zaposlenog,
- lični razgovor i pregled zaposlenog,
- gde je to odgovarajuće, biološki monitoring,
- kao i otkrivanje ranih i reverzibilnih posledica.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

O daljim pregledima, za svakog zaposlenog kom se prati zdravstveno stanje, može se odlučiti u skladu sa savremenim dostignućima dostupnih medicini rada.

U članu 15, koji se odnosi na praćenje zdravstvenog stanja, posle stava 2. dodaje se novi stav 3, koji glasi:

„Praćenje zdravstvenog stanja mora da omogući neposredno sprovođenje pojedinačnih i higijenskih mera bezbednosti i zdravlja na radu.”

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima predviđeno je da se posle člana 15. **dodaju naziv člana 15a i član 15a, koji glase:**

„Evidencije

Član 15a

Poslodavac je dužan da vodi i čuva evidenciju zaposlenih koji obavljaju poslove pri kojima jesu ili mogu biti izloženi karcinogenima ili mutagenima u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu.

Evidencije

Evidencija iz stava 1. ovog člana i zdravstvena evidencija čuvaju se 40 godina po prestanku izloženosti, u skladu s propisima o zdravstvenoj dokumentaciji i evidencijama u oblasti zdravstva.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Pre prestanka poslovanja poslodavac je dužan da zavodu, odnosno institutu za javno zdravlje, dostavi podatke o izloženosti i zdravstvenom stanju zaposlenih za koje je bilo izvršeno praćenje zdravstvenog stanja zbog rada s karcinogenima ili mutagenima.”

Prema Prilogu 1. (Pregled supstanci, smeša i procesa), Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima, neke od uobičajenih supstanci, smeša i procesa jesu:

Uobičajene supstance, smeše i procesi

- proizvodnja auramina;
- rad koji uključuje izlaganje policikličnim aromatičnim ugljovodonicima prisutnim u čadi, katranu ili smoli kamenog uglja;
- rad koji uključuje izlaganje prašini, dimu i aerosolima koji nastaju pri žarenju i elektropreradi bakar-niklovog kamenca;
- proizvodnja izopropil-alkohola u prisustvu jahkih kiselina i
- rad koji uključuje izlaganje prašinama tvrdog drveta.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima posle Priloga 1. (Pregled supstanci, smeša i procesa), dodaje se tačka 6, koja glasi:

„6. Rad koji uključuje izlaganje kristalnoj prašini silicijum-dioksida koja nastaje tokom

radnog postupka i udisanjem može dospeti u pluća.”

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

Granične vrednosti izloženosti na radnom mestu, koje su deo Priloga 3. Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima, a predloženim izmenama navedenog pravilnika predviđen je novi Prilog 3, koji treba da zameni postojeći Prilog 3.

Granične vrednosti izloženosti na radnom mestu

Prilog 3.

GRANIČNE VREDNOSTI IZLOŽENOSTI NA RADNOM MESTU

Naziv materije	EINECS (1)	CAS (2)	Granične vrednosti		Napomena
			mg/m ³ (3)	ppm (4)	
Benzen	200-753-7	71-43-2	3,25 (5)	1 (5)	Koža (6)
Vinilhlorid monomer	200-831	75-01-4	7,77 (5)	3 (5)	-
Prašine tvrdog drveta	-	-	5,0 (5) (7)	-	-

Oznake u Prilogu 3 imaju sledeće značenje:

(1) EINECS - identifikacioni broj iz Evropskog inventara postojećih hemijskih supstanci (eng. *European Inventory of Existing Commercial Chemical Substances*).

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju karcinogenima ili mutagenima

- (2) CAS broj - identifikacioni broj iz Hemijskih apstrakata CAS broj (eng. *Chemical Abstract Service*).
- (3) mg/m³ = miligrama po kubnom metru vazduha pri temperaturi 20° C i pritisku od 101,3 kPa (760 mm Hg).
- (4) ppm = delova na milion zapremine vazduha (ml/m³).
- (5) Mereno ili izračunato u odnosu na referentni period od osam sati.
- (6) Moguć znatan doprinos ukupnom telesnom opterećenju preko izlaganja kože.
- (7) Deo koji se udiše - ako se prašina tvrdog drveta pomeša s drugim prašinama drveta granična vrednost se primenjuje na sve prašine drveta koje su prisutne u toj smeši.

7/15

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama („Službeni glasnik RS”, broj 106/09) propisuju se minimalni zahtevi za bezbednost i zdravlje na radu koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu usled izlaganja hemijskim materijama na radnom mestu ili su rezultat bilo koje aktivnosti koja uključuje hemijske materije. Pravilnik se primenjuje od 1. januara 2013. godine.

*Pravilnik o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
hemijskim
materijama*

Član 3. Pravilnika se odnosi na pojedine izraze koji se koriste u Pravilniku, a koji imaju sledeće značenje:

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Hemijska materija

Opasna hemijska materija

Aktivnost koja uključuje hemijske materije

1) hemijska materija jeste svaki hemijski element ili jedinjenje, samo ili u smeši, u prirodnom stanju ili dobijen u proizvodnom procesu, koji se koristi ili oslobađa, uključujući oslobađanje u obliku otpada, pri obavljanju bilo koje aktivnosti, bilo da je proizведен namerno ili ne, kao i da li se stavlja u promet ili ne;

2) opasna hemijska materija jeste:

(1) svaka hemijska materija koja je u skladu s posebnim propisima klasifikovana kao opasna supstanca ili smeša, osim supstanci i smeša koje zadovoljavaju kriterijume za klasifikaciju kao opasne po životnu sredinu;

(2) svaka hemijska materija koja, iako nije klasifikovana kao opasna, u smislu tačke 2, podtačke 1. ovog člana, a može, zbog svojih fizičko-hemijskih, hemijskih ili toksikoloških svojstava i načina na koji se koristi ili je prisutna na radnom mestu, predstavljati rizik za bezbednost i zdravlje zaposlenih, uključujući svaku hemijsku materiju za koju je odredbama člana 4. ovog pravilnika, utvrđena granična vrednost izloženosti na radnom mestu;

3) aktivnost koja uključuje hemijske materije jeste bilo koja aktivnost pri kojoj se hemijske materije koriste ili nameravaju da se koriste u bilo kom procesu, uključujući proizvodnju, rukovanje, skladištenje, transport ili odlaganje i obradu ili nastaju iz takvih aktivnosti;

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Granična vrednost izloženosti na radnom mestu

4) granična vrednost izloženosti na radnom mestu jeste prosečna koncentracija opasne hemijske materije u vazduhu na radnom mestu u zoni disanja zaposlenog, pri normalnim mikroklimatskim uslovima rada i uz laks fizički rad, a izračunata u određenom periodu, u odnosu na naznačeni referentni period, za koju se smatra da nije štetna po zdravlje zaposlenog ako zaposleni radi pri koncentraciji opasne hemijske materije koja je niža ili jednaka graničnoj vrednosti opasne hemijske materije, osam sati dnevno, a izražena u mg/m³ ili ml/m³ [ppm].

Granična vrednost izloženosti data je za osmočasovnu izloženost.

Granična vrednost za pare i gasove je data za temperaturu od 20° C i pritisak od 1,013 x 105 Pa;

5) kratkotrajna granična vrednost izloženosti jeste ona koncentracija opasne hemijske materije kojoj zaposleni može biti izložen bez opasnosti po oštećenje zdravlja kraće vreme. Izloženost takvoj koncentraciji opasne hemijske materije može trajati najviše 15 minuta i ne sme se ponoviti više od četiri puta tokom radnog vremena. Između dva perioda izloženosti takvoj koncentraciji mora proći najmanje 60 minuta. Vrednosti kratkotrajne izloženosti izražavaju se u mg/m³ ili ml/m² [ppm];

Kratkotrajna granična vrednost izloženosti

6) biološka granična vrednost jeste granica koncentracije u odgovarajućem biološkom medijumu odgovarajuće materije, njenog metabolita ili indikatorima efekata;

Biološka granična vrednost

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

Praćenje zdravstvenog stanja

Opasnost

Rizik

7) praćenje zdravstvenog stanja jeste ocena zdravstvenog stanja zaposlenog u odnosu na izloženost uticaju određenim hemijskim materijama na radnom mestu;

8) opasnost jeste svojstvo hemijske materije koja potencijalno može da deluje štetno;

9) rizik jeste verovatnoća nastanka povrede, oboleđenja ili oštećenja zdravlja zaposlenog pri korišćenju i/ili izloženosti hemijskoj materiji.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama („Službeni glasnik RS“, broj 117/17) stav 1, tačka 2, podtačka 1. se menja tako da glasi:

„(1) svaka hemijska materija koja ispunjava kriterijume za klasifikaciju kao opasna u bilo koju klasu fizičke opasnosti i/ili opasnosti po zdravlje u skladu s propisima kojima se uređuju klasifikacija, obeležavanje, pakovanje, reklamiranje hemikalije i određenog proizvoda bez obzira na to da li je ta hemijska materija klasifikovana u skladu s tim propisima.“

U skladu s izmenama navedenog pravilnika, u članu 3, stav 1, tačka 2, podtačka 2, **posle reći „opasna“ dodaju se reči: „prema kriterijumima za klasifikaciju.“**

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

U članu 5, koji se odnosi na procenjivanje rizika u odnosu na opasne hemijske materije, dodaje se novi stav 8, koji glasi:

„Evropska komisija izrađuje praktične smernice, neobavezujuće prirode, za utvrđivanje i procenu rizika, odnosno za izmenu i dopunu procene rizika ukoliko je to potrebno.”

Takođe, Prilog 2. - Obavezujuće biološke granične vrednosti i praćenje zdravstvenog stanja, koji je deo Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama („Službeni glasnik RS”, broj 106/09), zamenuju se novim Prilogom 2. i to:

*Obavezujuće
biološke granične
vrednosti i praćenje
zdravstvenog stanja*

Prilog 2.

Obavezujuće biološke granične vrednosti i praćenje zdravstvenog stanja

1. Olovo i njegova jonska jedinjenja
 - 1.1. Biološki monitoring mora da obuhvati merenje nivoa olova u krvi (PbB) korišćenjem apsorpcione spektrometrije ili druge metode koja daje ekvivalentne rezultate. Obavezujuća biološka granična vrednost je $70 \text{ } \mu\text{g Pb}/100 \text{ ml krv}$.
 - 1.2. Praćenje zdravstvenog stanja se sprovodi ako je:
 - izloženost koncentraciji olova u vazduhu veća od $0,075 \text{ mg/m}^3$, izračunato u vremenskom proseku od 40 časova po nedelji, ili

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju hemijskim materijama

- ako je kod bilo kog zaposlenog izmeren nivo olova u krvi veći od $40 \mu\text{g Pb}/100 \text{ ml krvi}$.

1.3. Praktične smernice za biološki monitoring i praćenje zdravstvenog stanja moraju biti razvijeni u skladu s članom 5. ovog pravilnika. One moraju da obuhvate preporuke bioloških indikatora (npr. ALAU, ZPP, ALAD) i strategije biološkog monitoringa.

7/16

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom

Na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, broj 101/05), ministar rada i socijalne politike doneo je Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom („Službeni glasnik RS“, br. 106 / 2009 i 93/2013), kojim se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju opreme za rad sa ekranom. Shodno Pravilniku, oprema za rad sa ekranom jeste oprema za rad sa alfanumeričkim ili grafičkim ekranom, bez obzira na način prikazivanja. Navedeni pravilnik je studio na snagu u decembru 2009. godine, a u primeni je od decembra 2013. godine.

Posle skoro 6 godina primene navedenog pravilnika, ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je, na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni

Oprema za rad sa ekranom

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad sa ekranom

*Pravilnik o
izmenama i
dopunama
Pravilnika o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri korišćenju
opreme za rad sa
ekranom*

glasnik RS”, broj 101/05, 91/15 i 113/17 - dr. zakon), doneo Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom koji je objavljen u „Službenom glasniku RS“, broj 86/2019 od 6. decembra 2019. godine i koji je stupio na snagu dana 14. decembra 2019. godine.

U važećem pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom član 3. stav 2. glasi:

Radno mesto

„Radno mesto, u smislu ovog pravilnika, jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca u kome se koristi oprema za rad sa ekranom (koja može biti snabdevena sa tastaturom ili drugim uređajima za unos podataka i/ili programom koji određuje korisnički odnos između zaposlenog i opreme za rad sa ekranom, pomoćnim delovima i uređajima uključujući periferne jedinice kao što su disk, telefon, modem, štampač, držač dokumenta) uključujući radnu stolicu, radni sto ili radnu površinu i neposrednu radnu okolinu.“

Članom 1. Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad predviđeno je da se u članu 3. stav 2. važećeg pravilnika, posle reči: „**Radno mesto**“ dodaju reči „sa ekranom“, a reči „prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca u“ zamjenjuju se rečima „radno mesto na“.

Dakle, prema izmenama član 3. stav 2. Pravilnika glasi:

„Radno mesto sa ekranom, u smislu ovog pravilnika, jeste radno mesto na kome se koristi oprema za rad sa ekranom (koja može biti snabdevena sa tastaturom ili drugim uređajima za unos podataka i/ili programom koji određuje korisnički odnos između zaposlenog i opreme za rad sa ekranom, pomoćnim delovima i uređajima uključujući periferne jedinice kao što su disk, telefon, modem, štampač, držač dokumenta) uključujući radnu stolicu, radni sto ili radnu površinu i neposrednu radnu okolinu“.

Član 3. stav 4. važećeg pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom glasi:

„Zaposleni, u smislu ovog pravilnika, jeste zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja koristi opremu za rad sa ekranom najmanje četiri sata dnevno.“

Zaposleni

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom izmenjen je član 4. stav 3. tako da glasi:

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad sa ekranom

„Zaposleni, u smislu ovog pravilnika, jeste zaposleni koji koristi opremu za rad sa ekranom kao važno sredstvo za rad u okviru poslova koje uobičajeno obavlja, najmanje pola svog radnog vremena.“

Član 2. Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom obuhvata izmenu člana 4. važećeg Pravilnika, i to tako da se u članu 4. brišu reči: „na kojima se koristi oprema za rad“, te član 4. prema izmenama glasi:

Procena rizika

„Poslodavac je dužan da za sva radna mesta sa ekranom izvrši procenu rizika od nastanka oštećenja čula vida i fizičkih i psihofizioloških oštećenja zdravlja, odnosno da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ukoliko je procena rizika izvršena tako da nisu evidentirani i procenjeni svi faktori rizika koji nastaju pri korišćenju opreme za rad sa ekranom, sa ciljem da se utvrde način i mere za otklanjanje ili smanjenje tih rizika, uzimajući u obzir dodatni i/ili kombinovani efekat utvrđenih rizika.“

Članom 3. Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom obuhvaćene su izmene člana 5. stav 1. važećeg Pravilnika u smislu da se posle reči: „radnom mestu“ dodaju reči: „sa ekranom“, tako da isti glasi:

„Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu sa ekranom na kojem su sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad utvrđene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom.“

Takođe, izmene se odnose i na to da se u članu 5. stava 3. važećeg pravilnika posle reči: „promenu radnih aktivnosti“ dodaju reči: „koje smanjuju obim rada sa ekranom“, tako da izmenjeni član 5. stav 3. glasi:

„Poslodavac je dužan da pored ostalih sproveđe i organizacione mere, odnosno da zaposlenima obezbedi odgovarajuće pauze ili promenu radnih aktivnosti, koje smanjuju obim rada sa ekranom, sa ciljem da se smanje psihofiziološki napor koji nastaju pri korišćenju opreme za rad sa ekranom.“

Organizacione mere

Članom 4. Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom **izmene su u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom**, tako što je dodata uvodna napomena, koja glasi:

„Uvodna napomena:

U Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom navedeni su zahtevi koje mora ispunjavati radno mesto sa ekranom iz člana 3. ovog pravilnika“.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad sa ekranom

Radna stolica

Takođe, **u tački 1.4.4. Pregleda mera, koja se odnosi na radnu stolicu, reći: „koji žele da ga koriste“**, zamenjena je rečima „kojima je potreban“, tako da glasi:

1.4.4. „Oslonac za stopala mora da bude obezbeđen zaposlenima kojima je potreban.“

Radna okolina

Istovremeno, u Pregledu mera **u tačkama 2.1.1, 2.2.2, 2.3.1, 2.3.2, i 2.4.1. Pregleda mera, koja se odnosi na radnu okolinu, posle reči „radno mesto“ u određenom padežu dodate su reči „sa ekranom“, tako da glase:**

„2.1.1. Na radnom mestu sa ekranom mora da bude obezbeđen propisan slobodan prostor za zaposlene tako da im je omogućena promena položaja i sloboda pokreta.

2.2.2. Uređenje radnog mesta sa ekranom i izbor veštačkog osvetljenja mora da bude izvedeno na način kojim se sprečava nastanak odblekska ili refleksije.

2.3.1. Radna mesta sa ekranom moraju da budu uređena na takav način da izvori prirodne svetlosti (prozori ili otvori), providni ili prozračni zidovi i oprema i zidovi svetlih boja ne stvaraju direktni odblesak i refleksiju na ekranu.

2.3.2. Prozori moraju da budu opremljeni odgovarajućim sistemom podesive zaštite kojim se može smanjiti prirodno osvetljenje na radnom mestu sa ekranom.

2.4.1. Na radnom mestu sa ekranom moraju da budu obezbeđeni propisani uslovi radne okoline u pogledu buke zračenja i mikroklima.“

U tački 2.2.1. Pregleda mera, koja se odnosi na osvetljenje radnih prostorija, **posle reči: „i okoline“, dodate su reči „u pozadini“, a posle reči: „poslova i“ dodaje se reč „vizuelne“.**

2.2.1. Prirodno i/ili veštačko osvetljenje moraju da obezbede adekvatnu osvetljenost i kontrast između ekrana i okoline u pozadini uzimajući u obzir vrstu poslova i vizuelne potrebe zaposlenih.

Osvetljenje radnih prostorija

Članom 5. Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom **izmenjen je član 6a stav 4, koji se menja i glasi:**

„Uput za pregled vida (Obrazac 1.), i Uput za ciljani oftalmološki pregled (Obrazac 2.) odštampani uz Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom („Službeni glasnik RS“, br. 106 / 2009 i 93/ 2013), zamenjuju se odgovarajućim obrascem Uputa za pregled vida (Obrazac 1.), i odgovarajućim obrascem Uputa za ciljani oftalmološki pregled (Obrazac 2.), koji su odštampani uz ovaj pravilnik i čine njegov sastavni deo.“

Uputi

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad sa ekranom

7/17 Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05 i 91/15) propisano je da ministar za rad donosi Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica za bezbednost i zdravlje na radu.

*Usavršavanje
znanja lica za BZR*

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu obavlja poslove u skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu, a naročito sprovodi postupak procene rizika, vrši kontrolu i daje savete poslodavcu u planiranju, izboru, korišćenju i održavanju sredstava za rad, opasnih materija i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, učestvuje u opremanju i uređivanju radnog mesta u cilju obezbeđivanja bezbednih i zdravih uslova

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

rada, organizuje preventivna i periodična ispitivanja uslova radne okoline, organizuje preventivne i periodične preglede i proveru opreme za rad, predlaže mere za poboljšanje uslova rada, naročito na radnom mestu s povećanim rizikom, svakodnevno prati i kontroliše primenu mera za bezbednost i zdravlje kod poslodavca, prati stanje u vezi s povredama na radu i profesionalnim oboljenjima i bolestima u vezi s radom, učestvuje u utvrđivanju njihovih uzroka i priprema izveštaje s predlozima mera za njihovo otklanjanje, priprema i sprovodi ospozobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, priprema uputstva za bezbedan rad i kontroliše njihovu primenu, zabranjuje rad na radnom mestu ili upotrebu sredstva za rad u slučaju kada utvrdi neposrednu opasnost po život ili zdravlje zaposlenog, sarađuje i koordinira rad sa službom medicine rada po svim pitanjima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i vodi evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu dužno je da u pisanoj formi izvesti poslodavca i predstavnika zaposlenih o zabrani rada u slučaju da utvrdi neposrednu opasnost po život ili zdravlje zaposlenog, a ako poslodavac, i pored zabrane rada, naloži zaposlenom da nastavi rad, lice za bezbednost i zdravlje na radu dužno je da o tome odmah izvesti nadležnu inspekciju rada.

*Dužnost poslodavca
da obezbedi
usavršavanje znanja
zaposlenom koje
odredi za obavljanje
poslova BZR*

Poslodavac je dužan da omogući licu zaduženom za bezbednost i zdravlje na radu nezavisno i samostalno obavljanje poslova u skladu sa Zakonom i

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

pristup svim potrebnim podacima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu neposredno je odgovorno poslodavcu kod kog obavlja te poslove i ne može da trpi štetne posledice ako svoj posao obavlja u skladu s ovim zakonom.

Poslodavac je dužan da obezbedi usavršavanje znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenom kog odredi za obavljanje tih poslova.

Lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu je dužno da kontinuirano usavršava znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

U skladu s napred navedenim, Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu („Službeni glasnik RS”, broj 108/2017) propisuju se program usavršavanja znanja i druga pitanja u vezi s usavršavanjem znanja zaposlenog kog poslodavac odredi za obavljanje poslova u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu, u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu.

Kontinuirano stručno usavršavanje znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu ima za cilj unapređenje stručnih kompetencija za obavljanje poslova, unapređenje kvaliteta obavljanja poslova, upoznavanje s efikasnim dobrim praksama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

*Cilj kontinuiranog
stručnog
usavršavanja*

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

*Program
usavršavanja znanja*

Pravilnik je predviđeno da oblici u kojima se organizuje i sprovodi program stručnog usavršavanja mogu biti predavanja, seminari, treninzi, radionice, okrugli stolovi, konferencije i slično.

Navedenim pravilnikom je propisano da se stručnim usavršavanjem vrši unapređenje znanja na osnovu programa usavršavanja znanja, a koji ima za cilj da obezbedi sistemski pristup planiranju, koordinaciji i sprovođenju kontinuiranog stručnog usavršavanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu.

Program je strukturiran u dve programske oblasti, kojima je obuhvaćen određen broj tema. Prikaz svake od tema obuka u programu sadrži utvrđen cilj i očekivane ishode programa, opis sadržaja, oblik i metode rada. Programske teme imaju karakter fleksibilnosti i adaptibilnosti u skladu s promenama u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Pravilnikom je predviđeno da se stručno usavršavanje lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu u okviru programa usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu odvija u okviru programskih oblasti, odnosno celina, kao što su opšte i posebne mere u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu - novi propisi i primeri dobre prakse, način i postupak procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini - novi propisi i primeri dobre prakse.

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

Program usavršavanja znanja, odnosno njegova sadržina, dati su u vidu priloga koji su deo pravilnika.

Pravilnikom o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu propisano je da organizator programa stručnog usavršavanja učesniku izdaje potvrdu o učešću koju je učesnik usavršavanja u obavezi da čuva.

Takođe, i organizator čuva dokumentaciju o sprovedenom programu i izdatim potvrdama.

Prilogom navedenog pravilnika, koji je zapravo program usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu, određuju se programske oblasti kontinuiranog usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu.

Programom se definišu ciljna grupa i njena veličina, ciljevi i očekivani ishodi programa usavršavanja, njegovo trajanje i ključne tačke sadržaja.

Elementi koji se definišu programom

U uvodnim programima neophodno je da prikaz svake od programske tema usavršavanja sadrži definisani cilj, ključne tačke sadržine, oblike i metode rada i trajanje svake teme usavršavanja znanja, koje treba da bude izraženo u satima.

Programska oblast, odnosno celina, koja obuhvata opšte i posebne mere u oblasti bezbedno-

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

sti i zdravlja na radu - novi propisi i primeri dobre prakse - ima za cilj doprinos kvalitetnije realizaciji programa stručnog usavršavanja putem unapređenja kompetencija lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu.

U tom smislu, očekivani ishodi se odnose na obnavljanje i usavršavanje znanja i veština novinama iz oblasti koje spadaju u delokrug lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu, radi održavanja i unapređenja njihove stručnosti.

Kada je reč o sadržaju, on treba da obuhvati pregled novih propisa, kao što su međunarodni pravni izvori i sistem bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji.

Opšte mere

Kada je reč o opštim merama za bezbednost i zdravlje na radu, one se odnose na objekte, prostorije i prostore namenjene za rad, sredstva za rad, sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i na oznake za bezbednost i zdravlje na radu.

Posebne mere

Posebne mere za bezbednost i zdravlje na radu su one koje se sprovode prilikom izvođenja građevinskih radova, pri ručnom prenošenju tereta, pri korišćenju opreme za rad s ekranom, usled rizika od eksplozivnih atmosfera, pri izlaganju hemijskim materijama, biološkim štetnostima, azbestu, vibracijama, buci, karcinogenima i mutagenima.

Program usavršavanja znanja obuhvata ciljnu grupu u koju spadaju lica zadužena za bezbednost i zdravlje na radu.

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

Pritom, metode i tehnike koje se primenjuju tokom usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu su interaktivna predavanja i diskusija.

Programska oblast/celina koja se odnosi na način i postupak procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini - novi propisi, kao i na primere dobre prakse, ima za cilj doprinos kvalitetnijoj realizaciji programa stručnog usavršavanja putem unapređenja kompetencija lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu.

Očekivani ishodi su obnavljanje i usavršavanje znanja i veština novinama iz oblasti koje spadaju u delokrug lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu radi održavanja i unapređenja njihove stručnosti.

Kada je reč o sadržaju programa usavršavanja znanja, on treba da obuhvati pregled novih propisa, i to međunarodne pravne izvore i sistem bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji.

Kad je reč o načinu i postupku procene rizika u skladu s pravilnikom o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini i smernicama za procenu rizika EU ISBN, poseban naglasak je na prepoznavanju i utvrđivanju opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini, procenjivanju rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti, utvrđivanju načina i mera za otklanjanje,

*Način i postupak
procene rizika*

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

smanjenje ili sprečavanje rizika. Pregledi i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline su u skladu s Pravilnikom o postupku pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline i standardima koji su podloga za izvođenje pregleda i provera.

Ciljnu grupu čine lica zadužena za bezbednost i zdravlje na radu, a metode i tehnike koje se primenjuju su interaktivna predavanja i diskusija.

U skladu s napred navedenim dat je okvir koji treba da sadrži program usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu, kojim treba da se definišu ciljna grupa i njena veličina, ciljevi i očekivani ishodi programa usavršavanja, njegovo trajanje i ključne tačke sadržaja.

Pravilnikom o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu nije precizirano ko sve može da bude organizator usavršavanja znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu.

U Republici Srbiji još ne postoji jedinstveni centar za edukaciju u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, koji bi imao sistemski pristup edukaciji u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, uključujući različite zainteresovane strane, između ostalih lica zadužena za bezbednost i zdravlje na radu, zaposlene, poslodavce, inspektore rada.

Pravilnik o programu usavršavanja znanja i drugim pitanjima u vezi s usavršavanjem znanja lica zaduženih za bezbednost i zdravlje na radu

Shodno navedenom, unapređenje edukacije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu za ciljnu grupu u koju spadaju lica zadužena za bezbednost i zdravlje na radu predstavljaće jednu od najvažnijih aktivnosti u narednom periodu radi kontinuiranog usavršavanja znanja za obavljanje poslova u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Pravilnik o programu
usavršavanja znanja i
drugim pitanjima u vezi s
usavršavanjem znanja lica
zaduženih za bezbednost i
zdravlje na radu

7/18 Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti

U januaru 2020. godine Svetska zdravstvena organizacija (SZO) je proglašila izbijanje nove koronavirusne bolesti u kineskoj provinciji Hubej za vanrednu situaciju od značaja za javno zdravlje na međunarodnom nivou. Dva meseca kasnije, 11.03.2020. godine, SZO je proglašila pandemiju korona virusa COVID-19.

Koronavirusna bolest (COVID-19) je zarazna bolest koju prouzrokuje novootkriveni korona virus poznat kao korona virus teškog akutnog respiratornog sindroma 2 (SARS-CoV-2). Prvi slučajevi COVID-19 kod ljudi su otkriveni u kineskom gradu Vuhangu u decembru 2019. godine (SZO, 2020.).

COVID-19

Korona virusi su velika porodica virusa koji su uobičajeni kod životinja i mogu da izazovu bolest kod životinja i ljudi. S vremenom na vreme se ljudi

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

zaraze ovim virusima koji se potom mogu proširiti na druge. Kod ljudi jedan broj korona virusa izaziva respiratorne infekcije koje variraju od obične prehlade do težih bolesti poput bliskoistočnog respiratornog sindroma (MERS) i teškog akutnog respiratornog sindroma (SARS). Poslednji otkriveni korona virus izaziva bolest Covid-19 (SZO, 2020.).

U Republici Srbiji, dana 6. marta 2020. godine, potvrđen je prvi slučaj COVID-19, a 11. marta 2020. godine Svetska zdravstvena organizacija je proglašila pandemiju koronavirusa, te je 15. marta 2020. godine doneta Odluka o proglašenju vanrednog stanja na teritoriji Republike Srbije.

Kako se epidemiološka situacija poboljšava, tako se nastavlja rad privrednih subjekata u najvećem mogućem kapacitetu uz primenu svih preventivnih mera od uticaja na bezbednost i zdravlje zaposlenih.

*Dužnost poslodavca
da obezbedi
bezbedan i zdrav
rad*

Prema propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, poslodavac je dužan da obezbedi bezbedan i zdrav rad zaposlenih i drugih lica prisutnih u procesu rada. U tom cilju dužan je da sprovodi preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu radi sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika. Poslodavac je dužan da sprovodi mere za zaštitu zaposlenih od infekcije i rizika povezanih sa virusom.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Razlozi za donošenje Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti su prvenstveno usmereni na poboljšanje nivoa bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih. Kako je COVID-19 novi virus, visoko zarazan i može da se efikasno i održivo prenosi između ljudi, za čije suzbijanje nisu dostupne posebne terapije, rano sprečavanje daljeg širenja presudno je za zaustavljanje i za kontrolu ove veoma zarazne bolesti.

*Razlozi za donošenje
Pravilnika o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad za sprečavanje
pojave i širenja
epidemije zarazne
bolesti*

Imajući u vidu mogućnost ponovne pojave virusa na teritoriji naše zemlje, prilikom organizovanja rada i radnog procesa obaveza je poslodavca da planira sprovođenje preventivnih mera, metoda rada i organizovanja procesa rada koji će obezbediti poboljšanje stanja i viši nivo bezbednosti i zdravlja na radu, a koje će biti uključene u sve aktivnosti poslodavca i na svim nivoima organizovanja.

U vezi sa navedenim, poslodavac je dužan da obezbedi bezbednost i zdravlje u svom privrednom subjektu nakon ukidanja vanrednog stanja u Republici Srbiji i da doneće plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti dok traju epidemija i pandemija.

*Plan primene mera
za sprečavanje
pojave i širenja
epidemije zarazne
bolesti dok traju
epidemija i
pandemija*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Važećim propisima u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu do donošenja Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti nisu bila definisana pitanja primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad i način kako treba da postupaju poslodavci i zaposleni u slučaju epidemije virusa na svetskom nivou..

Primena Pravilnika je neophodna radi obezbeđivanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih i drugih lica na radu, a putem dodatnog uređivanja mera i aktivnosti na sprečavanju pojave i širenja virusa.

S obzirom na značaj primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje i širenje zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, a u vezi sa članom 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 — dr. zakon) sačinjen je Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti.

*Preventivne mere u
ostvarivanju BZR*

U skladu sa članom 7. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, preventivne mere u ostvarivanju bezbednosti i zdravlja na radu obezbeđuju se primenom savremenih tehničkih, ergonomskih, zdravstvenih, obrazovnih, socijalnih, organizacionih i drugih mera i sredstava za otklanjanje rizika od povređivanja i oštećenja zdravlja zaposlenih, i/ ili njihovog svođenja na najmanju moguću meru.

Plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je sastavni deo akta o proceni rizika, poslodavci su dužni da donešu u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti.

Pravilnik je objavljen u Službenom glasniku broj 94/2020 dana 3. jula 2020. godine, a stupa na snagu i primenjuje se od 11. jula 2020. godine, te poslodavci imaju obavezu da do 10. avgusta 2020. godine donešu plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti.

Ovim pravilnikom propisuju se preventivne mere koje je poslodavac dužan da primeni radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti i otklanjanja rizika za bezbedan i zdrav rad zaposlenih, kao i lica koja se zateknu u radnoj okolini, kada nadležni organ proglaši epidemiju zarazne bolesti.

Pravilnik se primenjuje na svim radnim mestima u radnoj okolini u kojoj se obavlja rad izuzev rada na terenu i rada od kuće.

Pravilnikom se propisuju mere bezbednosti i zdravlja na radu koje treba da primene svi poslodavci u Republici Srbiji nezavisno od vrste delatnosti i broja zaposlenih.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Članom 3. Pravilnika propisano je da je poslodavac dužan da, za sva radna mesta u radnoj okolini, doneše plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je sastavni deo akta o proceni rizika, a koji se donosi saglasno zakonu i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Poslodavac je dužan da plan primene mera, usled nastalih promena koje utiču na bezbedan i zdrav rad tokom trajanja epidemije usaglašava sa odlukama nadležnog organa.

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti propisane su obaveze poslodavaca, zaposlenih i lica za bezbednost i zdravlje na radu.

Članom 4. Pravilnika propisano je da se planom primene mera utvrđuju mere i aktivnosti kojima se povećava i unapređuje bezbednost i zdravlje zaposlenih radi sprečavanja pojave epidemije zarazne bolesti, kao i mere i aktivnosti koje se preduzimaju u slučaju pojave epidemije zarazne bolesti u cilju bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih i zaštite prisutnih lica.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Plan primene mera obavezno sadrži:

- 1) preventivne mere i aktivnosti za sprečavanje pojave epidemije zarazne bolest;
- 2) zaduženje za sprovođenje i kontrolu sprovođenja preventivnih mera i aktivnosti;
- 3) mere i aktivnosti za postupanje u slučaju pojave epidemije zarazne bolesti.

*Obavezna sadržina
plana primene mera*

Shodno članu 5. Pravilnika, poslodavac je dužan da na svakom radnom mestu u radnoj okolini obezbedi primenu preventivnih mera, a naročito sledećih:

- 1) pre početka rada obezbedi pisane instrukcije i uputstva o merama i postupcima za sprečavanje pojave epidemije zarazne bolesti, koji sadrže informaciju o simptomima zarazne bolesti;
- 2) u skladu sa mogućnostima, ukoliko nije organizovan rad u smenama, izvrši preraspodelu radnog vremena uvođenjem druge ili treće smene sa manjim brojem zaposlenih;
- 3) sprovodi pojačanu higijenu i dezinfekciju radnih i pomoćnih prostorija što uključuje redovnu dezinfekciju prostorija i često provetranje radnog prostora;
- 4) obezbedi zaposlenima dovoljne količine sapuna, ubrusa, tekuće vode i dezinfekcionih sredstava na bazi alkohola za pranje ruku;

*Preventivne mere
koje je poslodavac
dužan da obezbedi
na svakom radnom
mestu u radnoj
okolini*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

- 5) obezbedi redovno čišćenje svih površina koje se često dodiruju na radnom mestu, posebno prostorija i opreme kao što su toaleti, kvake na vratima, fiksni telefoni, računarska oprema i druga oprema za rad;
- 6) uredi način vođenja evidencije o dezinfekciji radnih i pomoćnih prostorija koju organizuje i sprovodi;
- 7) obezbedi izradu uputstava za bezbedan i zdrav rad sa izvođačima radova, dobavljačima, distributerima i spoljnim saradnicima;
- 8) organizuje i obezbedi redovno uklanjanje otpada i smeća (kante za smeće obložene plastičnom kesom) iz prostorija tako da se mogu isprazniti bez kontakta sa sadržajem.

*Praćenje i kontrola
primene mera*

Prema članu 6. Pravilnika, poslodavac je dužan da u planu primene mera uredi obaveze i odgovornosti u vezi sa praćenjem i kontrolom primene mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Proveru efikasnosti primene mera bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu kod poslodavca vrši lice za bezbednost i zdravlje na radu.

Shodno članu 7. Pravilnika, lice za bezbednost i zdravlje na radu u saradnji sa poslodavcem planira, sprovodi i podstiče primenu preventivnih mera, a naročito:

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

- 1) učestvuje u izradi plana primene mera;
- 2) priprema pisana uputstva i instrukcije za
bezbedan i zdrav rad u cilju zaštite zdravlja
zaposlenih od epidemije zarazne bolesti;
- 3) kontroliše primenu mera koje su utvrđene u
planu primene mera koji donosi poslodavac;
- 4) vrši kontrolu korišćenja sredstava i opreme
za ličnu zaštitu na radu;
- 5) sarađuje sa državnim organima i daje potrebna
obaveštenja o primeni preventivnih mera
bezbednosti i zdravlja na radu.

Prema članu 8. Pravilnika, zaposleni je obavezan
da:

- 1) sprovodi sve preventivne mere bezbednosti i
zdravlja na radu kako bi sačuvalo svoje zdravlje,
kao i zdravlje drugih zaposlenih;
- 2) namenski koristi propisana sredstva i opremu
za ličnu zaštitu na radu i da sa njima
pažljivo rukuje, da ne bi ugrozio svoju
bezbednost i zdravlje kao i bezbednost i zdravlje
drugih lica;
- 3) dodatno brine o svojoj higijeni tako što će
redovno i pravilno prati ruke;
- 4) ličnu odeću drži odvojenu od sredstava i
opreme za ličnu zaštitu na radu i radnog
odela;
- 5) obavezno obavesti poslodavca ukoliko po-
sumnja na simptome zarazne bolesti kod
sebe, kod drugih zaposlenih ili članova svoje
porodice;

*Mere koje lice za
BZR u saradnji
sa poslodavcem
planira, sprovodi i
podstiče*

*Obaveze
zaposlenog*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

- 6) pre početka rada pregleda svoje radno mesto uključujući i sredstva za rad koja koristi, kao i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu i da u slučaju uočenih nedostataka izvesti poslodavca ili drugo ovlašćeno lice;
- 7) pre napuštanja radnog mesta, da radno mesto i sredstva za rad ostavi u stanju da ne ugrožavaju druge zaposlene;
- 8) u skladu sa svojim saznanjima, odmah obavesti poslodavca o nepravilnostima, štetnostima, opasnostima ili drugoj pojavi koja bi na radnom mestu mogla da ugrozi njegovu bezbednost i zdravlje ili bezbednost i zdravlje drugih zaposlenih;
- 9) sarađuje sa poslodavcem i licem za bezbednost i zdravlje na radu, kako bi se sprovele dodatne neophodne mere za bezbednost i zdravlje na radu.

Shodno navedenom, Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti propisane su obaveze poslodavaca, zaposlenih i lica za bezbednost i zdravlje na radu.

Inspeksijski nadzor

Inspeksijski nadzor nad primenom Pravilnika vrši ministarstvo nadležno za poslove rada preko inspektora rada.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Pravilnikom nisu propisane kaznene odredbe, a u slučaju neprimenjivanja preventivnih mera propisanih Pravilnikom, inspektor rada donosi rešenje, kojim nalaže otklanjanje utvrđenih nedostataka i podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Naime, shodno članu 9. stav 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu i u radnoj okolini u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu.

Takođe, shodno članu 11. stav 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, poslodavac je dužan da, prilikom organizovanja rada i radnog procesa, obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja zaposlenih kao i da za njihovu primenu obezbedi potrebna finansijska sredstva.

Prema članu 69. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara, kazniće se za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica ako zaposlenom ne obezbedi rad na radnom mestu i u radnoj okolini na/i u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu (član 9. stav 1.), kao i ako prilikom organizovanja rada i radnog procesa ne obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja

Novčane kazne

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

zaposlenih, kao i ako za njihovu primenu ne obezbedi potrebna finansijska sredstva (član 11. stav 1). Novčanom kaznom od 400.000 do 500.000 dinara kazniće se za navedeni prekršaj poslodavac koji je privatni preduzetnik, a novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za isti prekršaj direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.

Shodno članu 74. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, novčanom kaznom od 20.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj lice za bezbednost i zdravlje na radu ako ne obavlja propisane poslove, a prema članu 75. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu novčanom kaznom od 10.000 do 20.000 dinara kazniće se za isti prekršaj zaposleni ako ne primenjuje propisane mere za bezbedan i zdrav rad.

Takođe, u slučaju da poslodavac ne donese plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je sastavni deo akta o proceni rizika, inspektor rada će poslodavcu rešenjem naložiti donošenje navedenog plana. U slučaju nepostupanja po rešenju, inspektor rada će podneti zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, pri čemu je propisano da se novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara, kazni za prekršaj poslodavac sa svojstvom pravnog lica, novčanom kaznom od 400.000 do 500.000 dina-

ra kazniće se za navedeni prekršaj poslodavac koji je privatni preduzetnik, a novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za isti prekršaj direktor, odnosno drugo odgovorno lice kod poslodavca.

NAPOMENA: Shodno primedbama na dati Predlog uredbe o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje i širenje zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, razmatra se da ista bude bez kaznenih odredbi i promjenjenog naziva PREDLOG UREDBE O PREVENTIVNIM MERAMA ZA BEZBEDAN I ZDRAV RAD ZA SPREČAVANJE I ŠIRENjE EPIDEMIJE ZARAZNE BOLESTI.

Uместо zaključka – preporuke MOR i SZO, koje su delom inkorporirane u Predlog uredbe o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje i širenje zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2, a koje treba da sadrži Plan preventivnih mera i aktivnosti za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19

Postizanje bezbednosti i zdravlja na radu tokom pandemije

Svaka epidemija i pandemija je jedinstvena na različite načine. Zarazni patogeni se poprilično razlikuju po ozbiljnosti, smrtnosti, načinu prenošenja, dijagonistici, lečenju i načinu kontrole.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Sa tačke geografske raširenosti, epidemija može biti koncentrisana ili raširena na lokalnom, nacionalnom i interkontinentalnom nivou. Epidemije mogu da zahvate samo određene ugrožene grupe ili pojedine zajednice u ruralnim oblastima, ili pak mogu da zahvate celu populaciju.

*Plan za pripremu
u slučaju vanredne
situacije*

Privredni subjekti se mogu pripremiti za brzu, koordinisanu i delotvornu reakciju na epidemiju tako što će kreirati sveobuhvatni plan za pripremu u slučaju vanredne situacije, dok mere iz datog plana mogu da se u hodu prilagođavaju tačnom tipu vanredne situacije sa kojom se suočavaju. Kako bi mogli da razviju takve specifične mere, privredni subjekti će morati da prate informacije, materijale i tehničke savete koje plasiraju službe za bezbednost i zdravlje na radu, lokalna tela zadužena za javno zdravlje i drugi partneri (MOR, 2020.).

Kontinuirano praćenje uslova bezbednosti i zdravlja na radu i adekvatne procene rizika će biti neophodne kako bi se obezbedilo da kontrolne mere odražavaju najnovija naučna saznanja po pitanju zaštite od mogućnosti zaraze. Privredni subjekti bi trebalo da razmotre sve najnovije informacije o zarazi, obrascima njenog prenošenja, preporučenim merama zaštite i lokalnim i nacionalnim zahtevima i u skladu sa tim kako se menjaju. Praćenje će takođe obezbediti da mere BZR uvedene kako bi se smanjio rizik od zaraze ne stvore nove i nepredviđene rizike po bezbednost i zdravlje zaposlenih

(i sa fizičkog i sa psihološkog aspekta). Sve opasnosti nastale usled novih procesa i oblika rada bi trebalo da budu identifikovane, a relevantni rizici procenjeni i kontrolisani.

Zaštita radnika od rizika od zaraze tokom izbijanja bolesti

Zarazne bolesti kod ljudi prouzrokuju patogeni mikroorganizmi kao što su bakterije, virusi, paraziti i gljivice (SZO). Oni se mogu prenosi direktnim kontaktom, kapljicama, vazduhom, preko nosilaca infekcije (kao što su hrana, voda i kontaminirani predmeti). Obrasci prenošenja bolesti su takođe relevantni za one koji rade sa životinjama, pošto su u opasnosti od infekcija životinjskog porekla.

Zanimanja koja podrazumevaju interakciju sa opštom populacijom i naročito sa bolesnim osobama, sa sobom povlače veći rizik od infekcije, naročito kad su u pitanju zarazne bolesti koje se prenose kapljičnim putem ili putem vazduha. Radnici koji mogu da se zaraze na radnom mestu takođe mogu da šire zarazu na druge kao što su kolege, klijenti i dobavljači, pa i članovi porodice i ljudi izvan radnog okruženja.

Kako bi se preduzele odgovarajuće mere za zaštitu radnika od rizika infekcije zaraznim bolestima na radu (koliko je to razumno i praktično), poslodavci bi trebalo da sprovedu procenu rizika.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

Generalno, profesionalni rizik predstavlja kombinaciju verovatnoće dešavanja opasnog događaja i ozbiljnosti povrede ili štete po zdravlje ljudi izazvanih datim događajem.

Procena rizika od zaraze na radu će stoga uzeti u obzir sledeće:

*Procena rizika od
zaraze na radu*

- **Verovatnoću** da će radnik biti izložen zarazi, uzimajući u obzir karakteristike zarazne bolesti (tj. obrasce prenošenja) i mogućnost da radnici mogu doći u kontakt sa zaraženim osobama ili kontaminiranim okruženjima ili materijalima (npr. laboratorijskim uzorcima, otpadom) tokom vršenja svojih dužnosti.
- **Ozbiljnost** prouzrokovanih zdravstvenih stanja, uzimajući u obzir individualne faktoare (uključujući starost, postojeće bolesti i zdravstvena stanja), kao i dostupne mere za kontrolu dejstva zaraze.
- Prilikom izbijanja bolesti različite grupe radnika će biti na prvim linijama odbrane, što ih može izložiti zarazi tokom vršenja njihovih dužnosti.
- **Zdravstveni radnici**, naročito oni koji rade na kontroli zaraze (lekari i tehničari iz hitne pomoći i specijalizovanih bolničkih jedinica, bolničkog transporta i prve pomoći) su u opasnosti. Zaraza može proisteći iz kontakta sa zaraznim pacijentima i kolegama, telesnih izlučevina zaraznih pacijenata, medicinske

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

opreme i lične zaštitne opreme (LZO) koje se ne koriste, peru ili dezinfikuju na adekvatan način, sredina i okruženja koja nisu adekvatno očišćena ili dezinfikovana, pribora za jelo ili medicinskog otpada koji nisu adekvatno očišćeni tj. bačeni (SZO, 2020.). U uslovima postaje pandemije COVID-19, zdravstveni radnici čine oko 20% ukupnog broja pozitivnih slučajeva u pojedinim državama.

SZO je kreirala smernice o pravima, ulogama i odgovornostima zdravstvenih radnika tokom izbjanja COVID-19 (SZO, 2020.).

Na primer, radnicima bi trebalo da budu obezbeđene adekvatna prevencija i zaštita tokom izbjanja bolesti. Potrebno je preuzeti sve neophodne mere kako bi se smanjili rizici iz oblasti BZR, što podrazumeva i sprovođenje sistema za upravljanje BZR kako bi se identifikovale opasnosti i procenili rizici, uspostavljanje mera za prevenciju i kontrolu infekcije, obezbeđivanje LZO i pružanje edukacije i obuke.

Poslodavci i rukovodioci bi trebalo da preuzmu generalnu odgovornost za sprovođenje svih neophodnih preventivnih i zaštitnih mera kako bi se maksimalno smanjili rizici po bezbednost i zdravlje na radu (što podrazumeva i sprovođenje sistema za upravljanje BZR kako bi se identifikovale

*Smernice SZO o
pravima, ulogama
i odgovornostima
zdravstvenih
radnika tokom
izbjanja
COVID-19*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

opasnosti i procenili rizici, uspostavljanje mera za prevenciju i kontrolu infekcije, politiku nulte tolerancije prema zlostavljanju i uznemiravanju na radu).

Tokom obavljanja svojih dužnosti zdravstveni radnici imaju obavezu da se pridržavaju protokola kod svih procedura, sačuvaju tajnost podataka svojih pacijenata i prema svim pacijentima postupaju sa poštovanjem i dostojanstvom.

*Mere za prevenciju
ili ublažavanje
rizika od zaraze*

Moguće je usvojiti različite mere za prevenciju ili ublažavanje rizika od zaraze. Takve mere mogu varirati u zavisnosti od prirode zarazne bolesti i obrazaca njenog prenošenja. U kontekstu COVID-19, mogu biti primenjeni različiti tipovi mera kako bi se smanjio rizik inficiranja zdravstvenih radnika i radnika u hitnim službama, poput sledećih:

- Kontrola fizičkog okruženja koja za cilj ima smanjenje širenja patogena i kontaminacije površina i predmeta. Ovo podrazumeva obezbeđivanje dovoljno velikog prostora koji dozvoljava uspostavljanje fizičke distance između pacijenata, kao i pacijenata i zdravstvenih radnika, kao i staranje da se pacijenti za koje se sumnja ili zna da su zaraženi virusom COVID-19 smeste u izolovane prostorije sa dobrom ventilacijom. (SZO, 2020.).

- Administrativne mere koje za cilj imaju sprečavanje rizičnih ponašanja. One podrazumevaju adekvatne resurse za prevenciju i kontrolu zaraze, kao što su odgovarajuća infrastruktura, kreiranje jasnih politika prevencije i kontrole zaraze, olakšani pristup laboratorijskom testiranju, odgovarajućoj trijaži i smeštanju pacijenata, adekvatni odnos broja zaposlenih i pacijenata i, konačno, obuka zaposlenih (SZO, 2020.). Još jedna administrativna mera koja treba da bude uvedena se odnosi na praćenje zdravstvenog stanja i nadzor radnika koji su izloženi riziku kako bi se bilo koji nepovoljni efekti po zdravlje ili opasnosti na radu otkrili u ranoj fazi kad je lakše lečiti bolest (npr. praćenjem da li radnici imaju temperaturu ili neke druge rane simptome zarazne bolesti). Neophodno je uspostaviti procedure koje će osigurati da bilo koja izložena osoba može lako da prijavi sve simptome nadređenom koji će pak morati da obavesti nadležnog zdravstvenog radnika.
- Odgovarajuća LZO. Ovo podrazumeva odbir odgovarajuće LZO i obuku o tome kako se ona stavlja, skida i odlaže (SZO, 2020.).
- Optimiziranje dostupnosti LZO tokom krize prouzrokovane epidemijom COVID-19.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

*Strategije koje
mogu da olakšaju
optimalnu
dostupnost LZO*

U uslovima globalne nestašice LZO, sledeće strategije mogu da olakšaju njenu optimalnu dostupnost:

- Minimizirati potrebu za LZO prilikom zaštite zdravstvenih radnika i drugih od izlaganja virusu COVID-19 u bolničkim uslovima (npr. razmotriti upotrebu pregleda na daljinu u cilju procene stanja potencijalnih slučajeva COVID-19, koristiti fizičke barijere kako bi se smanjila izloženost virusu (npr. pregrade od pleksiglasa ili stakla) u prostorijama za trijažu i na prijemnim odeljenjima, ograničiti ulazak zdravstvenih radnika u pacijenata zaraženih COVID-19 samo na one koji ih direktno neguju);
- Postarati se da se LZO koristi na racionalan i adekvatan način, shodno riziku od izloženosti (npr. vrsti aktivnosti) i dinamici prenošenja patogena;
- Koordinisati mehanizme upravljanja lancem snabdevanja LZO (SZO, 2020.).

*Radnici u
laboratorijama*

Radnici u laboratorijama - Rad sa bakterijama, virusima, krvlju, tkivom i/ili telesnim izlučevinama u laboratoriji može dovesti do infekcije. Bolesti koje prenose ljudi ili životinje koje su predmet istraživanja takođe mogu da pređu na istraživački tim, čiji članovi potom mogu da postanu prenosioci. Laboratorijski priručnik za bezbednost koji

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

je izdala SZO daje praktične smernice za tehnike i mere koje mogu da se koriste u laboratorijskim na svim nivoima kako bi se sprečila zaraza. Pored toga, kreirane su i specifične smernice za COVID-19, koje podrazumevaju i preporuke za minimalne/esencijalne radne uslove povezane sa specifičnim aktivnostima u laboratorijskom okruženju (SZO, 2020.).

Radnici u pogrebnim službama - Ljudski ostaci mogu da predstavljaju rizik po zdravlje u slučaju određenih zaraznih bolesti. Radnici koji rukuju mrtvim telima, uključujući one koji se bave pogrebnim uslugama i autopsijama, mogu biti u opasnosti da se inficiraju, pa i u slučaju COVID-19, te stoga moraju preuzeti nužne predostrožnosti u vidu higijene ruku, LZO, dobre ventilacije radnih prostorija i čišćenja instrumenata (SZO, 2020.).

Radnici u ambulantnim kolima i drugim prevoznim sredstvima hitnih službi - Tokom izbijanja bolesti, možda će postojati potreba za prevozom pacijenata (ambulantnim kolima, kao i charter letovima, posebnim vozovima ili brodovima) što ove radnike izlaže riziku od infekcije. Oni koji prevoze tela osoba koje su umrle od veoma zarazne bolesti su takođe u opasnosti. Rizik od infekcije preti i onima koji čiste i dezinfikuju ta vozila.

*Radnici u
pogrebnim
službama*

*Radnici u
ambulantnim
kolima i drugim
prevoznim
sredstvima hitnih
službi*

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

*Čistači i đubretari
u zdravstvenim
ustanovama*

Čistači i đubretari u zdravstvenim ustanovama - Rizik od infekcije virusom COVID-19 za te radnike može poteći od kontakta sa potencijalno kontaminiranim materijalima, površinama i okruženjem (SZO i UNICEF, 2020.). Radnici koji rade na dezinfekciji i odlaganju otpada u ovim ustanovama moraju održavati dobru higijenu ruku, imati pristup LZO i koristiti adekvatne metode dezinfekcije.

Pored toga, u kriznim situacijama poput pandemije COVID-19, policijski službenici, zaposleni u civilnoj zaštiti, vojno osoblje i vatrogasci mogu biti pozvani u prve redove radi kontrole vanredne situacije. U zavisnosti od zadataka koji im budu dodeljeni mogu biti izloženi licima, pacijentima i kolegama koji su (potencijalno ili potvrđeno) inficirani kao i kontaminiranim sredinama. Ovi radnici moraju dobiti odgovarajuću obuku i informacije o tome kako da svoje zadatke obavljaju bezbedno u uslovima epidemije, na primer uz korišćenje LZO i drugih mera predostrožnosti.

Usled obrazaca prenošenja COVID-19, radnici koji dolaze u dodir sa potencijalno inficiranim osobama su takođe u opasnosti da se zaraze (npr. radnici u prodavnicama i samouslugu, bankama, školama, službama za isporuku, restoranima, sportskim i turističkim objektima itd.), a isto važi i za one koji rade zbijeni sa drugim radnicima u

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

poluzatvorenim prostorijama (npr. fabrikama, call centrima, otvorenim kancelarijama itd.) (OSHA, 2020.).

Kako bi izašle na kraj sa ovom vanrednom situacijom, mnoge vlade širom sveta su po prvi put odlučile da svom stanovništvu nametnu obavezni karantin i obustave rad fabrika, preduzeća i uslužne industrije kako bi ograničili zarazu. Vlade u konsultacijama sa socijalnim partnerima obično sastave spisak „delatnosti od opštег interesa“ kako bi odredile koje službe i delatnosti mogu da nastave sa radom tokom izbijanja bolesti.

Delatnosti od opštег interesa su one koje su neophodne za odvijanje života svih u državi. Ove delatnosti nastavljaju sa radom čak i tokom epidemije. U većini zemalja pod ovim se podrazumevaju zdravstvo i nega, proizvodnja i distribucija prehrabnenih proizvoda, elektroprivreda, naftnoprerađivačka industrija, odnošenje otpada, transport, telekomunikacije i finansijska podrška.

*Delatnosti od opštег
interesa*

Vlade identifikuju delatnosti od opšteg interesa. Odabir se često zasniva na nacionalnim bezbednosnim politikama koje identifikuju strateške sektore, potrebne zalihe hrane i lekova i modalitete distribucije. Poželjan je pristup zasnovan na konsultacijama sa socijalnim partnerima kako bi se doneli održivi izbori i osigurala realizacija.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

*Lista provere
za prevenciju
i ublažavanje
COVID-19 na
radu*

Rad i bezbednost radnika u delatnostima od opštег interesa moraju da bude zaštićeni usvajanjem posebnih mera zaštite.

MOR je objavila Listu provere za prevenciju i ublažavanje COVID-19 na radu kako bi predložila konkretnе korake za sprečavanje širenja pandemije COVID-19 u radnom okruženju. Ona navodi različite mere koje se bave sledećim pitanjima:

- **Fizička razdaljina.** Na primer: procenjivanje rizika interakcije između radnika, ugovarača, klijenata i posetilaca i sprovođenje mera za ublažavanje tih rizika; organizovanje rada tako da dozvoljava fizičko distanciranje; korišćenje telefonskih poziva, elektronske pošte ili virtualnih sastanaka umesto onih licem u lice kad god je to moguće; uvođenje rada po smenama kako bi se izbegla velika koncentracija radnika u prostorijama u bilo kom momentu.
- **Higijena.** Na primer: obezbeđivanje sredstava za čišćenje ruku uključujući dezinfekcioni gel i lako pristupačne punktove za pranje ruku vodom i sapunom; promovisanje kulture pranja ruku; promovisanje dobre respiratorne higijene na radu (npr. pokrivanje ustiju ili nosa savijenim laktom ili maramicom prilikom kašljanja ili kijanja).

- **Čišćenje.** Na primer: promovisanje kulture redovnog čišćenja površine radnih stolova, kvaka, telefona, tastatura i radne opreme dezinfekcionim sredstvima i redovne dezinfekcije zajedničkih prostorija poput prostorija za odmor.
- **Obuka i komunikacija.** Na primer: obučavanje rukovodstva, radnika i njihovih predstavnika o merama usvojenim u cilju smanjenja rizika od izlaganja, kao i kako treba da se ponašaju u slučaju infekcije virusom COVID-19; obuka o pravilnoj upotrebi, održavanju i odlaganju LZO; održavanje redovne komunikacije sa radnicima kako bi dobili najnovije informacije o situaciji u preduzeću, regionu ili državi; informisanje radnika o njihovom pravu da se udalje iz radne situacije koja predstavlja neposrednu i ozbiljnu opasnost po njihove živote i zdravlje u skladu sa kreiranim procedurama, kao i obavezi da odmah obaveste neposrednog nadređenog o datoј situaciji.
- **Lična zaštitna oprema** (LZO). Po potrebi obezbediti adekvatnu LZO zajedno sa zatvorenim kantama za higijensko odlaganje tih materijala.
- **Reagovanje.** Na primer: u skladu sa smernicama lokalnih vlasti sugerisati radnicima za koje se sumnja da imaju simptome COVID-19 da ne idu na posao i omogućiti širi pristup plaćenom bolovanju, davanjima za

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

slučaj bolesti i porodiljskom odsustvu/odsustvu sa rada radi nege deteta, te o tome obavestiti sve radnike; obezbediti izolaciju bilo koje osobe koja razvije simptome COVID-19 na radnom mestu sve do trenutka transporta u odgovarajuću zdravstvenu ustanovu; adekvatna dezinfekcija radnih prostorija; praćenje zdravstvenog stanja lica koja su bila u bliskom kontaktu sa inficiranim radnikom (MOR, 2020.).

Borba protiv stresa, psihosocijalnih rizika i zlostavljanja i uznemiravanja

U vanrednim situacijama ljudi mogu da reaguju na stres na različite načine. Psihološke promene mogu da uključuju povećan nivo anksioznosti, nedostatak energije i potištenost, nedostatak motivacije i anksiozne ili depresivne misli.

Tokom izbjivanja bolesti kao što je COVID-19, cela populacija je izložena povećanim nivoima stresa što može imati ozbiljne posledice po mentalno zdravlje, naročito u uslovima gde je naložena obavezna kućna izolacija. Na radnike mogu uticati psihosocijalne opasnosti koje nastaju usled postojeće i buduće neizvesnosti oko posla ili usled promena u organizaciji rada i radnim procesima.

Tokom globalne epidemije COVID-19 – naročito tamo gde je nametnuta obavezna kućna izolacija ili privremeno zatvaranje preduzeća – veliki deo

radnika, preduzetnika i samozaposlenih može ostati bez posla, tako gubeći jedini izvor prihoda.

Veliki broj ljudi tokom epidenije je u opasnosti od potencijalnog gubitka zaposlenja. Negativni efekti recesije na zdravlje su dobro dokumentovani. Važan psihološki aspekt potencijalnog gubitka posla predstavlja stres povezan sa tom neizvesnošću koji ima negativne posledice po fizičko i mentalno zdravlje radnika poput depresije, sagorevanja i anksioznosti. Pretpostavlja se da ima i drugih nuspojava: na primer, sugeriše se da mogućnost gubitka posla dovodi do pada motivacije i manjeg poštovanja pravila bezbednosti, samim tim do većeg broja povreda na radu .

Tokom izbijanja bolesti kao što je COVID-19 radnici u hitnim službama takođe mogu da se suoče sa povećanim nivoima stresa usled striktnih mera i procedura BZR za sprečavanje zaraze, na primer, usled fizičkog napora nošenja teške i gromazne LZO, fizičke izolacije itd. (IASC, 2020).

Pored toga, obim posla zaposlenih u hitnim službama se izuzetno povećava uz otežavajući faktor verovatnog smanjenja broja zaposlenih pošto se neki radnici mogu razboleti ili biti stavljeni u karantin. Mnogi od ovih radnika obavljaju poslove koji se već smatraju izuzetno stresnim i u normalnim okolnostima. Tokom izbijanja bolesti od njih se često traži da rade duže uzastopne smene gde

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

njihovo radno vreme prevazilazi uobičajenih 40 sati nedeljno. Povećan obim posla i skraćene pauze mogu da zadeset i druge radnike poput onih u proizvodnji osnovnih namirnica, radnike koji se bave isporukama ili prevozom, ili rade u službama koje štite bezbednost cele populacije. Generalno govoreći, povećani obim posla i smanjeni odmori mogu da povećaju nivo zamora i stresa i negativno utiču na balans između posla i privatnog života, što sve ima negativne posledice po mentalno zdravlje datih radnika. Zamor i stres mogu takođe da povećaju rizik od nesreća i povreda na radu.

Ljudi mogu biti etiketirani, svedeni na stereotip, diskriminsani i/ili osetiti gubitak statusa zbog navedne veze sa zarazom.

Visoka stopa smrtnosti povezana sa određenim bolestima, uznenirenost koja ide ruku pod ruku sa neizvesnošću po pitanju tačnih simptoma, nedostupnost testova i nepostojanje vakcine i efikasne terapije mogu da dovedu do nasilja nad zdravstvenim radnicima i drugima koji se neposredno staraju o bolesnicima i njihovim porodicama (SZO i MOR, 2018.).

Mere BZR je neophodno sprovoditi kako bi se sprecili i smanjili psihosocijalni rizici, uključujući zlostavljanje i uzneniranje, kao i promovisalo mentalno zdravlje uz sprečavanje dugoročnih posledica po zdravlje i dobrostanje radnika.

Nedavno istraživanje koje su u 15 zemalja sproveli Eurofound i MOR (2017.) je pokazalo da je 41% osoba koje su radile od kuće osećalo da su izložene visokim nivoima stresa u poređenju sa 25% onih koji su radili u kancelariji.

Rad od kuće i stres

Rad od kuće može da dovede do osećaja izolovanosti, dužeg radnog vremena i brisanja granica između posla i privatnog života. Mada izolacija može da poboljša koncentraciju, nedostatak društvene interakcije može da bude značajan okidač stresa. Fleksibilno radno vreme može da se pretvori u prekovremen rad bez pauza.

Upravljanje ergonomskim, fizičkim, ekološkim i hemijskim rizicima iz oblasti BZR

Ergonomski problemi prouzrokovani nošenjem tela i tereta mogu da se povećaju kod zaposlenih u zdravstvu i hitnim službama. Ručno podizanje tereta, tj. pacijenata, često povezano sa neudobnim položajem tela može da izazove akutne muskuloskeletne povrede, smanji radnu sposobnost i sposobnost poštovanja striktnih radnih praksi, te time poveća odsustvovanje sa posla.

Zdravstveni radnici

Zdravstveni radnici takođe mogu biti suočeni sa rizicima proisteklim iz upotrebe teške i kabaste LZO. Zapravo, LZO koja pokriva celo telo (ili njegov najveći deo) može da spreči ispuštanje toplove i znoja i tako ograniči telesni zaštitni mehanizam

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

hlađenja putem isparavanja. Pregrejanost može da dovede do profesionalnih oboljenja i poveća rizik od povreda na radu (npr. zbog nesvestice). Kako bi se smanjio rizik od pregrevanja i dehidracije, radnicima bi trebalo obezbediti čistu pijaču vodu. Takođe bi im trebalo pružiti obuku o načinima za smanjenje pregrevanja i podstaći ih da obraćaju pažnju na pojavu bilo kakvih simptoma istog kod sebe samih.

*Radnici u
delatnostima od
opštег interesa*

Radnici u delatnostima od opštег interesa koji već obavljaju vrlo fizički zahtevne zadatke se mogu suočiti sa dužim radnim vremenom, većim obimom posla i velikim pritiskom usled većeg broja odsutnih radnika (OSHA, 2020.). Ovi problemi mogu povećati rizik od muskuloskeletalnih problema kod radnika na proizvodnim linijama. Takođe, stres i zamor prouzrokovani opštim stanjem mogu da povećaju rizik od nesreća i povreda.

Pored toga, čišćenje i dezinfekcija hemijskim sredstvima su često ključni elementi suzbijanja zaraze. U svim radnim sredinama, naročito kad su u pitanju ključne delatnosti od opštег interesa (poput zdravstva, prevoza, radnji sa prehrambenim namirnicama, hitnih službi) radnici se često mogu naći u situaciji da rade u prisustvu hemikalija i dezinfekcionih sredstava kako bi zaštitili sebe, kolege i stanovništvo sa kojima dolaze u kontakt od prenošenja zaraze. Usled verovatnog globalnog

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

porasta potražnje za mnogima od ovih dezinfekcionalih sredstava, zaposleni u hemijskoj industriji će potencijalno raditi sa većim količinama ovih proizvoda. U hemikalije koje se često koriste za dezinfekciju u kontekstu COVID-19 spadaju „kvaternarni amonijum, hidrogen peroksid, peroksiacetatna kiselina, izopropanol, etanol, natrijum hipohlorit, oktanska kiselina, fenoli, trietilen glikol, L-laktomska kiselina, glikonska kiselina ili dehidrovani dishloroizocijanurat“. Važno je da radnici prođu kroz adekvatnu obuku o pravilnoj i bezbednoj upotrebi ovih hemikalija i budu upućeni u rizike i nivoe izloženosti, naročito ako su te hemikalije ranije retko koristili u svom radu ili ih uopšte nisu koristili. Radnici koji rade na daljinu takođe mogu doći u dodir sa hemikalijama prilikom čišćenja i dezinfikovanja domaćinstva.

Ljudi koji rade od kuće mogu takođe biti izloženi određenim rizicima specifičnim za kućno okruženje pošto isto obično ne ispunjava iste standarde zdravlja i bezbednosti kao radna sredina u preduzeću. Sto, stolica i drugi predmeti možda nisu istog (uporedivog) kvaliteta kao oni u kancelariji. Pored toga, fizički uslovi (poput grejanja, hlađenja, osvetljenja, električnih instalacija, kućne higijene i opštih stambenih uslova) mogu biti neodgovarajući.

Ljudi koji rade od kuće

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zaražne bolesti

*Mere za zaštitu
zdravlja i privrede*

Reagovanje na pandemiju

Kako bi se rešili efekti pandemijske krize, poput one usled širenja COVID-19, vlade bi trebalo da se fokusiraju na mere za zaštitu zdravlja i privrede.

U skladu sa međunarodnim standardima rada, MOR naglašava tri ključna stuba koja treba uzeti u obzir prilikom kreiranja državne politike za borbu protiv COVID-19. Oni podrazumevaju:

- **Zaštitu radnika u radnom okruženju kako bi se maksimalno umanjili direktni efekti koronavirusa:** To obuhvata: unapređenje mera BZR, promovisanje fleksibilne organizacije rada, prevenciju diskriminacije i isključivanja, poboljšanje univerzalnog pristupa javno finansiranim zdravstvenim uslugama za sve, uključujući i neosigurane radnike i njihove porodice; proširenje pristupa javno finansiranom plaćenom bolovanju, davanjima za slučaj bolesti i roditeljskom odsustvu/odsustvu radi nege deteta kako bi se obezbedili sigurni prihodi za sve koji su bolesni, u karantinu ili se brinu o deci, starijima ili drugim članovima porodice.
- **Stimulisanje privrede i rada putem privrednih politika i politika zapošljavanja kako bi se stabilizovala ekonomska aktivnost.** To podrazumeva: aktivne fiskalne

politike, povoljnju monetarnu politiku (smanjenje kamatnih stopa, relaksaciju stopa rezerve, ciljano osiguranje likvidnosti), ciljane zajmove i finansijsku podršku za određene sektore kako bi se zaštitila preduzeća, naročito MSP.

- **Zaštitu poslova i prihoda preduzeća i radnika na koje su negativno uticali indirektni efekti krize** (zatvaranje fabrika, prekidanje lanaca snabdevanja, zabrana putovanja, otkazivanje javnih dešavanja itd.). Ovo podrazumeva: proširenje obuhvata socijalne zaštite na sve, sprovođenje programa za očuvanje poslova (npr. kratkoročni poslovi/delimična isplata davanja za slučaj nezaposlenosti i drugi vremenski ograničeni vidovi podrške za preduzeća), vremenski ograničene poreske olakšice i mere za očuvanje prihoda u cilju održanja kontinuiteta poslovanja, naročito u slučaju MSP i samozaposlenih lica (npr. subvencije, posredovanje oko kredita/refinansiranja kako bi se prevazišli problemi sa likvidnošću) (ILO, 2020.).

Preporuka br. 205 savetuje vlade da tokom oporavka od krizne situacije u konsultaciji sa socijalnim partnerima revidiraju, ustanove, ponovo ustanove ili ojačaju radno zakonodavstvo, ukoliko je to potrebno, što uključuje i odredbe o zaštiti na radu i BZR. Zakoni takođe treba da štite radnike

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

od otpuštanja tokom izbijanja bolesti, čak i ukoliko su bolesni ili se pridržavaju zvaničnih preporuka organa javnog zdravlja (tj. borave u karantinu).

Posebna uloga profesionalaca koji se bave BZR

*Zaposleni u oblasti
BZR*

Tokom izbijanja neke bolesti, zaposleni u oblasti BZR predstavljaju ključne aktere koji mogu da olakšaju pristup pouzdanim informacijama za radnike i rukovodstvo kako bi promovisali razumevanje bolesti i njenih simptoma i lične preventivne mere (npr. respiratori bonton, pranje ruku, samoizolacija ako se razbolite itd.) (Ivanov, 2020.). Trebalo bi da pruže podršku poslodavcima tokom procesa procene rizika (tj. identifikacije zaraznih i nezaraznih opasnosti i procene rizika povezanih sa njima), kao i tokom kreiranja ili ažuriranja planova za prevenciju, zaustavljanje, ublažavanje i oporavak (Ivanov, 2020.).

Kritični izazov sa kojim se suočavaju profesionalci iz oblasti BZR je povezan sa čitavom lepezom radnih okruženja kojima će biti potrebne specifične smernice, uključujući zaposlene u zdravstvu i hitnim službama, zaposlene u delatnostima od opštег interesa (npr. snabdevanje hranom i maloprodaja, komunalne službe, komunikacije, transport, isporuka itd.), one angažovane u alternativnim oblicima organizacije rada (rad od kuće) (Ivanov, 2020.).

Izazov kakav postavlja pandemija COVID-19 može biti prevaziđen jedino uz uvođenje globalne i koordinisane strategije koja zahteva blisku saradnju kakva dosad nije viđena između vlada, socijalnih partnera, udruženja, međunarodnih organizacija i ekonomskih i finansijskih institucija na svim nivoima. Mnoge stvari moraju da se slože kako bi se ublažio efekat ove zdravstvene krize na svet rada, a **bezbednost i zdravlje na radu predstavljaju ključnu investiciju u zaštitu zdravlja radnika, naročito sada kada je ugroženo zdravlje svih.**

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad za sprečavanje
pojave i širenja epidemije
zarazne bolesti

7/19

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

Pravilnika o izmenama
i dopunama Pravilnika
o preventivnim merama
za bezbedan i zdrav rad
pri korišćenju sredstava i
opreme za ličnu zaštitu na
radu

**Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika o
preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad
pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zašti-
tu na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/18)**

Na osnovu člana 7. stava 2. Zakona o bezbedno-
sti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br.
101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon), ministar za
rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja do-
nosi Pravilnik o izmenama i dopunama pravilnika
o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad
pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu
na radu.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni glasnik RS”, br. 92/2008) propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, u smislu ovog pravilnika, jesu sva sredstva i oprema koje zaposleni nosi, drži ili na bilo koji drugi način koristi na radu, sa ciljem da ga zaštite od jedne ili više istovremeno nastalih opasnosti i/ili štetnosti, odnosno da otklone ili smanje rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja.

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu

Sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, u smislu ovog pravilnika, jesu i sva pomoćna sredstva ili dodaci koja su namenjeni za otklanjanje ili smanjenje rizika od nastanka povreda i oštećenja zdravlja.

Predložene i usvojene izmene Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu su, pre svega, terminološke prirode.

Termini

Izmenama je predloženo i usvojeno da se u članu 5. stav 1. tačka 1. Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni glasnik RS”, br. 92/2008) koji glasi: „Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu koji moraju da budu

Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

izrađeni u skladu sa propisima o bezbednosti proizvoda”, iza reči „propisima” doda reč „**„opštoj”**, tako da navedeni član 5. stav 1. tačka 1. glasi:

„Poslodavac je dužan da obezbedi zaposlenom sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu koja moraju da budu izrađena u skladu sa propisima o opštoj bezbednosti proizvoda“.

Navedenim izmenama podzakonski akt je usaglašen sa terminologijom Zakona o opštoj bezbednosti proizvoda.

Predložene su i usvojene izmene člana 7, koji je u Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu glasio: „Poslodavac određuje vrstu sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu i uslove njihove upotrebe koji odgovaraju stanju na radnom mestu i u radnoj okolini, uzimajući u obzir vrstu i učestalost izlaganja opasnostima i štetnostima, nivo rizika, karakteristike radnog mesta i efikasnost zaštite zaposlenog sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu u odnosu na uslove u kojima mora da ih koristi.” Izmena je u tome da se reči „njihove upotrebe” zamene rečima „**njihovog korišćenja**” i to tako da član 7. glasi:

„Poslodavac određuje vrstu sredstava i/ili opreme za ličnu zaštitu na radu i uslove njihovog korišćenja koji odgovaraju stanju na radnom mestu i u radnoj okolini, uzimajući u obzir

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

vrstu i učestalost izlaganja opasnostima i štetnostima, nivo rizika, karakteristike radnog mesta i efikasnost zaštite zaposlenog sredstvima i opremom za ličnu zaštitu na radu u odnosu na uslove u kojima mora da ih koristi.”

Takođe, u članu 8. stav 1, koji je glasio: „Poslodavac je dužan da pre izbora sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, koju planira da dâ na korišćenje zaposlenom, izvrši procenu da li ista ispunjava zahteve iz čl. 5. i 6. ovog pravilnika”, umesto reći „da da” ubaćene su reči „da izda”, tako da član glasi: „**Poslodavac je dužan da pre izbora sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, koju planira da izda na korišćenje zaposlenom, izvrši procenu da li ista ispunjava zahteve iz čl. 5. i 6. ovog pravilnika**”.

Ista, napred navedena izmena je predložena i usvojena i za član 9. stav 1, koji glasi: „Poslodavac je dužan da dâ na korišćenje odgovarajuća sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu zaposlenom koji radi na poslovima utvrđenim u Pregledu sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu prema poslovima koji zahtevaju njihovo korišćenje (Prilog 3).” U Pravilniku o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu pravilnika izmena glasi:

Pravilnika o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu

„Poslodavac je dužan da izda na korišćenje odgovarajuća sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu zaposlenom koji radi na poslovima utvrđenim u Pregledu sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu prema poslovima koji zahtevaju njihovo korišćenje (Prilog 3).”

Član 13. stav 1: „Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu”, izmenjen je tako da glasi:

„Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na korišćenje sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje bezbednost i zdravlje na radu.”

Pravilnik o izmenama i
dopunama Pravilnika o
preventivnim merama za
bezbedan i zdrav rad pri
korišćenju sredstava i
opreme za ličnu zaštitu na
radu

7/20

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, br. 1/19)

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, br. 21/09) propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu.

Ovaj pravilnik se ne primenjuje na saobraćajna sredstva vozila i transportna sredstva; privremena ili pokretna radna mesta; nadzemnu i podzemnu eksploataciju ruda i dubinsko bušenje; plovila za ulov ribe; poljoprivredno, šumsko i drugo zemljište na kome poslodavci obavljaju delatnost, a koji su udaljeni od njihovih objekata namenjenih za radne i pomoćne prostorije ili objekata namenjenih za rad na otvorenom prostoru.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Radno mesto

Radno mesto, u smislu ovog pravilnika, jeste prostor namenjen za obavljanje poslova kod poslodavca u objektu namenjenom za radne i pomoćne prostorije ili u objektu namenjenom za rad na otvorenom prostoru ili na otvorenom prostoru, u kojem zaposleni boravi ili ima pristup u toku rada i koji je pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca.

Radne prostorije i prostor namenjen za rad na otvorenom, u smislu ovog pravilnika, jesu prostorije i prostor u kojima se obavljaju procesi rada, dok su pomoćne prostorije, one prostorije koje su namenjene za higijenske, sanitарне i druge potrebe zaposlenih (prostorije za odmor, sanitарne prostorije, prostorije za pružanje prve pomoći, prostorije za povremeno zagrevanje zaposlenih i dr.).

Obaveze poslodavca su da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu na kojem su sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad utvrđene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu, koji je sastavni deo ovog pravilnika.

Poslodavac je dužan da obezbedi:

Dužnosti poslodavca

- 1) da saobraćajne površine namenjene za kretanje vozila i lica ka izlazima za evakuaciju u slučaju opasnosti, kao i sami izlazi, uvek budu slobodni;

- 2) da se redovno vrši tehničko održavanje radnog mesta i opreme za rad, a naročito opreme navedene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu, a sve uočene nedostatke koji mogu da utiču na bezbednost i zdravlje na radu otkloni odmah;
- 3) da se radno mesto i oprema za rad, a naročito oprema navedena u tačkama 4. i 5. Pregleda mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu, redovno čisti i održava na zadovoljavajućem nivou higijene;
- 4) da se redovno održava i proverava ispravnost opreme i uređaja namenjenih za sprečavanje ili otklanjanje opasnosti i/ili štetnosti, a naročito opreme navedene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu.

Takođe, poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o mera koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad na radnom mestu.

Poslodavci i zaposleni ili njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa pitanjima koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radnom mestu.

Pregled mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu je sastavni deo ovog pravilnika i sadrži pregled mera, koje se odnose na stabilnost i čvrstoću,

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim мерама за безбедан и здрав рад на радном месту

*Pregled mera za
bezbedan i zdrav
rad na radnom
mestu*

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

instalacije, saobraćajne površine i izlaze za evakuaciju u slučaju opasnosti, otkrivanje i gašenje požara, provetranje na radnim mestima u zatvorenom prostoru, temperaturu u radnim i pomoćnim prostorijama, prirodno i veštačko osvetljenje radnih i pomoćnih prostorija, podove, zidove, tavanice i krovove radnih i pomoćnih prostorija, prozore i krovne prozore, vrata i kapije, saobraćajne površine - opasne zone, stepeništa, zaštitne ograde, posebne mere za pokretnе stepenice i staze, mesta i rampe za utovar i istovar, dimenzije radnih i pomoćnih prostorija - slobodan prostor za zaposlene, prostorije za odmor, trudnice i majke koje doje, sanitарне prostorije, prostorije za pružanje prve pomoći, prostorije za povremeno zagrevanje zaposlenih, zaposlene sa invaliditetom, radna mesta u objektima namenjenim za rad na otvorenom ili na otvorenom prostoru, saobraćajne površine na otvorenom prostoru.

Izmene i dopune Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu donosi ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i to na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon).

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

Shodno predloženim i usvojenim izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, broj 21/09) u članu 6. navedenog pravilnika, koji glasi:

„Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad na radnom mestu.“, reči: „**Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima**“ zamjenjene su rečima: „**Poslodavac je dužan da zaposlenima i/ili njihovim predstavnicima.**“

Predloženo je i usvojeno da se u članu 7. Pravilnika, koji glasi:

„Poslodavac i zaposleni i/ili njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa pitanjima koja se odnose na bezbednost i zdravlje na radnom mestu.“, posle reči „na radnom mestu“ dodaju reči „**u skladu sa Zakonom**“.

Takođe, u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu dodata je **uvodna napomena**, koja glasi:

„**Obaveze navedene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu primenjuju se kad god to zahtevaju karakteristike radnog mesta, aktivnosti, okolnosti ili opasnosti, kako**

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

na radnom mestu koje se koristi prvi put, tako i na radnom mestu koje se već koristi.”

Stabilnost i čvrstoća

U tački 1.1. u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu u delu 1. Stabilnost i čvrstoća, koji glasi:

„1.1. Objekti namenjeni za radne i pomoćne prostorije i objekti namenjeni za rad na otvorenom moraju da imaju strukturu i stabilnost koji odgovaraju njihovoj nameni.“, predloženo je i usvojeno da se reči: „objekti namenjeni za rad na otvorenom“ zamene rečima: **„prostor namenjen za rad na otvorenom“**.

Temperatura u radnim i pomoćnim prostorijama

U tački 6.4. u delu 6. Temperatura u radnim i pomoćnim prostorijama, Tabela 1. zamjenjena je novom Tabelom 1. koja glasi:

Tabela 1

vrsta rada	Temperatura spoljašnjeg vazduha								
	do +5°C			od +5 do +15°C			Više od +15°C		
	Temperatura [°C]	Rel. vlažnost [%]	Brzina strujanja [m/s]	Temperatura [°C]	Rel. vlažnost [%]	Brzina strujanja [m/s]	Temperatura [°C]	Rel.. vlažnost [%] ¹	Brzina strujanja [m/s]
lak fizički rad	18 - 28	max 75	max 0,3	18 - 28	max 75	max 0,6	max 28	28°C ^o 55 26°C ^o 60 24°C ^o 65 < 24°C ^o 73	max 0,5

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

srednjii fizički rad	15 - 28	max 75	max 0,5	15 - 28	max 75	max 0,6	max 28	28°C ⁵⁵ 26°C ⁶⁰ 24°C ⁶⁵ < 24°C ⁷³	max 0,7
teški fizički rad	15 - 28	max 75	max 0,5	15 - 28	max 75	max 0,6	max 28	28°C ⁵⁵ 26°C ⁶⁰ 24°C ⁶⁵ < 24°C ⁷³	max 1,0

1Napomena: dozvoljena relativna vlažnost za temperaturu vazduha koja nije navedena u tabeli, a spada u opseg od 24 °C do 28 °C, izračunava se na sledeći način:

$$\text{Relativna vlažnost [%]} = -2,5 * \text{Temperatura vazduha [°S]} + 125.$$

U tački 8.3, koja se nalazi u okviru tačke 8. Podo-vi, zidovi, tavanice i krovovi radnih i pomoćnih prostorija, a koja glasi: „Podovi radnih prostorija u kojima se zaposleni zadržava duže od dva sata, radi obavljanja radnih aktivnosti, moraju imati koeficijent toplotne provodljivosti manji od 6 W/m²K.”, predloženo je i usvojeno da se reči: „toplote provodljivosti” zamene rečima: „prolaza toplate”.

Podovi, zidovi, tavanice i krovovi radnih i pomoćnih prostorija

U tački 16.2. Pravilnika u okviru tačke 16. Dimenzije radnih i pomoćnih prostorija - slobodan prostor za zaposlene, a koja glasi: „Veličine slobodnih prostora na radnim mestima moraju biti takve da omogućavaju zaposlenima nesmetano

Dimenzije radnih i pomoćnih prostorija - slobodan prostor za zaposlene

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu

kretanje radi obavljanja radnih aktivnosti.”, posle reči: „radnih aktivnosti” dodate su i reči: „**a ako to nije moguće, iz razloga specifičnih za to radno mesto, zaposlenom mora biti obezbeđena dovoljna sloboda kretanja blizu njegovog radnog mesta**”.

7/21

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad

Na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, broj 101/05, 91/15 i 113/17-dr.zakon), ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja donosi Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS”, br. 23/09, 123/12, 102/15 i 101/18).

Ovim pravilnikom propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju opreme za rad.

Shodno Pravilniku, oprema za rad je mašina, uređaj, postrojenje, instalacija, alat i sl. koja se koristi u procesu rada, a korišćenje opreme za rad jesu sve aktivnosti koje se odnose na opremu za rad, kao što su pokretanje ili zaustavljanje, odnosno njena upotreba, transportovanje, popravljanje, izmene kojima se ne menja namena, održavanje, servisiranje i specifično čišćenje. Upotreba opreme za rad jeste njeno podešavanje, programiranje ili programiranje, pokretanje, zaustavljanje i čišćenje.

Oprema za rad

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

Područje opasnosti

Područje opasnosti jeste područje unutar opreme za rad i/ili u njenoj okolini, u kojem za zaposlenog koji je izložen opasnostima i/ili štetnostima postoji rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja, dok je zaposleni koji je izložen opasnostima i/ili štetnostima svaki zaposleni koji se u potpunosti ili delimično nalazi u području opasnosti.

Rukovalac

Rukovalac je zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja koristi opremu za rad.

*Rad na visini pri
korišćenju opreme
za rad*

Pravilnikom je definisan i rad na visini pri korišćenju opreme za rad, odnosno da su to sve aktivnosti prilikom kojih postoji opasnost od pada lica sa visine veće od dva metra od podlage usled toga što radni prostor nije zaštićen od pada sa visine.

Ukoliko poslodavac pri korišćenju opreme za rad, izmenama te opreme menja njenu namenu, onda podleže obavezama koje su posebnim propisima utvrđene za proizvođače.

Poslodavac koji obavlja poslove stavljanja u pogon opreme za rad (njeno sastavljanje, instaliranje i podešavanje) i isključivanje iz pogona opreme za rad, dužan je da obezbedi da su pri obavljanju tih poslova sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad i da se pri tome u potpunosti poštuju instrukcije proizvođača.

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad su propisane obaveze poslodavca, preventivni i periodični pregledi i provere opreme za rad, obaveštavanje i

osposobljavanje zaposlenih, kao i saradnja poslodavca i zaposlenih.

Što se tiče obaveza poslodavaca, prema članu 5. Pravilnika, poslodavac je dužan da obezbedi da opremu za rad može da koristi samo zaposleni koji je za to stručno osposobljen.

Obaveze poslodavca

Poslodavac za svoje potrebe može izvršiti stručno osposobljavanje zaposlenog koji koristi opremu za rad, o čemu izdaje potvrdu.

Takođe, poslodavac je dužan da obezbedi primenu mera bezbednosti i zdravlja na radu pri korišćenju opreme za rad, a posebno da se oprema za rad koristi u skladu sa namenom, da je oprema za rad odgovarajuća za obavljanje poslova ili da je na pravilan način prilagođena za tu svrhu i da se oprema za rad koristi u skladu sa svim bezbednosno-tehničkim podacima navedenim u dokumentaciji proizvođača, odnosno isporučioca.

Poslodavac je dužan da pri izboru opreme za rad vodi računa o specifičnim radnim uslovima i postojećim opasnostima i štetnostima na radnim mestima i u radnoj okolini, kao i o opasnostima i štetnostima koje mogu nastati pri korišćenju te opreme za rad.

Poslodavac je dužan da obezbedi da se primenom mera bezbednosti i zdravlja na radu pri korišćenju opreme za rad rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja za zaposlene otkloni ili svede na najmanju moguću meru.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

Pri korišćenju opreme za rad, poslodavac je dužan da sprovodi mere za bezbedan i zdrav rad, koje su utvrđene u Pregledu opštih mera i Pregledu mera pri korišćenju opreme za rad, a koje su date u okviru Priloga 1. i Priloga 2. i sastavni su deo Pravilnika.

Prilog 1 - Pregled opštih mera

Opšte mere

Prilogom 1 - Pregled opštih mera, utvrđeno je da se opšte mere pri korišćenju opreme za rad primenjuju na svu opremu za rad.

Opšti zahtevi za opremu za rad odnose se, između ostalog, na upravljačke uređaje opreme za rad koji utiču na bezbednost, a koji moraju biti jasno vidljivi i prepoznatljivi i na odgovarajući način označeni gde je to potrebno. Takođe, naglašeno je da upravljački uređaji moraju da se nalaze izvan područja opasnosti, tako da njihova upotreba ne može da prouzrokuje dodatnu opasnost, osim u slučajevima gde je to neophodno za određene upravljačke uređaje, koji ne smeju da izazovu bilo kakvu opasnost koja bi bila rezultat njihove nenamerne upotrebe. Ako je potrebno, sa glavnog upravljačkog položaja, rukovalac mora da bude u stanju da obezbedi da niko nije prisutan u području opasnosti. U slučaju kada to nije moguće, signal upozorenja zvučni i/ili vizuelni mora automatski da se uključi svaki put pre pokretanja mašine. Zaposleni koji je izložen mora da ima dovoljno vremena i mogućnosti da brzo izbegne opasnosti koje je prouzrokovalo pokretanje ili zaustavljanje opreme za rad. Upravljački sistemi moraju biti bezbedni

i moraju biti izabrani tako da se uzimaju u obzir otkazi, kvarovi i ograničenja koji se mogu očekivati u planiranim okolnostima upotrebe. Pokretanje opreme za rad mora biti moguće samo namernim aktiviranjem uređaja predviđenog za tu svrhu.

Isti zahtev se primjenjuje pri ponovnom pokretanju opreme za rad nakon zaustavljanja iz bilo kog razloga i pri vršenju značajnih promena radnih uslova (npr. brzine, pritiska, i sl.), pod uslovom da ponovno pokretanje opreme za rad i značajne promene radnih uslova ne prouzrokuje bilo kakvu opasnost po zaposlene. Navedeni zahtev se ne odnosi na ponovno pokretanje opreme za rad ili promenu radnih uslova koji su rezultat normalnog radnog ciklusa automatskog uređaja.

Važno je istaći i da sva oprema za rad mora biti opremljena sa upravljačkim uređajem za potpuno i bezbedno zaustavljanje.

Svaka radna stanica mora biti opremljena upravljačkim uređajem za zaustavljanje pojedinih elemenata ili celokupne opreme za rad, u zavisnosti od vrste opasnosti, tako da oprema za rad ostane bezbedna. Upravljački uređaj za zaustavljanje opreme za rad mora imati prioritet u odnosu na upravljačke uređaje za njeno pokretanje. Kada se oprema za rad ili njeni potencijalno opasni delovi zaustave, mora se prekinuti napajanje energijom odgovarajućih pokretača.

Ukoliko je moguće, i u zavisnosti od opasnosti koju predstavlja oprema za rad i njeno normal-

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

no vreme zaustavljanja, oprema za rad mora biti
opremljena uređajem za zaustavljanje u slučaju
opasnosti.

Oprema za rad koja predstavlja rizik zbog padanja ili izbacivanja predmeta tokom rada mora imati i odgovarajući bezbednosni uređaj srazmerno riziku kojem je izložena.

Oprema za rad koja predstavlja rizik zbog emisija gasova, isparjenja, tečnosti ili prašine, mora biti snabdevena odgovarajućim uređajima za zadržavanje i/ili odstranjivanje opasnih materija u blizini izvora opasnosti.

Oprema za rad i njeni delovi moraju, kada je to neophodno zbog bezbednosti i zdravlja zaposlenih, da budu stabilizovani sredstvima za pričvršćivanje ili nekim drugim sredstvima.

Ukoliko postoji rizik od loma ili razaranja delova opreme za rad, koji predstavljaju ozbiljnu opasnost po bezbednost i zdravlje zaposlenih, neophodno je preuzeti odgovarajuće mere zaštite.

Ukoliko postoji rizik od mehaničkog kontakta sa pokretnim delovima opreme za rad koji može da dovede do povrede, ti delovi moraju da budu opremljeni zaštitnicima ili uređajima koji sprečavaju pristup području opasnosti ili koji zaustavljaju kretanje opasnih delova pre nego što se dođe u područje opasnosti.

U prilogu su dati i dodatni zahtevi za određene

kategorije opreme za rad i to zahtevi za pokretnu opremu za rad, bez obzira na to da li je oprema za rad samohodna ili ne, kao i zahtevi za rad opreme za dizanje tereta.

Prilog 2 - Pregled mera pri korišćenju opreme za rad

*Mere pri korišćenju
opreme za rad*

Prilogom 2 - Pregled mera pri korišćenju opreme za rad utvrđeni su zahtevi kada postoje rizici pri korišćenju odgovarajuće opreme za rad.

U skladu sa Prilogom 2, opšti zahtevi pri korišćenju opreme za rad se odnose na to, da oprema za rad mora biti montirana, postavljena i korišćena na takav način da se smanje rizici po korisnike i druge zaposlene, tako što će se obezbediti dovoljno prostora između pokretnih delova opreme za rad i nepokretnih ili pokretnih delova u njenoj okolini i kako bi svi oblici energije i supstance koje se koriste ili koje nastaju mogli biti uneti ili uklonjeni na bezbedan način.

Takođe, oprema za rad mora biti montirana ili demontirana pod bezbednim uslovima, naročito poštujući upustva koja je dostavio proizvođač.

Pregledom mera pri korišćenju opreme za rad utvrđeno je da samohodnu opremu za rad mogu da koriste samo zaposleni koji su stručno osposobljeni za bezbednu upotrebu takve opreme. Ako se samohodna oprema za rad kreće u radnom prostoru potrebno je pridržavati se propisanih mera za brzinu kretanja, širinu saobraćajnih površina,

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

stanja podloge i nagib, a organizacione mere moraju biti preduzete kako bi se spričilo da zaposleni koji idu pešice uđu u područje rada samohodne opreme za rad.

*Prevoz zaposlenih
na pokretnoj
opremi za rad na
mehanizovani
pogon*

Prevoz zaposlenih na pokretnoj opremi za rad na mehanizovani pogon dozvoljen je samo ako postoje odgovarajući bezbednosni uređaji za tu svrhu. Ako se radovi obavljaju u toku prevoza, potrebno je podesiti brzinu kretanja. Pokretna oprema za rad koja ima motor sa unutrašnjim sagorevanjem ne sme se koristi u radnim prostorima, ako se ne obezbede dovoljne količine svežeg vazduha, da ne bi izazvala opasnost po bezbednost i zdravlje zaposlenih.

Oprema za rad koja je pokretna ili se može demontirati i koja je projektovana za dizanje tereta mora biti korišćena na način kojim se obezbeđuje njena stabilnost u toku korišćenja u svim predviđivim uslovima, uzimajući u obzir stanje podloge.

Dizanje lica dozvoljeno je na opremi za rad uz primenu pribora za dizanje koji su projektovani za tu svrhu. Izuzetno, oprema za rad koja nije projektovana za dizanje lica može se koristiti u tu svrhu, pod uslovom da su preduzete odgovarajuće mere kako bi se osigurala bezbednost i zdravlje na radu. Moraju biti sprovedene mere da zaposleni nisu prisutni ispod tereta koji visi, osim u slučaju kada se posao ne može obaviti na drugačiji način.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

*Pribor za dizanje
tereta*

Pribor za dizanje tereta mora biti izabran prema karakteristikama tereta koji se prenosi, tačkama zatezanja, pričvršćivanja i atmosferskim uslovima, uzimajući u obzir način i putanju dizanja. Pribor za dizanje mora biti jasno obeležen tako da su korisnici upoznati sa njegovim karakteristikama tamo gde se pribor ne demontira nakon korišćenja.

Pribor za dizanje mora se čuvati na način koji obezbeđuje da se ne ošteti ili da se ne smanji pouzdanost.

Ako su dva ili više elemenata opreme za rad za dizanje tereta koji nije vođen montirani ili postavljeni na lokaciji tako da se njihovi radijusi preklapaju, moraju se preduzeti odgovarajuće mere da se izbegne sudaranje tereta i/ili samih delova.

Kada se pokretna oprema za rad koristi za dizanje tereta koji nije vođen moraju se preduzeti odgovarajuće mere da se spreči njen naginjanje, prevratanje, pomeranje ili klizanje.

Moraju se vršiti kontrole kako bi se osiguralo da se ove mere pravilno primenjuju.

Ukoliko rukovalac opreme za rad koja je projektovana za dizanje tereta koji nije vođen nema neposrednu vidljivost celokupne putanje tereta, bilo direktno ili pomoću pomoćnog uređaja koji obezbeđuje neophodne informacije, stručno lice mora biti u komunikaciji sa rukovaocem i da ga navodi, a moraju se preduzeti i organizacione mere da se

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

spreči sudaranje tereta koje bi moglo da ugrozi za-
poslene.

Pritom, rad mora biti organizovan na takav način
da se pri ručnom vezivanju ili skidanju tereta, ta-
kav rad može obaviti bezbedno, posebno tako da
zaposleni ima neposrednu ili posrednu kontrolu
nad opremom za rad.

Sve operacije dizanja tereta moraju biti pravilno
planirane, sa odgovarajućim nadzorom i sprovo-
diti se na način da zaštite bezbednost zaposlenih.

Posebno, ako teret mora biti podignut istovre-
menim korišćenjem dva ili više delova opreme za
dizanje tereta koji nije vođen, mora se utvrditi i
primeniti postupak da bi se obezbedila dobra ko-
ordinacija između rukovalaca.

Ukoliko oprema za rad koja je projektovana za di-
zanje tereta koji nije vođen ne može da zadrži teret
u slučaju potpunog ili delimičnog prekida snabde-
vanja električnom energijom, moraju se sprovести
odgovarajuće mere da bi se izbeglo izlaganje zapo-
slenih rizicima koji mogu nastati iz tog događaja.

Teret koji visi

Teret koji visi ne sme biti ostavljen bez nadzora
osim u slučaju kada je zabranjen pristup u pod-
ručje opasnosti, a teret bezbedno visi i bezbedno
se drži.

Korišćenje na otvorenom opreme za rad koja je
projektovana za dizanje tereta koji nije vođen

mora biti obustavljen kada se meteorološki uslovi pogoršaju do te mere da ugrožavaju bezbedno korišćenje opreme za rad i izlažu zaposlene rizicima.

Ukoliko privremeni rad na visini ne može da se obavi bezbedno i pod odgovarajućim ergonomskim uslovima sa odgovarajuće površine, mora se odabratи oprema za rad koja je najpogodnija za obezbeđivanje i održavanje bezbednih uslova rada. Mora se dati prednost kolektivnim nad pojedinačnim merama bezbednosti i zdravlja na radu. Dimenzije opreme za rad treba da odgovaraju prirodi posla koji se obavlja, predvidivim opterećenjima i da omoguće bezbedan prolaz.

Lestve se mogu koristiti na radnim mestima za rad na visini samo u slučajevima kada korišćenje druge bezbednije opreme za rad nije opravdano zbog niskog rizika i kratkog trajanja korišćenja ili postojećih opasnosti i štetnosti na mestu rada koje poslodavac ne može da promeni.

Lestve

Pristup užetom i tehnike postavljanja užeta mogu se koristiti samo u slučajevima za koje je na osnovu procene rizika očigledno da se rad može obaviti bezbedno i bez korišćenja druge, bezbednije opreme za rad.

Pristup užetom

Uzimajući u obzir procenu rizika u zavisnosti od trajanja radova i ergonomskih ograničenja, mora se obezbediti mesto za sedenje sa odgovarajućim pratećim priborom.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad

U zavisnosti od vrste opreme za rad, moraju se odrediti odgovarajuće mere za smanjenje rizika po zaposlene na najmanju moguću meru bitne za tu vrstu opreme. Ukoliko je neophodno, mora biti obezbeđeno ugrađivanje zaštitnih ograda kako bi se sprečili padovi. One moraju biti odgovarajuće konfiguracije i dovoljno čvrste da spreče, odnosno zaustave padove sa visine i da spreče povređivanje zaposlenih koliko je to moguće. Zaštitna ograda za sprečavanje padova može se prekinuti samo na mestima za pristup lestvama ili stepeništu.

Kada obavljanje određenog zadatka zahteva privremeno uklanjanje zaštitne ograde za sprečavanje padova, moraju se preuzeti odgovarajuće mere bezbednosti i zdravlja na radu. Zadatak se ne sme izvršiti dok se te mere ne preuzmu. Kada se određeni zadatak završi bilo trajno ili privremeno, ponovo se ugrađuje zaštitna ograda za sprečavanje padova.

Privremeni rad na visini

Privremeni rad na visini može se obavljati samo kada vremenski uslovi ne ugrožavaju bezbednost i zdravlje zaposlenih.

U Pregledu mera pri korišćenju opreme za rad date su i posebne odredbe u vezi sa korišćenjem lešti, kao i u vezi sa korišćenjem skela i užadi.

Obaveza poslodavca je da rukovaocima obezbedi uputstvo za upotrebu opreme za rad.

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

Ukoliko se pri korišćenju opreme za rad pojavljuju specifični rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, poslodavac je dužan da obezbedi da tu opremu za rad mogu da koriste samo rukovaoci i da popravljanje, izmene kojima se ne menja namena, održavanje, servisiranje i čišćenje te opreme obavljaju zaposleni koji su za to posebno određeni.

Poslodavac je dužan da prilikom primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad uzme u obzir položaj zaposlenog pri korišćenju opreme za rad na radnom mestu i da obezbedi da se u potpunosti poštuju ergonomski principi.

Preventivne i periodične pregledе i proveru opreme za rad vrše pravna lica sa licencom za vršenje preventivnih i periodičnih pregleda i provere opreme za rad i poslodavac je dužan da njih angažuje za obavljanje navedenih pregleda i provera opreme za rad.

*Preventivni i
periodični pregledi
i provera opreme
za rad*

Poslodavac koji je obezedio korišćenje opreme za rad izvan lokacije svoga sedišta, dužan je da obezbedi da primerak stručnog nalaza o izvršenom preventivnom i periodičnom pregledu i proveri opreme za rad bude dostupan na lokaciji na kojoj se koristi oprema.

U cilju obaveštavanja zaposlenih, poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad

u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri korišćenju opreme za rad. Pritom, navedene informacije moraju biti razumljive zaposlenima na koje se odnose i moraju da sadrže minimum podataka koji se odnose na uslove korišćenja opreme za rad, predvidive neuobičajene situacije i zaključke koji su dobijeni na osnovu iskustava stечenih pri korišćenju opreme za rad.

Poslodavac je dužan da u toku osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad, zaposlene koji nisu rukovaci, upozna sa svim vrstama rizika koji se za njih mogu pojaviti pri korišćenju opreme za rad na radnom mestu i u radnoj okolini.

Poslodavac je dužan da zaposlenima koji obavljaju poslove popravljanja, izmene kojima se ne menjaju namena, održavanja, servisiranja i čišćenja te opreme i koji su za to posebno određeni, obezbedi dodatno osposobljavanje za bezbedan i zdrav rad i da putem uputstva ili instrukcija u pismenoj formi upozna zaposlenog o obavljanju tih poslova na bezbedan način.

Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na korišćenje opreme za rad.

Stručno osposobljavanje

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad

pri korišćenju opreme za rad, koji je objavljen u „Službenom glasniku RS“, broj 101/18, u članu 5, koji je glasio: „Poslodavac je dužan da obezbedi da opremu za rad može da koristi samo zaposleni koji je za to stručno osposobljen”, dodat je novi stav 1: **„Poslodavac za svoje potrebe može izvršiti stručno osposobljavanje zaposlenog koji koristi opremu za rad, o čemu izdaje potvrdu“.**

Ovo je najznačajnija izmena Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad, jer na nedvosmislen način pojašnjava i da poslodavac za svoje potrebe može izvršiti stručno osposobljavanje zaposlenog koji koristi opremu za rad.

Naime, članom 16. tačka 2) Zakona o obrazovanju odraslih („Službeni glasnik RS“, br. 55/13), propisano je da je organizator aktivnosti obrazovanja odraslih druga ustanova, javna agencija, javno preduzeće, organizacija nadležna za poslove zapošljavanja, agencija za zapošljavanje, privredno društvo, nosioci poslova profesionalne rehabilitacije, preduzetnik, sindikalna organizacija, udruženje, stručno društvo, organizacije za obrazovanje odraslih (narodni, radnički, otvoreni univerzitet, univerzitet za treće doba i dr.), centri i organizacije za stručno usavršavanje, za učenje stranih jezika, informaciono-komunikacione tehnologije, za obuku i razvoj ljudskih resursa, za obuku vozača, privredna komora, centar za karijerno vodenje i savetovanje, udruženje poslodavaca, kulturno-obrazovni centar, dom kulture, kao i drugi subjekti registrovani za obrazovnu delatnost u

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

skladu sa propisima kojima se uređuje klasifikacija
delatnosti (druga organizacija).

Članom 17. stav 2. Zakona o obrazovanju odraslih, pored ostalog, propisano je da druga organizacija može steći status javno priznatog organizatora aktivnosti, za aktivnosti neformalnog obrazovanja odraslih iz člana 7. tačka 2) – sticanje kompetencija i kvalifikacija za obavljanje, usavršavanje ili promenu zanimanja, posla, radne funkcije ili radne operacije (formalnim ili neformalnim obrazovanjem), tačke 3) – obrazovanje odraslih kojim se unapređuju znanja, veštine i sposobnosti, radi ličnog i profesionalnog razvoja i društveno odgovornog ponašanja, unapređivanja kvaliteta života, opštег obrazovanja i kulture (neformalnim obrazovanjem i informalnim učenjem) i iz tačke 5) – karijerno vođenje i savetovanje pružanjem stručne podrške odraslima za lični i profesionalni razvoj i zapošljavanje, ovog zakona.

Dakle, Zakon je ostavio mogućnost izbora drugim organizacijama koje su registrovane za obrazovnu delatnost da budu organizatori aktivnosti obrazovanja odraslih, ali i da mogu da podnesu zahtev za sticanje statusa javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih (JPOA).

JPOA

Status JPOA, stiče po postupku propisanom članom 18. Zakona o obrazovanju odraslih, u kojem se proverava da li podnositelj zahteva ispunjava uslove u pogledu programa, kadra, prostora, opreme i nastavnih sredstava, u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima u pogledu programa, kadra,

prostora, opreme i nastavnih sredstava za sticanje statusa javno priznatog organizatora aktivnosti obrazovanja odraslih („Službeni glasnik RS“, broj 89/15).

Druge organizacije koje ne žele da steknu status JPOA mogu da realizuju svoje programe za obrazovanje odraslih (kurseve, obuke, osposobljavanja i sl.), međutim isprave koje se izdaju nakon završavanja tih programa ne smatraju se javnim ispravama u smislu Zakona o obrazovanju odraslih. U tom smislu, prihvaćenost isprava, odnosno kompetencija stečenih završavanjem programa obrazovanja odraslih kod druge organizacije koja nije stekla status JPOA, ostavljena je poslodavcu na slobodnu procenu.

Shodno navedenom, ukoliko je poslodavac registrovan i za obavljanje obrazovne delatnosti može, bez sticanja statusa JPOA, da organizuje osposobljavanje svojih zaposlenih za korišćenje opreme za rad, ali isprava koju će zaposlenom dati nakon završenog osposobljavanja ne može se smatrati javnom ispravom u smislu Zakona o obrazovanju odraslih.

U skladu sa napred navedenim, stručno osposobljavanje zaposlenog, koji koristi opremu za rad može obavljati organizacija koja je od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja stekla status javno priznatog organizatora aktivnosti odraslih i isprava koju ta organizacija izda je javna isprava, što praktično znači da lice koje je završilo stručno osposobljavanje u organizaciji koja ima

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

status JPOA, sa dobijenom javnom ispravom da je stručno osposobljeno za korišćenje opreme za rad i o istom ima dokaz, te kod više različitih poslodavaca važiće mu to stručno osposobljavanje.

Ukoliko je stručno osposobljavanje za korišćenje opreme za rad obavila organizacija koja nema status JPOA, uverenje koje izda se ne može smatrati javnom ispravom i takva vrsta stručnog osposobljavanja važiće samo za jednog poslodavca.

Takođe, poslodavac može za svoje potrebe shodno Zakonu o radu da izvrši stručno osposobljavanje zaposlenog i to stručno osposobljavanje obavlja formirana Komisija od strane poslodavca uz odgovarajući program stručnog osposobljavanja i proveru teoretskog i praktičnog znanja i takva vrsta internog stručnog osposobljavanja važiće samo dok taj zaposleni obavlja poslove kod poslodavca kod koga je zaposlen i koji je obavio interno stručno osposobljavanje.

U skladu sa napred navedenim i Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad, o stručnom osposobljavanju zaposlenog za korišćenje opreme za rad, koje izvrši poslodavac za svoje potrebe, poslodavac izdaje potvrdu, koja nije javna isprava.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad, koji je objavljen u

„Službenom glasniku RS“, broj 101/18, pored izmena člana 5, u kome je dodat stav u vezi sa stručnim osposobljavanjem, izmene u Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS“, br. 23/09, 123/12, 102/15), odnose se i na izmene člana 2. tačka 4) i 5), koji su pre izmena glasili: „Područje opasnosti jeste područje unutar opreme za rad i/ili u njenoj okolini, u kojem za zaposlenog koji je izložen opasnostima ili štetnostima postoji rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja. Zaposleni koji je izložen opasnostima ili štetnostima jeste svaki zaposleni koji se u potpunosti ili delimično nalazi u području opasnosti.“, nakon izmena glase: „Područje opasnosti jeste područje unutar opreme za rad i/ili u njenoj okolini, u kojem za zaposlenog koji je izložen opasnostima i/ ili štetnostima postoji rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja. Zaposleni koji je izložen opasnostima i/ili štetnostima jeste svaki zaposleni koji se u potpunosti ili delimično nalazi u području opasnosti.“

Takođe, u članu 2. tačka 6), koji je glasio: „Rukovalac jeste zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja upotrebljava opremu za rad.“, reč „upotrebljava“ se zamenjuje rečju „koristi“, tako da član 2. tačka 6) glasi: „Rukovalac je zaposleni koji u okviru poslova koje obavlja **koristi** opremu za rad.“

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

U članu 8. tačka 1) koji je glasio: „Poslodavac je dužan da, u slučaju kada se pri korišćenju opreme za rad pojavljuju specifični rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, obezbedi da tu opremu za rad mogu da upotrebljavaju samo rukovaoci“, reč „upotrebljavaju“ se zamjenjuje rečju „koristi“, tako da glasi: „Poslodavac je dužan da, u slučaju kada se pri korišćenju opreme za rad pojavljuju specifični rizici od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenih, obezbedi da tu opremu za rad mogu da **koriste** samo rukovaoci“, dok se tačka 2) istog člana, koja je glasila : „da popravljanje, izmene kojima se ne menja namena, održavanje, servisiranje i specifično čišćenje te opreme obavljaju zaposleni koji su za to određeni“, menja tako da glasi: **„da popravljanje, izmene kojima se ne menja namena, održavanje, servisiranje i čišćenje te opreme obavljaju zaposleni koji su za to posebno određeni“.**

Takođe, član 9. Pravilnika, koji je pre izmena glasio: „Poslodavac je dužan da obezbedi da se pri korišćenju opreme za rad u potpunosti poštuju ergonomski principi“, menja se tako da glasi:
„Poslodavac je dužan da prilikom primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad uzme u obzir položaj zaposlenog pri korišćenju opreme za rad na radnom mestu i da obezbedi da se u potpunosti poštuju ergonomski principi.“

U članu 11. stav 2. tačka 1), koji je pre izmena glasio: „Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi informacije koje se odnose

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri korišćenju opreme za rad. Informacije moraju da sadrže minimum podataka koji se odnose na:

- 1) uslove upotrebe opreme za rad,
- 2) predvidive neuobičajene situacije i
- 3) zaključke koji su dobijeni na osnovu iskustava stečenih pri korišćenju opreme za rad.

Informacije moraju biti razumljive zaposlenima na koje se odnose.“, menja se tako da glasi: „Poslodavac je dužan da zaposlenima ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi informacije koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, a naročito o merama koje se preduzimaju u cilju ostvarivanja bezbednih i zdravih uslova za rad pri korišćenju opreme za rad.

Informacije moraju da sadrže minimum podataka koji se odnose na:

- 1) uslove **korišćenja** opreme za rad,
- 2) predvidive neuobičajene situacije i
- 3) zaključke koji su dobijeni na osnovu iskustava stečenih pri korišćenju opreme za rad.

Informacije moraju biti razumljive zaposlenima na koje se odnose.“

Pravilnik o preventivnim
merama za bezbedan i
zdrav rad pri korišćenju
opreme za rad

Član 13. Pravilnika, koji glasi: „Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na korišćenje opreme za rad.“

„Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu, u skladu sa zakonom kojim se uređuje bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na korišćenje opreme za rad.“

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad je objavljen u „Službenom glasniku Republike Srbije“, broj 101/18 od 20. decembra 2018. godine i stupio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja u istom.

7/22 Komentar Pravilnika o utvrđivanju profesionalnih bolesti

Na osnovu člana 24. Stav 2. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS”, br. 34/03, 64/04 – US, 84/04 – dr. zakon, 85/05, 101/05 – dr. zakon, 63/06 – US, 5/09, 107/09, 101/10, 93/12, 62/13, 108/13, 75/14, 142/14 i 73/18), od strane ministra za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja i ministra zdravlja do- net je novi Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti, koji je objavljen u Službenom glasniku Republike Srbije broj 14/2019, 06. marta 2019. i stupio na snagu 8 dana od dana objavljanja. Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestao je da važi Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Službeni glasnik RS”, broj 105/03).

*Zakon o penzijskom
i invalidskom
osiguranju*

Potreba za donošenjem ovog novog Pravilnika o utvrđivanju profesionalnih bolesti je uslovljena, najverovatnije, činjenicom da se u Srbiji svake godine registruje sve manje profesionalnih bolesti (prošle godine je registrovano svega četiri slučaja profesionalne bolesti kod radnika), dok, u nekim zapadnim zemljama u kojima je privreda, verovatno i zaštita na radu na znatno višem nivou,

Komentar Pravilnika o utvrđivanju profesionalnih bolesti

pa ipak se registruje mnogo više profesionalnih oboljenja godišnje, nego kod nas. Tako npr. u Nemačkoj se godišnje registruje na desetine hiljada profesionalnih oboljenja i stotine hiljada povreda na radu, što ne znači da je u Nemačkoj izražena veća neopreznost radnika, a da je zaštita na radu slabija, već da u Srbiji nisu najbolje definisani kriterijumi za utvrđivanje profesionalnih oboljenja, odnosno da je u razvijenim zemljama bolji sistem registrovanja profesionalnih bolesti i povreda na radu nego koda nas.

Novine u Pravilniku

Novi Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti radila je radna grupa za reviziju liste profesionalnih bolesti, koja je formirana rešenjem Ministra za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, a koju su činili predstavnici Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, predstavnici Instituta za medicinu rada i radiološku zaštitu „Dr Dragomir Karajović“, inače profesori na Medicinskom fakultetu, predstavnici Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje i Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i predstavnici Uprave za bezbednost i zdravlje na radu, UGS „Nezavisnost“, Saveza samostalnih sindikata Srbije i Unije poslodavaca Srbije.

Lista profesionalnih bolesti

U novom Pravilniku o utvrđivanju profesionalnih bolesti proširena je lista profesionalnih bolesti od dosadašnjih 56 profesionalnih bolesti na revidirnu listu od 64 profesionalne bolesti, koliko je predviđeno novim pravilnikom, koja je bolje

usklađena sa listom profesionalnih bolesti Međunarodne organizacije rada i koja bi trebalo da olakša dokazivanje oboljevanja od profesionalnih bolesti na radnom mestu. Novim pravilnikom, takođe, detaljnije su definisana plućna i toksikološka oboljenja i oboljenja prouzrokovana fizičkim dejstvom, kao i profesionalne bolesti prouzrokovane biološkim faktorom i dopunjeni su pojedini postojeći opisi poslova i radnih mesta na kojima se pojavljuje profesionalna bolest, kao i uslovi za priznavanje neke bolesti kao profesionalne. Na taj način bi trebalo da se postigne i znatno viši i bolji nivo registrovanja profesionalnih oboljenja, što bi stvorilo i preduslove za bolji odgovor i reakciju na eventualno povećanje broja registrovanih oboljevanja od profesionalnih bolesti, a onda i utvrđivanje novih mera koje bi podigle uslove na radnom mestu na viši nivo. Sve ovo bi na kraju trebalo da dovede, u dugoročnom periodu, i do poboljšanja ukupnog stanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu.

Profesionalne bolesti prouzrokovane hemijskim dejstvom

U delu Pravilnika koji se odnosi na bolesti prouzrokovane hemijskim dejstvom, lista profesionalnih bolesti je proširena sa tri nove profesionalne bolesti i to:

- 4 - Trovanje talijumom ili njegovim jedinjenjima,
- 5 - Trovanje platinom ili njenim jedinjenjima i

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

- 6 - Trovanje osmijumom ili njegovim jedinjenjima.

Red. br. u Pra-vilniku	Profesionalna bolest	Poslovi i radna mesta na kojima se bolest pojavljuje	Uslovi za priznavanje bolesti kao profesionalne
1	2	3	4

1.0. BOLESTI PROUZROKOVANE HEMIJSKIM DEJSTVOM

1.1. Metali i metaloidi

4.	Trovanje talijumom ili njegovim jedinjenjima	<p>Poslovi i radna mesta na kojima postoji izloženost talijumu ili njegovim jedinjenjima (Dokaz o intenzitetu i trajanju izloženosti)</p>	<p>Klinička slika trovanja sa izraženom psihozom i alopecijom ili sa oštećenjima dva od sledećih organa: perifernog nervnog sistema, jetre ili bubrega</p>
----	---	---	--

5.	Trovanje platinom ili njenim jedinjenjima Poslovi i radna mesta na kojima postoji izloženost platini ili njenim jedinjenjima (platinske soli) (Dokaz o intenzitetu i trajanju izloženosti)	Klinička slika sa izraženim alergijskim reakcijama gornjih ili donjih disajnijih puteva uz pozitivne specifične provokativne testove
6.	Trovanje osmijumom ili njegovim jedinjenjima Poslovi i radna mesta na kojima postoji izloženost osmijumu ili njegovim jedinjenjima (osmijum tetrahlorid) (Dokaz o intenzitetu i trajanju izloženosti)	Klinička slika bronhijalne astme ili specifična oštećenja dva od sledećih organa ili organskih sistema: oka, kože, bubrega

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

Profesionalne bolesti prouzrokovane fizičkim dejstvom

Fizičko dejstvo

U delu Pravilnika koji utvrđuje bolesti prouzrokovane fizičkim dejstvom, lista profesionalnih bolesti je dopunjena sledećim profesionalnim bolestima:

- 38 - Oštećenje sluha izazvano bukom i
- 39 - Oboljenja izazvana vibracijama koje se prenose na ruke i vibracijama koje se prenose na celo telo.

U stvari, ove profesionalne bolesti su utvrđene i starim Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Službeni glasnik RS”, broj 105/03), ali su imale unekoliko drugačiji nazivi (**Oštećenje sluha izazvano bukom** - sada / **Oboljenja izazvana bukom** – pre i **Oboljenja izazvana vibracijama koje se prenose na ruke i vibracijama koje se prenose na celo telo** - sada / **Oboljenja izazvana vibracijama** – pre), a takođe su izmenjeni opisi poslova i radnih mesta na kojima se mogu pojaviti ove profesionalne bolesti, kao i uslovi za priznavanje bolesti kao profesionalne.

Red. br. u Pravilniku	Profesionalna bolest	Poslovi i radna mesta na kojima se bolest pojavljuje	Uslovi za priznavanje bolesti kao profesionalne
1	2	3	4
2.0. BOLESTI PROUZROKOVANE FIZIČKIM DEJSTVOM			
38.	Oštećenje sluha izazvano bukom	Poslovi i radna mesta na kojima se dolazi u kon- takt sa bukom preko dozvolje- nog nivoa (Do- kaz o trajanju i intenzitetu izloženosti)	Obostrano perceptivno simetrično oštećenje sluha preko 30% po Fowler-Sabine-u sa najizraženi- jim skotomom na 4.000 Hz Dokaz o pro- gresiji oštećenja sluha tokom rada u buci uz isključenje dru- gih uzroka ošte- ćenja sluhom

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

39.

	Za vibracije koje se pre- nose na ruke, klinička slika sa morphološkim ili funkcionalnim Promenama na mesta na kojima je dnevna izlo- ženost vibraci- jama izražena za osmočasovno radno vreme [A(8)] veća od 2,5 m/s ² za vibracije koje se prenose na ruke i vibracijama prenose na ruke, oštećenjem in- tervertebralnog diska lumbalne kičme i medi- cinskom do- kumentacijom koja isključuje degenerativ- na oboljenja kičmenog stuba ili sa degenera- tivnim obo- ljenjima koja ne odgovaraju starosti	Za vibracije koje se pre- nose na ruke, klinička slika sa morphološkim ili funkcionalnim Promenama na mesta na kojima je dnevna izlo- ženost vibraci- jama izražena za osmočasovno radno vreme [A(8)] veća od 2,5 m/s ² za vibracije koje se prenose na ruke i vibracijama prenose na ruke, oštećenjem in- tervertebralnog diska lumbalne kičme i medi- cinskom do- kumentacijom koja isključuje degenerativ- na oboljenja kičmenog stuba ili sa degenera- tivnim obo- ljenjima koja ne odgovaraju starosti
	Oboljenja izazvana vibra- cijama koje se prenose na ruke vibracije koje se i vibracijama prenose na ruke, oštećenjem in- tervertebralnog na celo telo s ² za vibracije koje se prenose na celo telo (Dokaz o trajanju izloženosti od najmanje pet godina)	Za vibracije koje se pre- nose na celo telo, oštećenjem in- tervertebralnog na celo telo s ² za vibracije koje se prenose na celo telo Dokaz o trajanju izloženosti od najmanje pet godina)

**Prema starom Pravilniku o utvrđivanju profesionalnih bolesti
(„Službeni glasnik RS”, broj 105/03), koji više ne važi**

33.

Oboljenja izazvana bukom

Poslovi i radna mesta na kojima se dolazi u kontakt sa bukom preko dozvoljenog nivoa (Dokaz o trajanju i intenzitetu ekspozicije)

θobostrano perceptivno oštećenje sluha preko 30% po Fowler-Sabineu gresiji oštećenja i slуха tokom rada u buci

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

34.

Oboljenja izazvana vibracijama

Postovi i radna mesta na kojima postoji ekspozicija vibracijama (Dokaz o trajanju ekspozicije od najmanje pet godina)

Klinička slika sa minimumom morfoloških ili funkcionalnih promena na vaskularnom i neuromuskularnom ili koštanim sistemu

Profesionalne bolesti prouzrokovane biološkim faktorom

Među bolestima prouzrokovanim biološkim faktorom, unete su 2 nove bolesti koje nisu ranije po-menute, a za koje postoje naučni/literalni dokazi ili za koje postoje dokazi iz praktičnih iskustava:

Bioški faktor

- **49 - Tetanus i**
- **50 - Oboljenja prouzrokovana direktnim kontaktom sa drugim biološkim agensima na radu.**

Red. br. u Pravilniku	Profesionalna bolest	Poslovi i radna mesta na kojima se bolest pojavljuje	Uslovi za priznavanje boleštii kao profesionalne
1	2	3	4
3.0. BOLESTI PROUZROKOVANE BIOLOŠKIM FAKTORIMA			
49.	Tetanus	Poslovi i radna mesta na kojima postoji mogućnost povredjivanja i kontakt sa uzročnikom bolesti	Klinička slika tetanusa prouzrokovanoj egzotoksinom tetanusnog baca Clostridium tetani

50.

Oboljenja prouzrokovana direktnim kontaktom sa drugim biološkim agensima na radu
koja nisu napred navedena a za koje postoje naučni/literalni dokazi ili za koje postoje dokazi iz praktičnih iskustava

Profesionalne bolesti pluća

Bolesti pluća

U delu koji se odnosi na bolesti pluća, u Pravilnik su unete četiri nove profesionalne bolesti (boldovano), a sa druge strane jednoj profesionalnoj bolesti, koja je utvrđena starim Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Službeni glasnik RS”, broj 105/03) promenjen je naziv, ili bolje rečeno ukinuta je jedna profesionalna bolest sa odgovarajućim nazivom (**Oboljenja gornjih disajnih puteva – sada / Angioneurotski edem gornjih disajnih puteva – pre**).

Takođe je jednoj profesionalnoj bolesti u nazivu došlo do promene, odnosno dodata je reč „**Bronhijalna**”, tako da nazivi profesionalnih bolesti utvrđeni novim Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 14/2019) glase:

- 56 - Pneumokonioze uzrokovane nefibrozogenom prašinom/vlaknima,
- 57 - Bisinoza pluća, Kanabioza, Bagasoza,
- 58 - Bronhijalna astma i
- 60 - Oboljenje gornjih disajnih puteva.

Red. br. u Pravilniku	Profesionalna bolest	Poslovi i radna mesta na kojima se bolest pojavljuje	Uslovi za priznavanje bolesti kao profesionalne
1	2	3	4

1.0. BOLESTI PROUZROKOVANE HEMIJSKIM DEJSTVOM

1.1. Metali i metaloidi

56.	Pneumokonioze uzrokovane nefibrozogenom prašinom/vlaknima	Poslovi i radna mesta na kojima postoji izloženost nefibrozogenoj prašini/vlaknima (Dokaz o intenzitetu i trajanju izloženosti)	Rendgenološke promene na plućima sa brojnim difuznim mikronodularnim i nodularnim zasenčenjim velike gustine i sa srednje teškim ili teškim poremećajima plućne ventilacije osim za bari tozu, stanozu i siderozu
-----	---	---	---

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

57.

	<p>Poslovi i radna mesta gde postoji izloženost prašini pamuka, posebno Klinička slika u početnim bisinoze u dru-Bisinoza pluća fazama prerade gom i u trećem (Dokaz o stadijumu intenzitetu bolesti i trajanju izloženosti od najmanje deset godina)</p>
Kanabioza	<p>Poslovi i radna mesta gde postoji izloženost prašini lana i konoplje, Klinička slika posebno u po- kanabioze u četnim fazama drugom i u prerade (Do- trećem stadiju- kaz o intenzi- mu bolesti tetu i trajanju izloženosti od najmanje deset godina)</p>

		Poslovi i radna mesta gde postoјi izloženost prašini šećerne trske i suvom ostatku šećerne trske, posebno bagasoze u početnim fazama prerade trećem stadiju (Dokaz o mu bolesti intenzitetu i trajanju izloženosti od najmanje deset godina)	Klinička slika bagasoze u drugom i u trećem stadiju (Dokaz o mu bolesti intenzitetu i trajanju izloženosti od najmanje deset godina)
58.	Bronhijalna astma	Poslovi i rada, pozitivni radna mesta na kojima dolazi do kontakta sa materijama koje izazivaju alergijsko iritantno dejstvo na disajne materijale (Dokaz o izloženosti)	Klinička slika astme sa verifikacijom napada u toku rada, pozitivni nespecifični i specifični bronhoprovokativni testovi U slučajevima kad je bronhio- provokativni test kontraputeve (Dokaz indikovan, o izloženosti) pozitivni imunološki testovi (Eliza test ili neki od in vitro testova)

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

60.

**Oboljenja
gornjih disaj-
nih puteva**

Klinička slika
**Poslovi i
radna mesta
na kojima
su radni-
ci izloženi
alergogenim
ili iritirajućim
materijama
(Dokaz o izlo-
ženosti)** sa izraženim
promenama
na gornjim
disajnim
putevima i
pozitivnim
eksponi-
cionim ili
specifičnim
imunološkim
testovima

**Prema starom Pravilniku o utvrđivanju profesionalnih
bolesti („Službeni glasnik RS”, broj 105/03), koji više ne
važi**

49.

Bisinoza pluća

Postoji ekspo-
zicija prašini-
pamuka, lana-
i konoplje,
posebno u po-
četnim fazama
prerade (Do-
kaz o intenzi-
tetu i trajanju
eksponicije od
najmanje deset
godina)

Klinička slika
**bisinoze u dru-
gom i u trećem
stadijumu
bolesti 8**

		Klinička slika astme sa verifikacijom
50.	Astma	<p>Poslovi i radna mesta na rada, pozitivni kojima dolazi do kontakta sa materijama koje izazivaju alergijsko ili irritantno dejstvo na disajne puteve (Dokaz o ekspoziciji) kativni testovi U slučajevima kad je bronhosteno na disajne provokativni test kontraksponovani, imunološki testovi</p>
52.	Angioneurotski edem gornjih disajnih puteva	<p>Klinička slika</p> <p>Poslovi i radna mesta na koji su radnici eksponovani materijama (Dokaz o ekspoziciji) sa izraženim promenama na gornjim disajnim putevima alergogenima i materijama i pozitivnim ekspozicionim (Dokaz o ekspoziciji) i specifičnim imunološkim testovima</p>

Komentar Pravilnika o
utvrđivanju profesionalnih
bolesti

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

7/23 Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci se primenjuje od 1. januara 2016. godine i njime se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera sa ciljem otklanjanja ili svođenja na najmanju moguću meru rizika od nastanka povrede ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju buci, a naročito rizika od nastanka oštećenja sluha, zahtevi koje su dužni da ispune pravna lica sa licencom za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline u postupku preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline, granična vrednost izloženosti buci i akcionala vrednost izloženosti buci.

*Pravilnik o
preventivnim
merama za
bezbedan i zdrav
rad pri izlaganju
buci*

Pravilnik se primenjuje na radnim mestima na kojima se obavljaju poslovi pri kojima zaposleni jesu ili mogu biti izloženi buci.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Na osnovu člana 7. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS“, br. 101/05, 91/15, 113/2017 i dr. zakon), ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja donosi Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci. Izmene i dopune Pravilnika su objavljene u „Službenom glasniku RS“, broj 93 od 26. decembra 2019. godine.

Imajući u vidu da član 1. Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci glasi:

„Ovim pravilnikom propisuju se minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispunи u obezbeđivanju primene preventivnih mera sa ciljem oticanja ili suočenja na najmanju moguću meru rizika od nastanka povrede ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju buci, a naročito rizika od nastanka oštećenja sluha, zahtevi koje su dužni da ispune pravna lica sa licencom za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline u postupku preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline, granična vrednost izloženosti buci i akcionala vrednost izloženosti buci.“, u skladu sa Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, u Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci („Službeni glasnik RS“, br. 96/11 i 78/15), u članu 1. reči: „granična vrednost izloženosti buci i akcionala vrednost izloženosti buci“ zamenjuju se rečima: „granične

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

vrednosti izloženosti buci, akcione vrednosti izloženosti buci i vršne vrednosti zvučnog pritiska”.

Prema članu 3. važećeg Pravilnika, fizički parametri koji se koriste u postupku procene rizika usled izlaganja buci su vršna vrednost zvučnog pritiska (ppeak) - najviša vrednost „C“ frekvencijski ponderisanog trenutnog zvučnog pritiska; nivo dnevne izloženosti buci ($L_{EX,8h}$) (dB(A) re. 20 μPa) - vremenski normalizovan srednji nivo izloženosti buci za osmočasovno radno vreme, a izračunava se na propisan način izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci; nivo nedeljne izloženost buci ($L_{EX,8h}$) - vremenski normalizovan prosek dnevnih izloženosti buci za radnu nedelju od pet osmočasovnih radnih dana, a izračunava se na propisan način izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci. Način izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci čini njegov sastavni deo.

Član 3.

U skladu sa Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, član 3. važećeg Pravilnika se menja, tako da glasi:

„U članu 3. stav 1. tačka 1) reč: „najviša” zamenuje se rečju: „maksimalna”. Tač. 2) i 3) menjaju se i glase:

2) nivo dnevne izloženosti buci $L_{A,EX,8h}$ (dB (A) u odnosu na referentnu vrednost od 20 μPa) jeste vremenski ponderisana srednja vrednost nivoa

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

izloženosti buci za osmočasovno radno vreme, koji se izračunava na način propisan ovim pravilnikom. Nivo dnevne izloženosti buci obuhvata svu buku prisutnu na radnom mestu uključujući i impulsnu buku;

3) nivo nedeljne izloženosti buci $L_{A,EX,8h}$ jeste vremenski ponderisana srednja vrednost nivoa izloženosti buci za radnu nedelju od pet osmočasovnih radnih dana, koji se izračunava na način propisan ovim pravilnikom. Način izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 4.

Prema članu 4. važećeg Pravilnika dnevna granična vrednost izloženosti i dnevna akcionala vrednost izloženosti buci jesu granična vrednost izloženosti buci: ($L_{EX,8h}$) = 85 dB(A) i ppeak = 140 Pa (137 dB) u odnosu na referentni zvučni pritisak od 20 μ Pa) i akcionala vrednost izloženosti buci: ($L_{EX,8h}$) = 80 dB(A) i ppeak = 112 Pa (135 dB(C) u odnosu na referentni zvučni pritisak od 20 μ Pa).

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, član 4. važećeg Pravilnika, se menja tako da glasi:

„Granične vrednosti izloženosti za nivo dnevne izloženost buci, akcione vrednosti izloženosti za nivo dnevne izloženost buci i vršne vrednosti zvučnog pritiska jesu:

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

- 1) granične vrednosti izloženosti buci jesu $L_{A,EX,8h}$ — 85 (A) dB i ppeak = 140 Pa (137 dB(C) u odnosu na referentnu vrednost od 20 μ Pa);
- 2) gornje akcione vrednosti izloženosti buci jesu $L_{A,EX,8h}$ — 83 (A) dB i ppeak = 126 Pa (136 dB(C) u odnosu na referentnu vrednost od 20 μ Pa);
- 3) donje akcione vrednosti izloženosti buci jesu $L_{A,EX,8h}$ = 80 dB (A) i ppeak = 112 Pa (135 dB(C) u odnosu na referentnu vrednost od 20 μ Pa);

Prema članu 5. stav 1. važećeg Pravilnika, prilikom utvrđivanja efektivne izloženosti zaposlenog buci, u odnosu na graničnu vrednost izloženosti buci, uzima se u obzir smanjenje izloženosti usled korišćenja sredstava i opreme za zaštitu sluha. Takođe, članom 5. stav 2. Pravilnika, propisano je da se prilikom utvrđivanja efektivne izloženosti zaposlenog buci, u odnosu na akcionu vrednost izloženosti buci, ne uzima u obzir smanjenje izloženosti usled korišćenja sredstava i opreme za zaštitu sluha.

Član 5.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, izmenjen je član 5. važećeg Pravilnika, i to tako da se u članu 5. stav 1. reči: „graničnu vrednost” zamenjuju rečima: „granične vrednosti”.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Istovremeno, u stavu 2. reč: „akcione“ zamjenjuje se rečju: „akcione“.

Član 6.

U skladu sa članom 6. važećeg Pravilnika, na radnim mestima na kojima se obavljuju poslovi pri kojima dnevna izloženost buci značajno varira od jednog do drugog radnog dana nedeljna izloženost buci ne sme da prekorači vrednost od 85 dB(A) i pri tome moraju da budu preduzete odgovarajuće preventivne mere za smanjenje rizika usled izloženosti buci u skladu sa poslovima koji se obavljaju.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, izmenjen je član 6. važećeg Pravilnika, i to tako da glasi:

„Za aktivnosti, kada dnevni nivo izloženosti na radnim mestima značajno varira od jednog do drugog radnog dana, u cilju primene graničnih vrednosti izloženosti i akcionalih vrednosti izloženosti mogu se koristiti nedeljni nivoi izloženosti buci umesto dnevnih nivoa izloženosti buci za procenu nivoa buke kojoj su zaposleni izloženi, pod uslovom da:

- 1) nedeljni nivo izloženosti buci ne prekoračuje graničnu vrednost izloženosti buci od 85 dB (A);
- 2) se preduzimaju odgovarajuće preventivne mere za smanjenje rizika usled izloženosti buci u skladu sa poslovima koji se obavljaju.“

Takođe, dodat je novi član 6a, tako da glasi:

„Rad je ometan bukom ako su pri poslovima karakterističnim za radno mesto prekoračeni maksimalno dozvoljeni ekvivalentni nivoi buke za neometan rad kod pojedinih vrsta poslova (Prilog 2.).

Prilikom utvrđivanja ispunjenosti zahteva iz stava 1. ovog člana određuju se na radnom mestu ekvivalentni nivoi buke u trajanju od 15 minuta.

Maksimalno dozvoljeni ekvivalentni nivoi buke za neometan rad kod pojedinih vrsta poslova (Prilog 2.) odštampan je uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.”

Poslodavac je dužan da u postupku procene rizika od nastanka povrede ili oštećenja zdravlja usled izloženosti zaposlenih buci proceni nivo buke, kao i da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima jesu ili mogu biti izloženi buci izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o proceni rizika ukoliko je procena rizika izvršena tako da nisu evidentirani i procenjeni svi faktori rizika koji nastaju usled izlaganja zaposlenih buci; ako je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojavе novih opasnosti i štetnosti ili ako je to potrebno na osnovu rezultata dobijenih na osnovu praćenja zdravstvenog stanja.

Poslodavac je dužan da na osnovu utvrđenih štetnosti koje nastaju usled izloženosti zaposlenih

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim meraima za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

buci angažuje pravno lice sa licencom radi sproveđenja preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne okoline.

Poslodavac je dužan da za sva radna mesta u radnoj okolini, na kojima jesu ili mogu biti izloženi buci izvrši procenu rizika od nastanka povređivanja i oštećenja zdravlja zaposlenih, odnosno da izvrši delimičnu izmenu i dopunu akta o procesni riziku ukoliko je procena rizika izvršena tako da nisu evidentirani i procenjeni svi faktori rizika koji nastaju usled izlaganja zaposlenih buci, ako je došlo do promene u obavljanju poslova, odnosno pojave novih opasnosti i štetnosti ili ako je to potrebno na osnovu rezultata dobijenih na osnovu praćenja zdravstvenog stanja.

Poslodavac je dužan da rizik koji nastaje usled izloženosti zaposlenih buci otkloni ili da ih smanji na najmanju moguću meru i pri tome je dužan da uzme u obzir druge metode rada čijom primenom se smanjuje izloženost buci; izbor odgovarajuće opreme za rad koja s obzirom na poslove koje zaposleni obavlja emituje najmanju moguću buku, uključujući i mogućnost da se zaposlenom stave na raspolaganje druga sredstva sa ciljem da se ograniči ili smanji izloženost buci; projektovanje i raspored radnih mesta; informisanje i osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad sa ciljem da se zaposleni upoznaju sa pravilnim korišćenjem opreme za rad kako bi se njihova izloženost buci svela na najmanju moguću meru; smanjenje buke

primenom tehničkih sredstava (smanjenje buke u vazduhu štitnicima, ogradama, zvučno-apsorpcionim pokrivačima i dr., kao i smanjenje buke nastale u konstrukcijama prigušnjem ili izolacijom); odgovarajuće programe održavanja radnog mesta i opreme za rad; smanjenje izloženosti buci primenom organizacionih mera (ograničavanje trajanja i intenziteta izloženosti, raspored rada koji sadrži odgovarajuće vreme odmora).

Poslodavac je dužan da, ukoliko se u postupku procene rizika utvrdi da je akciona vrednosti izloženosti buci prekoračena, aktom o proceni rizika utvrdi tehničke i/ili organizacione mera čija primene treba da obezbedi smanjenje izloženosti zaposlenih buci i pri tome je dužan da naročito uzme u obzir napred navedene mere.

Poslodavac je dužan da radna mesta, za koja je na osnovu procene rizika utvrđeno da postoji mogućnost da akciona vrednost izloženosti buci bude prekoračena, obeleži oznakama za bezbednost i zdravlje na radu, kao i da taj prostor razgraniči i obezbedi od pristupa zaposlenih koji ne rade na tim radnim mestima.

Poslodavac je dužan da, u situaciji kada se rizik usled izloženosti zaposlenih buci ne može smanjiti primenom drugih mera za bezbedan i zdrav rad, omogući zaposlenom korišćenje odgovarajućih sredstava i opreme za zaštitu sluha, i to kada je izloženost veća od akcione vrednosti izloženosti buci poslodavac je dužan da sredstva i opremu za zaštitu sluha učini dostupnim zaposlenima; kada

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

je izloženosti jednaka ili veća od granične vrednosti izloženosti buci poslodavac je dužan da da na korišćenje zaposlenom sredstva i opremu za zaštitu sluha.

Poslodavac je dužan da sredstva i opremu za zaštitu sluha proceni tako da se rizik od nastanka oštećenja sluha otkloni ili smanji na najmanju moguću meru.

Poslodavac je dužan da što je moguće pre, ukoliko je i pored primene preventivnih mera izloženost veća od granične vrednosti izloženosti buci, preduzme odgovarajuće mere tako da smanji izloženost ispod granične vrednosti izloženosti buci, utvrdi razloge zbog kojih je došlo do prekoračenja granične vrednosti izloženosti buci i da koriguje primenu mera sa ciljem da se spreči da se prekoračenje granične vrednosti izloženosti buci ponovi.

Član 7. Član 7. važećeg Pravilnika glasi :

„Pravno lice sa licencom za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline dužno je da preventivna i periodična ispitivanja uslova radne okoline obavlja u skladu sa standardom ISO 9612* i pri tome je dužno da koristi odgovarajuće instrumente i uređaje.“

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, izmenjen je član 7. i to:

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Dodaju se st. 2 i 3, koji glase:

„Pravno lice sa licencom za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline dužno je da koristi metodologiju koja obuhvata uzimanje uzoraka koji moraju biti reprezentativni za ličnu izloženost zaposlenog.

Pravno lice sa licencom za obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline dužno je da uzme u obzir merne nesigurnosti u skladu sa metrološkom praksom.”

Poslodavac je dužan da zaposlenima koji jesu izloženi buci čija je vrednost jednak ili veća od akcione vrednosti izloženosti buci ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije o merama koje se preduzimaju sa ciljem ostvarenja bezbednih i zdravih uslova rada pri izlaganju buci, kao i da te zaposlene u toku osposobljavanja za bezbedan i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika koji nastaju pri izlaganju buci, a naročito u odnosu na prirodu tih rizika; mere koje se preduzimaju sa ciljem otklanjanja ili smanjenja na najmanju moguću meru rizika od oštećenja zdravlja usled izloženosti buci; postojanje granične vrednosti izloženosti i akcione vrednosti izloženosti buci; rezultate procene i merenja buke, kao i značenje tih rezultata; pravilno korišćenje sredstava i opreme za zaštitu sluha; načina za otkrivanje i prijavljivanje znakova oštećenja sluha; okolnosti pod kojima imaju pravo na praćenje zdravstvenog stanja u skladu sa ovim pravilnikom kao i svrsi tog praćenja zdravstvenog

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim meraima za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

stanja; bezbedne načine rada kako bi se izloženost buci smanjila na najmanju moguću meru.

Izmenjen je i član 10. stav 1 tačka 2) i to tako da glasi:

„Poslodavac je dužan da u postupku procene rizika koji se javlja usled izloženosti zaposlenih buci naročito uzmir u obzir granične vrednosti i akcione vrednosti* izloženosti buci.“

Član 12.

Prema članu 12. važećeg Pravilnika, poslodavac je dužan da uzimajući u obzir savremena tehnička rešenja i dostupnost mera za kontrolu rizika na njegovom izvoru, polazeći od načela primene preventivnih mera, rizik koji nastaje usled izloženosti zaposlenih buci otkloni ili da ih smanji na najmanju moguću meru i pri tome je dužan da uzme u obzir:

- 1) druge metode rada čijom primenom se smanjuje izloženost buci;
- 2) izbor odgovarajuće opreme za rad koja s obzirom na poslove koje zaposleni obavlja emituje najmanju moguću buku, uključujući i mogućnost da se zaposlenom stave na raspolaganje druga sredstva sa ciljem da se ograniči ili smanji izloženost buci;
- 3) projektovanje i raspored radnih mesta;

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

4) informisanje i osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad sa ciljem da se zaposleni upoznaju sa pravilnim korišćenjem opreme za rad kako bi se njihova izloženost buci svela na najmanju moguću meru;

5) smanjenje buke primenom tehničkih sredstava, i to:

(1) smanjenje buke u vazduhu štitnicima, ograda-ma, zvučno-apsorpcionim pokrivačima i dr.,

(2) smanjenje buke nastale u konstrukcijama pri-gušnjem ili izolacijom;

6) odgovarajuće programe održavanja radnog me-sta i opreme za rad;

7) smanjenje izloženosti buci primenom organiza-cionih mera, i to:

(1) ograničavanje trajanja i intenziteta izloženosti,

(2) raspored rada koji sadrži odgovarajuće vreme odmora.

Prema izmenama i dopunama Pravilnika o pre-ventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, u članu 12. stav 1. tačka 2) reč: „sredstva“ zamenjuje se rečima: „oprema za rad“. Stav 1. tačka 5) podtač. (1) menja se i glasi:

(l) smanjenje buke u vazduhu paravanima, kabi-nama i zvučno-apsorpcionim oblogama.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Član 13.

Prema članu 13. važećeg Pravilnika, poslodavac je dužan da, ukoliko se u postupku procene rizika utvrdi da je akcionala vrednosti izloženosti buci prekoračena, aktom o proceni rizika utvrdi tehničke i/ili organizacione mera čija primene treba da obezbedi smanjenje izloženosti zaposlenih buci i pri tome je dužan da naročito uzme u obzir mere koje su navedene u članu 12. Pravilnika.

Izmenama i dopunama Pravilnika, predviđeno je da se u članu 13. reči: „je akcionala vrednosti izloženosti buci prekoračena“ zamjenjuju se rečima: „su gornje akcione vrednosti izloženosti buci prekoračene“, a reči: „mera čija primene“ zamjenjuje se rečima „mere čija primena“.

Član 14. važećeg Pravilnika glasi:

Član 14.

„Poslodavac je dužan da radna mesta, za koja je na osnovu procene rizika utvrđeno da postoji mogućnost da akcionala vrednost izloženosti buci bude prekoračena, obeleži oznakama za bezbednost i zdravlje na radu, kao i da taj prostor razgraniči i obezbedi od pristupa zaposlenih koji ne rade na tim radnim mestima.“

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, predviđena je izmena člana 14. važećeg Pravilnika, i to tako da se reči „akcionala vrednosti izloženosti buci bude prekoračena“ zamjenjuju se rečima: „gornje akcione vrednosti

izloženosti buci budu prekoračene” a reči: „bezbednost i zdravlje na radu“ zamjenjuju se rečima: „bezbednost i/ili zdravlje na radu”.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Član 17. važećeg Pravilnika glasi:

„Poslodavac je dužan da, u situaciji kada se rizik usled izloženosti zaposlenih buci ne može smanjiti primenom drugih mera za bezbedan i zdrav rad, omogući zaposlenom korišćenje odgovarajućih sredstava i opreme za zaštitu sluha, i to:

Član 17.

1) kada je izloženost veća od akcione vrednosti izloženosti buci poslodavac je dužan da sredstva i opremu za zaštitu sluha učini dostupnim zaposlenima;

2) kada je izloženosti jednaka ili veća od granične vrednosti izloženosti buci poslodavac je dužan da da na korišćenje zaposlenom sredstva i opremu za zaštitu sluha.

Poslodavac je dužan da sredstva i opremu za zaštitu sluha proceni tako da se rizik od nastanka oštećenja sluha otkloni ili smanji na najmanju moguću meru.“

Izmenama i dopunama Pravilnika, predviđeno je da se u članu 17. stav 1. tačka 1) reč: „akcione” zamjenjuje rečima: „donjih akcionih”.

Tačka 2), menja se i glasi:

2) kada je izloženost veća ili jednaka od gornjih akcionih vrednosti izloženosti buci zaposleni je

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

dužan da nosi sredstva i opremu za zaštitu sluha koju mu je poslodavac dao na korišćenje.“

Dodaje se stav 3, koji glasi:

„Poslodavac je dužan da proveri efektivnost sprovedenih mera koje su preduzete u skladu sa ovim članom.“

Član 18. važećeg Pravilnika glasi:

Član 18.

„Poslodavac je dužan da izloženost zaposlenih buci svede na najmanju moguću vrednost, a u svakom slučaju na vrednost koja je manja od granične vrednosti izloženosti buci.

Poslodavac je dužan da što je moguće pre, ukoliko je i pored primene preventivnih mera izloženost veća od granične vrednosti izloženosti buci, preduzme odgovarajuće mere tako da smanji izloženost ispod granične vrednosti izloženosti buci, utvrди razloge zbog kojih je došlo do prekoračenja granične vrednosti izloženosti buci i da koriguje primenu mera sa ciljem da se spreči da se prekoračenje granične vrednosti izloženosti buci ponovi.“

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, predviđena je izmena člana 18. važećeg Pravilnika, prema kojoj se reći: „vrednost koja je manja od granične vrednosti“ zamenjuju rečima: „vrednosti koje su manje od graničnih vrednosti“. U stavu 2. reč: „granične“ zamenjuje se rečju: „graničnih“.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Član 19. važećeg Pravilnika glasi:

„Poslodavac je dužan da zaposlenima koji jesu izloženi buci čija je vrednost jednaka ili veća od akcione vrednosti izloženosti buci ili njihovim predstavnicima za bezbednost i zdravlje na radu obezbedi sve informacije o merama koje se preduzimaju sa ciljem ostvarenja bezbednih i zdravih uslova rada pri izlaganju buci, kao i da te zaposlene u toku ospozobljavanja za bezbedan i zdrav rad upozna sa svim vrstama rizika koji nastaju pri izlaganju buci, a naročito u odnosu na:

- 1) prirodu tih rizika;
- 2) mere koje se preduzimaju sa ciljem otklanjanja ili smanjenja na najmanju moguću meru rizika od oštećenja zdravlja usled izloženosti buci;
- 3) postojanje granične vrednosti izloženosti i akcione vrednosti izloženosti buci;
- 4) rezultate procene i merenja buke, kao i značenje tih rezultata;
- 5) pravilno korišćenje sredstava i opreme za zaštitu sluha;
- 6) načina za otkrivanje i prijavljivanje znakova oštećenja sluha;
- 7) okolnosti pod kojima imaju pravo na praćenje zdravstvenog stanja u skladu sa ovim pravilnikom kao i svrsi tog praćenja zdravstvenog stanja;

Član 19.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

8) bezbedne načine rada kako bi se izloženost buci smanjila na najmanju moguću meru.“

Shodno izmenama, u članu 19. stav 1. reč: „akcione“ zamenjuje se rečima: „donjih akcionih“. Tačke 3) i 4) menjaju se tako da glase:

3) granične vrednosti izloženosti buci i akcione vrednosti izloženosti buci utvrđene članom 4. ovog pravilnika“.

4) rezultate procene i merenja buke, kao i značenje tih rezultata.

Član 20. važećeg Pravilnika glasi:

Član 20.

„Poslodavac je dužan da obezbedi propisano praćenje zdravstvenog stanja za zaposlene koji rade, ili treba da rade, na radnim mestima za koje se rezultatima procene rizika, iz člana 8. ovog pravilnika utvrdi da su radna mesta sa povećanim rizikom od nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja.

Poslodavac je dužan da zaposlenog koji radi na radnom mestu na kojem je izloženost veća od akcione vrednosti izloženosti buci, na njegov zahtev uputi na ciljani lekarski pregled.

Ciljani lekarski pregledi, iz stava 2. ovog člana, vrše se na način, po postupku i u rokovima kao i prethodni i periodični lekarski pregledi zaposlenih na radnim mestima sa povećanim rizikom.

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Kada se praćenjem zdravstvenog stanja utvrdi oštećenje sluha zaposlenog koje je prema nalazu službe medicine rada nastalo kao posledica izlaganja buci na radnom mestu, tada je:

- 1) služba medicine rada dužna da obavesti zaposlenog o rezultatima praćenja zdravstvenog stanja koji se odnose na njega;
- 2) poslodavac dužan da:
 - (1) izvrši proveru procene rizika koja je sprovedena u skladu sa članom 8. ovog pravilnika,
 - (2) izvrši korekciju preventivnih mera koje su predviđene za otklanjanje ili smanjenje rizika saglasno čl. 12–17. ovog pravilnika,
 - (3) uzme u obzir savet službe medicine rada pri sprovođenju preventivnih mera koje su predviđene za otklanjanje ili smanjenje rizika saglasno čl. od 12. do 17. ovog pravilnika, uključujući i premeštanje zaposlenog na drugo radno mesto na kojem neće biti izložen buci;
 - (4) obezbedi praćenje zdravstvenog stanja ostalih zaposlenih koji su bili na sličan način izloženi buci.“

Shodno izmenama i dopunama Pravilnika, u članu 20. stav 2. menja se i glasi: „Poslodavac je dužan da zaposlenog koji radi na radnom mestu na kojem je izloženost veća od gornjih akcionalih

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

vrednosti izloženosti buci uputi na ciljani lekarski pregled.”

Takođe, prema izmenama i dopunama Pravilnika, posle člana 20. dodaje se član 20a, koji glasi:

„Član 20a

Poslodavac je dužan da vodi i čuva evidenciju o izvršenim ciljanim lekarskim pregledima zaposlenih iz člana 20. ovog pravilnika, u skladu sa propisima o bezbednosti i zdravlju na radu.

Član 20a

Poslodavac je dužan da evidenciju iz stava 1. ovog člana dostavi zaposlenom na njegov zahtev.

Kopije evidencije iz stava 1. ovog člana dostavljaju se zavodu, odnosno institutu za javno zdravlje na njegov zahtev.“

Poslodavac i zaposleni, odnosno njihovi predstavnici za bezbednost i zdravlje na radu dužni su da sarađuju u vezi sa svim pitanjima koja se odnose na primenu preventivnih mera pri izlaganju buci.

Pravilnikom o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci, predviđeno je da se način izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci, koji je sastavni deo Pravilnika o preventivnim mera ma za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci („Službeni glasnik RS”, br. 96/11 i 78/15), zameni novim Načinom izračunavanja nivoa dnevne i nedeljne izloženosti buci (Prilog1) i do-

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

dat je Prilog 2. - Maksimalno dozvoljeni ekvivalentni nivoi buke za neometan rad kod pojedinih vrsta poslova.

Prilog 1

ПРИЛОГ

Начин израчунавања нивоа дневне и недељне изложености буци

1) Начин израчунавања нивоа дневне изложености буци

Ниво дневне изложености буци, нормализован на номинални осмочасовни радни дан, $L_{A,EX,10}$, изражен у децибелима, дат је једначином:

$$L_{A,EX,10} = L_{A,eq,T_0} + 10 \log\left(\frac{T_e}{T_0}\right)$$

где је:

- T_e ефективно трајање радног дана;
- T_0 референтно трајање радног дана (8 сати).

Ако је ефективно трајање радног дана T_e једнако 8 сати, $L_{A,EX,10}$ је једнак L_{A,eq,T_0} .

Еквивалентни континуални А-пондерисани ниво звучног притиска $L_{A,eq,T}$ изражен у децибелима, дат је једначином:

$$L_{A,eq,T} = 10 \log\left[\frac{1}{T_2 - T_1} \int_{T_1}^{T_2} \frac{p_A^2(t)}{p_0^2} dt\right]$$

где је:

- $T = T_2 - T_1$ период у коме је извршено усредњавање звучног притиска.

Период T , коришћен за директно мерење или рачунање $L_{A,eq,T}$ треба да буде одабран тако да даје резултате који су репрезентативни за читав период.

За континуалну непроменљиву буку уместо $L_{A,eq}$ може се користити $L_{p,A}$.

2) Начин израчунавања нивоа недељне изложености буци

Када је потребно израчунати просечно излагanje буци у току п дана, нпр. ако се узимају у обзир дневни нивои излагања буци нормализовани на номинални осмочасовни радни дан током недељног излагања, просечна вредност $L_{A,EX,0}$ у децибелима, током читавог периода може се одредити из вредности $L_{A,EX,dn}$ за сваки дан, користећи следећу једначину:

$$L_{A,EX,0} = 10 \log\left[\frac{1}{k} \sum_{d=1}^k 10^{L_{A,EX,dn}}\right]$$

Вредност k одређује се у складу са сархом усредњавања, биће једнака п ако је потребна средња вредност, односно биће фиксији број ако се излагање нормализује у односу на номинални број дана (нпр., $k = 5$ даје ниво дневног излагања буци нормализован у односу на седмицу од 5 осмочасовних радних дана).

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim meraima za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

Prilog 2.

Maksimalno dozvoljeni ekvivalentni nivoi buke za neometan rad kod pojedinih vrsta poslova

Redni broj	Opis posla na radnom mestu	Maksimalno dozvoljeni ekvivalentni nivoi zvučnog pritiska LA,eq,15 min dB(A)	(a)	(b)
1.	Najzahtevniji umni rad, vrlo velika usred-sređenost, rad vezan za veliku odgovornost, najsloženiji poslovi upravljanja i rukovođenja	45	40	
2.	Pretežno umni rad koji zahteva usredsređenost, kreativno razmišljanje, donošenje važnih odluka, istraživanje, projektovanje, komunikacija sa grupom ljudi	50	40	
3.	Zahtevniji kancelarijski poslovi, lekarske ordinacije, sale za sastanke, nastava u školama, neposredna govorna i/ili telefonska komunikacija	55	45	
4.	Manje zahtevni kancelarijski poslovi, pretežno rutinski umni rad koji zahteva usredsređenost ili neposredna govorna i/ili telefonska komunikacija, telefonske centrale	60	50	
5.	Manje zahtevni i uglavnom mehanizovani kancelarijski poslovi, prodaja, vrlo zahtevno upravljanje sistemima, fizički rad koji zahteva nadzor čulom sluha, rad koji se obavlja na osnovu zvučnih signala	65	55	

Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju buci

6.	Pretežno mehanizovani kancelarijski poslovi, zahtevno upravljanje sistemima, upravljačke kabine, fizički rad koji zahteva stalnu usred-sređenost, rad koji zahteva nadzor čulom sluha, rad koji se obavlja na osnovu zvučnih signala	70	60
7.	Manje zahtevni fizički poslovi koji zahtevaju usredsređenost i oprez, manje zahtevno upravljanje sistemima	75	65
8.	Poslovi pri kojima su zaposlene za vreme trudnoće izložene buci	75	70

- (a) – nivo buke na radnom mestu koji potiče od proizvodnih pogona u blizini radnog mesta,
- (b) – nivo buke na radnom mestu koji potiče od neproizvodnih izvora (ventilacija, klimatizacija, saobraćajna buka i sl.).

Pravilnik o izmenama i
dopunama Pravilnika o
preventivnim merama za
bezbedan i zdrav rad pri
izlaganju buci

7/24

Bezbednost i zdravlje na radu pri radu sa mašinama

UVOD

Mašine, u širem smislu reči, spadaju u opremu za rad u koju, pored samih mašina, spadaju i: razni uređaji, postrojenja, instalacije, alati i sl. Navedeni uređaji, postrojenja, alati, instalacije i dr. mogu biti ili sastavni delovi mašina ili posebni uređaji, odnosno instalacije. Mi ćemo se u ovom radu fokusirati na mašine sa uređajima, instalacijama i alatima kao njihovim sastavnim delovima (u daljem tekstu: Mašine). Pri tome će se sagledati i procesi rada u kojima se koriste mašine, odnosno sve aktivnosti koje se odnose na mašine, kao što su pokretanje ili zaustavljanje, odnosno njihova upotreba (podešavanje, programiranje ili reprogramiranje, pokretanje, zaustavljanje i čišćenje, transportovanje, popravljanje, izmene kojima se ne menja namena mašina, održavanje, servisiranje i specifično čišćenje).

Obrada materijala mašinama sa pratećim alatima, priborima, uređajima i instalacijama može izazvati veoma ozbiljne, pa čak i fatalne posledice po zapoštene koji u okviru poslova koje obavljaju koriste

*Obrada materijala
mašinama sa
pratećim alatima,
priborima,
uređajima i
instalacijama može
izazvati veoma
ozbiljne, pa čak i
fatalne posledice
po zapoštene koji u
okviru poslova koje
obavljaju koriste
mašine*

Bezbednost i zdravlje na radu pri radu sa mašinama

Cilj ovog rada je unapređenje bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno obezbeđivanje takvih uslova na radu kojima se u najvećoj mogućoj meri smanjuju povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja koja mogu nastati pri radu sa mašinama

Najvažniji propisi

maštine . Takođe, nastale posledice mogu uticati i na njihovu okolinu, odnosno na sve ostale zapo-slene i druga lica koja su izložena opasnostima i/ili štetnostima, a koja se u potpunosti ili delimično mogu naći u području opasnosti.

Cilj ovog rada je unapređenje bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno obezbeđivanje takvih uslova na radu kojima se u najvećoj mogućoj meri smanjuju povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja koja mogu nastati pri radu sa mašinama.

PROPISE KOJIMA SE UREĐUJU BEZBEDNOSTI I ZDRAVLJE NA RADU PRI RADU SA MAŠINAMA

Najvažniji propisi kojima se uređuju bezbednost i zdravlje na radu pri radu sa mašinama su:

- 1) Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik RS”, br. 101/2005, 91/2015 i 113/2017 – dr. zakon) kojim se uređuje sprovođe-nje i unapređivanje bezbednosti i zdravlja na radu lica koja učestvuju u radnim procesima, kao i lica koja se zateknu u radnoj okolini, a u cilju spreča-vanja povreda na radu, profesionalnih oboljenja i obolje-nja u vezi sa radom;

- 2) Pravilnik o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini („Službeni glasnik RS”, br. 72/2006, 84/2006 – ispr., 30/2010 i 102/2015) kojim se utvrđuju način i postupak procene rizika nastanka povreda na radu ili oštećenja zdravlja, odno-sno oboljenja zaposlenog na radnom mestu i u radnoj okolini, pored ostalog i pri radu sa mašinama; kao i način i mere za njihovo otklanjanje koje poslodavac uređuje aktom o proceni rizika;
- 3) Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad („Službeni glasnik RS”, br. 23/2009, 123/2012, 102/2015 i 101/2018) kojim se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera pri korišćenju mašina (opreme za rad);
- 4) Pravilnik o bezbednosti mašina („Službeni glasnik RS”, br. 58/2016 i 21/2020) kojim se pre svega propisuju bitni zahtevi za zaštitu zdravlja i bezbednost koji se odnose na projektovanje i izradu mašina, kao i drugi zahtevi i uslovi koji moraju biti ispunjeni pri likom njihovog stavljanja na tržište i/ili pri njihovom puštanju u upotrebu;
- 5) Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu („Službeni glasnik RS”, br. 21/2009 i 1/2019) kojim se propisuju

minimalni zahtevi koje je poslo-davac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera za bezbedan i zdrav rad na radnom mestu na kojem se obavljaju procesi rada u kojima se koriste mašine.

RIZICI I OPASNOSTI PRI RADU SA MAŠINAMA

Pre svega, neophodno je doneti Akt o proceni rizika u kojem će se izvršiti procena rizika na radnim mestima i područjima rada na kojima se obavljaju procesi rada koji uključuju korišćenje mašina, zatim treba utvrditi područja opasnosti unutar opreme za rad i/ili u njenoj okolini u kojima postoji rizik od nastanka povreda i oštećenja zdravlja zaposlenog koji se u potpunosti ili delimično nalazi u području opasnosti, kao i mere koje se mogu preduzeti za potpuno uklanjanje ili smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou.

Prilikom izrade Akta o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini na kojima se obavljaju procesi rada u kojima se koriste mašine, potrebno je identifikovati, utvrditi i proceniti između ostalog i sledeće:

- 1) Opasnosti – potencijalne izvore povreda ili oštećenja zdravlja;
- 2) Zone opasnosti – područja u mašini i/ili oko mašine u kojima je neko lice izloženo riziku po svoje zdravlje ili bezbednost;

- 3) Izložena lica – lica koja se u celosti ili delimično nalaze u zoni opasnosti;
- 4) Rukovaće – lice ili više lica koja montiraju, upravljaju, podešavaju, priključuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašinu;
- 5) Rizike – kombinaciju verovatnoće i stepena povrede ili oštećenja zdravlja izloženih lica koja mogu nastati u opasnim situacijama;
- 6) Postojanje zaštitnika – delova maštine koji se isključivo koriste za zaštitu pomoću fizičke pregrade i/ili zaštitnih uređaja, odnosno uređaja koji smanjuju rizik samostalno ili zajedno sa zaštitnikom;
- 7) Predviđenu namenu – upotrebu maštine u skladu sa informacijama koje su navedene u uputstvima za upotrebu;
- 8) Nepravilnu upotrebu – upotrebu maštine na način koji nije naveden u uputstvima za upotrebu koja se može razumno predvideti, a može proistekći iz predvidivog ponašanja ljudi.

Opšti rizici i opasnosti pri radu sa mašinama

Pri upotrebi maština mogu se identifikovati sledeći rizici i opasnosti:

Mehaničke opasnosti

1) Mehaničke opasnosti:

- Rizik od gubitka stabilnosti mašina i njenih sastavnih delova, opreme, pribora i priključaka prilikom prevoza, montaže, demontaže i svake druge radnje u vezi sa mašinom;
- Rizik od loma u toku rada različitih delova mašine i njihovih spojeva, pojava zamora, starenja, korozije i abrazije (trošenja) materijala od kog su izrađeni pojedini delovi mašina (posebno rezni alati). Rizik predstavljaju i nepravilno montirani, postavljeni i/ili nezaštićeni delovi ukoliko se svi odlomljeni ili razoren delovi (krhotine) mogu razleteti i na taj način izazvati opasne situacije, zatim treba navesti i rizik od pucanja kručnih ili fleksibilnih cevi za prenošenje fluida, posebno onih izloženih visokom pritisku koje ne mogu izdržati predviđena unutrašnja i spoljašnja opterećenja i nisu čvrsto pričvršćene i/ili zaštićene, kao i neusklađeno kretanje ulaznog materijala i kretanje a-lata pri pokretanju i zaustavljanju alata (namerno ili nenamerno) i sl.;
- Rizici od padanja ili izbacivanja predmeta;
- Rizik od površina, ivica ili uglova (oštре ivice, oštri uglovi i grube površine);
- Rizici koji se odnose na kombinovane mašine namenjene izvršavanju više različitih operacija sa ručnim skidanjem radnog predmeta između svake operacije;

- Rizici u vezi sa promenama radnih uslova (npr. različitim brzinama ili različitim napajanjem energijom);
- Rizici koji nastaju zbog pokretnih delova, npr. nezaštićenih ili nepravilno zaštićenih pokretnih delova prenosnika kao što su: kotori, transportne trake, prenosnici, zupčanici, vratila, pokretni delovi uključeni u proces i slično;
- Rizici od nekontrolisanih kretanja.

2) Rizici koji se odnose na zaštitnike i uređaje za zaštitu

Rizici koji se odnose na zaštitnike i uređaje za zaštitu

- Opšti rizici podrazumevaju: konstrukcije zaštitnika i uređaja za zaštitu, njihovo privršćivanje, dodatne opasnosti, mogućnost skidanja i upotrebe mašina bez njih, kao i slučajevi u kojima su zaštitnici i uređaji za zaštitu nefunkcionalni u pogledu zaštite od pokretnih ili rotirajućih delova, od izbacivanja ili padanja materijala ili predmeta i od emisija koje prouzrukuje mašina. Opšti rizici uključuju i: postavljanje zaštitnika i uređaja za zaštitu na neodgovarajuće rastojanje od zone opasnosti, ometanje pregleda procesa rada, ograničavanje pristupa pri instalaciji i/ili zameni alata kao i održavanju mašina, odnosno onemogućavanje potrebne radnje na mestu gde se ta radnja mora izvršiti;

- Rizici koji se odnose na zaštitnike mogu nastati prilikom upotrebe tri vrste zaštitnika i to:
 - Nepokretnih zaštitnika, prilikom čije upotrebe može doći do rizika usled: nepričvršćivanja sistemima koji se mogu otvoriti i ukloniti samo pomoću alata, njihovog pričvršćavanja sistemima koji nisu pričvršćeni za zaštitnike ili za mašinu, a kada se ti sistemi uklone, zaštitnici ostaju na svom mestu iako nisu pričvršćeni;
 - Pokretnih zaštitnika sa zabravljinjem i sa uređajem sa blokadom prilikom čije upotrebe može doći do rizika ukoliko: zaštitnici nisu pričvršćeni za mašinu dok su otvoreni što je duže moguće, postoji mogućnost podešavanja nemernim delovanjem, nisu povezani sa uređajem za zabravljinje koji sprečava pokretanje opasnih funkcija mašine dok se oni ne zatvore i daje komandu za zaustavljanje kad zaštitnici više nisu zabravljeni, odnosno sa uređajem sa blokadom koji sprečava pokretanje opasnih funkcija mašine dok se zaštitnik ne zatvori i ne zabravi i koji je zatvoren i zabravljen dok ne prestane rizik od opasnih funkcija mašine;
 - Podesivih zaštitnika koji ograničavaju pristup, odnosno zaštitnika koji nisu ručno ili automatski podesivi s obzirom na vrstu posla i koji nisu lako podesivi bez upotrebe alata.

- Rizici vezani za uređaje za zaštitu se odnose na: moguće pokretanje pokretnih delova dok su u domaćaju rukovaoca, situacije kada lica mogu dosegnuti pokretnе delove dok se oni kreću, slučajevе kada nedostatak ili otkaz jedne od komponenti uređaja za zaštitu ne sprečava pokretanje pokretnih delova ili ih ne zaustavlja, ili kada se te komponente podešavaju nemernim delovanjem.

3) **Rizici od drugih opštih opasnosti** podrazumevaju:

- 1) Napajanje električnom energijom koje podrazumeva indirektni i direktni dodir sa delovima električne instalacije ili opreme pod naponom i dejstvo elektromagnetskog polja jer se električna energija koristi za pokretanje svih proizvodnih postrojenja, na primer: za osvetljenje radnog prostora ili kao energet za zagrevanje u pripremi poluproizvoda i finalnih proizvoda.
- 2) Statički elektricitet koji obuhvata akumuliranje potencijalno opasnih elektrostatičkih naboja i/ili opremljenost sistemom za pražnjenje elektriciteta.
- 3) Napajanje drugom vrstom energije koje uključuje sve potencijalne rizike koji su povezani sa npr. hidrauličnom, pneumatskom ili toplotnom energijom.

*Rizici od drugih
opštih opasnosti*

- 4) Greške kod ugrađivanja nastale prilikom projektovanja i izrade delova, sklopova ili kompletne mašine, zatim usled pogrešog pravca kretanja na pokretnim delovima i/ili njihovim kućištima ili prilikom pogrešnog povezivanja.
- 5) Ekstremne temperature uključuju rizik od povrede zbog dodira, zbog blizine delova mašine ili zbog materijala sa visokom ili veoma niskom temperaturom, kao i rizik od izbacivanja vrućeg ili veoma hladnog materijala.
- 6) Požar i eksploziju. Rizik od požara, eksplozije ili pregravanja može prouzrokovati sama mašina ili gasovi, tečnosti, prašina, isparenja ili druge supstance koje mašina proizvodi ili ih koristi; takođe, postoji i rizik od eksplozije zbog upotrebe mašine u potencijalno eksplozivnoj atmosferi ukoliko pri tome ne postoje oprema i zaštitni sistemi namenjeni za upotrebu u potencijalno eksplozivnim atmosferama.
- 7) Fizičke opasnosti koje obuhvataju: buku (buka oštećeju nervni sistem i organe sluha i ima snažno psihološko dejstvo, što može izazvati oboljenje celog čovekovog organizma) i vibracije (ova stavka obuhvata emisije buke koje se prenose vazduhom, odnosno vibracije koje stvara mašina).

- 8) Zračenje (spoljašnje zračenje, lasersko zračenje) koje u ovom slučaju podrazumeva: nepoželjne emisije zračenja, funkcionalne emisije jonizujućeg zračenja maštine pri njenom podešavanju, radu i čišćenju, zatim spoljašnja zračenja, slučajno lasersko zračenje, direktno zračenje, zračenje prouzrokovano refleksijom (odbijanjem) ili difuzijom (raspršivanjem), kao i sekundarno zračenje štetno po zdravlje.
- 9) Emisije opasnih materijala i supstanci koje nose rizik od udisanja, gutanja, dodira sa kožom, očima i sluzokožom, kao i prodiranja opasnih materijala i supstanci (koje mašina stvara) kroz kožu. Rizik postoji i kada uređaji za zadržavanje i/ili odstranjanje nisu postavljeni tako da njihov učinak bude najveći.
- 10) Rizik od zahvatanja radnika, odnosno zatvaranja lica unutar maštine.
- 11) Rizik od klizanja, spoticanja ili padanja na delovima maštine na kojima je predviđeno kretanje ili stajanje lica.
- 12) Rizik od udara groma u slučaju da je mašina neuzemljena.
- 13) Rizik potencijalne fiziološke štetnosti – činjenica da se poslovi rukovalaca mašinama obavljaju pretežno u stojećem, sedećem ili pognutom položaju (dugotrajno stajanje,

sedjenje, saginjanje, drugi nefiziološki položaj tela npr. ispružene ili blago podignute ruke, podizanje ili guranje tereta), dovodi do mogućih oštećenja zdravlja kroz povećan zamor, na primer: do oboljenja mišićnog, koštanog i nervnog sistema delova tela koji su izloženi dugotrajnom opterećenju uz smanjenje radnog potencijala.

- 14) Psihološka opterećenja i odgovornost. Činjenica je da se poslovi rukovalaca mašinama obavljaju uz zavidan napor pažnje i koncentracije. Da bi se održao projektovani nivo proizvodnje i kvalitet proizvoda, neophodna je visoka stručnost u rukovanju mašinama zbog čega se može javiti stres i psihoemocionalno opterećenje (zamor).
- 15) Rizike nastale zbog loših karakteristika radnog mesta. Ovi rizici nastaju ukoliko stepeništa ili merdevine za pristup platformama ili podzemnim prostorijama, kranovima ili delovima uređaja prelaze preko ili prolaze ispod kranskih ili valjoničkih pruga, trakastih transporteru, elevatoru, koračnih transporteru i sl., zatim kada nemaju odgovarajuću širinu ili visinu, nemaju rukohvate, nisu osvetljena, a gazišta su im neodgovarajuća (neravna, nestabilna, oštećena i klizava od prosutih podmaznih sredstava). Takođe, rizici postoje i ako se u neposrednoj okolini mašina nalaze prosuta podmazna sredstva, prašina (drvena ili metalna) ili metalni opiljci koji mogu izazvati proklizavanje. Postupanje sa otpadnim materijalom često nije najadekvatnije regulisano, pa se otpad

nalazi rasut po podu i predstavlja stalnu opasnost od klizanja, spoticanja, padanja i povrđivanja radnika.

- 16) Rizike nastale usled nametnute i loše organizacije rada prilikom upotrebe mašina. Ovi rizici podrazumevaju rad organizovan u smenama ili četvorobrigadni rad, a često podrazumevaju i rad po normi, pri čemu zadata norma nema zaštitni karakter za bezbednost i zdravlje radnika i za maštine. Kao posledice se mogu ispoljiti povećani psihofizički umor, oboljenja nervnog sistema, stres i dr.

Dodatni rizici vezani sa određene kategorije mašina

Dodatni rizici vezani sa određene kategorije mašina

Maštine određenih kategorija, kao na primer: maštine za pripremu i preradu prehrambenih proizvoda, maštine za proizvodnju kozmetičkih ili farmaceutskih proizvoda, maštine koje se drže u rukama i/ili ručno vođene maštine, prenosive maštine za pričvršćivanje i udarne maštine, maštine za obradu drveta i materijala sa sličnim fizičkim karakteristikama, maštine za obradu metala, kao i maštine za nanošenje pesticida, maštine za prenos i dizanje tereta i dr., mogu biti povezane sa nekim specifičnim rizicima i opasnostima karakterističnim za te maštine.

1) Upotreba mašina za pripremu i preradu prehrambenih proizvoda i mašina koje se koriste pri proizvodnji kozmetičkih i farmaceutskih proizvoda podrazumeva i postojanje nekog od sledećih rizika:

- Rizika od skupljanja organskih supstanci usled postojanja površina koje nisu glatke jer na njima postoje ispuštenja, udubljenja ili pukotine u kojima se te supstance mogu skupljati;
- Rizika od zaostajanja tečnosti, gasova i aerosola koji potiču od prehrambenih proizvoda, kozmetičkih ili farmaceutskih proizvoda, kao i od tečnosti za čišćenje, dezinfekciju i ispiranje ukoliko se te tečnosti potpuno ne isprazne iz mašine;
- Rizika od ulaska bilo koje tečnosti ili živih bića, posebno insekata, ili skupljanja bilo kakvih organskih materija na mestima koja se ne mogu očistiti;
- Rizika od bilo kojih pomoćnih supstanci opasnih po zdravlje, uključujući i korišćena sredstva za podmazivanje. Te supstance mogu doći u dodir sa prehrambenim, kozmetičkim ili farmaceutskim proizvodima.

2) Prenosive mašine koje se drže u ruci i/ili ručno vođene mašine dovode do rizika:

- Ako površine oslanjanja nisu dovoljne veličine i ako broj ručica i oslonaca odgovarajuće veličine nije dovoljan;

- Ako ručice ne mogu da se potpuno bezbedno ispuste, a nisu opremljene upravljačkim uređajima za ručno pokretanje i zaustavljanje razmeštenim tako da rukovalac može da upravlja njima, a da ne ispusti ručice;
 - Od slučajnog pokretanja i/ili nastavljanja rada nakon što rukovalac osloboди ručice;
 - Ako, u slučaju potrebe, postoji nemogućnost vizuelne kontrole zone opasnosti i de-lovanja alata na materijale koji se obrađuju;
 - Ako je pokretanje i zaustavljanje, odnosno punjenje i pražnjenje mašine komplikovano;
 - Ukoliko postoji rizik od vibracija kojima su izložene ruke.
- 3) Kod upotrebe mašina za obradu drveta i materijala sa sličnim fizičkim karakteristikama u koje spadaju: kružne testere (sa jednim ili više sečiva za obradu drveta i materijala sličnih fizičkih karakteristika ili za obradu mesa i materijala sličnih fizičkih karakteristika), mašina za površin-sko ravnanje (obradu) drveta sa ručnim prinošenjem (strugovi), zadebljač (rendisaljka) za jed-nostrano tesanje (obradu drveta) sa ručnim punjenjem i/ili uklanjanjem, trakaste testere sa ručnim punjenjem i/ili uklanjanjem za obradu drveta i materijala sličnih fizičkih karakteristika ili

za obradu mesa i materijala sličnih fizičkih karakteristika, kombinovane mašine za obradu drveta i materijala sličnih fizičkih karakteristika, mašina za izradu tiplova (čepova) i žlebova sa ručnim prinošenjem i sa više držaća alata za obradu drveta, vertikalna (stona) freza za obradu drveta i materijala sličnih fizičkih karakteristika sa ručnim prinošenjem predmeta obrade, pre-nosiva lančana testera za obradu drveta itd. postoje sledeći rizici:

- Rizik nastao prilikom nebezbednog postavljanja, smeštanja i vođenja predmeta obrade ili usled nestabilnosti radnog stola pri ručnom držanju ili vođenju predmeta obrade;
- Rizik od izbacivanja predmeta obrade ili njihovih delova;
- Rizik od dodira sa alatom dok se mašina zastavlja ili u toku rada;
- Rizik od prisustva metala i drugih materijala u materijalu obrade koji bi mogli da dovedu do pucanja reznog alata i povređivanja radnika;
- Rizik od opeketina radnika prilikom otvaranja bazena za hidrotermičku preradu trupaca bez prethodnog rasterećenja pritiska pare i hlađenja bazena do odgovarajuće temperaturе, odnosno prilikom otvaranja vrata komore za kuvanje, odnosno parenje drveta;
- Rizik od rušenja složaja prilikom izvlačenja pojedinih komada rezane građe iz složaja;
- Rizik od slučajnih povreda.

4) Rukovanje mašinama za obradu metala sa sobom nosi i sledeće rizike:

- Rizike prilikom upotrebe alata za obradu rezanjem i skidanjem strugotine. Korišćenje ovih alata podrazumeva: struganje, rendisanje, glodanje, testerisanje, bušenje, provlačenje, brušenje, glaćanje, superfiniš, poliranje i sl. Da bi se temperature pri re-zanju snizile koriste se rashladno-podmazujuća sredstva iz kojih se zbog relativno vi-soke temperature u zoni rezanja oslobađaju lako isparljive komponente koje pri pre-velikom protoku mogu zapljasnuti ruke i lice poslužioca, a pri gasnom sečenju se, po-red topotnog i svetlosnog, javljaju i UV, elektromagnetna, rendgenska, laserska i slična zračenja, posebno kod NC i CNC opreme.
- Rizici prilikom upotrebe alata za obradu deformisanjem pomoću rotirajućih i pokretnih delova opreme i alata. U ove alate spadaju: valjci na valjačkim stanovima, namentoalice, odmotalice, zatezači, vučni bubenjevi i vučna kola na mašinama za izvlačenje, maljevi na kovačkim čekićima, pritiskivači na presama, izvlakači, oblikači, udarači, izbacivači, obratči pri rotacionom dubokom izvlačenju i dr. Rizici su naročiti prilikom kretanja i podešavanja uređaja kada su elektromehaničke zaštite isključene, a radnici se

nalaze u neposrednoj zoni opasnosti ili čak u kontaktu sa rotirajućim i pokretnim delom.

- Rizike uslovljene slobodnim kretanjem predmeta obrade - U procesima kovanja, du-bo-kog izvlačenja, savijanja, prosecanja i probijanja predmeti obrade se izbacuju iz a-lata i slobodno se kreću do prihvatnih sanduka Pri hladnom valjanju, izvlačenju i sa-vijanju javlja se efekat elastičnog ispravljanja usled koga predmet obrade ili neki nje-gov deo ima nekontrolisano kretanje i tako može povrediti radnika, tzv. „spring“ e-fektom.
- Rizik predstavlja i velika masa predmeta obrade koja može dostići i nekoliko deseti-na tona.
- Visoka temperatura predmeta obrade koja dostiže i 1400°C može predstavljati rizik.
- Rizik postoji i u procesima obrade metala plastičnom deformacijom kada se koriste zapaljive, eksplozivne, ali i otrovne materije kao što su: acetilen, generatorski gas, propan, butan, krekovani amonijak, kiseonik, benzin, uljni i nitro razređivači, alkohol, komprimovani vazduh, tečni azot i dr.
- Rizici postoje i u postupcima uklanjanja oksida sa površine nekog materijala korišće-njem mehaničkih i hemijskih postupaka, na primer: glodanjem, bombardovanjem površine peskom ili metalnom sačmom i četkanjem, zatim korišćenjem kaustične, a-gresivne, iritirajuće i otrovne materije na

koju su naročito osetljivi koža, sluzokoža, oči i respiratorni trakt. Pri hemijskim postupcima, predmeti obrade se potapaju ili kontinuirano prolaze kroz vodene rastvore mineralnih kiselina (hlorovodične, sum-porne ili azotne kiseline) na sobnoj ili na povišenim temperaturama do 95 °C, a pri završnom odmašćivanju se koriste organski rastvarači kao što su: benzin, kerozin, e-tanol, trihloretilen, perhloretilen i dr.

Valjalo bi nabrojati i sledeće rizike koje sa sobom nosi rukovanje mašinama za obradu metala, a neki od njih su:

- Rizici u postupcima obrade metala plastičnom deformacijom prilikom koje se koriste podmazna sredstava radi smanjenja trenja na kontaktnoj površini predmeta obrade. To podrazumeva upotrebu kaustičnih, agresivnih, iritirajućih, otrovnih i potencijalno kancerogenih materija u koje spadaju: sintetička mineralna ulja, vodene emulzije mineralnih ulja i vrlo retko prirodna ulja i masti¹. Prilikom završnog odmašćivanja predmeta obrade organskim odmašćivačima koriste se: benzin, kerozin, etanol, trihloretilen, perhlo-

¹ Prirodna ulja i masti se retko koriste zbog relativno visoke temperature na koju se ona zagrevaju (do nekoliko stotina stepeni) i zbog relativno velike površine isparavanja (naročito pri valjanju limova, traka i folija) pri čemu iz njih isparavaju lako isparive komponente (aromatični ug-ljvodonici).

retilen koji u kontaktu sa kožom i očima izazivaju iritaciju kože i sluzokože, opeketine i oštećenje očiju. S obzirom na to da su ovo lako isparive materije, njihova koncentracija u vazduhu usled loše ventilacije prelazi granične vrednosti što može dovesti do oboljenja respiratornog trakta i nervnog sistema. Prilikom korišćenja kiselina u nekim mašinama, tokom transporta, skladištenja, pripreme rastvora ili tokom samog postupanja sa otpadnom kiselinom, ta kiselina može doći u kontakt sa kožom i očima i izazvati telesne povrede u vidu opeketina i oštećenja ili gubitka vida. U svim fazama korišćenja kiselina one isparavaju i prelaze u okolini vazduha, te ih radnici udišu, pri čemu im se oštećuje respiratori trakt. Kondenzovane pare kiselina na telu i u očima radnika, kao i na proizvodnoj opremi i biljkama izazivaju oštećenja.

- Rizici od buke su naročito prisutni u pogonima sa većim brojem kovačkih čekića ili mehaničkih presa za proizvodnju zakovica i eksera ili u pogonima za obradu limova prosecanjem, probijanjem i dubokim izvlačenjem. Treba napomenuti i vibracije celog tela u kovačnicama i delova tela u pogonima za izvlačenje.

- Rizici od zračenja podrazumevaju topotno i svetlosno zračenje. Ova zračenja se javljaju: pri oksiacetilenskom (autogenom) sečenju materijala i predmeta obrade, pri zagrevanju i varenju predmeta obrade, pri topлом plastičnom deformisanju i pri termičkoj obradi. Posledice izlaganja ovim zračenjima mogu biti sledeće: iritacija i opekotine otkrivenih delova tela, trenutna zaslepljenost i blaža oštećenja očiju. Tokom elektrolučnog varenja i u laboratorijama u kojima se ispituju materijali javljaju se ultrazvučno i rendgensko zračenje. Posledice izlaganja rendgenskom zračenju su: jo-nizacija molekula tkiva, zagrevanje tkiva, mutacija gena, hromozoma i polnih ćelija.
- Rizici od alata za obradu.
- Rizici od pomoćnih pribora.

5) Upotreba mašina za nanošenje pesticida podrazumeva sledeće rizike:

- Rizik od curenja pesticida;
- Rizik od nepreciznog punjenja potrebnim količinama pesticida, rizik od nepotpunog pražnjenja, rizik od izlivanja pesticida i udisanja para pesticida, kao i rizik od zagađenja izvora vode i drugih elemenata životne sredine.

- 6) Mašine za prenos i dizanje tereta prilikom njihovog korišćenja mogu dovesti do nekog od sledećih rizika
- Rizika nastalog usled nedostatka stabilnosti;
 - Rizika od iskliznuća, kvara šina ili kvara pokretnog dela mašina koje se kreću po šinama vodičama i železničkom koloseku;
 - Rizika od otkaza zbog zamora ili trošenja noseće, vučne ili transportne užadi, lanaca ili drugog pribora za dizanje usled korozije, abrazije, udara i sličnog;
 - Rizika od sudara kada je na istom mestu moguće istovremeno manevrirati sa više nepokretnih mašina ili sa više mašina montiranih na šinama;
 - Rizika od sudara sa licima, opremom ili drugim mašinama kojima se istovremeno upravlja;
 - Rizika od opasnog pomeranja tereta ili njegovog slobodnog i neočekivanog pada u slučaju delimičnog ili potpunog otkaza napajanja energijom ili kad rukovalac zaustavi rad mašine;
 - Rizika od slučajnog ispadanja tereta;
 - Rizika od dodira sa pokretnom platformom;
 - Rizika od ispadanja tereta sa platforme;
 - Rizika zbog pomeranja platforme;
 - Rizika od pada lica sa platforme.

7/24.1 Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvativom nivou pri radu sa mašinama

Poslodavac je dužan da zaposlenom obezbedi rad na radnom mestu na kojem su sprovedene mere za bezbedan i zdrav rad, a to se najefikasnije postiže obezbeđivanjem i primenom preventivnih mera na radnom mestu i u radnoj okolini u cilju sprečavanja ili smanjenja rizika na radu, odnosno obezbeđivanjem takvih uslova na radu kojima se u najvećoj mogućoj meri smanjuju povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom.

Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvativom nivou uz sagledavanje tehnoloških karakteristika proizvodnih procesa prilikom upotrebe mašina sa aspekta njihovog uticaja na bezbednost i zdravlje neposrednih i posrednih učesnika u tim procesima, moraju se predvideti već pri projektovanju i izradi mašina, a potom i pri njihovoj upotrebni, odnosno pri korišćenju i održavanju tih mašina, kao i pri upotrebi pojedinih specijalnih alata i pribora.

Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvativom nivou uz sagledavanje tehnoloških karakteristika proizvodnih procesa prilikom upotrebe mašina sa aspekta njihovog uticaja na bezbednost i zdravlje neposrednih i posrednih učesnika u tim procesima

Odgovornost u sporovođenju mera za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama

Odgovornost u sporovođenju mera za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama

Za upravljanje rizicima pri radu sa mašinama i eliminisanju povreda ili oštećenja zdravlja, odnosno njihovom suočenju na najmanji mogući i prihvatljiv nivo odgovornost pre svih snose:

- 1) Proizvođač mašina, koji pri projektivanju i izradi maštine mora osigurati da je mašina izrađena u skladu sa srpskim standardima iz oblasti maština kojima su preuzeti odgovarajući harmonizovani standardi i koji mora postaviti odgovarajući znak usaglašenosti na maštine;
- 2) Vlasnik maštine ili odgovorno lice poslodavca, koji je odgovoran za primenu i sprovođenje svih propisa o održavanju maštine, za obuku, odnosno stručno ospoznavanje za bezbedan i zdrav rad rukovalaca pojedinih maština i kontrolu u primeni mera za zaštitu zdravlja i bezbednosti svih zaposlenih;
- 3) Službe za održavanje i kontrolne pregledne koje vrše inspekciju i popravke svih elemenata maštine i koje su dužne da rade po propisanim pravilima uz primenu svih mera za zaštitu zdravlja i bezbednosti sadržanih u uputstvima za montažu, održavanje, servisiranje i čišćenje maština, kao i u njihovoj tehničkoj dokumentaciji koja obuhvata projektovanje, izradu i rad maštine. Između ostalog, službe za održavanje i kontrolne pregledne bi trebalo da

naročito obrate pažnju na dokumentaciju o proceni rizika, uključujući i spisak bitnih zahteva za zaštitu zdravlja i bezbednosti koji se primenjuje na pojedinim mašinama, kao i na opis zaštitnih mera koje su primenjene radi eliminisanja identifikovanih opasnosti ili radi smanjenja rizika;

4) Rukovalac mašine koji je dužan da radi po propisanim pravilima uz primenu svih mera za zaštitu zdravlja i bezbednosti, npr. da koristi mašinu u skladu sa namenom i u skladu sa svim bezbednosno-tehničkim podacima navedenim u dokumentaciji proizvođača, odnosno isporučioca;

5) Lice za bezbednost i zdravlje na radu koje je dužno da kontroliše primenu svih mera bezbednosti i zdravlja na radu svih zaposlenih, a pogotovo radnika koji montiraju, upravljaju, podešavaju, priklučuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašinu i svih izloženih lica koja se, u celosti ili delimično, mogu naći u zoni opasnosti. Lice za bezbednost i zdravlje na radu je dužno i da sprovodi postupak procene rizika pri rukovanju zaposlenih pojedinim mašinama, vodi računa o rokovima prethodnih i periodičnih pregleda i provera mašina, kao i da organizuje preventivne i periodične preglede i provere mašina u skladu sa odgovarajućim uputstvima za bezbedan rad i upotrebu mašina. Pomenuto lice je dužno i da priprema uputstva za bezbedan rad, postavlja oznake bezbednosti i zdravlja na radu, stručno osposobljava zaposlene za bezbedno rukovanje pojedinim mašinama, a po potrebi i da vodi računa o

rokovima lekarskih pregleda zaposlenih rukovalaca određenih mašina (npr. mašina unutrašnjeg transporta, viljuškara, dizalica, zatim drugih opasnih mašina za koje je Aktom o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini utvrđena obaveza vršenja lekarskih pregleda zaposlenih, kao npr. za: rukovaće hidrauličnim presama, makazama za lim, ramnim i abrazivnim kružnim testerama, pojedinim stolarskim mašinama, rudarsko-građevinskim mašinama i sl.). Još jedno od zaduženja ovog lica je i praćenje upotrebe lične zaštitne opreme rukovalaca mašinama, praćenje upotrebe pomoćnih sredstava i posebnih pomoćnih naprava pri obradi kratkih i uskih komada, vođenje računa o postojanju zaštitnika i zaštitnih uređaja na mašinama (mehaničkih zaštitnika – fašanluka na prenosnicima snage kaišnog, lančanog, zupčastog prenosa i mehaničkih zaštitnika pokretnih i rotirajućih delova u zonama opasnosti (zonama obrade struganjem, sečenjem, brušenjem i sl.). Pored navedenog, Lice za bezbednost i zdravlje na radu je dužno da prati sve propise i srpske standarde iz oblasti mašina kojima su preuzeti odgovarajući harmonizovani standardi i druge propise koji se odnose na bezbednu upotrebu mašina i opreme za rad u celini i da o tome na prikladan način informiše poslodavca.

Opšta podela mera za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama

Mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama možemo podeliti na:

- 1) opšte mere zaštite koje se odnose na sve mašine i
- 2) specifične mere zaštite koje se odnose na pojedine specifične grupe mašina.

Opšte mere zaštite pri radu sa mašinama

Opšte mere zaštite za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama odnose se prevashodno na sve preventivne mere koje se sprovode pri upotrebi, odnosno pri korišćenju mašina, a možemo ih podeliti na sledeće:

- 1) tehničko-tehnološke ili konstruktivne mere,
- 2) organizacione mere i
- 3) zaštitne mere.

Tehničko-tehnološke ili konstruktivne mere

Tehničko-tehnološke ili konstruktivne mere za zaštitu zdravlja i bezbednosti pri upotrebi, odnosno pri korišćenju mašina sprovode se još u

Opšta podela mera za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama

fazi projektovanja i izrade mašina, pribora, alata i drugih uređaja obradnih sistema tehničko-tehnoloških sklopova, linija i sistema radionice, pogona ili fabrike u celini, te pojedinačnog radnog mesta na kojem se predviđa upotreba pojedinih mašina. Organizacije koje projektuju, proizvode, postavljaju i koriste mašine i uređaje u tehnološkom procesu moraju sprovesti mere i normative bezbednosti i zdravlja na radu predviđene važećim pravilnicima. Te mere se mogu odnositi na: zaštitu previsokog napona od dodira, zaštite od rotirajućih, kliznih i dr. delova opreme i uređaja, zaštitu od buke i vibracija itd.

Prilikom konstrukcije samih mašina, obezbeđuju se bitni uslovi za zaštitu bezbednosti i zdravlja zaposlenih i to pre svega rukovalaca mašinama koji montiraju, upravljaju, podešavaju, priključuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašinu, kao i svih izloženih lica koja se u celosti ili delimično mogu naći unutar zone opasnosti. Pri tome se naročita pažnja posvećuje osnovnim bezbednosnim načelima koja podrazumevaju:

- 1) Da mašina mora biti projektovana i izrađena tako da odgovara svojoj nameni i da se njom može upravljati, da se može priključivati, podešavati i održavati bez izlaganja riziku lica koja to čine kada se te radnje izvršavaju u predviđenim uslovima, pri čemu se uzima u obzir i svaka nepravilna primena mašine koja se može razumno predvideti;

- 2) Eliminisanje ili što veće smanjenje rizika u fazi projektovanja i izrade mašine podrazumeva preduzimanje potrebnih zaštitnih mera koje se odnose na rizike koji se ne mogu eliminisati, zatim obaveštavanje korisnika o preostalim rizicima zbog nedostataka preduzetih zaštitnih mera uz navođenje zahteva za posebnim sposobljavanjem, kao i određivanjem potreba za obezbeđivanjem lične zaštitne opreme;
- 3) Da se pri projektovanju i izradi mašine, kao i pri izradi uputstava, osim predviđene namene mašine mora predvideti i svaka njena nepravilna upotreba koja se može razumno predvideti, odnosno mašina mora biti projektovana i izrađena tako da se spriči nepravilna upotreba ako bi takva upotreba prouzrokovala rizik, a uputstva moraju upozoriti korisnika na načine na koje se mašina ne treba upotrebljavati, a iskustvo je pokazalo da se i to može desiti;
- 4) Da mašina mora biti projektovana i izrađena tako da se uzmu u obzir sva ograničenja rukovalaca mašinama koji montiraju, upravljaju, podešavaju, priključuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašinu zbog potrebne ili predvidive upotrebe njihove lične zaštitne opreme;
- 5) Da mašina mora biti isporučena i data na upotrebu rukovaocima sa svom posebnom opremom i priborom koji su bitni za njeno podešavanje, priključivanje, održavanje i bezbednu upotrebu.

*Organizacione mere**Organizacione mere*

Svaki poslodavac koji koristi mašine, dužan je da organizuje i sprovodi poslove bezbednosti i zdravlja na radu u vidu posebnog referata preko lica za bezbednost i zdravlje na radu ili službe za bezbednost i zdravlje na radu i da po potrebi obezbedi ili omogući izbor predstavnika zaposlenih ili formiranje odbora za bezbednost i zdravlje na radu i sl., koji moraju dati svoj doprinos i/ili učešće, odnosno neposredno sprovođenje mera bezbednosti i zdravlja na radu pri radu sa mašinama. U postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini prethodno se mora sprovesti sistematsko evidentiranje i procena svih faktora u procesu rada pri rukovnju, odnosno upotrebi mašina koji mogu uzrokovati nastanak povreda na radu, oboljenja ili oštećenja zdravlja, kao i utvrđivanje mogućnosti i načina sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika.

Veoma važno mesto pri obezbeđivanju organizacionih mera za ostvarivanje zaštite bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenih koji upotrebljavaju mašine ili mogu doći u zone opasnosti mašina, kao i svih zaposlenih, imaju i tehnolozi koji projektuju i organizuju tehnološke postupke i propisuju procedure, uputstva i direktive koje definišu ko i pod kojim uslovima može rukovati mašinama

u pogledu kvalifikacije, osposobljenosti i/ili stručne osposobljenosti, iskustva, eventualno pola i starnosti i sl. Tehnolozi definišu i metode i procedure održavanja opreme, uputstva za bezbedno skladištenje, transport, upotrebu i naknadno postupanje u slučaju ekscesnih pojava na mašinama itd.

Stručno osposobljavanje (teorijsko i praktično) za rukovanje pojedinim mašinama na bezbedan način jedan je od najvažnijih vidova organizacionih mera pri radu sa mašinama. Takođe, predviđene su i organizacione mere nadzora nad sprovođenjem svih gore pomenutih postupaka, procedura, uputstava i direktiva pri rukovanju, odnosno pri upotrebi mašina radi sprečavanja zloupotreba. Merama će se definisati ko i pod kojim uslovima može koristiti opremu. Svrha ovih mera je sprečavanje neovlašćenog pristupa mašinama.

Zaštitne mere

Zaštitne mere

Zaštitne mere za smanjenje rizika i njegovo održavanje na prihvatljivom nivou pri radu sa mašinama direktno se odnose na sprečavanje povreda.

Uopšteno posmatrano, one se realizuju na nekoliko načina:

- 1) Namenskim korišćenjem mašina;

- 2) Sprečavanjem kontakta dela tela i mašine u radu ili sprečavanjem zahvatanja delova odeće radnika koji montiraju, upravljaju, podešavaju, priključuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašine i svih izloženih lica koja se u celosti ili delimično mogu naći u zoni opasnosti;
- 3) Zaustavljanjem mašine ako se deo tela nađe u opasnoj zoni, npr. obezbeđivanjem poteznog užeta na trakastim transporterima i sl.;
- 4) Upotrebom pomoćnih naprava za držanje, guranje ili potiskivanje komada, odnosno predmeta obrade na mašinama;
- 5) Upotrebom lične zaštitne opreme.

1.1.1 Specifične mere zaštite pri radu sa mašinama

Na kraju se obezbeđuju i specifične mere zaštite pri radu sa pojedinim grupama mašina, npr. na mašinama za pripremu i preradu prehrambenih proizvoda, mašinama za kozmetičke ili farmaceutske proizvode, mašinama koje se drže u rukama i/ili ručno vođenim mašinama, prenosivim mašinama za pričvršćivanje i udarnim mašinama, mašinama za obradu drveta i materijala sa sličnim fizičkim karakteristikama, mašinama za obradu metala, kao i mašinama za nanošenje pesticida, mašinama za prenos i dizanje tereta i dr. Specifične mere se obezbeđuju u skladu sa specifičnim rizicima i opasnostima karakterističnim za te mašine. Ovom prilikom nećemo govoriti bliže o tim merama jer bi to predstavljalo posebno i veoma široko poglavlje i veliku grupu mera kojima treba posvetiti znatno više prostora.

Za sve proizvodne operacije i upotrebu pojedinih mašina bi trebalo da postoji pisana procedura i postupak. Njih izrađuje stručno lice (tehnolog) i/ili lice za bezbednost i zdravlje na radu. Pisana procedura i postupak moraju biti jasno i nedvosmisleno definisani i moraju biti dostupni radnicima koji montiraju, upravljaju, podešavaju, priključuju, održavaju, čiste, popravljaju ili pomeraju mašinu, kao i svim izloženim licima koja se u celosti ili delimično mogu naći u zoni opasnosti.

Za sve mašine koje se upotrebljavaju u tehnološkom procesu (proizvodni uređaji, transportna sredstva, ispitna oprema, pomoćni i ručni alati i dr.) treba da postoje pisana uputstva za rad i održavanje koja opisuju materijale koji se pri tome koriste, a koja naročito ističu lako zapaljive materijale, kao i eksplozivne, otrovne, lako isparljive, agresivne, korozivne i druge materijale koji su opasni u bilo kom pogledu. Za takve materijale takođe mora postojati uputstvo za bezbedno sklađenje, transport, korišćenje i naknadno postupanje.

Bezbednost i zdravlje na
radu pri radu sa mašinama

7/25 Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova

Pravilnikom o bezbednosti liftova („Sl. glasnik RS“, br. 15/17 i 21/20) propisuju se:

- bitni zahtevi za zaštitu zdravlja i bezbednosti koji se odnose na projektovanje i izradu liftova i bezbednosnih komponenti u liftovima, kao i drugi zahtevi i uslovi koji moraju biti ispunjeni za njihovo projektovanje, izradu, ugradnju i stavljanje na tržiste i/ili upotrebu;
- sadržina Deklaracije o usaglašenosti;
- sadržina tehničke dokumentacije;
- postupci za ocenjivanje usaglašenosti;
- zaštitna klauzula i zahtevi koje mora da ispunji telo za ocenjivanje usaglašenosti da bi bilo imenovano za ocenjivanje usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti;
- znak usaglašenosti i označavanje usaglašenosti.

Pravilnikom o bezbednosti liftova („Sl. glasnik RS“, br. 15/2017 i 21/2020) (u daljem tekstu: Pravilnik) obezbeđuje se usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom 2014/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta o usaglašavanju zakonodavstava država članica u vezi sa liftovima i bezbednosnim komponentama liftova, koja je u

Direktiva 2014/33/
EU

Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova

Odluka 768/2008

Evropskoj uniji počela da se primenjuje 20. aprila 2016. godine, što je u skladu sa preuzetim obavezama Republike Srbije iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), kao i iz Nacionanog programa integracije Republike Srbije u Evropsku uniju (NPI). U skladu sa navedenom Direktivom, ovim pravilnikom se suštinski ne menjaju bitni zahtevi koje moraju da ispunjavaju proizvodi na koje se ovaj pravilnik primenjuje i propisani postupci (moduli) ocenjivanja usaglašenosti, već se preciziraju pojedine definicije i odredbe u vezi sa isporukom na tržištu i stavljanjem u upotrebu proizvoda na koje se ovaj pravilnik primenjuje. Osim navedene direktive EU, uzeta su u obzir i rešenja iz referentnih propisa EU u oblasti tehničkog zakonodavstva, a naročito iz Odluke 768/2008 Evropskog parlamenta i Saveta o zajedničkom okviru za trgovanje proizvodima.

1. Kratka retrospektiva nastanka Pravilnika o bezbednosti mašina, prateći standardi i dokumenti i cilj donošenja

Prvi Pravilnik o bezbednosti liftova je donet 2010. godine, objavljen u „Službenom glasniku RS“, broj 101/10, i on se primenjivao sve do 10. marta 2017. godine.

*Tehnički propisi u
oblasti liftova*

Tada su objavljeni novi tehnički propisi u oblasti liftova: Pravilnik o bezbednosti liftova i Pravilnik o pregledima liftova u upotrebi u „Službenom

glasniku RS”, broj 15/17 od 2. marta 2017. Materija koju reguliše Pravilnik o pregledima liftova u upotrebi bila je do tada sadržana u Pravilniku o bezbednosti liftova („Službeni glasnik RS“, br. 101/10), zajedno sa materijom iz oblasti bitnih zahteva za zaštitu zdravlja i bezbednosti.

Na kraju je donet Pravilnik o izmenama i dopunama Pravilnika o bezbednosti liftova, objavljen u „Službenom glasniku RS“, broj 21/2020, od 6. marta 2020.

Prateći standardi i dokumenti

Pravilnik je praćen, pre svega, Pravilnikom o pregledima liftova u upotrebi u „Sl. glasniku RS”, broj 15/17, kao i Spiskom srpskih standarda iz oblasti liftova koji se redovno ažurira u skladu sa spiskom harmonizovanih standarda objavljenim u Službenom listu EU. Pravilnik, u skladu sa preuzetom direktivom, propisuje samo bitne zahteve za zaštitu zdravlja i bezbednost koji se odnose na projektovanje i izradu liftova i bezbednosnih komponenti u liftovima, a detaljni zahtevi za bezbednost i drugi tehnički zahtevi za liftove i bezbednosne komponente sadržani su u srpskim standardima kojima se preuzimaju harmonizovani (evropski) standardi.

Ministarstvo privrede je preko Sektora za kvalitet i bezbednost proizvoda, takođe, pripremilo Vodič

Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova

za primenu Pravilnika o bezbednosti liftova i Pravilnika o pregledima liftova u upotrebi, sa ciljem da pomogne svim privrednim subjektima (instalaterima liftova, proizvođačima bezbednosnih komponenti, zastupnicima, uvoznicima i distributerima), nadležnim inspektorima u okviru tržišnog nadzora i nadzora nad liftovima u upotrebi, ali i drugim zainteresovanim stranama na koje se navedeni pravilnici odnose, odnosno koji primenjuju ove pravilnike, kao što su vlasnici i korisnici liftova, imenovana tela za ocenjivanje usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti, imenovana tela za pregled liftova, kao i održavaoci liftova, standardizeri, udruženja potrošača i sl.

2. Osnovna struktura i komentar pojedinih odredbi Pravilnika o bezbednosti liftova

Komentar uvodnih odredbi

Uvodne odredbe

U uvodnim odredbama (članovi 1-4) propisuje se predmet (član 1 – prvi stav uvoda ovog rada) i oblast primene tj. proizvodi na koje se primenjuje Pravilnik (član 2 - liftovi koji se trajno upotrebljavaju u zgradama i objektima i namenjeni su za prevoz: lica, lica i tereta, samo tereta ukoliko je nosač dostupan, odnosno ukoliko lice može da uđe u njega bez poteškoća i ako je opremljen komandoma postavljenim unutar nosača ili nadohvat lica unutar nosača, bezbednosne komponente liftova

koje se upotrebljavaju u liftovima, koje su navedene u Prilogu 4) i proizvodi na koje se ne primenjuje Pravilnik (član 3 - 1) uređaje za dizanje čija brzina nije veća od 0,15 m/s; 2) uređaje za dizanje na gradilištu; 3) žičare uključujući i uspinjače, za javni ili privatni prevoz ljudi; 4) liftove posebno projektovane i izrađene za vojnu ili policijsku namenu; 5) uređaje za dizanje iz kojih je moguće obavljati rad; 6) rudarsku opremu za dizanje namotavanjem; 7) uređaje za dizanje izvođača za vreme izvođenja scenskih predstava; 8) uređaje za dizanje ugrađene u prevozna sredstva; 9) uređaje za dizanje povezane sa mašinama i namenjene isključivo za pristup radnom mestu, uključujući mesta održavanja i pregleda na mašinama; 10) vozove sa zupčanikom i zupčastom letvom; 11) pokretne stepenice i pokretne pešačke trake), te definicije ključnih izraza u Pravilniku (član 4 - 1) lift - postrojenje koje opslužuje određene nivoe..., ili uređaj za dizanje koji se kreće duž utvrđenog stalnog puta...; 2) nosač - deo lifta koji služi za podizanje ili spuštanje lica ili tereta; 3) model lift - reprezentativni lift čija tehnička dokumentacija pokazuje način na koji će biti ispunjeni bitni bezbednosni zahtevi za liftove koji odgovaraju model liftu...; 4) isporuka na tržištu - činjenje dostupnim bezbednosne komponente za liftove radi distribucije ili upotrebe na tržištu, sa ili bez naknade; 5) stavljanje na tržište: - prva isporuka na tržištu bezbednosne komponente za liftove, ili lifta za upotrebu na tržištu, sa ili bez naknade; 6) instalater

Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova

lifta - preduzetnik ili pravno lice za projektovanje, izradu, ugradnju i stavljanje lifta na tržište, stavljanjem znaka usaglašenosti na lift i sačinjavanjem deklaracije o usaglašenosti lifta sa zahtevima ovog pravilnika; 7) proizvođač; 8) zastupnik; 9) uvoznik; 10) distributer; 11) isporučilac - instalater, proizvođač, zastupnik, uvoznik ili distributer.

Stavljanje na tržište i/ili u upotrebu

Drugi odeljak (članovi 5-7) sadrži odredbe kojima se propisuje da liftovi i bezbednosne komponente moraju da ispune bitne zahteve za zaštitu zdravlja i bezbednosti koji se odnose na projektovanje i izradu liftova i bezbednosnih komponenti u liftovima iz Priloga 1 (član 5), kao i druge zahteve za zaštitu lica kada se liftovi stavljuju u upotrebu ili za vreme upotrebe, pod uslovom da odredbe tih propisa nisu u suprotnosti s odredbama ovog pravilnika, uslove (član 6) pod kojima se liftovi i bezbednosne komponente stavljuju na tržište (ne ugrožavaju zdravље ili bezbednost lica ili bezbednost imovine; pravilno ugrađeni/e i održavani/e; koriste se u skladu sa predviđenom namenom, te slobodan promet ovih proizvoda (član 7), bez ikakvih ograničenja (ako ispunjavaju zahteve i uslove iz ovog pravilnika).

Zahtevi za zaštitu zdravlja i bezbednosti

Pretpostavka usaglašenosti

Odredbama iz članova 8. i 9. (Treći odeljak) definisano je da lift i bezbednosna komponenta ispunjavaju bitne zahteve za zaštitu zdravlja i bezbednosti, ako su izrađeni u skladu sa srpskim standardima kojima se preuzimaju harmonizovani (evropski) standardi iz oblasti liftova ili bezbednosnih komponenti i drugim srpskim standardima, ako ne postoje harmonizovani standardi koji se odnose na liftove ili bezbednosne komponente, koji bi mogli biti preuzeti kao srpski standardi, i ako je bezbednosna komponenta ispravno ugrađena u lift, omogućava da taj lift ispunjava bitne zahteve za zdravlje i bezbednost (Prilog 1 Pravilnika).

Ocenjivanje usaglašenosti

U Četvrtom odeljku (članovi 10, 11. i 12) sadržane su odredbe, kojima se propisuju postupci za obavezno ocenjivanje usaglašenosti bezbednosnih komponenti i liftova (ovi postupci ocenjivanja usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti detaljno su precizirani u odgovarajućim prilozima Pravilnika (Prilozi: 5 - Pregled tipa, 6 - Završna kontrola, 7 - Obezbeđenje kvaliteta bezbednosnih komponenti, 8 - Potpuno obezbeđenje kvaliteta bezbednosnih komponenti, 9 - Pojedinačna verifikacija lifta, 10 - Usaglašenost sa tipom na osnovu interne kontrole proizvodnje i nadgledanog ispitivanja bezbednosnih komponenti u nasumičnim

**Komentar Pravilnika o
bezbednosti liftova**

intervalima, 11 - Obezbeđenje kvaliteta za liftove, 12 - Potpuno obezbeđivanje kvaliteta za liftove i 13 - Obezbeđivanje kvaliteta proizvodnje), kao i o sačinjavanju, sadržini i rokovima čuvanja deklaracije o usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti (Prilog 2 ovog pravilnika).

***Obaveze instalatera
lifta***

Pre stavljanja lifta na tržište, instalater lifta: 1) sačinjava deklaraciju o usaglašenosti za instalirani lift; 2) stavlja znak usaglašenosti na lift.

***Obaveze
proizvođača/
zastupnika***

Pre stavljanja bezbednosne komponente na tržište, proizvođač/zastupnik: 1) sačinjava deklaraciju o usaglašenosti za bezbednosnu komponentu, 2) stavlja znak usaglašenosti na bezbednosnu komponentu.

Čuvanje tehničke dokumentacije i primerka deklaracije o usaglašenosti lifta ili bezbednosne komponente od strane instalatera lifta/proizvođača bezbednosne komponente /zastupnika/uvoznika - 10 godina od dana stavljanja na tržište.

**Imenovano telo za ocenjivanje usaglašenosti
liftova i bezbednosnih komponenti**

Peti odeljak (članovi 13-15) sadrži odredbe o imenovanom telu za ocenjivanje usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti, odnosno zahtevima koje mora da ispunji telo za ocenjivanje usaglašenosti da bi bilo imenovano za ocenjivanje usaglašenosti, prepostavkama o ispunjenosti zahteva za

imenovano telo i zahtevima za imenovano telo u vezi sa njegovim podizvođačima (Prilog 14).

Znak usaglašenosti

Šesti odeljak (članovi 16-18) sadrži odredbe o znaku usaglašenosti (Prilog 3) i označavanju usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti, kao i neodgovarajućem označavanju.

Zahtevi za liftove i bezbednosne komponente nakon isporuke na tržištu, dokumentacija koja prati liftove i bezbednosne komponente i zaštita klauzula

Sedmi odeljak (članovi 19-23) sadrži odredbe koje se odnose na zahteve za liftove i bezbednosne komponente nakon isporuke na tržištu (koji nose oznaku tipa, serije, serijski broj ili drugu oznaku ili nalepnicu), odredbe o dokumentaciji koja prati liftove i bezbednosne komponente (uputstvo za upotrebu, uputstvo za održavanje lifta, uputstvo za spasavanje lica iz lifta, kao i odgovarajuću deklaraciju o usaglašenosti), kao i za štitnu klauzulu o ograničavanju ili zabrani isporuke ili upotrebe lifta ili bezbednosne komponente, u skladu sa zakonima kojima se uređuju tehnički zahtevi za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti i tržišni nadzor, kao i odredbe o formalnoj neusaglašenosti lifta ili bezbednosne komponente i usklađenosti Pravilnika sa propisima Evropske unije (Direktiva broj

Zahtevi

Dokumentacija

Zaštita klauzula

Komentar Pravilnika o bezbednosti liftova

2014/33/EU Evropskog parlamenta i Saveta od 26. februara 2014. godine o liftovima i bezbednosnim komponentama liftova).

Komentar prelaznih i završnih odredbi

Osmi odeljak (članovi 24-29) sadrži prelazne i završne odredbe koje se odnose na izmenu terminologije u vezi sa pristupanjem Srbije EU i potpisivanjem ASAA sporazuma, važenje i primenu starog propisa u prelaznom periodu, rad imenovanih tela za ocenjivanje usaglašenosti u prelaznom periodu i stupanje na snagu i primenu Pravilnika.

3. Prilozi

Prilozi, koji čine sastavni deo Pravilnika, su u stvari njegov suštinski deo i konkretizacija pojedinih odredbi, i većina odredbi Pravilnika upućuje sve zainteresovane tumače i korisnike Pravilnika na načela i zahteve sadržane u prilozima. Ovde ćemo samo ukratko dati sadržinu pojedinih priloga ovog pravilnika:

- **Prilog 1** - sadrži odredbe o bitnim zahtevima za zaštitu zdravlja i bezbednosti koji se odnose na projektovanje i izradu liftova i bezbednosnih komponenti u liftovima.
- **Prilog 2** - propisuje sadržinu Deklaracije o usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti.

- **Prilog 3** - propisuje izgled i sadržinu Srpskog znaka usaglašenosti i CE znaka.
- **Prilog 4** - sadrži spisak bezbednosnih komponenti liftova.
- **Prilozi 5-13** - sadrže odredbe o postupcima za ocenjivanje usaglašenosti liftova i bezbednosnih komponenti.
- **Prilog 14** - propisuje zahteve koje mora da ispunii telo za ocenjivanje usaglašenosti da bi bilo imenovano za ocenjivanje usaglašenosti.

Komentar Pravilnika o
bezbednosti liftova

8 Inspeksijski nadzor

Sadržaj:

- [8/1 Novine u inspeksijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu](#)
- [8/2 Inspeksijski nadzor nad primenom mera za sprečavanje širenja zarazne bolesti i pandemije](#)

8/1 Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Inspektorat za rad, kao organ uprave u sastavu Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, obavlja poslove inspekcijskog nadzora u oblasti radnih odnosa i bezbednosti i zdravlja na radu, i to nad primenom:

- Zakona o radu,
- Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu,
- Zakona o zaštiti stanovništva od izloženosti duvanskom dimu,
- Zakona o sprečavanju zlostavljanja na radu,
- Zakona o privrednim društvima (u delu koji se odnosi na bezbednost i zdravlje na radu),
- Zakona o volontiranju,
- Zakona o ravnopravnosti polova,
- Zakona o štrajku,
- Zakona o zaštiti uzbunjivača,
- Zakona o inspekcijskom nadzoru,
- kolektivnih ugovora (posebnih i pojedinačnih), opštih akata i ugovora o radu, kojima se uređuju prava, obaveze i odgovornosti zaposlenih.

*Poslovi koje obavlja
Inspektorat za rad*

Pored nadzora nad primenom zakona, inspekcija rada vrši nadzor i nad primenom drugih propisa o merama i normativima bezbednosti i zdravlja

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Direktiva
89/391/EEZ*

na radu, tehničkim meraima koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu, standarda i opšte priznatih mera u delu kojim se uređuju pitanja iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Radi daljeg unapređenja sistema bezbednosti i zdravlja na radu i uređivanja pitanja koja su se pokazala kao sporna u praksi, ukazala se potreba za donošenjem Zakona o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i daljim usklađivanjem sa zahtevima iz Direktive 89/391/EEZ o uvođenju mera za podsticanje poboljšanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu, kao i drugih posebnih direktiva koje su donete na osnovu ove direktive.

Zakon o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu je usvojen 3. novembra 2015. godine, objavljen je u „Službenom glasniku RS”, broj 91/15 6. novembra 2015.godine, a studio je na snagu osmog dana od dana objavljivanja, odnosno 14. novembra 2015. godine.

*Ključni elementi
Zakona o
izmenama i
dopunama Zakona
o bezbednosti i
zdravlju na radu*

Ovim zakonom, između ostalog:

- vrši se preciznije definisanje izraza poslodavac;
- propisana je obaveza poslodavca da odmah, od nastanka, usmeno i u pisanoj formi prijaviti nadležnoj inspekciji rada izvođenje radova radi otklanjanja velikih kvarova ili havarija na objektu koji mogu da ugroze funkcionisanje tehničko-tehnoloških sistema ili obavljanje delatnosti;

- uvode se nove obaveze poslodavcu kada je reč o načinu pripreme i sprovodenja osposobljavanja zaposlenih za bezbedan i zdrav rad i periodične provere osposobljenosti, uz donošenje programa za osposobljavanje za bezbedan i zdrav rad;
- preciznije su definisani uslovi pod kojima poslodavac daje na upotrebu opremu za rad i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu, kao i uslovi pod kojima poslodavac daje na korišćenje opasne hemijske materije i druge hemijske materije;
- uvode se novine u organizovanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu;
- podižu se nivo kompetencije lica koja se bave poslovima bezbednosti i zdravlja na radu i unapređenje njihovog znanja kroz kontinuirano usavršavanje znanja lica;
- pooštavaju se uslovi za izdavanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu;
- utvrđuju se nacionalna priznanja.

S obzirom na izmene i dopune Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i na prošireno značenje izraza poslodavac, predmet inspekcijskog nadzora je osim domaćeg ili stranog pravnog lica, odnosno fizičkog lica koje zapošljava, odnosno radno angažuje jedno ili više lica, sada i poslodavac – fizičko lice koje po bilo kom pravnom osnovu obezbeđuje posao zaposlenom, izuzimajući lice koje posao obezbeđuje u domaćinstvu i nosioca porodičnog poljoprivrednog gazdinstva, koji obavljaju posao s **članovima** porodičnog poljoprivrednog do-

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

Zakon o
poljoprivredi i
ruralnom razvoju

Zakon o privrednim
društvima

Poljoprivredno
gazdinstvo

Posebna prava,
obaveze i mere u
vezi s bezbednošću i
zdravljem na radu
mladih, zaposlenih
žena za vreme
trudnoće i onih koje
doje dete, osoba
s invaliditetom
i profesionalno
obolelih zaposlenih

mačinstva u skladu s propisima o poljoprivredi, odnosno u skladu sa Zakonom o poljoprivredi i ruralnom razvoju („Službeni glasnik RS”, brojevi 41/09 i 10/13).

Takođe, poslodavac je i fizičko lice koje s **članom-vim** svog porodičnog domaćinstva obavlja privrednu ili drugu delatnost u skladu sa Zakonom o privrednim društvima („Službeni glasnik RS”, brojevi 36/11, 99/11 i 83/14).

U članu 2, stav 1, tačka 4. Zakona o poljoprivredi i ruralnom razvoju utvrđeno je da je poljoprivredno gazdinstvo proizvodna jedinica na kojoj privredno društvo, zemljoradnička zadruga, ustanova ili drugo pravno lice, preduzetnik ili poljoprivrednik obavlja poljoprivrednu proizvodnju. Dakle, navedenim zakonom nije utvrđeno da poljoprivrednik koji je vlasnik, odnosno korisnik, poljoprivrednog gazdinstva mora da bude registrovan kao preduzetnik, odnosno može biti fizičko lice – poljoprivrednik. Dopuna značenja izraza poslodavac u poljoprivredi i fizičko lice – preduzetnik koji obavlja privrednu delatnost ili drugu nepoljoprivrednu proizvodnju u Zakonu o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu je izuzetno značajna sa aspekta inspekcijskog nadzora jer se time precizira ko je odgovoran za primenu svih propisanih mera za bezbednost i zdravlje na radu.

Dopuna člana 6. Zakona, koji se odnosi na posebna prava, obaveze i mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu mladih, zaposlenih žena za vreme trudnoće i onih koje doje dete, osoba s invaliditetom i profesionalno obolelih zaposlenih, a

čija je primena do sada bila potpuno zanemarena, izvršena je u smislu da preventivne mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu napred navedenih kategorija zaposlenih sporazumno propisuju ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje, u roku od godinu dana od dana stupanja Zakona na snagu. Svakako, to će doprineti tome da zdravlje ovih zaposlenih u procesu rada bude zaštićeno u što većoj meri, odnosno da rizik od oštećenja zdravlja od opasnosti i štetnosti koje se pojavljuju ili se mogu pojaviti na radnom mestu u procesu rada bude sprečen, otklonjen ili smanjen na najmanju moguću meru.

U postupku inspekcijskog nadzora, u delu koji se odnosi na uređivanje-utvrđivanje prava, obaveza i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, utvrđuje se da li je poslodavac utvrdio prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, odnosno na koji način je to učinio – kolektivnim ugovorom, opštim aktom (pravilnikom o bezbednosti i zdravlju na radu ili pravilnikom o radu) ili ugovorom o radu.

Ako je ovo pitanje uređeno kolektivnim ugovorom kod poslodavca (bilo da se radi o kolektivnom ugovoru kojim su samo uređena pitanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu ili da se radi o kolektivnom ugovoru kojim su uređena oba pitanja – i radni odnosi i bezbednost i zdravlje na radu), utvrđuje se između kojih učesnika je kolektivni ugovor zaključen, kada je takav ugovor zaključen, radi utvrđivanja važenja odnosno prestanka važenja istog ugovora, kao i to da li su utvrđena-

*Utvrđivanje
prava, obaveze
i odgovornosti u
oblasti bezbednosti
i zdravlja na
radu kolektivnim
ugovorom*

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

uređena posebna prava, obaveze i mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu mladih, žena koje rade na radnom mestu s povećanim rizikom koji bi mogao da ugrozi ostvarivanje materinstva, osoba s invaliditetom i profesionalno obolelih lica (član 6. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu). Utvrđuje se i da li je utvrđen postupak izbora i načina rada predstavnika zaposlenih i Odbora za bezbednost i zdravlje na radu, broj predstavnika zaposlenih kod poslodavca, kao i njihov odnos sa sindikatom (član 44, stav 4. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu).

*Broj predstavnika
zaposlenih kod
poslodavca i njihov
odnos sa sindikatom*

Važno je istaći da shodno izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, pored kolektivnog ugovora, postupak izbora i načina rada predstavnika zaposlenih i Odbora za bezbednost i zdravlje na radu, broj predstavnika zaposlenih kod poslodavca i njihov odnos sa sindikatom mogu biti uređeni i sporazumom zaključenim između poslodavca i predstavnika zaposlenih.

Inspektor rada utvrđuje koja su sva pitanja, osim napred navedenih, uređena, odnosno koje su mere bezbednosti i zdravlja na radu utvrđene i koje poslodavac, do donošenja akta o proceni rizika, sprovodi radi sprečavanja povreda na radu i profesionalnih oboljenja.

*Utvrđivanje
prava, obaveze
i odgovornosti u
oblasti bezbednosti
i zdravlja na
radu Pravilnikom
o bezbednosti i
zdravlju na radu ili
Pravilnikom o radu*

Ako je ovo pitanje uređeno opštim aktom – pravilnikom (bilo da se radi o Pravilniku o bezbednosti i zdravlju na radu, bilo da se radi o Pravilniku o radu) utvrđuje se ko ga je doneo, inspektor rada proverava sadržaj tog akta i osim što utvrđuje da li je poslodavac utvrdio-uredio pitanje iz člana 6.

Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, još utvrđuje koja su sva pitanja i mere bezbednosti i zdravlja na radu uređeni-utvrđeni istim aktom.

Ako je ovo pitanje uređeno ugovorom o radu, utvrđuje se da li poslodavac ima više od 10 zaposlenih i to koja su pitanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu regulisana (ugovorena) i u kom smislu.

Bez obzira na to da li je ovo pitanje uređeno kolektivnim ugovorom kod poslodavca, opštim aktom – pravilnikom – ili ugovorom o radu, mora biti utvrđeno da li su sve odredbe koje se odnose na bezbednost i zdravlje na radu u saglasnosti s odredbama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

U postupku inspekcijskog nadzora, ako poslodavac nije utvrdio prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i ako nije utvrdio posebna prava, obaveze i mere u vezi s bezbednošću i zdravljem na radu mладих, zaposlenih žena za vreme trudnoće i onih koje doje dete, osoba s invaliditetom i profesionalno obolelih zaposlenih, inspektor rada rešenjem nalaže otklanjanje utvrđenih nedostataka.

Ako kolektivnim ugovorom kod poslodavca nisu utvrđeni postupak izbora i načina rada predstavnika zaposlenih i Odbora za bezbednost i zdravlje na radu, broj predstavnika zaposlenih kod poslodavca i njihov odnos sa sindikatom, odnosno ako kolektivnim ugovorom nije uređeno pitanje iz člana 44, stav 4. Zakona o bezbednosti i zdravlja

*Utvrđivanje
prava, obaveze
i odgovornosti u
oblasti bezbednosti
i zdravlja na radu
ugovorom o radu*

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Zakon o državnoj
upravi*

na radu, inspektor rada će u preventivnom postupanju, shodno odredbi člana 27, stav 2. Zakona o državnoj upravi, poslodavcu predložiti da preduzme mera i aktivnosti u cilju sprečavanja povrede zakona, s tim što će isto pisano dostaviti i organizaciji sindikata koja je potpisnik kolektivnog ugovora.

Ako pojedine odredbe kolektivnog ugovora kod poslodavca, odnosno opštег akta – pravilnika – nisu u saglasnosti s odredbama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, odnosno s opštim i posebnim kolektivnim ugovorom, inspektor rada će na to, shodno članu 31, stav 1. Zakona o državnoj upravi, ukazati poslodavcu i ostaviti rok od najviše 60 dana da utvrđene nepravilnosti otkloni, te ako poslodavac ne postupi po datom ukazivanju, inspektor rada će, shodno odredbi stava 2. istog člana, o tome obavestiti organ nadležan za preduzimanje mera protiv akata koji nisu u skladu sa Zakonom i drugim propisima.

Inspektor rada podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka ako poslodavac nije utvrdio prava, obaveze i odgovornosti u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Prva pomoć

U roku od godinu dana od dana stupanja Zakona na snagu ministar nadležan za rad i ministar nadležan za zdravlje će propisati i način pružanja prve pomoći, vrste sredstava i opreme koji moraju biti obezbeđeni na radnom mestu, način i rokove osposobljavanja zaposlenih za pružanje prve pomoći, te će tako prestati primena Pravilnika o opremi i postupku za pružanje prve pomoći i or-

Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

ganizovanju službe spasavanja u slučaju nezgode na radu („Službeni list SFRJ”, broj 21/71), koji uređuje ova pitanja, a biće obezbeđeno i da se povređenim i naglo obolelim licima prva pomoć pruža na licu mesta, najsavremenijim metodama i sredstvima i opremom za pružanje takve pomoći.

Kroz izmenu i dopunu člana 16, stav 1. Zakona pojašnjava se da se aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, određuju posebni zdravstveni uslovi koje moraju da ispunjavaju zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom. Shodno navedenim izmenama, inspekcija rada utvrđuje da li je poslodavac aktom o proceni rizika, na osnovu ocene službe medicine rada, odredio posebne zdravstvene uslove koje moraju da ispunjavaju zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom, ali ne i zaposleni za obavljanje određenih poslova na radnom mestu u radnoj okolini ili za upotrebu pojedine opreme.

Izuzetno važna novina jeste izmena člana 18, stav 2. Zakona, po kojoj je sada poslodavac koji izvodi radove na gradnji objekta u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima dužan da izradi propisan elaborat o uređenju gradilišta koji najmanje osam dana pre početka rada na gradilištu uz izveštaj o početku rada dostavlja nadležnoj inspekciji rada. Za razliku od prethodnog rešenja, po kom je poslodavac ovu obavezu imao samo u slučaju kad izvodi radove na gradnji ili rekonstrukciji građevinskog objekta ili vrši promenu tehnološkog procesa duže od sedam dana, shodno izmenama

Posebni zdravstveni uslovi koje moraju da ispunjavaju zaposleni na radnom mestu s povećanim rizikom

Elaborat o uređenju gradilišta

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Uredba o
bezbednosti i
zdravlju na radu
na privremenim
i pokretnim
gradilištima*

*Bezbednost
proizvoda*

Zakona, poslodavac ovu obavezu ima bez obzira na dužinu trajanja radova, ako pri gradnji objekta vrši iskopavanje, zemljane radove, građenje, montažu i demontažu već proizvedenih elemenata, rekonstrukciju ili opremanje, adaptaciju, renoviranje, sanaciju, demontiranje, rušenje, investiciono održavanje, održavanje – bojenje i čišćenje i drenažu – odnosno ako izvodi sve one radove utvrđene Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim i pokretnim gradilištima („Službeni glasnik RS”, brojevi 14/09 i 95/2010).

Osim ove obaveze, poslodavac je dužan da odmah, od nastanka, usmeno i u pisanoj formi prijaviti nadležnoj inspekciji rada izvođenje radova radi otklanjanja velikih kvarova ili havarija na objektu, a koji mogu da ugroze funkcionisanje tehničko-tehnoloških sistema ili obavljanje delatnosti.

Nakon donošenja i primene zakona i drugih propisa koji se odnose na bezbednost proizvoda, tehničke zahteve za proizvode i ocenjivanje njihove usaglašenosti, a naročito tehničkih propisa koji se odnose na bezbednost mašina, liftova, opremu pod pritiskom, ličnu zaštitnu opremu i dr, stvorila se potreba za izmenom člana 24. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu. Iz tih razloga, izmenjen je član 24. i dodat novi član, 24a. Prema tom članu, inspektor rada utvrđuje da li je poslodavac zaposlenima dao na korišćenje opremu za rad i sredstvo i opremu za ličnu zaštitu na radu, da li su usaglašeni s propisanim tehničkim zahtevima, da li je njihova usaglašenost ocenjena prema propisanom postupku, da li su označeni u skladu

s propisima i da li ih prate propisane isprave o usaglašenosti i druga propisana dokumentacija, da li je opremu za rad i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu zaposlenima dao na upotrebu pre stupanja na snagu propisa kojima je utvrđena napred navedena obaveza, a u tom slučaju je poslodavac dužan da obezbedi uputstvo za njihovu upotrebu i održavanje izrađeno po propisima o bezbednosti i zdravlju na radu za korišćenje opreme za rad i sredstva i opreme za ličnu zaštitu na radu i da napred navedeno uputstvo za bezbedan rad prevede na jezik koji zaposleni razume.

Pravilnikom o bezbednosti mašina („Službeni glasnik RS”, br. 13/10) propisani su, pored ostalog, bitni zahtevi za zaštitu zdravlja i bezbednosti koji se odnose na projektovanje i izradu mašina i drugi zahtevi i uslovi koji moraju da budu ispunjeni za stavljanje na tržište i/ili upotrebu maštine, kao i sadržina deklaracije o usaglašenosti maštine i sadržina tehničke dokumentacije. Odredbom člana 5. Pravilnika o bezbednosti mašina propisano je da pre stavljanja maštine na tržište i/ili upotrebu, proizvođač, odnosno zastupnik proizvođača, pored ostalog, obezbeđuje dostupnost tehničke dokumentacije za mašinu, potrebne informacije o mašini (uputstva i sl), sačinjava i izdaje Deklaraciju o usaglašenosti maštine i obezbeđuje da ta deklaracija prati mašinu i stavlja znak usaglašenosti na mašinu. Napred navedenim pravilnikom je propisano da se smatra da je mašina na koju je stavljen znak usaglašenosti i koju prati Deklaracija o usaglašenosti maštine usaglašena sa zahtevima ovog pravilnika.

*Pravilnik o
bezbednosti mašina*

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Podaci koje sadrži
Deklaracija o
usaglašenosti mašine*

Deklaracija o usaglašenosti mašine sadrži sledeće podatke:

- poslovno ime, odnosno naziv i adresu sedišta proizvođača i, kad to dolazi u obzir, njegovog zastupnika;
- ime i adresu lica ovlašćenog za sačinjavanje tehničke dokumentacije;
- opis i oznaku mašine, uključujući opšti naziv, funkciju, model, tip, serijski broj i trgovinski naziv;
- izričito navođenje da je mašina u skladu sa svim zahtevima Pravilnika o bezbednosti mašina i, gde je to moguće, navođenje usaglašenosti s drugim posebnim propisima i/ili zahtevima s kojima je mašina usaglašena, uz pozivanje na propis koji je primjenjen i broj službenog glasila u kom je taj propis objavljen;
- mesto i datum izdavanja deklaracije;
- identifikaciju i potpis ovlašćenog lica odgovornog za sačinjavanje deklaracije o usaglašenosti mašine u ime proizvođača ili njegovog zastupnika
- i druge propisane podatke.

Ako poslodavac za opremu za rad i sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu nema propisanu dokumentaciju, poslodavac može sam da izradi uputstvo za njihovu upotrebu i održavanje i uputstvo za bezbedan i zdrav rad, pre no što ista zaposlenima da na korišćenje i tako postupi u skladu sa Zakonom.

Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

Hemijeske materije

Odredbom člana 24a Zakona propisano je da poslodavac može da zaposlenima da na korišćenje opasne hemijske materije i druge hemijske materije za koje je propisana obaveza izrade i dostavljanja bezbednosnog lista samo ako je zaposlenom uz hemijsku materiju učinio dostupnim bezbednosni list, u skladu s propisima kojima se uređuju hemikalije (Zakon o hemikalijama i Pravilnik o sadržaju bezbednosnog lista) i ako je obezbedio sve mere koje proizlaze iz sadržaja bezbednosnog lista, odnosno koje su utvrđene istim dokumentom. Propisano je da bezbednosni list treba da bude na srpskom jeziku, da je poslodavac dužan da bezbednosni list prevede na jezik koji zaposleni razume i da omogući zaposlenom pristup podacima sadržanim u bezbednosnom listu, a što i kontroliše inspektor rada prilikom vršenja nadzora.

U delu Zakona koji se odnosi na osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, izmenama i dopunama istog je utvrđeno da se osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad vrši kako kod zasnivanja radnog odnosa, tako i kod drugog radnog angažovanja i prilikom promene opreme za rad. Osposobljavanje mora da bude prilagođeno specifičnostima njegovog radnog mesta i da se sprovodi po programu čiji sadržaj poslodavac, po potrebi, obnavlja i menja, i da se provera te osposobljenosti vrši teorijski i praktično, i to u skladu s programom o osposobljavanju za bezbedan i zdrav rad, a koji donosi poslodavac.

Takođe, utvrđeno je da se periodična provera osposobljenosti za bezbedan i zdrav rad zaposle-

Osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad

Periodična provera osposobljenosti za bezbedan i zdrav rad zaposlenog koji radi na radnom mestu s povećanim rizikom

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

nog koji radi na radnom mestu s povećanim rizikom vrši najkasnije u roku od jedne godine od dana prethodne provere, a na ostalim radnim mestima najkasnije četiri godine od dana prethodne provere i da ovo osposobljavanje mora da bude obavljeno na jeziku koji zaposleni razume, a istovremeno mora da bude prilagođen mogućnostima i sposobnostima osoba s invaliditetom.

U postupku inspekcijskog nadzora, u delu koji se odnosi na osposobljavanje zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, inspektor rada, između ostalog, utvrđuje da li je poslodavac:

- u proteklom periodu od jedne godine od dana vršenja nadzora zasnivao radni odnos ili angažovao lica za rad van radnog odnosa i uzima podatke o tim zaposlenima koji se na dan nadzora nalaze na radu kod poslodavca;
- vršio premeštaj zaposlenih sa jednih na druge poslove i uzima podatke o tim zaposlenima i poslovima;
- uvodio novu tehnologiju ili nova sredstva za rad i utvrđuje kada i koju tehnologiju, odnosno koja sredstva za rad;
- vršio promenu procesa rada koja je uzrokovala promenu mera za bezbedan i zdrav rad i utvrđuje kada i u kom smislu je izvršena promena procesa rada;
- odredio zaposlenom da istovremeno obavlja poslove na dva ili više radnih mesta i uzima podatke o tom zaposlenom, poslovima koje obavlja i na kojim radnim mestima;

- i da li kod poslodavca, na osnovu ugovora, sporazuma, ili po bilo kom drugom osnovu obavljaju rad zaposleni drugog poslodavca, utvrđuje po kom osnovu i od kada i uzima podatke o tim zaposlenima.

Uvidom u propisanu dokumentaciju inspektor rada utvrđuje da li je poslodavac doneo program ospozobljavanja za bezbedan i zdrav rad i da li je izvršio ospozobljavanje za bezbedan i zdrav rad u skladu s istim; uvidom u evidenciju o zaposlenima ospozobljenim za bezbedan i zdrav rad – Obrazac 6 i drugu raspoloživu dokumentaciju (koju poslodavac stavi na uvid) – utvrđuje se da li je poslodavac zaposlene i radno angažovane osposobio za bezbedan i zdrav rad, da li je poslodavac zaposlene koji svoje poslove istovremeno obavljaju na dva ili više radnih mesta osposobio za bezbedan i zdrav rad na svakom od radnih mesta i da li je izvršio periodičnu proveru ospozobljenosti zaposlenih koji rade na radnim mestima s povećanim rizikom, tako da se provera vrši najkasnije u roku od jedne godine od dana prethodne provere, a na ostalim radnim mestima najkasnije četiri godine od dana prethodne provere.

Ako u postupku inspekcijskog nadzora bude utvrđeno da poslodavac zaposlenog nije osposobio za bezbedan i zdrav rad i nije izvršio periodičnu proveru ospozobljenosti za bezbedan i zdrav rad zaposlenih koji rade na radnom mestu s povećanim rizikom najkasnije u roku od jedne godine od dana prethodne provere, a na ostalim radnim mestima najkasnije četiri godine od dana prethodne

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

provere, donosi se rešenje kojim, za vreme trajanja okolnosti koje dovode do ugrožavanja bezbednosti i zdravlja zaposlenog, zabranjuje poslodavcu da na radnom mestu radi zaposleni koji nije osposobljen za bezbedan i zdrav rad.

*Zahet za
pokretanje
prekršajnog
postupka*

Ako u postupku inspekcijskog nadzora bude utvrđeno da je poslodavac učinio jedan ili više prekršaja u vezi s osposobljavanjem zaposlenih za bezbedan i zdrav rad, podnosi se zahtev za pokretanje prekršajnog postupka. Zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, shodno odredbi člana 74. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, podnosi se protiv lica za bezbednost i zdravlje na radu kod poslodavca ako bude utvrđeno da to lice nije pripremilo i sprovelo osposobljavanje zaposlenog za bezbedan i zdrav rad.

Uzimajući u obzir **česte** povrede zaposlenih, povodom kojih su inspektorji rada vršili inspekcijske nadzore, veoma važna novina se odnosi i na prava i obaveze zaposlenih, po kojima je zaposlenom zabranjeno da samovoljno isključuje, menja ili uklanja bezbednosne uređaje na sredstvima za rad.

*Organizovanje
poslova za
bezbednost i
zdravlje na radu*

*Zakon o klasifikaciji
delatnosti*

*Uredba o
klasifikaciji
delatnosti*

Izmenama i dopunama Zakona uvedene su značajne novine i u delu koji se odnosi na organizovanje poslova za bezbednost i zdravlje na radu. Delatnosti u kojima poslodavac može sam da obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu uređene su i usaglašene sa Zakonom o klasifikaciji delatnosti i Uredbom o klasifikaciji delatnosti („Službeni glasnik RS”, broj 54/2010). Istovremeno, povećan je broj zaposlenih kod tih poslodavaca, pa tako po novom rešenju poslove bezbednosti i zdravlja na

Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

radu može da obavlja poslodavac, tj. preduzetnik, odnosno zastupnik-direktor ako poslodavac posluje u formi pravnog lica, u delatnostima trgovine na malo, usluga smeštaja i ishrane, informisanja i komunikacija, finansijskim i osiguranja, poslovanja nekretninama, stručnim, naučnim, inovacionim, administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, obaveznog socijalnog osiguranja, obrazovanja, umetnosti, zabave i rekreacije i ostalim uslužnim delatnostima pod uslovom da poslodavac ima do 20 zaposlenih, a u tom slučaju napred navedeno odgovorno lice kod poslodavca nije dužno da ima položen stručni ispit o praktičnoj osposobljenosti za obavljanje poslova za bezbednost i zdravlje na radu.

Takođe, novim članom, 37a, propisano je da je poslodavac u delatnostima građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, rудarstva, prerađivačke industrije, snabdevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacije (osim trgovine električnom energijom i gasovitim gorivima preko gasovodne mreže), snabdevanja vodom, upravljanja otpadnim vodama, kontrolisanja procesa uklanjanja otpada i sličnim aktivnostima i u delatnostima zdravstvene i socijalne zaštite, dužan da za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu odredi lice koje ima najmanje stečeno visoko obrazovanje na osnovnim akademskim studijama u obimu od najmanje 180 ESPB bodova, osnovnim strukovnim studijama, odnosno na studijama u trajanju do tri godine iz naučne, odnosno stručne oblasti u okviru obrazovno-naučnog polja

Određivanje lica za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu kod poslodavca u delatnostima građevinarstva, poljoprivrede, šumarstva i ribarstva, rudarstva, prerađivačke industrije, snabdevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacije (osim trgovine električnom energijom i gasovitim gorivima preko gasovodne mreže), snabdevanja vodom, upravljanja otpadnim vodama, kontrolisanja procesa uklanjanja otpada i sličnim aktivnostima i u delatnostima zdravstvene i socijalne zaštite

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

tehničko-tehnoloških studija, prirodno-matematičkih nauka ili medicinskih nauka.

Tek s 1. decembrom 2017. godine, kada počinje primena ovog člana, pokazaće se koliko je ovakvo rešenje primenjivo s obzirom na napred navedena pojašnjenja o tome koja se sve lica u smislu ovog Zakona smatraju poslodavcem i na to da izuzetno veliki broj poslodavca u navedenim delatnostima ima mali broj zaposlenih. Svakako, lice koje se 1. decembra 2017. godine zatekne da obavlja poslove bezbednosti i zdravlja na radu, a ne ispunjava napred navedene uslove, može da nastavi da obavlja te poslove do ispunjenja uslova utvrđenih Zakonom, a najduže pet godina, tj. do 1. decembra 2022. godine, osim lica koje ih je obavljalo do dana početka primene ovog člana i kom je do ispunjenja uslova za prestanak radnog odnosa s pravom na starosnu penziju ostalo najviše pet godina.

U postupku inspekcijskog nadzora u vezi sa organizovanjem poslova bezbednosti i zdravlja na radu utvrđuju se činjenice koje se odnose na delatnost koju poslodavac obavlja i ukupan broj zaposlenih, a na osnovu uvida u rešenje Agencije za privredne registre, izjave poslodavca i uvida u proces rada, s tim što se broj zaposlenih utvrđuje uvidom u dokumentaciju kojom se legalizuje rad, odnosno neposrednim nadzorom na radnim mestima kod poslodavca. Tada se sva lica zatečena na radu smatraju zaposlenima u smislu odredbi Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

U zavisnosti od datih okolnosti, utvrđuje se da li je poslodavac i kako organizovao poslove za be-

Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

zbednost i zdravlje na radu, odnosno utvrđuje da li se ti poslovi obavljaju s ostalim poslovima poslodavca ili je poslodavac za obavljanje poslova za bezbednost i zdravlje na radu angažovao drugi pravni subjekt – pravno lice ili preduzetnika; ako se poslovi za bezbednost i zdravlje na radu obavljaju s ostalim poslovima poslodavca, utvrđuje se način njihovog organizovanja i obavljanja, u smislu da li se isti obavljaju na nivou jednog zaposlenog (referenta i sl) ili službe, sektora ili neke druge organizacione celine; ako je za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu poslodavac angažovao pravno lice ili preduzetnika, inspektor rada u zapisniku navodi podatke o datumu, broju i predmetu zaključenog ugovora i utvrđuje da li to pravno lice, odnosno preduzetnik, poseduje licencu za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pri čemu navodi broj i datum rešenja na osnovu kog je licenca izdata; da li je poslodavac aktom u pisanoj formi odredio lice za bezbednost i zdravlje na radu, pri čemu se utvrđuju broj i datum donošenja takvog akta i lični podaci tog lica.

Ako je poslodavac, aktom u pisanoj formi, za lice za bezbednost i zdravlje na radu odredio lice iz reda zaposlenih kod pravnog lica ili preduzetnika s licencom, koje je po ugovoru angažovao za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, utvrđuje se da li je to lice u radnom odnosu na nedodređeno vreme s punim radnim vremenom kod pravnog lica/preduzetnika s licencom, da li poseduje visoku školsku spremu odgovarajuće struke, da li ima položen stručni ispit i da li ima najmanje tri godine radnog iskustva na poslovima bezbed-

Određivanje lica za bezbednost i zdravlje na radu iz reda zaposlenih kod pravnog lica ili preduzetnika s licencom

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Vršenje nadzora kod
poslodavca koji ima
do 20 zaposlenih*

nosti i zdravlja na radu; da li to lice zaduženo za bezbednost i zdravlje na radu ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, pri čemu utvrđuje datum i broj pod kojim je uverenje izdato.

Ako se vrši nadzor kod poslodavca koji ima do 20 zaposlenih i obavlja delatnost trgovine na malo, usluga smeštaja i ishrane, informisanja i komunikacija, finansijskih usluga i osiguranja, poslovanja nekretninama, u stručnim, naučnim, inovacionim, administrativnim i pomoćnim uslužnim delatnostima, obaveznog socijalnog osiguranja, obrazovanja, umetnosti, zabave i rekreacije i ostalim uslužnim delatnostima, utvrđuje se da li je direktor, odnosno privatni preduzetnik, aktom u pisanoj formi odredio sebe za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu ili je odredio nekog iz redova svojih zaposlenih.

Ako je direktor, odnosno preduzetnik za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu odredio nekog od svojih zaposlenih, utvrđuje se da li taj zaposleni ima položen stručni ispit o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu.

U zavisnosti od utvrđenog činjeničnog stanja, preduzimaju se odgovarajuće mere. Ako poslodavac nije organizovao obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, ako aktom u pismenoj formi nije odredio lice za bezbednost i zdravlje na radu i ako je za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu odredio lice koje nema položen stručni ispit

o praktičnoj sposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, inspektor rada će rešenjem naložiti otklanjanje utvrđenih nedostataka i podneće zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

I do sada je postojala obaveza poslodavca da obezbedi usavršavanje znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu zaposlenom kog odredi za obavljanje tih poslova. Novina je da program usavršavanja znanja i druga pitanja u vezi s usavršavanjem propisuje ministar nadležan za rad, s tim što je ovaj podzakonski akt ministar dužan da doneše u roku od dve godine od dana stupanja na snagu izmena i dopuna Zakona.

Izmenom i dopunom člana 40. Zakona, a koji bliže određuje poslove lica za bezbednost i zdravlje na radu, propisano je da sada ovo lice, umesto da učestvuje u pripremi akta o proceni rizika, mora da sprovodi postupak procene rizika, a utvrđena je i njegova obaveza da kontinuirano usavršava znanja u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu u skladu s programom koji propisuje ministar nadležan za rad.

Kad je reč o delu Zakona koji bliže uređuje predstavnike zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu, njihov izbor, ovlašćenje i aktivnosti i formiranje Odbora za bezbednost i zdavlje na radu, svakako je najvažnija izmena i dopuna koja se odnosi na to da je poslodavac dužan da najmanje jednom predstavniku zaposlenih omogući odsustvo sa rada u obavljanju poslova na koje je raspoređen u trajanju od najmanje pet časova rada mesečno

*Obaveza poslodavca
da obezbedi
usavršavanje
znanja u oblasti
bezbednosti i
zdravlja na radu
zaposlenom kog
odredi za obavljanje
tih poslova*

*Predstavnici
zaposlenih*

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

*Evidencija o
izdatim sredstvima
i opremi za ličnu
zaštitu na radu
i evidencija o
izvršenim lekarskim
pregledima
zaposlenih*

s pravom na naknadu zarade koja se obračunava i isplaćuje u istom iznosu kao da je iste poslove obavlja i da obezbedi tehničko-prostorne uslove u skladu s prostornim i finansijskim mogućnostima radi obavljanja aktivnosti predstavnika zaposlenih.

Danom stupanja na snagu izmena i dopuna Zakona, poslodavac prestaje da vodi i čuva evidenciju o izvršenim pregledima i proverama sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, ali počinje da vodi i čuva evidenciju o izdatim sredstvima i opremi za ličnu zaštitu na radu i evidenciju o izvršenim lekarskim pregledima zaposlenih u skladu s propisima o bezbednosti i zdravlju na radu, i to od onog dana kada ministar nadležan za rad propiše način vođenja tih evidencija. Ovde je važno napomenuti da su novim članom 49a, shodno Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, jasno propisani i određeni lični podaci zaposlenih koji mogu da budu unošeni u odgovarajuće evidencije i utvrđeni organi i organizacije kojima ti podaci mogu da budu dostavljeni na korišćenje.

U postupku nadzora, inspektor rada vrši uvid u propisane evidencije i proverava da li poslodavac na propisan način vodi i čuva evidencije iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i da li su obrasce o evidenciji popunila i potpisala lica zadužena za bezbednost i zdravlje na radu i overio poslodavac i da li su u obrazac 6 – Evidencija o zaposlenima osposobljenim za bezbedan i zdrav rad – uneti propisani podaci i da li su ga potpisali zaposleni koji je osposobljen za bezbedan i zdrav rad, lica

Novine u inspekcijskom nadzoru u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu

zadužena za bezbednost i zdravlje na radu i overio poslodavac.

Ako poslodavac ne vodi i ne čuva evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, ili neku od propisanih evidencija, tada će rešenjem biti naloženo da vodi i čuva evidencije u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, a protiv poslodavca će biti podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka, a protiv lica za bezbednost i zdravlje na radu podnet zahtev za pokretanje prekršajnog postupka jer ne obavlja poslove iz člana 40, stav 1, tačka 13. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu.

Važna izmena se odnosi i na to da Zakon briše institut „oboljenje u vezi s radom”, pa samim tim i prestaje svaka obaveza poslodavca u vezi s ovom vrstom oboljenja.

Izmenama i dopunama člana 56. Zakona propisuju se novi uslovi koje mora da ispunjava pravno lice, odnosno preduzetnik, za dobijanje licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, zatim pravno lice za dobijanje licence za pregled i proveru opreme za rad i ispitivanje uslova radne okoline, kao i uslovi koje mora da ispunjava fizičko lice za dobijanje licence za obavljanje poslova odgovornog lica za obavljanje pregleda i provere opreme za rad i obavljanje poslova ispitivanja uslova radne okoline, kao i potpisivanje stručnih nalaza.

Takođe je utvrđeno da se licence za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu i obavljanje poslova pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja

Brisanje instituta „oboljenje u vezi s radom”

Uslovi za dobijanja licenci

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

vanja uslova radne okoline izdaju s rokom važenja do pet godina, kao i da licenca može da bude obnovljena na način i pod uslovima pod kojima se izdaje.

Novina je i u tome što ministar može rešenjem da oduzme licencu imaoču iste ako u periodu važenja licence prestane da ispunjava uslove iz člana 56. Zakona.

*Nacionalna
priznanja*

Nova oblast koju uređuje Zakon jesu i nacionalna priznanja koja za izuzetna postignuća u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu mogu da budu dodeljena pravnim i fizičkim licima, Odboru za bezbednost i zdravlje na radu, organizacijama i udruženjima.

Vrste priznanja

Utvrđene su tri vrste priznanja:

- Povelja „28.april”,
- Plaketa „28.april”
- Pohvalnica „28.april”.

Sva priznanja se dodeljuju na Dan bezbednosti i zdravlja na radu u Republici Srbiji, a to je 28. april. Sadržinu i izgled nacionalnih priznanja propisuje ministar nadležan za rad u roku od godinu dana od dana stupanja izmena i dopuna Zakona na snagu.

Dakle, nakon tačno 10 godina važenja Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu i uočenih nedostataka i problema u njegovoj primeni, donet je Zakon o izmenama i dopunama Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu, kojim su, osim što su pojašnjeni postojeći, definisani i novi izrazi i

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

dodatno su poboljšane odredbe Zakona u cilju njihove adekvatne primene.

Unapređenje postojećih zakonskih rešenja trebalo bi da utiče na funkcionisanje sistema bezbednosti i zdravlja na radu, pa samim tim kako na primenu Zakona, tako i na efikasnije postupanje inspekcije rada.

Novine u inspekcijskom
nadzoru u oblasti
bezbednosti i zdravlja na
radu

8/2 **Inspeksijski nadzor nad primenom mera za sprečavanje širenja zarazne bolesti i pandemije**

Inspekcija rada vrši nadzor nad primenom mera za sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19, a koje su propisane Uredbom o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19 („Službeni glasnik Republike Srbije“, br. 66/2020, 93/2020, 94/2020, 100/2020, 109/2020, 111/2020) i Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti („Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 94/20).

Zakonska regulativa

1. Nadzor nad primenom Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19

Na osnovu člana 6. stav 1. Zakona o zaštiti stanovališta od zaraznih bolesti („Službeni glasnik RS“, broj 15/16) i člana 43. stav 1. Zakona o Vladi („Službeni glasnik RS“, br. 55/05, 71/05 – ispravka, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – US, 72/12, 7/14 – US, 44/14 i 30/18 – dr. zakon), Vlada je donela Uredbu o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19.

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

*Uredba o merama
za sprečavanje i
suzbijanje zarazne
bolesti COVID-19*

Uredba o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19 je stupila na snagu danom objavljivanja u „Službenom glasniku Republike Srbije”, odnosno 7. maja 2020. godine. Posle objavljivanja u „Službenom glasniku RS“, br. 66/2020, Uredba je menjana nekoliko puta i izmene su objavljivane u „Službenom glasniku RS“ broj 93 od 1. jula 2020, broj 94 od 3. jula 2020, broj 100 od 16. jula 2020, broj 109 od 21. avgusta 2020. i broj 111 od 28. avgusta 2020. godine. Naime, Vlada može posebnom odlukom izmeniti mere, odnosno odrediti druge posebne mere zaštite stanovništva od zarazne bolesti COVID-19, uslove, način sprovodenja i izvršioce, ako to nalažu posebne okolnosti, te je to i činila nekoliko puta od objavljivanja osnovnog teksta Uredbe, odnosno od 7. maja 2020. godine.

Inspekcija rada vrši nadzor nad primenom čl. 6, 7, 8. i 9. Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19.

*Pravna lica i
preduzetnici
(poslodavci) koji
obavljaju delatnost
u oblasti trgovine
na malo i usluge u
oblasti ugostiteljstva*

Shodno članu 6. Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19, pravna lica i preduzetnici (poslodavci) koji obavljaju delatnost u oblasti trgovine na malo i usluge u oblasti ugostiteljstva, koje obuhvataju prodaju hrane i pića, tu delatnost, odnosno pružanje usluga mogu da obavljaju, odnosno da posluživanje korisnika vrše u zatvorenom prostoru i u prostoru organizovanih bašti na otvorenom – uz primenu preventivnih mera propisanih ovom uredbom i utvrđenih

aktom poslodavca, saglasno zakonu i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu. Pravna lica i preduzetnici su dužni da, u odnosu na zaposlene i korisnike usluga, primene sve preventivne mere od uticaja na bezbednost i zdravlje zaposlenih i korisnika usluga, a posebno one koje se odnose na sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19 (organizovanje procesa rada koji obezbeđuje održavanje fizičke distance, odnosno međusobnog rastojanja između dva lica od najmanje dva metra, obaveznu dezinfekciju mobilijara, mašina, alata i uredaja za rad posle pružene usluge svakom pojedinačnom korisniku, obaveznu upotrebu zaštitnih sredstava tj. maski od strane zaposlenih – za pružanje usluga na otvorenom, kao i dodatne mere ograničenog broja lica u prostoriji, a u slučaju manjeg rastojanja od dva metra između korisnika, pružanje usluga uz primenu staklene, plastične ili slične barijere, obaveznu dezinfekciju prostorija i podova, obaveznu upotrebu zaštitnih sredstava tj. maski i od korisnika usluga – za pružanje usluga u zatvorenom prostoru), i da u tom smislu donešu poseban plan primene mera, kao sastavni deo akta o proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini.

U skladu sa članom 7. Uredbe, pravna lica i preduzetnici (poslodavci) koji prodaju robu ili pružaju usluge u trgovinskim centrima i sličnim objektima u kojima se obavlja delatnost u oblasti trgovine na malo, a koja obuhvata prodaju robe

*Pravna lica i
preduzetnici
(poslodavci) koji
prodaju robu ili
pružaju usluge
u trgovinskim
centrima i sličnim
objektima u kojima
se obavlja delatnost
u oblasti trgovine
na malo*

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

i vršenje usluga u lokalima u koje se ulazi iz većeg zatvorenog prostora, dužni su da, u odnosu na zaposlene i korisnike usluga, primene sve preventivne mere od uticaja na bezbednost i zdravlje zaposlenih i korisnika usluga, a posebno one koje se odnose na sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19 (organizovanje procesa rada koji obezbeđuje ograničen broj lica u prostoru, održavanje fizičke distance, odnosno međusobnog rastojanja između dva lica od najmanje dva metra, pružanje usluga uz primenu staklene, plastične ili slične barijere, obaveznu dezinfekciju prostorija i podova, mobilijara, mašina, alata i uređaja za rad posle pružene usluge svakom pojedinačnom korisniku, obaveznu upotrebu zaštitnih sredstava tj. maski od strane zaposlenih i korisnika usluga), i da u tom smislu donesu poseban plan primene mera, koji je sastavni deo akta o proceni rizika koji se donosi saglasno zakonu i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

*Priredivači posebnih
i klasičnih igara na
sreću*

Prema članu 8. Uredbe, priredivači posebnih i klasičnih igara na sreću mogu nastaviti sa priređivanjem igara u objektima pod uslovom da budu primenjene sve preventivne mere koje se odnose na sprečavanje širenja zarazne bolesti COVID-19, kojima se osigurava bezbednost zaposlenih i bezbednost korisnika usluga (ograničen broj lica u prostoriji, održavanje fizičke distance, odnosno međusobnog rastojanja između dva lica od najmanje dva metra, a u slučaju manjeg rastojanja uz

primenu staklene, plastične ili slične barijere, obavezna dezinfekcija prostorija, podova, mobilijara, mašina, alata i uređaja za rad posle pružene usluge svakom pojedinačnom korisniku, obavezna upotreba zaštitnih sredstava tj. maski, kako od strane zaposlenih tako i korisnika usluga) i da u tom smislu donesu poseban plan primene mera, kao sastavni deo akta o proceni rizika koji se donosi u skladu sa zakonom i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Shodno članu 9. Uredbe, jedinice lokalne samouprave dužne su da obavljanje gradskog i prigradskog prevoza organizuju uz primenu mera prevencije, sprečavanja širenja i smanjenja rizika od bolesti COVID-19, u skladu sa preporukama nadležnog zavoda, odnosno instituta za javno zdravlje. Od mera predviđenih preporukama može se odstupiti kada je to potrebno za obavljanje službene dužnosti ovlašćenih službenih lica. Autobuski prevoznici i autobuske stanice dužni su da obavljanje međumesnog linjskog, posebnog linjskog i prevoza putnika za sopstvene potrebe organizuju u skladu sa preporukama.

Pružaoci stanične usluge na autobuskim stanicama moraju primeniti preventivne mere kojima se osigurava bezbednost zaposlenih i bezbednost korisnika usluga (obavezna dezinfekcija svih prostorija autobuske stanice, opreme, mobilijara, obavezna upotreba zaštitnih sredstava tj. maski, obavezno

*Jedinice lokalne
samouprave*

*Autobuski
prevoznici i
autobuske stanice*

*Pružaoci
stanične usluge
na autobuskim
stanicama*

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

merenje temperature putnicima u skladu sa posebnim planom mera, koje su sastavni deo akta o proceni rizika, a koji upravljač autobuske stanice donosi u skladu sa zakonom i propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu).

*Upravljač
železničkih stanica*

Upravljač železničkih stanica mora primeniti preventivne mere kojima se osigurava bezbednost zaposlenih i bezbednost korisnika usluga (obavezna dezinfekcija svih prostorija železničke stanice, opreme, mobilijara, obavezna upotreba zaštitnih sredstava tj. maski). Merenje temperature putnicima prema karakteristikama objekta i tehničkim mogućnostima treba organizovati prilikom ulaska u železničku stanicu ili prilikom ulaska u voz.

Železnički prevoznik i upravljač železničkih stanica dužni su da organizaciju i obavljanje unutrašnjeg železničkog saobraćaja organizuju u skladu sa preporukama.

*Lučki operateri
putničkih
pristaništa*

Lučki operateri putničkih pristaništa dužni su da primenjuju preventivne mere kojima se osigura va bezbednost zaposlenih i bezbednost korisnika usluga u skladu sa preporukama.

Dakle, shodno čl. 6, 7, 8. i 9. Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19, pravna lica i preduzetnici (poslodavci) koji obavljaju delatnost u oblasti trgovine na malo i usluge u oblasti ugostiteljstva, koji prodaju robu

ili pružaju usluge u trgovinskim centrima i sličnim objektima u kojima se obavlja delatnost u oblasti trgovine na malo, a koja obuhvata prodaju robe i vršenje usluga u lokalima u koje se ulazi iz većeg zatvorenog prostora, priredivači posebnih i klasičnih igara na sreću, pružaoci stanične usluge na autobuskim stanicama moraju primeniti preventivne mere kojima se osigurava bezbednost zaposlenih i bezbednost korisnika usluga u skladu sa posebnim planom mera, koje su sastavni deo akta o proceni rizika.

Poslodavci, koji obavljaju napred navedene delatnosti i pre primene Pravilnika o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti bili su dužni da donešu poseban plan primene preventivnih mera radi sprečavanja širenja zarazne bolesti COVID-19, koji je sastavni deo akta o proceni rizika.

Inspekcija rada vrši nadzor nad primenom Uredbe o merama za sprečavanje i suzbijanje zarazne bolesti COVID-19 i to u delu koji se odnosi na obavezu poslodavaca da u određenim delatnostima donešu poseban plan mera, koji je sastavni deo akta o proceni rizika.

To praktično znači da akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini ne podleže delimičnim izmenama i dopunama u delu koji se odnosi

Akt o proceni rizika

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

na određeno radno mesto i s njim povezana radna mesta zbog pojave pandemije virusa COVID-19, već da je poseban plan mera sastavni deo akta o proceni rizika. Prilikom inspekcijskog nadzora se utvrđuje da li je poslodavac doneo poseban plan mera i da li je isti sastavni deo akta o proceni rizika. U slučaju kada inspektor rada utvrdi da poslodavac nije doneo poseban plan mera i/ili da isti nije sastavni deo akta o proceni rizika, rešenjem nalaže otklanjanje utvrđenih nedostataka, a ako prilikom kontrolnog nadzora utvrdi da poslodavac nije postupio po rešenju i otklonio utvrđene nepravilnosti protiv poslodavca i odgovornog lica u pravnom licu podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

Procena rizika

Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu propisano je da je akt o proceni rizika akt koji sadrži opis procesa rada sa procenom rizika od povreda i/ili oštećenja zdravlja na radnom mestu u radnoj okolini i mere za otklanjanje ili smanjivanje rizika u cilju poboljšanja bezbednosti i zdravlja na radu. Takođe, propisano je da je procena rizika sistemsko evidentiranje i procenjivanje svih faktora u procesu rada koji mogu uzrokovati nastanak povreda na radu, oboljenja ili oštećenja zdravlja i utvrđivanje mogućnosti, odnosno načina sprečavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika.

Pravilnikom o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini („Službeni

glasnik Republike Srbije“, br. 72/2006, 84/2006-ispr., 30/2010 i 102/2015), utvrđeno je da se procena rizika zasniva na sistematskom evidentiranju i procenjivanju svih faktora u procesu rada - mogućih vrsta opasnosti i štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini koje mogu da prouzrokuju povredu na radu, oštećenje zdravlja ili oboljenje zaposlenog.

Procenom rizika sagledavaju se organizacija rada, radni procesi, sredstva za rad, sirovine i materijali koji se koriste u tehnološkim i radnim procesima, sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu, kao i drugi elementi koji mogu da izazovu rizik od povreda na radu, oštećenja zdravlja ili oboljenja zaposlenog.

Procena rizika obuhvata: opšte podatke o poslodavcu, opis tehnološkog i radnog procesa, opis sredstava za rad, i njihovo grupisanje i opis sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu, snimanje organizacije rada, prepoznavanje i **utvrđivanje** opasnosti i **štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini**, procenjivanje rizika u odnosu na opasnosti i štetnosti, utvrđivanje načina i mera za otklanjanje, smanjenje ili sprečavanje rizika, zaključak, izmene i dopune akta o proceni rizika.

Kada je u pitanju prepoznavanje i utvrđivanje štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini, odredbom člana 9. Pravilnika o načinu i postupku

Elementi procene rizika

Prepoznavanje i utvrđivanje štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

*Preventivno
i periodično
ispitivanje bioloških
štetnosti*

procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini utvrđene su, pored ostalih, i štetnosti koje nastaju ili se pojavljuju u procesu rada, a među kojima su i biološke štetnosti (infekcije, izlaganje mikroorganizmima i alergentima).

Pravilnik o postupku pregleda i provere opreme za rad i ispitivanja uslova radne okoline („Službeni glasnik RS“, br. 94/2006, 108/2006 - ispr., 114/2014 i 102/2015), odredbom člana 15. utvrđuje preventivno i periodično ispitivanje bioloških štetnosti (virusi, bakterije, paraziti, gljivice, plesni i dr.) koje se obavlja u radnim prostorijama i na svim radnim mestima gde mogu da se opravданo očekuju u procesu rada.

Pravilnikom o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad pri izlaganju biološkim štetnostima („Službeni glasnik RS“, broj 96 od 18. decembra 2010. godine) se propisuju minimalni zahtevi koje je poslodavac dužan da ispuni u obezbeđivanju primene preventivnih mera radi otklanjanja ili smanjenja rizika od nastanka povreda ili oštećenja zdravlja zaposlenih koji nastaju ili mogu da nastanu pri izlaganju biološkim štetnostima na radnom mestu. Ovaj pravilnik još uvek nije izmenjen, i u istom virus SARS-CoV-2, koji izaziva zaraznu bolest COVID-19, nije svrstan u biološke štetnosti.

Odredbom člana 13. stav 2. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu propisano je da je poslodavac

dužan da izmeni akt o proceni rizika u slučaju pojave svake nove opasnosti i promene nivoa rizika u procesu rada.

Odredbom člana 15. Pravilnika o načinu i postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini utvrđeno je da akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini podleže potpunoj izmeni i dopuni nakon svake kolektivne povrede na radu sa smrtnim posledicama, koja se dogodi na radnom mestu i u radnoj okolini poslodavca.

Takođe, utvrđeno je da akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini poslodavca podleže delimičnim izmenama i dopunama u delu koji se odnosi na određeno radno mesto i s njim povezana radna mesta i to:

- 1) u slučaju smrte povrede na radu i teške povrede na radu,
- 2) u slučaju pojave svake nove opasnosti ili štetnosti, odnosno promene nivoa rizika u procesu rada,
- 3) kada mere koje se utvrde za sprečavanje, otklanjanje ili smanjenje rizika nisu odgovarajuće ili ne odgovaraju procenjenom stanju,
- 4) kada je procena zasnovana na podacima koji nisu ažurni,
- 5) kada postoje mogućnosti i načini za unapređenje, odnosno dopunu procenjenih rizika.

*Slučajevi kada
akt o proceni
rizika na radnom
mestu i u radnoj
okolini poslodavca
podleže delimičnim
izmenama i
dopunama u delu
koji se odnosi na
određeno radno
mesto i s njim
povezana radna
mesta*

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

Akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini podleže potpunoj ili delimičnoj izmeni ili dopuni na osnovu naložene mere inspektora.

Navedenim pravilnikom je utvrđena i provera efikasnosti primene akta o proceni rizika. Ako u postupku provere efikasnosti primene akta o proceni rizika lice za bezbednost i zdravlje na radu uoči njihovu neefikasnost, predlaže korekciju tih mera, a postupak sprovodenja korektivnih mera vrši se izmenama i dopunama akta o proceni rizika.

Dakle, kada je u pitanju prepoznavanje i utvrđivanje štetnosti na radnom mestu i u radnoj okolini, u postupku procene rizika na radnom mestu i u radnoj okolini utvrđuju se biološke štetnosti (infekcije, izlaganje mikroorganizmima i alergenima) koje nastaju ili se pojavljuju u procesu rada. Takođe, preventivno i periodično ispitivanje bioloških štetnosti (virusi, bakterije, paraziti, gljivice, plesni i dr.) se obavlja u radnim prostorijama i na svim radnim mestima gde mogu da se opravdano očekuju u procesu rada.

Konačno, poslodavac je dužan da izmeni akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini u slučaju pojave svake nove opasnosti i promene nivoa rizika u procesu rada, iz čega proizilazi da akt o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini ne podleže delimičnim izmenama i dopunama u delu koji se odnosi na određeno radno mesto i s njim povezana radna mesta zbog pojave pandemije virusa COVID-19.

2. Nadzor nad primenom Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti

Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 94/20) propisuju se preventivne mere koje je poslodavac dužan da primeni radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti i otklanjanja rizika za bezbedan i zdrav rad zaposlenih, kao i lica koja se zateknu u radnoj okolini, kada nadležni organ proglaši epidemiju zarazne bolesti.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti

Pravilnik se ne primenjuje za obavljanje rada na terenu i rada od kuće (član 2). Rad na terenu i rad od kuće propisani su Zakonom o radu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje).

Rad na terenu i rad od kuće

Članom 42. Zakona o radu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje) propisano je da radni odnos može da se zasnuje za obavljanje poslova van prostorija poslodavca. Radni odnos za obavljanje poslova van prostorija poslodavca obuhvata rad na daljinu i rad od kuće.

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

Ugovor o radu koji se zaključuje za obavljanje poslova van prostorija poslodavca, pored odredaba iz člana 33. Zakona o radu, sadrži i trajanje radnog vremena prema normativima rada; način vršenja nadzora nad radom i kvalitetom obavljanja poslova zaposlenog; sredstva za rad za obavljanje poslova koje je poslodavac dužan da nabavi, instalira i održava; korišćenje i upotrebu sredstava za rad zaposlenog i naknadu troškova za njihovu upotrebu; naknadu drugih troškova rada i način njihovog utvrđivanja; druga prava i obaveze.

*Plan primene mera
za sprečavanje
pojave i širenja
epidemije zarazne
bolesti*

Shodno Pravilniku o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 94/20), svi poslodavci bez obzira na delatnost i broj zaposlenih do 10. avgusta 2020. godine trebalo je da donesu plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti. Plan primene mera je jedini akt čije donošenje je propisano ovim pravilnikom.

Značenje izraza poslodavac propisano je Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 101/05, 91/15 i 113/17 – dr. zakon).

Poslodavac

U članu 4. tačka 2) Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu („Službeni glasnik Republike Srbije”,

br. 101/05, 91/15 i 113/2017-dr. zakon), propisano je da se pod poslodavcem podrazumeva domaće ili strano pravno lice, odnosno fizičko lice koje obezbeđuje posao tj. zapošljava/radno angažuje jedno ili više lica.

Shodno navedenom, poslodavac koji ima bar jednog zaposlenog ima obavezu da u svemu postupi u skladu sa propisima iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu.

Ukoliko preduzetnik sam obavlja registrovanu delatnost i nema zaposlene, nema svojstvo poslodavca u skladu sa Zakonom o bezbednosti i zdravlju na radu i nije u obavezi da doneše plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti.

U slučaju da su takvi poslodavci organizovali rad tako da svi zaposleni rade od kuće, na dan ponovnog otpočinjanja rada u kancelarijama potrebno je da imaju donet plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti („Službeni glasnik Republike Srbije”, broj 94/20), ima opšti karakter i primenjuje se za sve zarazne bolesti, kada nadležni organ proglaši epidemiju. U slučaju proglašenja epidemije druge ili nove zarazne bolesti potrebno je izraditi plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije te zarazne bolesti.

Inspeksijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

Pravilnik se ne primenjuje na radnim mestima na kojima se rad obavlja na terenu i radi od kuće (član 2). Prema Zakonu o radu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – US, 113/17 i 95/18 – autentično tumačenje), šta se u konkretnom slučaju smatra pod radom i boravkom na terenu poslodavac uređuje opštim aktom i ugovorom o radu. Zaposlenima koji nisu pod neposrednom ili posrednom kontrolom poslodavca i obavljaju rad van radnih prostorija i mesta sedišta poslodavca duž vremenski period ne može se obezbediti sprovođenje preventivnih mera u cilju zaštite zdravlja. U ovim slučajevima zaposleni su lično odgovorni za svoju bezbednost i zdravlje na radu i treba da prate preporuke kriznog štaba i epidemiologa.

U skladu sa Pravilnikom o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja zarazne bolesti, inspekcija rada prevashodno kontroliše da li je poslodavac:

*Obaveze
poslodavaca*

- za sva radna mesta u radnoj okolini, doneo plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je sastavni deo akta o proceni rizika;
- na svakom radnom mestu obezedio primenu preventivnih mera, a naročito sledećih:
 - pre početka rada obezedio pisane instrukcije i uputstva o merama i postupcima za sprečavanje pojave epidemije zarazne bolesti;

- u skladu sa mogućnostima, izvršio preraspolođelu radnog vremena uvođenjem druge ili treće smene sa manjim brojem zaposlenih;
- sprovodi pojačanu higijenu i dezinfekciju radnih i pomoćnih prostorija;
- obezbedio zaposlenima dovoljne količine sapuna, ubrusa, tekuće vode i dezinfekcionih sredstava na bazi alkohola za pranje ruku;
- obezbedio redovno čišćenje svih površina koje se često dodiruju na radnom mestu, posebno prostorija i opreme kao što su toaleti, kvake na vratima, fiksni telefoni, računarska oprema;
- uredio način vođenja evidencije o dezinfekciji radnih i pomoćnih prostorija koju organizuje i sprovodi.

Takođe, inspekcijskim nadzorom se utvrđuje da li zaposleni ispunjava svoje obaveze, odnosno da li:

- sprovodi sve preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu kako bi sačuvalo svoje zdravlje, kao i zdravlje drugih zaposlenih;
- namenski koristi propisana sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu;
- dodatno brine o svojoj higijeni;
- obavezno obavesti poslodavca ukoliko posumnja na simptome zarazne bolesti kod sebe, kod drugih zaposlenih ili članova svoje porodice;

Obaveze zaposlenih

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

- u skladu sa svojim saznanjima, odmah obavesti poslodavca o nepravilnostima, štetnostima, opasnostima koje bi na radnom mestu mogле da ugroze njegovu bezbednost i zdravlje ili bezbednost i zdravlje drugih zaposlenih;
- sarađuje sa poslodavcem i licem za bezbednost i zdravlje na radu, kako bi se sprovele dodatne neophodne mere za bezbednost i zdravlje na radu.

Prilikom inspekcijskog nadzora utvrđuje se da li je poslodavac u planu primene mera uredio obaveze i odgovornosti u vezi sa praćenjem i kontrolom primene mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Proveru efikasnosti primene mera bezbednosti i zdravlja zaposlenih na radu kod poslodavca vrši lice za bezbednost i zdravlje na radu.

Kontroliše se i ispunjavanje obaveza, koje shodno Pravilniku imaju lica za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno da li lice za bezbednost i zdravlje na radu u saradnji sa poslodavcem planira, sprovodi i podstiče primenu preventivnih mera, a naročito:

*Obaveze lica za
BZR*

- 1) učestvuje u izradi plana primene mera;
- 2) priprema pisana uputstva i instrukcije za bezbedan i zdrav rad u cilju zaštite zdravlja zaposlenih od epidemije zarazne bolesti;

- 3) kontroliše primenu mera koje su utvrđene u planu primene mera koji donosi poslodavac;
- 4) vrši kontrolu korišćenja sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu;
- 5) sarađuje sa državnim organima i daje potrebna obaveštenja o primeni preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu.

Inspektori rada, pre svega, kontrolišu da li poslodavac na radnim mestima praktično sprovodi preventivne mere radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19. Tokom nadzora, provjerava se da li je poslodavac doneo plan primene mera za sprečavanje zarazne bolesti COVID-19, a koji je sastavni deo akta o proceni rizika. Dokaz da je plan primene mera sastavni deo akta o proceni rizika jeste donet plan primene mera koji je priključen dokumentaciji koju čini akt o proceni rizika poslodavca i uvid u sadržinu akta o proceni rizika.

Ako je u svom planu primene mera poslodavac utvrdio obaveznu nošenju zaštitne maske u svakom konkretnom slučaju se utvrđuje odgovornost u zavisnosti od toga ko je nezakonito postupao (poslodavac ako zaposlenom nije obezbedio korišćenje maske ili zaposleni ako nije koristio masku).

Poslodavac ima obvezu da zaposlenima pre početka rada obezbedi pisane instrukcije i uputstva

Zaštitne maske

*Instrukcije i
uputstva o merama
i postupcima za
sprečavanje pojave
epidemije zarazne
bolesti*

Inspekcijski nadzor nad primenom mera za sprečavanje širenja zarazne bolesti i pandemije

o merama i postupcima za sprečavanje pojave epidemije zarazne bolesti, koji sadrže informaciju o simptomima zarazne bolesti. Dokaz da su pisane instrukcije izdate vrši se kod poslodavca uvidom u oglasnu tablu, internet stranicu, elektronsku poštu ili na drugi način određen osnivačkim aktom, odnosno statutom poslodavca kojim je uređen način objavljivanja opštih i ostalih akata. Instrukcije sadrže objašnjenja o pravilnom načinu sprovođenja preventivnih mera koje je poslodavac utvrdio u planu primene mera. U instrukciji se navode sredstva i oprema za ličnu zaštitu na radu koja se koriste na određenom radnom mestu kod poslodavca, a čije korišćenje je poslodavac utvrdio u planu primene mera.

Kada nema zaraženih, poslodavac sam organizuje dezinfekciju radnih i pomoćnih prostorija koju sprovodi sa svojim zaposlenima. Kako nije propisan način i sadržina ove evidencije, na poslodavcu je da uredi način vođenja evidencije.

Inspektori rada donose rešenja kojima nalažu otklanjanje nedostataka u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu, izriču zabrane rada na mestu rada i podnose zahteve za pokretanje prekršajnog postupka.

Pravilnik o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja zarazne

bolesti ne sadrži kaznene odredbe, ali se zbog neprimenjivanja preventivnih mera podnose zahtevi za pokretanje prekršajnog postupka shodno Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu.

Prema Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu:

- novčanom kaznom od 800.000 do 1.000.000 dinara, kazniće se za prekršaj poslodavac -- pravno lice ako zaposlenom ne obezbedi rad na radnom mestu na kome su su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu, kao i ako prilikom organizovanja rada ne obezbedi preventivne mere radi zaštite života i zdravlja zaposlenih,
- novčanom kaznom od 400.000 do 500.000 dinara kazniće se za navedeni prekršaj poslodavac - privatni preduzetnik, a novčanom kaznom od 40.000 do 50.000 dinara kazniće se za isti prekršaj direktor;
- novčanom kaznom od 20.000 do 50.000 dinara kazniće se za prekršaj lice za bezbednost i zdravlje na radu ako ne obavlja propisane poslove;
- novčanom kaznom od 10.000 do 20.000 dinara kazniće se zaposleni ako ne primenjuje propisane mere za bezbedan i zdrav rad.

Novčane kazne

Zaposleni se inspekciji rada obraćaju zbog neprimene propisanih mera iz oblasti bezbednosti i

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

zdravlja na radu na mestu rada zaposlenih, nedostatka zaštitnih maski i rukavica, zbog nedostatka sredstava za dezinfekciju, ali i zbog prevelikog broja zaposlenih u radnom prostoru, odnosno zbog toga što poslodavac nije obezbedio propisani fizičku distancu između zaposlenih.

Inspekcija rada vrši nadzore iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu po službenoj dužnosti i po podnetim prijavama zaposlenih zbog pojave koje mogu dovesti do ugrožavanja bezbednosti i zdravlja zaposlenih.

Inspektor rada su prilikom izvršenih inspekcijskih nadzora utvrđivali da:

- određen broj poslodavaca ne primenjuje sve propisane preventivne mere iz oblasti bezbednosti i zdravlja na radu na mestu rada zaposlenih,
- nedostaju zaštitne maske i rukavice,
- nedostaju sredstva za dezinfekciju,
- određen broj poslodavaca nije doneo plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, koji je sastavni deo akta o proceni rizika,
- su pojedini poslodavci doneli plan primene mera za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, ali da nemaju akt o proceni rizika na radnom mestu u radnoj okolini,

- su odredili lice za bezbednost i zdravlje na radu, koje nema položen stručni ispit o praktičnoj osposobljenosti za obavljanje poslova bezbednosti i zdravlja na radu, a što znači da nisu organizovali poslove bezbednosti i zdravlja na radu.

Takođe, kod pojedinih poslodavaca koji se bave proizvodnom delatnošću utvrđeno je da poslodavci nisu obezbedili propisanu fizičku distancu između zaposlenih, da je veći broj zaposlenih od preporučenog i obavezujućeg, te je o tome obaveštavana sanitarna inspekcija, kako bi preduzela mere iz domena svoje nadležnosti, a u skladu sa Zakonom o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti.

Najčešće greške u vezi sa sprovođenjem preventivnih mera radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19 odnose se na to da poslodavci nisu obezbedili i dali zaposlenima na korišćenje u procesu rada sredstva lične zaštite na radu utvrđena aktom o proceni rizika, kao i zaštitnu opremu čijim se korišćenjem sprečava širenje zarazne bolesti, a sve u cilju sprečavanja oboljenja zaposlenih od zarazne bolesti COVID-19 izazvane virusom SARS-CoV-2 i sprečavanja njenog širenja.

*Najčešće greške u
vezi sa sprovođenjem
preventivnih mera
radi sprečavanja
pojave i širenja
zarazne bolesti
COVID-19*

Inspekcija rada je delovala i preventivno i poslodavcima je u pisanim oblicima ukazivala na obavezu da u cilju obezbeđivanja bezbednosti i zaštite

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

zdravlja zaposlenih i radno angažovanih lica sprovođe i primenjuju sve propisane preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu. Takođe, inspekcija rada je poslodavcima slala preporuke o preduzimanju preventivnih mera bezbednosti i zdravlja na radu i upućivala dopise sa zahtevom za dobijanje informacija o preduzetim i sprovedenim mera ma bezbednosti i zdravlja na radu radi sprečavanja širenja zarazne bolesti COVID-19.

Teži prekršaji

U trenutnoj situaciji proglašene epidemije teži prekršaji su neispunjavanje obaveza koje proističu iz Zakona o bezbednosti i zdravlja na radu i Pravilnika o preventivnim merama za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojave i širenja epidemije zarazne bolesti, odnosno kada se ne poštuju donete odluke Kriznog štaba (republičkog ili lokalnog), kojima se utvrđuju mere, odnosno kada poslodavac nije organizovao i ne sprovodi preventivne mere u cilju zaštite zaposlenih od izloženosti zaraznoj bolesti (npr. ne poštuje propisan broj zaposlenih u zatvorenom prostoru, ne sprovodi pojačanu higijenu i dezinfekciju radnih i pomoćnih prostorija i provetranje radnog prostora, kao i čišćenje i dezinfekciju opreme za rad na radnom mestu, ne informiše zaposlene o simptomima zarazne bolesti i o planiranim preventivnim mera ma).

Težim prekršajem se smatra i ukoliko poslodavac nije utvrdio ili ako ne sprovodi mere i aktivnosti

za postupanje u slučaju pojave epidemije zarazne bolesti u kolektivu, a naročito ukoliko ne obezbedi korišćenje propisanih sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu.

U prethodnom periodu poslodavci koji obavljaju delatnost isključivo u kancelarijama su, u skladu sa svojim tehničkim mogućnostima, pronašli način da organizuju rad od kuće i mnogi su i dalje nastavili da obavljaju rad od kuće. Pojedine aktivnosti ipak moraju da se obavljaju u poslovnom prostoru poslodavca – kancelarijama i tu su uočeni sledeći problemi: moderni veliki radni prostori u kojima radi više desetina zaposlenih, mali kancelarijski prostori sa nedovoljnom kvadraturom za sve zapolene, poslovni prostori sa veštačkim provetrvanjem, bez mogućnosti prirodnog provetranja i drugo.

*Kancelarijski
prostori*

Rad sa strankama u pojedinim službama je organizovan na drugačiji način ili je gotovo prestao, pri čemu se komunikacija vrši elektronskim putem, putem telefona ili pošte.

Organizacija radnih sastanaka sa poslovnim saradnicima je doživela transformaciju tako da se uglavnom sprovodi u formi video konferencijskih veza.

Malim poslodavcima je lakše da poštaju ograničenja u broju zaposlenih na jednom mestu, dok su

Inspeksijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

se veliki poslodavci suočili sa problemom organizacije rada po smenama u cilju poštovanja odredbi o maksimalnom broju zaposlenih.

*Proizvodne
delatnosti*

U proizvodnim delatnostima najveći problem su opasnosti, štetnosti i rizici na radnom mestu, veći broj zaposlenih od preporučenog u vreme epidemije...

Preventivne mere bezbednosti i zdravlja na radu na gr adilištima propisane su Uredbom o bezbednosti i zdravlju na radu na privremenim ili pokretnim gradilištima („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 14/09, 95/10 i 98/18) kojom se u Prilogu 4. Pregled mera za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima pod a. Opšte mere, utvrđuje:

„14.2. Tuševi i umivaonici

14.2.1. Za zaposlene mora da bude obezbeden dovoljan broj odgovarajućih tuševa, ako to zahteva priroda posla ili iz zdravstvenih razloga. Neophodno je obezbediti odvojene tuševe ili odvojeno korišćenje tuševa za muškarce i žene.

14.2.2. Kupatila sa tuševima moraju biti dovoljno velika kako bi svaki zaposlen mogao da se opere bez ograničenja u pogledu uslova ili odgovarajućih higijenskih standarda. Tuševi moraju da imaju toplu i hladnu tekuću vodu.

14.2.3. Ukoliko nije neophodno obezbediti tuševe u skladu sa odredbama tačke 14.2.1. u blizini

radnih mesta i garderoba mora da bude obezbeđen dovoljan broj umivaonika sa tekućom vodom (toplom vodom ako je potrebno). Neophodno je obezbediti odvojene umivaonike ili odvojeno korišćenje umivaonika za muškarce i žene, ukoliko to zahtevaju razlozi za privatnost.

14.2.4. Ako su prostorije sa tuševima ili umivaonicima odvojene od garderoba, te prostorije mora da budu neposredno povezane.”

Kako je ova uredba u celosti u primeni od 1. jula 2011. godine poslodavci imaju obavezu da sprovođe mere za bezbedan i zdrav rad utvrđene u Pregledu mera za bezbedan i zdrav rad na privremenim i pokretnim gradilištima (Prilog 4), kao i mere propisane Pravilnikom o preventivnim mera za bezbedan i zdrav rad za sprečavanje pojavе i širenja epidemije zarazne bolesti i planom primene mera koje su doneli u skladu sa ovim pravilnikom.

Ako se pri vršenju nadzora utvrdi da zaposleni ne koriste sredstva i opremu za ličnu zaštitu na radu koja se koristi na određenom radnom mestu kod poslodavca radi sprečavanja pojave i širenja zarazne bolesti COVID-19, a čije korišćenje je poslodavac utvrdio u planu primene mera, inspektor postupa shodno Zakonu o bezbednosti i zdravlju na radu i Zakonu o inspekcijskom nadzoru. Inspektor poslodavcu, odnosno zaposlenom nalaže preduzimanje mera, a ako se u ostavljenom roku ne izvrše naložene obaveze podnosi zahtev za pokretanje prekršajnog postupka.

*Nekorišćenje
sredstava i opreme
za ličnu zaštitu
na radu od strane
zaposlenih*

Inspekcijski nadzor
nad primenom mera
za sprečavanje širenja
zarazne bolesti i pandemije

Ukoliko nošenje zaštitne maske stvara zdravstvene probleme zaposlenom potrebno je da se obrati svom izabranom lekaru koji će u saradnji sa epidemiologom predložiti način na koji će zaposleni da se zaštiti od koronavirusa (korišćenje vizira i sl.). Da zaposleni iz zdravstvenih razloga ne može da nosi zaštitnu masku dokazuje se na osnovu izveštaja lekara.

Važno je istaći činjenicu da je obaveza poslodavca da obezbedi zaposlenom rad na radnom mestu i u radnoj okolini u kojima su sprovedene mere bezbednosti i zdravlja na radu i da za njihovu primenu obezbedi potrebna finansijska sredstva (član 9. stav 1. i član 11. stav 1. Zakona o bezbednosti i zdravlju na radu).

9 Povrede na radu i profesionalna oboljenja

Sadržaj:

- [9/1 Povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom. Definicije, klasifikacija, uzroci i posledice. Prevencija](#)
- 9/1.1 Definicija povrede na radu, profesionalnog oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.2 Klasifikacija povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.3 Uzroci povreda na radu
- 9/1.4 Uzroci profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom
- 9/1.5 Posledice profesionalnih bolesti i povreda na radu
- 9/1.6 Prevencija povreda na radu, profesionalnih i oboljenja u vezi sa radom
- [9/2 Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona](#)

Povrede na radu i
profesionalna oboljenja

9/1 **Povrede na radu, profesionalna oboljenja i oboljenja u vezi sa radom. Definicije, klasifikacija, uzroci i posledice. Prevencija**

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

9/1.1 **Definicija povrede na radu, profesionalnog oboljenja i oboljenja u vezi sa radom**

Predstavljanjem definicija povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom pokušaćemo da objasnimo neke sličnosti, u nekim slučajevima i poistovećivanje, kao i neke ključne međusobne razlike bitne za njihovo pojedinačno razumevanje.

Definicije

Definicija povrede na radu

U praksi i sa naučnoistraživačkog aspekta kod nas i u svetu figurira nekoliko definicija povrede na radu. Tako možemo navesti zakonski aktuelnu definiciju, definiciju sa stanovišta posledica, kao i neke druge definicije pojedinih autora. Pri tome treba naglasiti da je pored termina povreda

Povreda na radu

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

na radu u upotrebi i termin nesreća (nezgoda) na radu ili nesrečni slučaj, koji imaju šire značenje i označavaju svaki iznenadni događaj koji može, ali i ne mora imati za posledicu povredu na radu ili veću materijalnu štetu.

Aktuelna zakonska definicija povreda na radu

*Zakon o izmenama
i dopunama Zakona
o zdravstvenom
osiguranju*

Prema članu 9. Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“ broj 57/2011 od 1. avgusta 2011) u članu 33. st. 4–6. Zakona o zdravstvenom osiguranju menjaju se i daju sledeću definiciju povrede na radu:

„Povreda na radu, u smislu ovog zakona, je svaka povreda, oboljenje ili smrt nastala kao posledica nesreće na poslu, odnosno kao posledica svakog neočekivanog ili neplaniranog događaja, uključujući i akt nasilja koji je nastao usled rada ili je povezan sa radom i koji je doveo do povrede, oboljenja ili smrti osiguranika koja je nastupila odmah ili u periodu od 12 meseci od dana nastanka povrede na radu.

Pod povredom na radu u smislu stava 4. ovog člana ne podrazumevaju se profesionalna oboljenja, kao i povrede pri dolasku, odnosno povratku sa posla.

Pod profesionalnim oboljenjem u smislu ovog zakona podrazumeva se oboljenje nastalo usled duže izloženosti štetnostima nastalim na radnom mestu.”

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Sindikat zdravstva i socijalne zaštite Republike Srbije na osnovu Odluke Republičkog odbora pokrenuo je preko Saveza samostalnih sindikata Srbije inicijativu za ocenjivanje ustavnosti odredbe člana 33. stav 5. Zakona o zdravstvenom osiguranju („Sl. glasnik RS“ br. 107/05, 109/05 i 57/11). Sa ovom inicijativom je upoznato Ministarstvo zdravlja, odnosno ministar i pomoćnik ministra u to vreme.

U „Službenom glasniku RS“ broj 110 od 20. novembra 2012. godine objavljena je Odluka Ustavnog suda kojom se utvrđuje da odredbe člana 33. stav 5. Zakona o zdravstvenom osiguranju nisu u saglasnosti sa Ustavom i potvrđenim međunarodnim ugovorom. Prema ovoj odluci Ustavnog suda o neustavnosti odredbe člana 33. stav 5. Zakona o zdravstvenom osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 107/05, 109/05, 106/06 i 57/11) prestala je da važi navedena definicija povrede na radu, koja slučajeva povrede u dolasku na posao i odlasku sa posla, kao i profesionalna oboljenja, nije smatrala povredom na radu.

Pre donošenja Zakona o zdravstvenom osiguranju iz 2011. godine primenjivala se definicija povrede na radu data u čl. 22. i 23. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS“, br. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09 i 101/10), koja je donošenjem odluke Ustavnog suda o neustavnosti odredbe člana 33. stav 5. Zakona o zdravstvenom osiguranju **ponovo dobila pravnu snagu**, te predstavlja **aktuelu zakonsku definiciju povrede na radu** i glasi:

*Zakon o o
zdravstvenom
osiguranju*

*Aktuelna zakonska
definicija povrede
na radu*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

Povredom na radu smatra se povreda osiguranika koja se dogodi u prostornoj, vremenskoj i uzročnoj povezanosti sa obavljanjem posla po osnovu koga je osiguran, prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim dejstvom, naglim promenama položaja tela, iznenadnim opterećenjem tela ili drugim promenama fiziološkog stanja organizma.

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranik – zaposleni na isti način pretrpi:

- pri obavljanju posla na koji nije raspoređen, ali koji obavlja u interesu poslodavca kod koga je zaposlen,
- na redovnom putu od stana do mesta rada ili obrnuto,
- na putu preduzetom radi izvršavanja službenih poslova i na putu preduzetom radi stupanja na rad, kao i drugim slučajevima utvrđenim zakonom.

Povredom na radu smatra se i oboljenje osiguranika koje je nastalo neposredno ili kao isključiva posledica nekog nesrećnog slučaja ili više sile za vreme obavljanja posla po osnovu koga je osiguran ili u vezi s njim.

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranik pretrpi u vezi s korišćenjem prava na zdravstvenu zaštitu po osnovu povrede na radu i profesionalne bolesti.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Povredom na radu smatra se i povreda koju osiguranici pretrpe učestvujući:

- u akcijama spasavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda ili nesreća;
- u vojnoj vežbi ili u vršenju drugih obaveza iz oblasti odbrane zemlje utvrđenih zakonom;
- na radnom kampu ili takmičenju (proizvodnom, sportskom i dr.);
- na drugim poslovima i zadacima za koje je zakonom utvrđeno da su od opštег interesa.

Definicija povrede na radu sa stanovišta posledica

Povreda na radu može se definisati i sa stanovišta posledica koje može izazvati: Povreda na radu predstavlja narušavanje zdravlja, fizičkog ili psihičkog integriteta ličnosti, trenutno ili na duže vreme.

Pri tome se smatra da narušavanje fizičkog integriteta podrazumeva oboljenje, telesno oštećenje (lakše ili teže), fizičku bol i smrt.

*Narušavanje
psihičkog integriteta*

Narušavanje psihičkog integriteta podrazumeva poremećaj psihičkog zdravlja sa trajnim ili vremenski ograničenim posledicama.

Definicija povrede na radu po Hajnrihu

Hajnrihova definicija povreda na radu glasi: Nesreća je nepredviđeni i nekontrolisani događaj u kome je akcija i reakcija jednog objekta, materije, osobe ili radijacije imala za posledicu povredu neke osobe.

*Hajnrihova
definicija povreda
na radu*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Letavetova
definicija povreda
na radu*

Saobraćajne nezgode

*Zakon o bezbednosti
saobraćaja na
putevima*

Definicija povrede na radu po Letavetu

Letavetova definicija povreda na radu glasi: Povreda na radu predstavlja neočekivani događaj koji na organizam vrše faktori čije dejstvo dolazi spolja, a koji stoje u neposrednoj vezi sa uslovima proizvodnje, te ozleđuju tkivo ili izazivaju njegovo oboljenje.

Definicija saobraćajne nezgode

Saobraćajne nezgode kao individualna i masovna negativna pojava postale su veoma ozbiljan problem savremenog sveta. U svetu se godišnje dogodi preko 50 miliona saobraćajnih nezgoda, a do danas je poginulo na desetine miliona osoba, a približno toliko je nesposobno za bilo kakav rad. U saobraćajnim nezgodama najčešće stradaju mlađi od 15 do 25 godina. S obzirom na to da je u zakonski aktuelnoj definiciji povrede na radu sadržana i svaka povreda na radu koju zaposleni pretrpi na redovnom putu od stana do mesta rada ili obrnuto, kao i na putu preduzetom radi izvršavanja službenih poslova i na putu preduzetom radi stupanja na rad, kao i u drugim slučajevima utvrđenim zakonom, ovde ćemo dati i definiciju saobraćajne nezgode koja se odnosi na drumski saobraćaj kao najzastupljeniji vid saobraćaja koji se u radnoj populaciji u našoj zemlji koristi.

Prema Zakonu o bezbednosti saobraćaja na putevima sledi definicija saobraćajne nezgode: Saobraćajna nezgoda podrazumeva nezgodu na putu u kojoj je učestvovalo najmanje jedno vozilo u po-

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

kretu i u kojoj je jedno ili više lica izgubilo život ili bilo povređeno ili je izazvana materijalna šteta.

Evropska komisija WHO definiše smrtne povrede u saobraćaju kao one zbog kojih je smrt povređenih nastupila u toku 30 dana od povređivanja.

Pri svemu ovome treba naglasiti da se zakonskom definicijom povreda na radu priznavanje povrede na radu ne ograničava samo na saobraćajne nezgode u drumskom saobraćaju, već se priznaju i povrede pretrpljene u ostalim vidovima saobraćaja pod uslovima datim u zakonskoj definiciji povrede na radu.

Definicija profesionalnog oboljenja

Kada je u pitanju definisanje pojma profesionalno oboljenje, takođe možemo govoriti o zakonskoj definiciji i definiciji sa medicinskog stanovišta.

Profesionalno oboljenje

Zakonska definicija profesionalne bolesti

Profesionalne bolesti obuhvataju određene bolesti prouzrokovane dužim neposrednim uticajem procesa i uslova rada na poslovima odnosno radnim zadacima koje osiguranik obavlja.

Profesionalne bolesti

Član 24. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik RS”, br. 34/03, 64/04, 84/04, 85/05, 101/05, 63/06, 5/09, 107/09 i 101/10, 93/12, 62/13, 108/13, 75/14 i 142/14) daje definiciju profesionalnog oboljenja koja glasi:

Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju

Profesionalne bolesti, u smislu ovog zakona, jesu određene bolesti nastale u toku osiguranja, prou-

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

zrokovane dužim neposrednim uticajem procesa i uslova rada na radnim mestima, odnosno posloviма koje je osiguranik obavljaо.

Profesionalne bolesti, radna mesta, odnosno poslovi na kojima se te bolesti pojavljuju i uslovi pod kojima se smatraju profesionalnim bolestima, utvrđuju ministar nadležan za poslove penzijskog i invalidskog osiguranja i ministar nadležan za poslove zdravlja, na predlog fonda.

Iz date definicije pojma profesionalnih bolesti proizlazi:

- da se radi o određenim bolestima,
- da su te bolesti prouzrokovane dužim neposrednim uticajem procesa i uslova rada,
- da se taj rad i uslovi rada odnose na radno mesto odnosno poslove koje je osiguranik obavljaо,
- da je to ono radno mesto odnosno oni poslovi po osnovu kojih je osiguranik osiguran.

Prema svim navedenim definicijama možemo izvući i jednu razliku između pojma povrede na radu i profesionalnog oboljenja, koja se ogleda u sledećem: Povrede na radu su dakle posledica jednokratnog delovanja uzročnika, a profesionalne bolesti su rezultat trajnog, uzastopnog delovanja uzročnika.

*Pravilnik o
utvrđivanju
profesionalnih
bolesti*

Pravilnikom o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Sl. glasnik RS“, 105/2003) utvrđeno je 56 profesionalnih bolesti i nabrojani su poslovi pri čijem se obavljanju ove bolesti pojavljuju, kao i uslovi

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

pod kojim se ove bolesti smatraju profesionalnim. Za postojanje profesionalne bolesti potrebno je da su ispunjeni svi uslovi predviđeni listom profesionalnih bolesti.

Osnovni uslov, dakle, da se jedna bolest u zakonskom smislu smatra profesionalnom jeste postojanje uzročno-posledičnog odnosa između obavljanja poslova i nastanka bolesti i da se nalazi na listi profesionalnih bolesti.

Medicinska definicija profesionalne bolesti

Profesionalne bolesti predstavljaju patološka stanja nastala u neposrednoj vezi s redovnim zanimanjem zaposlenih. To su određene bolesti prouzrokovane uticajem procesa i uslova rada na zaposlenog koji taj posao obavlja. To su bolesti izazvane štetnostima sa radnog mesta.

Kriterijumi za utvrđivanje profesionalne bolesti

Postoji nekoliko kriterijuma za utvrđivanje postojanja profesionalne bolesti, koje ćemo navesti ukratko, bez dubljih objašnjenja.

1. Kriterijumi za uzročnost

*Kriterijumi za
uzročnost*

Zasnivaju se na:

- postojanju statistički značajne povezanosti između ekspozicije štetnom agensu i oštećenja zdravlja,
- postojanju povezanosti između intenziteta ekspozicije i veličine poremećaja zdravlja,

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

*Kriterijumi za
morfološke i
funkcionalne
promene*

*Kriterijumi za
trajanje bolesti i
vreme eksponzicije*

- višim koncentracijama agenasa ili njihovih metabolita kod eksponovanih radnika,
- činjenici da se slični poremećaji mogu dozakazati i u eksperimentu na životnjama.

2. Kriterijumi za morfološke i funkcionalne promene

- Sigurni kriterijumi znače da je pojava jedne morfološke promene na jednom organu ili sistemu dovoljna za utvrđivanje profesionalne bolesti.
- Verovatni kriterijumi znače da je neko stanje ili poremećaj verovatno posledica uticaja profesionalnog štetnog faktora, ali je za utvrđivanje profesionalne bolesti potrebna i morfološka ili funkcionalna promena na bar još jednom organu ili sistemu.
- Mogući kriterijumi – radi se o profesionalnim bolestima za čije su utvrđivanje neophodne promene na najmanje tri organa ili sistema.

3. Kriterijumi za trajanje bolesti i vreme eksponzicije

- Dužina izloženosti **noksi**¹ može uticati na veličinu poremećaja zdravstvenog stanja pa je minimalna dužina eksponzicije kod nekih bolesti definisana u Listi profesionalnih bolesti.
- Vremensko trajanje poremećaja zdravlja je kod nekih profesionalnih bolesti definisano

¹ Nokse – sve vrste štetnosti na radu kojima su zaposleni izloženi u toku obavljanja poslova i koje usled duže eksponzicije (izloženosti) mogu prouzrokovati profesionalno oboljenje ili oboljenje u vezi sa radom

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

no u Listi samo u slučaju kada se poremećaj može popraviti bez posledica.

Definicija oboljenja u vezi sa radom

Bolesti povezane sa radom pripadaju grupi nespecifičnih bolesti rada. U nastanku ovih bolesti nepovoljni uslovi rada imaju značenje ne samo predisponirajućih faktora, nego mogu biti od značaja i u etiologiji bolesti za koje se inače prepostavlja da su monofaktorske etiologije (za razliku od profesionalnih bolesti, koje su u osnovi etiološki monofaktorske i priznaju se samo bolesti uključene u Listu profesionalnih bolesti). Tako se, npr. ravna stopala i proširene vene češće pojavljuju kod hirurga, konobara, poštara, frizera; hronični bronhitis kod zaposlenih izloženih udisanju različitih prašina, gasova i para; reumatoidne bolesti zglobova i mišića nastaju u radnim uslovima niske temperature; šećerna bolest i/ili povišeni krvni pritisak u vezi sa psihičkim stresom na radnom mestu.

U nekim grupama zanimanja pojedine bolesti su češće, pa su zbog toga doble naziv bolesti profesijska. To su npr. zanimanja u kojima se obavljaju poslovi pri kojima je potrebno izvođenje složenih brzih ili ponavljanje jednoličnih pokreta (rad na kompjuteru, pisanje na mašini za kucanje, telegrafu, poslovi časovničara, krojača, razvrstavanje pisama ili novčanica). U tim zanimanjima češće se pojavljuju bolesti kardiovaskularnog sistema, oštećenja kičme, reumatske bolesti i psihoneuroze, što je posledica nefizioloških uslova rada ili psihičkog stresa pri radu.

Oboljenja u vezi sa radom

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

Dakle, vidimo da bolesti u vezi sa radom predstavljaju vrlo širok spektar bolesti koje su na neki način, ne uvek, uzročno povezane sa zanimanjem ili uslovima rada, a etiologija tih bolesti uvek je multikauzalna. Bolesti u vezi sa radom su bolesti uzrokovane noksama koje se sreću i u opštoj životnoj sredini, pa se nastanak ovih bolesti ne može neposredno vezati za obavljanje poslova. Multikauzalne su geneze i nisu specifične za određenu profesiju, ali je njihova učestalost u određenim profesijama znatno veća pa se smatra da su profesionalne štetnosti i radni uslovi kofaktori u njihovom nastanku i favorizujući faktori u njihovom toku, komplikacijama i ishodu.

Iz navedenih razloga se ne može ni dati neka precizna definicija bolesti u vezi sa radom, jer to u stvari može biti bilo koje oboljenje koje je delimično ili potpuno prouzrokovano štetnostima koje se javljaju za vreme obavljanja poslova.

Svakako, za utvrđivanje bolesti u vezi sa radom, neophodno je prethodno propisivanje uslova i postojanje liste bolesti u vezi sa radom, koja još uvek nije ustrojena podzakonskim propisom.

9/1.2 Klasifikacija povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom

Klasifikacija povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom može se vršiti

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

sa različitih aspekata, te čemo u narednom delu teksta pokušati da predstavimo neke od njih.

Klasifikacija povreda na radu

Klasifikacija povreda na radu se takođe može izvršiti sa različitih aspekata, na osnovu raznih kriterijuma i u raznim delatnostima (medicini, sudskoj medicini, prema načinu nastanka, materijalnom uzročniku, uzroku, lokalizaciji, prirodi povrede i sl.).

Povrede koje se najčešće mogu dogoditi na radnom mestu ili u radnoj okolini, uopšteno govoreći i nezavisno od precizno navedenih kriterijuma, odnosno aspekta sa kojeg se vrši klasifikacija, ali u zavisnosti od tehnološkog procesa i procesa rada mogu biti:

- povrede od opasnog dejstva električne energije (osećajne struje, bezazleno grčenje mišića, ukočenost mišićnog tkiva, unutrašnje i spoljne opeketine, smetnje u radu srca, prestanak rada srca, prestanak disanja, smrtni ishod),
- mehaničke prirode (posekotine, amputacije, podlivi krvi, iščašenja, uganuća, nagnjećenja tkiva, prelomi, krvarenje, upad stranog tela u oko...),
- hemijske prirode (trovanje, gušenje, opekotine...),
- biološke prirode (alergije, trovanja, zaraze, ujedi zmija, insekata...),
- toplotne prirode (topljeni udar, sunčanica, opeketine od vrelih tečnosti i gasova, usijanje).

*Povrede koje se
najčešće mogu
dogoditi na radnom
mestu ili u radnoj
okolini*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

nih čvrstih materijala, od otvorenog plame-
na, promrzline...),

- kraš-sindrom (drobljenje kostiju i zglobova pod pritiskom),
- blast povrede (povrede usled detonacije i pra-
ska, oštećenje plućnih alveola, oka, bubne
opne),
- psihoneuroze (razna stanja poremećaja psihe
zaposlenih, padavica, stres...).

*Klasifikacija
povreda na radu
prema načinu
nastanka*

- pad lica,
- pad predmeta,
- hodanje po..., udar o ..., sudar sa predmetima (sa izuzetkom pada predmeta),
- uklještenje u jednom predmetu ili između
više predmeta,
- preterano naprezanje ili pogrešni pokreti,
- izlaganje nečemu ili dodir sa nečim:
 - ekstremne temperature,
 - električna struja,
 - štetne materije ili radijacija.
- ostali načini nastanka povreda na radu koji
nisu nabrojani na drugim mestima.

*Klasifikacija
povreda na radu
prema materijalnom
uzročniku*

- Mašine – pogonske, prenosioći, mašine za obradu metala, drveta, poljoprivredne maši-
ne i dr,
- sredstva za transport i vertikalni prenos – raz-
na prevozna sredstva, dizalice, viljuškari i sl,

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

- ostala sredstva – sudovi pod pritiskom, ras-hladni uređaji, el. instalacije, peći i dr,
- materijal, supstance i radijacija – eksplozivi, prahovi, gasovi, tečnosti, hemikalije, radija-cije,
- radna sredina – spoljašnja, unutrašnja, pod-zemlje,
- ostali uzročnici koji nisu nabrojani na drugim mestima – životinje, životinjski proizvodi,
- uzročnici koji nisu nabrojani usled nedostat-ka potrebnih podataka.

Klasifikacija povreda na radu prema uzroku povrede

- Neispravnost mašina i drugih uređaja,
- poremećaj normalnog tehnološkog procesa,
- neispravnost ručnog alata na mehanički po-gon,
- neispravnost električnih uređaja i instalacija,
- neispravno izgrađene, opremljene ili neured-no održavane radne prostorije i radilišta,
- nepravilno ili nepovoljno osvetljenje i ventila-cija, nezdrava atmosfera, buka,
- zakrčenost radilišta, naročito prolaza za ljude,
- neispravnost transportnih puteva,
- nedostatak zaštitnih naprava ili njihova ošte-ćenja,
- nedostatak, neodgovarajuća ili neispravna lič-na zaštitna sredstva,
- viša sila (elementarne nepogode),
- neracionalan ili nesiguran način rada poje-dinca,
- loša organizacija rada,

*Klasifikacija
povreda na radu
prema uzroku
povrede*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

- zamor zbog prekovremenog rada, brzog tempa rada, nekorišćenje odmora,
- nedostatak opšte kontrole, posebno pri opasnim radovima,
- nedostatak odgovarajuće profesionalne obuke stečene školovanjem,
- nedostatak odgovarajućeg profesionalnog iskustva,
- kršenje propisa o sigurnosti,
- akutne i hronične bolesti, fizički nedostaci, alkoholisanost,
- zamor zbog načina dolaska na posao i odlaska sa posla,
- zamor zbog nedovoljnog odmora u slobodno vreme,
- lični stav radnika prema poslu koji radi u preduzeću,
- brige i razni konflikti zaposlenih,
- psihičke osobine i nedostaci,
- ostali razlozi.

*Klasifikacija
povreda na radu
prema prema
lokalizaciji povrede*

Klasifikacija povreda na radu prema prema lokalizaciji povrede

- Glava, vrat, trbuš, gornji udovi, donji udovi, više mesta, opšte povrede – npr. trovanja, nedređena lokalizacija.

*Klasifikacija
povreda na radu
prema prirodi
povrede*

Klasifikacija povreda na radu prema prirodi povrede

- Prelomi, iščašenja, uganuća, komocije i ostale unutrašnje povrede, amputacije i enakulacije, laceracije i otvorene rane, površinske povrede, kontuzije i pragnjećenja, opekomine, akutna

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

trovanja i intoksikacije, posledice spoljašnjih faktora (promriline, sunčanica, toplotni udar i dr), davljenje i ugušenje, povrede zbog delovanja el. struje, štetne posledice radijacije, oštećenje stranim telom ušlim kroz otvor, višestruke povrede razne prirode.

Klasifikacija povreda na radu za potrebe sudske medicine

Pod ovom klasifikacijom povreda podrazumeva se podela u posebno definisane grupe na osnovu utvrđenih kriterijuma. U sudskoj medicini povrede su klasifikovane prema svom izgledu i osobinama, odnosno sredstvu (oruđu, etiološkom faktoru) kojim su nanesene. Izdvojene su sledeće grupe u okviru kojih je izvršena i dodatna podela koja će biti prikazana u osnovnim crtama.

Mehaničke povrede nastaju dejstvom mehaničke sile odnosno mehaničkog oruđa.

Klasičnom podelom klasifikovane su u dve osnovne grupe: ozlede i rane.

Ozlede su nespecifične mehaničke povrede na osnovu čijih se karakteristika ne može utvrditi kojom vrstom mehaničkog oruđa su nanesene. U ozlede se ubrajaju: krvni podliv, krvni izliv, oguljotina, nagnječina, rascep, prodor, proboj, provala, razorina i raskomadina, prelom i iščašenje.

Pored mehaničkog oruđa, ozlede mogu biti izazvane i drugim vrstama povrednih sredstava (npr. oguljotine nastale dejstvom korozivnih otrova), a mogu nastati i usled oboljenja (npr. krvni podliv

*Klasifikacija
povreda na radu
za potrebe sudske
medicine*

Mehaničke povrede

Ozlede

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

kod hemofilije ili leukemije, oguljotine nastale u sklopu nekih kožnih oboljenja).

Rane

Rane su specifične mehaničke povrede kod kojih je prekinut kontinuitet kože i čije osobine ukazuju na vrstu mehaničkog oruđa odnosno dejstveni princip mehaničkog oruđa kojim su nanesene:

- **razderine** – nanesene dejstvom tupine mehaničkog oruđa,
- **ubodine** – nanesene šiljkom mehaničkog oruđa,
- **sekotine** – nanesene oštricom mehaničkog oruđa,
- **ustrelina** – nanesene projektilom ispaljenim iz vatrenog oružja.

Posebne ustrelinae

U grupu tzv. posebnih ustrelina izdvojene su povrede nanesene istovremenim dejstvom većeg broja projektila (povrede od sačme) i rane nastale dejstvom eksplozivnih rasprskavajućih sredstava (bomba i dr.).

Fizičke povrede

Fizičke povrede na osnovu dejstvujućih povrednih faktora mogu se podeliti u tri veće grupe:

- termičke povrede – izazvane su dejstvom visoke ili niske temperature. One mogu nastati usled lokalnog dejstva visoke temperature, tj. suve ili vlažne toplove (opekotine, oparotine), opštim dejstvom visoke temperature na celo telo (toplotni udar, tj. omarica) ili direktnim dejstvom sunčevih zraka na glavu i vrat (sunčanica). Dejstvo niske temperature takođe može biti lokalno, kada dovodi do nastanka

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

smrzotina i opšte, kada može doći do smrznutosti (hipotermija);

- povrede izazvane tehničkim i atmosferskim elektricitetom – strujni udar i udar groma;
- povrede izazvane dejstvom ionizujućeg zračenja.

Asfiktičke povrede nastaju usled nasilnog poremećaja disanja. Klasična podela nasilnih mehaničkih asfiksija u dve osnovne grupe izvršena je prema mehanizmu nastanka ovih povreda:

- povrede koje nastaju zapušnjem disajnih puteva (sufokacije) jesu: zapušnje nosa i usta, zapušnje ždrela i grkljana, zapušnje dušnika i dušnica, utopljenje;
- povrede koje nastaju stezanjem (strangulacije) jesu: zagušenje – stezanje vrata šakom odnosno šakama, zadavljenje – stezanje vrata omčom koju zateže neka živa ili neživa sila, vešanje – stezanje vrata omčom koju pasivno zateže težina sopstvenog tela, pritisak na grudni koš.

Hemijske povrede ili trovanja – klasična sudsko-medicinska podela izdvaja:

Asfiktičke povrede

Hemijske povrede ili trovanja

- otrovi sa lokalnim dejstvom:
 - korozivni otrovi – kiseline i baze,
 - nadražajni otrovi – amonijak;
- otrovi sa opštim, tj. resorptivnim dejstvom:
 - parenhimski otrovi (arsen, olovo),
 - krvni otrovi (ugljen-monoksid),
 - nervni otrovi (alkohol, psihoaktivni lekoviti, opijati);

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

- otrovi koji imaju i lokalne i resorptivne efekte (sirćetna kiselina, živa).

1. Nutritivne povrede: nasilna glad i žed
2. Bakterijske i
3. Psihičke povrede.

*Klasifikacija
povreda na
radu prema
težini povrede –
kvalifikacija povrede*

Klasifikacija povreda na radu prema težini povrede – kvalifikacija povrede

Kvalifikacija povrede vrši se za potrebe sudskog postupka, te se stoga mora obavljati u skladu sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku i Krivičnog zakonika. Lekari koji vrše veštačenje telesnih povreda uvek treba da obavljaju samo svoj zadatak, a to je medicinska kvalifikacija povrede prema važećim principima medicinske nauke i prakse. Pravnu kvalifikaciju telesne povrede kao krivičnog dela vrši sud na osnovu sveobuhvatne procene svih prikupljenih činjenica, pri čemu je sudskomedicinsko veštačenje povreda samo jedno od većeg broja raspoloživih dokaznih sredstava. Prema tome, lekar kvalificiće povredu, a sud kvalificiće delo. Iz navedenog razloga mi ćemo se ovde zadržati samo na medicinskoj kvalifikaciji povreda na radu.

*Medicinska
kvalifikacija povrede*

Medicinska kvalifikacija povrede podrazumeva utvrđivanje težine povrede na osnovu stepena oštećenja tela odnosno zdravlja koje je tom povredom prouzrokovano, kako lokalno tako i opštom reakcijom organizma.

Da bi se neka povreda okvalifikovala moraju se poštovati određeni kriterijumi za kvalifikaciju.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Ove kriterijume ćemo samo ukratko navesti, bez dublje analize.

Kriterijumi za kvalifikaciju telesnih povreda

Kriterijumi za kvalifikaciju telesnih povreda decidirano su navedeni samo za teške telesne povrede. Postoji **pet kvalifikatornih elemenata** koji će u daljem tekstu biti pojedinačno prikazani i objašnjeni.

- **OPASNOST PO ŽIVOT** – Povrede su takvog karaktera da nose sa sobom tzv. konkretnu opasnost po život povređenog, odnosno bez adekvatne lekarske intervencije može se očekivati njihov nepovoljan tok i sledstveni smrtni ishod (npr. kontuzija mozga, rascepi jetre i slezine). To, međutim, ne znači da takve povrede, čak i ako nisu stručno zbrinute, u svim slučajevima moraju smrtno da se završe. Prethodno je bilo naglašeno da su za ishod povrede, pored njenog karaktera, bitni i drugi faktori. Neke povrede po svojoj prirodi neminovno dovode do smrtnog ishoda, npr. razorenje glave, raskomadavanje tela, razorenje srca, presecanje aorte i dr. (tzv. apsolutno smrtonosne povrede), za razliku od drugih, kod kojih se nastupanje smrtnog ishoda može očekivati sa većom ili manjom verovatnoćom (relativno smrtonosne povrede). Kod lake telesne povrede po pravilu ne postoji nikakva opasnost po život.
- **OŠTEĆENJE VAŽNOG DELA TELA ILI VAŽNOG ORGANA**, pri čemu se ne precizira o kojim organima, tj. delovima tela je

*Kriterijumi za
kvalifikaciju
telesnih povreda*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

reč, jer takva procena spada u domen medicinske struke. Prilikom kvalifikacije povreda neophodno je utvrditi sledeće elemente: koji deo tela ili organ je povređen, koliki je stepen oštećenja tela (samog povređenog dela tela i celog organizma), trajanje tog oštećenja.

- **OŠTEĆENJE ZDRAVLJA** – Ovaj kvalifikatorni element odnosi se na takvo oštećenje telesnog i/ili duševnog zdravlja koje je nastupilo usled povrede.
- **NESPOSOBNOST ZA RAD** – Iz same formulacije ovog kvalifikatornog elementa naslućuje se da on prevazilazi okvire čisto medicinske kvalifikacije povreda. Smatra se da u ovom kontekstu treba podrazumevati apsolutnu radnu nesposobnost, tj. nesposobnost za obavljanje bilo kakvog posla.
- **UNAKAŽENOST** – U zakonu nije precizirano šta se pod ovim pojmom podrazumeva. U literaturi se, međutim, navodi da unakaženošću treba smatrati trajne estetske promene na pojedinim delovima tela koje su nastale kao posledica povrede i koje kod okoline izazivaju neprijatne utiske (osećaj odvratnosti, zgražavanja, odbojnosti i sl.).

U čisto medicinskom smislu, tj. u odnosu na nastali stepen oštećenja zdravlja ili važnog dela tela odnosno važnog organa, ovakve povrede mogu imati karakter lakih, ali njihova lokalizacija i izgled utiču na to da se one ipak kvalifikuju kao teške telesne povrede. Tako npr. ožiljak posle opekotine na licu može predstavljati povredu koja uzrokuje unakaženost, dok ista takva povreda na nekom

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

drugom mestu na telu može biti kvalifikovana kao laka. Procena unakaženosti i njeno eventualno gradiranje često se više zasnivaju na subjektivnom utisku i proceni onoga koji kvalificuje povredu nego na objektivnim medicinskim činjenicama.

Iz svega što je do sada rečeno o problemu kvalifikacije povreda proizlazi da se sve povrede na radu koje figuriraju u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu mogu svrstati u tri kategorije:

- laka telesna povreda,
- teška telesna povreda,
- smrtna povreda (povreda sa smrtnim ishodom).

Ovome treba dodati i kategoriju kolektivne povrede na radu, koja podrazumeva povedu više osoba istovremeno, odnosno u kratkom vremenskom intervalu, prouzrokovanoj istim uzročnikom i u istim uslovima na radu.

Klasifikacija profesionalnih oboljenja

Imajući u vidu značaj profesionalnih bolesti, Međunarodna organizacija rada donela je Konvenciju br. 121 – O davanju za slučaj nesreće na poslu i profesionalnih bolesti 1934. god, koju je SFRJ ratifikovala. Konvencija obavezuje zemlju potpisnicu da između ostalog:

Konvencija br. 121

- propiše listu bolesti kojom bi se obuhvatile bar one bolesti koje su nabrojane u prilogu ove konvencije i koje će biti priznate kao profesionalne bolesti;

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

- unese u svoje zakondavstvo opštu definiciju profesionalnih bolesti dovoljno široku da bi obuhvatila bar one bolesti nabrojane u prilogu ove konvencije;
- propiše listu bolesti koja bi se dopunila odredbama koje omogućavaju da se ustanovi profesionalno poreklo bolesti koje nije uneto u listu ili onih bolesti koje se ne manifestuju u propisanim uslovima;
- obezbedi službe preventivne mere protiv nesreća na poslu i profesionalnih bolesti;
- obezbedi službe rehabilitacije koje treba da pripreme onesposobljeno lice da se ponovo vrati na svoj raniji posao ili ako to nije moguće, da obavlja neki drugi posao;
- preduzima mere za olakšavanje zapošljavanja onesposobljenih na odgovarajućim poslovima.

Dokumenti kojima
su regulisane važeće
zakonske obaveze u
našoj zemlji

Važeće zakonske obaveze u našoj zemlji su regulisane su sledećim dokumentima:

1. Pravilnik o utvrđivanju profesionalnih bolesti („Sl. glasnik RS“, 105/2003) – Osnovni dokument pri dijagnostikovanju i priznavanju bolesti za profesionalnu bolest,
2. Prijava profesionalne bolesti („Sl. glasnik RS“, 72/2006) – prijavu popunjava zdravstvena ustanova koja je dijagnostikovala profesionalnu bolest (za svaku bolest posebno) i preko poslodavca dostavlja filijali RZZZO,
3. Rešenje o sticanju prava po osnovu profesionalne bolesti – donosi Republički fond pen-

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

- zionog i invalidskog osiguranja, na osnovu medicinske i druge dokumentacije,
4. Izveštaj o izvršenom periodičnom pregledu – obrazac na kome se podnosi Prijava utvrđene profesionalne bolesti (ili sumnja) posle periodičnog pregleda zaposlenih koji rade na radnim mestima sa povećanim rizikom,
 5. Vođenje propisane dokumentacije o profesionalnim bolestima.

Skraćena lista profesionalnih bolesti

*Skraćena lista
profesionalnih
bolesti*

1. BOLESTI PROUZROKOVANE HEMIJ- SKIM DEJSTVOM

1–17 TROVANJA METALIMA I NEMETALI- MA

Trovanje olovom, živom, arsenom, fosforom, manganom, berilijumom, kadmijumom, sele-nom, vanadijumom, hromom, niklom, cinkom, bakrom, aluminijumom, kobaltom, kalajem, antimonom ili njihovim jedinjenjima.

TROVANJA GASOVIMA

Trovanje halogenim elementima i njihovim derivatima, sumporom ili njegovim jedinjenjima, azotnim jedinjenjima, ugljen-monoksidom, cijanom ili njegovim jedinjenjima.

23–28 TROVANJA RASTVARAČIMA

Trovanje alifatičnim ugljovodonicima, cikličnim ugljovodonicima ili njihovim homolozima, nitro- i amino- derivatima ugljovodonika, halogenim

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

derivatima ugljovodonika, ugljen-disulfidom, alkoholima ili estrima ili etrima ili aldehidima ili ketonima.

29 TROVANJA PESTICIDIMA

Trovanje pesticidima koji nisu obuhvaćeni po drugim tačkama Pravilnika.

2. 30–38 BOLESTI PROUZROKOVANE FIZIČKIM DEJSTVOM

Oboljenja izazvana ionizujućim zračenjem, neionizujućim zračenjem, povišenim ili sniženim atmosferskim pritiskom, bukom, vibracijama, hronični burzitis zglobova nastao usled prenaprezanja i dugotrajnog pritiska, sindrom karpalnog tunela, paraliza nerava usled prenaprezanja i dugotrajnog pritiska, oštećenje meniskusa kolena usled dugog opterećenja u nefiziološkom položaju.

3. 39–43 BOLESTI PROUZROKOVANE BIOLOŠKIM DEJSTVOM

Tropske, importovane bolesti: virusne, bakterijske, parazitarne; antropozoozne; virusni hepatit; parenteralne infekcije virusom SIDE, tuberkuloza.

4. 44–53 BOLESTI PLUĆA

Silikoza pluća, siliko-tuberkuloza, azbestoza pluća, pneumokonioza rudara ugljenokopa, pneumokonioza uzrokovanata tvrdim metalima, bisinoza pluća, astma, egzogeni alergijski bronhoalveolitis,

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

angioneurotski edem gornjih disajnih puteva,
hronični opstruktivni bronhitis.

5. 54–55 BOLESTI KOŽE

Kontaktni dermatitis, recidivantna urtikarija.

6. 56 MALIGNE BOLESTI

Klasifikacija oboljenja u vezi sa radom

Iz tog veoma širokog spektra bolesti u vezi sa radom izdvajaju se:

- hronična nespecifična oboljenja organa za dišanje (bronhitis, emfizem, astma),
- oboljenja KVS (hipertenzija, ishemiska bolest srca i cerebrovaskularna bolest),
- bihevioralni poremećaji i mentalne bolesti (anksioznost, sindrom sagorevanja, tehnostres),
- oboljenja lokomotornog sistema (lumbalni sindrom, bolni sindrom vrata i gonjih ekstremiteta, osteoartroza, cervikobrahijalni sindrom).

Hronična nespecifična oboljenja organa za dišanje

Iako se mnoga oboljenja RES-a (respiratornog sistema) mogu dovesti u vezu sa faktorima rada, SZO (svetska zdravstvena organizacija) posebno je izdvojila hroničnu nespecifičnu respiratornu bolest. Pod ovim terminom se podrazumeva grupa poremećaja pri kojima se javlja hronično iskašljavanje i/ili gušenje u miru i/ili u naporu.

*Klasifikacija
oboljenja u vezi sa
radom*

Oboljenja RES-a

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

Za ovu grupu poremećaja danas je u upotrebi termin hronična opstruktivna bolest pluća (HOBP). Stavljanjem astme i hroničnog bronhitisa na listu profesionalnih bolesti početna definicija je znatno sužena, ali ipak nije izgubila na značaju.

Oboljenja KVS (kardiovaskularnog sistema)

Oboljenja KVS

Od oboljenja KVS u vezi sa radom najveći značaj imaju: hipertenzija, ishemisko oboljenje srca i cerebrovaskularna bolest. Hipertenzija je značajna i kao samostalna bolest i kao faktor rizika za nastanak drugih dveju bolesti.

Bihevioralni poremećaji i mentalne bolesti

*Mentalna i
psihosomsatska
oboljenja*

Bihevioralne reakcije po pravilu prethode pojavi mentalnih i psihosomatskih oboljenja i odlikuju se subjektivnim i objektivnim promenama u mentalnom stanju pojedinca i lakin disfunkcijama fizioloških sistema.

Anksiozne ili depresivne reakcije

*Anksiozne ili
depresivne reakcije*

Ove disfunkcije se obično spontano poboljšavaju, ali ako traju dovoljno dugo ili se često ponavljaju bez odgovarajućih perioda oporavka, povećava se rizik od težih manifestacija hroničnog stresa u vidu pojave: depresije, neurotične reakcije, poremećaja ličnosti, poremećaja ponašanja (pušenje, alkohol, droga), hipertenzija, peptičkog ulkusa, blagog porasta holesterola u krvi.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Sindrom
sagorevanja*

Sindrom sagorevanja

To je tip prolongirane bihevioralne reakcije na hronične emocionalne i interpersonalne stresove na radu. Predstavlja specifični oblik stresa koji se javlja kod radnika u uslužnim delatnostima, zdravstvu ili školstvu, kao i na drugim radnim mestima gde postoje naglašene interpersonalne komunikacije sa visokim emocionalnim ulogom. Odlikuje se: emocionalnom ispražnjeničću, depersonalizacijom, smanjenom samorealizacijom smanjenjem kvaliteta rada, povećanjem fluktuacije i apsentizma, pojavom nesanice, povećanom konzumacijom alkohola ili droge, pojavom problema u porodici i braku.

Tehnostres

Nastaje u uslovima nove tehnologije čija primena nameće svakodnevne izuzetno brze promene i stalni nedostatak vremena, čime se potiskuju lične potrebe zaposlenog. Stalni zahtevi za novim znanjima i brzinom, neprilagođeni biološkom biću čoveka, stavljaju zaposlenog u stanje neizvesnosti i zbuđenosti, praćeno strahom od zaostajanja, izraženim anksioznim reakcijama i otežanom relaksacijom nakon rada, koja produžava i pogoršava efekte tehnostresa, koji su praćeni: glavoboljom, stalnim opštim zamorom, malaksalošću.

Tehnostres

Mentalne bolesti u vezi sa radom

Kod dužeg trajanja bihevioralnih reakcija na tehnostres češća je i pojava mentalnih bolesti. Češće se javljaju u radnoj populaciji nižeg socioeko-

*Mentalne bolesti u
vezi sa radom*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

nomskog stanja i obrazovanja, iako individualne karakteristike imaju poseban značaj u njihovoj pojavi. Najčešće se javljaju: depresije, poremećaji ličnosti, psihoze (ređe).

Oboljenja lokomotornog sistema

Lokomotorni sistem

Ovi poremećaji se često javljaju u zanimanjima koja zahtevaju dizanje tereta, posebno kada je ono udruženo sa dužim sedenjem ili ekspozicijom opštим vibracijama. Položaj tela pri radu zavisi od vrste posla i od uslova radnog prostora. Nefiziološki i prisilni položaj tela pri radu, stalni stojeći ili sedeći, pognuti ili čučeći, klečeći i ležeći, izuzetno su nepovoljni jer dovode do statickog naprezanja mišića. Kod nekih zanimanja, npr. kod rudara, šumskih radnika, zemljoradnika, nepovoljni položaji pri radu su neizbežni, pa katkad mogu prouzrokovati i pritisak na mestima gde su pojedini nervi nezaštićeni, što ima za posledicu oštećenje njihove funkcije (npr. kod staklobrusača ulnarni živac). Stalnim delovanjem dugotrajnog izvođenja istih pokreta, ponavljanjem mikrotraume na istom delu tela u dužem razdoblju, stalnim pritiscima i istezanjem tela, delovanjem težine radnog oruđa, te nedostatkom odgovarajućeg odmora, mogu nastati opterećenja kostiju, zglobova i mišića, kao i degenerativne bolesti njihovih struktura.

Lumbalni sindrom

Lumbalni sindrom

Većina oštećenja intervertebralnog diskusa u lumbalnom delu kičme vodi se pod dijagnozom lumbalni sindrom. Pod ovom dijagnozom mogu se kriti različite patološke promene čiji je zajednički

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

simptom lumbalni ili lubošijalgični bol. Lumbalni sindrom nastaje kao posledica kompresije na korenove kičmenih živaca. Do kompresije u 80% slučajeva dolazi zbog oštećenja intervertebralnog diskusa (oštećenja anulus fibrozusa kroz koja prodiru delovi nukleus pulposusa i vrše pritisak na korenove živaca).

Sindrom bolnih leđa i bolnog ramena

Sindrom bolnih leđa, koji je izrazito čest u opštoj populaciji, zahvata gotovo sve starosne grupe bez obzira na pol. Više od polovine radno sposobne populacije bar se jednom tokom radnog veka lečilo od sindroma bolnih leđa. Najčešći razlog nastanka bolnog lumbalnog sindroma na radnom mestu su ergonomski faktori i trauma: prisilni položaji tela, podizanje ili rukovanje teškim predmetima, nagli pokreti, vibracije celog tela.

*Bolna leđa i bolna
ramena*

Jednom razvijeni sindrom često ostaje u hroničnom obliku, ali ga spoljni faktori, kao što su mehanički nadražaji ili uticaj hladnoće, mogu znatno pogoršati i izazvati sliku akutnog sindroma.

Izloženost vibracijama i izvijanje tela češće dovode do pojave sindroma bolnih leđa i bolesti intervertebralnog diska. Oštećenje intervertebralnog diska u lumbalnom delu kičme kao posledica fizičkog naprezanja najznačajnija je bolest lokomotornog trakta. Tako npr. mašinovođe, vozači kamiona, traktora boluju 15% češće od krstobolje nego zaposleni u trgovini. Slično je i sa pojavom sindroma bolnog ramena, prevalencija kojeg je visoka i u opštoj populaciji, a za koji je uočeno da se u

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

pojedinim granama industrije pojavljuje sa uče-
stalošću iznad 40%.

Oko 80% ljudi obolelih od sindroma bolnih leđa ili bolnog ramena oporavlja se uz odmor i terapiju nakon 2–3 sedmice. Međutim, u 10-15% radne populacije simptomi bolesti se vraćaju jednom godišnje. Razlog treba verovatno traziti (prema rezultatima istraživanja sprovedenih u evropskim zemljama krajem osamdesetih godina) u pristupu lečenju sindroma bolnih leđa, koji je najčešće bio samo klinički, a ergonomski deo je bio potpuno zanemaren.

Bolni sindrom vrata i gornjih ekstremiteta

*Vrat i gornji
ekstremiteti*

U ove poremećaje ubrajaju se poremećaji koji imaju veze sa radom. Oštećenja su uglavnom izazvana čestim ponovljenim naprezanjem i povezana sa prisilnim i neugodnim položajem pri radu, ponavljanim radnim zadacima i aktivnostima i neadekvatnom organizacijom rada.

Profesionalna oštećenja zglobova – osteoartroza

Zglobovi

Kao posledica rada pri dugotrajnom nefiziološkom opterećenju zglobova, posebno lakta, rameна, kolena i kuka, učestali pritisak bez dovoljnog odmora može prouzrokovati vazomotorne poremećaje sa oštećenjima hrskavičavog tkiva, meniskusa i berzi. Prenaprezanje mišića koji imaju hvatišta u pojedinom zglobu može prouzrokovati bolnost tog zgloba.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Artroze zglobova
ruku*

Artroze zglobova ruku kao posledica mikrotrauma opisuju se kod kovača, zemljoradnika i stolara. Kod zidara i rudara pojavljuju se bolovi u laktu koji se pojačavaju pri ispružanju šake i lakta. Nastaju zbog stalnog opterećenja mišića u vezi sa učestalim zabacivanjem ruke. Slične promene u ručnom i lakanom zglobu opisane su kod daktilografa zbog prevelikog naprezanja fleksora šake i prstiju.

Povrede meniskusa mogu se razviti nakon često ponavljanih mikrotrauma kolena: kod rudara pri radu sa pneumatskim busilicama, minera, građevinara, osoba koje nose teret, posebno ako rade u skučenim prostorijama, prenose ili dižu teret sa fleksiranim kolenima u nefiziološkom položaju uz povremene rotacije potkolenice. Takva dugogodišnja naprezanja mogu prouzrokovati degenerativne promene meniskusa: koleno i menisk su pri tome izloženi izrazitim istezanjima pri kojima može doći i do rupture ili odljubljivanja meniskusa.

Najčešće bolesti sinovijalnih vrećica zgloba, bursi, jesu hipertrofije patelarna sinovijalne kese u lakanom zglobu. Nastaju kao posledica dugotrajno ponavljanog mehaničkog nadražaja u predelu kolena ili lakta. To su poslovi koji su povezani sa trenjem, ponavljanim udarcima na mestima na kojima se nalaze te sinovijalne kese, pritiscima na njih kod zaposlenih koji obavljaju posao klečeći (parketari, asfalteri, traser, transportni radnici).

Povrede meniskusa

*Bolesti sinovijalnih
vrećica zgloba*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Profesionalna upala
tetiva*

Profesionalna oštećenja mišića, tetiva i nerava

Mišićne grupe ruku ili nogu mogu kao posledica obavljanja određenog posla biti bolne i/ili smanjene funkcionalne pokretljivosti. Među ugroženim zanimanjima navode se fizički radnici, daktilografi, violinisti, klaviristi.

Profesionalna upala tetiva može se razviti zbog stalnog ponavljanja stereotipnih pokreta, posebno onih koji uključuju zahvat između palca i prstiju sa brzim okretanjem podlaktice. Takve pokrete izvode npr krojači, obućari i oni koji ručno pletu mreže. Bolest se pojavljuje i u drugim zanimanjima kod kojih dolazi do dugotrajnog izvođenja brzih pokreta bez odmora (npr. klaviristi, svirači harmonike).

*Profesionalne
paralize perifernih
nerava*

Profesionalne paralize perifernih nerava najčešće su mehaničke prirode. Oštećenja obično nastaju na mestima na kojima živci ili zbog pritiska alata ili materijala koji se obrađuje, ili zbog prisilnog položaja tela, dolaze u nepovoljne odnose sa okolnim anatomskim strukturama. Najčešće su pogodjeni radikalni, medijalni, ulnarni, peronealni i tibijalni živac.

Pored navedenih bolesti, u vezi sa radom mogu se navesti i profesionalna oštećenja krvnih sudova, profesionalni laringitis i sl.

Profesionalno oštećenje krvnih sudova

Proširene vene

Proširene vene mogu nastati pri poslovima povezanim sa dugotrajnim stajanjem (statički rad), a

najčešće su pogodene površinske vene i anastomozе vene safene magne.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Profesionalni laringitis

Nepravilna i prekomerna upotreba govornog aparat-a može prouzrokovati poremećaje neuromišićnog aparata larinks-a i dovesti do njegove hipotonije ili do profesionalnog laringitisa. Kliničku sliku karakteriše promena u jačini i boji glasa. Nastaje disfonija koja se pojačava postepeno tokom radnog dana. Laringoskopski, nalazi se hipotonija glasnica sa čvorićima zbog kojih se one ne mogu potpuno približiti (tzv. čvorići pevača). Te promene, osim kod pevača, nastaju i kod predavača, glumaca, telefonista itd.

*Profesionalni
laringitis*

9/1.3 Uzroci povreda na radu

Brojni su faktori koji učestvuju u nastanku povrede na radu i u najvećem broju slučajeva postoji istovremeno dejstvo više njih. Isprepletanost različitih faktora i njihovo uzajamno dejstvo je često takvo da je teško definisati pravi uzrok povrede. Pri tome je jedan faktor uvek dominantan i on se obično uzima kao jedini uzrok povrede na radu. Da bi uzrok povrede na radu bio adekvatno definisan, neophodno je da u tome učestvuju: lekari specijalisti medicine rada ili ordinirajući lekar, inženjer zaštite na radu i neposredni rukovodilac zaposlenog. Potrebno je u svakom preduzeću stalno pratiti povređivanje i na osnovu dobijenih rezultata predložiti mere prevencije. Bez obzira na veliki broj faktora koji mogu biti uzroci povreda

*Faktori koji
učestvuju u
nastanku povrede
na radu*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

na radu, oni se šematski mogu podeliti u dve ve-like grupe:

- uzroci u kojima dominira ljudski faktor,
- uzroci koji potiču iz radne i životne sredine.

Ljudski faktor

O značaju ljudskog faktora pri nastajanju povrede na radu postoje brojne teorije, od kojih ćemo navesti neke.

Domino teorija

Prema domino teoriji 88% svih nezgoda uzrokovano je nebezbednim ponašanjem zaposlenih, 10% nebezbednim akcijama i 2% „Božjom voljom (višom silom)”. Predlaže se petofaktorni sled dogadaja u kojem svaki prethodni faktor pokreće sledeći korak u padanju domina koje se odvija u nizu prema sledećem redosledu. Sled faktora nezgode je sledeći:

1. poreklo i društveno okruženje,
2. greške zaposlenih,
3. nebezbedno rukovanje mehaničkim i fizičkim štetnostima,
4. nezgoda,
5. oštećenje i povrede.

Višestruko uzročna teorija

Višestruko uzročna teorija proizlazi iz domino teorije, ali prepostavlja da za jednu nezgodu postoji mnogo dodatnih faktora, uzroka i dubljih uzročnika i da pojedina njihova kombinacija doprinosi

Sled faktora nezgode

nastanku nezgoda. Prema ovoj teoriji doprinoseći faktori mogu se grupisati u sledeće dve kategorije:

- faktori ponašanja, gde su uključeni faktori koji se odnose na zaposlene kao što je neprikladan karakter, nedostatak znanja i neadekvatni fizički i mentalni uslovi,
- faktori životne sredine, koji uključuju neprikladno rukovođenje opasnim procesima rada, zastarelost opreme koja se koristi i opasne i nebezbedne procedure.

Glavni doprinos ove teorije jeste da ukaže na činjenicu da gotovo nikada, ili izuzetno retko, nezgoda nastaje kao rezultat pojedinačnog uzroka ili radnje.

Teorija o čisto slučajnom događanju nezgoda

Prema teoriji o čisto slučajnom događanju nezgoda svako od zaposlenih ima jednakе šanse da doživi nezgodu. To dalje znači da ne postoji nikakva zakonitost nastajanja nezgoda. Prema ovoj teoriji sve nezgode se tretiraju kao „Božije delo” i insistira se na činjenici da se nezgode ne mogu spričiti.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Kategorije faktora

*Čisto slučajni
događaji nezgoda*

Jednostavno pouzdana teorija

Jednostavno pouzdana teorija se bazira na činjenici da zaposleni koji je već doživeo nezgodu ima veće ili manje šanse da ponovo učestvuje u nezgodi u budućem radu u poređenju sa ostalim zaposlenima. Doživljena nezgoda ga ili predisponira ka novim ili štiti od novih nezgoda.

*Jednostavno
pouzdana teorija*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Sklonost ka
nezgodama*

Teorija sklonosti ka nezgodama

Teorija sklonosti ka nezgodama podržava činjeniku da u datoj grupi zaposlenih postoje određeni zaposleni koji su skloni nezgodama na radu. Istraživači nisu u mogućnosti da dokažu ovu teoriju zato što je najveći broj istraživačkog rada bio loše voden i najveći broj nalaza je protivrečan i ne dovodi do validnih zaključaka. Ova teorija nije opšteprihvaćena. Smatra se da kada bi ova teorija čak bila podržana i nekim empirijskim dokazima, oni ne bi imali statistički značaj.

Teorija o simptomima i uzrocima

Simptomi i uzroci

Teorija o simptomima i uzrocima nezgoda je više upozorenje nego teorija, a ukazuje na simptome koje je potrebno prepoznati da bi se razumeo pravi uzrok nezgode na radu. Kada se analizira nezgoda na radu, obično postoji težnja da se očigledni i na prvi pogled jasno prepoznatljivi simptomi predstave kao uzroci nezgode, a da se pravi uzroci zanemare.

Tako, na primer, neoprezni pokreti i akcije ili nebezbedni uslovi su samo neposredni simptomi, ali ne i pravi, koreniti, uzroci nezgode na radu.

Teorija predispozicije ili individualne sklonosti povređivanju

*Individualna
predispozicija ka
povređivanju*

Ideja sklonosti povređivanju je poslednjih decenija veoma naglo evoluirala. Istraživači su postavili hipotezu o individualnoj predispoziciji ka povređivanju. Oni ukazuju na „neujednačenu početnu

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

tendenciju prema povredama”. Njihovi stavovi su sledeći:

- Povrede na poslu su slučajnog karaktera, čiji su uzroci nezavisni jedan od drugog.
- Prva povreda koja nastaje slučajno stvara kod povređenog određenu sklonost da će se više puta povređivati. Međutim, ona može imati i pozitivan učinak, tako da se takva osoba više ne povređuje.
- Ljudi se među sobom razlikuju u odnosu na sklonost ka povređivanju.

Sklonost ili afinitet povređivanju je determinisana određenim faktorima u čijem delovanju i odnosi-ma postoje zakonitosti.

Ova hipoteza ima najveći broj pristalica. Autori su pošli od zapažanja da se ljudi međusobno razlikuju po tzv. „sklonosti prema nezgodama”, vr-šeći ispitivanja i merenja faktora koji potenciraju individualnu „neotpornost” prema nezgodama. Smatra se da neke osobe poseduju psihofiziološku predispoziciju da im se dogode nezgode, koje ih čine sklonim povredama skoro u svakom zanima-nju, pa i u saobraćaju.

Predstavnici sociometrijske škole sklonost povre-dama objašnjavaju koncepcijom o grupnoj di-namici, tj. ponašanjem grupe prema pojedincu i ponašanjem pojedinca prema grupi. Oni smatraju da su neprihvaćena „odbačena” lica u grupi sklona povredama. To su one ličnosti čije potrebe nisu za-dovoljene u detinjstvu ili u odrasлом dobu, one su

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

*Teorija uslovnih
refleksa*

prepuštene same sebi, osećaju se nesigurnim, ne-maju stabilan položaj u grupi i na radnom mestu.

Predispoziciju povredama jedan broj autora je po-kušao da objasni teorijom uslovnih refleksa. Oni ističu da je najčešći uzrok povrede jedan „pokret” koji je učinio povređeni. To je u stvari „kobni pokret”, koji se nalazi na granici svesti i podsvesti, a može biti voljne prirode, ali se najčešće nalazi u okviru uslovnih refleksa koji imaju važnu ulogu u mehanizovanom radu. „Kobni pokret” je izraz au-tomatskih refleksa, van volje svesti, asimilovan od nekontrolisanog uslovnog refleksa. Ako u procesu rada nastupi kočenje „ideje sigurnosti” usled za-mora, alkoholisanosti, može doći do „kobnog po-kreta” i stvaranja okolnosti za nastajanje povrede.

Psihomotorne sposobnosti zaposlenih mogu pre-disponirati čestu pojavu povreda na radu. Obavljeni su obimna istraživanja i dobijeno je 11 uzajamno nezavisnih faktora psihomotorike: preciznost, procena kontrole, koordinacija pokreta, psihomotorna orijentacija, vreme reakcije, brzina pokreta ruku, manuelna sposobnost, spretnost pr-stiju šake, stabilnost pokreta i sposobnost gađanja.

Neki savremeni francuski, švajcarski i američki psihoanalitičari govore o nezgodama kao o „obliku ublaženog suicida”, odnosno o „tendenciji koja usmerava ka rešavanju svih problema putem akci-denta”, a da su njeni nosioci obično neprilagođene i asocijalne, emocionalno i socijalno nedovoljno zrele ličnosti.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Izvodi se zaključak po kome je sklonost nezgoda-
ma potencijalna lična osobina koja predodređuje
pojedinca da stalno ili povremeno čini više nezgo-
da. Utvrđena je faktorska struktura ličnosti sklone
nezgodama. Na osnovu tih rezultata sastavljena je
validna baterija testova za uspešnu selekciju kako
sigurnih, tako i nesigurnih vozača i radnika. Sma-
tra se da individualni psihološki i fiziološki faktori
koji doprinose fenomenu sklonosti nezgodama
čine tri relativno zasebne grupe:

- **Konstantni faktori** otporni na promene, ne-
promenljivi u toku dugog vremenskog perio-
da, koji mogu biti nasledni i stečeni. Najčešće
se radi o insuficijencijama psihološke, telesne
ili organske prirode koje znatno umanjuju
vozačku i radnu sposobnost. Radi se trajnim
svojstvima ličnosti.
- **Relativno trajna krizna stanja**, adolescent-
na kriza, emocionalna i socijalna nezrelost,
stresna stanja, dakle faktori koji se vremenom
polako menjaju, kao što su edukativno kul-
turalni faktori, svojstva ličnosti, nepovoljne
navike i stavovi, životna dob, radni staž, vo-
začko , radno i životno iskustvo.
- **Povremeno teško predvidivi**, iznenadni
činioци kao što su nagle promene raspolože-
nja i stresno stanje. Utvrđen je visok stepen
povezanosti povreda na radu i individual-
nih karakteristika ličnosti kao: agresivnost,
destruktivnost, impulsivnost, rigidnost, ne-
odgovornost, psihopatske tendencije, nepo-
štenje, nezrelost, nedostatak samokontrole
i discipline, nebrizljivost, nedostatak samo-

Faktori

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,

uzroci i posledice.

Prevencija

uvida, neprilagođenost, emocionalna nestabilnost, izopačena percepcija života, nezadovoljstvo, antagonizam prema autoritetu, sebičnost i niska frustraciona tolerancija.

Teorija psihološke klime

Psihološka klima

Ova teorija je i danas aktuelna tako da mnogi autori nalaze pozitivnu korelaciju između pojedinih psihofizioloških karakteristika zaposlenih (narav, raspoloženje, navike, anksioznost) i povreda. Neki autori su utvrdili da levoruki vozači i zaposleni češće izazivaju nezgode od onih koji pretežno koriste desnu ruku.

Teorija izloženosti pritiscima i stresnim situacijama

*Izloženost
pritiscima i stresnim
situacijama*

Osnovne postavke ove hipoteze su da stres i ekspozicija nepovoljnim životnim situacijama i pritiscima socijalne i fizičke sredine smanjuju radnu efikasnost i povećavaju sklonost organizma prema nezgodama i povređivanjima. Psihički stres i preopterećenost dovode do kratkotrajnog bloka prijema informacija i reagovanja, što može rezultirati saobraćajnom nezgodom i povredom na radu.

Razvojna teorija ličnosti

*Razvojna teorija
ličnosti*

Prema ovoj teoriji emocionalno nezrele osobe sa neprilagođenim i asocijalnim ponašanjem, koje nije u skladu sa pravnim i moralnim normama, jesu češći izazivači saobraćajnih nezgoda i češće se povređuju na radnom mestu.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Teorija nesvesne motivacije

Po ovoj teoriji osobe sa naglašenim i jakim egom se smatraju znatno bezbednijim i pouzdanijim radnicima i učesnicima u saobraćaju od osoba sa slabim egom. Jak ego podrazumeva ličnost koja uspešno kontroliše svoje impulse i tolerantna je. Osobe sa slabim egom su impulsivne, razdražljive, netolerantne, svadljive i sa uvek prisutnim konfliktima.

Nesvesna motivacija

Faktori iz radne i životne sredine

Američki psiholozi smatraju da je pri povređivanju značaj okoline najveći, zbog čega treba raditi na ergonomskim rešenjima uređaja, mašina itd, jer je to nabolji način za sprečavanje povreda. Mnogi faktori iz životne i radne sredine mogu da dovedu do privremenog smanjenja sposobnosti zaposlenih za uspešno obavljanje poslova, što za posledicu može da ima povredu na radu:

Radna i životna sredina

- **Neharmonični odnosi u porodici** – Bolest, nerešeni problemi, svađe i dr. dovode do zabrinutosti, neraspoloženja, potištenosti i napetosti zaposlenih, što ima za posledicu smanjenje koncentracije i promenu načina ponašanja, pa se pri radu čine greške i propusti koji za posledicu mogu imati povređivanje.
- **Loši međuljudski odnosi u kolektivu** dovode do stvaranja nezadovoljstva kod zaposlenih, promene odnosa prema radu, zaposlenom se čini da ga neko iskorišćava, postaje nemaran i netačan na poslu, što sve može da

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

dovede do brojnih grešaka koje u određenoj situaciji dovode do povreda.

- **Loša organizacija rada** – Do povređivanja može doći ukoliko pojedine faze tehnološkog procesa nisu uskladene, postoji ukrštanje puteva, pri grupnom radu ne postoji sinhronizacija posla itd. Pored toga loša organizacija rada može dovesti do zamora i premora, koji često dovodi do povređivanja.
- **Faktori radne okoline** – Tehnička neispravnost i neadekvatna kontrola mašina, uređaja i alata, upotreba tzv. otvorenih alata, zakrčenost radne sredine, klizavost podova, neadekvatna osvetljenost, buka, pare i gasovi, aerosoli, rad na otvorenom, jesu faktori iz radne sredine koji mogu dovesti do povređivanja.
- **Nepoštovanje uputstava za bezbedan rad** – Zaposleni često zanemaruju ova uputstva i mere bezbednosti i zdravlja na radu, verujući da će tako lakše i brže obaviti posao, što često dovodi do povređivanja, često i sa smrtnim ishodom.
- **Alkoholisanost zaposlenih** – Retko se navodi kao uzrok u prijavi povrede na radu, ali se smatra veoma bitnim faktorom u nastanku povređivanja.

9/1.4 Uzroci profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom

Utvrđivanje uzročno-posledičnog odnosa između obavljanja poslova i nastanka patološkog sta-

nja, kao i procena oštećenja ili gubitka pojedinih funkcija organa ili organskih sistema, odnosno dijagnostikovanje bolesti, osnovni su zadaci lekara medicine rada. Oštećenje zdravljia nastaje delovanjem specifičnih noksi iz radne sredine, a poznavanje tih noksi prvi je korak u rešavanju postavljenih zadataka.

Profesionalne štetnosti su svi štetni činioci kojima je zaposleni izložen u toku rada, a koji mogu uticati na oštećenje zdravljia. Profesionalna oštećenja nastaju kada se nokse pojavljuju u takvom obliku, količini odnosno intenzitetu i deluju na takav način i tako dugo da mogu uspostaviti potreban dodir s organizmom i tako izazvati prolazno ili trajno oštećenje organizma.

Nokse koje se pojavljuju pri radu mogu biti:

1. **fizičke prirode** – temperatura, vлага, strujanje vazduha, pritisak, zračenje, buka, vibracije i dr,
2. **hemijijske prirode** – prašine, metali, organski rastvarači, gasovi, pesticidi, plastične mase,
3. **biološke prirode** – virusi, bakterije, paraziti, gljivice i dr.

Delovanje ovih profesionalnih štetnosti na zapoštene omogućuje

1. loša odnosno nepotpuna organizacija rada, kao i način izvođenja rada,
2. opšti higijenski uslovi na radnim mestima,

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Nokse iz radne
sredine*

*Profesionalne
štetnosti*

*Nokse koje se
pojavljuju pri radu*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

3. specijalni uslovi na radnim mestima (vrsta tehnološkog procesa, opšta tehnička i lična zaštita i dr),
4. individualne razlike u otpornosti i osjetljivosti zaposlenih.

Delovanje profesionalnih štetnosti potpomažu:

1. **nefiziološki uslovi rada** – prekovremeni rad, prekomerni intenzitet rada, neracionalni sistem rada, staticka opterećenja i preopterećenja pojedinih organa, prisilni položaj pri radu i dr.
2. **nepovoljni higijensko-tehnički uslovi u radnoj prostoriji** – nedovoljna kubatura, loša ventilacija itd.

Najčešće se radi o istovremenom delovanju više profesionalnih štetnosti, što zahteva poznavanje njihovog međusobnog reagovanja i udruženog štetnog delovanja na organizam.

Takođe je neophodno dobro poznavanje tehnološkog procesa rada.

Faktori rizika za nastanak oboljenja u vezi sa radom

Kao faktori rizika za nastanak oboljenja u vezi sa radom izdvajaju se:

- nepovoljni psihosocijalni faktori na radu,
- nedostaci u ergonomskim rešenjima za oruđa,
- mentalno preopterećenje,
- niz drugih štetnosti i uslova radne sredine,
- individualne karakteristike (životna dob, pol, rasa, genetski faktori, tip ličnosti i dr),
- loše navike (pušenje, alkohol, ishrana i dr).

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

*Faktori rizika za
nastanak hronične
nespecifične
respiratorne bolesti*

Faktori rizika za nastanak hronične nespecifične respiratorne bolesti su: pušenje, vreme i klima, socioekonomski status, porodični i genetski faktori, atopijska predispozicija, bronhijalna reaktivnost, respiratorne bolesti u detinjstvu, aerozagadženje životne i radne sredine.

U etiopatogenezi KVS oboljenja važnu ulogu imaju i individualne karakteristike, navike, životna sredina i brojni drugi faktori, zbog čega je evaluacija faktora radne sredine znatno otežana.

- **Fizički faktori rizika**

- Pretpostavlja se da buka na KVS deluje kao stresor.
- Duži rad u toplim pogonima može dovesti do: hipertenzije, ishemijskog oboljenja srca, akutnih ataka ishemijskog oboljenja srca.
- Rad u hladnim pogonima povećava rizik od: akutnih ataka angine pektoris, akutnog infarkta miokarda, a takođe je faktor rizika u razvoju drugih oboljenja KVS-a.

- **Hemijski faktori rizika:** olovo, kadmijum, kobalt, arsen, ugljen-monoksid, organski rastvarači (neki) verovatno mogu izazvati pojavu KVS oboljenja.

- **Malo fizičko opterećenje (inaktivnost na radu)** – povećava incidencu ishemijskog oboljenja srca.

- **Hronični profesionalni stres** povećava rizik od KVS oboljenja psihofiziološkim procesima ili preko poremećaja ponašanja (prekomerno pušenje, ishrana, alkohol).

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

- **Smenski rad i iregularan režim rada i odmora** – rizik od KVS oboljenja.

Bihevioralni poremećaji i mentalne bolesti

Češće se javljaju u radnoj populaciji nižeg socioekonomskog stanja i obrazovanja, iako individualne karakteristike imaju poseban značaj u njihovoј pojavi.

*Faktori rizika za
nastanak oboljenja
lokomotornog
sistema*

Faktori rizika za nastanak oboljenja lokomotornog sistema su:

- za **lumbalni sindrom**:
 - težak fizički rad – dovodi do degenerativnih promena u lumbalnom delu kičme,
 - statičko opterećenje – dugotrajno sedenje u ispravljenom položaju bez oslonca,
 - dinamičko opterećenje – kod dizanja, nosenja, vučenja i guranja tereta,
 - opšte vibracije – pri vožnji motornih vozila nađena je veća učestalost lumbosakralnog bola,
 - monoton rad i nezadovoljstvo radom,
 - individualni faktori – konstitucijalni (starost, visina, težina, mišićna snaga, fizička sposobnost), zdravstveno stanje (ranije bolesti), navike (pušenje) i dr;
- za **bolni sindrom vrata i gornjih ekstremiteta** – ekstremni pokreti u vratnom delu kičme, dugotrajna fleksija i ekstenzija vratnog dela kičme, dugotrajna ekstenzija vratnog dela kičme, česte rotacije vratnog dela kičme, veliki i stalni pritisak usled nedostatka vremena, nedovoljan uticaj pri odlučivanju o radu,

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

stalne kratkotrajne ponovljene aktivnosti,
monoton rad, pomanjkanje satisfakcije na
radu, hronični stres.

9/1.5 Posledice profesionalnih bolesti i povreda na radu

Ovom prilikom ćemo dati samo najosnovniju podelu posledica povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, jer su one faktički već delimično i pomenute prilikom definisanja uzročno-posledičnih povezanosti svih vrsta povreda i oboljenja u vezi sa radom. Tako iz svega rečenog možemo zaključiti da posledice povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom mogu biti:

Posledice

- bolesno stanje;
- privremena nesposobnost za rad;
- smanjenje radne sposobnosti;
- gubitak radne sposobnosti;
- telesno oštećenje i
- smrt.

9/1.6 Prevencija povreda na radu, profesionalnih i oboljenja u vezi sa radom

Mere prevencije profesionalnog traumatizma su različite, shodno brojnim uzrocima koji ih izazivaju. Stav američkih psihologa je da su u preven-

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.

Prevencija

*Tehničke mere
zaštite*

ciji, pre svega povreda na radu, bitna ergonomска rešenja mašina, alata, uređaja i okoline, dok se psihofizičke karakteristike zaposlenih (ljudski faktor) stavlaju u drugi plan.

Tehničke mere zaštite:

- izbor tehnološkog procesa, mašina, opreme za rad, uređaja i alata, kao i održavanje i kontrola njihove ispravnosti,
- projektovanje, izrada, korišćenje i održavanje konstrukcija i objekata za kolektivnu bezbednost i zdravlje na radu, pomoćnih konstrukcija i objekata,
- zaštita od delova mašina i alata koji mogu da izazovu povredu,
- mehanizacija, automatizacija i robotika,
- proizvodnje, pakovanja, prevoza, skladištenja, upotrebe i uništavanja opasnih materija, na način i po propisima i pravilima kojima se otiskuju mogućnosti povređivanja ili oštećenja zdravlja zaposlenih,
- svodenje hemijskih, fizičkih i bioloških štetnosti, mikroklima i osvetljenja na radnim mestima i u radnim i pomoćnim prostorijama u granice dozvoljenih normi, nivoa i koncentracija.

*Organizacione mere
zaštite*

Organizacione mere zaštite:

- bezbedan grupni rad, adekvatan ritam i način rada i odmora, mikropauze u toku rada,
- eliminisati faktore koji mogu ubrzati nastanak zamora, učiniti rad monotonim i izazvati nezadovoljstvo.

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.
Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

Edukativno-vaspitne mere prevencije:

- profesionalna orientacija i selekcija učenika na zanimanja za koja imaju sklonosti,
- obrazovanje, vaspitanje i osposobljavanje u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu,
- zdravstveno-vaspitni rad – treba da ukaže zaposlenom na opasnosti na radnom mestu, na efikasnu zaštitu i na posledice nepostojanja ili nepoštovanja mera zaštite.

*Edukativno-
vaspitne mere
prevencije*

Medicinske mere prevencije:

- prethodni i periodični pregledi – obezbeđuju da svaki zaposleni radi na onom poslu na kome će svojim sposobnostima moći da odgovori zahtevima radnog mesta.

*Medicinske mere
prevencije*

Profesionalni trening i sticanje veština i stručnog znanja:

- sticanje određenog iskustva – neophodno je na početku svakog posla, kao i slučaju promene mašina, uređaja i alata sa kojima treba raditi.

*Profesionalni
trening i sticanje
veština i stručnog
znanja*

Negovanje dobrih međuljudskih odnosa u kolektivu:

- doprinosi bezbednosti na radu – povezanost tehnološkog procesa, grupni rad i sl.

*Negovanje dobrih
međuljudskih
odnosa u kolektivu*

Socijalne mere zaštite:

- ishrana radnika u toku rada, prevoz, pomoć u čuvanju i školovanju dece, rešenje stambenog pitanja itd.

*Socijalne mere
zaštite*

Povrede na radu,
profesionalna oboljenja i
oboljenja u vezi sa radom.

Definicije, klasifikacija,
uzroci i posledice.
Prevencija

- preduzimanje mera za smanjenje upotrebe alkohola u toku rada.

Primena mera lične zaštite

Bez primene ovih mera obavljanje pojedinih poslova je veoma rizično. Lična zaštitna oprema treba da odgovara nameni, da se održava, kontroliše i zanavlja.

9/2 Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

Pružanje prve pomoći

Poslodavac je dužan da organizuje pružanje prve pomoći u slučaju povreda na radu tako što će obućiti odgovarajući broj zaposlenih za pružanje prve pomoći, i to nadzorno osoblje i najmanje 2% od ukupnog broja zaposlenih u svakoj smeni i obezbediti materijal, opremu i sredstva za pružanje prve pomoći (prostoriju, ormarić prve pomoći).

*Organizovanje
pružanja prve
pomoći u slučaju
povreda na radu*

U zavisnosti od težine povrede, obaveza prisutnog lica (kolege – zaposlenog) jeste da povređenom ukaže prvu pomoć ukoliko je obučen za to, a ako nije, mora zatražiti pomoć zaposlenog obučenog za pružanje prve pomoći (lista obučenih lica za pružanje prve pomoći, kao i telefon za kontakt treba da se nalaze na vratancima sa unutrašnje strane ormarića za prvu pomoć), koji je dužan da se odazove pozivu za pružanje prve pomoći povređenom prema svojim mogućnostima i znanju i da obavesti neposrednog rukovodioca o nastaloj povredi.

Neposredni rukovodilac je dužan da o nastaloj povredi na radu odmah obavesti lice za bezbednost i zdravlje na radu i odgovorno lice (direktora).

Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

Ako je povreda takve prirode da povređeni nije u stanju da sam ode u najблиžu medicinsku ustanovu za pružanje hitne pomoći, neposredni rukovodilac je u obavezi da pozove medicinsku ustanovu ili, ako će to biti brže, po njegovoj proceni prilikom poziva medicinske ustanove, da organizuje prevoz povređenog zaposlenog do medicinske ustanove.

Prijava povrede na radu

*Ostvarivanje
prava povređenog
zaposlenog u slučaju
povrede na radu*

Povređeni zaposleni, da bi ostvario svoja prava u slučaju povrede na radu (naknadu zarade za izgubljene radne dane 100%, eventualno naknadu štete), treba da povredu na radu odmah prijavi poslodavcu prvenstveno lično (usmenim putem neposrednom rukovodiocu ili licu za bezbednost i zdravlje na radu), a u slučaju da to nije u mogućnosti, to u njegovo ime čini prisutno lice (kollege – zaposleni), drugi očevidac ili rodbina (ako se povreda dogodila izvan mesta rada, odnosno na redovnom putu od mesta stanovanja do posla ili obratno ili na putu preduzetom radi obavljanja posla za poslodavca). U suprotnom, ako zaposleni ne prijavi povredu na vreme, neće moći ostvariti svoja prava, osim ako povredu objektivno nije bilo moguće prijaviti zbog težine povrede ili njenog odloženog dejstva u pogledu posledica na zdravstveno stanje povređenog za koje se u trenutku događanja nije moglo znati. U tom slučaju zaposleni će morati dokazati (sudskim veštačenjem) da se zaista i radilo o povredi na radu i izneti razloge zbog kojih nije bio u mogućnosti da je prijavi na vreme.

Popunjavanje i kretanje Izveštaja o povredi na radu

Nakon dobijanja obaveštenja o povredi na radu od strane neposrednog rukovodioca, poslodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 sata popuni Izveštaj o povredi na radu – Obrazac 1 (Povredna lista) u pet primeraka i da ga dostavi zaposlenom koji je pretrpeo povredu, i to svih pet primeraka, koje povređeni predaje lekaru koji ga je prvi pregledao, a ako povređeni nije u stanju zbog težine povrede sam da prihvati i preda povredne liste lekaru koji ga je prvi pregledao, onda to neposredno čini poslodavac. Lekar koji je prvi pregledao povređenog vraća poslodavcu svih pet primeraka Izveštaja o povredi na radu sa popunjениm delom koji se odnosi na nalaz i mišljenje lekara u roku od dva dana od njegovog prijema, a najkasnije narednog dana. Svih pet popunjenih primeraka Izveštaja o povredi na radu najkasnije u roku od dva dana od dana prijema od zdravstvene ustanove koja je popunila podatke o nalazu i mišljenju lekara, uz prikupljene Izjave povređenog, neposrednog rukovodioca i očevica, kao i fotokopirane lične karte, zdravstvene knjižice i Izjave o izabranom lekaru, Izjave o povredi i nalaza lekara specijaliste, od strane povređenog, poslodavac dostavlja odgovarajućoj filijali Republičkog zavoda za zdravstveno osiguranje kod koje povređeni ostvaruje prava iz oblasti obaveznog zdravstvenog osiguranja.

Povredna lista

Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

Filijala zavoda overava svih pet primeraka Izveštaja o povredi na radu, od kojih dva ostavlja za svoje potrebe, a tri vraća poslodavcu.

Od primljena overena tri primerka od strane filijale RZZZO poslodavac jedan predaje povređenom (obolelom), jedan zadržava za svoje potrebe (dosije povređenog), a jedan predaje u Upravu za bezbednost i zdravlje na radu.

Prijava povrede na radu državnim organima

Poslodavac je dužan da odmah, a najkasnije u roku od 24 sata od nastanka usmeno i pismeno prijavi nadležnoj inspekciji rada svaku smrtnu, kolektivnu ili tešku povredu na radu, odnosno povedu na radu zbog koje zaposleni nije sposoban za rad više od tri uzastopna radna dana, kao i nadležnom organu za unutrašnje poslove, ako se radi o teškoj, smrtnoj ili kolektivnoj povredi na radu.

Teške ili smrtnе povrede na radu

U slučaju teške ili smrte povrede na radu obaveza poslodavca je da obezbedi mesto povredivanja netaknuto sa svim materijalnim dokazima radi omogućavanja nesmetanog rada državnih organa na utvrđivanju i rasvetljavanju okolnosti i uzroka koji su doveli do takve povrede na radu (uviđaj inspektora MUP-a Republike Srbije – prikupljanje dokaza i inspekcijski nadzor povodom povrede na radu, koji se vrši od strane inspektora rada Inspektorata za rad).

Postupak povređenog nakon prijave povrede na radu

Nakon nastupanja povrede na radu i usmene prijave neposrednom rukovodiocu ili licu za bezbednost i zdravlje na radu, povređeni se javlja svom izabranom lekaru ili drugom lekaru u slučaju hitnosti zbog težine povrede, odnosno ozbiljne ugroženosti života ili zdravstvenog stanja, koji nakon izvršenog pregleda konstatuje vrstu povrede, odnosno izvor povrede (materijalni uzročnik prema međunarodnoj šifri), uzrok povrede (način povređivanja prema međunarodnoj šifri) i ocenu težine povrede, a po potrebi upućuje povređenog na specijalistički pregled ili stacionarno lečenje. U slučaju teže povrede, lekar koji je prvi pregledao povređenog popunjava Izjavu o povredi odmah ili po dobijanju nalaza lekara specijaliste koji je obavio specijalistički pregled i zbrinuo povređenog zaposlenog.

Povređeni od svog izabranog lekara dobija Potvrdu o nastupanju privremene sprečenosti za rad, koju dostavlja poslodavcu, kao i kopije lične karte i zdravstvene knjižice i navedene Izjave o povredi i nalaza lekara specijaliste i Izjavu o izabranom lekaru.

Povređeni je u obavezi da, ako je u mogućnosti, sam sačini pismenu Izjavu povređenog, a ako nije u mogućnosti, usmeno izdiktira prisutnom licu izjavu o nastanku povrede, koju dostavlja poslo-

*Potvrda o
nastupanju
privremene
sprečenosti za rad*

Izjava povređenog

Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

davcu, a koja treba da sadrži sledeće osnovne elemente:

- ime i prezime povređenog zaposlenog uz svojeručni potpis,
- JMBG (jedinstveni matični broj građana),
- dan, mesec i godinu rođenja,
- adresu prebivališta,
- naziv radnog mesta povređenog,
- vreme i mesto nastanka povrede (vreme u toku dana, radni sat od početka rada, bliži opis mesta povređivanja, kancelarija, stepenište, blizina ili deo opreme za rad i sl),
- kratak, što precizniji opis povrede (okolnosti pod kojima je nastala, tačno određeni posao/ radnja/kretanje koji je obavljao, materijalni uzročnik, tačno određeni povređeni deo tela – ako je parni organ onda određenje levi/-a/-o – desni/-a/-o i sl).

Neposredni rukovodilac

Izjava neposrednog rukovodioca

Po priјemu obaveštenja o povredi na radu neposredni rukovodilac je, takođe, u obavezi da sačini pismenu Izjavu neposrednog rukovodioca, koja mora sadržati minimalno sledeće elemente:

- ime i prezime neposrednog rukovodioca uz svojeručni potpis,
- JMBG (jedinstveni matični broj građana) neposrednog rukovodioca,
- adresu prebivališta neposrednog rukovodioca,
- naziv radnog mesta neposrednog rukovodioca,

Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

- vreme prijema obaveštenja o nastanku povrede na radu i od koga je primljeno (povređeni, očevidac, rodbina ili dr),
- poslove koje je povređeni obavljao u momen-tu povređivanja, sa naznakom da li su u pita-nju redovni poslovi ili poslovi po posebnom usmenom ili pismenom nalogu neposrednog rukovodioca ili samoinicijativno od strane povređenog,
- vrstu i stepen stručne spreme povređenog,
- vrstu i stepen stručne spreme propisane za obavljanje poslova na kojima je povređeni pretrpeo povredu na radu,
- radno iskustvo povređenog na poslovima na kojima se povredio,
- ukupan penzijski staž povređenog,
- radno vreme povređenog (dnevni prosek),
- da li je zaposlenom obezbeđena LZO (lična zaštitna oprema), ako je ona predviđena Aktom o proceni rizika na radnom mestu i u radnoj okolini ili odgovarajućim pravilnikom i da li ju je povređeni zaposleni koristio u trenutku povređivanja,
- konstataciju o prisustvu/odsustvu očevica (u slučaju prisustva – ime i prezime).

U slučaju da je u trenutku povređivanja bilo pri-sutno drugo lice, to lice je takođe u obavezi da sa-čini Izjavu očevica, koja mora sadržati minimalno sledeće elemente:

Izjava očevica

- ime i prezime očevica uz svojeručni potpis,
- JMBG (jedinstveni matični broj građana) očevica,

Pravilan postupak u slučaju povrede na radu i obaveze poslodavca koje proističu iz Zakona

- adresu prebivališta očevica,
- kratak opis povrede (okolnosti pod kojima je nastala, određeni posao/radnja/kretanje koji je obavljao povređeni).

Ostale obaveze poslodavca u vezi sa povredama na radu

Poslodavac je dužan da preko Lica za bezbednost i zdravlje na radu unese podatke u Obrazac 3 –

Obrazac 3

Obrazac 11

Evidencije o povredama na radu i Obrazac 11 – Evidencije o prijavama povreda na radu, koje je poslodavac dužan da čuva u propisanom roku.

Poslodavac je dužan da predstavnika zaposlenih za bezbednost i zdravlje na radu, odnosno Odbor, upozna sa izveštajima o povredama na radu, profesionalnim oboljenjima i oboljenjima u vezi sa radom i o preduzetim merama za bezbednost i zdravlje na radu.

Poslodavac je dužan da zaposlene osigura od povreda na radu, profesionalnih oboljenja i oboljenja u vezi sa radom, radi obezbeđivanja naknade štete, a finansijska sredstva za osiguranje padaju na teret poslodavca i određuju se u zavisnosti od nivoa rizika od povređivanja ili oboljevanja u skladu sa odgovarajućim zakonom.